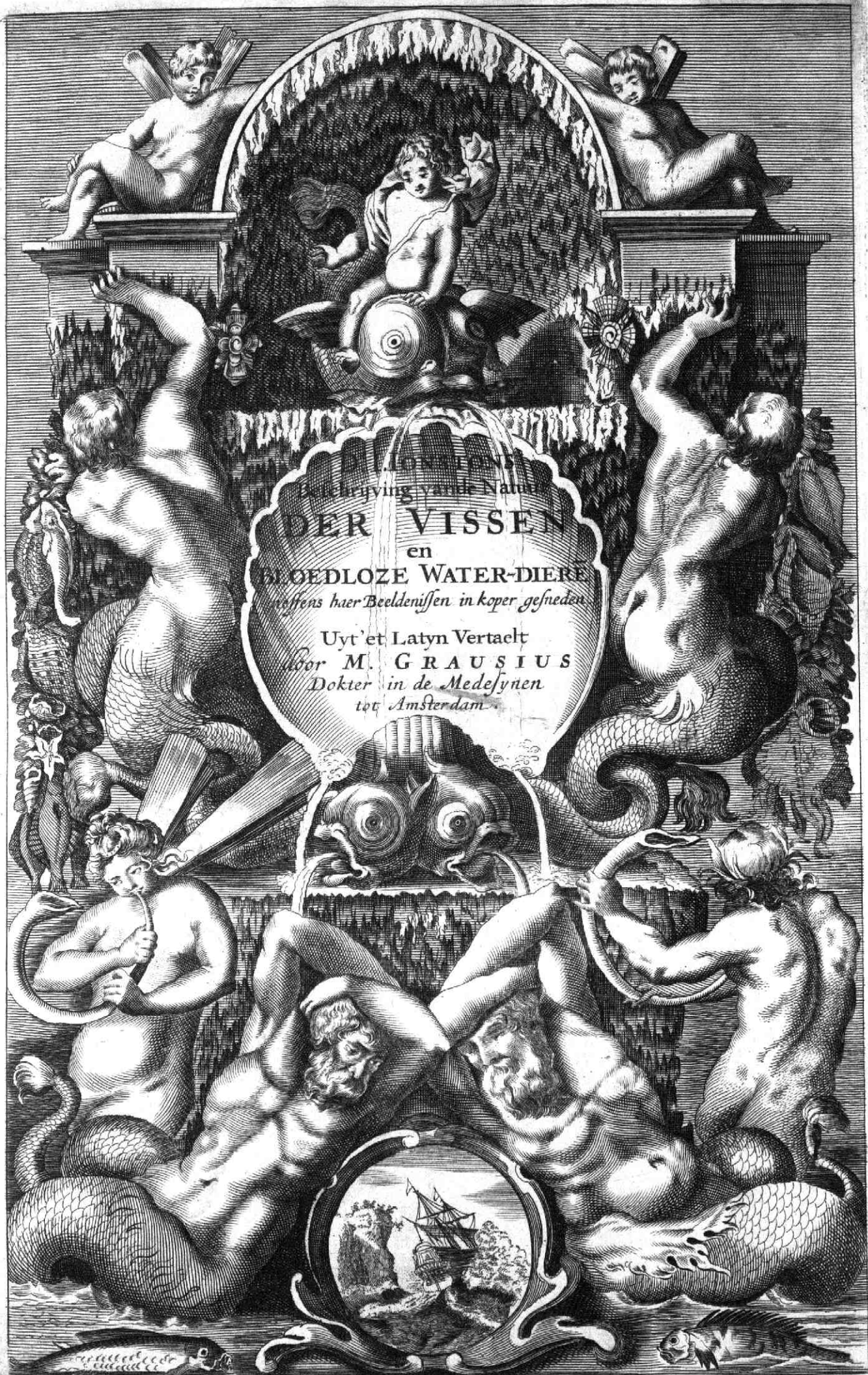

Beschrijving van de natuur der vissen

<https://hdl.handle.net/1874/21171>

Beschryvinge van de Natuur
DER VISSSEN
 en
 BLOEDLOZE WATER-DIERE
 Volgens haer Beeldenissen in koper gesneden
 Uyt et Latyn Vertaelt
 door **M. GRAUSIUS**
 Dokter in de Medesynen
 tot Amsterdam.

t'Amsterdam, bij **I. I. SCHIPPER** op de Keyfers gracht. 1660.
Met Privilegie voor 15 Jaeren.

VOORREDEN,

T O T D E N

LEZER.

Besie hier gunstige Leser een staal van de Natuurlijke Beschrijving. Den drukker heeft dit willen in de Vissen vertonen. En ik oordeelde datter weinig an geleghen was waar het stonde, als maar het overighe, dat met Gods hulp geschieden zal, an den dach quam. U voordeel is my een opgenomen arbeid: Die het vry moeylijk was, tot noch in wijdlopige bladeren sich te be- naarstigen. Ik verfwijg de genoeglijkheid, die in de beste verstanden stort, als de zy onuitputtelijke veranderlijkheid van de natuurlijke gedaanten, en haar wonderlijken aart vertoont. Indien gy God, de ervarentheid, den gemenen gang, en de navolging van de Natuur ansiet, sult gy de selve heel no- zaaklijk vinden. Ik segge God: Want gy zijt gehouden een daaglijkx en eerbiedig eerder van de oneindelijke macht en goedheid Gods te zijn. Dit boek van de Natuur opent u, na de H. schrift, zijn wonderen. Ghy zult hier een werkstuk van zodanige grote, en zijn delen van zo groten swaarte vin- den, dat het beswaarlijk is te oordelen, wat ons meer tot verwondering opvoert, de oneindelijke tuffenruimte van de delen onder sich, oft zoo een ongemene grote van de selve in sich. Ghy zult lichaamtjes van slecht ansien bemerken, doch van zoo grooten schranderheid, datse nauwlijk iet schijnen te zijn; maar welkers krachten mette grootte in verschil komen. De Son is honderttseftig, oft, zo andere willen, hondert veertigmaal groter als de Aard: en nochtans van zo grote snelheid, dat hy op een dach thien duisend mijlen affloopt. De Maan, hoewel het naaste gestarnte an de Aarde, is op het minste 52. halve middellynen; dat is 178698. starkundige mylen verschoven, welke indien sy tot onse mylen door 52. moeten betrokken werden, ik bid wat salder voor een grootte uit ontstaan? De Aard en 't Water tot een bal betrokken, hoewel sy sware lichamen zijn, hangen nochtans zoo midden in de logt gewikt, en zodanig na de Aspunten geschikt, datse niet een nagel breed van 't Oost na 't West, of van 't Noord na 't Zuid, elders oft ten te- gendeel kunnen gedreven werden. Daar is een vischje Echineis of Zee-egel, en Remora genoemd, en men geloofst dat het selve, om 't roer van een schip gehecht, dat kan onbeweeglijk maken. De zeilsteen is een yferkluit, maar wat wonderwerk voeren wy daar niet door uit? De Mieren zijn een onmachtig volk; nochtans hebben zy een wijs van borgerstiering en geheugenis. Zy byten het zaat, dat zy verbergen, het pit af, op dat het niet weder uitte aard zoud spruiten. Door den regen nat geworden zijnde, leggen zy dat weder in de Son te drogen. En wijl zy van verscheide zijden haar koorn t'samen- voeren, zonder dat d'eene van d'ander weet, daarom hebben zy zekere da- gen, om, als op een jaarmarkt, t'samen te komen, en malkander te mogen ken- nen. De Bye is een klein gekerft dier, en in ansien van geen waarde; maar zo ghy haar natuur en heersching overdenkt, zult ghy uitroepen: dat de na- tuur der dingen nergens meer geheel, als in de alderminste is. Dit zijn be- wijsredenen van de oneindelijke macht, welke de Natuurbeschrijvers ons

V O O R R E D E N.

doen gedenken. Indien ghy Gods goetheid anmerkt, dit is een groot bewijs van, dat de natuur van geen ding, tot haar bewaring nodig, ontbloot is, dat alle delen van dit geheel met een sonderlinge band onderling verknocht zijn, om een onderlinge hulp tot haar selfs behoudenis te verschaffen. Dat de bovenste hoewel in grote, plaats, en hoedanigheden edelder, nochtans an de onderste als dienstbaar zijn, en ten lesten dat alle dingen den mensch als haar Koning gehoorsamen. Dat sich de zaak dusdanig heeft, wordt in de beschrijving, door de gehele reekx van de Natuurlijke lichamen, afgemaalt. Een goet gedeelte van onse ervarentheid, is de ervarentheit van de natuurlijke dingen. Daar oeffent sich ons verstand, op dat het recht soude weten wat den aart der verhevelingen, hoofdstoffen, van de onderaardse mijnstoffen, planten, dieren, en ten lesten van de mensch self zy. De keurige verschillen van de eerste stof, het oneindig, de plaats, tijd, beweging, teling enz. zijn hier toe niet genoeg. Indien ghy wel wilt onderricht werden, moet ghy de geschichtboeken raad vragen. Wat ons geleert werd is algemeen, en als tot een inleiding: maar door het zonderling worden wy tot 't geheim ingebracht. Dat van deze, die afgetrokken, door deselve ingeprangt, bevestigt, en ook wederleit werden, is niemand onbekent. Daar en zoud by ons geen onderscheit van mijnstoffen, stenen, aarde, sappen, bloemen, planten, enz. gevonden werden, indien dat niet van de zonderlinge, en door een onderlinge vergelijking van de zelfde gehaalt wierd. *Aristoteles*, en uit hem *Plinius*, had niet kunnen schrijven. De hoofden van de Vissen zijn na evenbedeling van 't lijf heel groot. Geen Dier met hoorns heeft uitstekende tanden, maar alle hol. In alle Vissen zijn zy, behalven in de Vleermuis. Die lange benen hebben, hebben ook lange halzen: De hoornbeesten zijn an d'een getant, en die an de voeten de koot hebben. Dat de tweklovige smeer, maar de veelklauwige vet hebben, enz. ten waar hy de geschichtboeken gelezen hadde. Daarom zijn u die dan ook nodig. 't Welk u mogelijk die treffelijke Heer *Sperlingius*, onze zonderlinge vrind, in zijn bysonderheden van zijn Natuurweet, die hy noch veerborgen houd, naukeuriglijk, gelijk hy in alles gewoon is, sal verklaren. Van de gemene omgang is de zaak klaar. Daarom word'er onder de gemene redenen dikmaelder van de natuurlijke wonderen gehandelt, om datse het verstand meer vermaken. Hoe seer sy eertijds by de ouden op de maaltijden in gebruik waren, sullen u de Tafelreden van *Plutarchus* en *Atheneus* leerraren. De navolging van de natuur is het oppertop van onse wijsheid. Deze komt de schaarsheid van de mensch te hulp, vermeerdert zijn rijkdom, en heeft zijn verstand boven zijn sterflijk lot. Wy zijn als Godt gelijk, als wy de werkstrikken van de Natuur gebruiken, en de selve in 't telen, bederven, hervormen, voortvoeren, beletten, ontdoen, afleiden, enz. dwingen sich ons te onderwerpen en te dienen. Het menschelijk vernuft heeft tot noch dorven bestaan den hemel door een geduurigh en eenvormige beweging na te bootsen: gedurige vuren, gelijk oft men het gestarnte zijn toorts ontrukken wilde, te ontsteken, met wint, regen, blixem, donder, en waterbogen te dreigen: De locht in sich t'faamgedrongen te wikken: De wateren, die gewoon zijn om laag te sakken, om hoog te dryven: wonderstukken en nieuwe gestalten te vormen: kostelijke stenen te smelten. De lichamen tot haar eerste beginselen, het lood tot zijn quik, en 't yzer tot zijn roestig vocht te ontbinden, schierlijk silvere, en Alunige bomen voort te brengen. Het groeyen der planten te beletten oft te verhaasten: de selve in haar self te veranderen; en uitte asch weder voort te brengen, met een vermogen van afzuiveren, oft een vergiftige kracht te besmetten: Uit stoppelen, hout, oft mijnstoffen Goden, Engelen, Vorsten, Arenden, Duiven, Vliegen, en alzo ten lesten de gehele wereld af te bootzen, en

daar

V O O R R E D E N.

daar een ziel in te blafen; het oog totte starren te verheffen, an kleine dingen een wonderlijke swaarte vast te maken. Verscheide met maatzang op te wekken, en te verdoven. Ten lesten, verschijningen van geesten, nachtgeichten, en ik weet niet wat al veelvormigheden na te maken, gelijk als *Morgana Rheginea* in de zee van Mamertus, van welke de verstandige *Kirchervus* l. 10. *Artis Magnae Lucis, & Umbrae cap. 1.* handelt. Is dit wel zonder kennis van natuurlinge dingen gedaan? zo zijt gy bedrogen.

De Bouman kan zijn akker niet wel ploegen, braken, eggen, wieden, en zuiveren: De Thuinman zijn hof niet wel planten: De Schaapherder zijn Kudde verzorgen: De Koeherder zijn beesten te hulp komen: De Jager het wild opdoen en vervolgen: De Visser het schobbige vee belagen: De Vogelaar de Vogels bedriegen enz. indien hy zonder dit behulp is. Hier door bestaat de overeenkomst mette Dieren. Adam heeft haar namen gegeven: En de navolgers van Kain hebben de handwerken gevonden. Het is dan ook geen wonder dat Salomon hier zo veel an te kost gelcit heeft, dat hy boeken van Planten en Dieren heeft geschreven, die tot ons leetwefen vergaan zijn, hoewel datter gebeuzelt werd dat de boekkamer te Preteganen die heeft. Datter ook zo veel van Alexander de Groot, in't onderzoeken van de Natuur door *Aristoteles*, angehangen is, dat het tot veel talenten gestegen was. Dat François, de I. Koning van Vrankrijk, *Gillius*, en *Bellonius*, twe ervarene Mannen, van welke ook enige dingen in deze stof verhaalt werden, na de afgelegen plaatzen van Kristenrijk, ja na Azia en Afrika gezonden zijn. Door de wonderlijkheid van deze kennis is zonder twijffel geschied, dat, behalven Koningen en Vorsten, de voornaamste Wijsgeren, de zelve onderzocht, en de Nakomelingen hebben anbevolen. Wy hebben noch, behalven die welke in de boekkamers van Alexandrie, Konstantinopolen, Pergannen en andere, tot ons leetwefen, zijn verloren, en die mogelijk noch mette Motten en Schieters oorlogen, onder de oude Wereld-beschryvers *Aristoteles*, *Theophrastus*, *Dioskorides*, *Ælianus*, *Oppianus*, *Kolumella*, *Varro*, *Palladius*, enz. En die voor alle strekken kan *Plinius*, wiens Aap *Solinus* genoemd werd. Onder de nieuwe *Gesnerus* oft Hoogduitse *Plinius*, *Aldrovandus*, *Wottonus*, *Turneus*, *Mouffetus*, *Agrikola*, *Boërius*, *Baccius*, *Ruueus*, *Schonfeld*, *Freygius*, *Matthiolus*, *Tabernomontanus*, *Baubinus*, *Ximenes*, *Bustamantius*, *Rondeletius*, *Bellonius*, *Cæsius*, *Thevet*, *Markgraaf*, *Piso*, *ab Horto*, enz. en die de sloopvaart van beide in die beschreven hebben. Hierom ben ik dikmaal verwondert, datter geen lessen an dusdanige beschrijving in de hoge Scholen, uitgenomen te Bononie, (te Wittenberg heeft zulkx de treffelijke *Sperlingius* ook beginnen voor te wenden en te dryven) worden toegeëigent: En dat wy liever onder de verschillen van de algemene dingen, die tot geen geslacht van leven bequaam zijn, willen grijs werden, als het geheim van de Natuur doorgronden, dat an een ider dienstig is. En dus ver van de Natuurlijke Beschrijving. Van mijn arbeid hebt ghy dit weinige. Dat ik voorgenomen heb de gehele Natuurlijke Beschrijving te voltrekken, indien my God daar toe het leven spaart, en zulkx uitte grote boeken, zo van de nieuwe als oude, voornamentlijk *Plinius*, *Aristoteles*, *Oppianus*, *Gesnerus*, en *Aldrovandus* getrokken, en in korter kringen besloten, en voornamentlijk dat gene, 't welk totte kennis der Natuurlijke dingen behoort, en alle andere dingen over te slaan, en om u niet op te houden, een orde te volgen, die my alderbequaamst dunkt, om u geheugenis te hulp te komen. De Paralipomena voornamentlijk uitte nieuwe, die ons beide in die beschryven, daar by te voegen, op dat ghy niet klagen zoud datter iets nagelaten is. In de Beschrijving dikmaal de eygen

V O O R R E D E N.

woorden van de schrijvers te gebruiken, dikmaal korte stoffstukken in te voegen, op dat niets, dat anders genomen zy, voorkom: Ook de plaatfen van de schrijvers, die van haar verfuimt zijn by te werpen, op dat ghy u niet inbeeld door kortheit daar van afgeleit te werden. Datter de Plaatsnijder fraye afbeeldfels soude toedoen, heb ik hem geraden, om dat ghy de beschrijving lichtelijker zoud vatten, en het ingedrukte beeld van de geheugenis, door 't sien van de gedaante zelfs, beter verklaren. In dit deel van de Viffen zult ghy enige uit *Schonfeld* bygeworpen vinden: Maar het vierde boek is uitte beschrijving van Brazil door *Markgraaf*, door wiens vroege dood de letteren veel schade geleden hebben, met even zo veel woorden voortgetogen. Waarom zy tot haar fhokken niet hebben kunnen betrokken werden, is gefeit. Gebruik dit dan gunstige Lezer, en verwacht tegen de toekomende tijd de beschrijving van de Vogels, de Viervoetige Dieren, en Waterbloedloze, die nu al gereed zijn. Vaar wel, en zijt onzen arbeid gunstig. Tot Leszna, in Polen, uit mijn Oeffenkamer, in 't jaar onzes Zaligma-
kers 1651.

B L A D W Y Z E R,

Over het Boek van de Vissen.

 Al oft Paling	93	Guakari	153	Mormyrus oft marmel-Brasem	54
Abakatuaja	162	Guamajaku Gura	166	Mugil	82
Ajereba	165	Attinga.	ibid.	Muku	162
Akara	145	Guakukuja.	ibid.	Mularis	169
Akara	153	Guaperina	151	Murena oft Negenooog	11
Akaraja	153	Guaperua	160	Mutipera	149
Akarnanes	51	Guarakapema	149	Mustela	2
Akarauna	142	Guarakupu	165	rivier-Mustela	119
Akaramuku	162	Guara Tereba	156	Glatte Mustelus	17
Akarapitamba	147	Guarerna	157	N.	
Akarapuku	143	Guaru Guaru	194	Naaldvifch van Aristoteles	41
Albus van Salvian.	138	Guatukufa	156	Van Oppianus	43
Alphefte oft Steinfifch	36	Guebeku	165	Nhambdia	160
Ambiza	169	H.		Nhaquunda	155
Amia oft Bonijt	7	Haring	2	Narinari	167
Amiots	170	Hayen	14	Nequi	165
Amore Guaku	152	Hælosteus van Bellon.	97	Neusvifch van Albert.	108
Amore Pixuma	155	Hepatus oft Levervifch	34	Nijlfe Raaf	ibid.
Tinga	155	Hepetus	58	O.	
Anadromus	84	Hippurus oft Rondkop	4	Ophidius van Plinius	10
Anguiliformis	13	Hirundo van Plin.	48	Orka	174
Antaceus van Rondelet.	116	Huzo	89	Ostracion van Gefner.	178
Anthia oft Rondkop	38	I.		Een ander	97
Antropomorphus	168	Iabebirete	165	Orthragiskus van Rondelet.	19
Aphyia in 't algemeen	57	Iaguakaguara	147	Oxyrichus van Rondelet.	108
in 't byzonder	58	Iaguaroka	144	Een ander.	24
Apua Phalerica	58	Indife Reverfus	4	P.	
Aramaka	158	Iperuquiba	167	Parati	158
Afellus oft Kabeljau	1	Iulis oft meir-Iunkerling	32	Paru	142
Atherina oft kleine Haring	59	Iuruukopeba	144	Pastinaka Marina	21
Attilus, een aart van Steur	115	K.		Pauw van Salvian.	31
B.		Kallarius oft Schelvisch	1	Peften van de Romcinen	57
Baars	23	Kamaripuguaku	154	Petimbuaba	159
Kleine Baars	24	Kamuri	149	Phagrus	50
Stekelbaars van Albert.	125	Kamadella	34	Pholis	44
Bagre	164	Kantarus oft bruine Brasem	54	Phoxinus	113
Balena	172	Kaperina	147	Phycis	33
Barbus oft Barm	102	Kapito oft Meir-neus	84	Phyfeter	174
Barbota van de Franfen	118	Kapito van Auzon.	103	Piaba	154
Blauling	137	Kaprus oft Zauvifch	85	Piabuku	155
Blennus	57	Karapo	154	Piruitinga	149
Boops oft Houting	64	Karper	128	Piralurummenbeka	145
ongemene Boops	75	Wanfchape Karper	130	Piranema	143
Brasem van Rondelet.	131	Karauna	145	Pira Pixanga	145
van Ballerus	131	Katan	97	Pirambu	152
Bultvifch	28	Ketaphractus	89	Piratiapia	148
Bultvifch	178	Katulus	16	Piraya	151
C.		Kentrines	18	Piriatiapua	158
Ceixupira	149	Kephalinus	83	Pirokoaba	156
Chame oft Ginvifch	34	Kiekendief	48	Pira Akangata	142
Chitarus oft Meirharp	69	Kleine Albula	138	Pifcis innominatus, by ons Harder	
Chronus	52	Kobites	48	genoemt.	161
Curvata Pinima	161	Kolia	74	Platschobbige Vifsen	65
D.		Kongeraal	10	Platte graatvifsen in 't algemeen en	
Dolphijn	175	Korax oft meir-Raaf	75	byzonder	ibid.
Dracunculus	70	Korokoro	156	Platte Strandvifsen	75
E.		Kraakbenige vifsen	14	Pleta	83
Eenhoorn	3	Kruishay	176	Pompilus oft Leitvifch.	7
Egelvifch	95	Kurema	158	Posch	109
Gelijkvormige Egelvifsen	96	Kurimata	147	Pufta	169
Elft	81	Kurupuguaku	154	R.	
Engelfe Lump	28	Kururuka	145	Remora oft fchipschutter	8
Enkrasicholus	59	L.		Remorant	168
Eperlanus oft Smeltroodlein	90	Lamia	28	Reverfus Indicus	14
rivier-Eperlanus	125	Lamprey	91	Riviervifsen	98
Erythrinus oft rode meir-Brasem	50	rivier-Lamprey	122	Glatte Riviervifsen	115
Exofetus oft Adonis	37	Lavaretus oft Adelvifch	137	Roch in 't algemeen	23
F.		Lavaronus van Bellon.	60	Glatte Roch	24
Faber	43	Lepras	31	Gevlamde	ibid.
Fiatola van Rome	55	Leuciskus	107	Geogde	ibid.
Farra	138	Leuciskus van Rondelet.	108	Starroch	25
G.		Liervifch	49	Spijkerroch	ibid.
Galeus Akantha	18	Liparis oft Smeltvifch	2	Stekelroch	ibid.
Aristot.	16	Lota van de Franfen	133	Voldersroch	ibid.
Asterias	17	Lupus oft meir-Wolf	79	Roch Squatina	27
Glanis	117	Lijmvifch	116	Romboides van Rondeletius oft	
Glatte Klipvifsen	44	M.		Scharen	68
Strandvifsen.	68	Maltha	17	Rhombus	76
Glaukus van Elian.	17	Manati van de Indianen	176	S.	
Glaukus	177	Maturaque	154	Salpa oft Goldstein	55
Gobius	39	Melanurus oft brand-Brasem	35	Sarda oft Sprot	60
Gobius capitatus	110	Mena	61	Sargus	53
Grondeling van Rondelet.	111	Membras	58	Sarachus	140
Stekelgrondling	112	Merula	32	Saurus oft meir-Haagdis	74
Gebaarde	ibid.	Michipillin	169	Scatus	28
Grootkop van Gefner.	105	Mola van Salvian.	19	Schelvisch	1
Rode grootkop	106	Molva oft Stokvifch	2	Schiema	37
Guabikoara	151	Morhua	ibid.	Schilus	136

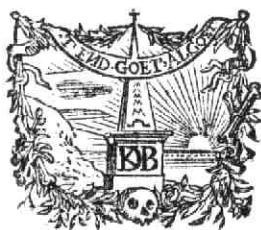
B L A D W Y Z E R.

Schobvissen	77	Tania	14	X.	
Schobbige Klipvissen	28	Thunnus oft Tonijn	5	Xiphias oft Swaartvifch	8
Schol	75	Thymallus oft Thijmvifch	100		
Scolopax	3	Tiburones	167	Z.	
Scombrus, een ghedaant van Makareel	72	Timuku	162	Zalm	77
Scorpius	56	Tomata	145	Zalmling	123
Smaris	63	Torpedo oft Stompvifch	20	Zandils van de Engelfe	68
Snoek	126	Trachurus oft baftert-Makareel	72	Zeeaap	19
Solea oft tong	65	Trutta oft Forel	98	Zeearend	22
Sparus	54	rivier-Trutta	99	Zeebaars	33
Sphyrena	41			Zeefothin	136
Squalus van de oude	103	V.		Zeelt	132
Kleine Squalus	104	Varius oft glatte Phoxinus	122	Zeezeelt	2
Squatina	27	Vifch Goa genoemt	169	Zeehond	178
Stekelbrafem	139	Genoeglijke Vifch	ibid.	Zeekoekkoek	48
Stekelvifchje	111	Vifsen met fchobben	1	Zeeleuwerk	44
Stiervormige vifch	170	Graafvifsen	120	Zeeftang	10
Stomatheus	55	Umbla, een gedaante van Zalmby	134	Zeeftandvifsen	45
Synagris Simbrafem	52	Rondelet.	37	Zeeftwaluw	48
Synodon tand-Brafem	51	Umbla van Bellon.	37	Zeeverken	3
T.		Voorn van Auzon,	125	Zeevorfch	25
Tajazika	142	Uribeko	156	Zeevofch	18
Tareira d'Alto	147	Uubarana	146	Ziga van de Elve	81
de Rio	ibid.			Zudis	40
				Zygena	19

B L A D W Y Z E R,

Op welke plaats de Platen van de Vifsen moeten ingevoegt werden.

Plaat.	Blad.	Plaat.	Blad.	Plaat.	Blad.
I	2	XVII	44	XXXIII	147
II	ibid.	XVIII	50	XXXIV	152
III	4	XIX	56	XXXV	155
IV	10	XX	61	XXXVI	160
V	ibid.	XXI	68	XXXVII	162
VI	13	XXII	74	XXXVIII	164
VII	16	XXIII	82	XXXIX	ibid.
VIII	ibid.	XXIV	87	XL	167
IX	20	XXV	ibid.	XLI	172
X	24	XXVI	102	XLII	ibid.
XI	ibid.	XXVII	115	XLIII	175
XII	ibid.	XXVIII	ibid.	XLIV	ibid.
XIII	29	XXIX	ibid.	XLV	177
XIV	33	XXX	128	XLVI	ibid.
XV	36	XXXI	142	XLVII	ibid.
XVI	ibid.	XXXII	143	XLVIII	183

H E T I. B O E K.

Van de natuurlijke Beschrijving
van de Vissen.

Van de Zee-vissen.

I. O P S C H R I F T.

Van de Zee-vissen.

I. H O O F T - S T U K.

Van de geschobde Vissen.

I. L I D.

Van de Afellus, oft Kabelliauw, en Schelvisch.

DE Vissen welke by de Latijnen Afelli genoemd werden, noemen de Grieken Onos, en Oniskus, 't zy oft van hare Esel-grauwe verw, 't gheen *Varro* behaagt; oft van haar luyheid, 't welk *Oppianus* wil. *Plinius* en *Dorion* maken tweederley geslachten, de Kallarias en Bacchus oft de Onos, welke andere *Gadon* noemen, en de Kallerida Oniskus, en *Maxeimus*. *Oppianus* stelt 'er dry; ten ware hy de Oniskus voor een kleyne genomen heeft. Wy voeghen totte zelve de zwarte Afellus, de Molva, Morhua, de Gobergus, en tot dese de Mustela en Tinka.

De Onos by eenighe Oniskus, by *Plinius* Afellus, 't zy oft om dat hy den vryen Vader toe-geheylight is; oft om zijn dikken buik word Bacchus, by *Dorion* *Gadus* ghe-noemt, de jonghe by Hollanders Bolk; maer de oude Kabbelliau. Hy is zeer groot, en dikmaal meer als dry ellebogen langh, van verw op den rug zwartachtig, ter zijden en an den buik wit, met een breed hoofd, en een groote mond, daar hy een krul voor heeft, welken zommige een straal noemen, met een een-verwighe buik; (*Epicharmus* noemt hem by *Atheneus* qualijk *Poikilogasteres*, dat is veel-verwigh van buik) maar heel dick, zo dat men *Pelogasteres*, oft dik-buik, lezen moet; en een groote lever. Hy houd het in 't midden van de Zee, en in schuil-hoecken. In de Hondsdagen verbergh hy zich meest, daar andere zich voor de koude verschuylen; hy bedekt zich dikmaal met zand, waarom hy mogelijk zandi by de Borussen genoemd is.

Zijn gebruik is in de spijs by de Romeinen naaft den *Accipenzer* oft *Steur*, en nu by de Noordse volkeren heel gemeen. Hy is wit en hard van visch, en indien hy een zuivere Zee en goet voedzel gebruikt, wijkt hy de klip-vissen niet in goedheid. *Diphilus* by *A-*

theneus zegt dat hy zwaar te verteeren is, en een quaadaardigheid in heeft. Gedrooght is hy zo hard als been, en word niet als met hamers gebeukt, gekookt en daarom stokvisch ghe-noemt. Gezouten en daar na geweekt, en met varsch water gekookt, word hy *Labberdaan*, en in Duitsland *Rheinfisch* of *Rhijnvisch* genoemd.

De Kallarius, oft Klarias, *Galaria*, *Galerida*, *Galaxia*, by de Hollanders Schelvisch, *Murmelio*, *Piscis Capitofus*. By de Francen *Merlucius* genoemd, is veel-tijds een elleboog lang, rond-buikig, en heeft kleine schobben an de zijden en op den rug, na het asgrauw hellende. Het hoofd is grootachtig, (daer in zijn twee steentjes) plat en breed. Hy heeft groote oogen, weerzijs vier dubbele kuwen: in 't binnenste van den mont achter de tong an 't onderste deel beenen boven scherp; en omtrent het hart noch twee langer als de andere, welke belletten, als hy Vissen in-flokt, datze met haar angel het hart niet quetzen. Zijn maag is groot, dik, boven breed, onder smal en wit; van binnen met een heel dun zwart vlies bezet. Hy zwemt met vier vinnen: de bovenste zijn nader de mond, als die omtrent de kuwen staan. Datze maar een ruggraad hebben, heeft *Zalvianus* uit een op-gesnedene gheleert. Indien ghy haer binnenste beziet: het hart, dat tussen de kuwen leit, is in zijn vlies besloten, en heeft de gelijkheid van een Dadel-steen. De lever, daar de gal om vast is, is wit; de darmen zijn root. De Lijf-moer is dobbel en kort. Van de einden der wervel-benen, die stomp zijn, spruit weer-zijds een dik vlies, 't welk, door-gesneden, een schouder-blat gelijkt, 't welk een ledige en uitpuilende holligheid, en de visch buikig maakt. Hy houd zich veel omtrent de slijkerighe en moschagtige stranden. Hy eet de visch en ander uitwerpzelen van de zee; hy is wit en wrongelachtig van visch. Dezen is gelijk welken Aldrov. l. 3. de pisc. c. 3. de Venetianen Zacht-visch, de Romeinen Vijg, en de Francen *Merlang* noemen. Hy is wit en zacht met kleine schobben, grote blauwe oogen, een middelbare mond, met kleine witte scherpe en gheschikte tanden. In 't hoofd heeft hy langhwerpighe harde beentjes; dry vinnen op den rug, twe van den aars an de start; an de kuwen weerzijs een, zo *Bellonius* zegt. De ruch-graad bestaat

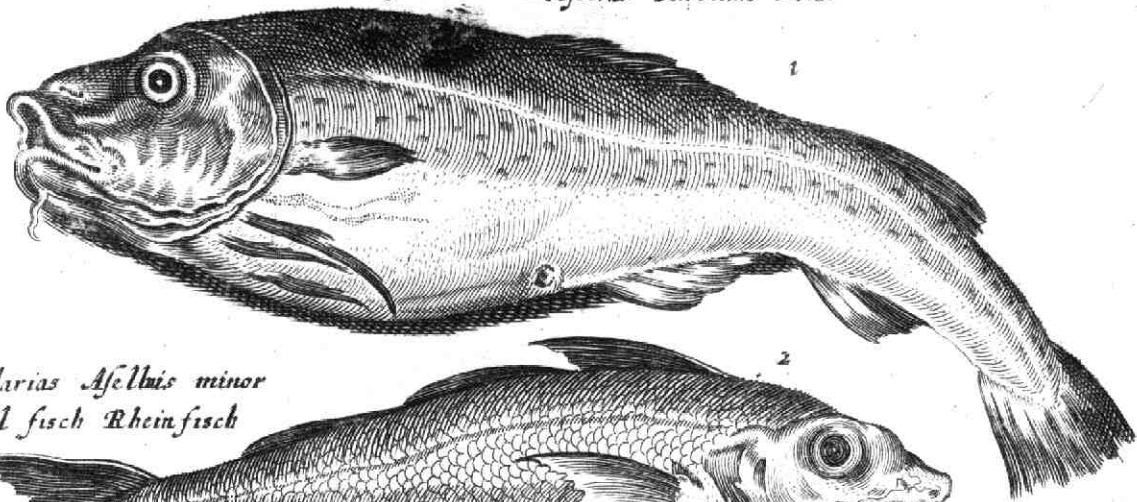
A uit

Varro l. 4. de l. l. *Oppian.* l. 3. *Haliut.* *Plinius* l. 9. c. 7. *Athenus* *Dipnof.* l. 7.

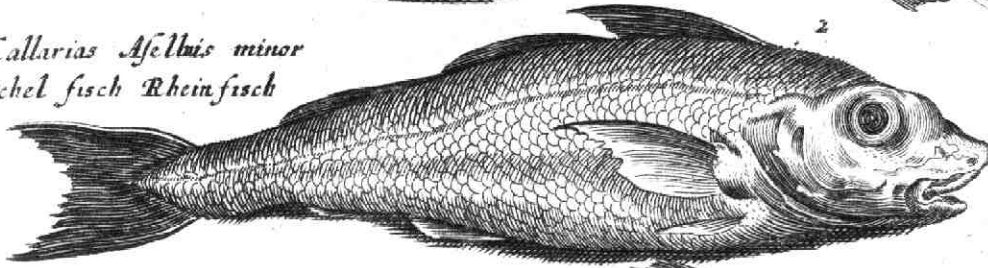
Plin. H. N. l. 9. c. 17. *Arist.* H. A.

Galen. de Aliment. facult. l. 3. c. 30.

Afellus Cabehan Boleh

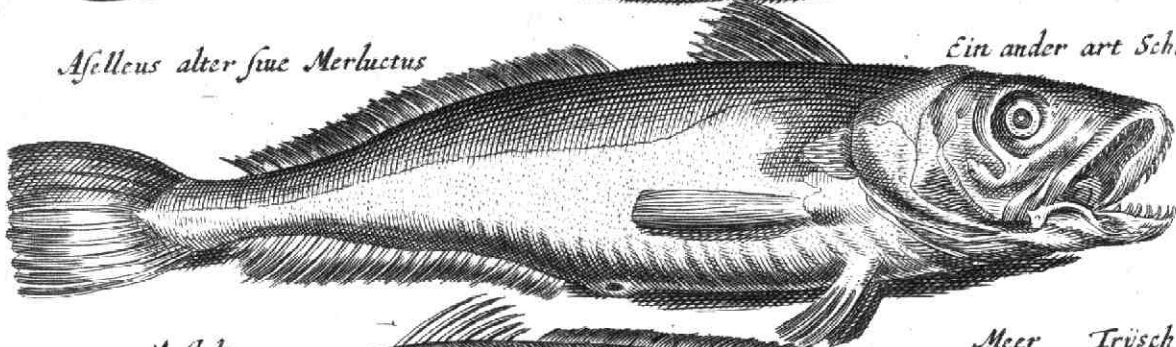

Callarias Afellus minor
Schel fisch Rhein fisch

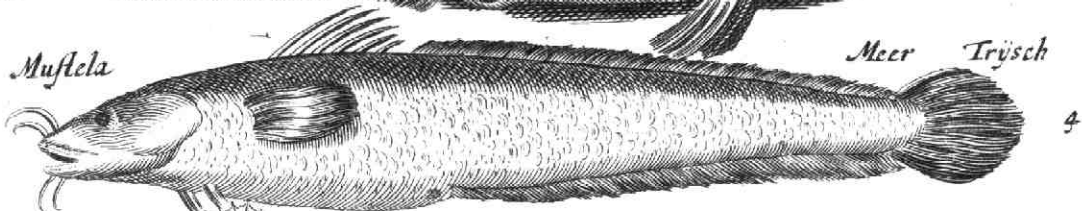
Afellus alter sive Merluctus

Ein ander art Schelf fisch

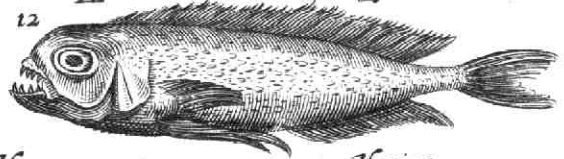
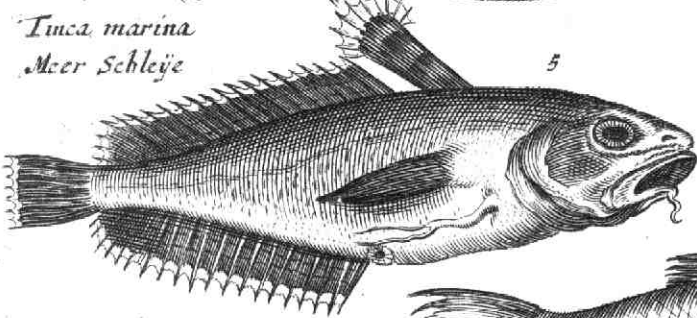
Mustela

Meer Trüsch

Tuca marina
Meer Schleie

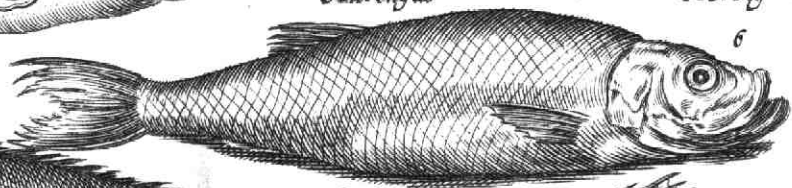
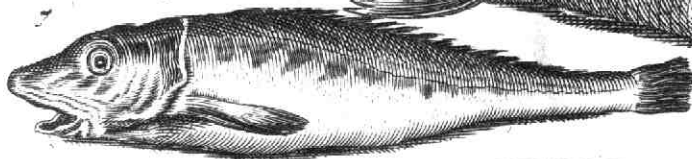
Hippurus Rondon kopff

Liparis Schmalz fisch

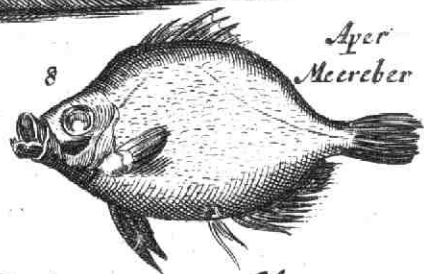
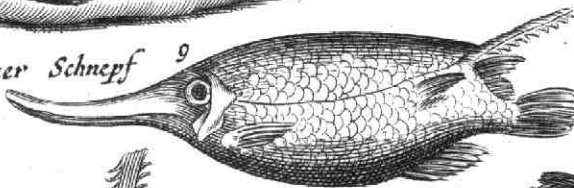
Harengus

Hering

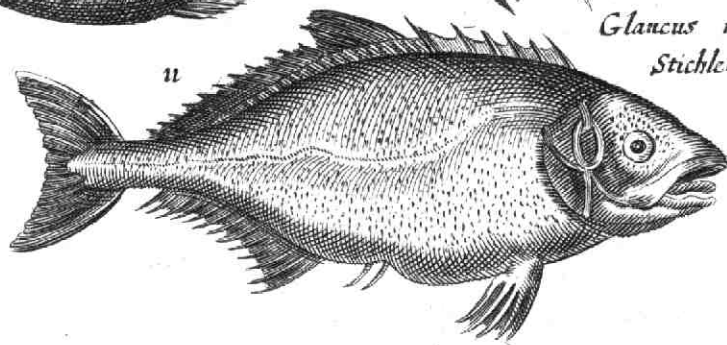
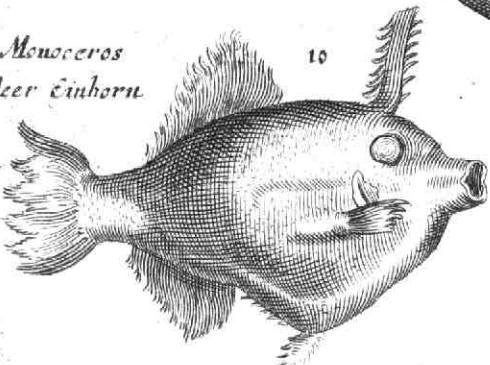
Scolopax Meer Schnepf

Ayer
Meereber

Monoceros
Meer Einhorn

Glancus meer
Stichleng

uit 60. wervels; van de kuwen totte start loopt een kromme streep. Hy heeft een grote maag met veel byhangzels. De Lever is uitten witte roodachtig, de Lijf-moer dobbel, volgens *Rondeletius*, vier-dobbel volgens *Bellonius* gescheiden. Hy loopt dikmaal uit Zee na de stranden, en voed zich mette *Gobio*, *Aphyus*, en *Karides*, die hy geheel in-slokt. In Vrankrijk is hy heel gemeen. De zwarte *Afellus* van de Engelse, en daarom Kool-visch, van de dove kolen genoemd; heeft brede schobben, met een zwarten rug, en witten buik. Van 't hooft totte start loopt een zwarte streep, een weinig na de zijden gebogen. De vinnen zijn als in andere van zijn geslagt harder en sterker. De kleine heeft heel onsmakelijke visch; de grote wort in waarde gehouden.

Aldrov.
Gefnerus.

II. L I D.

*Van de Molva oft Stok-visch, Morhua,
Mustela, en Zee-zeelt.*

DE Molva, by *Rondeletius* gesprekelde *Afellus* en grote Molva, heeft een asgrauwen rug, met veel zwarte plekken verciert, een witten krommen buik, dry vinnen op den rug, een omtrent den aars, twe an de kuwen, en twe an de buik, de mond vol tanden, en de binnenste delen den *Afellus* gelijk.

Aldrov. de
pisc. 3. c. 6.

De *Morhua* oft andere Molva, by de Engelse *Mochuel* genoemd, is veeltijds anderhalve elleboog en een voet lang. Hy heeft een groten mond, tanden in de kaken, en grote ogen: in en an het kinbeen hangt een vleesig byhangzel, als een hair van een baard. An de kuwen en buik staan twe vinnen, van voren dry, an den aars twe. De rug is met asgrauwe en gele plekken getekent. De buik is krom. Zijn visch word door 't koken en 't verteren van zijn dunne vogtigheid lijmig als meel, met water gemengt, oft gesmolte zuiker, in de botter gedoopt, blijft het zo vast an de vingers hangen, dat het naulijk afte krijgen is. Zijn darmen en blasen zijn bequaem tot vischlijm.

De *Goberg* is groter als twe ellebogen; asgrauw geverwt, met een krommen buik, een mond zonder tanden: de innerlijke delen zijn de *Melucius* gelijk, en is harder van visch als de *Azellus*.

Dien de *Genovesen Mustela* noemen, noemen de *Illyriers Pegorella*. *Bellonius* de *Kallaria* van *Aristoteles* en *Galenus*. *Rondeletius* meent dat het de *Azellus* van de oude is. Hy is somtijds dry hand breed lang, en zo dik als een mans been; van verw uitten blauwe donker. Hy heeft twe vinnen op den rug, de kleinste dicht an 't hooft, behalven deze strekt 'er een na de start, an weerzyden staat een ronde, gelijk ook de start gezien werd, onder welke achterste twe vleeschachtige dikke lellen hangen.

Zijn kaaks-benen zijn beweeglijk, de tanden niet in orde. Op zijn boven-lip ver-toont hy een plek, in gestalte als een hart, met tandjes in 't ront bezet, en heeft een witte spitze tong. An weerzyden heeft hy vier kuwen. Zo gy hem binnen beziet, zijn hart leit onder de kuwen verborgen, en in zijn beurs besloten. Zijn lever is wit en melkachtig in dry quabben gescheiden, en an 't middelrif gehecht. Het lincker deel groter als 't ander, ontfangt een langwerpige gal-blaes. De milt is groot en bloedig, dun, lang, een harders hoorn gelijk, en hangt van de maag af. An de onderste uitgank van de maag hangen dertig oft meer uitsteekzels. De darmen zijn in dry bochten omgebogen eer zy totten rechten darm raken. Hy heeft een blaas met de andere *Azellus* gemeen, gelijk als dobbel an den rug gehecht, men meent dat hy een gemakkelijk gebruik tot zwemmen geeft.

De *Zee-zeelt*, alzö genoemd om de gelijkheid met de *Poel-zeelt*, by de Italianen *Pesce Fiko*, om dat hy zacht als een vijg is. *Salvianus* drijft, dat het de *Azellus Kallaria* is, maar valschlijk. Hy is nauwlijk een voet lang, langwerpig van lijf, en breed, met kleine schobben, uitten asgrauw, met een plat breed hooft, met twe harde beentjes verzien, een groten mondt, en vol tanden, en goud-gele ogen, van het onder-kinbeen hangt een quabbe met een baard. An weerzyden heeft hy vier kuwen, en weerzyden van de zelve een bréde vin. Voor an den buik hangen in plaats van vinnen twe lange ronde lellen. Op 't voortst van den rug staat een kleine vin, achter die noch een ander over den gehelen rug totte start. An den onder-buik hangt een sonderlinge uit van den aars gesproten, en totte start niet gerekte. De start eindigt in ene ronde. De lever is groot, en witachtig.

Zijn visch is licht om te verdouwen, maar laat veel overschot na.

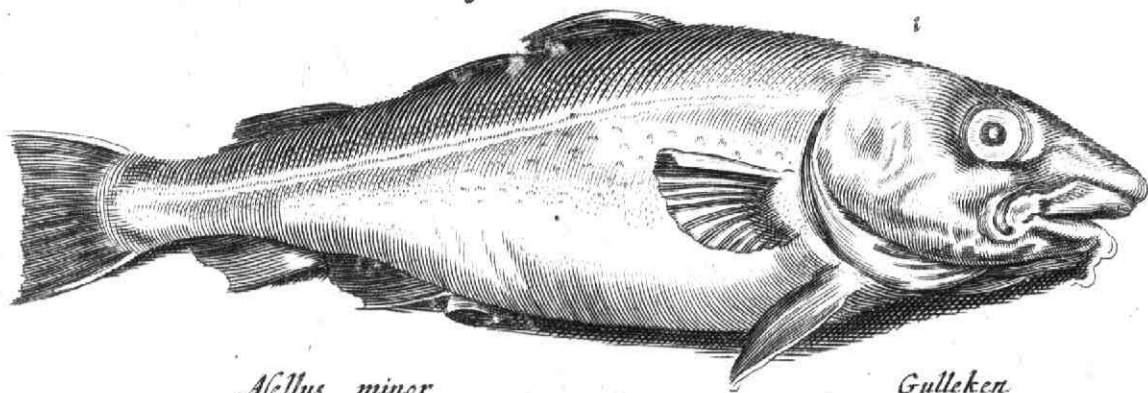
III. L I D.

Van den Haring en de Liparis, oft Schmelsvisch.

Die visch welken de Duytsen *Haring*, Aldrov. 1. 3
c. 10. mogelijk van 't Griekse woord *Tarichus*, 't welk gesouten vleesch oft visch be-duit, noemen, is onbekent hoe hy by de oude genoemd is; enige maken hem mette *Chaloidis*, en *Sardijn* gelijk-flachtig; andere met de *Thariffa* en *Alofa*, oft *Elft*.

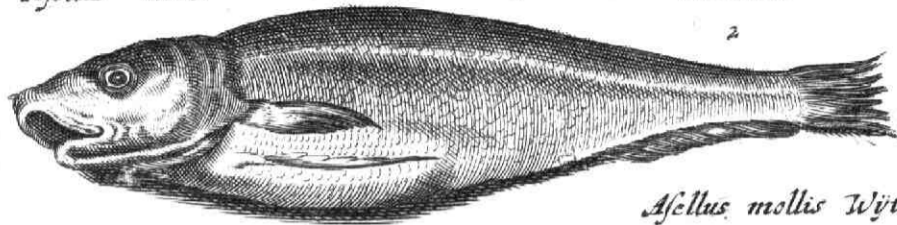
Hy is op den rug enigzins blauwachtig, met een witten krommen buik, met dunne vast-anhangende schobben, en om dat hy de openheid der kuwen ten aanzien van 't lijf groot heeft, sterft hy heel haastig uit het water zijnde. *Albertus* schrijft dat hy maar een hongerdarm alleen heeft. In de grote Duitse zee, omtrent *Britannic*, *Yrlant*, *Schotlant*, *Noorwegen* en *Denemarken*, wor-

Acellus Cabelian

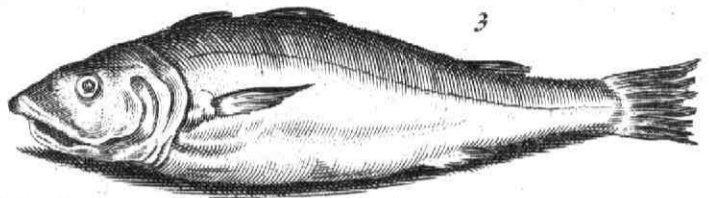

Acellus minor

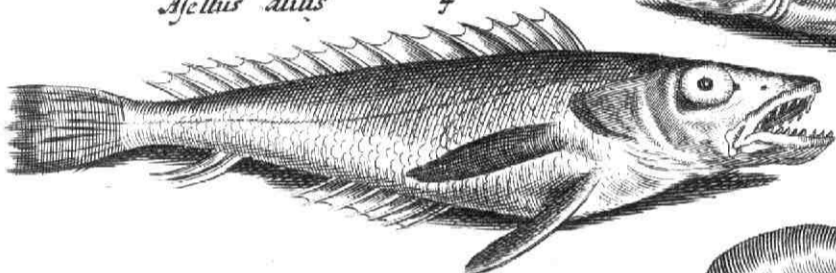
Gulleken

Acellus mollis Wyttingh

Acellus alius

Reuersus Indicus Anguilli

formis

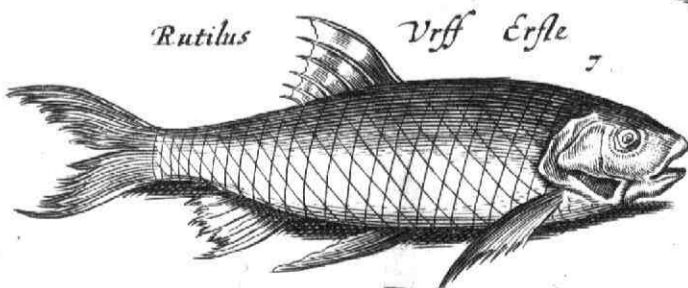

Molva ein art Stockfisch

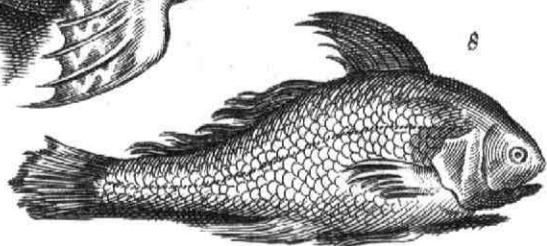

Rutilus

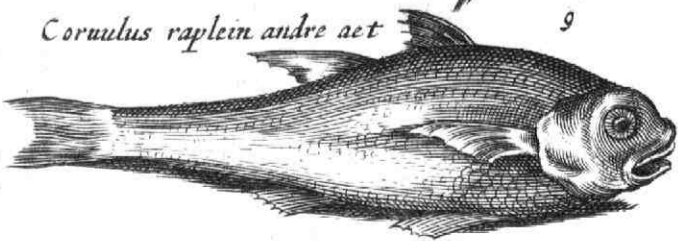
Vrff Erfle

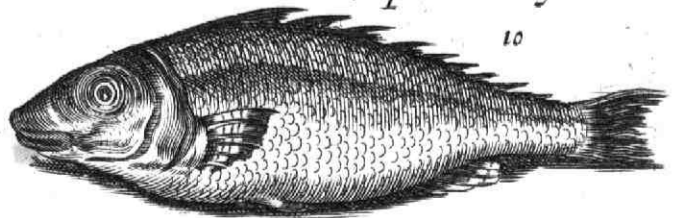
Coruulus raplein

Coruulus raplein andre aet

Salpa Stock fisch

wordense veel gevangen. Datze inde Mid-
delandze-zee gevangen werden, en te Ro-
me, te Massile en Venetie te koop zijn, heeft
Bellonius vallijk verhaalt, en is, door de ge-
lijkheid van vorm mette triffa oft elst, be-
drogen. Enige willen dat hy alleen met
zuiver water gevoed werd, om dat hy, uit
het water getrokken, terstond sterft. Zy
zwemmen met geheel grote scholen, en
worden zo overvloedich gevangen, datze
jaerlijcx, gelijk *Kardanus* schrijft, over de
CCM. Kronen opbrengen. In 't heilig
land, een Eyland van de Oceaanse zee, heb-
ben haar twe duizend Menschen alleen
met Haring onderhouden. Als sy, door der-
telheid, een met roeden geesselden, is haar
getal so vermindert, dat daar na nauwlijk
hondert menschen daar van de kost kon-
den hebben. Sy lichten in 't water, en swem-
men met den buik opwaarts: ja sy gheven
met haar schobben, voornamentlijk met
die ontrent de ogen zijn, fulken glans, dat
de zee schijnt te schitteren. Dat met haar
sterven ook de glans vergaat, hebben eni-
ge geloofst; andere hebben ondervonden
datse noch enige dagen daar na duurde. Sy
brengen, na 't getuigenis van *Albertus*, een-
maal 's jaars vrucht voort.

Karadenus
in Brigan-
buslausius
de princi-
patu Eu-
rop,

Van haar swemmen worden wonderlijke
dinghen verhaalt. Ten tijde onser voor-
ouderen, haddense omtrent Noorweghen
meest haar loop-plaats. Op onse tijt houden
sy veel onder geheel Engeland. Omtrent de
Somers, Sonne stilstand, schieten sy uit zee
na de Schotsen oever, van daar na Enge-
land; en in 't midden van Augustus wor-
dense van Scarborough tot de Teems toe ge-
vangen. Daar na schietense met meerder
macht in de Brittanise zee, en laten haar tot
Karmis toe van de vissers vanghen. Van
daar Yrland an weersijden door-swem-
mende, begeven sy haar in de Noord-zee,
en alsoo heel Brittanie om-gheswommen
zijnde, blijven sy daar tot Junius toe ver-
borghen, en na datse haar vrucht ghetelt
hebben, keren sy weder.

Thuanus
Hist. l. 117.

Haar gebruik is in de spijs, en veel by de
Noordse volkeren. De varfche, gesouten en
gerookte worden daar op tafel gebrogt. De
gesoute worden ook weder geweekt, en,
haar sout afgeleit hebbende, op den rooster
gebraden en gegeten. In de nieuwe wereld
siet mense met scholen vliegen. De staat
(seit *Thuanus*) van dese is ellendig, die nocht
in 't water swemmende, nocht in de lucht
vliegende, een veilig verblijf hebben, en de
natuur in beide die plaatzen tot een stief-
moeder: want alsze haar voor den anval
der vissers willen verhoeden, en uit het wa-
ter vliegen, wordense van de omvliegende
vogelen gevangen; en indien sy die met
vluchten ontsnappen, en, haar vinnen ver-
drogende, weder in 't water vallen, worden
sy, vermoeit van 't vliegen, van de andere

vissers ingeslokt. Derhalven een middelweg
inlaande, vallense dikmaal op de schepen,
en worden een roof der menschen.

De Liparis, van *Plinius* beschreven, heeft Plin. H. N. 32. 12.
sijn naam van sijn vetheid; met de kop ge-
lijkt hy de Gras-musch. Hy heeft een klei-
ne mond, sonder tanden, met ruwe kaken,
met een brede streep van 't hoofd tot de
start, en kleine schobben. An de kuwen en
den buik twe vinnen, noch een ander van
den aars tot de start, en een van de nek tot
de selve start toe sonder angels.

De start eindigt in twe punten. Hy is so
vet, dat hy onder 't vel, in plaats van visch,
vet heeft, en, bewaart zijnde, geheel tot
traan versmelt.

IV. LID.

Van het Zee-verken, de *Scolopax* en Eenhoorn.

DE Aper of 't Zee-verken van *Rondele-* Aldrov. l. 3
c. 12. de
pisc.
tius, 't welk hy 't selve meent te zijn
met dat van de ouden, maar qualijk, gelijk
Aldrovandus bewijst, is een schobachtige vis
by na rond, plat, met een hard lijf, met een
ruwe en als vlokkige huid, met een muil als
een verken, langen stomp, sonder tandē, met
scherpe, harde, lange, rechte, angels; gy soud
seggen dattet onghelijke varkens-borstels
waren, die daar na van 't hoofd over de leng-
te van den rug lopen. Hy heeft twe vinnen
omtrent de kuwen, an den buik twe andere
die uit veel sterke angels van malkander
gescheiden bestaan. An den aars dry scher-
pe angels, de start eindigt in ene vin.

De XXXI. plaat verotoond het afbeeld-
sel van een Zee-varken van *Salvianus*.

De visch die *Rondeletius* *Scolopax* oft *Af-* Rondelet.
de pisc.
Gesnerus
de aquatil.
kolopax noemt, die noemen andere den *O-*
liphant, maar qualijk; want sijn snuit is
stijf. *Gesnerus* noemt hem de *Serra* oft zaag
van *Plinius*, om dat hy na de start toe een vin
als een zaag heeft. *Rondeletius* gijft dat hy
meest altijt klein is, om dat hy 'er dry gesien
heeft van de selve grote die vol kuit waren.

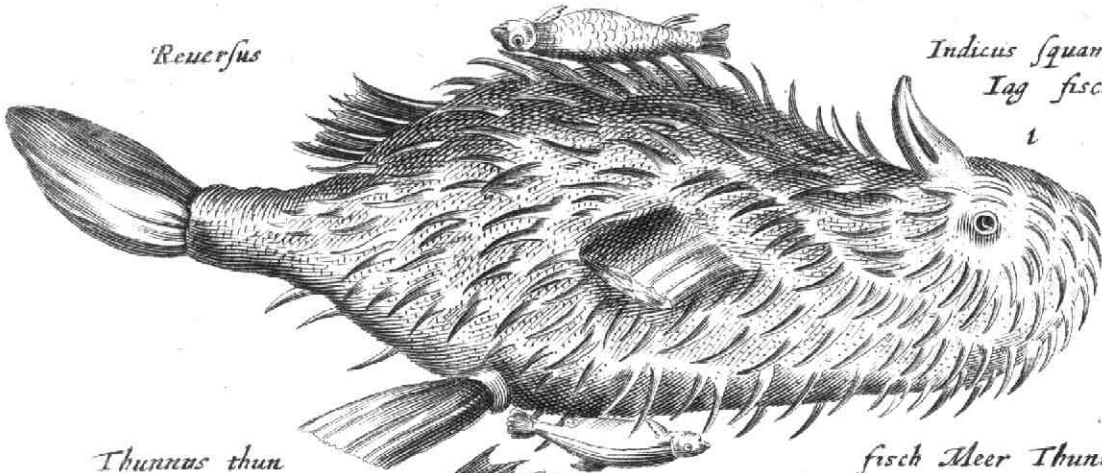
Hy is rond van lijf, en roodachtig met een
langen stijven snuit. Op den rug heeft hy
een langen harden scherpen angel, an d'een
zijde getant, met randjes als een zaag, die
onder breedachtig zijn, en een dunne start.

Sijn visch is in selfstandigheid de *Pagrus*
gelijk, van goed sap en licht te verteeren.
Maar wijl hy selden gevonden werd, word
hy meer gedroogt bewaart, als gegeten.

De *Monoceros* oft Eenhoorn van *Klu-*
sius, werd meer om de gelijkformigheid met
de *Scolopax* onder den eersten gevoegt, als
om dat hy onder de schobbige vissers mach
gerekent werden, want hy is ruw van huid.
Klusius heeft dien, welke uit Oost-indie ge- Klusius l. 6
exot. c. 27.
bragt is, aldus beschreven. Van 't uitterste
van den bek tot de start was hy een weinig
langer als dry duimen, in 't midden wat
breder als een duim.

Reuersus

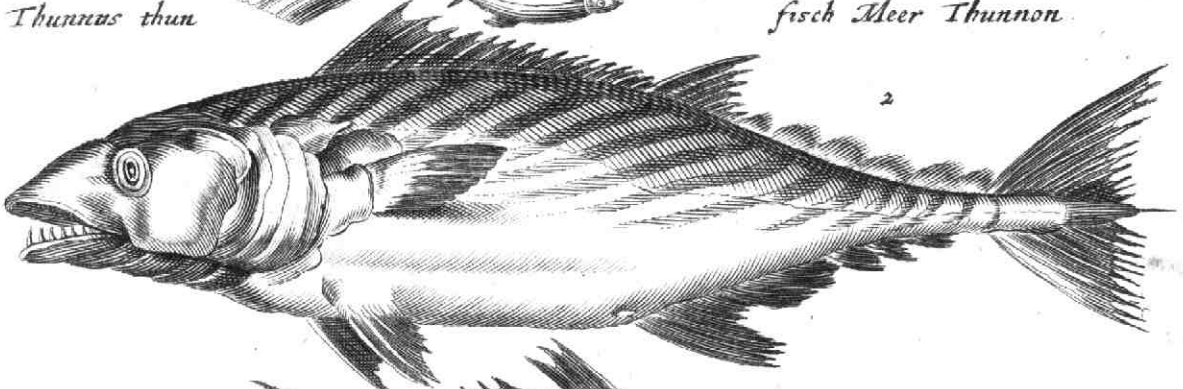
Indicus squamosus
Iag fisch

1

Thunnus thun

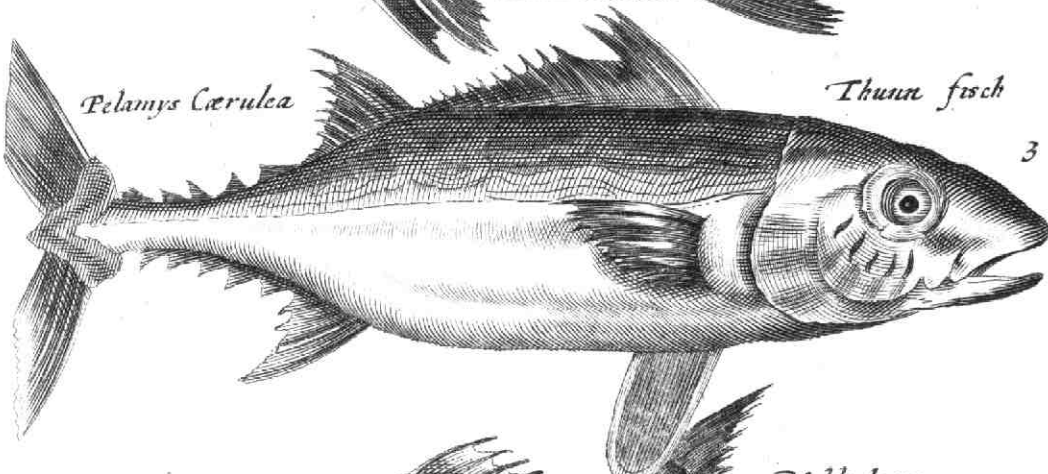
fisch Meer Thunnon

2

Pelamys Cerulea

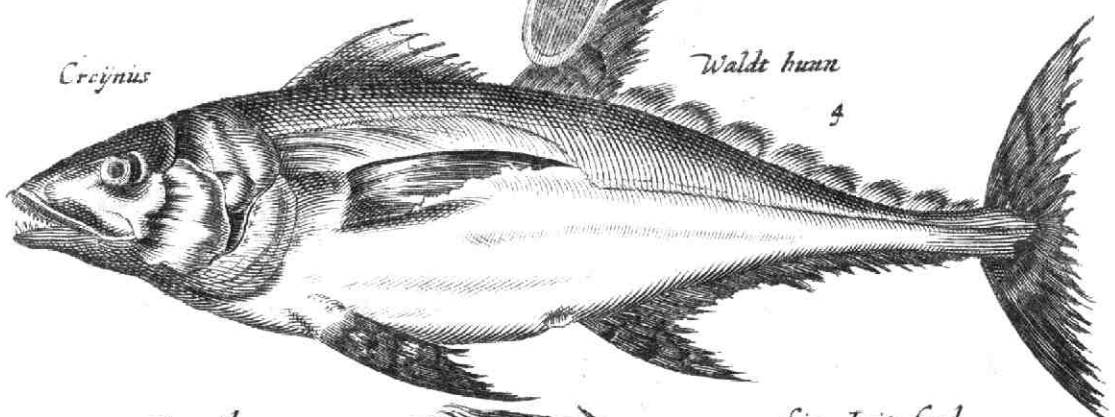
Thunn fisch

3

Creytus

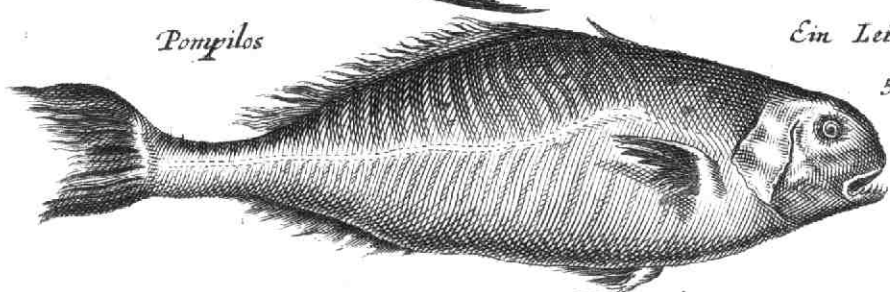
Walde hunn

4

Pompiros

Ein Leit fisch

5

Amia

Streit thunn

6

V. L I D.

Van de Glaukus oft Meirstiglen der Ouden, en van de Hippurus oft Rondkop.

DE visch Glaukus, alzo genoemd van zijn blauwe verw, word van de Grieken zomtjds Hypocukus gheuoemt, na 't getuigenis van *Eustachius*, en word van de Glaukiskus, wyl die Somers hem verbergt, indien wy *Aristoteles*, en *Ovidius* ghelooven; en *Damoxenus* zeidt, dat dese in de Winter en Zomer goed is onderscheiden. *Muesitheus* by *Athenens*, en *Volaterranus* stelt hem onder 't geslagt van de zaagtandige en visch-etende visschen. *Aristoteles* noemt hem schobachtig, en doet 'er eenige weinige byhangzels toe, die opwaarts omtrent de maag uit-komen. *Plinius* zeidt, dat hy de woedende Zee in verw gelijk is.

Wy hebben by *Rondeletius* dry gedaanten van de zelve. De eerste word by de Provensalen Kabrolle genoemd, die dikmaal dry ellebogen lang is, met een platten buik, en krommen rug, blauw geverwt, met een heldere huid, met schobben die haar niet wel vertoonen, dan als de huid gedroogt werd. De buik is heel wit, en heeft meer ruwe kaak-beenders, als met tanden verzien. Terstond heeft hy van 't hooft af angels, van welke twe omtrent den aars als in een schede steken. Na de angels volgt een vin totte start toe verknogt. In 't eerst is die groot, met een zwarte plek gevlekt, daar na kort en dun, als uit dunne vlokken bestaande. An de kuwen staan goud-gelevinnen, voor den aars heeft hy meer een reet als iet anders, een grote maag met een byhangzel. De Gal-blaas hanght an den darm. De milt is klein, en hy is wit en vet van visch. *Salvianus* gelooft dattet de Amia van de oude is. *Iovius* zeidt, dat enige menen dat het de Centrina.

De ander is kleinder, waarom hy by *Athenens* gheoordeelt werd de Glaucidius te zijn, hy heeft zeven angels op den rug, na de start hellende; van 't opperste der kuwen strekt zich een kromme streep nae 't midden-lijf toe, die van daar recht na de start loopt.

De derde, dien hy hoekig noemt, om dat de streep, die van de kuwen spruit, na de wijs van de bochten der kruipende slangen krom is, de tanden zijn scherp, en de rug is uitten blauwe zwartachtig.

Oppianus heeft geschreven, dat hy zich op de klippen, en 't zand onderhoud. *Numenius* zeidt by *Athenens*, dat hy in de zachte wier door de baren niet beweegt zijnde, en in 't mosch verkeert. *Aristoteles* en *Athenens* zeidt, dat hy 't in Zee houdt. Zijn spijs is vlees; maar hy veracht oock de wier en 't mosch niet. Waaron *Tarentinus* het aas om de Glaukus te vangen, voorschrijvende

Oppianus
Halicut.
1. 3.
Athenens
Dipnos.
1. 7.

het zelve ten deel uyt mosch en meel, ten deel uyt visch t'zamen zet. Enige zeggen, dat als hy in vrees is, zijn Jongen uit en in de mond laat zwemmen. Om dat hy graatchtig is kan dat van de Glaukus Galeus verstaan werden. *Aristoteles* schrijft, dat onder de Galeus alleen de Akanthia zijn Jongen om de graat niet ontfangt. In de Somer word hy omtrent LX. dagen niet gezien. *Plinius* zeidt elders, niet gedachtig 't geen te voor gezeit is, dat hy nimmer gezien werd.

Zijn gebruik is in de spijs, 't zy dat hy vol kuit is oft niet, maar voornamentlijk het hooft, 't welk by *Amalandrides*, en *Sotades*, inzonderheid in Olynthus oft Megara gevangen zijnde, zeer geprezen werd. *Eustathius* geeft de prijs an de oogen: 't zy zo 't zy, hy is, indien wy *Trallianus*, en *Muesitheus* geloven, swaar te verteren, maar wel verteert zijnde, geeft hy veel voedzel. *Plinius* schrijft, dat de Glaukus oft Glaukiskus met 't zap gegeten, de Vrouwen veel melk anbrengh.

Ali. H. A.
1. c. 16.
Arist. H. A.
1. c. 16.

Plin. H. N.
32. c. ult.

V I. L I D.

Van de Hippurus oft Rondkop, en de Indiannze Reverfus oft Iaag-vissen.

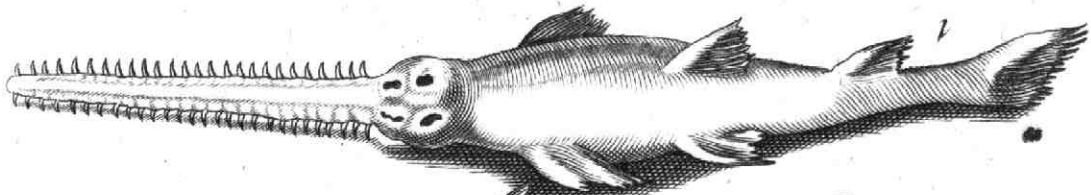
DE Hippurus, 't zy oft van de gelijkheit van een paarde-start, oft om dat hy als de Paarden springt, alzo genoemd, word van andere, van de Lammeren die als de Duikers danssen, *Arneutes* gheuoemt. By *Dorion*, en *Epenetus* Korophaine, van de vin die van den hooft-top begint, en daar als een kuif op-staat; by *Heceus* Hippuren, by de Spanjarts Lampugo, en by *Gaza* Equilis: van verw en innerlijke delen is hy de Glaukus ghelijc, en word lichtlijk onder andere visschen, uit die vin die van 't hooft begint, en een Paards-start gelijk is, en uit veel draden bestaat, hoedanig in geen andere is, onderkent. Zijn maag is in 't midden van 't lijf.

Rondelet.
Hist. Pisc.

Hy houdt zich in de Zee; maar in de Middellandse-zee is hy niet bekend. De *Karystius* word van *Archestratus* zeer geroemt, 't welk wonder is, wyl alle de andere visschen daar slegt zijn. Hy eet graag vlees; en in de korven besloten, neemt hy zo toe, dat het schijnt dat hy daar zijn begin genomen hadde. Hy krijgh Jongen in de Lente. In de Winter schuilt hy; is snel in 't zwemmen, en word niet als op zekere dagen gevangen.

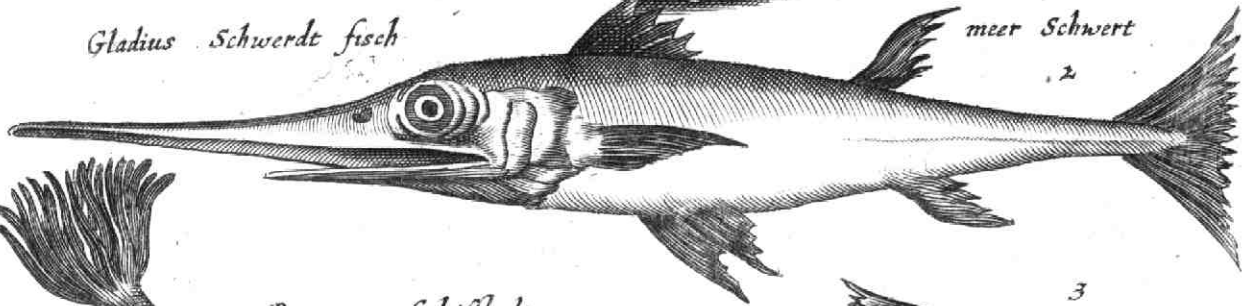
Arist. H. A.
9. c. 10.

De Indise Reverfus is tweederlei, de een al een Paling, daar wy hier na, de ander is schobbig, daar wy nu van spreken zullen. Hy heeft zijn naam gekregen, om dat hy, te rug getrokken zijnde, zijn aas vanght. Hy is zo groot als een hand, met rompelighe schobben, met graten op den rug, en van de navel totte start heel scherp. Hy is leerszaam,

Gladius Schwerdt fisch

meer Schwert

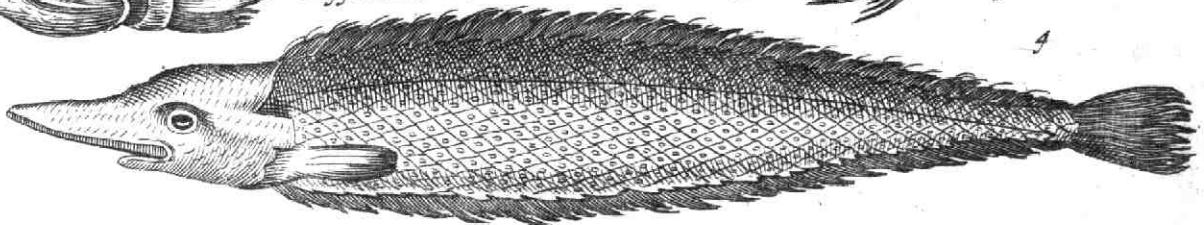

Remora Schiffhaeler

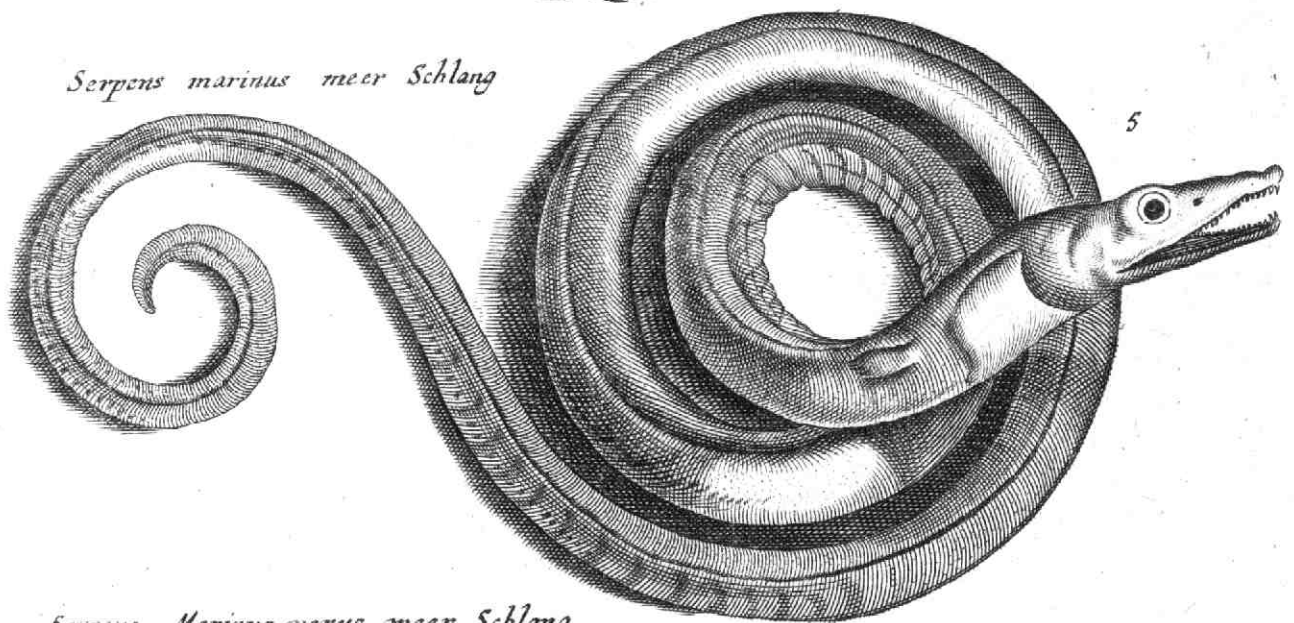

Mysticetus liether der

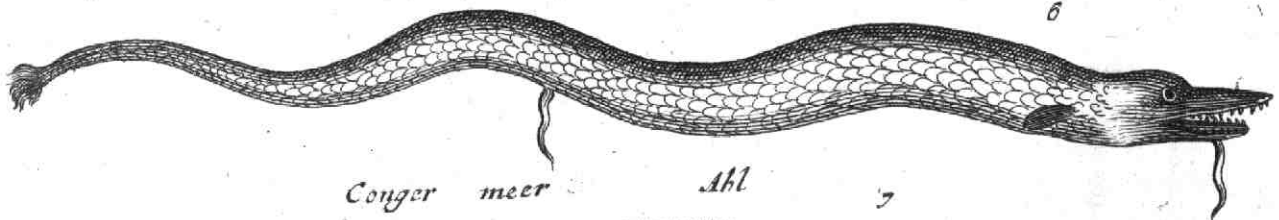
Walfisch

Serpens marinus meer Schlang

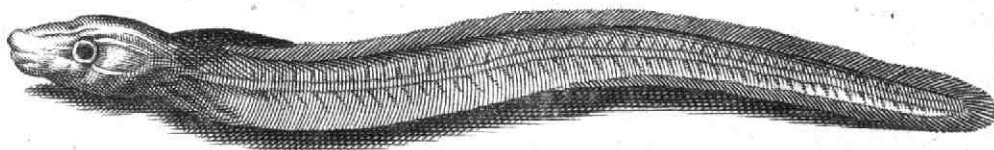

Serpens Marinus verus meer Schlang

Conger meer

Ahl

zaam, en word licht getamt. Hy doet de Indifc Viffers veel voordeel in 't viffen. An een dunnen fterken draad ghebonden, word hy in Zee gebragt, en met vriendelijke woorden angesproken zijnde, word hy op de viffen, ja op heel grote los gelaten, en hecht zich inde zijden oft den buik, en wort alzo weder uit-getrokken. Den gevangen vifch word dan zachtjes af-getrokken, om dat hy, dewijl deze heel vaft daar an hangt, niet zoude befchadigt worden.

Bezie van de Indifc Reverfus, die de Paling gelijk is, de tweede plaat.

II. H O O F T - S T U K.

Van de Glatte Zee-viffen.

I. L I D.

Van de Thunnus of Tonijn.

Aldrov. l. 3
cap. 18.

Plin. 9. c. 15
Arist. H. A.
6. c. 6.

Plutarch.
de folert.
animal.

Aldr. l. 3.
c. 11.

Rondel. in
Hift. Pifc.

DE Tunnus, 't zy of van 't Griekze woord Tuncin, 't welk is met groot geweld gedreven worden, alzo genoemd; oft van 't Hebreus Thunnia, daar een geflaght van Walvifch door verftaan word, heeft by de fchrijvers, na 't onderscheid van den Ouderdom, veel namen. De Thynnus oft Thynna enkelijk, 't zy Mannetje oft Wijfje, alzo genoemd, is grooter als de Pelamijs, maar kleinder als de eigentlich genoemde Thunnus. Het jong word Kordyla genoemd, welk de oude. die in den herft weder in Zee komen, navolgt. *Aristoteles* zeit, datze weinigh daghen leven. *Gaza* noemt haar Auxus. Als hy weder in de Pontus uit de groote Zee komt, word de Kordyla Pelamijs genoemd, om dat hy zich in 't flijk verbergt, oft om dat hy met fcholen zwemt, gelijk *Plutarchus* zeit. Andere noemen hem Limoza, Limatra en Lutaria. Als de Pelamijs een jaar oud is, word hy Thunnus genoemd. Die wat grooter als deze zijn, Triton, Orcynus, Apolectus, Sarda, Synodontis, Cybia, oft Cybios, Cete, Melandris, Chelidonas, Xanthias. Zy hebben niet zonder reden zulke namen. Maar ghy zult ook bevinden by de fchrijvers, dat haar verfcheidene delen, die in 't zout bewaart werden, zonderlinghe namen gegeven zijn.

Plinius noemtze glat. *Rondeletius* fchrijft, dat zijn Orcynus, als ook die gene welken hy onder den naam van de rechte Pelamijs, oft Thunnus van *Aristoteles* voor-ftelt, alzo met groote fchobben ghedekt is, dat hy fchijnt geen te hebben, maar datze in 't koken beginnen te gapen, en dan ziet men klaarlijk datze met een dun vliesje gedekt zijn. Hy doet 'er by, dat de Pelamijs Sarda glat van huid, en zonder fchobben is, uitgenomen dat deel 't welk van de vinnen;

an de kuwen gelegen, begint. Ook zijn by de fchrijvers in de tekens van de kunne het onderscheid van de Pelamijs en Thunnus niet eens. *Aristoteles*, *Plinius*, en *Atheneus* onderscheiden het Mannetje van 't Wijfje daar door, om dat zy onder den buik een vinnetje heeft het fwakke genoemd, 't welk het Mannetje niet heeft. *Rondeletius* zeit, dat in beide die vin altijd gevonden werd, doch ongefcheiden in 't Mannetje, gefcheiden in 't Wijfje, om dat het gat van den aars zoude kunnen verwijd, en haar vrugt beter an den dagh gebragt konnen werden. *Scaliger* fchrijft, dat de viffers van Ligurie en Maffilie opentlijk bewefen hebben, dat de Thunnus nimmer uit de Pelamijs voortkomt. Dat de Thunnus alleenlijk hier in van de Pelamijs verfehelt, dat deze blauw an de zijden is, en die met baarwijze, dwarze, fchuinfte plekken verciert is, ghetuyght *Bellonius*. Die in 't Jaar M. D. LXV. in de Straat gevangen wierd, en XXXII. voeten lang, en XVI. breed was, die had op zijn huid een hele vloot gefchildert.

De plaats vande Tonijn fchijnt verfcheiden na haar ouderdom. *Oppianus*, die haar onder de Zee-viffen telt, fchrijft, datse uit den Oceaan, met de Lente, om haar vrugt te telen, in de Middellandfche-zee lopen, en datter daarom alfdan veel in de Tyrrenifche en Yberize Zee gevangen werden. *Iovius* doet 'er by, datse in de maant May uitgedreven werden. Dat de Pelamijs de Zee, dicht an de Rivier oft poel geleghen, bewoont, en daarom in de Pontus om foeter kost te foecken met fcholen loopt, hebben wy uit *Plinius*, ghelijk ook *Strabo* verhaalt, datse in de poel Meotis gheteelt werden. Datse de warmte foecken, en daarom by-na boven water fwemmen, en in de Rivieren fchieten, leren wy uit *Aristoteles*: Daar zijn 'er ghesien, die te Agathopolis tot an de brug, die enige duifend treden van de Zee leidt, opfwommen, gelijk *Rondeletius* verhaalt. *Platina* feidt ook datse in den Rijn, Nijl en de Po, en in eenige plaatfen vol wier zijn. Datse buiten de zuilen van Herkules, door den Oosten wind gedreven, in groot getal en van ongelooflijke dikte gevonden zijn, befchrijft *Aristoteles*. Het is naulijk te geloven datter fo veel Tonijnen in de Indifc Zee zijn, dat de Vloot van *Alexander* de Grote, niet anders als door een groot Leger belet, haar vaart heeft moeten veranderen, ghelijk wy by *Plinius* lezen. Want de Griekfe fchrijvers seggen datter Walviffen geweest zijn. Van haar vangft en verblijf omtrent Byzantium, fchrijft *Strabo* aldus:

Zijn fpijs is fomtijds wier; dikmael omtrent Spanje, voornamentlijk (uit de voorzee, na de zuilen van Herkules ghedreven zijnde) eykkels van de Eyke-bomen, die omtrent de Zee groeyen, daar fy heel vet

Arist. H. A.
5. c. 9.
Plin. 9. c. 15
Atheneus
Dipnof.

Scal. exerc.

Bellon. cita
Aldrov.

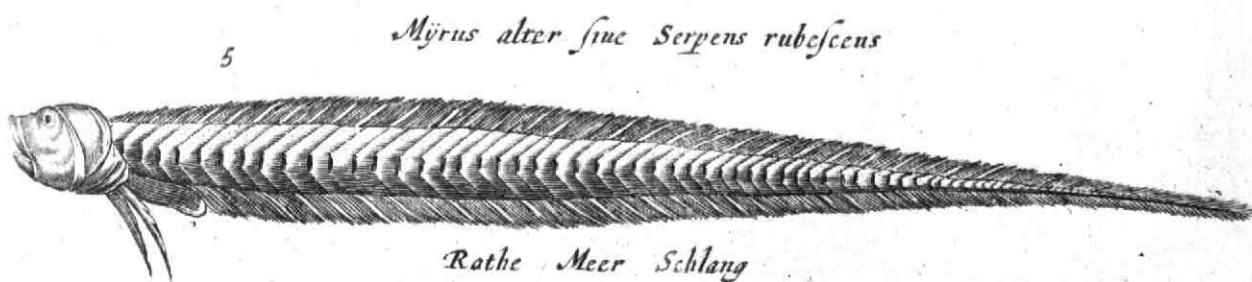
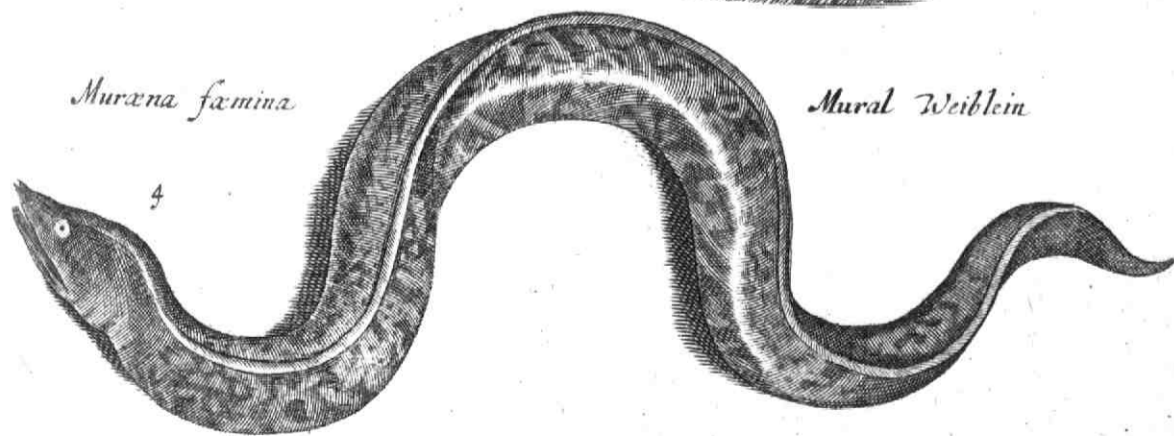
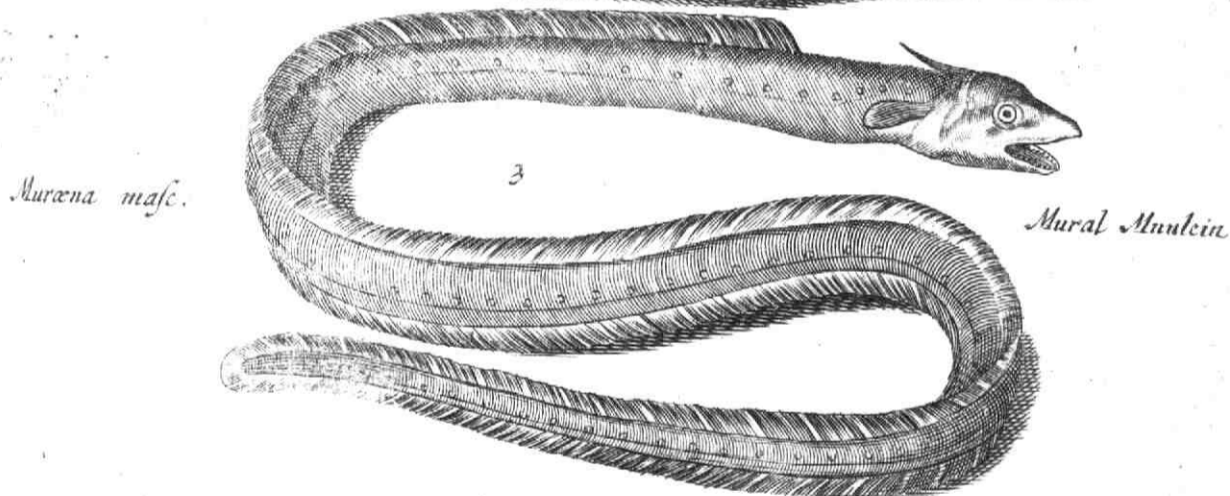
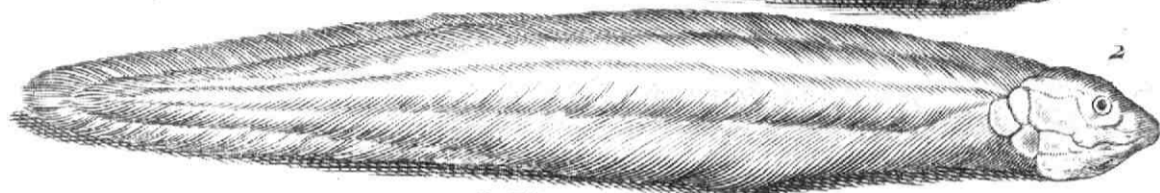
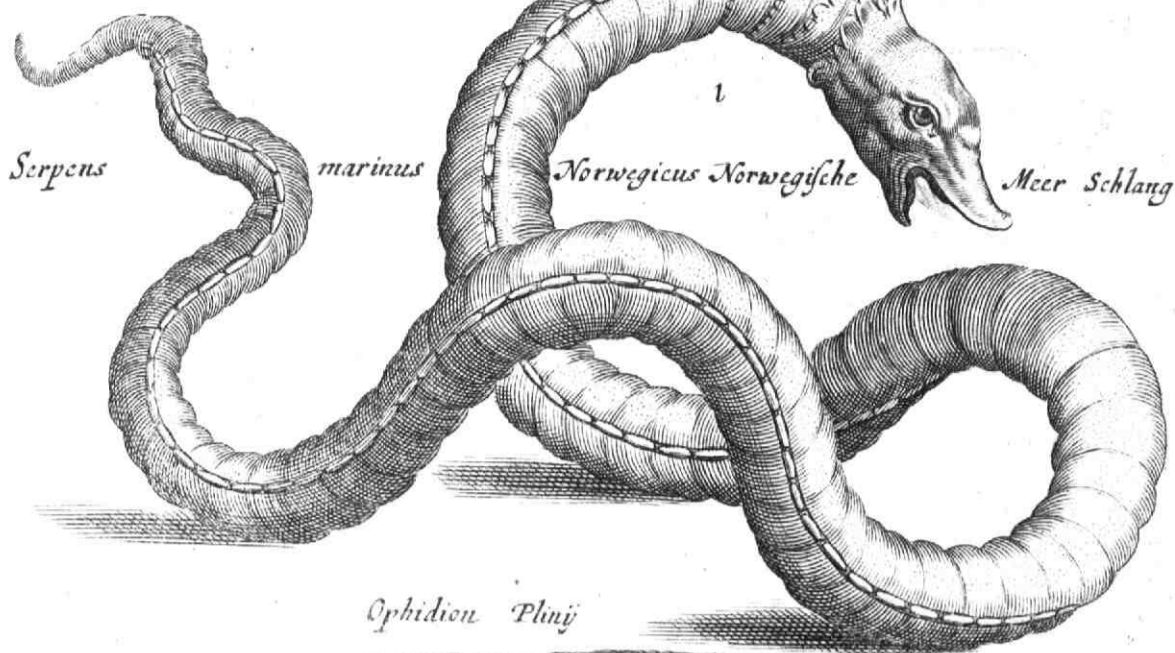
Plaats.
Oppianus
Haliut.
l. 4. c. 620.

Plin. 9. c. 15
Strabo
Geogr. l. 7.
Arist. H. A.
8. c. 19.

Aristot. in
Admirand.

Plin. H. N.
9. c. 3.

Strabo
Geogr.
Aristot. in
Admirand.
Strabo l. 3.

Atheneus
Dipnos. l. 7.
Polyb. H.
1. 34.
Arist. H.A.
1. 6. c. 17.
Oppianus
Halieut.
1. 4.
Arist. H.A.
6. c. 17.

van werden, en uit de overvloed van dese word de overvloed van de Tonijnengheoordeelt: veel-tijds eten sy ook vlees. Ten tijde van haar teling eten se al watter voorkomt; en gebaart hebbende, sparen se ook haar eygen jongen niet, maar in de Lente eten se haar eygen kuit. *Aristoteles* schrijft dat se somtijds van vetheid barsten.

Plinius 9.
c. 15.

Dat se maar twee jaaren leven, zeit *Plinius*, uit *Aristoteles*, maar het is naauwlijk te geloven: want sy worden so groot, dat se vijftien Talenten wegen, en de start twe ellebogen, oft gelijk by *Aristoteles* staat, vijf handen breed is: en daar zijn 'er gevangen gesien, die men uit de grote van het lijf, en dikte der schobben, veel ouder als twee jaaren most oordelen.

Arist. H.A.
1. 8. c. ult.

Van haar teling hebben wy, dat se in Februarius versamelen, en daarna in July eens baren; maar dat men gelooft dat se in de Pontus twe-maal baren, om dat haar vrucht ten deel tijdigh, ten deel ontijdig is. De eerst komt voort in de maand December, voor de Winter, de later in de Lente. Zy schieten kuit als in een blaas: hier uit komen die *Scordulae* genoemd zijn, die van Byzantium noemens Auxiadæ, om dat se in weinig dagen groot werden.

Arist. H.A.
5. c. 11.
Plin. l. 9.
c. 115.
Oppianus
Halieut.
1. 4. v. 505.
vide Oppi.
& Scaliger.
p. 2. 34.

Zy komen in den Herfst met de Tonijnen uit, maar in de Lente kerens se weder als sy Pelamijdes geworden zijn. Wat angaat haar zielige bedieningen, daar in heeft haar de Natuur sonderling versien. Dat se lopers zijn, gelijk *Gaza* seit, kan uit het voorgaande verstaan werden. Evenwel lopen se in de winter niet, alwaar sy zijn daar bliwense de winter over, tot dat den dagh en nacht evenaart. Als sy uit de Pontus sullen loopen, houden sy de linker zijde, en verwachten den noorden wind, om voor de vloed af te lopen. Als sy in de Pontus sullen lopen, houden sy de rechter zijde, om dat se met het rechter oog beter sien, hoewel sy beide uit de natuur swak zijn. Die selve swakheid is oorzaak dat se voor de klip van wonderlijke witheid, die van de grond opwaarts doorglinstert, en die in de engte van het Thracise Bosphorus, daar de Propontus met de Euxinus gevoegt werd, in de engte van de straat die Azie en Kristenrijk van een deelt, en omtrent Chalcedonie an den Oever van Azie gesien werd, verschrikken; en also schielijk verbaast zijnde, tegen het uitstekend hoofd van Konstantinopelen, om die oorzaak Auri Cornu, oft goudhoorn genoemd, met ghewelt omsetten. Dat se 's nachts vertrekken, wijst an het seggen van den ouden dichter *Amphylitus* by

Plin. H. N.
1. 9. c. 11.

Herodotus, en die penning ghesien van *Bellonius*, op welk an d'een zijde een Koorn-ayr, op d'ander een Tonijn stond: en boven de selve een Maan met dit op-schrift: Philip-pense. 't Is ook niet vergeefs dat *Plinius*, als hy geseit hadde, dat haar vangst van den

Herod. l. 2.
Histor.
Aldrov. de
pisc. lib. 3.
c. 18.

Plin. l. c.

opgang der Zeven-sterren, tot den ondergang van de Arcturus duurde, zeit dat se de overige tijd in diepst van de grond scholen, ten waar, doet hy 'er by, dat se door de warmte, oft de volle Maan uitgelokt wierden. Als sy met scholen swemmen, houden sy de gestalte van een vierkant, en met ses zijden besloten zijnde, maken se een vastigheid uit haar selven. Omtrent het uitstekend hoofd van *Bubo* lopen de grootste, als de varkens, alleen: d'ander, op de wijs der wolven, met haar twe. Sommighe, als de geyten, met scholen.

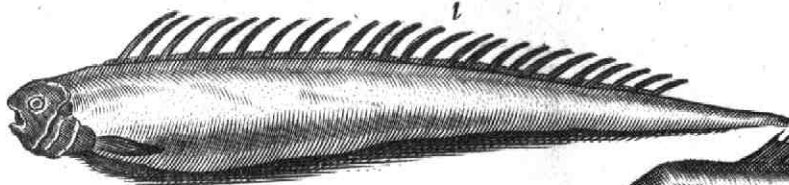
Plutarch.
de solert.
animal.

In de Hondsdagen soeken sy de Euxinise zee, en als de baren van de Son verhit zijn, verdonkeren sy, onder een gemengt zijnde, malkander met grote hopen. Dat se op diepste van de grond, onder een klip oft den oever slapen; dat se door 't werpen van een elger niet kunnen geraakt werden, verhaalt *Aristoteles*. In de Hondsdagen wordense van de water-paards-vlieg gequelt. Hy hangt haar daar de huid dunst is onder de vinnen, en quelt se ellendig, soo dat se dikmaal van ongedurigheyd op het land oft in de schepen springen.

Arist. H.A.
1. 4. c. 10.

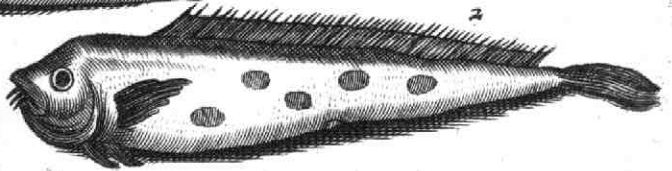
Van haar toeneiging oft afkeer valt niet veel te seggen. Men seit dat haar de *Cephus* oft *Meeuwen* vervolgen, die de stukken van de Vissen, van de Tonijnen verscheurt, en op 't water drijvende, opvangen. Als sy met scholen voor-by Italie gedreven werden, vallen sy van Sicilie, gestuit zijnde, onder groter beesten. In de maand May wordense van de *Xiphius*, oft *Swaart-visch*, uit de Attalantise zee in de Middelandse gedreven. *Matthiolus* schrijft dat sy van hem niet anders verjaagt werden, als de kudden der schapen van de wolven. Van haar vangst te handelen, behoort tot een ander plaats.

Zy hebben haar ghebruik in de spijs gevonden. Eertijds wierdense, in stukken gesneden zijnde, ten ansien van de nek en buik (*Atheneus* noemt se *Tas Etraias*) gepresen; en dat stuk, 't welk *Festus* *Klydia Thyum* noemt, en *Nevius* *Petimen Piscinum*, 't welk tusschen de schouders an de borst staat gesouten, dat den naam van *Omotarichus*, maar alleenlijk vars, gegeven, en dan ook swaar van lucht is. De andere delen wierden voor lekkere bewaart. *Melandria* wierden genoemd die de houte eyke barden ghelijk zijn. Het slimste was 't geen naast de start is, en *Aoria* genoemd. De *Pelamijdes*, in stukken gesneden, wierden onder 't geslagt van de *Cybia* (so wierden enige gesoute stukken die op de vorm van dobbelstenen gesneden, en naast an den rug oft nek waren genoemd) verdeelt. *Alexis* prees het hoofd, *Antiphanes* de start. *Falkonius* *Hetruskus*, die lekkeren bordeelbrok, heeft uit de selve een lekkere spijs bedacht. *Atheneus* heeft se boven alle andere vissen

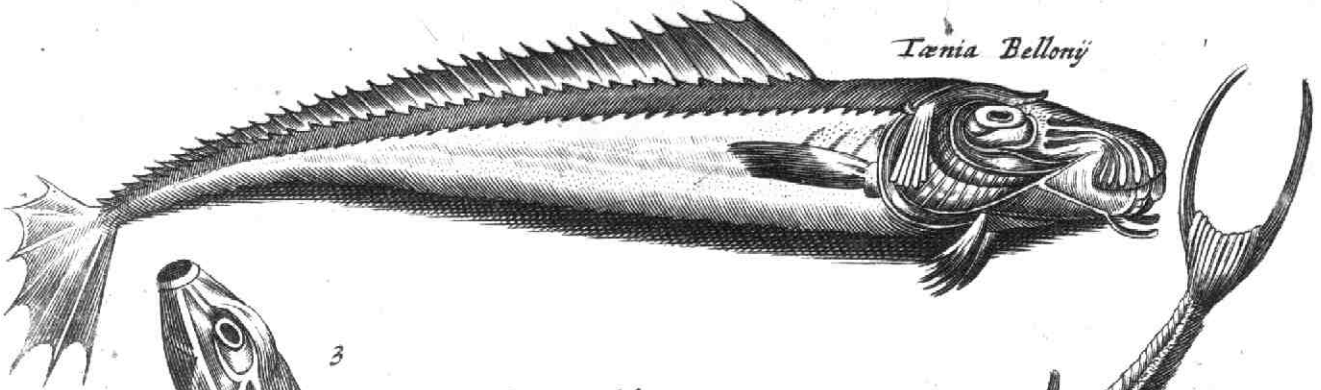

Meer haub Tænia

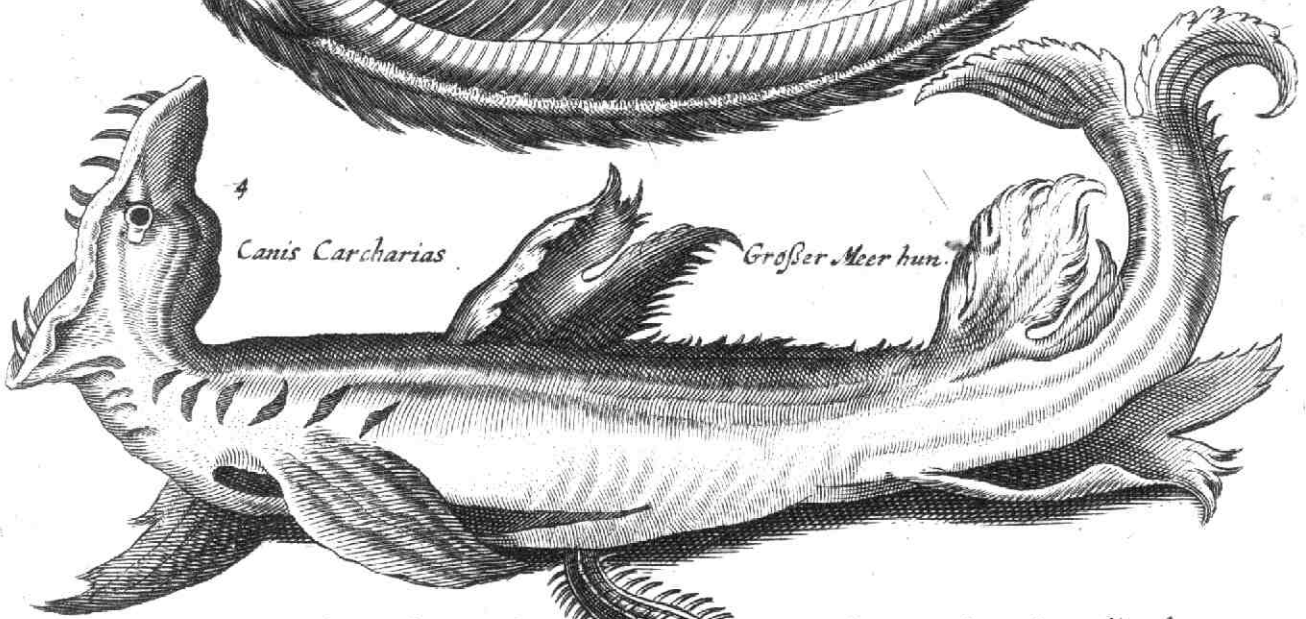
Tænia altera

Tænia Bellonij

Tænia falcata Imperati

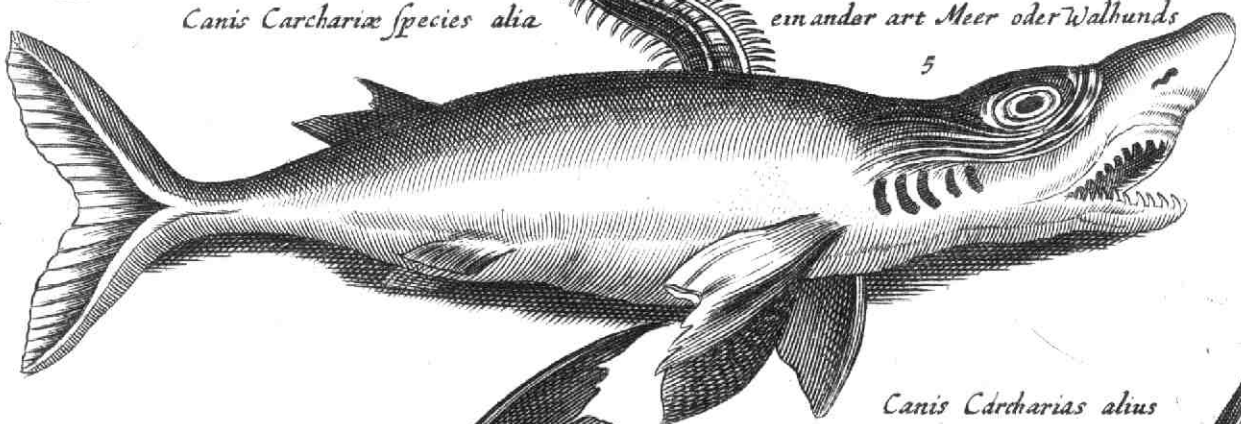

Canis Carcharias

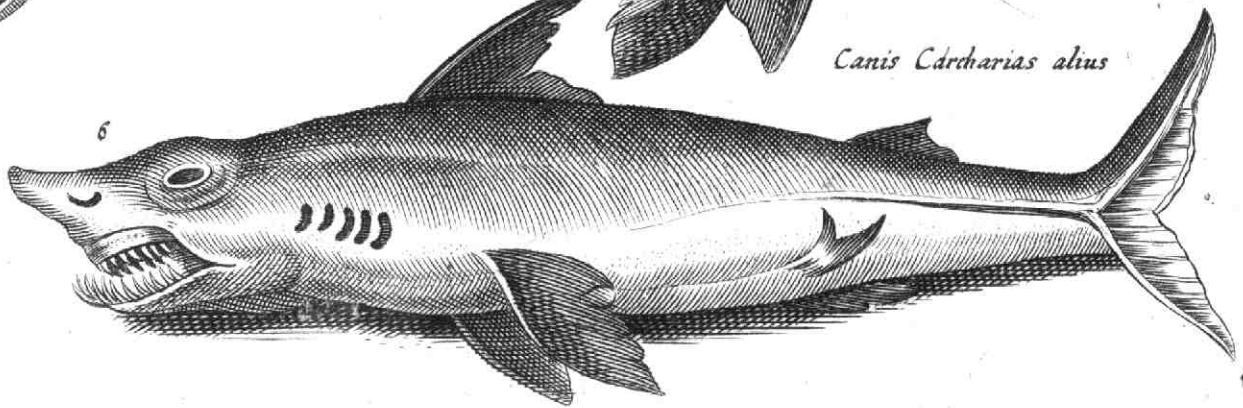
Großer Meer hun.

Canis Carchariæ species alia

ein andor art Meer oder Walhunds

Canis Carcharias alius

viffen geprefen. Andere hebben de gefoute flucken, welke Thynnaia, oft liever Thynnia, genoemt werden, boven het beffe van de varfche vifch gefelt. Maar by *Xenocrates*, gelijk *Oribazius* feyt, zijn ze niet goed voor de maag, van quaad fap, winderig, en fchieten niet lichtlijk af. By *Galenus* zijn ze van hart vlees, en onfmakelijk. Nochtans feyt *Archestratus* dat de Tonijn edel, omtrent Byzantium, Karyftum en Sicilie, is; noch beter omtrent Kephala en Tijndaris, en alderbeft omtrent Hipponium in Italic, en datter omtrent Samos grote ghevangen werden, die waardig zijn voor de Goden opgedifcht te werden.

Plin. H. N. 32. c. 10.

Sy geven ook haar gebruik in de geneeskonft. Het bloet, de gal en lever, tzy versch oft bewaart, hebben kracht om 't hayr te doen uit-vallen; en die in fijn kindsheid daar mede bestreken is, word noit ruig, foo *Ælianus* fchrijft. De Omotarichus, veel gegeten, bedwingt het vergif van de flangprefter. De Cybia met honig ghegeten, is goed voor de harde gefwellen van den aars.

Ælia. H. A. 1. 13. c. 27. Dioskorid. 2. c. 30.

II. L I D.

Van de *Pompilius* oft *Leitfifch*, en *Amia* oft *Bonijf*.

Ælian. 1. 15 c. 23. Athen. Dipnof. 1. 6 Apoll. Rhodius en Argo-naut.

DE *Pompilius*, tzy oft van *Pompes*, oft overvoeren, (want men beufelt dat *Pompilus*, de Veerman, oft, gelijk *Atheneus* wil, den groten zee-man van *Apollo* in een vifch van den felven naam is verandert, om dat hy de Maagt *Ocyrhoe* vervoert hadde) oft om dat hy de varende Schepen tot het land toevolgt, also genoemt, word by andere Heilige vifch, by andere *Pompilus* genoemt, en van *Plinius* onder de Tonijnen gerekent. *Atheneus* feyt, dat hy de Pelamijs gelijk, en verscheiden is. *Rondeletius* houd voor den felven een vifch sonder schobben, die op den rug gefprenkelt en gevlekt is, in welken van de kuwen totte start een lange kromme streep fchiet, van welken naden buik veel dwarf tuffen-beide geftippelde strepen af-zakken. Het deel dat boven en tuffen de ogen staat is goud-geel. De start eindigt in een spits, niet gefcheiden nocht half-maans-wijs van gefalte, op de wijs van de Tonijnen en Pelamijsdes.

Plin. 1. 9. c. 29. Athen. 1. c. Rondelet. in Hift. pisc.

Plin. 1. 9. c. 15.

Sy houden haar in 't diepste van de Zee. Sy volgen dikmaal de varende schepen met een wonderlijk vermaak, en fcheiden in enige uren niet van de felve, hoewel fy dikmaal met den elger gheschoten werden.

Oppianus Halieut. 1. 1. Ælia. H. A. 1. 2. c. 15. Athen. 1. 7.

Wanneer fy landt vernemen, keren fy wederom, waar uit de fchippers oordelen dat felve na by te zijn. Sy hebben de Dolphijn tot vyand; maar met groot ongeval van dese: want die geproeft hebbende, vallen fy haar gedurig an, en, door gramfchap angehitft, worden se na den oever gedreven, en een roof van de zee-vogels.

De *Amia*, also genoemt om dat hy met viffen van fijn geflagt om-fwerft, oft om dat hy niet eenfaam, maar met fcholen leeft, noemt *Ælianus* Trokta. De Spanjarts Bi-za, gelijk als *Byzantia*, andere noemen hem *Bonita*. *Iovius*, en *Salvianus* fteflen daar voor de *Lechia*; andere de *Sphyrena*; andere die vifch die van de Spanjarts *Lambugo* genoemt is, maar qua-lijk. Het is een vifch de *Palamijs*, oft *Tonijn*, oft de *Makareel* van lijf, gefalte, en vinnen van de start gelijk, met een glatte huid, uit-genomen omtrent de kuwen, met een fcherpen muil, met kleine gele oogen, fcherpe tanden, inwaarts gekromt, met gedekte kuwen, een dikken witten rompeligen langen buik tot den aars toe, welkers byhangfels ontelbaar, en dunder als van de *Makareel* zijn, met een blauwen rug, die, als hy leeft, blinkend is, van welken, na den buik, eenige fchuifse fwarte, van mal-kander fttaande strepen loopen. Hy heeft een dunne start, op de wijs van een halve maan, dunne darmen, een rode lever, een fwarte milt, en de gal, an den gehelen darm gehecht, van felve lengte, en dikmaal omgebogen.

Plutarch. Ælianus 1. 1. c. 6.

Aristot. de partib. animal. 1. 4. c. 2. Arist. H. A. 1. 2. c. 18. ex Scalig. Aristoteles 1. 8. c. 13. Scalig. ad 1. 2. H. A. c. 18. Oppianus Halieut. 1. 1.

Aristoteles bevestigt, dat hy in de Zee-rivieren, en poelen leeft; 't geen *Scaliger* ook feyt, dat hy de Rivieren en Poelen bemint, om het foet water en 't slijk; *Oppianus*, dat hy in de *Pontus* loopt, en aldaar, met zijn leiders, de *Somer* over-brengt, fo om dat daar minder grote viffen zijn, als om dat door het foet water de fpijs daar aangena-mer is: waar uit men haar dagelijkzen anwas kan oordelen. *Rondeletius* fchrijft, dat se omtrent *Provenfe*, in de engten der Zee, welke de veel Eylanden maken, gevangen werden.

Arist. H. A. 1. 8. c. 13. Arist. H. A. 1. 6. c. 13.

Sy eten fomtijds wier, veeltijds vleesch. Sy zijn stout en gefwind, fo dat se de *Trokta* in springen overwinnen, gelijk *Ælianus* in de an-getrocken plaats heeft gefeyt.

Haar gevecht met den *Dolphijn* fult gy by *Oppianus* fray beschreven vinden. 't Selve word van de *Trokta* by *Ælianus* gelefen. Gevangen zijnde, springen sy uyt 'et water, en, den draad af-bijtende, gaan fy dikmaal weer voort. Zy worden van sommige viffen gegeten, voornamentlijk van de *Glaukus*, indien men *Tarentinus* geloven mach. Zy worden in de fpijs gebruikt, als van goed voedsel zijnde; fchieten mate-lijk na beneden, maar voeden weinig. *Archestratus* prijft haar in den Herfft, na het onder-gaan der *Seven-ftarren*; doch voornamentlijk de *Byzantia*, en feidt dat se ver van den *Hellefpont* flimmer zijn. Indien gy de naafte ftreek vande *Ægeife* zee doorzeilt, fult gy bevinden dat se haar oude deugt befmetten.

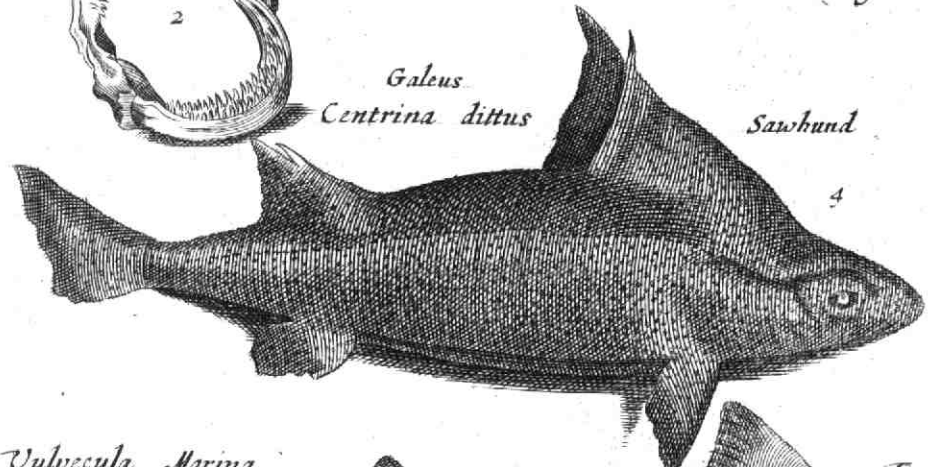
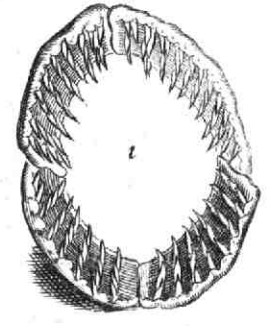
Oppianus Halieut. 1. 2. Ælia. H. A. 12. c. 53.

III. L I D.

Mandibula Canis marini
des meer hunds gebis.

Canis Carchariae
dentium series
Meer hund gebis

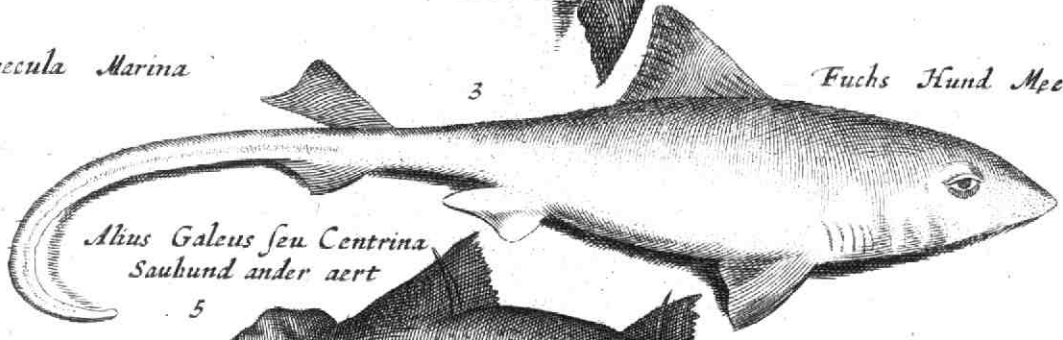

Galeus
Centrina ditus

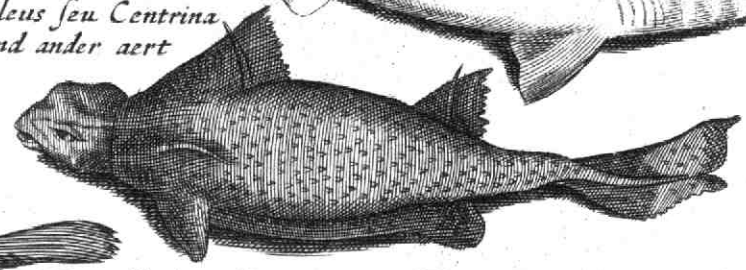
Sawhund

Vulpecula Marina

Fuchs Hund Meer fuchs

Alius Galeus seu Centrina
Sauhund ander aert

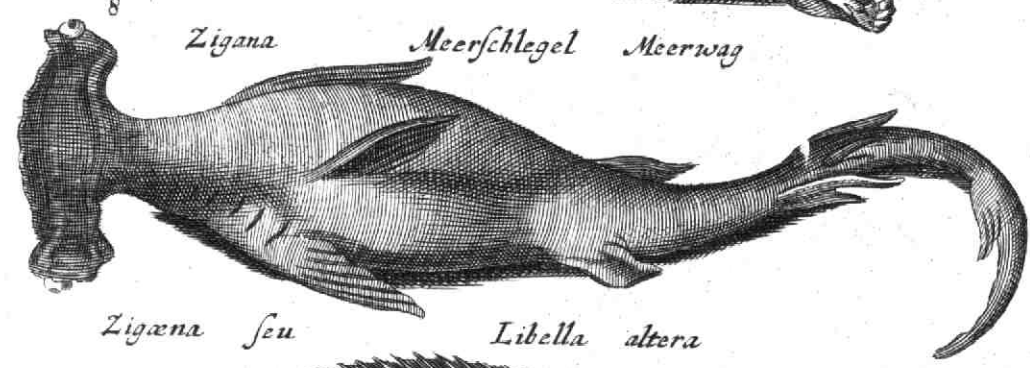
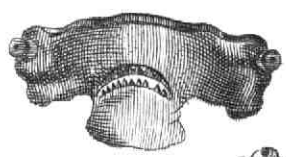

Simia Marina

Meer Aff

Simia Marina Danica

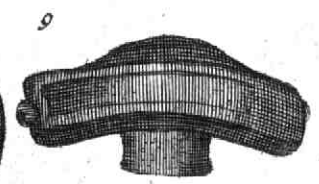
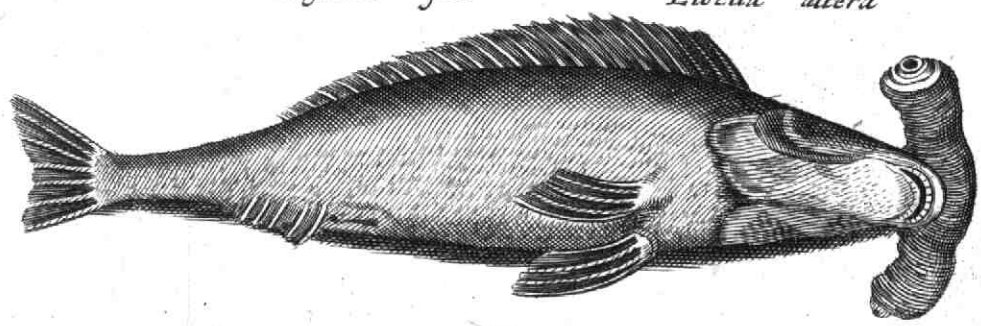

Zigana

Meerschlegel Meerwag

Zigana seu

Libella altera

III. LID.

Van de Xiphias of Gladius, oft Zwaart-vifch.

DE vifch welke an de gefalte van de fnuit Xiphias, en by *Epicharmus* Schiphias, by *Mæandrus* Xiphias, en by de Latijnen Gladius oft Swaert-vifch genoemd wert, noemt *Homerus* Kuya; *Hezychius* en *Varinus* Thorenea, en andere *Thranis*; *Hermolaus* Tomus *Thurinus*: want fo leeft hy by *Plinius*, mogelijk van *Thuri*, een Stadt in Italic. *Albertus* noemt hem Miles. *Salvianus* en *Massurius* menen dat hy van *Plinius* Galenus genoemd werd; maar qualijk.

Hy is fomtijds heel groot. *Rondeletius* feit dat hy dikmaal thien ellebogen lang werd. *Plinius*, dat hy de Dolpijn in grootte over-treft. *Strabo*, dat hy een bootje gelijk is. Hy heeft een rond lijf, van 't hooft af terftond heel dik, daar na tot de ftart dunner; in 't einde, voor 't begin van de ftart, vertoont fich een uitpuiling. De huid is, na de ftart, in 't antaften, glat; maar na den bek ruw. Onder de huid zijn veel fchobben verborgen. Op den rug heeft hy vet alseen *Varcken*. Bey de kaak-beenders hebben een fnuit; maar de bovenfte is meer becnachtig, harder; en fomtijds twe ellebogen lang: (*Atheneus* feidt, datfe foo lang als 't geheele lijf is) de onderfte korter, en dryhoekig. Die heeft fich dikmaal in grote als dry tegen thien, d'ander alseen. Het fwaart is fcherper als yfer; maar bederft als de vifch dood is. *Gellius* heeft met fijn punt de harde ftenen uit-gehouden. *Ælianus* eigent hem qualijk tanden toe, die niet al te krom nocht al te ledig zijn. Want hy heeft 'er geen; maer in haar plaats langachtige fcherpe benen in 't verhemelt, vermits de ftof der tanden in fo groten fwaert verteert is. De ogen zijn rond en uitpuilende, met gaten voor de felve. Hy heeft acht kwen, en die dobbel. Den rug uit den afgauwe fwart, en blinckend als zijde. De huid is heel dun; de buik silver-wit. De gal hangt an den darm.

Zy houden haar inde Zee, en komen felden an 't strand: Maar worden overvloediger gevangen omtrent het uitftekend hooft van *Scilla*, by *Sicilie* en *Sophyrius*, dat het uitterfte van *Italie* is, en word huidendaags van de Schippers *Spartivento* genoemd. Sy worden ook van *Ælianus* den *Danau* toegeëigent; ook zeit men datze in *Denemarken*, in 't *Suerinfè Meyr*, heel bekend zijn.

Zy leven met vifsen, die fy met de fnuit doden, en fy eten die niet, voor datfe haar met de fnuit doorboort hebben.

In 't begin van de Hondsdagen wordenfe van de water-paards-vlieg gequelt, (het is een klein dier, als een *Scorpioen*, en foo groot als een spinnekop) die haar fo pijnigt, datfe dikmaal in de Schepen sprin-

gen. Zy fhrikken voor de *Wal-vifch*, en als fy die sien, fteken fy haer fwaert in de aarde, oft wat plaats fy eerft in *Zee* an doen, en blijven fo, met het hooft vast ghehecht, leggen. Echter moet men niet geloven datfe haar wapen niet en kennen. Hy gebruikt zijn fnuit als een fwaerd. Zy door-boren dikmaal de *Portugefe* Schepen in de *Indifè Zee*, tot anderhalve hand-breed toe. Men heeft hem in de *Middelandfè Zee* ontrent een *Schip* sien fwemmen, 't welk hy met de fnuit half door-gheflaghen hadde. Datfe de *Griekfè* spraak van de *Italiaanfè* onderscheiden, en die niet vrezen, maar voor defe vlieden, heeft *Johannes Marius Katanæus*, die de vangft van de *Swaart-vifsen*, an den *Oever* van *Lokris*, heeft by geweest, verhaalt, en de *Bruty* getuigen dat ook.

Zijn gebruik is felden in de fpijs. Want hy is droog, en fwaar te verteeren. *Archestratus* prijft de *Byzantinfè*.

IV. LID.

Van de Remora, en Walvifch-leider, oft Schip-stutter.

VAn de *Remora*, welke *Echeneis*, *Remiligo* en *Naukrates* genoemd werd, kan naulijk iet fekers gefchreven werden, fo zijn de fhrijvers onder malkander verdeelt, nochtans komen 'er dry dingen voor: De befchrijving, de kracht om de Schepen te stutten, en de oorfaak. Hy word verfehidentlijk van verfehiedene befchreven. Het is by sommige een kleine vifch, die fich an de klippen houd. Enige menen, uit *Aristoteles*, dat hy voetē heeft, mits de veelheid van zijn vinnen fo gefelt zijn. *Mutianus* meent dat het de *Murex* oft *Purper-vifch* is, en feit dat hy breder, en niet spits, nocht rond, nocht hoekig van bek is, maar uit een enkele fchulp beftaat, die fich weerzijds t'famen voegt, met welke hy een fchip, voor wind feilende, geflut heeft, 't welk een *Bode* van *Periander* voerde, die boodfchapte dat 'er twe edele kinderen fouden gelubt werden, en dat die vifsen, die 'r fchip geflut hadden, by de *Goddin Venus*, van de *Gnidii* gheviert werden. *Trebius Niger* feit, dat hy een voet lang, en vijf vingers dik is. Datter dry met die naem ghenoeemt werden, kond gy daar uit niet qualijk oordelen. Ook zijn de jonge fhrijvers niet eens. *Rondeletius* fet haar onder de onbekende. *Gillius* bekent dat hy noit die vifch, of een vifser die hem kende, heeft gefien. *Bellonius* feidt, dat hy gheheel fonder beenders, zacht, glat, en groen, onder plat, krom van rug en met een bult verheven is; en de rode flek, fonder fchulp, ghelijkt. De felve feit, dat hy een span lang, en fook dik als de hand-haaf van een fpa word, fich an de zee-klippen hout, maar traag voor-kruipt, en met fijn hoorns de

Ælian. 13.
c. 4.

Plin. H.N.
l. 32. c. 11.

Rondel. in
Hift. pifc.
Plin. l. c.

Atheneus
Dipnof. l. 7

Oppian.
Halieut.
l. 2.

Ælia. H.A.
l. 14. c. 23.

Arist. H.A.
l. 2. c. 13.

Ælia. l. c.

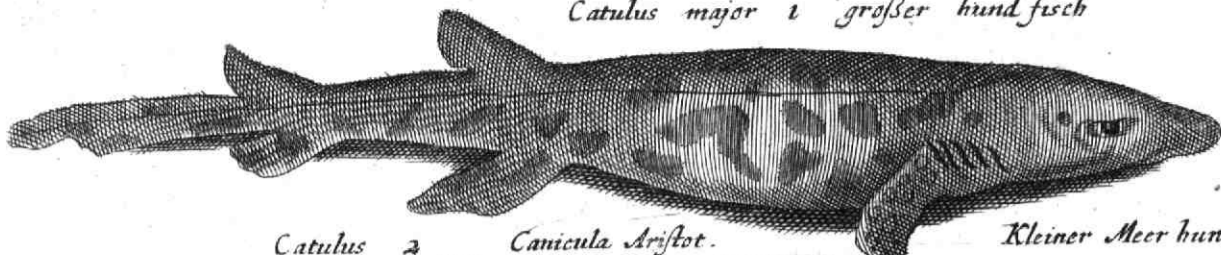
Oppianus
Halieut.
l. 2. v. 509.
Plin. H.N.
l. c.

Oppianus
l. 2. v. 509.

Ælian.
l. 6. c. 40.

Plin. H.N.
l. 9. c. 125.

Catulus major 1 großer hund fisch

Catulus 2

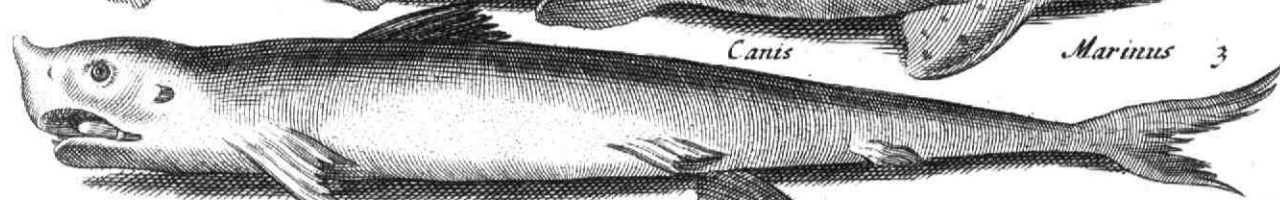
Canicula Aristot.

Kleiner Meer hund

Canis

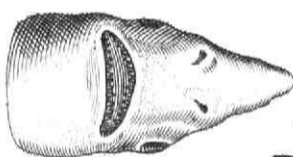
Marinus 3

Canicula 4

Galeus canis

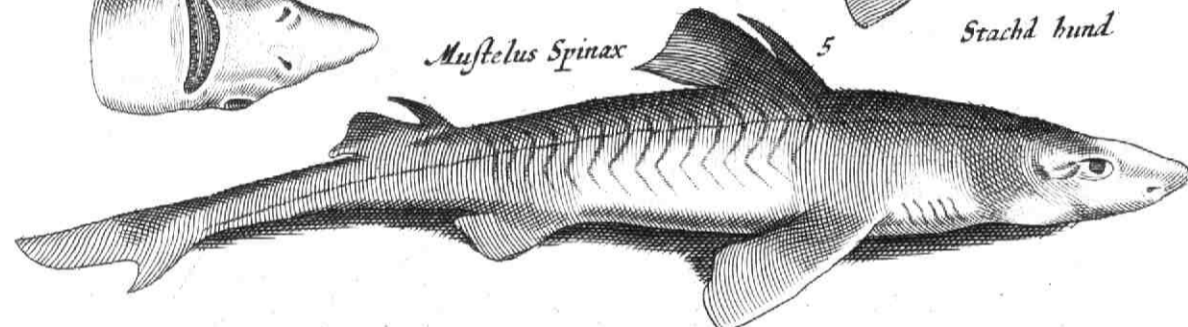
ein art der kleinen Meer hund

Mustelus Spinax

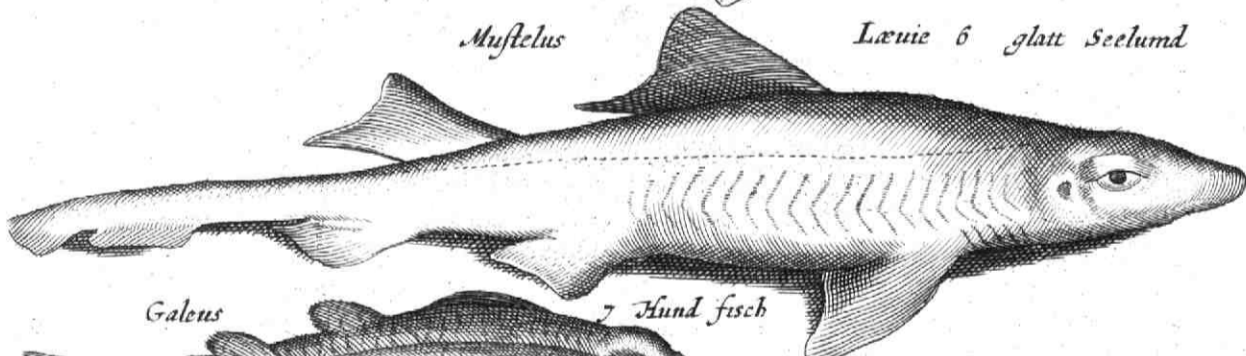
5

Stachel hund

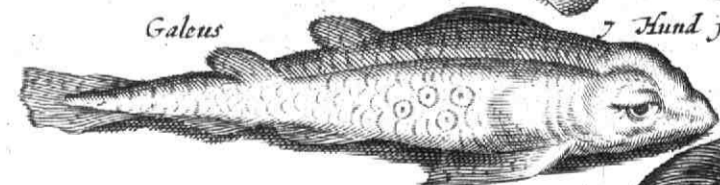
Mustelus

Lævie 6 glatt Seelund

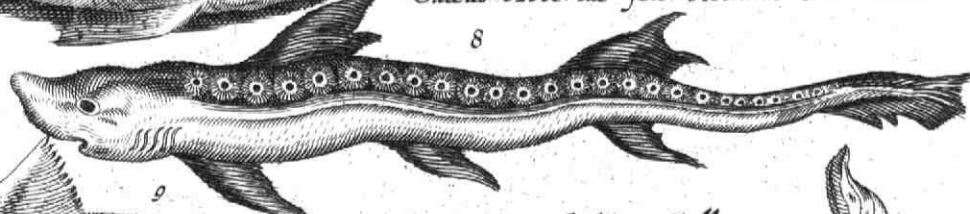
Galeus

7 Hund fisch

Galeus Astærias seu stellatus Sternhund.

8

9

Galeus Stellaris
Galeus Glæucus Venetanus Gesn.

wech afpeilt, en uitkruipende, gelijk de flek, enig slijm nalaat. Men zegt dat hy in Korsira overvloedig uit de netten getrokken werd. Die, welken wy te Napels onder de uitlandse zeldene dingen van *Imperatus* gesien hebben, word aldus beschreven: Op 't hoofd heeft hy eenige pannetjes oft holletjes, gelijk die van de visch Polypus, waar mede hy de schepen en grote Walvissen anvallende, de zelve tegenhoud, en na zijn wil in haar loop belet. Het afbeeldsel is na de grote van sijn lijf uitgedrukt.

De Remora, van *Aldrovandus*, is over 't gehele lijf violet oft paars. De zijden zijn wit. Het middellijf is met een groenachtige streep door-snedden. De start, die in ene vin eindigt, helt na 't blauw. De snuit is die van den hond gelijk, behalven dat het onder-kinbeen langer als het bovenste is. De vinnen van 't gehele lijf zijn zes. Zodanigen vischje is ook te Embden, in Oost-vriessland, gevonden, 't welk vier vingers lang was, zo *Gesnerus* verhaalt. De huid was sonder schobben en heel dun; het hoofd, ten aanzien van 't lijf, heel groot, met kleine ogen; en het overige lijf vol knobbelen. Onder de kin was iets, in gestalte als een pannetje oft holletje, en als dat mette vinger gedrukt wierd, bleef hy daar zo vast an hangen, dat hy konde omgeslingert werden. Zodanig is ook de wijs van zijn vermogen om de schepen te stutten. Laat de winden wajen en bulderen, hy doet nochtans, volghens *Plinius*, de scheepen stil blijven.

Met *Plinius* stemt ook *Oppianus*. *Cheremianus* en *Trallianus*, by *Plutarchus* zegt: dat hy de schipvaart stut en belet, en maakt dat de schepen traag voortvaren; die schrijft dat hy an de achter-steven deze, dat hy an de zijden, en *Oppianus* dat hy an de kiel hangt. *Peterus Melara Kardinaal* van Tours verhaalt dat de Galej, als hy over zee na Italie voer, van de zelve (ten waar zulk mogelijk van de Lamprey te verstaan is) midden in zijn vaart belet is. Maar *Kircherus* houd dit alles voor beuzelingen; en van de tijden van *Plinius*, tot nu toe, is zulx noit angemerkt, hoe wel de gehele werelt mette schip-vaart doorkropen is. Het geen dat groter in vermogen is, kan van een minder niet overwonnen worden. Geen stuk van een zeilsteen, hoewel heel, dat krachtig is, en naukeurig gewogen, kan een ander groter en zwaarder tot sich lokken, en hy zegt datter dikmaal in de Sicilise zee, om de strijdige vloed, en een geladen schip met volle zeilen en voor de wind, in zee blijft hangen, daar andere omtrent haar een behoorlijke loop houden.

Van de oorzaken komt niets sekerder voor. *Rondeletius*, steunende op de antwoord van *Aristoteles*, waar door hy uitleit, waarom

een klein roer, an 't einde van 't schip vast gemaakt, door de krachten van een mensch een groot schip kan bewegen, schijnt eer te bewijzen, dat een schip door het anhangen van de Remora minder beweegt als gestut werd. 't Zelve kan van *Plutarchus* gezeit werden, als hy zeit dat een schip, met veel mosch en wier begroeit, trager doorsnijt en beweegt werd, en dat hier de Remora inhangt, en alzo gheen oorzaak van de traagheit, maar een toeval van die oorzaak is. *Fracastorius* meent, dat de Echeneise een kenteken van een verborgen klip is, en dat het schip daar niet kan afgerukt werden; maar door vrees van het ydel blijft anhangen. *Scaliger*, *Plinius* navolgende, vlugt totte verborgene hoedanigheden: Van welke zommige het vermogen hebben om te bewegen, andere recht-strijdig. Niemand zijn de eerste beginzels van de hitte uit vuur bekennt. De sen volgt *Loniferus*. *Zuarez* doet 'er de hemelsche invloeyingh by. En *Basilius* met *Ambrosius* stemt hier niet teghen. De meningh van *Kekkermannus* is zonderling, welke meent dat die visch een koude en lymige vochtigheid van zich geeft, en dat het water hier door omtrent het roer als befrist, en alzo onbeweeglijk werdt. Daar is naulijk iet waar-schijnlijk.

Wat zijn gebruik angaat, zommige uitte Grieken hebben gezeit, dat hy an 't lijf gedragen, het affchieten van de vrugt totte tijdt van 't baren toe belet: andere, dat hy gezouten en angebonden de Zwangere Vrouwen doet verlossen, en dat hy daarom met een andere naam *Odynolyontes* ghe-noemt werd. Dat hy tot minne-dranken bequaam is, en het oordeel en d'uitspraak van gedingen kan beletten, houd ik voor beuzelingen.

Dat de Walvissen hem tot een leider hebben, zo om datze door swaarlijvicheid traag beweecht werden, en lichtlijk in de modder en engten blijven steken, als ook om datse niet scherp van gezicht zijn, hebben *Oppianus*, *Ælianus*, en andere beschreven. Datse, van de zelve verlaten zijnde, tegen de grond stoten en omkomen *Plutarchus*, en *Klaudianus*. Ik weet niet waarom hy by *Plinius* *Muskulus* genoemd werdt; met welken naam *Bellonius* qualijk gemeent heeft, dat een stuk van de Walvisch by *Oppianus* en *Aristoteles* genoemd wierd. By *Hermolaus* word hy *Julus*, by andere *Mysticetus* genoemd. Hy is lang, wit, lang van hoofd, en smal van start, indien wy *Ælianus* geloven. *Aldrovandus* stelt een voor van negen duim, met een scherpen muil, een langh en plat hoofd, smalle dunne start, het lijf over al rouw, sonder schobben, maar met een beenachtige huid bedekt. Ik betwist niet oft het beuzelachtig is 't geen de

Arist. in
Mechan.
quast. 6.

Plutarch.
sympof. l. 2
problem. 7

Fracast.
de
sympath.
c. 8.

Lonifer, de
Aquatic.
Zuar, dif.
Metaph.
Bazil. 8.
Hexam.
homil. 7.
Ambrosius
Hexam. l. 5
c. 10.
Kekkerm.
in probl.
naut.
Plin. H. N.
23. c. 1.

Gesner, in
Hiltor.
Pisc.

Plin. H. N.
32. c. 1.

Plutarch.
sympof.
l. 2.
Problem.

Kircher.
l. 3. Arbil.
magnet.

Rondelet.
de piscib.
marin. lib.
15. c. 18.

Oppianus
Halieut. l. 3

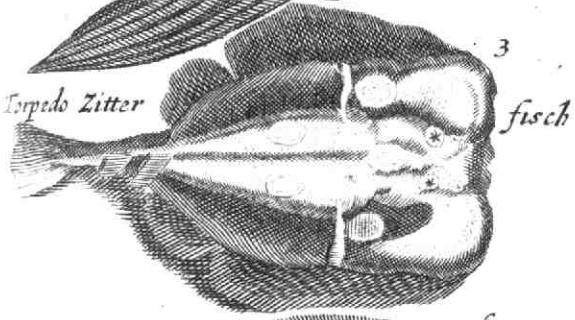
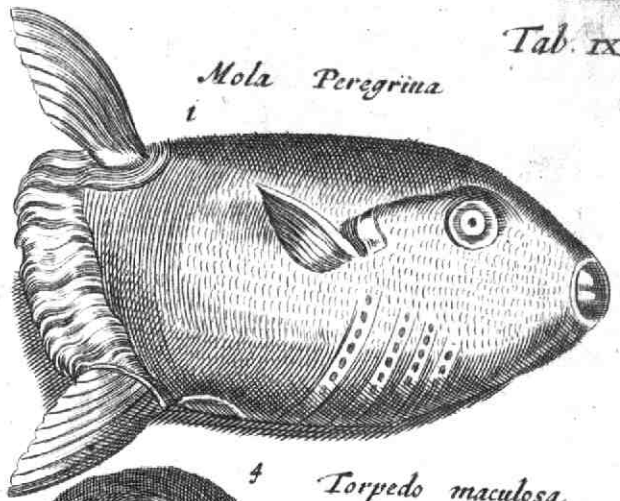
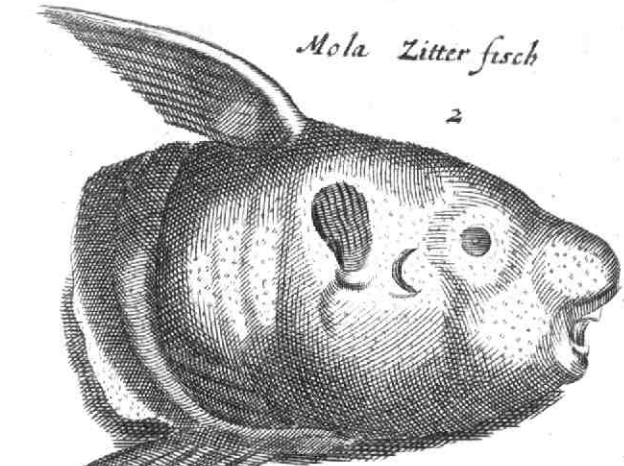
Ælia. H. A.
l. 10. c. 6.
Aldrov. de
piscib. l. 3.
c. 23.
Scaliger
ad H. A.
Arist. l. 2.
c. 16.

Mola Zitter fisch

2

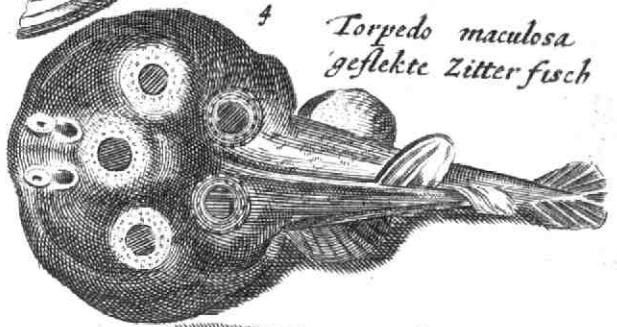
Mola Peregrina

1

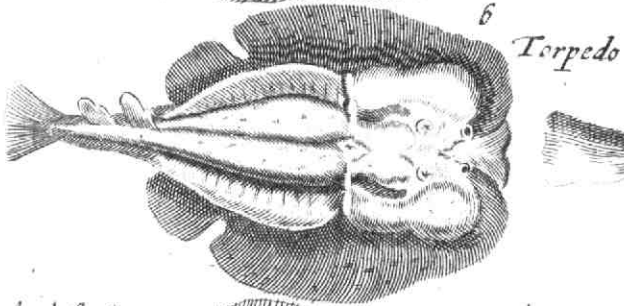
3

Torpedo Zitter fisch

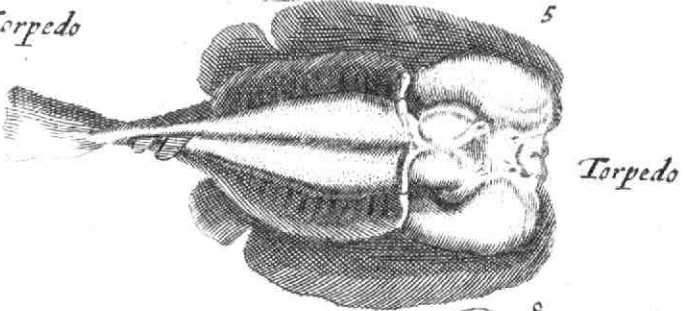
4

*Torpedo maculosa
geflechte Zitter fisch*

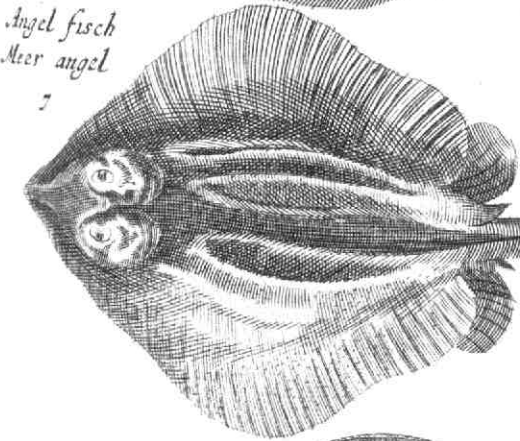
6

Torpedo

5

Torpedo

*Angel fisch
Meer angel*

7

Pastinaca

8

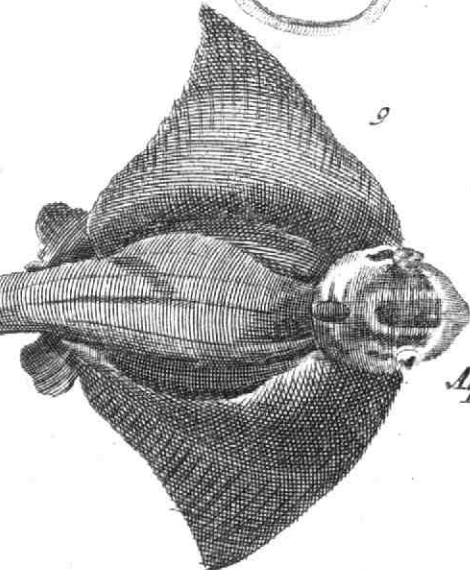
Aquilla

Adler fisch

Meer adler

Meer Adlers ander art

9

*Aquila species
alia*

Rondeletius, oft dat het twijfelachtig is, 't geen *Scaliger* meent, dat de Natuur zodanige gegeven heeft, of dat het de vriendschap toe te schrijven zy. De voorbeelden van vriendschap lezen wy by *Plinius*, te zijn de Walvisch oft *Balena*, en de *Musculus*: wanneer deze an de ander, als haar de ogen door de swaarte der winkbrauwen overstolpt zijn, voorzwemmende de rechte weg en ondiepten anwysen, en haar in plaats van ogen dienen. Het is bekend dat zy van de Walvissen met de muil, als een anker, gevat werden, dat ze in haar keel slapen; en als deze rusten, de andere haar niet bewegen, en van dezen stuurman ontbloot zijnde, tegen de grond stoten en omkomen, gelijk *Klaudianus*, en *Plutarchus* verhalen.

Plin. H. N. l. 9. c. 62.

Klaud. in Eutrop. Plutarch. l. ultra animal.

V. L I D.

Van de Zee-slang.

DE Zee-slang word by *Plinius* *Drako Marinus*, by *Alianus* *Morus* en *Hydrus*, en by *Aristoteles* *Ophis Thalassikus* genoemd.

Plin. l. 32. c. 1. *Alia*. H. A. l. 18. c. 28. *Arist.* H. A. l. 2. c. 15. l. 8. c. ult.

Haar grote is op zommige plaatzen merkelyk. In Afrika zijn ze zo groot, dat ze de ossen an-vallen, en de Galeyen omwerpen. Omtrent Noorwegen zijn zy gesien van twe hondert voeten, die zomtijds zulken verheven ruggraad boven 't water steten, datter een schip over lopen kan, indien wy *Olaus Magnus* geloven. Daar wordter inde engte van de *Rodanus* gevonden die geel geverwt, XL. voeten lang en onschadelijk zijn, ten zy men haar tergt. By enige eylanden voor *Persie* zijn 'er geweest van twintig ellebogen, die een gehele vloot verschrikten. Zodanige lopen uitte zee, omtrent het uitstekend hoofd van *Karamanie*, en *Arabie*, te land. De engte *Barafes* is de scheep-varende ook heel schadelijk, om dat zy, die uitte zee derwaarts an willen, van heel grote en zwarte zee-slangen ontmoet werden. Gy zult ook een beschrijving van een heel grote by *Virgilius* vinden. Die van welke wy hier handelen, is de Land-slang gelijk, met een hoofd en 't lijf als een *Konger-aal*; maar met een scherper bek, indien wy *Aristoteles* geloven: indien *Salvianus*, zo heeft hy een roden rug, donker gele zyden, en donker witten buik. *Rondeletius* zegt, dat hy dry ellebogen lang is, met een geel lijf, ronder als een *Paling*, van verw als het geraamte by *Aldrovandus* ver-toont, met een hoofd als een *Konger-aal*, geel-achtige ogen, een asgrauwen bek en buik, en het opper-kaak-been langer. De tanden zijn die van den *Murena* oft *Negen-oog* gelijk, maar ylder, en hy heeft twee vinnen an de kuwen als de *Paling*. Die van *Kastelletus* an *Aldrovandus* gezonden is, was

Plin. 6. 23.

Solin. Pol. Hist.

Arria. in Periplo Mar. rubr. Virg. l. 2. *Aeneid.*

Arist. H. A. l. 2. c. 14. & l. 1. c. 37.

Aldrov. de pisc. l. 3. c. 24.

van verw als de *Konger-aal*, na 't blauw hellende, de mond van binnen rood, met scherpe tanden verzien, onder de kin met uitsteekzels als een baard, en noch een an den aars. Hy houd sich in de Zee, maar hy word nochtans niet in de grootste diepten geboren. Die in de rivieren gevonden werden, zijn *Hydri*, en geheel van dese onderscheiden. Hy loopt ook somtijds te landt, als een ghedaante van de Land-slang. Den gehelen dach blijft hy in de Zee; om te slapen komt hy te land. Hy is heftiger als de *Konger-aal*, indien men het woort *Sphodroteros* also wil overfetten. Gevangen en in 't fant geworpen zijnde, maakt hy met sijn muil, met een sonderlinghe geswintheidt, een kuil in d'aarde.

Arist. H. A. l. 2. c. 14. ex *Scalig.* edit. 17. *Bellon.* in observat.

Plin. H. N. l. 9. c. 37.

Zy hebben eertijds in *Turkijen*, ten tijde van *Bajazet*, mette Land-slangen, van 't opgaan van de *Son*, tot den ondergang, gevochten. Van de gedode wederzijds zijn 'er acht duisend getelt. De water-slangen moften de overwinning an d'andere laten. Hy mach wel gegeten werden; maar word, om de gelijkheid mette Land-slangen, verworpen.

VI. L I D.

Van de Kongrus oft Kongeraal, en de *Ophidius* van *Plinius*.

DE Kongrus oft *Konger-aal* word by de *Grieken* van groo, dat is, ik flokke alsof genoemd, is by andere *Gryllus*, by sommige om de gelijkheid van 't lijf en verw *Zee-paling* genoemd. Daar zijn twee geslachten een wit, oft een *Zee-paling*, en een ander die niet wel alsof kangenoot werden: want hy is tussen beide zeit *Aristoteles*. De jonge schrijvers stellen maar een geslagt, in welke alle de tekens die de oude de *Konger-aal* hebben toegeeeigent gevonden werden.

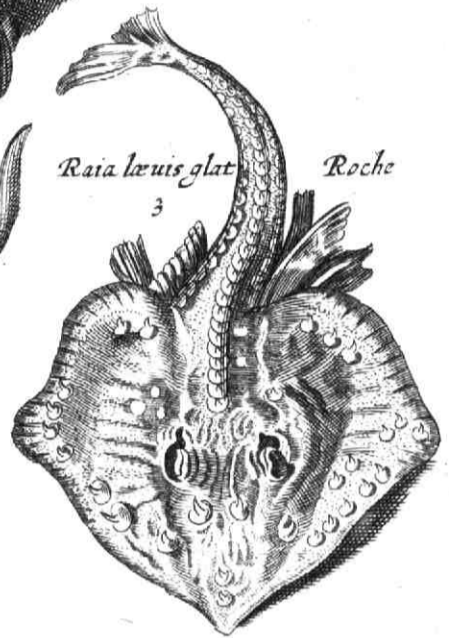
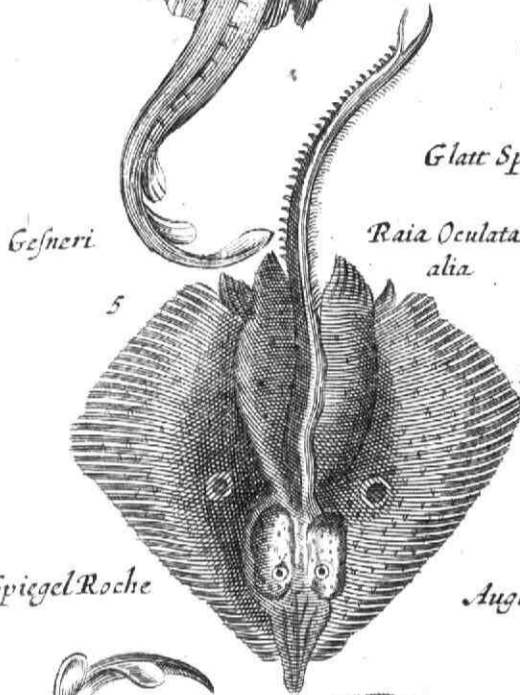
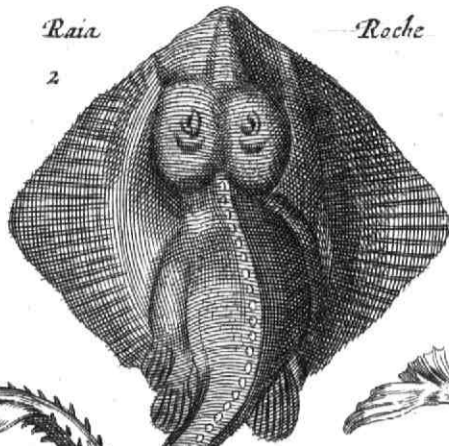
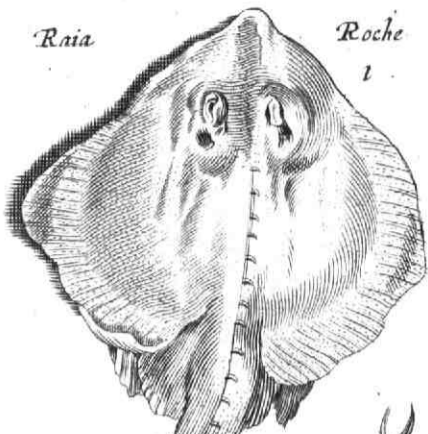
Rittershuf. ad l. 1. *Haliout.* *Oppianus* *Atheneus* *Dipnos.* l. 7.

Arist. H. A. l. 8. c. 23.

Hy is lang, slijberig en glat, en word dik-maal vier of vijf ellebogē lang. *Scaliger* heeft 'er een gesien die men met beide handen niet kon overvatten; so dattet geen wonder is dat *Strabo* schrijft, datter veel in *Sysione* gevonden werden, die nauwelijc een man dragen kan, ja enige so groot als een gehele wagen. Gelijk *Eudoxus* ook verhaalt, dat se omtrent *Karteja* in de buitenplaatzen over de tachtig pond woegen. Hy is over den gehelen rug rood, an de zijden een buik wit. Hy heeft twee vinnen, op den rug buiten op een vliesige vin loopt een zwarte streep. De ogen zijn veel groter als in de *Palingen*. Op 't einde van den muil heeft hy twee korte velachtige hoorentjes, kleine tanden die kamswijs in malkander sluiten, an weer-zijden twee kuwen, welkers

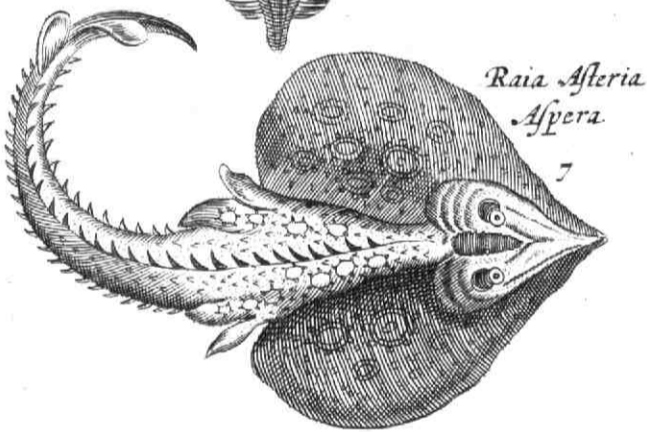
Scalig. ad Hist. 2. c. 16.

Eudox. l. 6. de terre motu apud *Atheneus* *Strabo* *Geog.* l. 3.

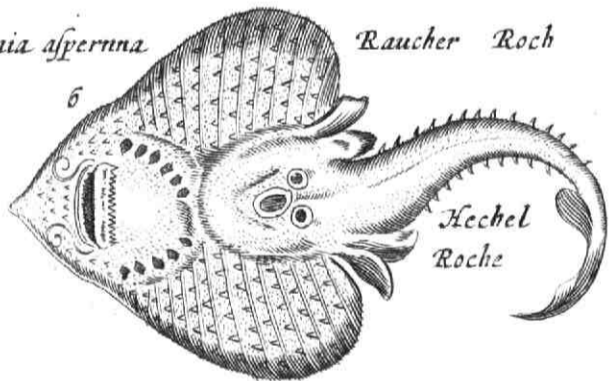
Spiegel Roche

Augen Roche

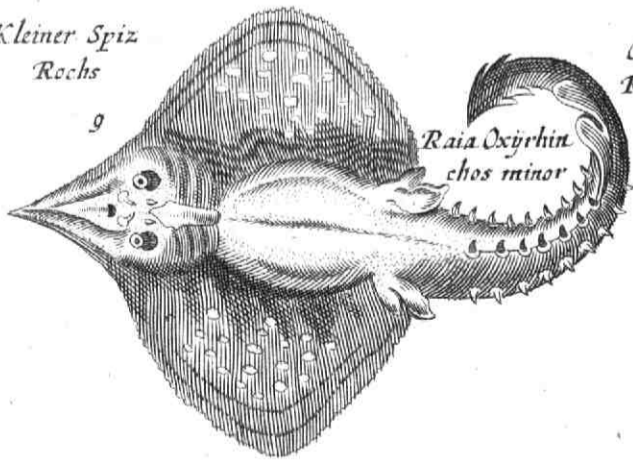

Raia asperna

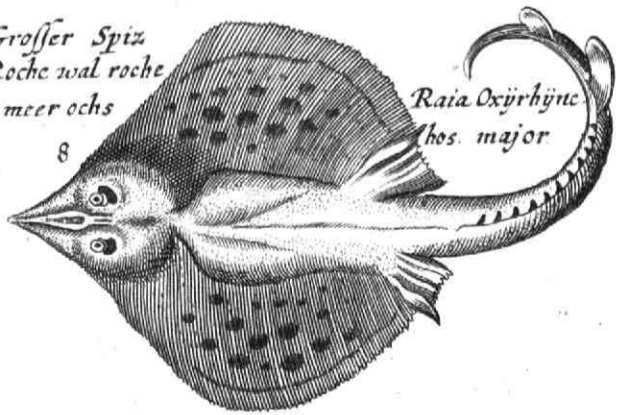
Raucher Roch

Kleiner Spiz Rochs

Grosser Spiz Roche wal roche meer ochs

Raia Oxirrhinos major

Arist. l. 2. c. 13. kers vinnen rood zijn, maar die 't lijf omringt is donker, na 't blauw hellende, indien gy haar binnenste besiet. Hy heeft een kleinen rop, die andere vissen niet hebben; de galblaas hangt an de lever.

Oppianus Halieut. l. 1. v. 113. Athen. l. 4. Zy leven in alle zee, voornamentlijk die welke omtrent de rivieren sijn. Want hier schieten ook de jongen in: op dat ik van de poelen niet spreke, welkers inboorling heerlijke van Matrones Parodus genoemd werd. Datse op 't land komen is niet ongerijmt, wijl wy 't selve boven van de Zee-slang geset hebben, en ook uit *Aristoteles* van de Palingen kan geoordeelt werden. Zy eten vischjes. Daarom worden sy vet, als het hard wayt op welke tijd meerder kleine visch in Zee loopt.

Opp. Hal. l. 1. v. 516. Haar versameling word met die van de Palingen vergeleken, niet datse van dierghelijk schuim in 't sand begraven voortkomen; maar om datse met onderlinghe omhelsing van haar opper-deelen versamelen, 't welk de dieren sonder voeten ghewoonlijk is. Haar kuit hangt op een rije an malkander, en is so in 't vet bedompelt, datse nauwlijk gesien werd. Indien gy haar in 't vier werpt, versmelt hy tot een vette damp, de kuit springt uit en barft.

Arist. l. 8. c. 13. Plinius l. 9. c. 6. Athen. l. 8. 's Winters schuilense, en worden dan niet, behalven op sekere dagen, en op die al- tijd, gevangen. Of sy eenszaam oft met scholen leven, is in twijfel. Waar van *Muezithens* oorzaak gegeven heeft. Want nu zeit hy datse met scholen swemmen, dan rekent hy haar nocht onder dese nocht onder die.

Arist. H. A. l. 8. c. 2. Hy houd vyandschap met de Polypus, de Lokusta en Murena. De Polypus slokt hy in, en hy kan om zijn slijberigheid van hem niet gevat werden. Van de Lokusta word hy verscheurt, hoewel hy sterk van lijf is. Plin. H. N. 9. c. 62. Hy en de Murena knagen malkander de start af.

Haar gebruik is by de Grieken in de spijse zeer gepresen, voornamentlijk indien hy uit Syfione gebracht was. De Italiaanze meenden enige dat de andere so veel overwon, als een vette Tonijn de slechte Coracinus. Hy was so geacht dat enen *Nereus* van *Chio* hem, so men leeft, voor de Goden kookte. En *Dorion*, een rechte lekkerbek, als hy sijn jongen belast hadde de namen van de beste vissen te noemen, en de selve onder andere een Konger-aal noemde, geantwoord heeft, dat hy hem belast hadde de namen van vissen, maar niet van Goden te noemen. Nu sijn sy by ieder een weinig geacht, uitgenomen de Spanjarts. De Engelse eten de kleine met azijn en mostart. De Konger-aal is gelijk-slagtig een visch die in zee omtrent de eylanden van de Kanibalen gevangen werd, en heel groen van huid, en schoon gesprenkelt is, met een wijden mond, en

De Laet Ind. Occi. l. 1. c. 18.

heelscherpe tanden. De visch gestroopt sijnde is heel wit; maar so vergiftig, datse de etende dikmaal doot.

De Ophidius van *Plinius*, welken *Salvianus*, en *Bellonius* mette Zee-slang t'samen smelten, en welke sommige menen de *Tragus* van *Oppianus* te zijn, is by *Rondeletius* van twederlei geslagt. De een is ghebaard, om dat hy met een dobbelen baard, onder an de kin hangende, versien is. De ander ongebaard en geel, maar voorts den ander gelijk. *Bellonius* seit dat hy niet meer als een hand breed, en slijberig is, dat hy vleeschachtige vinnen heeft, dat de gehele start in het rond gedrayt, en heel zwart is. Hy heeft een kleine scherpe tong, een rood dry-kantigh hart. De lever, na de lincker zijde hellende, een lange keel-darm, en het by-hangsel vande maag met veel uitsteekzels behangen, van waar dry omdrayingen van de darmen na den aars strekken; een rode lange milt. Het overige gelijk den *Afelus*.

VII. LID.

Van de Murena.

DE Murena, van zommige *Draco Marinus*, om dat hy van lijf de slangen gelijkt. By de Grieken word hy *Smuruna* & *Xmuræna*, *Parato Murein* oft *Murethai* genoemd, om dat hy door zijn vetheid boven op 't water drijft, en van de hete Songesteken zijnde, om dat hy sich niet kan krommen, niet onderduiken kan. 't Welk nochtans van de alderbeste, die by de Latijnen *flutæ*, by de Grieken *plotai*, gelijk als voorbare genoemd werden, moet verstaan werden, hoewel *Gaza* de visch *Rhyas* ook *fluta* overzet.

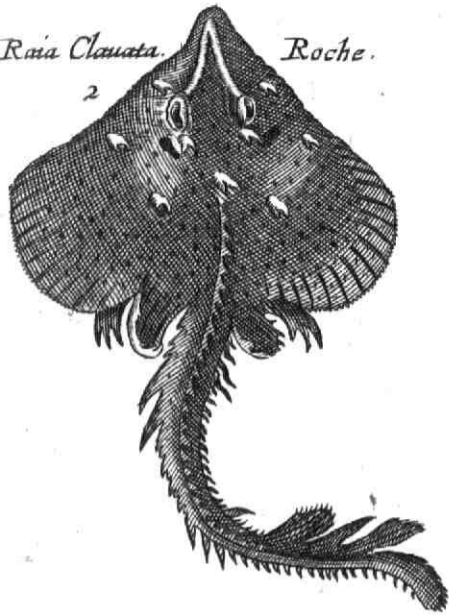
Makrob. Saturnus.

Indien gy haar uitterlijk beziet. Zy zijn byna twe elleboghen langh. *Strabo* schrijft, datse omtrent *Karteja*, in de buite-plaatsen, boven de tachtigh ponden zwaar gevonden werden. *Salvianus* heeft- ze noit grooter als van thien pond gezien. Hy is lang, glat, en slijberig, in ghedaante een slang ghelijk, de huid heel dun, verscheiden geverwt, die niet over al even gelijk is, 't zy oft om datze anders in de levende, anders in de dode zich vertoont. *Plinius* getuigt dat de *Muræna* in 't Noorder-deel van *Vrankrijk*, op het rechter baaksbeen, zeven plekken op de vorm van de zevenstar, van goudgele verw, en dat alleen de levende heeft, maar datze mette ziel uitghebluscht werden. Het mannetje is met minder plekken ghetekent, en ghelijk als met starren besprenkelt. Het wijfje is met meer goudgele druppen,

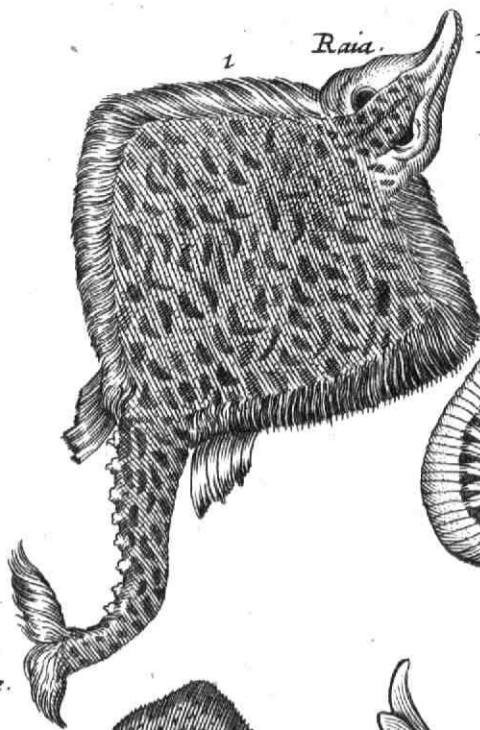
Strabo Geog. l. 3. Arist. H. A. l. 2. c. 13. l. 4. de part. c. 13.

Plinius l. 9. c. 11.

Raia Clauata. Roche.

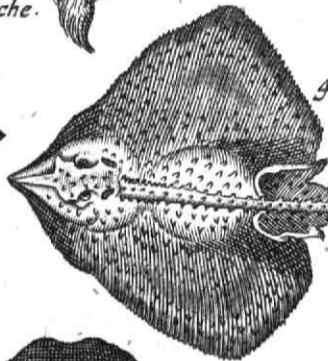
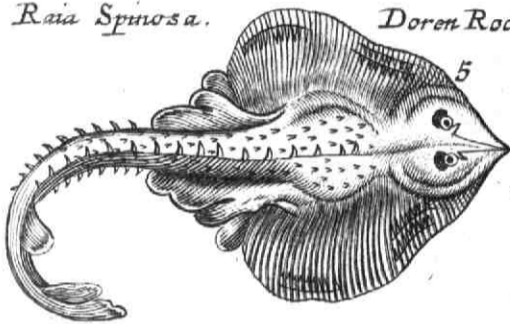
Raia. Roche

Raia Clauata alia.

Raia Spinosa. Doren Roche.

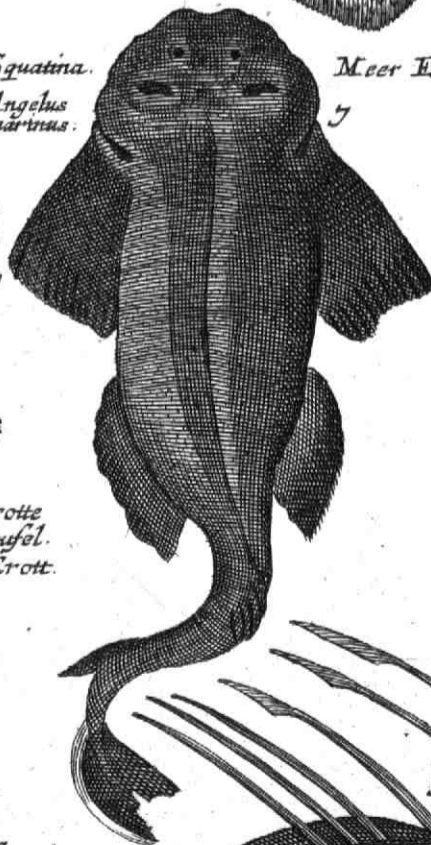

Raia Fullonica. Karten Roche.

Squatina.
Angelus
marinus.

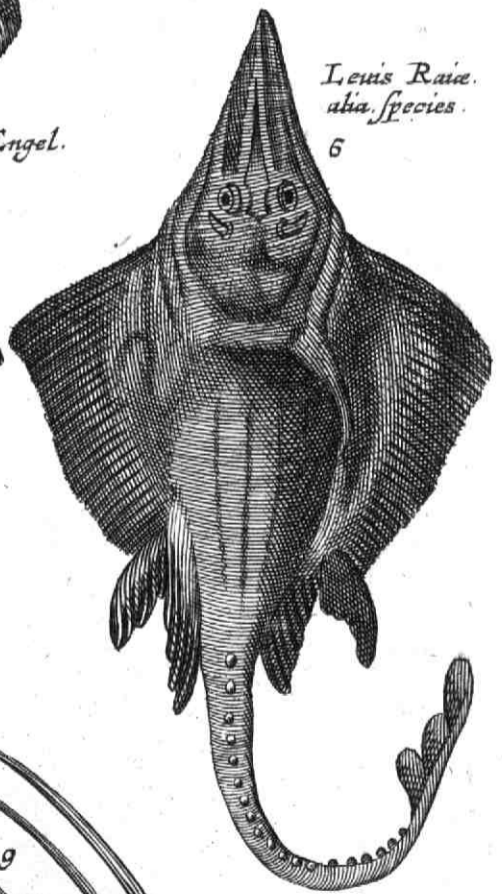
Meer Engel.

Rana
Piscatrix
Sue Marina

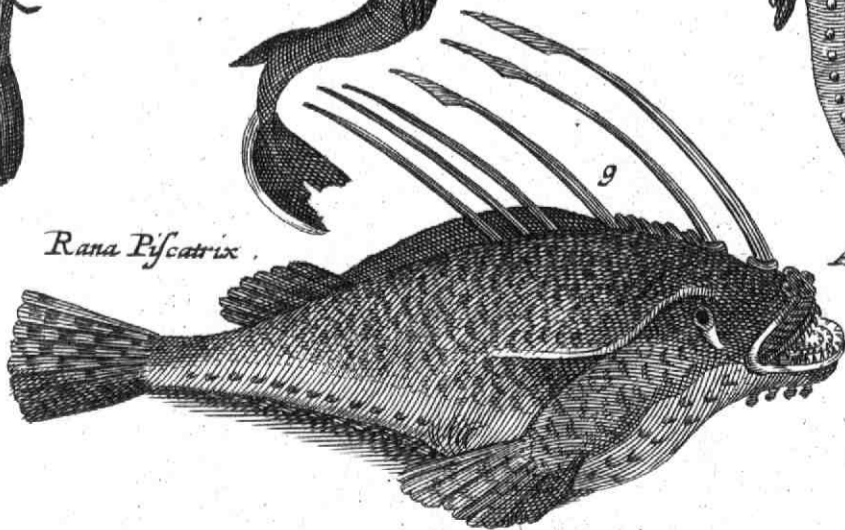
Meer Krotze
Meer Teufel.
Fischer Krott.

Leuis Raie.
alia species.

Rana Piscatrix.

Aldrouandi.

Bell. Hist.
l. 5. c. 10.

die *Ovidius* gulde tekens genoemd heeft, verciert. *Bellonius* zegt ook datze veel-tijds goudgeel zijn. *Rondeletius* zegt datze donkergeverwt, en daarom van *Oppianus* Ke-læne genoemd zijn. *Massurius* datze met zwarte en gele plekken; *Gillius* dat de een met gele d'ander met zwarte, en zommige wit en met zwarte plekken gespikkelt zijn. By *Aldrovandus* is het wijfje verscheiden gespikkelt, de bloemen van de *Blattaria* oft Mottenkruid gelijk, daarom van *Ovidius* brandende genoemd. Hy heeft een rond hoofd, dun en spits, een breed gapende mond, scherpe tanden, vast en als een zaag, niet alleen in de kaaksbenen, maar ook binnen in de keelgaten. Een vleefachtig gehemelte in plaats van een tong, het bovenste kaaksbeen gebogen als van den Arend, in welkers uiterste twe korte uitpuilingen als wratten zijn, grote ogen, en een scherpen rug, als *Pytheas* zegt. *Plinius* ontleent hem vinnen en kuwen, maar qualijk. Want hy heeft vier, maar klein, die haar uit vier kleine mondjes oft gaatjes een weinig uitsteken, oft na't zeggen van *Aristoteles* niet uitgedrukt, maar tegen de wijs van andere vissën ingewikkelt, en die niet an de zijden oft bequaam om te zwemmen.

Aldrov. de
pisc. l. 3.
c. 17.

Plinius
l. 9. c. 20.
Atheneus
Dipnos. l. 7
ex Theopr.
Arist. H. A.
l. 2. c. 13.

Arist. H. A.
l. 2. c. 15.

Scaliger
ad H. A.
l. 2. c. 16.

Synef.
Epistol.
Alexand.
pedagog.

Wat zijn innerlijke delen angaat. Hy is heel wit van visch, welk onder de huid met schuinze en dwarze streken geschikt is, en hier en daar met spieren verzien is, en met veel korte kromme graatjes gesprekelt. De lever is geelachtig, lang en op de krop van de maag gelegen. De gal is blauwachtig, zo groot als een zinknoot, welke *Bellonius* zegt an de lever, *Aristoteles* an de darmen en met enige doorgangen van de lever af te hangen. Hy heeft ook een langachtige long die zwart en an de maach vast is. Een lange maag, van welkers midden een darm zonder omdraayingen totten aars toe uitgerekt hangt, en neffens de zelve zijn enige kronkels, als in de kronkeldarm. De wervelbeenders die hy minder als de Palingen heeft, zijn met dwarze en opwaarts-ziende uitsteekzels tegen de wijs van andere vissën begaafd. *Scaliger* noemtze aristas oft ayren, welke indien de huid neerwaarts afgetrokken word, mette zelve al t'zamen worden afgetogen. In den mond van de maag die breed is, en van een gaping haar begin neemt, bekleeden enige hoekige haken, die na den rop omtrent de keelgaten gekeert staan, de plaats van een tong, en terstond boven de kuwen leit een rond blaasje op den ruch-graat vol wind, en bequaam om gemaklijker te zwemmen.

Zy leven wel in de zee omtrent klippige gronden, maar schijnen nochtans ook na de mond van de rivieren te lopen. In den Ocean zijnze heel zelden. Die van *Tertesia*, en

die van de Sifilise zee van waar zy te Rome gebragt wierden, waren by de oude feer geacht. Die van de Tarsise en Karphatize zee zijn minder geacht. Zy komen dikmaal op 't land en worden daar gevangen. En vermits zy kleine kuwen hebben, weinig water in laten, en weinig verkoeling nodig hebben, leven zy lang.

Varro de
R. R.

Arist. H. A.
l. 5. c. 10.

Haar spijs is vlees, daarom houden zy haar veel an de klippen, daar de *Channa*, en *Patella* overvloedig is. Ook onthouden zy haar niet van menschen-vlees. Waar van *Vedius Pollio*, een Ridder van Rome, een vriend van Augustus, in deze dieren een bewijs van wreedheid bevonden heeft, die de gedoemde slaven in haar vyvers deed verdrinken, niet dat de wilde dieren van 't land daar toe niet genoeg waren, maar om dat hy niet konde zien dat de mensch gelijkelyk van de andere geslachten geheel verscheurt wierd. Als zy beginnen te woeden, vervolgen zy de geschobde zeer heftig, en zijn zo scherp van beet, dat *Rondeletius* zegt, dat indien het stuk niet geheel afgebeten werd, zy an't zelve vast blyhangen. In Sifilie drijvenze om haar verheid boven water. Waarom *Papyrius* by *Varro* zegt, dat de *Murena fluta* mette hand gevangen werd.

Plinius
l. 9. c. 23.

Tertullian,
de Pollio.
Seneca. l.
de clemen.

Makrobi
Saturnus
l. 2. c. 11.

Van de verzameling der *Murena* mette Adderslang word veel gesproken. De *Murena* zeggenze heel geil zijnde, kruiptze in de holen van de Adders. Het mannetje van de adderslang geprikkelt zijnde, loopt an de zee en roept sijn beminde uit, en so wordenze beide verzamelt. Indien het onderscheid de valsheid niet anwijft, (want enige zeggen dat het mannetje van de *Murena* met het wijfje van den Adder, andere dat het wijfje van de *Murena* met het mannetje van den adder verzamelt) so sal't voorwaar dit doen dat *Nikander* zulx't gerucht, *Plinius* en *Ælianus* zulx het gemeen toe schrijft. En dat kan *Andreas* by *Atheneus* getuygen, om dat de Adderslang de schuilhoeken van de bosschen bemint, en ontkent dat sulx noyt van iemand, 'tzy visser oft inwoonder van de stranden daar de *Murena* overvloedig is, angemerekt werd. Maar zy verzamelen op de wijs van de slangen, en schieten veel kleine kuit als zand, en dat tot allen tijde. De jonge eerstgeboorne worden haastig groot.

Plinius
l. 9. c. 23.
Nikand. in
theri.

Ælianus
l. 1. c. 5.
Athens. l. 7.
Oppianus
l. 1. de Ven.
& l. 1.
Haliut.

Ozas
Apollo
l. 2. c. 3.
Izidor.
l. 12.
Orig. c. 6.
Andreas de
Falso cred.
Arist. H. A.
l. 5. c. 4.
Plinius
l. 8. c. 15.
Aristoteles
de incessu
Animal.

Sy verschuilen in de winter, wanneer sy, uitgenomen enige weinige dagen, niet gevangen werden. Om datse gheen vinnen hebben, daarom werden sy met een bochtige beweging gedreven.

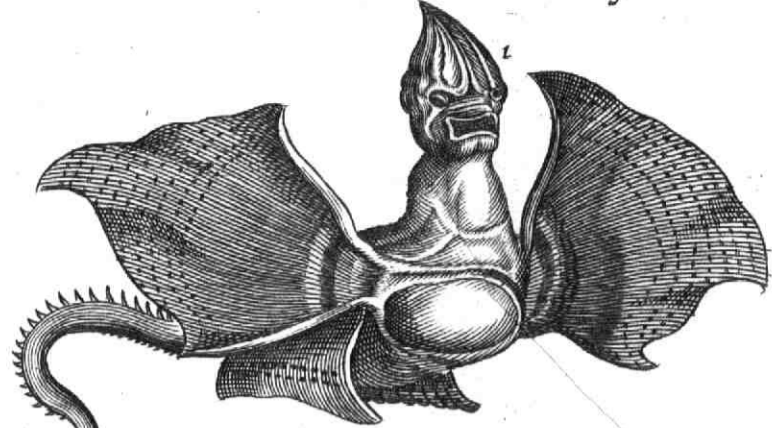
Tot haar verstand behoort, datse uit haar vijvers komende, de vissers aanvallen, en die voor over uit de schuiten in 't water werpen, datse met het net besloten zijnde, na de gaten lopen, wel wetende datse rond en slibberig van rugh zijn, en haar met veel wringen zoeken te redden; als sy vast hangen,

Nikander
in Theriac.
Plinius
l. 32. c. 2.

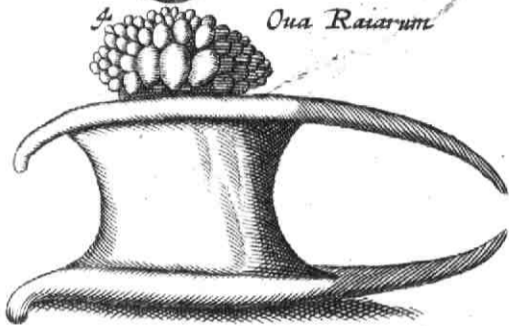
Monstrosi Piscis Volantis

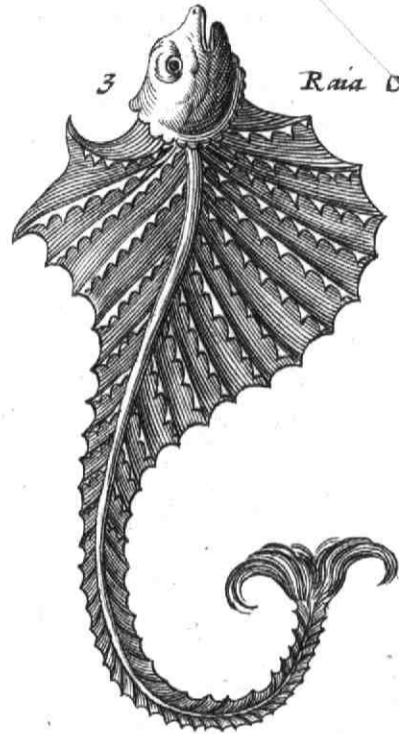
Raja exiccata, et concinnata ad formam. Tab. XII

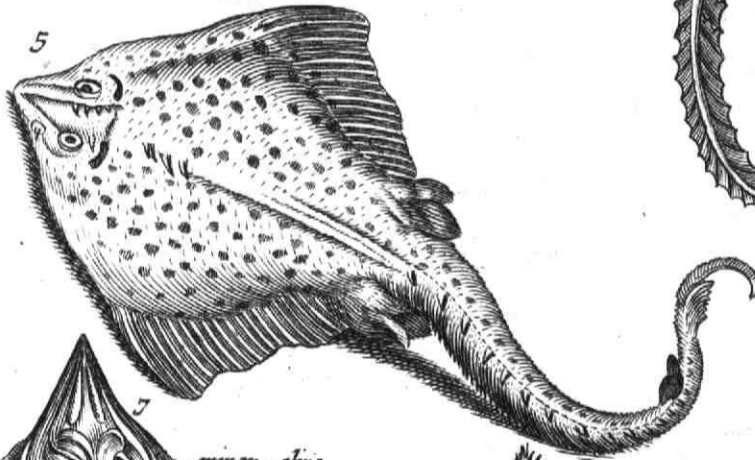
Oua Raiarum

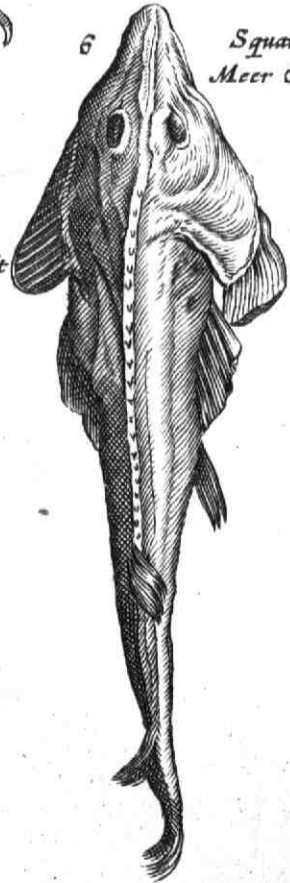
Raja Olaj.

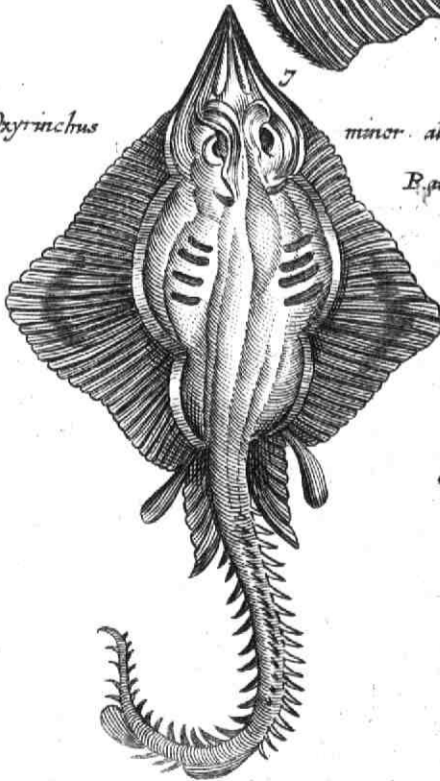
Raja Læuis. Spiegel Roch.

Squatina. Meer Engel

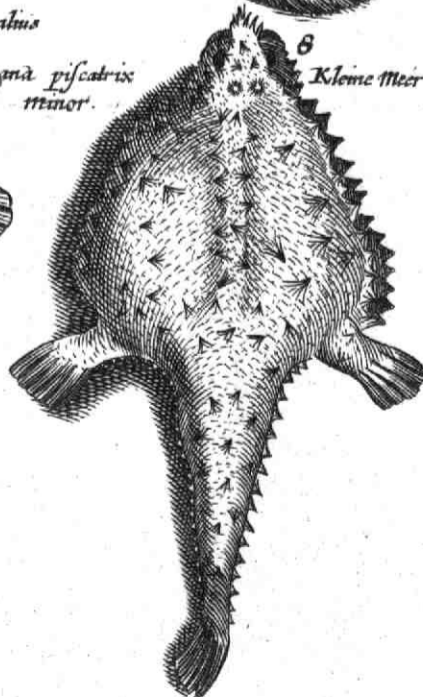
Oxyrinchus

minor. alius

Raja piscatrix minor.

Kleine Meer kröt

gen, flokken fy meer als den haak in, en bijten den draad met haar tanden af; maar als fy gehecht zijn, keren fy haar, wyl fy fcherp van rugh zijn, om: in de start ghequetst zijnde, sterfen fy heel haastig, in 't hoofd gewond zijnde niet; waarom het seecker is datse de ziel in de start, niet in 't hoofd hebben. *Plinius* seit datse met singen en schellen van de Vissers gheroepen werden, 't welk ik geloof uit versiering van de Adderslang gesproken te zijn. Een bewijs van leerzaamheid heeft die van *L. Krasus*, welke met *Kneus Domitius* Keurmeester geweest is; wiens Murena, met een goude keten vol stenen verciert zijnde, als een schone Juffrou, sijn stem kende, en geroepen zijnde na hem toe swom, en sijn uitgestrekte hand met vreugde ontfing; welken, als hy in de vijver gestorven was, *Krasus* als sijn Dochter in den rouw betreurde. 't Selve word van de Murena van *Antonius Drusus* op de woning, omtrent Baulie, in het Landschap van de Bajen geseit.

Sijn afkeer met de Lokusta, Polypus, Ozena, Kongrus, den Azijn, en Ferula is by de schrijvers angetekent. Sy haaken gemeenlijk na de visch van de Polypus, en Ozæna. Haar strijd heeft *Ælianus* beschreven. *Kiranides* doet 'er by, dat de Murena ongelooflijk versmelt als zy met de Lokusta gekookt werd. Haar strijd met de Kongeraal, heeft *Perottus* dikmaal te Puffolo gesien. Door het proeven van den Azijn wordenze heel razende. *Licinius Maser* verhaalt, datze door schokken, andere schrijven door voeding met melk, heel vet werden, en datze met geen stok gedoot werden. Het is wonderlijk 'tgeen wy uit *Ælianus* hebben, dat hy, als hy een wond gekregen heeft, stil blijft leggen; maar meer ontfangende als razend word.

Zy zijn eertijds by de Romeinen seer geacht geweest, 'tzy oft om haar lekkerheid, oft om datse lang in de vijvers konden leven, oft om dat *K. Hirtius* twaalf duizend Sestertjen in 't voeden van ene te kost heeft geleit, en op een tijd 6000. ponden van de Murena an Cæzar te leen gegeven heeft: want hy wilde se nocht voor gelt verkopen, nocht voor andere waren verruilen. In een kleine tusschen-ruimte van dese woning, wierden veertig visseryen verkocht. De grootste heerlijke Avondmalen worden van *Fenestella* Tripatinus ghenoecht; waar van de ene van de Murena oft Negenogen, d'ander van Snoeken, en de derde van de visch Myxion was. *Heliogabalus* heeft met de hom van de Murena oft negen-oog de binnenlandse boeren gevoed, op dat hy 't gehele Roomze rijk zoude verliefen. De achtbaarheid van die visch heeft de *Lifinij* de by-naam van Murena gegeven, gelijk ook an *Sergius Orata*. Dat sy vol zijnde seer geprezen zijn, is uit *Horatius* te oordelen; maar

datze ook van de melk goede visch kregen: want 't zy gy sijn vis hard of sacht oordeelt, zo kan hy evenwel het schandig versmaden niet ontgaan. Dit maakt opblazing en dat rauwigheid, die hard om te verdouwen valt. Nochtans steltze *Galenus* middelbaar die in zuiver water gevangen werden.

Zy hebben oock haar gebruik in de Genees-konst. Want *Marcellus* zeit dat de afsch van haar vel met A sijn op 't hoofd gesmeert, tegen de pijn des selfs goed is.

Galen. l. de cib. bon. vel mali succi. l. 3. de aliment. facult.

VIII. LID.

Van de Myrus oft rode Meyr-slang, de *Reversus Indicus, Anguilliformis, en Tania.*

DE Myrus is alzo genoemt, om dat hy door zijn vetheid op 't water drijft. *Volaterranus* heeft valflijk geschreven, dat hy by *Plinius* en *Gaza Oculata*, en by *Plautus* Ophthalmia genoemt werd. Elders word hy Myrinus, maar qualijk genoemt; want daar moet Myxinus gelesen werden. Of hy het mannetje van de Murena is, gelijk *Plinius*, en *Hezychius* na-gelaten hebben, zal uit de beschrijving geoordeelt werden. *Aristoteles*, zeit dat hy met de Murena gelijkverwig, pek-swart, sterker als de Murena, en uitterlijk en innerlijk met tanden verzien is. *Athenens* zeit dat hy geverwt is als de Leeu, oft de Torquilla.

Plin. H. N. 9. c. 23.

Athenens Dipnos. l. 7

Daar zijn twe geslagten van hem by *Dorion*, de swarte, welke de Franse vissers Serpent, oft slang noemen, en de rosse, welk erger is. Die is de slang meergelijk als de Murena, met een swart rond lijf, zonder plekken, zonder schobben, en teer van vlees zonder enige graten. Hy heeft heel kleine velachtige vinnen, een van den nek tot den aars toe, en een van den aars tot den nek, welkers rant swart is. An weerzijden is een gat van onvolmaakte kuwen, en weerzijds enige goud-gele stippen, die haar meer in de levende als dode vertonen. De rop leit voor de maag, de darmen zijn lang, recht, en tot den aars toe uit-gerekt; de lever is rood en lang, zonder gal, de milt lang, en dun.

De ander Rode-slang van *Rondeletius* genoemt, gelijkt niet qualijk de Myrus van *Dorion*, en is een ongemeene visch, met de gedaante van 't lijf, de land-slang niet ongelijk, uit den rode geverwt, met schuinse strepen van den rug na den buik zakkende, en welke die streep, welke van 't hoofd na de start loopt, doorsnijden. De opspalking van de mond is niet heel groot. Hy heeft scherpe tanden als een zaag, de kuwen als de geschobde vissen gedekt. Op den rug van 't hoofd by-na tot de start, enige dunne hayrtjes van malkander gescheiden, an den buik van gelijken, en de start eindigt in ene vin.

Plin. l. c.

Alianus l. 8. c. 4. Makrob Saturnus l. 2. c. Tzetz. Chil. 8. c. 173. Plutarch. l. utra anim. Porphyr l. de abst. animal. Ælianus l. 1. c. 3.

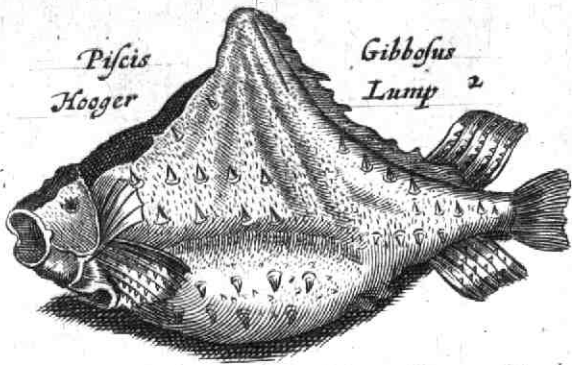
Ælianus l. 1. c. 37.

Varro de R. R. l. 2. c. 17. Plinius l. 9. c. 55. Makrob. l. 2. c. 11.

Lamp. in Heliogab.

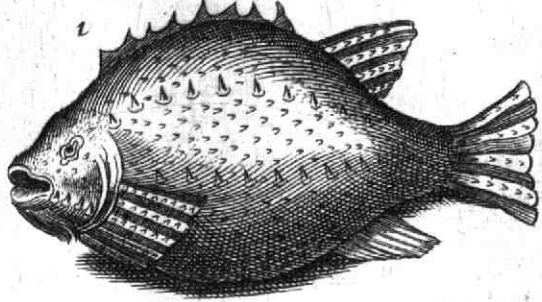
Horatius l. 2. Sermon. Satyra 8.

Piscis
Hogger

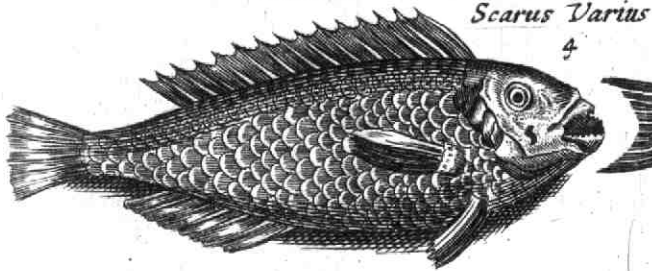

Gibbosus
Lump 2

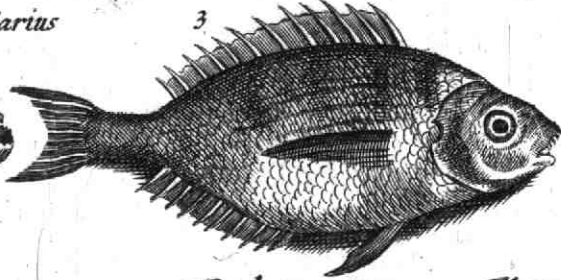
Lunipus *Anglorum*

Scarus *omas* Meer Brachsmen

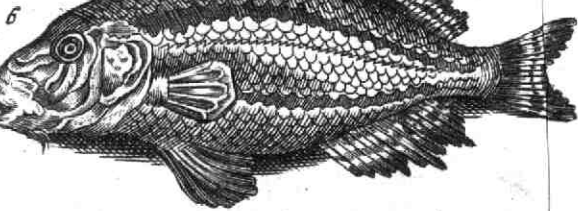

Scarus *Varius* 4

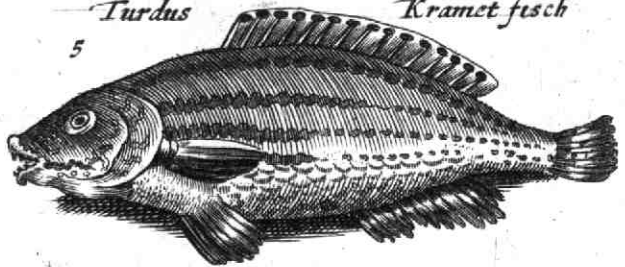
3

Turdus Meer *Pfaw*

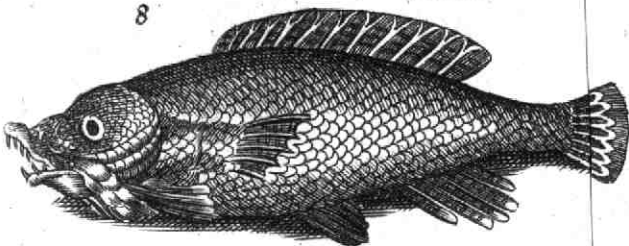
6

Turdus *Kramet fisch*

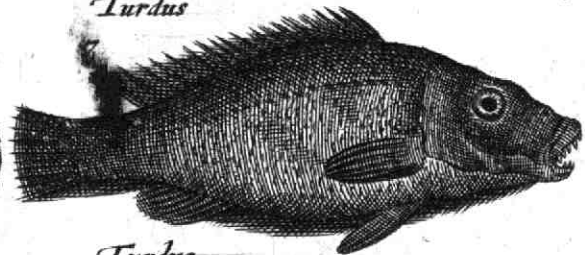
5

Turdus

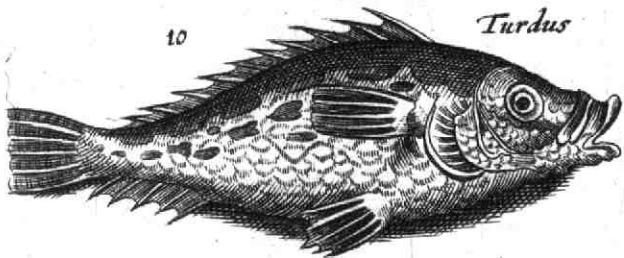
8

Turdus

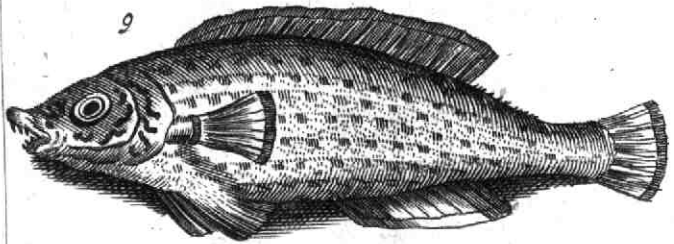
Turdus

10

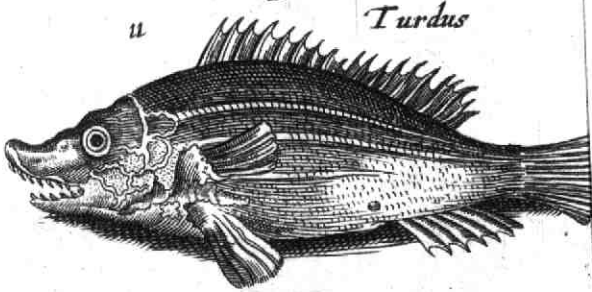

Turdus

9

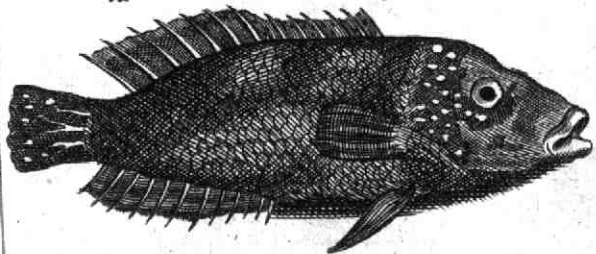
11

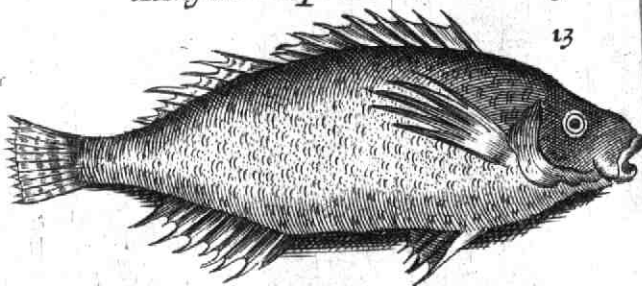
Turdus

12

Pau Meer *Pfaw*

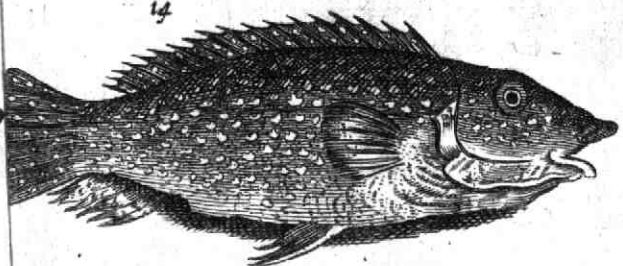
Attagenus *Lepras* Roter *Kramet fisch*

13

Attagenus *alius*

14

De *Reverfus Indicus Augulliformis* word van *Aldrovandus* onder de niet-ghefchobde Zee-viffen betrokken, en van *Hernandus* onder 't geflagt van de Galeus. *Kolumbus* maakt hem de paling gelijk, behalven dat hy een grooter hoofd heeft, en fchrijft dat hy een velletje op 't hoofd heeft als een beurs. Indien wy *Hernandus* volgen, is hy dry fpannen lang, fwart van huid, en wonderlijk van gefalte: Men kan qualijk oordelen of hy op den buik oft rug fwemt, ja gy fult oordelen als hy op den buik leidt dat hy op den rug leidt, en weder recht-ftrijdigh. Hy heeft een fcherpen bek, de onderfte lip langher als de bovenfte, ook breder en opwaarts geboghen. Een plat hoofd, en een fpijsen bek, acht duimen lang, en dry breed; waar mede hy de *Tubero* en andere viffen antaft; vier vinnen omtrent de kuwen, een an den buik en ruch, en de ftart een weinigh krom. Hy houdt zich in de Noord-zee, en eet viffen. Zijn ghebruik is om andere viffen te vanghen. Zoo haast hy het blikkeren van de locht fiet, verlaat hy terftond fijn roof. De wijs van fijn viffchen is van *Martyr* befchreven.

Niremb.
L. I. c. 18.
ex Hern.

Martyr l. 3.
Decad.

De *Tenia*, van de ghelijkenis van een lint alfo gheuoemt, heeft *Gazavitta* overgefet, en hy doet fich in dry gheslachten by de fchrijvers op. De een is lang, dun, fmal en buigfaam van lijf. En zo dun dat de wervel-beenders, met geen vifch bedekt, haar vertonen. Zijn hoofd is plat, en beftaat uit veel beenders. De ogen zijn groot en rond, met een kleinen appel, en heeft weerzijds an de kuwen een vin, bequaam om te fwemmen. An den buik heeft hy vlokken tot de ftart toe, met welke de ftart ook eindigt. Als hy fwemt, beweeght hy fich als een vlam; daarom heeft hy by de Francen de naam van *Flambo*. d'Ander is de voorgaande van lijf ghelijk, maar filver-wit, en word dikmaal dry ellebogen lang. Hy heeft, behalven de kuwen die omtrent de vinnen, onder de kin ftaan twee roffe, van welke verw de vlokken van den ruch, en de ftart ook zijn. Voor heeft hy ronde purpere plekken, een weinigh van malkander ftande. De maag is lang en groot. De darmen zijn fonder omdraeyingen. Het hart is plat. De lever uit den witte roodachtig. De milt en gal fo klein, dat menfe nauwlijcx fiet.

De derde word *Falce* genoemt, om dat hy een Majers zeizen ghelijk is. Hy is een elle lang, een hand breed, en geheel in het ronde als met enige kerven ghezaagt, met een wanfchikkelyk hoofd, met grote ogen, en ghelijkt by-na een aap. An de zijden heeft hy een ruwe ftreep, op den rug eene vin doorgaans, en roodachtigh, twee onder de kuwen, en even zoo veel onder het borftbeen. Hy is zo zacht als de Po-

lypus, en ghebraden oft ghefruyt verandert hy als in flijm. Hier toe behoort die welke *Iris vifch marina*, oft Zee-regenboogh kan genoemt werden. Hy beftaat byna alleen uit graat en huid, en is met een rode, blauwe en goudgeele verw onderfcheiden, en kan met recht beter als de voorgaande *Tenia falcata* gheuoemt werden.

III. HOOFT-STUK.

Van de kraakbenige Zee-viffen oft Hayen.

I. LID.

Van de kraakbenige in 't algemeen.

K Raakbenige viffen worden genoemt die voor den ruggraat een kraakbeen hebben. De Grieken hebben haar certijds *Chordrakauga* genoemt. *Aristoteles* aldercerft felache, en felachia, van de glans der huid, gelijk *Galenus* getuyt, waar om zy 's nachts lucht geven. Daar zijn van die twee geflachten een plat, van welke zommige ruw, andere glat van huid zijn, andere zonder ruch-graat, andere weder mette zelve ghewapent. Het tweede gheslacht is lang en rond, welke by *Galenus* galei en galeonymi, by *Aristoteles* galei galeodes, en zomtijds galcode van gales, 't welck een Land-wezeltje beduit, om datze met het lijf daar na gelijken, oft om datze met malkander ict ghemeen hebben, onder welke haar vette lever is, die tot oly kan ontbonden werden, gheuoemt zijn. Deze naam word ook een zekere geflacht van honden gegeven, 't welk *Alianus* het tweede en gefprenkelde, en *Oppianus* het derde noemt, en doet 'er by, datfe beide in de modder wroeten. De grote van de mannetjes ook onder de kleine is meer als een elleboog. Zy hebben een kraakbenighe rug-graat, en opene kuwen, om dat haar deksels uit kraakbeen beftaan, dobbele vinnen, en weerzijds vijf. Zy worden vet zonder enig af-gefcheiden vet, 't welk an de vifch oft buik blijft hangen. Zy hebben eyren van gedaante gelijk de vogels. Haar plaats is verfcheiden. De platte hebben haar onder en boven an 't lijf; in de lange hangenfe an de zijden, en fy hebben in plaats van een deksel vijf gaten. Een vijf-
hoekig hart, een vette felfftandigheid der lever die dobbel is, de gal is an de lever vast, boven de maag zijn twee uitftekende byhangzels, en dit is an de Galeus eygen. De lijf-moer, welken de gene die eyren voortbrengen in twee ghedeelt, en onder 't middel-rif hebben, is van natuur als die van de vogels, omtrent defelve worden in de fwangere, ook gelijk witte mammen gezien. Zy hebben

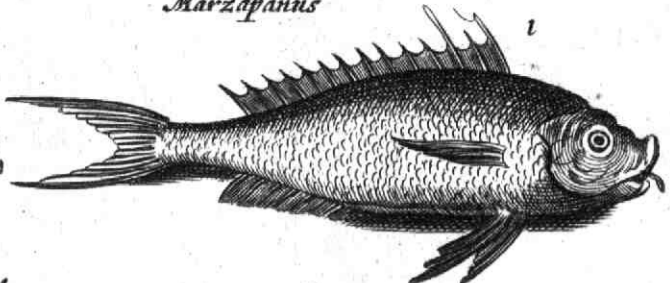
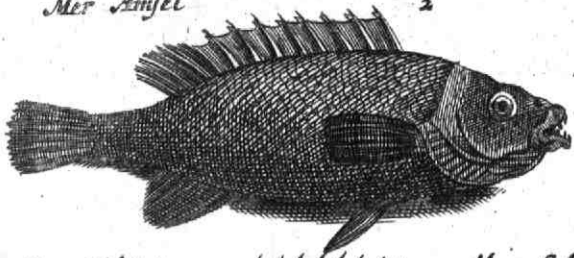
Alianus
l. 1. c. 55.
Oppianus
Halieut. l. 1
v. 378.

Arist. l. 5.
c. 5.

Merula
Mer Ansel

Ansel fisch

Marzapanus

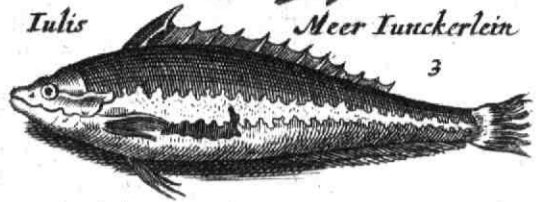
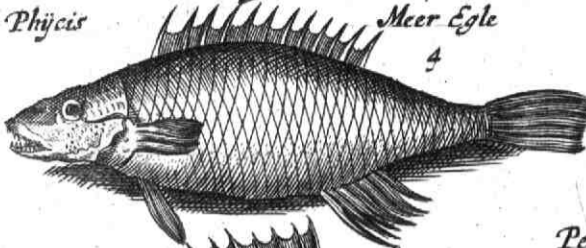

Fuca Phycis

Meer Egle

Iulis

Meer Tunkerlein

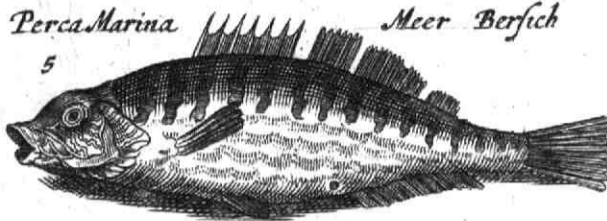
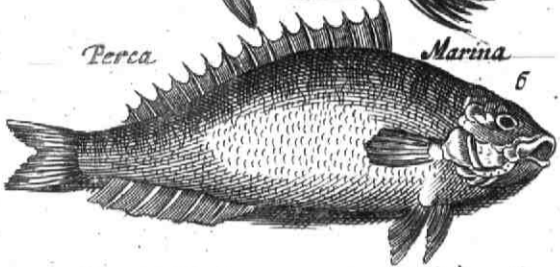

Perca

Marina

Perca Marina

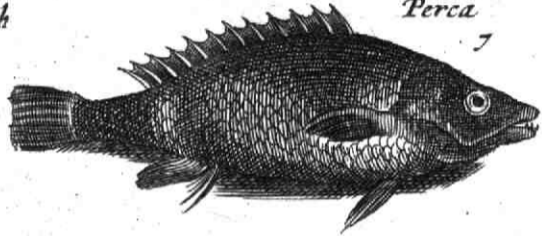
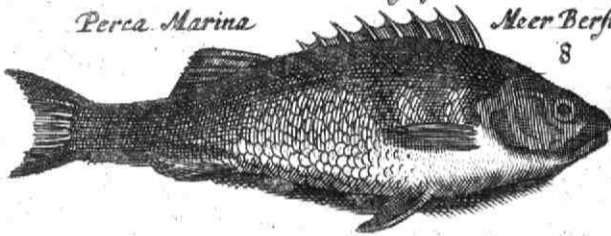
Meer Berfich

Perca Marina

Meer Berfich

Perca

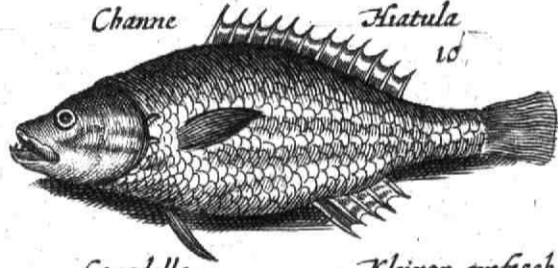
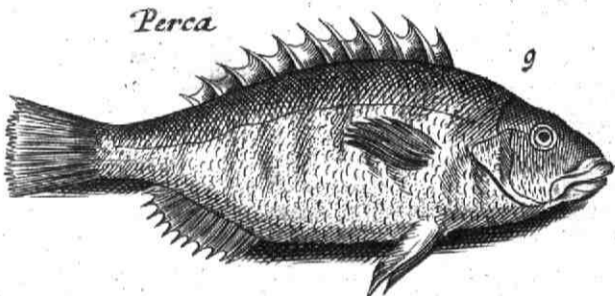

Perca

9

Channe

Hiatula

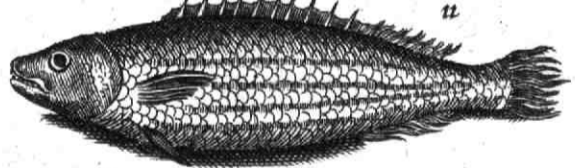
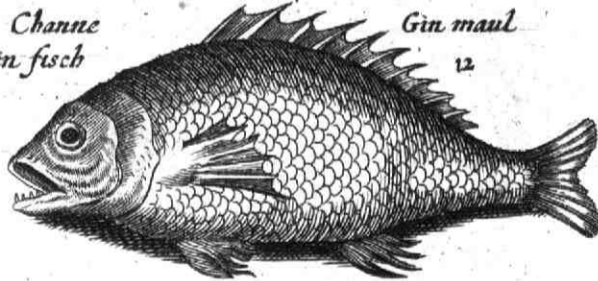

Channe
Gin fisch

Gin maul

Canadella

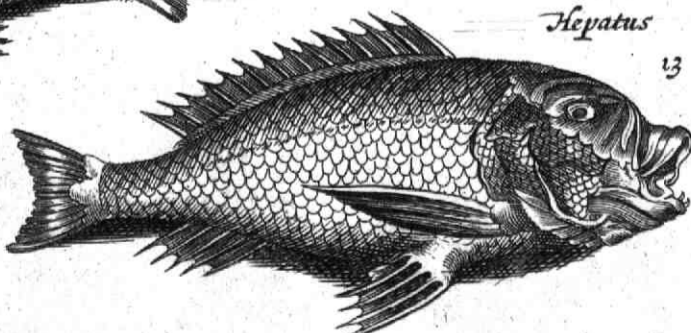
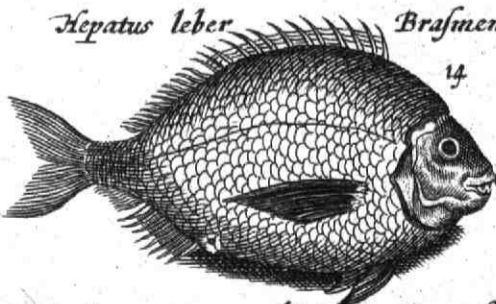
Kleiner gnfsch

Hepatus leber

Brafmen

Hepatus

Melaunurus

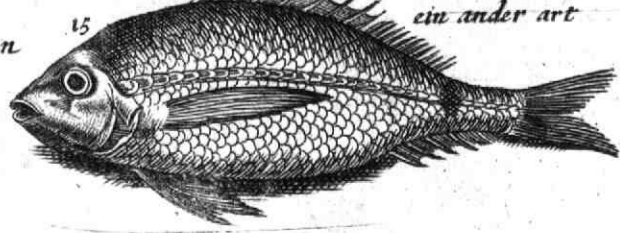
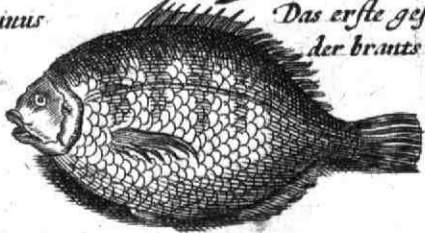
Das erste geschlech
der brants brafmen

Melaunurus

Brand Brafmen
ein ander art

16

15

hebben niet alle de mond in 't bovendeel. Enige hebben hem in 't uitterste van den muil, en die hem op die wijs hebben, kunnen haar spijs niet vatten als op den rug gekeert zijnde. Alsoo heeft de natuur voor 't welvaren van de vissen, welke zy vervolgen, en voor haar gemak zorge gedragen. Deze zouden door overvloed van zathheid sterven, en terwijl zy met om-keeren tijd van node hebben, ontsnappen de andere. De kunne word door twe tekenen onderscheiden. De mannetjes hebben twe uitgangfels omtrent den aars, de kleine van gelijken. De grote wijfjes hebben 'ergeen. De plaats voor de kraakbenige vissen is de Zee. Maar enige houden haar in de diepte, andere in de modder. Wanneer de tijd van haar baren an-komt, foecken sy de stranden en de grond.

Plinius
l. 9. c. 24.

Haar spijs is visch; en die vangen sy op den rug gekeert zijnde. Wat angaat haar teling, de Egiptenaars hebben qualijk gheoordeelt datse door de mond baarden. Haar versameling is verscheiden. Daar zijn 'er gesien, die op de wijs van de land-honden van achteren t'famen hingen. De platte, die een start hebben, versamelen niet alleenlijk met het invoegen van den rug tegen malkander, maar 't mannetje leidt ook sijn rug boven op het wijfje; indien de dikte van de start dat niet belet. Om dat sy niet overvloedig vol zaat zijn, siet men niet dat het wijfje haar ontfangene vrugt, oft de mannetjes haar zaat stroyen, 't welk de vissen van het geslagt der niet levend-barende doen. Op de selve tijdt hangen so de grote als veel kleine eyren in alle an 't opperdeel omtrent het middelrif, en an 't onder deel de uit-gekipte jongen. Het onderscheid sal hier na blijken, om datse niet alle te gelijk, maar langzaam en by 't getal baren; ondertussen worden die, welke in 't binnenste van de lijfmoer zijn gekoestert. Men gelooft datse in ene maand dikmaal baren, en versamelen. *Aristoteles* schrijft datse overbaren, en veel-tijds thien maanden swanger zijn. Als sy baren sullen, schieten sy uit de dieptena 't land. Also foeken sy de warmte, om haar jongen te voorsien; Maar sy baren een waarlijk dier. Hierom is haar baring die van de Adderslang gelijk. Indien 'er enig onderscheid in zommighe voorkomt, sal in 't volgende geseit werden. Het onderscheid wijfen de vissen onder zich zelfs an. *Bellonius* schrijft datze zes, acht, ja so men *Rondeletius* geloven mach, elf volmaaktje jongen, en een voet lang, op verscheide tijden voort-brengen. Hy doet 'er by, dat de levende vrugt voort-komende, de lijfmoer niet-te-min vol onvolwassen eyren, die an 't opperdeel omtrent het middelrif leggen, versien is; en dat sommige in de rechter, andere in de slinker hoorn van de lijfmoer geplaatst zijn. De oude

Arist. H. A.
l. 3. c. 1.

Plutarch.
utra anim.

hebben geseit dat de Galeus uit vrees sijn jongen in-schokt, en daar na weder uitschiet, en dat kan tot haar verstand betrokken werden. By *Plinius* sult gy vinden dat hy met de Pastinaka oft Pieterman, de vergiftigste van alle Zee-vissen, vyandschap heeft. Zo groot is de begeerlijkheid van dat vergif.

Tzetz.
Chelid. 3.
c. 126.

Plin. H. N.
l. 32. c. 2.

Haar gebruik is zelden in de Spijs. Haar visch is hard om te verteeren, en *Diphilus* verhaalt dat het door lang gebruik het gesicht verdooft. Dat zommige ontweide zonder sout ghedroogt werden, sult gy uit *Ephippus* oordelen. Hy seic dat hy mag ingesouten werden.

I I. L I D.

Van de lange kraakbenige Hayen.

I. S T I P.

Van de Kanis; oft hond van Aristoteles, oft Karcharia.

DE eerste plaats onder de lange kraakbenige, hebben de Galeus oft Mustelus, onder deze den hond, om dat hy in dit geslagt de grootste is. Deze word by *Aristoteles* enkelijk Galeus genoemd, by *Oppianus* Galeus Kanis, by *Plinius* Kanikula, by *Theophrastus* Karcharias, om dat hy sterk van tanden is: by andere Scylla, maar qualijk; by *Rondeletius*, uit de waardigheid van *Nikander*, Lamia. Want hy word ook onder de platte kraakbenige van *Plinius* betrokken, en het is ongelooflijk dat een visch van zodanigen grote, die hele gewapende mannen in-slokt, van hem onder de platte kan betrokken werden. *Nikander* kan hem Karcharia Lamia, om enige gelijkheid van natuur, genoemd hebben, en by de Siciliaanen word de Zee kink-vorsch, ook Lamia genoemd. Dat het geen Walvisch oft Setus is, kan daar uit geoordeelt werden, dat hy kuwen heeft, en eyren ontfangt.

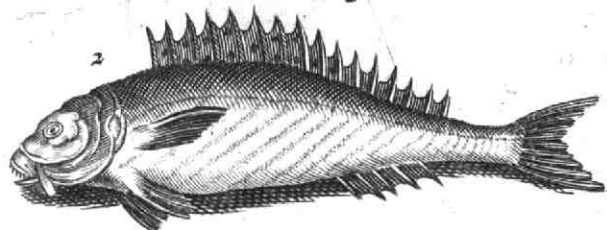
Arist. H. A.
l. 5. c. 11.
Oppianus
Halient.
l. 1. v. 374.
Plinius
l. 13. c. 15.
Theopr. H.
pl. 1. 4. c. 8.
Plinius
l. 9. c. 24.

Zijn hoofd is heel breed, de tanden drykantig, hard, heel scherp, en weerzijds als een zaag in ses ryen verdeelt. Die van de eerste rye steken buiten uit, en zijn voortwaartshellende, die van de tweede sijn ijl, die van de derde, vierde, vijfde en zeste zijn meest inwaarts gebogen. Zy worden in beide kaaks-benen met sacht vlees bedekt. Ider kaaks-been heeft 'er twee-en-tseventig.

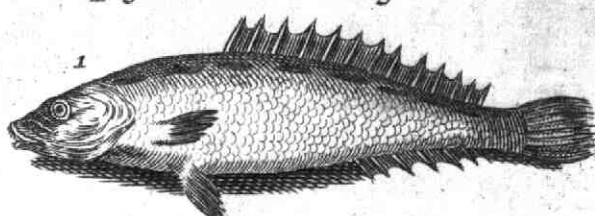
Hy heeft grote ronde ogen; in welke het hoorn-vlies vooren achter hard is, dat 't welk de Kristaline vochtigheid omvat, is dunder als het spinnekops rach. De gesicht-zenuwen zijn kraakbenig en hard. De spieren die haar enigfins inwaarts trekken en vast houden, omringen haar wortel niet: Maar worden van 't bovenste deel van

van

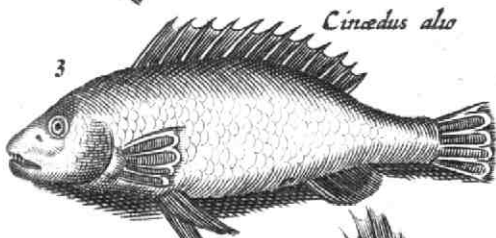
Cinædus Alphestes

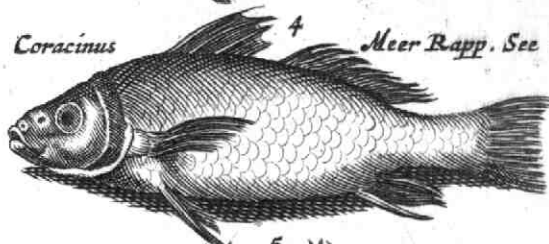
Alphestes Cinædus. Steinfisch.

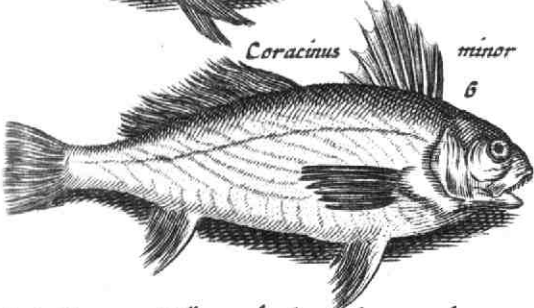
Cinædus alio

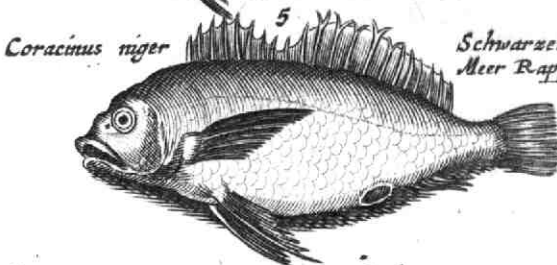
Coracinus Meer Rapp. See rapp.

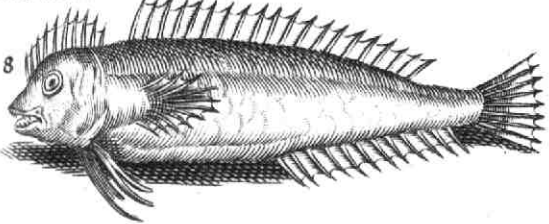
Coracinus minor

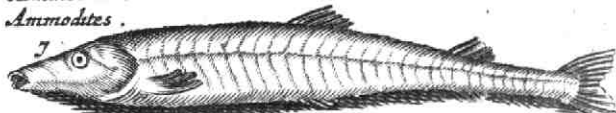
Coracinus niger Schwarzer Meer Rapp.

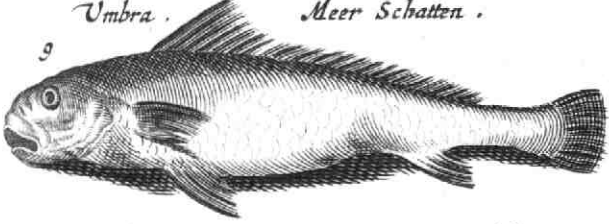
Adonis Exocætus Bellony alaudus adnumerandus.

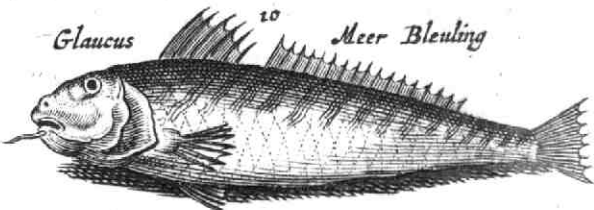
Ammocætus. *Exocætus* Sandaal
Ammocætes.

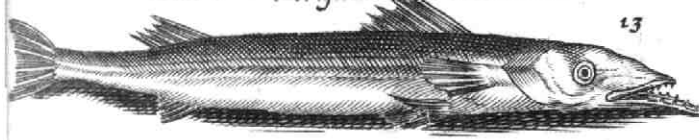
Umbra. Meer Schatten.

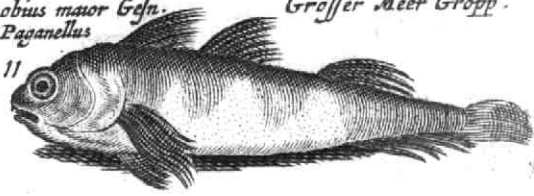
Glaucus Meer Bleuling

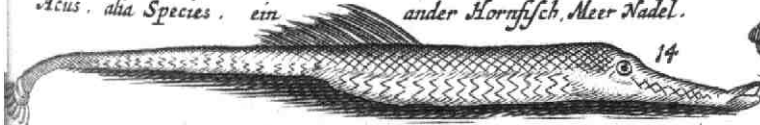
Acus. Hornfisch Meernadel

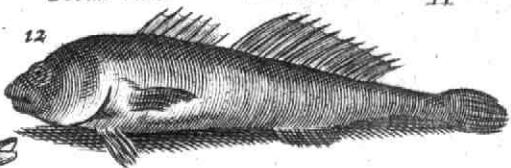
Gobius maior Gefn. Paganellus
Großer Meer Groypp.

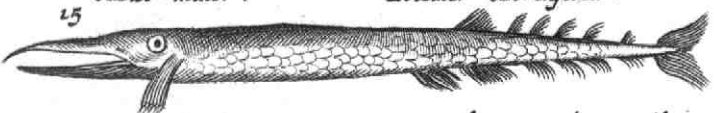
Acus. alia Species. ein ander Hornfisch, Meer Nadel.

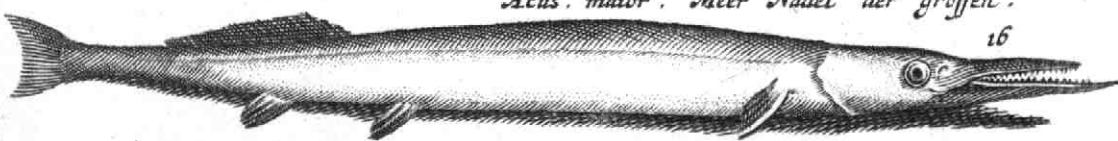
Gobius minor. Kleiner Meer Groypp.

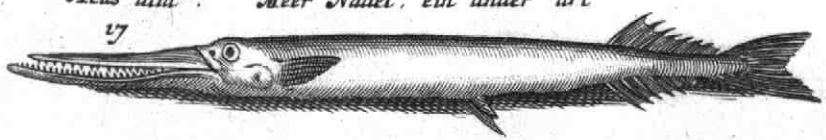
Acus minor. Kleiner Hornfisch.

Acus. maior. Meer Nadel der groffen.

Acus alia. Meer Nadel, ein ander art

van 't ogen-hol in de lengte uit-ghestrekt, hoedanig wy die ook in den mensch sien. De vinnen van de zijden, en den rug, zijn veel groter als in andere van haar geslacht, twe zijnder omtrent de start, twe an de kuwen en anden aars, de andere by-na op het midden van den rug. De start uit twe vinnen bestaande, is by-na een elleboog lang; en het opperdeel, 't welk met wervels versien is, verheft sich hoger als het onderste. Deze heeft de vorm van een wassende Maan, welkers tussen-ruimte een half el breed is. Zijn vette lever word in twe quabben verdeelt. Hy houd zich veel in 't diep, maar loopt ook na den oever. *Wottonus* schrijft dat hy ook in de rivieren schiet, mogelijk om aas te soeken: Hy eet vleesch, en loert op de Vissen. *Oppianus* heeft hem heel wel Arpaktera genoemd, ik zoud gelooven dat hy graag Menschen vlees eet, om dat hem *Archestratus* mensch-eter noemt. Zijn strijd met de duikers lezen wy by *Plinius*. Met de Zee-honden zeit hy, heeft hy een hard gevecht. Hy vervolgt al wat wit is, en voornamentlijk de Tonijnen, en word uit haar vangst, als zy met scholen voor-by Italien gedreven, en belet werden Sicilie an te doen, vet. *Bellonius* heeft gesien datse op eenmaal elf jongen voortbragten, niet in vellen gewonden; maar alleen met de navel band an de lijfmoer vast zijnde. Het hoofd, ghelijk in andere dieren, quam eerst uit. Zy zijn niet zeer goed tot spijs. *Archestratus* noemt hem wel een Goddelijke kost. En *Muezitheus* teltze onder die, welke licht verteert werden: Maar *Galenus* zeit, datze veel overschot na-laten. In het toe-bereiden word lichtlijk gedwaalt. De tanden in zilver beslagen, worden onder den naam van slange tanden geseyt de jonge kinders tand-pijn te genesen, en het schrikken van de kinders te beletten. *Rondeletius* zeidt datter goede poeyers om de tanden te wrijven van gemaakt werden.

II. STIP.

Van de Galeus van Aristoteles, ende Katulus.

WEiken *Oppianus* Galeon, Knya, oft Mustelus, of Galeus Kanis noemt, die noemt *Aristoteles* enkelijk Galeus, en wijl hy by de Latijnen gheen naam heeft, kan ook enkelijk also ghenoot werden. Het is mogelijk de Scyllophagus van de Grieken. Hy is lang van lijf, rond en asgrauw, en verdunt van den aars tot het einde van de start. Hy weegt zomtjids meer als hondert pond, hy is niet met schobben, maar met een huid bedekt. Heeft grote ogen, en lang; achter de zelve twe oirgaten. Van het onder-deel waft een vel,

't welk als het ooghschel van de voghels het gheheele oogh beslaat. De mond is boven getant, en voor de mond zijn twe andere gaten tot den reuk. An weerzijden heeft hy vijf ondedekte kuwen, nevens welke twe vinnen, en weder opwaarts twe andere uitkomen, behalven dese hangen in de mannetjes twe byhangzels uitten aars. An zijn bleke twevoudige lever hangt de gal vast. De milt is roodachtig. Hy houd zich in de modder-gronden van de zee. Hy brengt eyren voort die van de hoenderen gelijk, uit welken zijn vrugt gevoed werd, tot datse gebaart is. Maar wijl hy vleesch eet, denk niet dat hy met scholen zwemt. Hy valt de zwemmende menschen an, en is tot spijs van 't gemene volk.

De Katuli worden by *Aristoteles* Scyllia, by *Atheneus* en *Oppianus* Scymni, by andere Nebrii galei, enige zetten over Hinnuli, by andere wordenze Caniculæ oft hondjes genoemd. *Bellonius* meent, dat het de Nissolæ van Massilie zijn, om datze witte plekken over den rug hebben. De Franfen stellen in plaats van die twe andere Rouffettes genoemd. De grootste word een elleboog lang, zomtjids meer als twe. Hy is zo hart en ruw van huid, datmen daar mede het yvoir kan zijn luister geven. De rug en zijden zijn zwartachtig, en met heel zwarte en brede plekken getekent. Zy houden haar meest an de klippen en in de diepten der zee. Hierom word hy van *Rondeletius* kliphond genoemd.

De minste is dikmaal een elleboog lang, den rug en de zijden zijn rootachtig, met blauwe pelekken, maar veel kleinder als in de grote. Indien gy de huid van de start opwaarts na 't hoofd strijkt, is zy ruw, van 't hoofd na de start niet; mette ogen, mond, kuwen en vinnen verschelen zy weinig van de andere. Indien gy haar teling beziet. Haar eyren hangen in 't midden van de lijfmoer omtrent den rucgraad, vermeerderende wordenze rondom geleit. Want wijl de lijfmoer maar in twee deelen gescheiden, en onder 't middelrif gelegen is, wijken sy na de omstaande delen af. Sy hebben enige met schellen, in welke een vogtigheid als van een ey is, welke *Rondeletius* in verw het hoorn, in gestalte een oirkussen ghelijk maakt. De eyren zijn met geen tweede vlies overtogen. Zy trekken haar voedsel van 't aderachtige deel van de navel. De gedaante van de schel is vol kleine gaatjes als hayren. Als de schel van binnen barst, komt het jong uit, en een levend dier uit het ey. Het vlees van de grote heeft een wilden reuk. Beide wordenze ook van 't gemene volk veracht.

III. STIP.

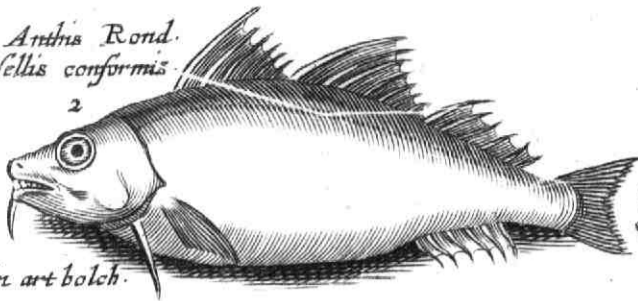
Plin. 1. 9.
c. 46.

Atheneus
Dipnos. 1. 4
Galenus
1. 3. de
Aliment.

Anthias Rond.
Ajellus conformis

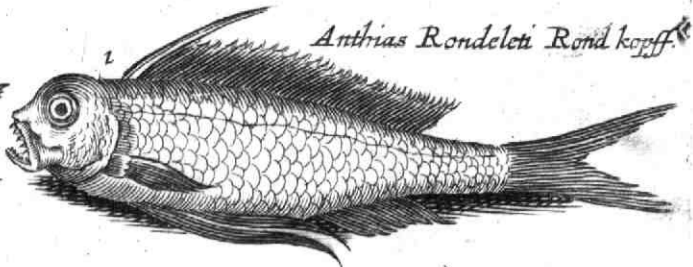
2

Em. art bolch.

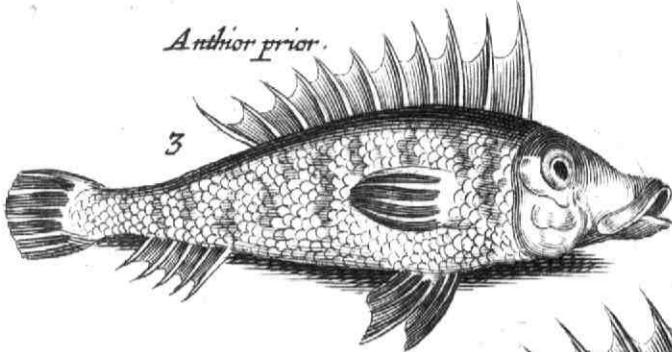
Anthias Rondeleti Rond kopff

1

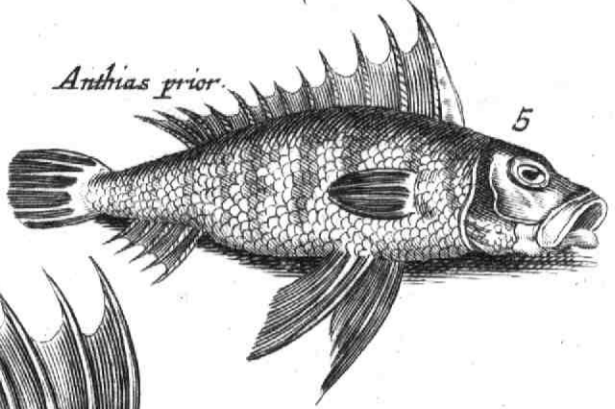
Anthior prior.

3

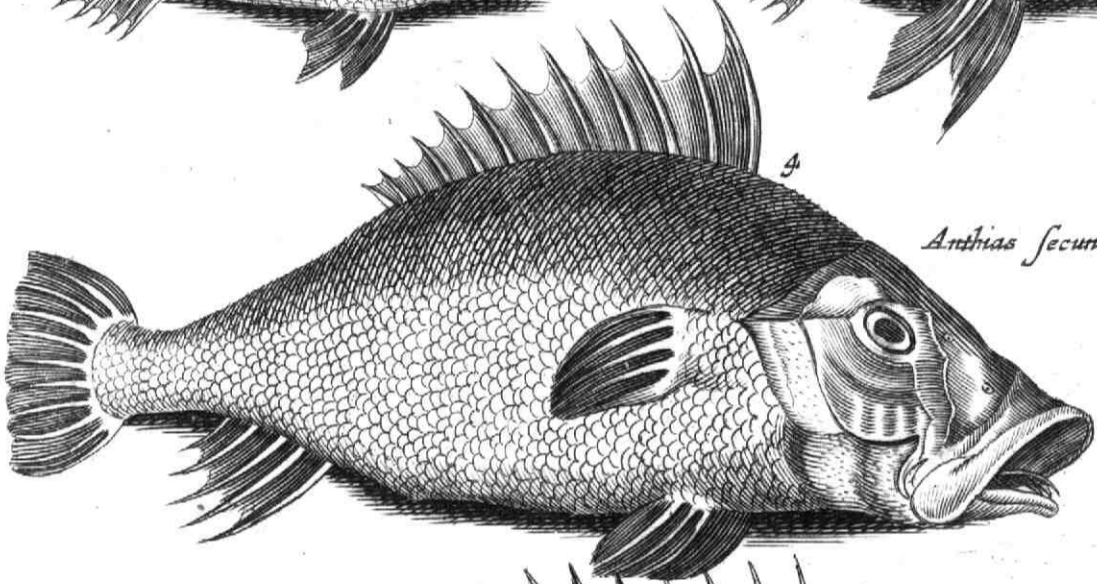
Anthias prior.

5

4

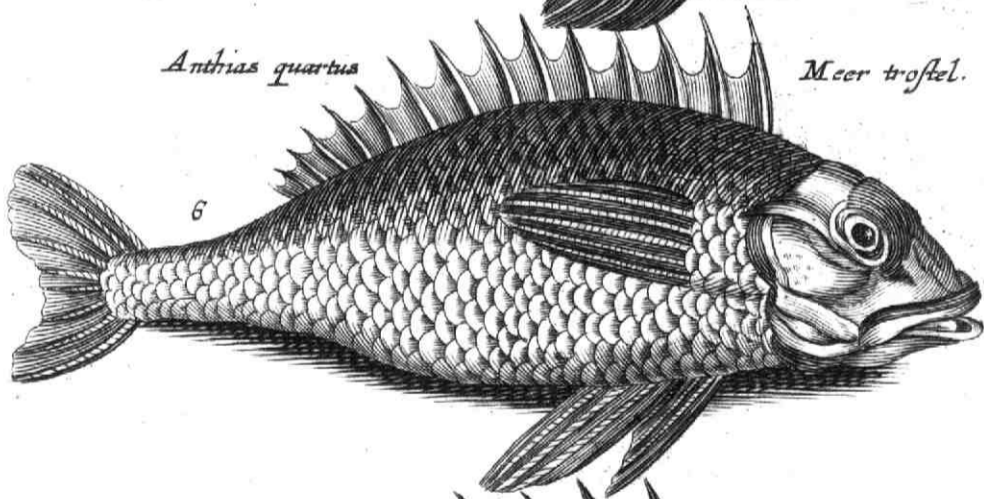
Anthias secundus.

Anthias quartus

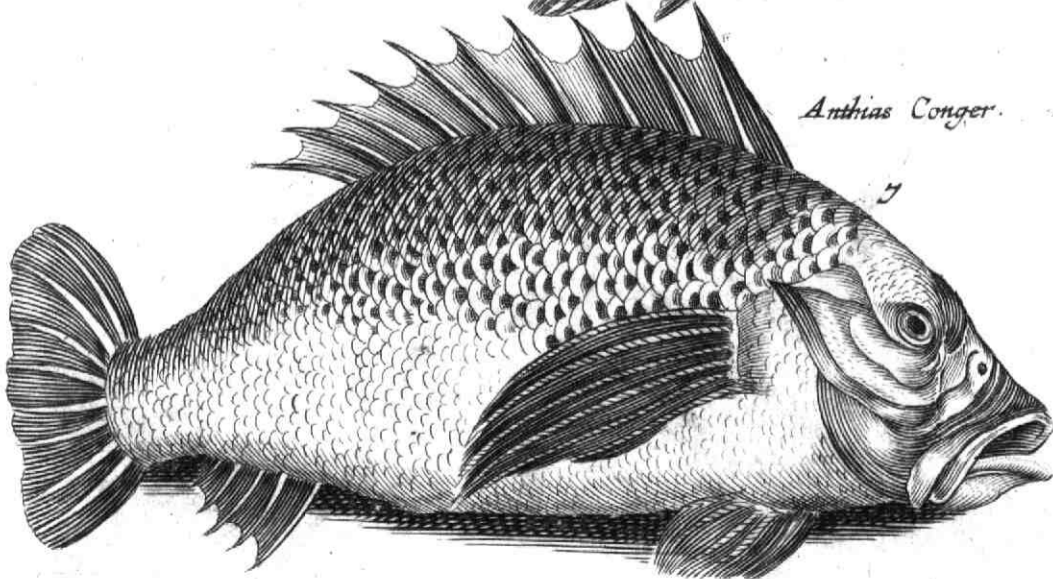
Meer troffel.

6

Anthias Conger.

7

III. STIP.

Van de glatte Mustelus en Asteria.

DE glatte Mustelus oft Galeus word niet alzo van zijn glatte huid ghe-noemt: maar om hem van de Akathia dien hy zeer gelijkt te onderscheiden. Te Rome word hy Pesce Kolumbo genoemt. Hy word nauwlijk twintig pond swaar. Hy is wit van verw, glat van huid, met een mond zonder tanden. De ruwe kaaksbenen zijn in plaats van tanden. Voor de neus heeft hy gaten, en twe andere kleinder achter de ogen. In de bek, kuwen, vinnen, start, en ingewant komt hy met de Galeus over een. Hy leeft met visch, hoewel hy onder de school-vissèn gerekent werd. Van zijn teling spreekt *Aristoteles* aldus: Haar eyren hebben zy in het midden van de lijfmoer, wannêr zy rondom gegroeit zijn, zakken zy in beide holligheden van de lijfmoer, en de jongen worden door een navel-ader an de lijfmoer gehecht, zo datze, de eyren verteert zijnde, niet anders als de viervoetighe levende jongen hebben. An het onder-deel van de lijfmoer is een lange navel-ader gehecht, en ider jong hanght an ene vast, en in 't midden van de jongen daar de lever is, zult gy enig voedzel als uit een ey vinden, ook wanneer het ey verteert is. Nochtans heeft ider jong zijn tweede vlies, op de wijs van de viervoetige dieren. Het jongh heeft in het beginzel het hoofd opwaarts, maar volwassen zijnde neerwaarts. De mannetjes worden in de linker, de wijfjes in de rechter zy geteelt, en een mannetje en wijfje in een zelve deel. In het afghesneden jong zijn de ingewanden, te weten de lever, en andere grootste uit bloet bestaande, gelijk in de viervoetige. Om zijn harde en onsmakelijke visch wordenze voor 't gemene volk gelaten.

De Galeus Asterias is by *Oppianus* Poikilus, by *Ælianus* enkelijk Galeus, ten zy hy alle de Galei gevlekt noemt, en by *Bellonius* Mustelus Stellaris ghe-noemt, die ook geloof dat hy by *Oppianus* Pardalis genoemt werd. Hy is de glatte Mustelus in uit- en innerlijke delen ghelijck; maar nochtans glatter van huid. De plekken van den rug zijn zommighe rond, andere als starren. Zijn plaats, spijs, baring, en verstand heeft hy met andere ghemeen. *Itsefius* meent dat hy de beste van alle Galei oft hayen is.

IV. STIP.

Van de Glaukus van Ælianus en de Maltha.

DE Glaukus van *Ælianus*, word oft daarom onder de Galeus betrokken,

om dat hy kraakbenig, en geheelingestalte de andere Galeus gelijkt, en in ghevaar met een open mond zijn jongen ontfangt, en dat voorby zijnde, die weder uit schiet.

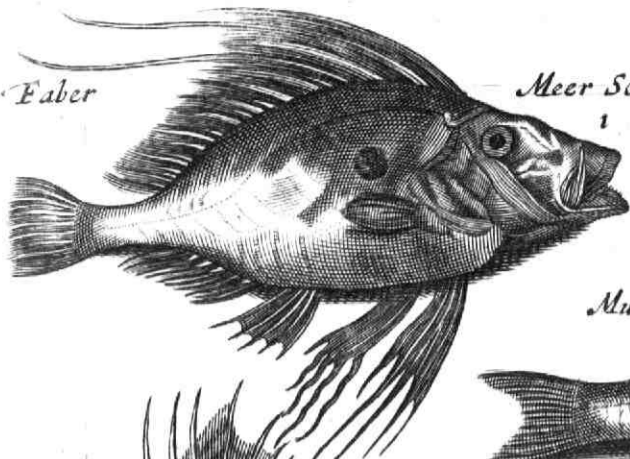
Het is een visch vier of vijf elleboghen langh, met een glatte huid, een donker blauwen rug, een witten buik, een scherpen bek, en de mond in 't boven-deel, met grote ogen, uit welkers onderste deel een wit vlies voort-komt, 't welk opwaarts verheven werd, en de ogen gelijk als verduistert. Hy heeft twe ryen tanden, die scherp als een zaag, en breed zijn. In het verhemelte is een voose zachte zelfstandigheid, die de mond onder en boven vervult. De tongh is dik en ruw, de kuwen zijn ontdekt, en na by de zelve twe grote vinnen, an den aars twe kleinder, en twe op den rug. De start bestaat uit twe, van welke de bovenste veel langher als de onderste is, en opwaarts strekt. Zo gy hem innerlijk bezieet, zult gy de maag heel lang, en breed vinden, de milt die an de maag vast is, ook lang, en uit veel vleefachtighe ronde klieren, als een druif-bos t'saam gezet. De lever tranigh, en in twe quabben verdeelt, an welkers ene de gal-blaas hangt. De gal groen. In het onderste van den buik, in de mannetjes de zaad-vaten in twe delen gescheiden. In de wijfjes de lijfmoer, in de mannetjes een vleefachtige zelfstandigheid, zo groot als een vinger, in gedaante als een manlijk lid. De darmen zijn eerst eng, daar na wijd en zonder bochten. Uit de darm-scheel-aderen komen twe takken, van welke de een na de lever, d'ander na de maag loopt, en in veel takken verdeelt werd. Het hart is ook hoekig. Hy eet graag menschen vleesch, en loert op de geen welke langs de stranden wandelen. Hy heeft daar in een voorbeeld an een Soldaet gegeven, van welken, als die desen by de hielen meende te vatten, hy gedood is.

De Maltha telt *Oppianus* onder de grote zeedieren. *Suidas* maakt hem zomtijds de zelve mette *Preffis*, zomtijds onderscheid hy hem, en noemt hem *Dyantagonista*. *Rondeletius* oordeelt dat het een gedaante van de Walvisch is, en uit het getal van de Galeus, om dat hy los en zacht vleesch heeft. In de start, vinnen en ingewant verschilt hy niet van de Kanis Galeus, behalven dat hy geen witte oog-plek heeft. Hy is kort van muil, met brede en scherpe tanden. Hy heeft de mond in 't opperdeel, niet ver onder de muil, en veel ryen tanden.

Rondelet.
H. pisc.
Aldrov.
Hist. Pisc.
2. c. 37.

Arist. H. A.
1. 6. c. 10.

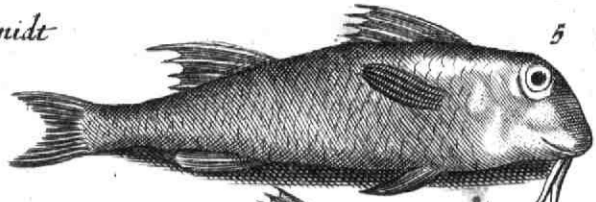
Oppian.
Halieut.
1. 1. v. 37.

Eber

Meer Schmidt

1

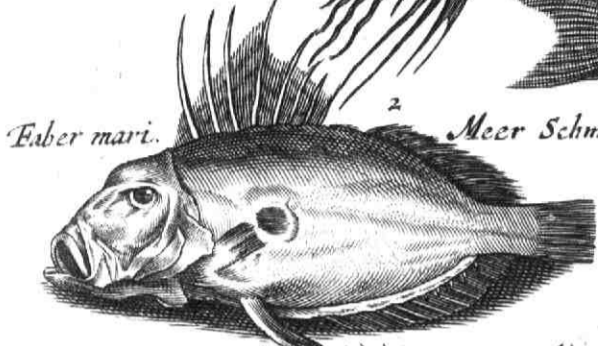
Mullus Minor Kleiner Rotbart

5

Mullus major

Großer Rotbart

6

Eber mari.

Meer Schmidt

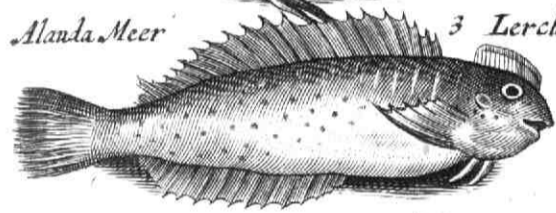
2

Liparis

7

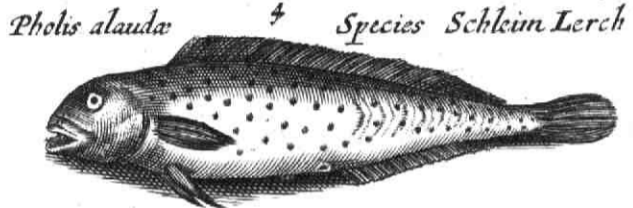
Schmalz Fisch

Alanda Meer

Lerch

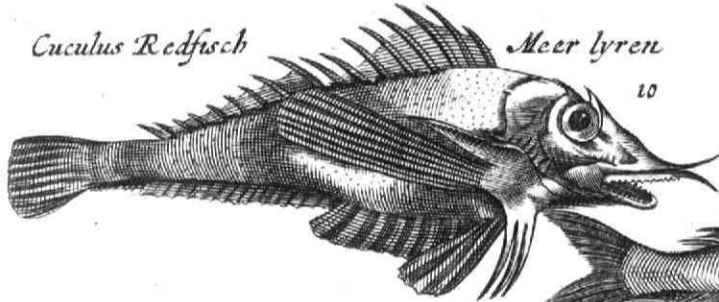
3

Pholis alanda

4

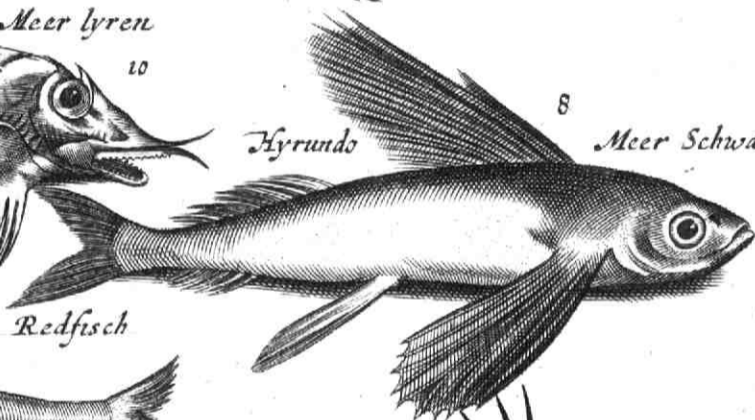
Species Schleim Lerch

Cuculus Redfisch

Meer lyren

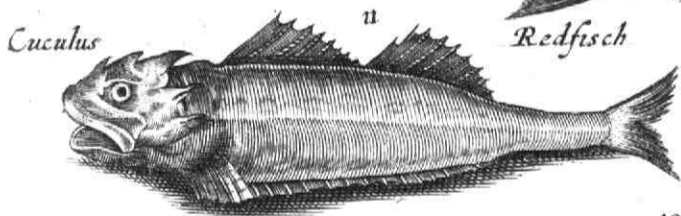
10

Hyrundo

8

Meer Schwalb

Cuculus

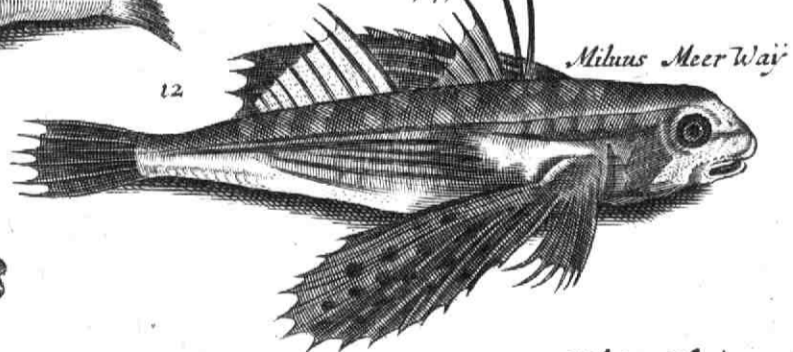
11

Redfisch

Hyrundo alia

9

Mihus Meer Wai

12

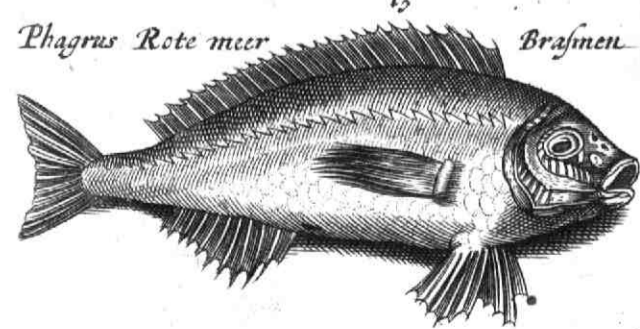
Atherina 15 Kleiner Hering art

Chromis

14

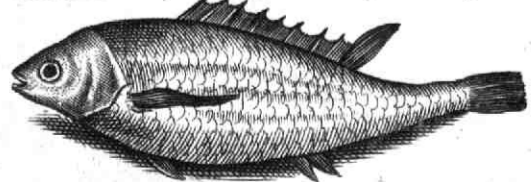
Kesten Brafmen

Phagus Rote meer

Brafmen

13

V. STIP.

*Van de Zee-vos, en de Galeus
Akanthea.*

Rondelet.
H. pitc.
Bellon. l. 1.
de Aquat.
c. 7.
Diphilus
apud A-
then.
Arist. H. A.
l. 9. c. 37.
Ex Scalig.
distinct.
Æli. H. V.
l. 1. c. 5.
Oppian.
Halieut.
l. 1. v. 381.

DE visch die by de Grieken Alopex, by *Oppianus* Alopecias Galeus, by *Belonius* Simia Marina oft Zee-aap, en by de Latijnen *Vulpecula Marina*, oft Zee-vos ghenoemt is, schijnt sijn naam oft van sijn langen start, of sijn onangename smaak, oft van sijn list en sneegheid bekomen te hebben. Of hy van de *Vulpecula* van *Archestratus*, die hy zegt omtrent Rhodus heel smakelijk te zijn, en met een andere naam, te weten *Knya Piona*, oft vette hond ghenoemt te werden, is my onbekent. Het is een visch die zomtjids hondert pond swaar weeght. Hy komt met de *Kanis Galeus* in ogen, oirgaten, reukgaten en vinnen over een; maar is korter en dikker, en met een huid bedekt. Hy heeft een asgrauwen rug, een witten buik, een krommen start, en enigzins alseen zabel, welke in grootte 't gehele lijf overtreft, en an welkers begin een vin staat. *Rondeletius* drukt hem zo uit, als of hy uit twee vinnen bestont, van welke die opwaarts strekt langer als 't gehele lijf, maar d'ander tweemaal kleinder is. De pinnen zijn an de kuwen langer als op den rugh. De maag is breed, de darmen ruim, de lever bleek, en in twee quabben gescheiden. Besiet sijn Afbeeldsel by *Aldrovandus*. Wy sullen hier een van een ander byvoegen. Hy houd zich in de modder-gronden van de Zee, die van de strand afleggen. Voor spijs zijn hem ook groter visschen. In 't ontfangen en baren is hy de *Spinax* gelijk. *Rondeletius* heeft gezien dat hy sijn Jongen in nood in-swolg, en daar na weder uit-licet. De start die in de jongen licht gebogen werd, doet hem veel belet. Als sy een angel in-flokken, schokken sy die zo diep in, datse den draad konnen afbijten. Het vlees heeft een quaadaartige smaak.

Plin. l. 9. c.
43.
Oppian.
Halieut.
l. 3. v. 144.

De *Galeus Akanthias*, van *Gaza* *Mustelus Spinax*, by *Scaliger* *Mustelus Spinus* genoemt; en by *Ælianus* *Kentrines*, word noit hondert ponden swaar. Het lijf word allengskens dun. De rugh is asgrauw, de buik wit. *Rondeletius* schrijft dat hy in Zee silververwig is; maar als hy dood is, uit den asgrauw rood werd. Zijn muil is in het eerst breed, en eindigt smal, achter de ogen staan twee oirgaten, voor den mond die in het bovenste deel staat, en met kloekte tanden versien is, staan twee andere gaten voor den reuk. An weersijden zijn vijf kuwen, en die ondekt. De twee eerste zijn tot swemmen bequaam, in 't bovendeel zijnder geen, behalven an weersijden van den aars, die in 't wijfje kleinder, in 't manne-

tje groter zijn, met dit merkteken, datter in de andere Hayen een bysonder tufichen den aars en start ghesien werd; zoo dat het mannetje van het wijfje, door enige kleine byhangfels die hy daar heeft, onderscheiden werd. Bei de vinnen op den rug hebben een langen angel, meer dryhoekig als rond. De start is dobbel, an 't bovenste deel langer, onder korter. De milt is in twee quabben verdeelt. In de andere delen komt hy met andere over een. Hy houd zich in de modder-gronden van de Zee, en loopt noit in de rivieren, en word noit in den *Euripus* gevonden. *Aristoteles* schrijft, dat hy an 't middelrif, boven de mammen, sijn eyren heeft, en als het ey fikt en volmaakt is, dat dan daar een jong in voorkomt. *Rondeletius* heeft angemerkt, datter ses volmaakte jongen in gevonden zijn, wyl de andere eyren noch niet ghekipt waren, die door de navel-ader uit de eyren gekipt werden. En dat de eyren an geen banden vast hangen. Men kan oordelen datse haar voedsel uit de eiren trekken, tot datse volmaakt zijn, en gebaart werden. Datse school-vissen zijn, is seker, wyl'er veel gelijk gevangen werden. Dat hy sijn jongen niet kan in-flokken, en weder uitschieten, doen sijn graten. Hy is hard en onsmakelijk van vis, maar heeft minder quaadaartigheid in smaak, als de *Vulpecula*, oft Zee-vos.

Arist. l. 6.
c. 8. Et
Scalig.

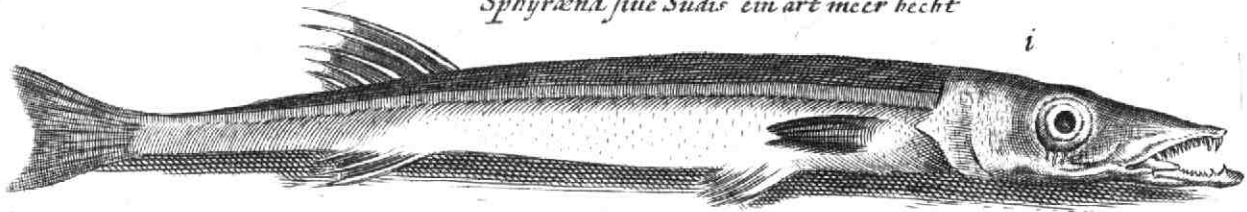
VI. STIP.

Van de Kentrines.

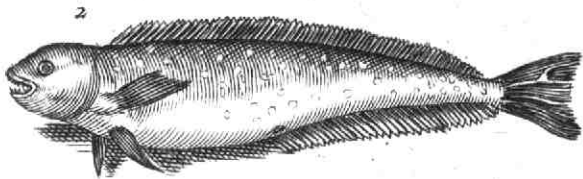
Onder den naam van de *Kentrines* verstaat *Ælianus* de geangelde *Mu-* Ælia. H. A.
l. 2. c. ult.
stelus, vermits hy de twee geslagten van de *Kanis* in de *Galeus* en *Kentrines* verdeelt. Wy verstaan die gene, welken *Aristoteles* Arist. H. A.
l. 5. cit. zegt de *Tinagaleus Notidanus* te zijn, en die *Atheneus* zeidt van *Epenetus* *Epinotidea* ghenoemt te werden. Te Rome, en door heel Italie word hy *Pesce Porco* genoemt. *Plinius* ghedenkt hem nergens, nocht by *Aristoteles* zult gy 'et van hem vinden, hoewel *Atheneus* seic dat hy 'er van gheschreven heeft. Wat angaat sijn beschrijving. Hy is kort, dik en lijvig, van het hoofd tot de start drykantig, ruw van huid, met veel korte barse angels verzien, die op 't hoofd, en op den rugh sterker, en uit den asgrauwe swart zijn. Hy heeft een klein plat hoofd, blinkende ogen, en daar achter twee oirgaten, en twee boven op den muil tot den reuk. Het hoofd is boven op groot en rond, en byna altijd gapende. Hy heeft brede scherpe tanden, boven in dry, en onder in een rye bestaande. An weersijden vijf opene kuwen. De eerste vin van 't hoofd voortkomende, met een langen angel,

Atheneus
Dipnol. 7

Sphyraena sine *Sudis* ein art meer hecht

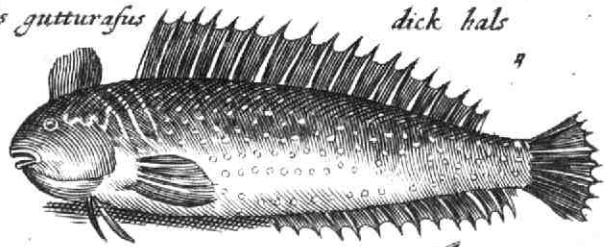

Alauda non cristata meer Lerch ohne Kam

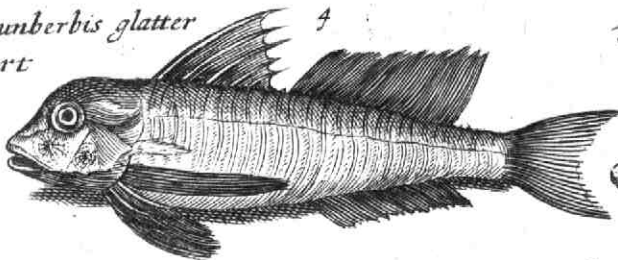

Piscis gutturalis

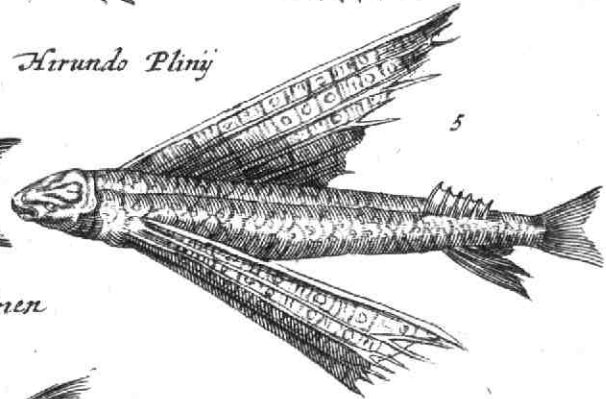
dick halb

Mullus unberbis glatter
Rotbart

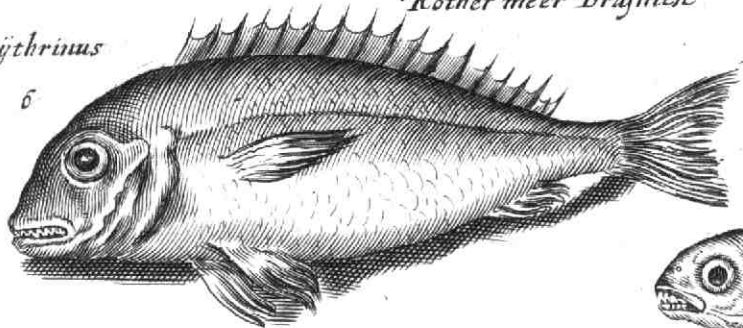

Hirundo Plinij

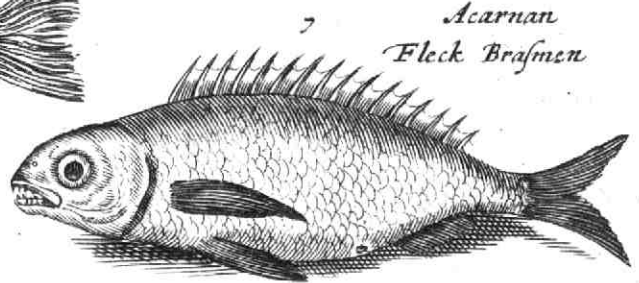

Erythrinus

Rother meer Brasmen

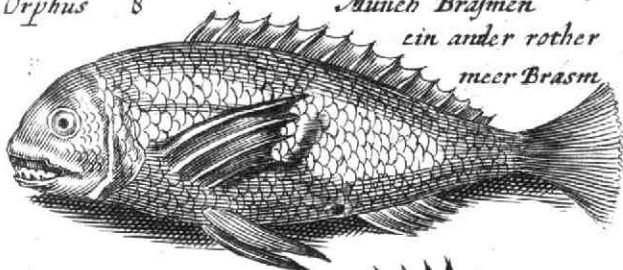

Acaruan
Fleck Brasmen

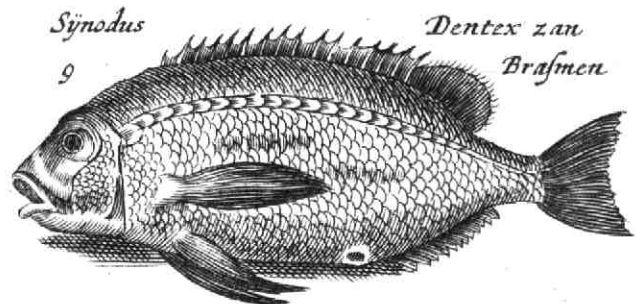
Orphus 8

Much Brasmen
ein ander rother
meer Brasmen

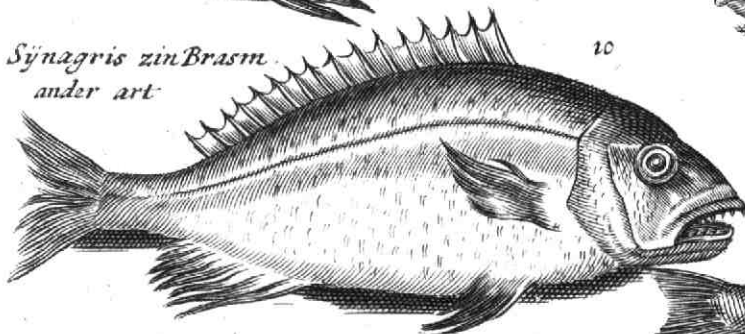
Synodus

Dentex zu
Brasmen

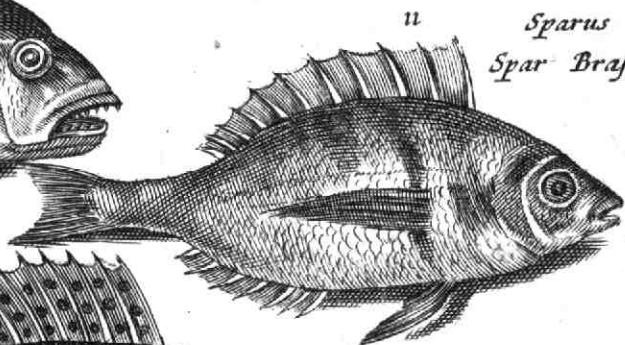

Synagris zu Brasmen
ander art

10

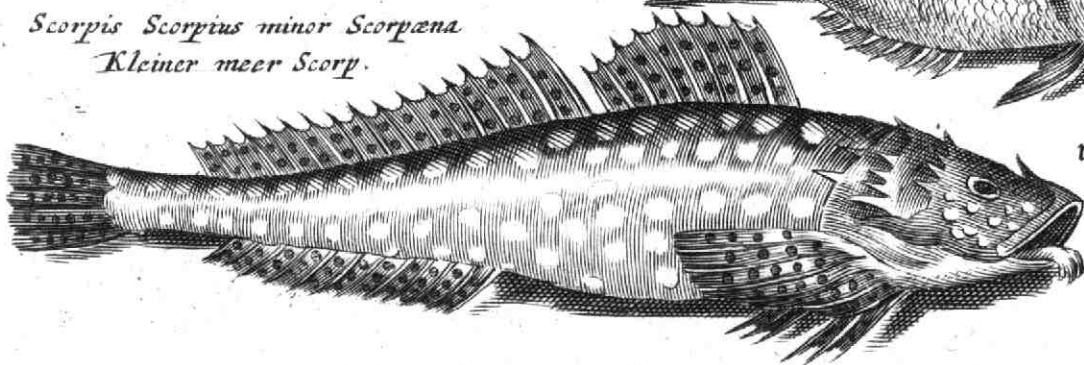

Sparus
Spar Brasmen

Scorpius Scorpius minor Scorpiena
Kleiner meer Scorp.

12

gel, na 't hoofd gekromt, verzien, rijft als een kuif opwaarts, welke omtrent de start kleiner, en met een kleiner angel na de start gestrekt, gewapent is; na de start en de vinnen van den aars, en 't laatste van den buik is geen ander klein vinnetje gevoegt, 't welk hem met de *Akanthia* gemeen is. De start eindigt onder in een brede vin, die boven heel spits afaat. Watangaat de innerlijke delen. De maag is langwerpigen dik, de darmen zijn met veel bochten omgebogen. De lever is heel vet, wit, groot, en in twee quabben, byna tot het onderste van den buik uitgestrekt, gescheiden. Haar plaats is meer in de modder-gronden der Zee, als an de stranden, en worden daarom verscheiden gevangen. Hy teelt eerst binnen sich ontalbare eyren, den doyer van de hinnen-cyren gelijk. Hy kipt een levend dier, gelijk de andere kraakbenige. Dat hy vergif uit-schiet, lesen wy by *Oppianus*, welken hy *Kentrisis Eponymus* noemt, die word ook *Kentriues* genoemd, 't welk den uitlegger daar by doet. Haar ghebruik is naulijx in de spijs. Hy is meer zenuw als vifchtig. In de genees-konst word den oly uit de gebrade lever vergadert, om de harde mensche-lever te versachten, en tot de lede-pijn gebruikt, na 't seggen van *Rondeletius*. De afch drijft heftig het water af.

Oppianus
Halieut.
l. 2. v. 640.

VII. STIP.

Van de Zee-aap, en Zygena.

VAn de Zee-aap hebben wy twee beschrijvingen. Het is by *Alianus* een dier van de Rode-zee, kraakbenig, en in verw en gedaante de land-aap gelijk. Hier in verscheiden, dat hy den nek en kuwen ros heeft. Zijn vel is als dat van een schildpad. Als hy fwemt schijnt hy te vliegen. *Gesnerus* schrijft dat hem een visch uit Denemarken gebragt is, geheel groen van lijf, maar op den rug meer donker, en an de zijden bleek. De mond had een groef. Hy strekte sijn vinnen uit als of hy vliegen soude, en tussen de twee vinnen op den rug strekte achterwaarts een angel, hy had vijf kuwen, die schuins tussen de mond en oogen neerzakten. Indien hy de huid als een schildpad gehad hadde, hy soude den aap van *Alianus* gelijk zijn.

Gesner. de
pisc.

De *Zygena* is een wanschapen visch. Hy heeft zijn naam van een evenaar, daar men de weegschalen anhangt, bekomen.

Gaza zet hem over *Libella*. Die van *Massilie* noemen hem *Jode*-visch, om de gelijkheid van 't hoofd-dekzel, 't geen de *Joden* eertijds in *Provense* gebruikten. *Galenus*, *Alianus*, *Oppianus*, en *Zuidas*, die deze gevolgt heeft, tellen hem onder de *Sete*. Hy word niet qualijk onder de *Galeus*, om dat hy met die veel gelijkheit heeft, gestelt. Hy

Oppianus
Halieut.
l. 1. v. 6.

is met een huid bedekt, wit van buik, afgrauw van rug, en heeft in plaats van graten kraakbenen. *Rondeletius* schrijft dat hy een nek en rop heeft. Zijn mond is niet rond oft spits, nocht an de zijden plat, maar uitstekende. Het voorhoofd, 't welk met beyde ogen, die groot en meer neerwaarts als opwaarts, oft ter zijden strekkende, besloten werd, puilt byna uit in een halve kring, en loopt zo spits toe, datmen meent dat hy de vissen, die hem ontmoeten, kan doorsnijden. Zijn mond is an 't onderdeel zeer groot, met sterke platte tanden, die ter zijden als een zaag uitgestrekt, en in dry oft vier ryen verdeckt zijn, gewapent. De tong breed, die van de mensch niet ongelijk. An weerszijden zijn vijf gedekte kuwen. De vinnen vertoont het afbeeldzel. *Rondeletius* zeit datter op den rug geen zijn. De start bestaat uit twee ongelijke vinnen, van welke de bovenste van de wervel-beenders onderstut werd, en veel langer, de onderste zonder wervels, en korter is. Hy houd sich in de diepte, met het spits van sijn voorhoofd weet hy andere vissen, en de swimende menschen te beschadigen, en word van *Oppianus* in kragten met den Leeu vergeleken. Zijn ontmoeting wierd eertijds by de schippers voor ongeluk gehouden.

Alia. H. A.
l. 10.

Oppianus
l. 1. v. 367.
l. 5. v. 37.

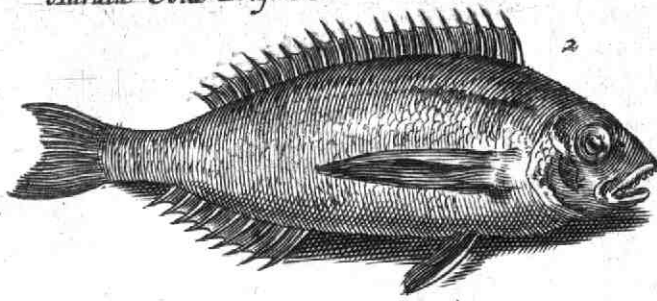
Van die *Zygena* verscheelt die vis veel, welke gezeit werd wit van buik, rood van mond, en voorts swart te zijn.

VIII. STIP.

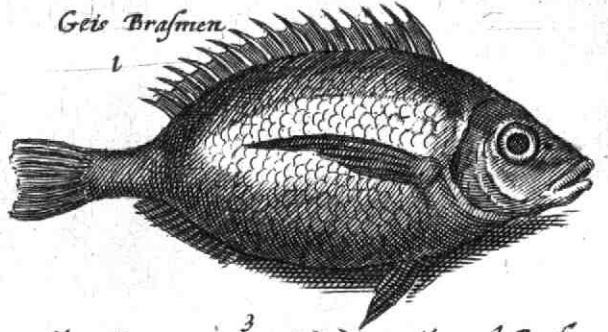
Van de Mola van Salvianus, oft de Orthragoriscus van Rondeletius.

WY stellen na een wanschapen vis, noch een wanschapener, maar die ook geheel kraakbenig is. Hy word by sommige *Mola* genoemd, 't zy oft om dat hy een omgevormde klont gelijkt, oft om dat hy mette rondte van 't lijf een *Molesteen* gelijk is, zo *Rondeletius* meent. By die van *Massilie* word hy *Luna* oft de *Maan* genoemd, 't zy oft om dat hy an 't uitterste van 't lijf, dat onder de vinnen is, een wassende *Maan* afbeeld, oft om dat hy, uitgenomen de vinnen, met het gehele lijf, de volle *maan* gelijkt, oft om dat het uitterste lijf een ghehoornde *maan* uitdrukt, of ten leste om dat hy by nacht lucht geeft. Maar wacht u dezen voor die van *Alianus* te houden. Hy gelijkt niet qualijk de visch *porcus*, welken de *Lacedemoniers* *Orthragoriscus* noemen, en welken *Appion* meent de grootste van alle vissen te zijn, en die *Rondeletius* meent te knorren als hy gevangen werd. Hy is niet lang nocht plat, maar ter zijden gedrukt, en zo kort dat hy meer een hoofd alleenlijk, als een gehele visch gelijk is. Hy weegt dikmaal meer als hondert ponden. Hy is met een scherpe huid, niet anders

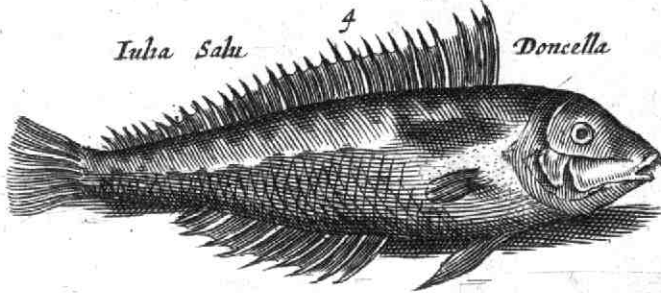
Aurata Gold Brafmen

Geis Brafmen

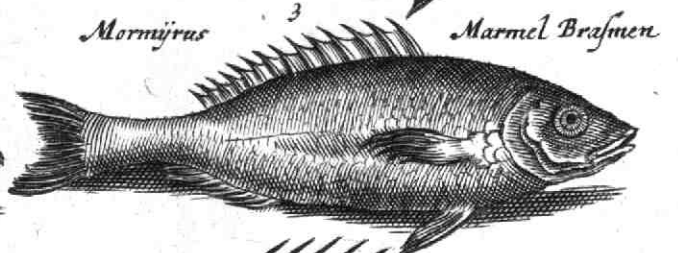

Tuba Sahu

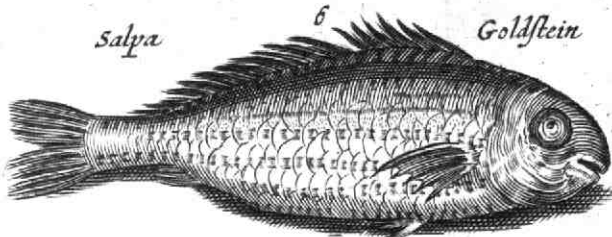
Doncella

Mormyrus

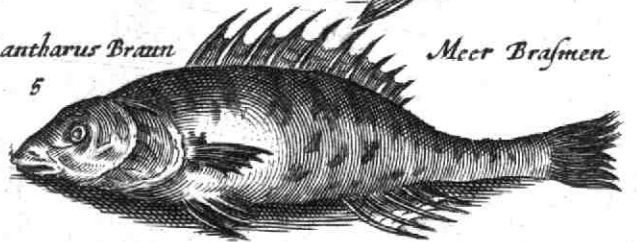
Marmel Brafmen

Salpa

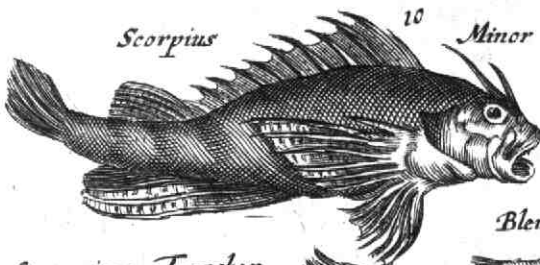
Goldstein

Cantharus Braun

Meer Brafmen

Scorpius

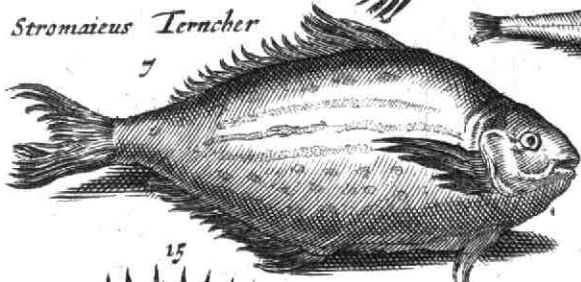
Minor

Scorpius Major

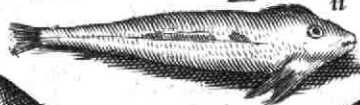

Meer Schorpf

Stromaieus Ternacher

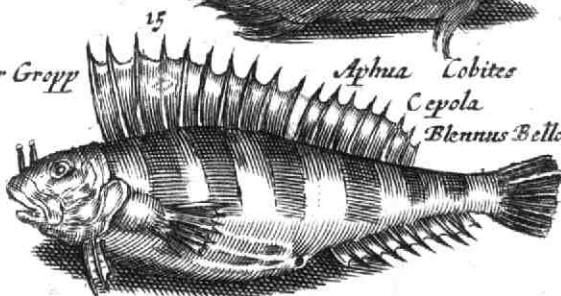
Blennus Meer Groyff

8

Fratola Meer Teppich

Meer Groyff

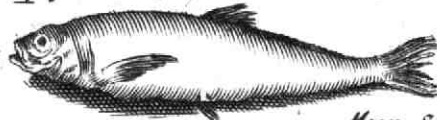
Aphua Lobites

Cepola

Blennus Bellon

Aphya Phalarica

Schmeltzling

Meer Scilen Meer Grundel

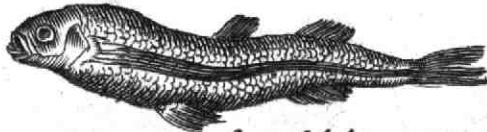

Membras kleiner

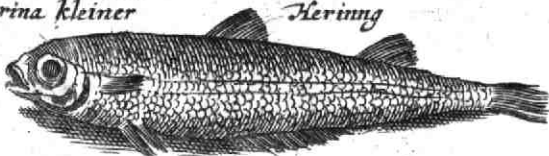

Hyrinng

Hephetus Meer Bimbele

Atherina kleiner

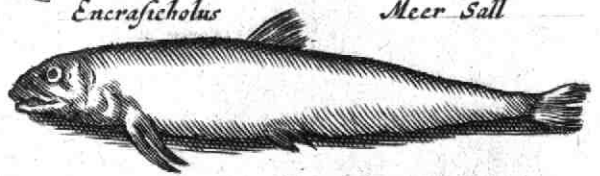

13

Spirling

Encrasicholus

Meer Sall

Apua Vera

als de Squatina gedekt, zilverwit, met een witachtige buik, en afgrauwen rug. Hy heeft een kleinen mond, en maar twee tanden, die beide delen van de mond bezetten, van welke de onderste stomper, de opperste meer scherp en snijdende zijn. *Rondeletius* zegt, datse doorgaans breed zijn. De ogen zijn rond en klein. An weersijden is inwaarts een gat voor de kuwen, omtrent het welke ook weerszijds een ronde kleine vin staat, die op een andere wijs, als de andere vinnen, van 't lijf beweeght werd. Want die in de vissen van de start na hoofd strekken, hellen in dese van den ruch na den buik. An 't einde van den rug, omtrent de start, staat een ander veel groter vin, niet rond maar langwerpig, waar tegen over een ander van de zelve grote, en gestalte, onder an den buik, dicht an den aars staat, welk ook op een ander wijs, als die op den rug en buik, van andere vissen beweegt werden. Want zy worden niet van de start na 't hoofd verheven, en van 't hoofd na de start gebogen, maar na weersijden beweegt. Hy eindigt niet in een visachtige start. Want zijn achterste is als de zijden. Nochtans heeft de start vinnen, niet langwerpig, maar breed, die het geheel achterste van de visch omvangt, en an de beweeglijke zijde gevest is. *Rondeletius* doet 'er by, dat hy in gestalte de wassende maan gelijkt, dat hy an 't bovenste deel geleed is, en an de rechter en linker zijde kan gebogen werden.

Wat haar innerlijke delen angaat, die zijn om de rondheid van 't lijf bolachtig. Hy is heel wit, en meer van zenuw, als visachtige zelfstandigheid. Gekookt gelijkt hy het slijmerich schroyzel van een koe-huid. Zijn huid hangt, als in de varkens, an zijn visch met veel vets, die beswaarlijk afgestroopt werd. Hy heeft een bleke lever, groot en teer, die, gekookt zijnde, tot veel vets verdwijnt. 's Nachts blinker uit zijn innerlijke delen van verre een blauwachtige glans, als een vuurvlam. Men seft, dat hy knort als hy gevangen werd. Hy heeft veel wit vet, dat gesmolten bequaam tot kaarsen, en alleen door zijn visachtigen reuk moeylijk is. Een seker Fransman heeft een ander gedaante te Venetie beschreven. Ik vertoon het afbeeldzel. De vorm zeide hy helt na de rondte, met een huid zonder schobben.

Of hier toe de visch van Kadamustus die een varken gelijkt, zo dik als een ton is, en twe in de lengte overtreft, van een ronde vorm, met een verkens huid, kleine ogen, zonder tanden, met geklauwde voeten, met kuwen, groter als een arm verzien is, en een langen breden start heeft, moet betrokken werden, laat ik andere oordelen.

III. L I D.

Van de platte Kraakbenige Vissen.

I. S T I P.

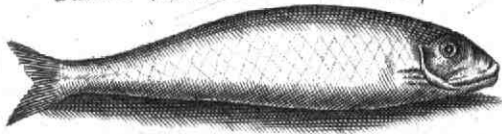
Van de Torpedo, oft Stompvisch.

DE lange Kraakbenige vissen, afghandelt zijnde, gaan wy totte platte voort. Eerst komt ons de Stompvisch voor, die by de oude Grieken Narke en Narka, tot onderscheid van zijn hartstogt Thalassia, by de huidendaagze Torpema en Margotir, by *Albertus* Stupefactor, de half vermengde barbaren Torpigo, Terpigo, Stupor Stupefaciens, en Stupescor, genoemd is. Dat hy uitte platte kraakbenige is, hebben wy uit *Aristoteles* en *Plinius*. Dat hy glat is, word by *Atheneus* gelezen. De plaats van *Aristoteles* is verdorven, daar uit geoordeelt werd, dat hy stekelachtig is, en *Kardanus* is niet zonder gebrek. Daar waren eertijds twee geslachten. De zwarte, welk tegen de hooftpijn geprezen werd. En de rosse. Zy worden allerbest in gevlekte, en ongevlekte verdeelt. Daar van zijn dry geslachten. De vlekken zijn in zommige wit, van verscheiden ghestalte, en hier en daar verdeelt, in zommige vijf ronde, zwartachtige, en vijfhoekig, en een oog zo wel gelijck, dat hem *Plinius* geogde ghenoot heeft. En *Bellonius* bevestigt zulx welghezeit te zijn. Het lijf is van alle uitgenomen de start rond, zy wegen nauwlijk meer als ses ponden, en zijn met een zacht, en glatte huid bedekt. De buik is witachtig, de rug geelachtig, na't rood hellende. De delen omtrent de start vertonen haar lijvigher als de middelste. Deze schijnen enig voos kraakbeen te hebben. Van mond zijn sy in 't bovenste deel klein, voor welke twee neusgaten zijn, en sy hebben kleine en saagswijse tanden, met kleine ogen voor in 't opperdeel, achter welke twee gaten groter en wijder als de ogen staan, en die het verhemelt door-boren. Zy zijn niet sonder herffenen, maar sonder tong. In 't midden van 't lijf zijn vijf ongedekte kuwen, die om haar dunheid niet konden an de zijden gestelt werden, welkers monden klein en halfkringrond met een dunne huid bekleed werden: Omtrent de start staan twee vinnen, voor de overige gebruiken sy haar breedte, en zwemmen met beide halve kringen van haar lijf als met vinnen. Van binnen hebben sy een vleesige maag; een korten wijden darm, een bleke lever, in twee quabben ghedcelt. De galblaas die groot is, hangt an de rechter quabbe, en zend enige adertjes na de linker over. De milt is klein, en rood. De lijfmoer lang-

Arist. H.A.
l. 5. c. 5.
Plin. H.N.
l. 9. c. 24.
Atheneus
Dipnos. l. 7
Arist. H.A.
l. 4. c. 3.
Kard. l. 7.
de rer.
variet. c. 37.

wer-

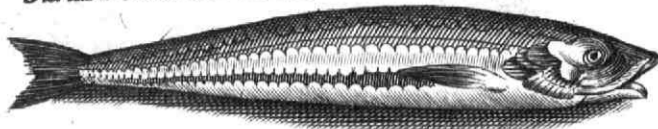
Sarda Sardhun — 1

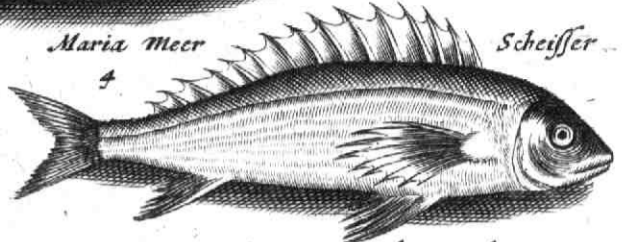
Sarda Flandrica major Seethon
Sardhun

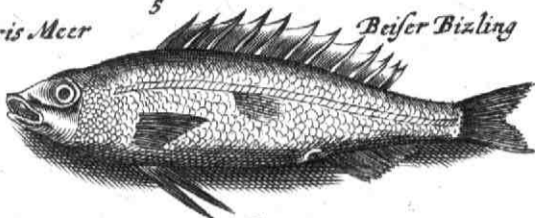
Sarda Flandrica minor 3

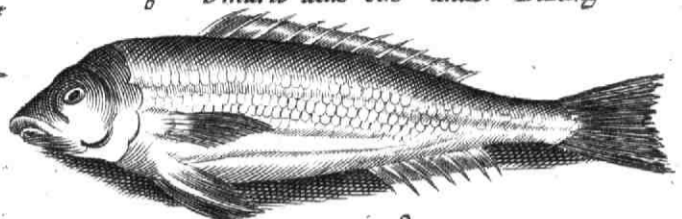
Maria Meer Scheiffer

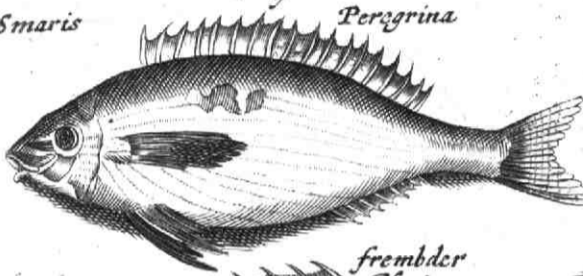
Smaris Meer 5 Beiser Bizling

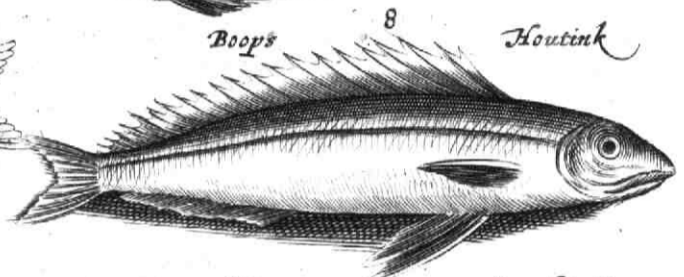
6 *Smaris alia* ein ander Bizling

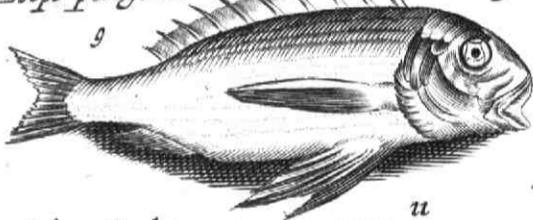
Smaris 7 *Peragrina*

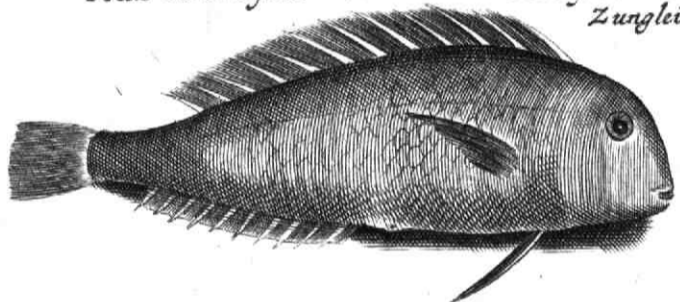
8 *Boops* Houtink

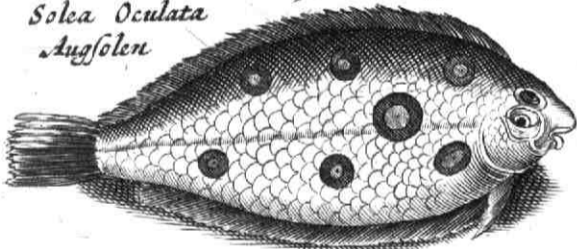
Boops peragrina frembder Houteng

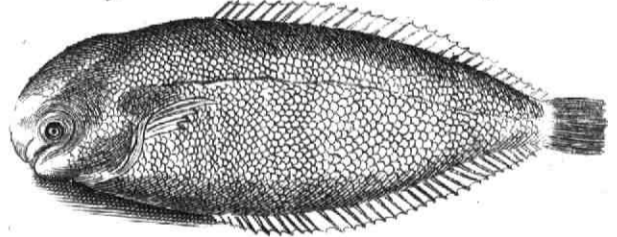
Solea Pecten salu 10 Meer sol. Meer Zunglein

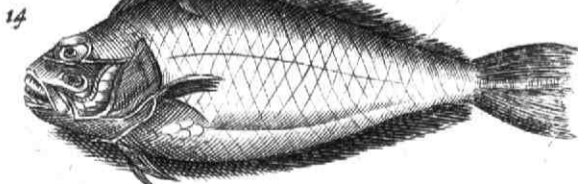
Solea Oculata Augsolen

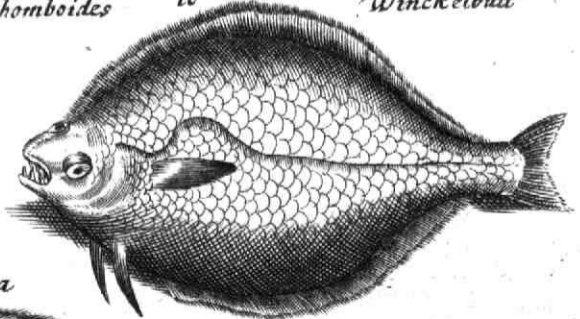
Solea Lingulata 12 Meer Zunglein

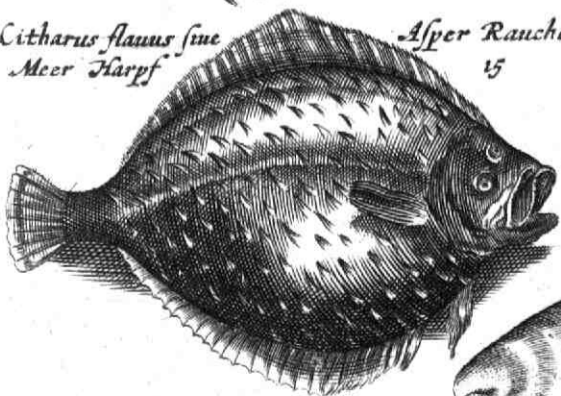
Citharus Meer Harpf

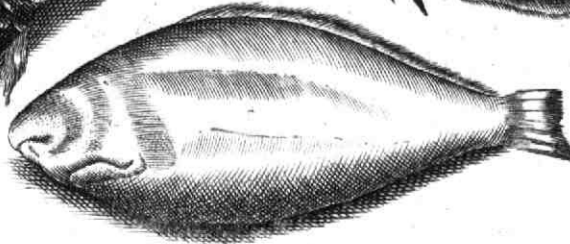
Rhomboides 16 Winckelbutt

Citharus flavus sine Meer Harpf 15 *Asper Rauche*

13 *Solea alia*

Oppianus
Halieut.
l. c. v. 104.
Atheneus
Dipnof. l. 7

werpig, en in twe gedeelt. Zy houden haar in Zee, in modder-gronden. Zy worden ook in den Nijl gevonden. Gy zultze ook niet qualijk in Zee en Rivier-viffen verdelen. Zy eten viffen, die zy met lift, dat ik hier na verhalen zal, vangen.

Plinius
l. 9. c. 51.
Arist. H. A.
l. 5. c. 12.
Oppianus
Halieut.
l. 2. v. 58.

Zy baren omtrent het evenaren van den dagh en nacht, en dat binnen zich, en fachte eyren, welke zy in een ander plaats van de lijfmoer overfetten, en uitkippen. Alzo ontfangen zy eyren, en baren een dier. Daar isser een gevonden die acht jongen in hadde. 's Winters verfhuilen zy om de koude in de grond. Zy drijven op haar breedte als op twe vinnen. Zy fwemmen bezwaarlijk, want zy worden door haar leuje fwaarte bezwaart. Zy hebben een zonderlinge

Plin. H. N.
l. 9. c. 42.
Oppianus
Halieut.
l. 2. v. 55.
Arist. H. A.
l. 9. c. 37.
Plinius
l. 32. c. 1.

kragt om dovigheid en beving der leden te verwekken. Zy verbergen haar onder 't flijk, en de viffen die fongloos over haar zwemmen en verftijven, worden alzo gevangen. De zelve konnen ook, van verre met een fpies oft stok aangeraakt zijnde, de fterkste leden, en de fnelste voeten loom maken. En die gene, welke het net anraken, waar mede een ftomp-vifch gevangen is, worden ook lam; dat op het geloof van

Alianus
l. 9. 14.

Alianus gezeidt werd. Ia indien zich een levende ftomp-vifch onder andere dode viffen beweegt, worden die gene, die geraakt zijn, met een innerlijk bewegen geroert, zo datze fchijnen te leven; 't welk

Atheneus
Dipnof.
l. 7.
Oppianus
l. 22. v. 55.

Godignus van de dingen van Abyffina verhaalt. Of het vergif in de gehele vifch, 't welk *Salvianus* behaagt, oft eenig deel, 't welk *Diphilus Kardanus*, en *Oppianus* verhalen is onfekker. Dat de kragt van vele klein is die door enige beweging van 't lijf word verzet, en het gehele lijf niet befchadigt, leren wy uit de ondervinding van *Ollius* en *Kircherus*. Zo dat men daar uit *Albertus* mag tegenspreken, die zeid dat de mensch door dit vergif kan gedood werden. Andere hebben die kracht een verborgen oorzaak toe-gefchreven, om dat hy dood zijnde, van de felve berooft werd. Andere een ftaapsugtige en ongevoelige hoedanigheid, die de zenuwen en fpieren ftrijdig is.

Kircher. l. 3
Magnet.
art. p. 6. l. 4

Het gebruik van de ftomp-vifch, is van *Galenus* en andere in de fpijs geprezen; om dat hy zachte vifch, die smakelik is, heeft, en lichtlijk af-fchiet. Van *Diphilus* en andere werd hy verworpen, alleen de delen omtrent het hoofd werden geprezen. Te Venetie is, door de magt van die over de gefondheid gefteft zijn, verboden die op de Vis-markt te verkoopen. Te Genua, Maffilie, en elders word hy van de gemene luiden gefocht. In de genees-konft word hy tegen langdurige hooftpijn gebruikt, en belet het uit-zinken van den endeldarm. Dat zelve zult gy by *Marfellus Empirikus* vinden. Mogelijk verzacht hy ook de ledenpijn. En *Scribonius Largus* getuigt dat *Anteroea* de ge-

Galenus
l. 3. de
Aliment.

Dioskorid.
l. 2. c. 17.

vrijde flaaf van *Cesar*, boven alle geloof het voet-evel daar mede genezen heeft. En by *Agineta* hebben wy de plaaffer *Diaturpenos* tegen het voet-evel. 't Is wonder, indien het waar is dat *Plinius* van hem zeid. Indien hy gevangen werd als de Maan in de fchalen is, en dry dagen in de locht bewaart werd, dat hy zo dikmaal als hy in-gebragt werd, een licht kinderbaren veroorzaakt. Mogelijk om dat hy de pijn als verzachtende, de natuur tot uitdrijven van de vrucht gesterkt werd. Het vel van de varfch geftroopte, indien het om het uitgevallen deel van de lijfmoer gewonden werd, brengt de zelve weder in, gelijk *Aetius* uit andere befchreven heeft.

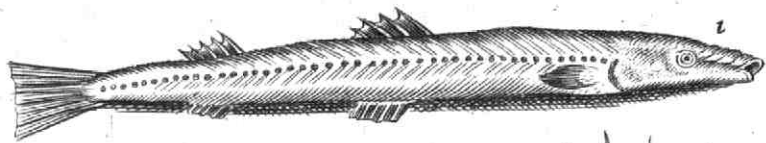
Plin. l. 32.
c. 10.

II. STIP.

Van de *Pastinaka Marina*.

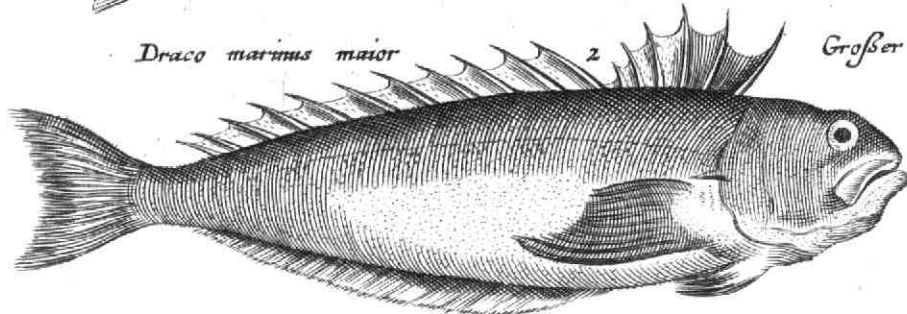
De vifch, welken de Grieken *Trygona*, oft gelijk *Ambrozius* overzet *Turtur*, van de ghelijkheid der uitgespanne vleugels genoemt werd. Die is van de Latijnen *Pastinaka Marina*, 't zy oft van de verw, oft om dat hy met een ftraal oft gravers pin fteekt, genoemt. By de Françen *Raja*, oft *Roch*, om de gelijkheid die hy met den zelve heeft. *Bellomius* en *Rondeletius* hebben twe geflagten gekent. Deze zeid datze alleenlijk in hooft en fnuit verfhelen. Die heeft haar in een glatte, welkers vel als ghewreven, de rug op de wijs van de fchors van den Andornboom blauw, de rug wit, met veel ftrepen hier en daar over 't lijf belopen is; en een ruwe die geheel vol fteekels is, en voornamentlijk omtrent de ftart met veel haken in 't ronde bezet is, verdeelt. In grote gaan zy nauwlijk boven de thien ponden. Zy zijn vierkant van lijf, wit van buik, en blauw van ruch. In 't opperdeel fchijnt enig teken van een hooft, het hooft van een kinkvors niet ongelijk. Daar is niet in als grote langwerpige ogen, van waar twee gaten groter als de ogen, die altijd open zijn, in 't gehemelt fchieten. Het voorfte deel der ogen eindigt in een vleefige fnuit. Hy heeft een kleine mond zonder tanden. (Het is een gebrek in *Dioskorides*, indien hy feid dat hy tanden heeft) en ghebruikt alleenlijk in plaats de ruwigheid van de kaaksbeënders. Zy hebben omtrent het begin van de ftart geen vinnen, uitgenomen ene ronde, daarom fwemt hy op fijn breedte. Hy heeft byna in 't midden van den buik vijf kuwen, welke in 't weekfte deel, daar de minfte vifis, gheftelt zijn. Dat de delen omtrent de ftart meer vifch hebben als de middelste, dat is in de platte kraakbenige gemeen. Hy heeft een heel lange ftekelige ftart, die van de muis gelijk. Zy is eerft dik, en eindigt ten leften heel dun. In 't midden bo-

Arist. H. A.
l. 1. c. 5.
Galenus
l. 3. de
Aliment.

Sanditz Anglorum.

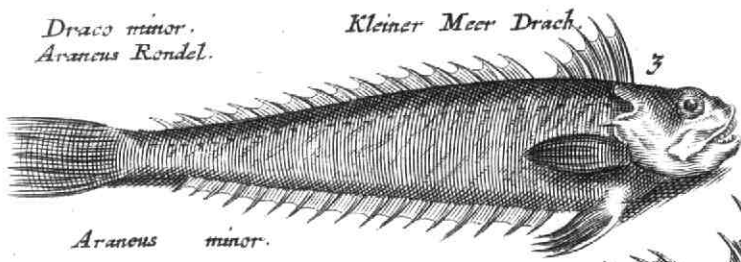
Draco marinus maior

Großer Meer Drach.

Draco minor.
Araneus Rondel.

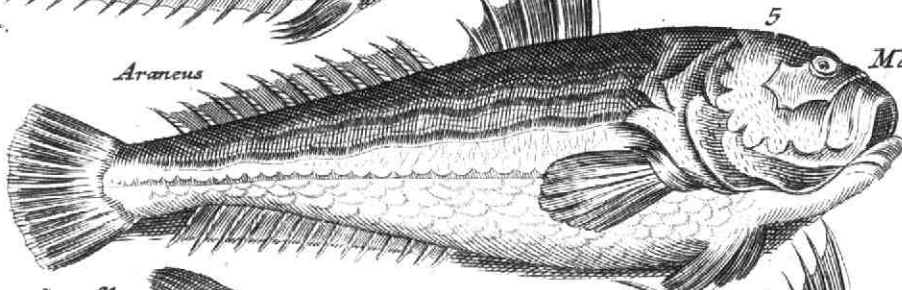
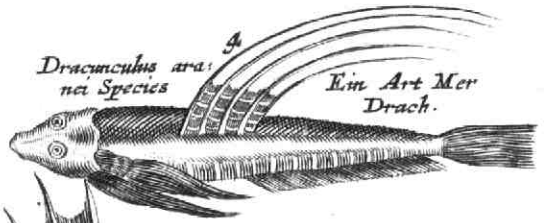
Kleiner Meer Drach.

Araneus minor.

Dracunculus ara-
nei Species

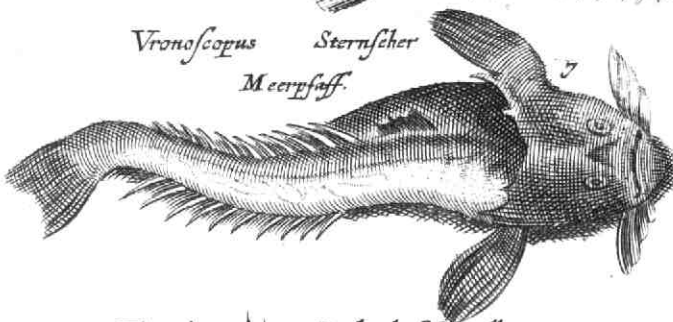
Ein Art Mer
Drach.

Araneus

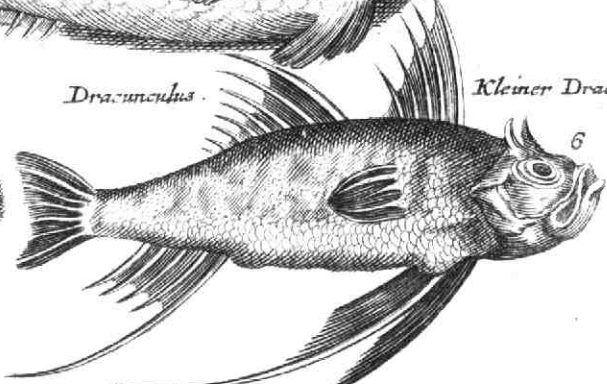
Meer Drach.

Vronoscopus Sternscher
Meerpfaff.

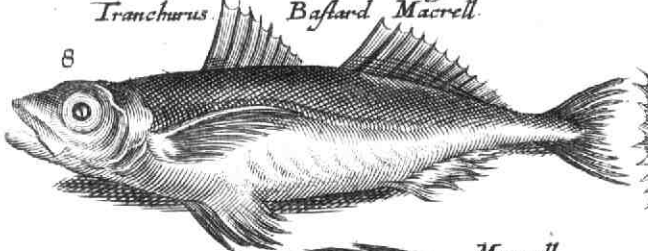
Dracunculus

Kleiner Drach

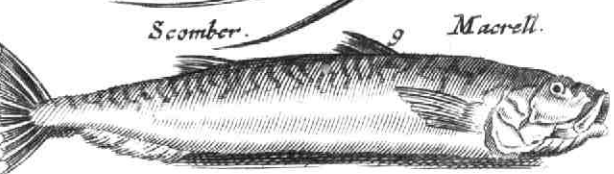
Tranchurus Bastard Macrell.

8

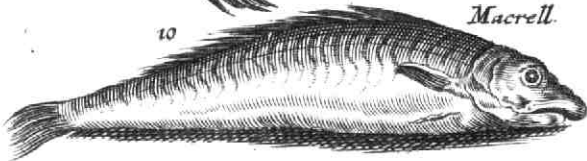
Scomber

9 Macrell.

10

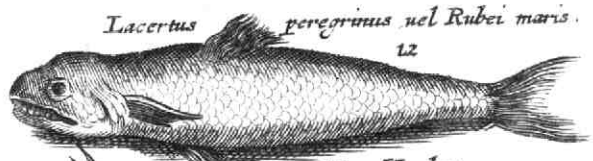
Macrell.

Lacertus

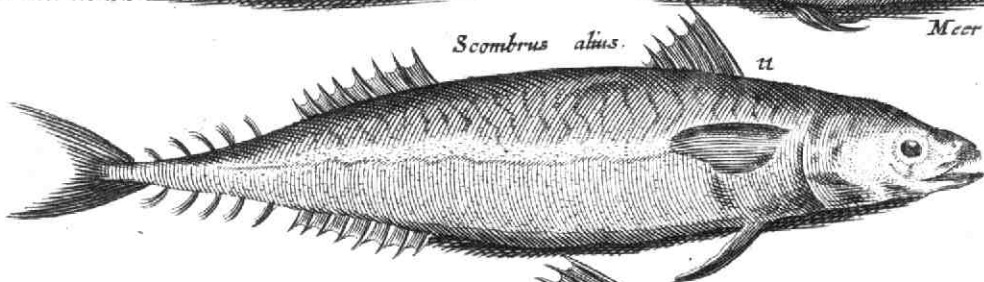
peregrinus vel Rubei maris.

12

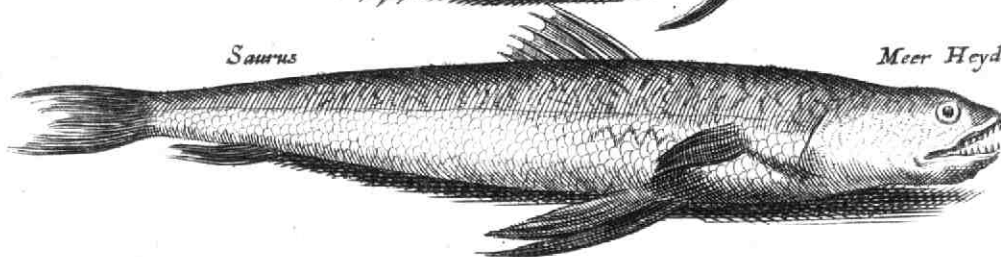
Scombrus alius.

11

Saurus

Meer Heydex.

ven de selve is een lange, beenachtighe, scherpe en saagswijse angel, vijf duimen lang. By *Dioskorides* Kentron, by *Orus* Appollo Akantha, en by *Plinius* Radius, oft straal genoemt.

Wat de innerlijke delen belangt. Hy heeft een kleine maag, daar een keeldarm, om dat sy ver van de mond leid, vooran vast is. De selve eindigt ook in een byhangsel, daar een korte en dunne darm van afhangt, welk in 't begin nauwer, daar na allengskens ruimer, en eer zy op 't ruimste werd, eindigt sy in den laatsten rechten darm, daar de uitwerpselen van een groene verw uitgedreven werden. De lever is breed, uit den witten geelachtig in twee quabben, van welke de rechter groter, de linker kleinder is gedeelt. De gal uit den groen geelachtig, is an de lever vast. De lijfmoer langwerpig, waar in de eyren bewaart werden.

Plin. l. 6. c. 42.
Oppianus
l. 2. v. 472.
Zy leven in de modder-gronden van de zee. Zy eten vlees, en moorden uit heimelijke schuilplaatsen, de voor-by-gaande die met haar angels, dat haar geweer is, doorstekende, en tasten niemand an als die met haar angel gewond is.

Arist. H. A.
l. 6. c. 10.
Datse uit hinderlagen jacht maken, daar van is een bewijs datse de Migil een der snelste vissen kunnen betrappen. Zy versamelen gelijk de Rogchen, niet alleen haar opperlijf an malkander voegende, maar mette ruggen op malkander leggende. Zy ontfangen geen jongen op de wijs van andere kraakbenige. Want dat belet de spitsheid van de start. Datze vliegen, word vasschlijk by *Ælianus* verhaalt: Maar datse haar mettet vergif van den angel beschermen, is zo zeker als het twijfelachtig is, datse door maatzang en danssen haar vermaken. An het vergif van haar angel is niet te twijfelen. Daar is nergens iet vervloekelijker. Het doot de bomen als hy de wortel steekt. Het door-boort de wapenen als een pijl, maar nochtans niet sodanigh, dat het zonder geneesmiddelen is zeit *Ælianus*, hoe-

Ælian. l. 7. c. 56. idem
l. 2. c. 5.
wel *Leonidas* noodsaaklijk daar van most sterven. De asch van zijn angel met azijn gemengt, is goed op de wonde gestreken, ook brengen de zemelen in 't zelve ghekookt hulpe toe. Het affiedsel van laurierblaren, de Theriaak van *Andromach*, de Galeus, daar hy vrindschap mede houdt, wordt niet vergeefs ghebruikt. *Ætius* heeft verhaalt, dat de start, die de zelve wond ghegeven heeft in een boom, en voornamentlijk in een Eyke geslagen, oft an de zelve opgehangen, den boom doet verdrogen, en den zieken genesen. Van zijn gebruik, in spijs, vrees ik dat *Galenus* hem qualijk sacht en smakelijk van visch noemt.

Galenus
l. 3. de
Aliment.

De smaak getuigt zelf een ongenaamheid en wildigheid. In de Genees-konst

verfacht de straal de tandpijn die hy door-
gaat en uit trekt. By *Selsus* lesen wy, dat
hy moet gebrand, terstond gewreven, en
met hars vermengt werden. *Dioskorid.*
l. 2. c. 22.

III. LID.

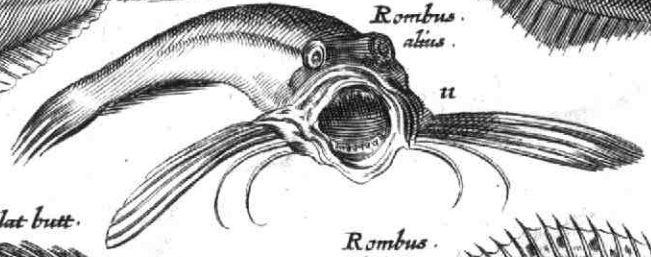
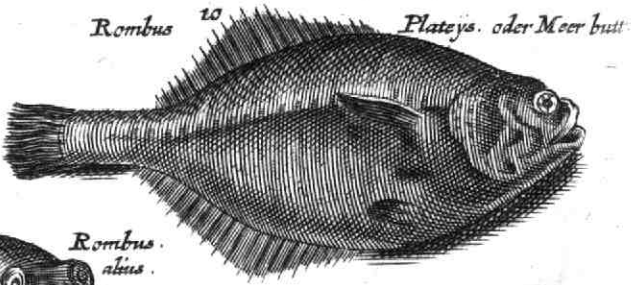
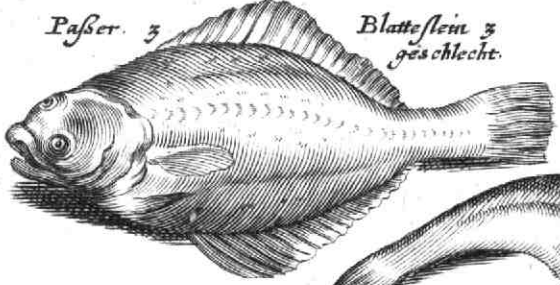
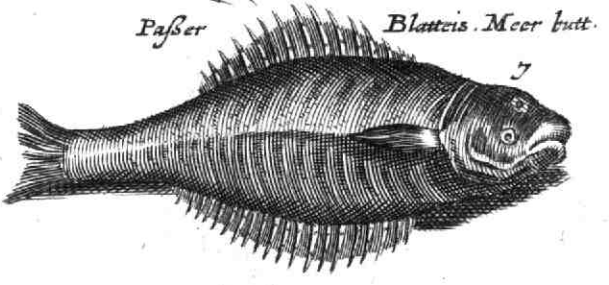
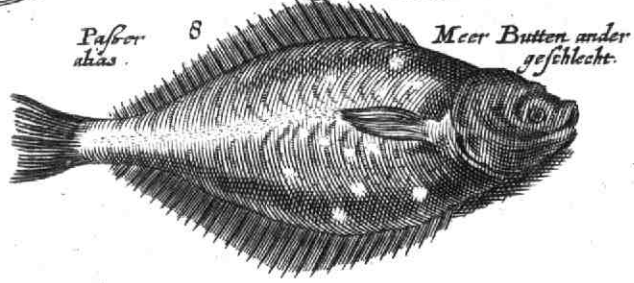
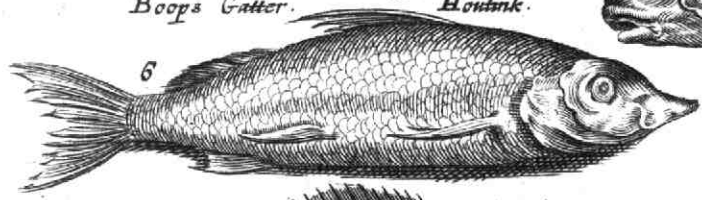
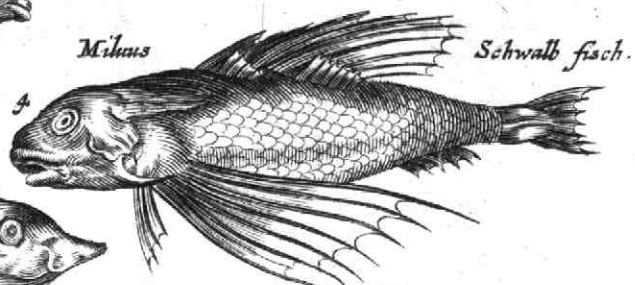
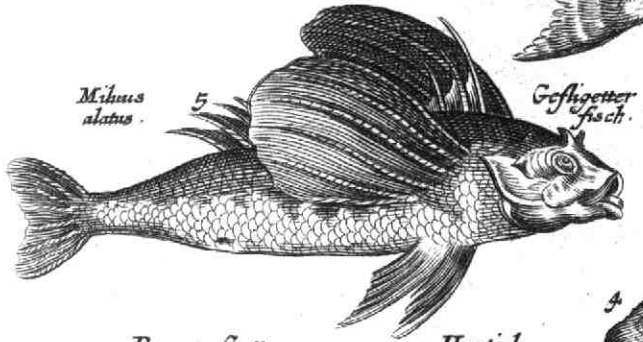
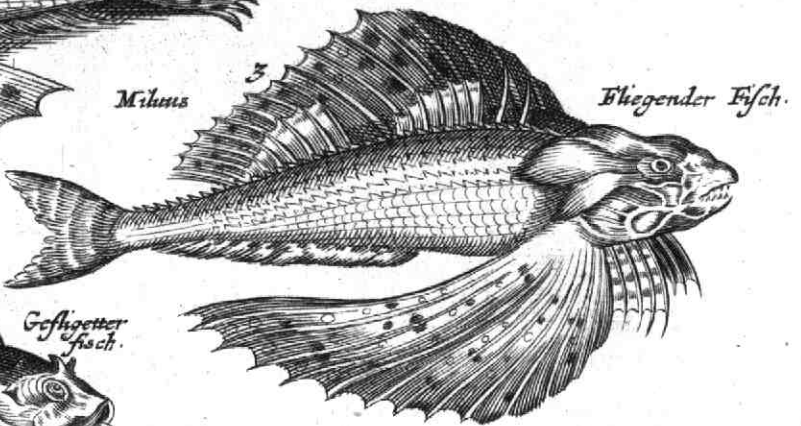
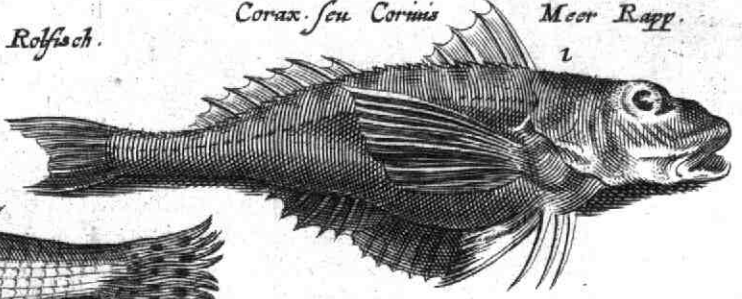
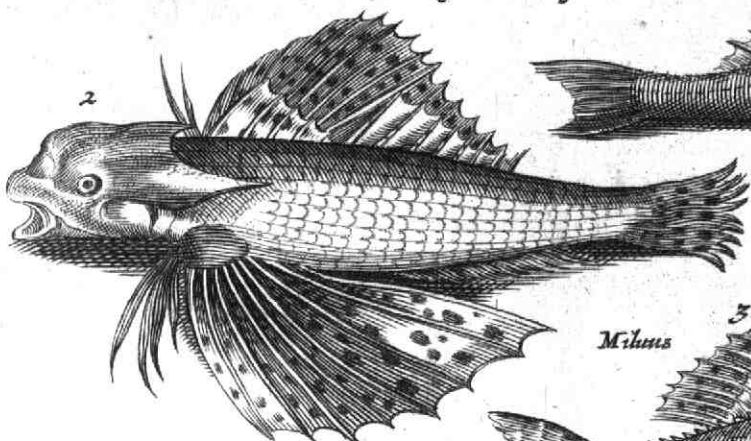
Van de Zee-Arend, oft Aquila.

W At de oude door den Zee-arent, oft Aeton verstaan hebben, kan beswaarlijk geweten werden. Van alle is verhaalt dat hy een platvisch, en kraakbenig is, en een dier voortbrengt; of hy een straal in de start heeft oft niet, hebben sy verswegen. Het is dan geen wonder dat de jonge schrijvers verscheidentlijk gevoelen, en datter een van *Salvianus*, welken *Rondeletius* de tweede gedaante van de Pastinaca maakt, twe van *Aldrovandus* en een wanschapenc van *Bellonius* en *Pareus* beschreven wert. Die van *Salvianus* weegt niet over de dryhondert pond. Hy wort met een glatte sachte huid gedekt, an 't onderlijf is hy wit, boven blauwachtig. Hy heeft een uitstekend hoofd, dat van de padde heel gelijk, grote ogen, rond en uitpuilende, achter welke twe grote opene gaten uitgeholt zijn. De mond in 't bovendeele is middelbaar, en getand. De zijden die scherp zijn, gelijken de uitgespannen vleugels van een vlienden Arend. In 't begin van de start, rijst an weersijden een vin uit. In de mannetjes hangt an weersijden van den aars een byhangsel. De start is langer en dunder als van de Pastinaca. Op den rug steekt na het begin een vin uit, en daar na een langen beenachtighe, scherpe en saagswijse angel. Van binnen is de lever geelachtig, de milt zwartachtig. De eerste van *Aldrovandus* schijnt zonder hoofd te zijn, met lange vleugels, daarse an 't lijf vast hangen blauw, an 't uiterste rood. De ander is boven de ogen en an 't voorhoofd met een angel, en in de start met twe verzien, zy houden haar in de moddergronden van de zee. Op den rug leggende, vanghen zy andere vissen, die zy heimelijk doorsteken. Zy baren levende jonghen als de andere kraakbenige. Zy quetsen met haar angel, daarom worden ze mette zelve niet openbaarlijk vernocht. De visch, om dat die een zwaren vuilen reuk heeft, word van de tafel gebannen. 't Geen van de steen in haar hoofd van *Kiramides* beschreven werd, is een beuseling. Die Van *Bellonius* is waarlijk wanschapen. *Gesnerus* heeft hem beschreven: Dese vis, seit hy, is zelden en ieder onbekent. *Pareus* geeft hem een groenen sauit, en zeit dat hy vliegt.

Plin. H. N.
l. 9. c. 24.

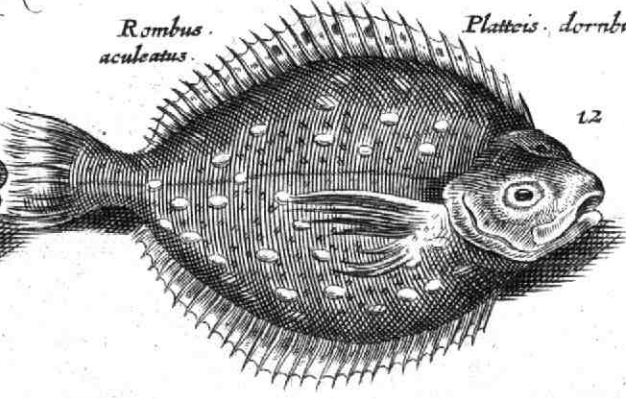
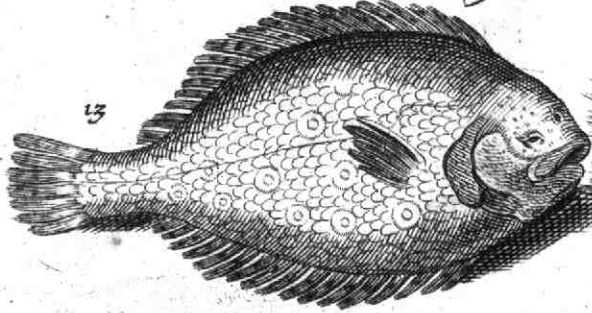
Milvus alius. Fliegeneter Roffisch.

Corax seu Coruis Meer Rapp.

Rhombus Laevis uerus. Glat butt.

Rombus aculeatus. Plattis. dornbutt.

VI. S T I P.

Van de Roch in 't algemeen.

HEt woord Raja, 't welk een Roch be-
duit, hebben de Latijnen mogelijk
genomen van radendo, dat is van schrapen.
De Grieken van een zekere gelijkheid met
het woord rubus, oft braam, sy zijn scherp
van rug, gelijk een braam op sijn bovendeel.
Zy hebben stekels. Zy hebben het man-
netje baton, en 't wijfje batida genoemd.
Plinius gebruikt het Griekze woord. Datze
Plin. H. N. uitte platte kraakbenige vissen zijn, twij-
23. c. 11. felt niemand. Albertus heeftze onder de
pectines oft Kamvissen gestelt. By de oude
Arist. H. A. zijn dryerlei geslagten. Aristoteles, en Gale-
1. 2. c. 13. nus hebben de ene enkelijk Baton, en d'an-
der Leiobatus genoemd; Atheneus heeft 'er
de stellatus bygedaan. Rondeletius, na dat
hy de zelve in scherpe en glatte hadde
verdeelt, docter terstond de gestarde, en
ongestarde by, en zegt dat uitte scherpe
enige het ghevoel een weinigh prikkelen,
en dat andere met harde en weinigh,
andere met heel groote en dichte stekels
versien zijn. Zy verschelen onder malkan-
der in grootte. Salvianus heeft 'er gesien van
twe ellebogen lang. Alianus zegt, datter
in Indie zijn niet kleinder als een Æolis
schild, sy zijn met een velachtige huid be-
dekt. Zy hebben alle een vliesje, datse een
wolk noemen, over de ogen. Omtrent de
ogen zijn enige grote wijde gaten, tot het
binnenste van de mond open, waar op van
binnen, van de natuur, een dekzel geleit is,
met het gapen van den mond openen zy
zich ook, en sluiten ten deel met een geslo-
ten mond. Zy hebben alle een lange ruwe
start, boven de zelve twee pinnen, ook zoo
veel, maar klein en ronde, omtrent zijn oor-
sprong. Dat Aristoteles seit, dat de plat-
vissen van 't kraakbenig geslacht sonder
vinnen zijn, daar door heeft hy verstaan die
gene met welke sy het lijf andrijven, maar
niet die an de start, om 't lijf te beheer-
schen gegeven zijn. Indien 'er iets strij-
digh by hem voorkomt, is het ghebrek
van 't woord batrachus voor batus daar van
de oorzaak. Indien wy zijn innerlijke
delen besien, sy hebben alle de gal-blaas
an de lever. De milt in de vouw van de
maag, dikke darmen, en het einde van
den rechten darm dun, het teellid dat van
een zee-kalf gelijk. De Guichelaars hebben
uitte gedroogde gestalten van Draken en
Basiliscus gemaakt, en also 't gemeen be-
drogen.

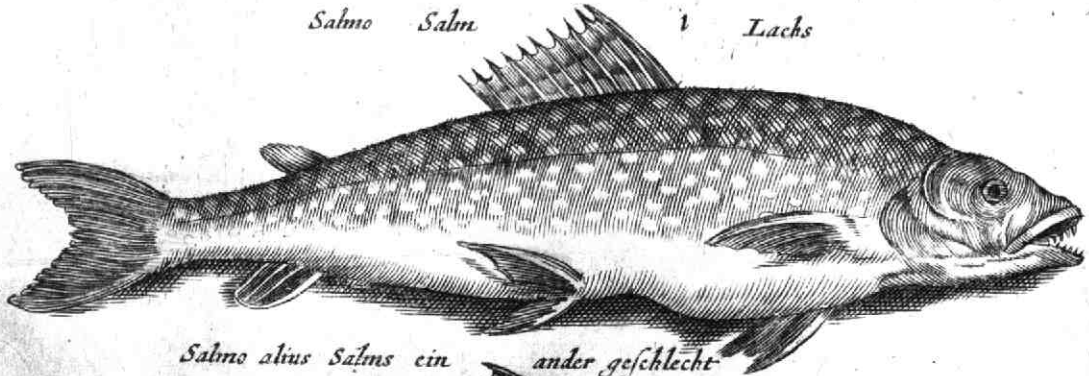
De Roch houd sich inde slikgronden van
de zee, en niet ver van de strand. 's Winters
verschuilense, en wyl sy veel gevanghen
werden, oordeelt men niet qualijk datse
school-vissen zijn.

Zy versamelen niet alleenlijk door 't sa-
men-voegen van de opperdelen, maar ook
de ruggen op malkander leggende, en hou-
den haar ook niet binnen haar geslacht.
Aristoteles schrijft, datse ook mette Squa-
tina versamelen. Zy dragen in de lijfmoer
iet schulpachtigs. Zy baren een levend
dier, als zy eerst eyren binnen haar ont-
fanghen hebben. De eyren, die geel en
zonder schel zijn, worden eerst in 't bo-
ven-deel van de lijf-moer gesien. Enige
zijn so groot als hoender-eyren, andere
kleinder, andere niet groter als een erwet,
dikmaal isser meer als hondert in een Roch,
die na by haar volmaakheid en in 't onder-
deel van de lijfmoer gesakt zijn, worden
met een schel, binnen 't welk het wit en
geel besloten is, gedekt. Zy zijn vierkant,
uitgenomen de by hangfels van de hoeken
die verscheiden zijn. De byhangfels van de
ene sijde zijn langer, en de bladers van het
swaartkruid gelijk, van d'ander sijde korter,
breder en omgevouwen. Zy baren een, oft
ten minsten twee jongen. Datse inde zee met
overvloed zijn, dat komt door de ontalbaar-
heid der eyren, die boven an de lijf-moer
hangen, uit welke, metter tijt volmaakt
werdende, op nieuws jongen voortgebracht
werden. Plinius schrijft, datse haar verbor-
gen vinnen uitstekende, die op de wijs van
de wormen beweghen, en daar mede de
voorkomende vissen angrijpen, en also haar
traagheid door listigheid te baat komen.
Aristoteles noemt die vinnen radios oft
stralen. Dat nochtans in dese plaatsen een
gebrek schuilt is te oordelen, om datse noch
vinnen nocht stralen hebben, oft Plinius
heeftze oneigentlijk vinnen genoemd, en
Aristoteles heeft dat an de vinnen toe geei-
gent, 't welk het spits van de snuit toekomt.
Olaus heeft 'er eertijds een beschreven, die
een mensch, in de Noord-zee verstrikt
zijnde, te hulp quam. Haar gebruik is ook
in de spijs. Galenus seit, datse van veel voed-
sel, en zwaar om te verteren zijn. Rondeletius,
van de goedheit van de Roch ondervraagt
zijnde, antwoorde: dat het eveneens was,
of iemand van een gefoden mantel at. Ar-
chistratus prijft de schouders in de winter.
Wy hebben uit Gesnerus, dat de rijke het
uiterste van de zijden eten, en het overige
voor 't gemeen laten. By de Hollanders
wordense veel gekookt, en met boter, azijn
en mostart gegeten. De oude atense eer-
tijds met kaas, en benjuinkruid. In de ge-
nees-konst is de gal goed voor de oiren.
Rondeletius heeft de lever gelukkigigh tegen
het jeukzel gebruikt.

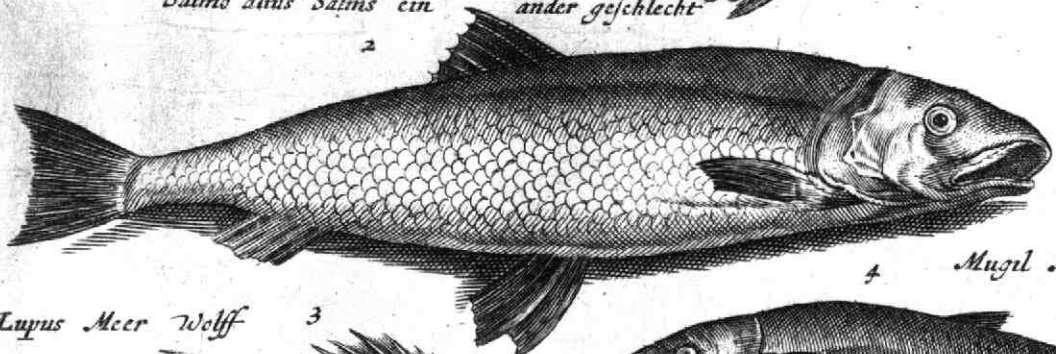
Plin. H. N.
1. 9. c. 42.Plin. H. N.
23. c. 11.Arist. H. A.
1. 2. c. 13.Ælian. H.
A. 1. 13. c.
14.

V. STIP.

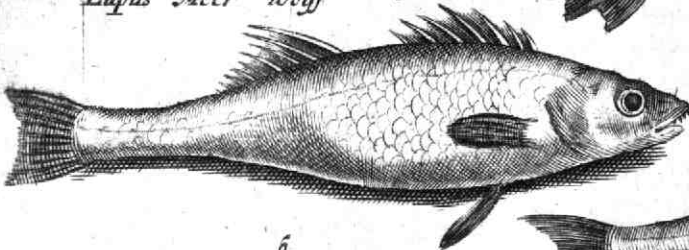
Salmo Salm 1 *Lachs*

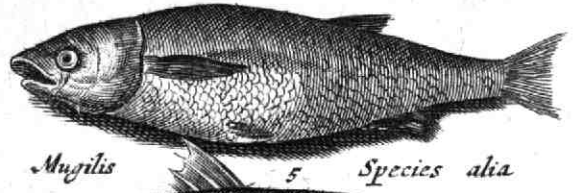
Salmo alius Salms ein ander geschlecht 2

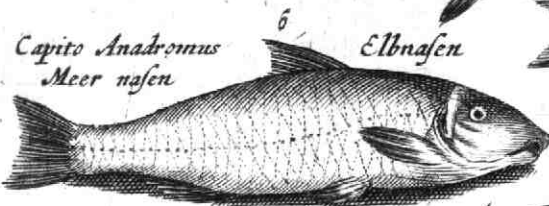
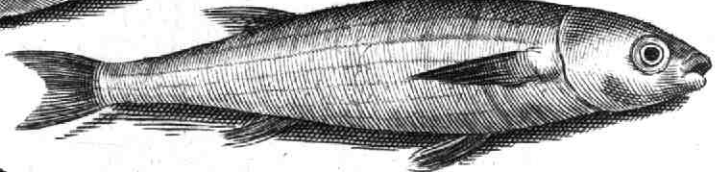
Lepus Meer Wolff 3

4 *Mugil Meer alet*

Mugilis 5 *Species alia*

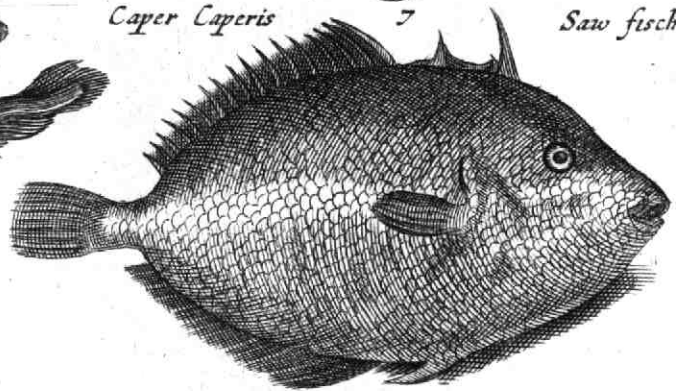

Capito Anadromus
Meer nasen

6 *Elbnasen*

Caper Caperis 7

Saw fisch

Acipenser

Zeelandicus

ii

Acipenser Sturio *Stoer* 1

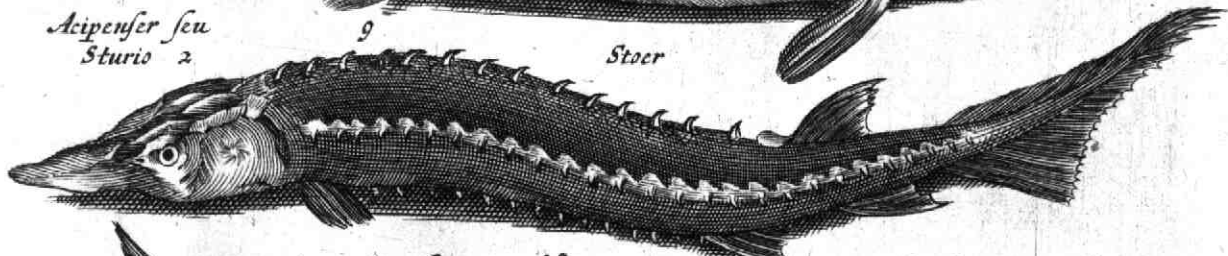
8

Acipenser seu
Sturio 2

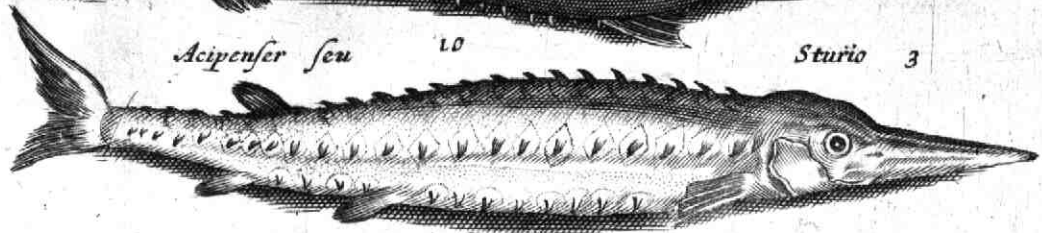
Stoer

9

Acipenser seu 10

Sturio 3

V. S T I P.

Van de glatte Roch, en in 't byzonder van de glatte, baarwijze, en geoogde Roch.

DE Roch word heel wel in glatte en ruwe verdeelt: Onder die, van welke zommige fcherp, andere ftomp van muil zijn, is die, welke *Leibatus* van de Grieken, by de Latinen, *Læviraja*, en by de Romeinen *Mucofa*, en van de brede neusdoek waer mede het slijm, oft liever de snuf in de zieken word ontfangen, *Ravofa* genoemt, is de grootste van alle viffen, van zijn geflagt, behalven den os.

Hy is wel dun van lijf, maar in de breedte uitgespreit. De huid is zonder ftekels, beide ogen, de middelstrep van den rug, en de ftart zijn met weinige doch dunne angels befet, en in 't bovendeel worden 'er enige in de mond, die ruim is, omgebogen, buiten twijfel om de kost binnen te houden. De snuit is met een dun en doorschijnend vliesje bedekt. De vleugels an weersijden uitgestrekt zijn dun, en onder zwartachtig. De ftart, die met dry rijen van ftekels befet is, is boven geheel wit, de spleet omtrent den aars, gelijkt een vroulijk lid. Die welken *Aldrovandus* beschrijft, was boven op over al met zwarte plekken onderscheiden. Het een deel van de snuit eindigde in een stomp hoek, met een platte gheftalte, en als vierkant. Hy had vijf ontdekte kuwen. Tuffen de huid en penszak was enige witte slijmerige vifch, in plaats van het vlefig vlies. Binnen was de lever in de breedte van den buik, uitten witte rofch, in dry quabben van gheftalte als tongen, van welke de middelste de kortste was, verdeelt. Onder de lever een maag van platte gheftalte; het bultig deel helde na de linker zijde; het onderste na den rughgraad. Het darmscheel was an de bultigheid van de maag, an den darm, en de middelste quabben van de lever vast. Onder de maag lag enig rood vlees, dat mogelijk in plaats van de milt was. Het hart was in de borst heel klein, en dryhoekig, en an een ftam, als an een steeltje vast.

De *Raja Undulata* oft baarwijze Roch, van zijn kromme plekken alzo genoemt, word van zijn verw afgrauw genoemt. Het lijf is meer ey-rond als fchuins, en onder met veel bochtige streken verzien. De Angels zijn op den rug-streek klein, weinige, en enige omtrent de oghen; in de ftart groter, dichter en in dry rijen verdeelt.

De glatte en geoogde Roch word van zommige *Asterias*, oft *Star-roch* genoemt maar qualijk. Want de *Galeus* word ook *Asterias*, van zijn starwijze plekken, by *Aristoteles* ghenoemt, hoedanighe

in dese niet gevonden werden, en de *Asterias* van de oude, is teerder en van goed zap, 't welk van dese niet kan gefeit werden; en de Franfen noemen dit gheslacht *Miralet*, van de gelijkheid der kleine fpiegels.

VI. S T I P.

Van grote Oxyrinchus, en de Raja stellaris, oft Starroch.

R*ondeletius* maakt twe geflagten, van de *Oxyrinchus*, (welke alzo van haar fpijfen bek ghenoemt werden) het een groot, het ander klein. Die is den Os van *Bellonius*, niet dat hy een viervoetig dier gelijkt, maar om dat hy de grootste van het geflagt der Rogchen is, en zo groot als een os werd. Die van *Ligurien* noemen hem de *Koe*. In eenige plaatsen van *Vrankrijk* word hy *Eleno*, oft *elfen* genoemt, om dat zijn snuit zo spits is. Dat den Os onder de kraakbenige is, word niet getwijfelt. Dat hy tot twaalf ellebogen in de breedte niet wast, bevestig ik door de geloofwaardigheid van *Oppianus*. In de beschrijving komezze niet over een. Op den rug, in 't gezigt, en an de zijden is hy zwart. De opperdeelen zijn wit, indien men *Alianus* gheloven magh. *Bellonius* maakt hem over 't ghehele lijf blauw. Hy heeft by den zelve gruwelijke tanden, die krom gebogen, in dry rijen verdeelt, en beweeglijk zijn. By *Oppianus* zijn se klein, en verborgen; by *Alianus* zo bedekt, dat se nauwelijk konnen gezien werden. By *Rondeletius* is de grote *Oxyrinchus* de kleine gelijkt, met brede uitgestrekte vleugels, en een smalder en fcherper lijf, en langen rug. In de ftart heeft hy maar een rij steekels. Zy zijn by *Ovidius* de zee-Offen ghenoemt; en *Oppianus* zeit, dat se in de flijkgronden leven. *Alianus*, dat se in de modder geboren werden, vifchen; maar meest de vogtigheid zoeken. Zy baren een levend dier. En wijl zy groot van lijf zijn, daarom hebben haar zommige onder de grote *Setaceos*, om haar grote zwaarlijfvigheid, en niet om haar krachtelofe zachtheid betrokken. Zy onderdrukken de viffers door haar gewigt, en wederstreven haar door de zwaarte. Sy zijn fachter van vifch als andere, en worden gezouten, gerookt en gedroogt, en also lang bewaart.

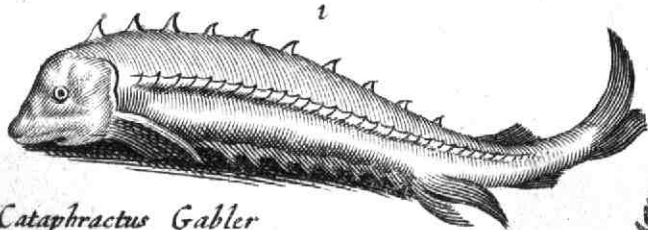
De kleine *Oxyrinchus* is heel groot van lijf, en met veel spikkelen getekent. Hy heeft kromme tanden, in waarts binnen de mond gebogen, omtrent de ogen vier angels. In de ftart vier ryen, van de zelve vercheiden ongelijk. De eerste van de middelste rij is groter als de tweede, de derde als de eerste, de vierde als de tweede, en zo weerzijds zijze over dwars recht, en na de zijden

Arist. H.A.
l. 5. c. 5.
Pli. l. 9. 24.
Oppian.
Halieut. l.
2. v. 14.

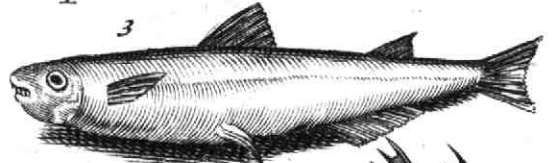
Alianus
l. 1. c. 19.
Oppian.
l. c. v. 145.

Arist. H.A.
l. 6. c. 12.

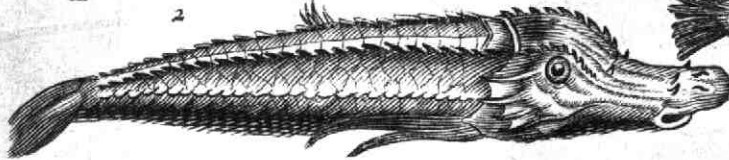
Galeus Rhodius
ein art der Stor

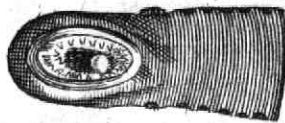
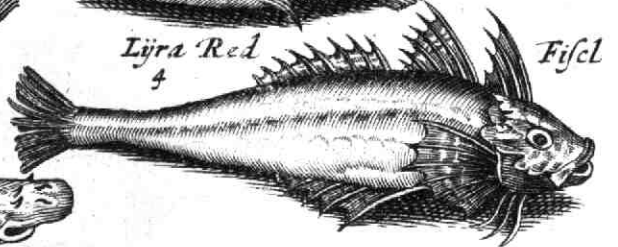
Eperlanus Schmelz Rolelein

Cataphractus Gabler

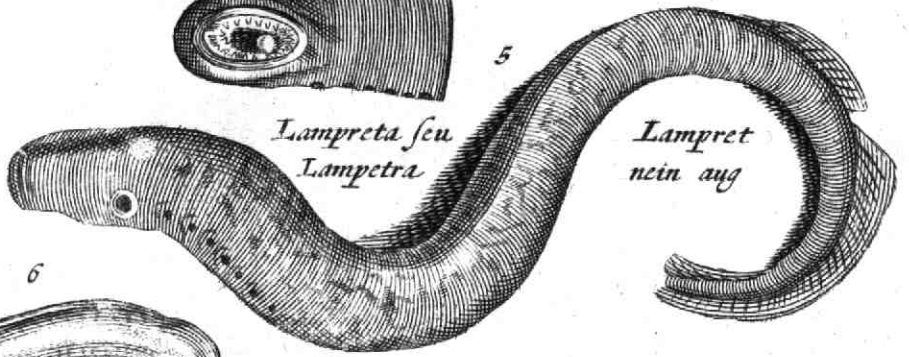
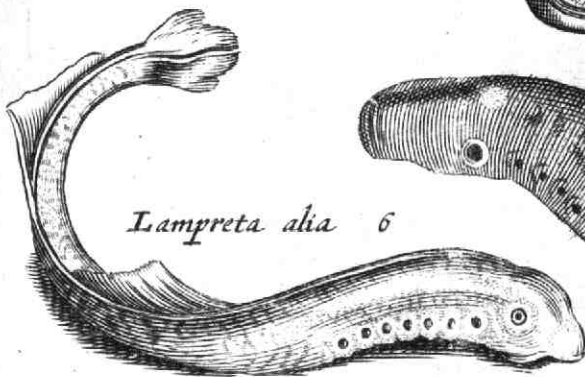

Lijra Red

Lampreta seu Lampetra

*Lampret
nein aug*

Anguilla

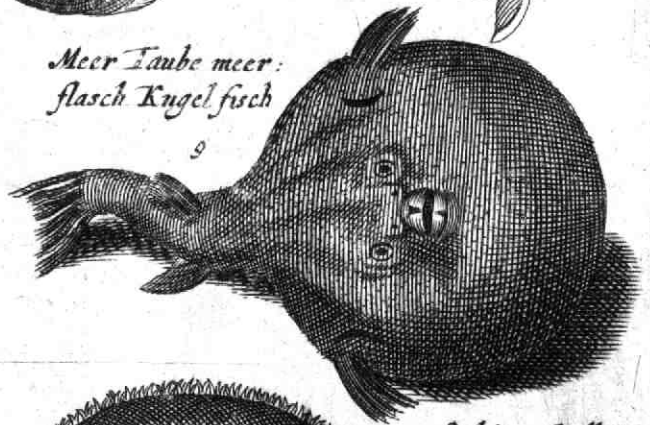
Aal

Anguilla alia

Aal

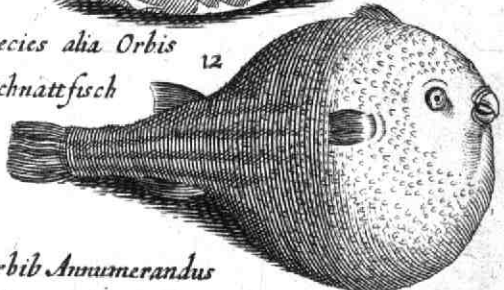
*Meer Taube meer
flasch Kugel fisch*

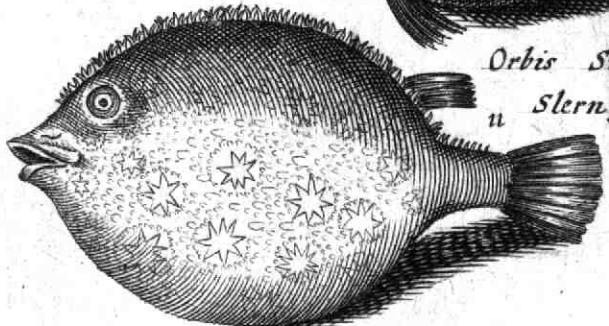
*Gestachelt Meer Taube
Orbis eckhinats*

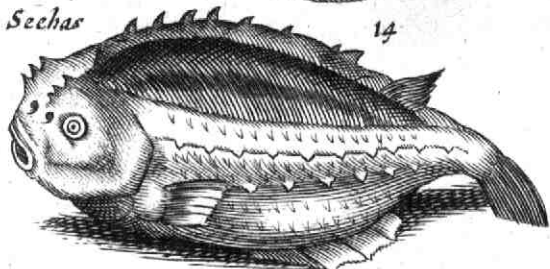
*Species alia Orbis
Schnatt fisch*

*Orbis Stellatus
u Stern flasch*

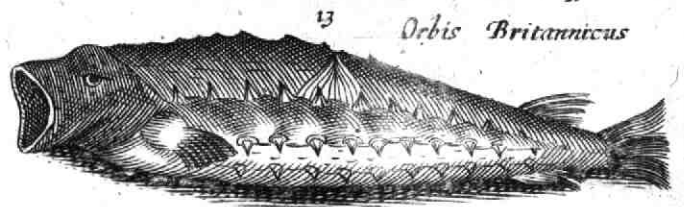

*Orbis Annumerandus
Piscis Sechas*

Orbis Annumerandus Piscis Schmottolff

Orbis Britannicus

zijden gekeert; die na deze de alderleste volgen, worden na 't hooft gebogen. In 't opperdeel van de snuit zijn zommige om de vissen te vangen krom, andere over een. Totte Oxyrinchus moet ook die betrokken werden, die *Gesnerus* van Venetie bekomen heeft, die afgrauw van lijf, met donkere vlakken, en in 't ronde roch was: by de Normannen Hal; by de Portugesen Huga genoemd.

Beziet 't af-beeldzel.

De Raja stellaris, oft glatte Star-roch, by de Grieken Asterias genoemd, welken *Gellius* seit de geogde Roch te zijn, wordt in 't hooft, start, en rug van de andere onderscheiden. Het voorste van den rug, en de uitgestrekte vleugels, zijn schoon, met starretjes verciert. De angels in de selve, van 't hooft beginnende, eindighen an het eerste vinnetje van de start. Het hooft, wyl het dikker en breder is, is meer de *Pastinaca*, als andere Rogchen, gelijk. De start is dun, en korter als in andere.

VII. STIP.

Van de ruwe Rogchen, en in 't byzonder van de ruwe Star-roch, de geogde en Spijker-roch.

DE ruwe Star-roch is vol angels, tussen de ogen zijner veel korte, dichte, en heel scherpe, op den ruchgraad andere grote, op de start dry ryen van heel groote en ontalbare, sonder orde over 't gehele lijf verspreit. In plaats van tanden heeft hy harde en scherpe benen. Daar zijnder twe van dit geslagt. De een die in 't midden witte starretjes heeft, maar die met een kring uit swarte stippelen bestaande omringt zijn, en 't gehele lijf is vol scherpe stekels. De ander heeft geheel witte starretjes, met veel minder angels.

De geogde is de glatte in plekken gelijk. Hy heeft op de uitgespanne vleugels, recht over de plekken, enige angels, zommige weersijds an 't hooft, andere op den ruch, en op de start groter en sterker. De andere is van de voorgaende verscheiden, ('t zijn de woorden van *Rondeletius*, an welken wy veel gedaante van Rogchen schuldig zijn) enz. Desen is die gelijkslagtig, welkers afbeeldsel in *Gesnerus* van Venetie gevonden is. Hy is met donkere plekken onderscheiden. Het overighe lijf is donkergeel, en 't vordere blijkt hier.

VIII. STIP.

Van de Stekel-roch. De Volders Stekel-roch, en de heel stekelige Roch.

Aldrov. de piscib. l. 3. c. 59.

DE Stekel-roch, by de Fransen Kardaire, van de pinnen oft angels die in 't werktuig staan, daar de Wolwevers haar

wol mede hekelen, genoemd. Hy is in gestalte de glatte Roch gelijk, uitgenomen zijn langhe pennen. Hy heeft de pinnen niet alleen an de vleugels, gelijk de andere Spijker-roch, maar ook an de zijden, ontrent 't hooft; twe staan 'er voor d'ogen, en op 't midden van den ruch, en tot de eerste vin van de start is een gehele rye angels. In zelfstandigheid en voedsel is hy van de andere niet verscheiden.

De ruwe Roch word van *Rondeletius* genoemd die, welke van andere daar in verscheelt, dat hy de sijden met kleine angels beset, maar op het lijf gene heeft. Hy is scherp van snuit. Op de start zijn dry ryen lange en heel vaste angels, tot het einde van de start toe.

De Volders Stekel-roch is also genoemd, om dat hy over al op 't hooft, het lijf en de start met veel angels, dat werktuig, waar mede de Volders haar wol kammen, gelijk beset is. Hy is lang en scherp van muil, de angels van de start zijn krom, en in dry ryen verdeelt. Hy is ongemeen, en seer strijdbaar.

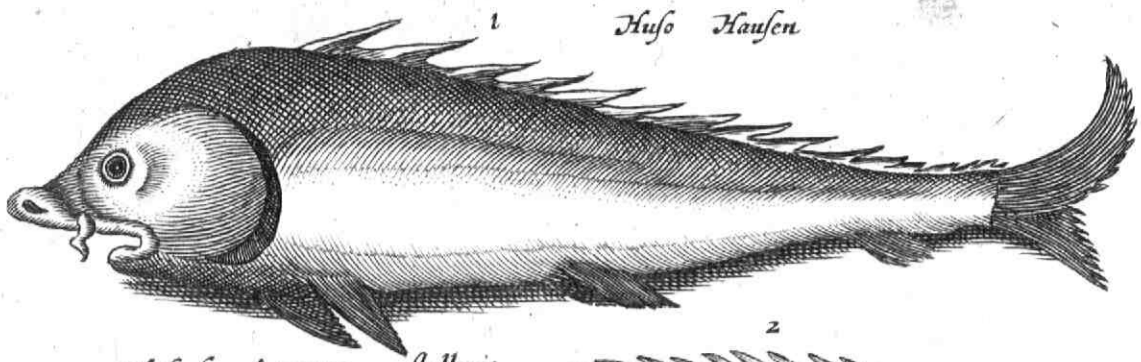
De heel stekelige Roch verschilt van de voorgaende daar in, dat hy niet alleen onder, maar boven met veel scherpe angels zo versien is, dat hy mette hand niet kan angetast werden, behalven by de pinnen van de start, en daarom word hy op den ruch leggende verthoont. Voor tanden heeft hy beenachtige ruwe kaaksbeenders.

IX. STIP.

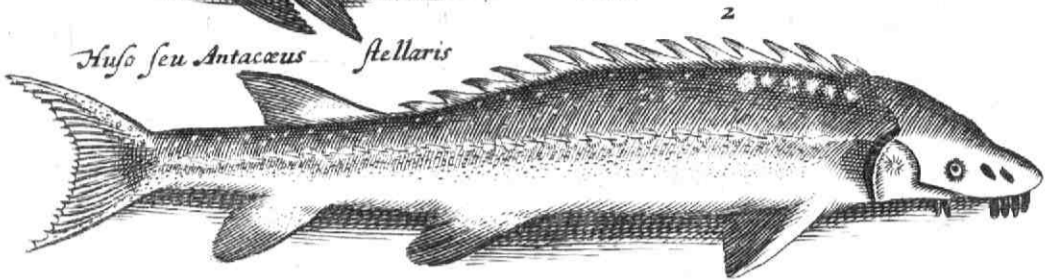
Van de Zee-vorsch.

DE Rana Marina, oft Zee-vorsch, by de Grieken *Batrachus Thalassius*, by *Plutarchus* *Batrachus Alieus* genoemd, heeft mogelijk den naam van Vorsch bekomen, om dat hy de jonge en onvolmaakte Vorsch, die maar ogen en een start hebben, an welke ten lesten de voeten gevoegt werd, gelijkt. Hy word ook, van zijn sneegheit in 't jagen visser genoemd, 't welk van *Plutarchus* ook gedaan is; en om zijn lelijke mismaaktheit Zee-duivel by de Dalmaten, om de wijde van zijn mond, by de Sisilianen *Lamia*; om zijn sachtheit van visch, by *Bellonius* *Maltha* genoemd, maar qualijk. Hy is over al byna een voet lang, en word elders van een oft dry ellebogen lengte gevonden. Hy is op 't hooft, uitghenomen de angels, slibberig van vel, an 't onderste deel witachtig, en boven is hy met een zwarte, na 't geelhellende, verwghedekt. Waar van sy by *Ovidius* sacht van huid genoemd werden. Hy heeft een hooft veel groter als het gehele lijf, so dat men in hem niet anders als het hooft en de start ziet, en hy is vol angels, scherp, rond, en plat. Zijn mond, die na evenbedeling van het

D lijf

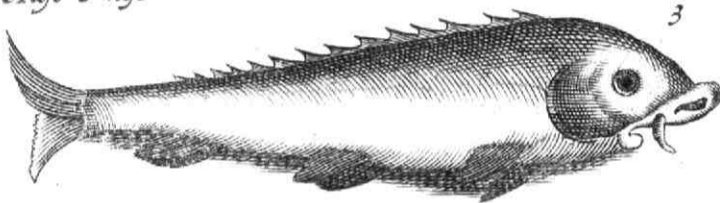

Huso Hausen

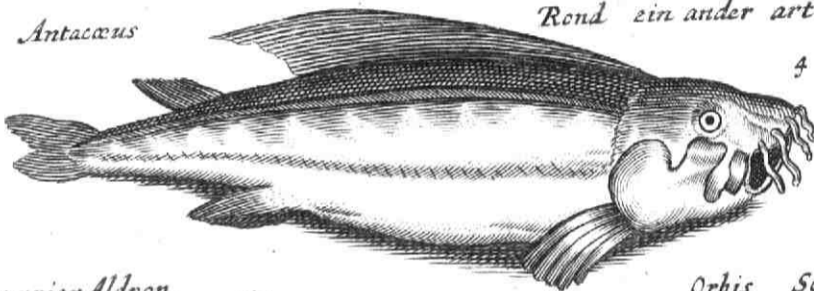
Huso seu Antacæus stellaris

Alius Huso Hausen ein ander art

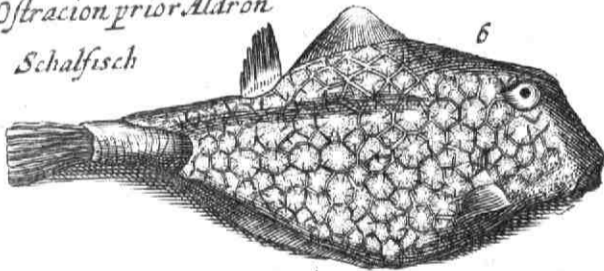
Antacæus

Rond ein ander art Hausen Rond

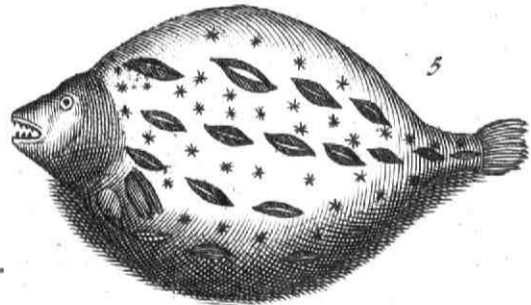

Ostracion prior Aldron
Schalfisch

Orbis Scutatus Rondel Schnottolff

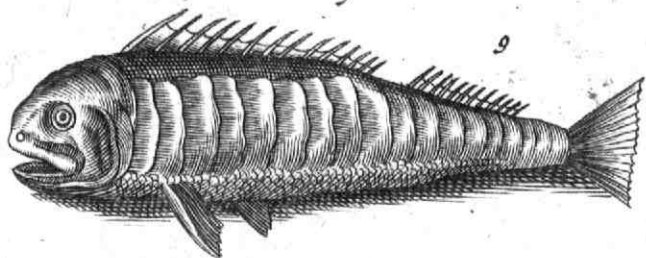
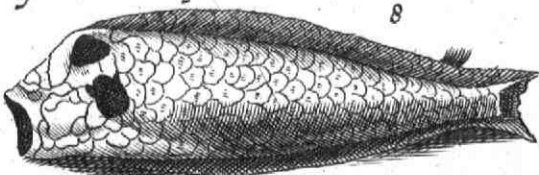
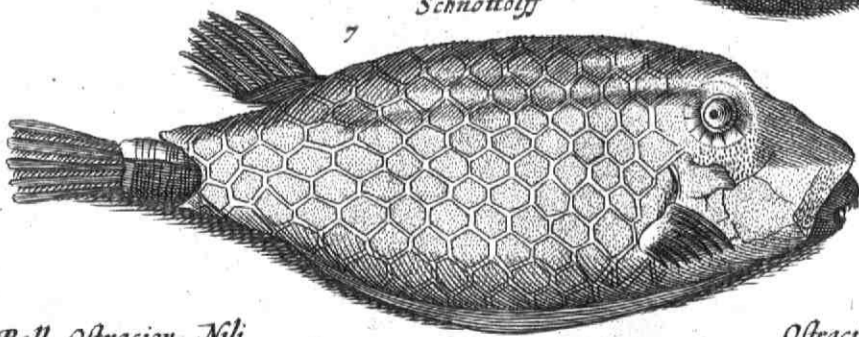

Schnottolff

Holostein Bell Ostracion Nilj

Ostracion America

lijf heel groot is en wijd gaapt, staat hem in 't voorste deel heel anders als in andere kraakbenige vissen. Hy heeft veel grote, heel scherpe en in den mond ghekromde tanden in beide baaks-beenders, beide de benen van 't ghehemelte en an de wortel van de tonge ghehecht. *Bellonius* maaktze beweeglijk, wit, en zonder orde geschikt. Zijn kaaks-beenders zijn stomp, en half rond, van welke de bovenste korter, de onderste langher, en uit-steekende is. De tong is langher als het boven kaaks-been. Uit het binnen-deel van de kevels spruit een vlies, in den mond omgebogen, 't welk van het kaaks-been niet kan gescheiden werden. Zijn brede ogen staan meer in den hoofd-top als in de hoofd-flapen, en zijn met angels omzet. Voor de selve hangen twe dunne witte by-hangzels, van een vuilen reuk, indien wy *Oppianus* geloven. In 't midden van de neus is een beweeglijke lange harde vin: Van welkers einde een spier, oft krul, als een dunnen draat, voort komt. Door welkers holte een zekere vochtigheid tot de grond toe afgeleid werdt, waar door die krul al een levende worm opghezwollen is. Alles drukt de ghedaante van een vissers haak uit.

Kircher. artes Magn. p. 6. l. 5. l. 3.

Oppianus Halieut. l. 2. v. 9.

Arist. H. A. l. 9. c. 37.

Van de snuit komen kleine witte klieren voort. De uitpuiligen onder de ogen worden van *Plinius* hoorntjes genoemd. Van *Aristoteles* draden, als hayren gelijk; van *Bellonius* enige dunne hoorntjes; van *Gillius* hayren; van *Salvianus* barze, witte borstels. Zy hebben de kuwen niet op de wijs van andere kraakbenige ondekt, en in 't bovendeel, maan de zijden, niet met een stekelig nocht met een velachtige dekzel gefloten. De vinnen tegen de wijs van andere kraakbenige op 't midden van 't lijf, daar de start an 't hoofd gevoegt is, die velachtig, dik, en twe in getal zijn om de breedte van 't bovendeel: en in 't bovendeel van de start is een lange en brede vin. An het hoofd volgt terstond de start, die kort, rond en vleesig is, en in een ronde dikke brede vin eindigt. Ter zijden van dese, en van het hoofd hangen enige vleesachtige by-hangzels, van malkander staande, en die, als de vorsch zwemt, boven dryven. Indien gy hem binnen beziet, sult ghy de penszak swart vinden. De maag groot en vleesig; an weersijden met een kort byhangzel verzien. De darmen zijn dun, en met veel bogten gedrayt. De lever klein en rood, en in vijf quabben, zo *Bellonius* schrijft, verdeelt. *Rondeletius* ontkenet dat hy gescheiden is: en van de zelve worden weersijds twe ter zijden afgeleid. De gal-blaas scheidt haar met een lange door-gang van de lever af, en word in de darmen ghehecht. De lijfmoer is in twe gedeelt, bogtig, en twe ellen lang. *Bellonius* gheeft hem ook een water-

blaas, maar ik weet niet of dat waar is, en hy doet 'er by datter zo veel kraakbenen in de vorsch zijn, als 'er in ider geraamte, welk de vorm van de benen der landvors gelijkt, te sien zijn, doch geheel sonder merg behalven de wervel-benen. Van gelijken so veel paar zenuwen in zijn heel vochtighe herten, als in andere dieren gevonden werden. De maag en ingewanden, indien sy door den mond werden uit ghenomen, en 't lijf zo veel mogelijk is uitgespannen werd, is dat heel door-schijnig, en glinstert als een karbonkel. En met een kaars bezet zijnde, vertoont het een vreeslijk aanzien. Zy houden haar in de moschachtige plaatzen, en an de oevers van de Zee. Haar spijs is ook menschen-vlees. *Gesnerus* verhaalt, ghehoort te hebben datze somtijds de zwemmende by het manlijk lid gevat, en ondergehaalt hebben. Zy baren, tegen de wijs van andere kraakbenige, eyren, en geen levend dier. Het hoofd is groter als het lijf, en met angels versien, is oorzaak dat het tot het ghehoor onbequaam is, als ook tot den uitgang. *Aristoteles* zeit, datse een vast hard ey hebben, om buiten het lijf bewaart te werden, daar de andere alle met een weke huid bekleet zijn. Zy barense alle omtrent het land. Het begin, van die uitgeleit werden, is het zelve met die welke binnen gehouden werden. *Rondeletius* getuigt, datse enige tijd buiten water leven. Men heeft gesien datter een omtrent de stranden, twe daghen in de mosch, levend bleef, die 's nachts een vos, die de kost quam soeken, by het been vatte, en totten dach vast hiel. Datse eenzaam zijn word daar uit geoordeelt, datter niet veel t'effens gevangen werden. Hoewel hy plat is, zwemt hy niet alleen op zijn breedte, maar ook op zijn vinnen die wy gezeit hebben an de zijden te staan. Zy telen overvloedig, maar worden weinig gevonden, om datse haastig sterven. Zy gebruiken een sonderlinge list in 't jagen. Onder de klippen haar verbergende, en den muil wijd open settende, werpen zy met haar vin die loze worm, welke an de spier vast is, in 't hol van de keel. De andere vissen dat sien de, lopen daar na toe als tot een aas, menende dat die opspalking een hol van de klip is. Maar dese vissers dien angel, welke getoont werd, wechtrekkende, en den muil toe-sluitende, verslinden zy den gehelen hoop van die ingesloopen visjes. Die zonder spitse hoorntjes an 't hoofd zijn, vallen magerder. Haar gebruik is byna geheel niet in de spijs. Zy zijn slijmerig van visch, en wilt van smaak. Nochtans steltze *Anaxandrides* op de maaltijd van *Kotius*, de Koning van Thrasie. *Antiphanus* stelt de buik onder de lekkere spijs. In de Genees-konst is de gal goed tegen de verstopte oogzenuwen. By *Plinius* komt voor dat

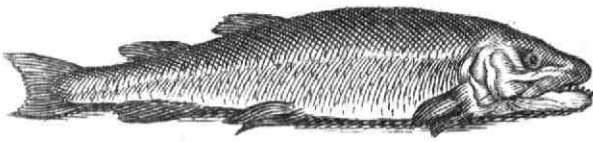
Mart. l. 10. Gesner. de Aqualit.

Arist. H. A. l. 2. c. 13.

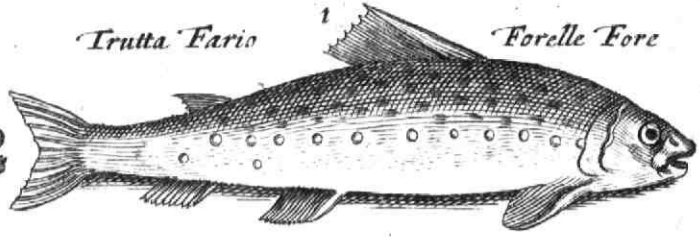
Arist. de generat. 3. c. 3.

Arist. H. A. l. 6. c. 17.

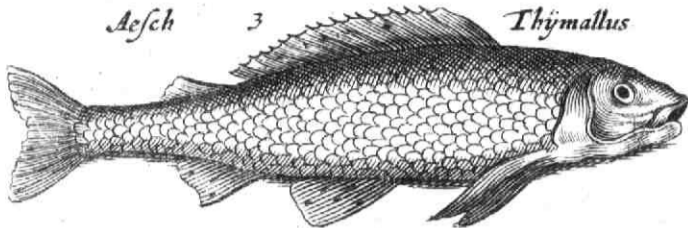
Trutta Rot Forel 2

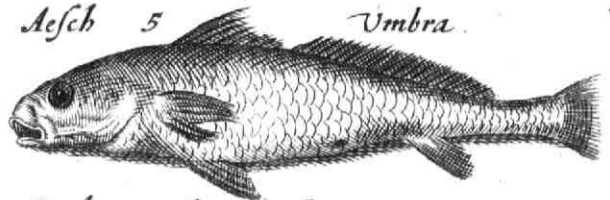
Trutta Fario 1 *Forelle Fore*

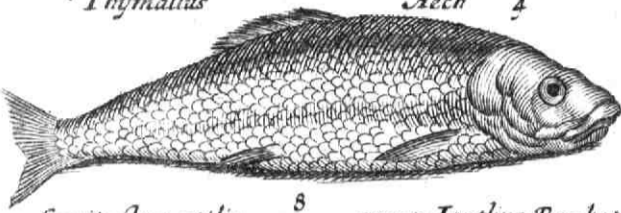
Aesch 3 *Thymallus*

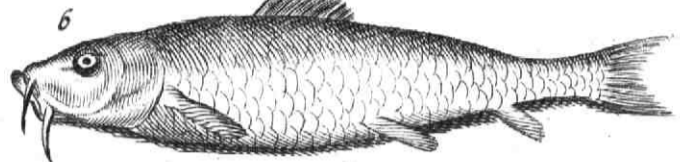
Aesch 5 *Umbra*

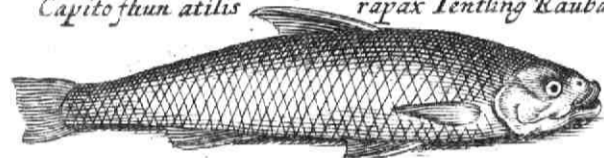
Thymallus *Aesch* 4

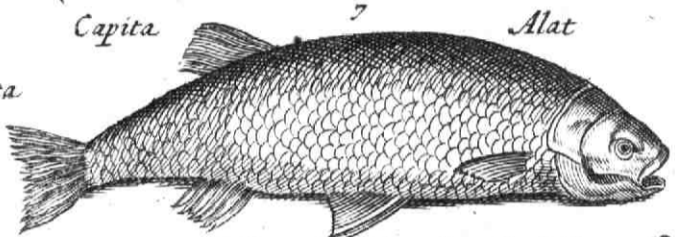
Barba *Barem*

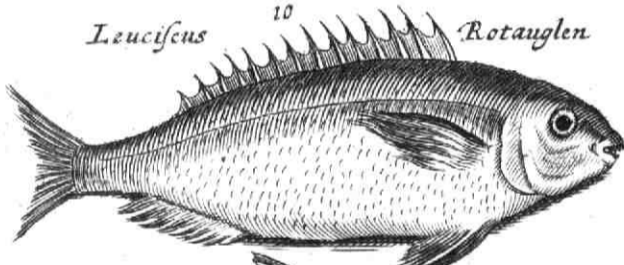
Capito fluviatilis 8 *rapax Ientling Raubata*

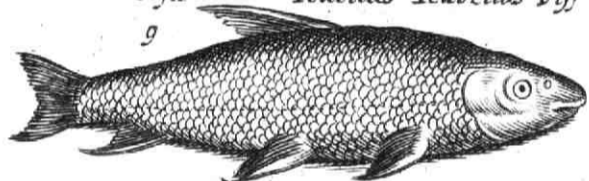
Capita 7 *Alat*

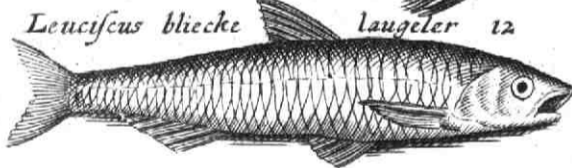
Leuciscus 10 *Rotauglen*

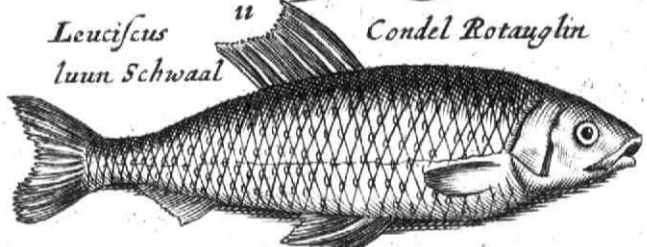
Orfus 9 *Rutilus Rubellus Viff*

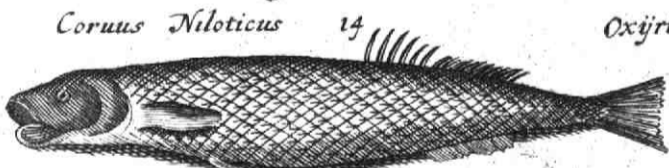
Leuciscus blicke *laugeler* 12

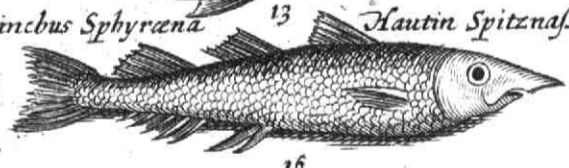
Leuciscus luun Schwaal 11 *Condol Rotauglin*

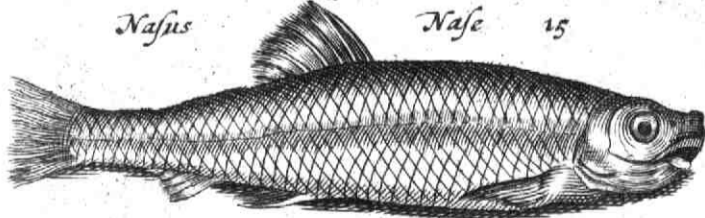
Coruus Niloticus 14

Oxyrinchus Sphyræna 13 *Hautin Spitznaß*

Nasus *Nase* 15

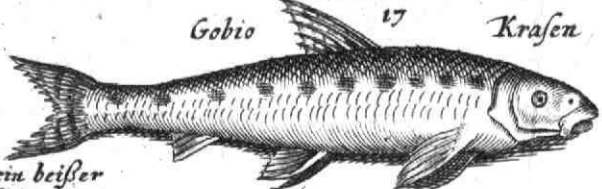
Gobio fluviatilis 16 *Kresling Bach Kresß*

Asper 18 *Pisciculus*

Gobio 17 *Krasen*

Cobitus Barbatx 22 *Bart grundel*

Cobitos Grun 20 *Stein beißer*

Asper Danubtanus 19 *Zindel*

Schmerlein dorn : grundelen 21 *Cobitos aculeatus*

Gobitus 23

Stein bisser

dat de kropzweren vorderlijk geprikkelt werden, met het beentje van de start van die visch, welke Zee-vorsch ghenoecht werd, en dat dagelijcx totte volle ghenefing, doch zonder wonden. Dat past beter de anghels van de Rogchen : Want de Vorsch en heeft geen beentjes. Van die is verscheiden, so die gene welke kastanje-bruin is, met een witten buik, als die welke de kleine Vorsch ghenoecht werd. Hy is geheel onder en boven met een scherpe huid gedekt. Boven op is hy geangelt en wit, onder asgrauw. Hy heeft een kleine mond, en geheel zonder tanden; een opgerecht hoofd, en voor als een hoorn uitstekende, daar onder een velachtige zenuw, welken hy, als een schede, kan uitrekken en inhalen. De ogen, staan ter zijden, daar het hoofd heel smal is, gelijk in een kuil, verborgen. De gaten tot den reuk onderscheiden, hangen boven de mond, door het verenigen van de einden, t'samen. Die tot het gehoor dienen, zijn an de oogen ghehecht. De vinnen zult gy uit het afbeeldsel bekenen.

X. STIP.

Van de Squatina.

DE visch Squatina is by de Grieken Rine, by *Izidorus* Squatus, om dat hy scherpe schobben heeft, by *Valla* Lamia, en in't oude woord-boek Keltis genoemt. Hy word van *Rondeletius* in't midden tussen de *Mustelus* en platte gestelt. Hy is dikmaal hondert en tzeftig ponden zwaar, byna asgrauw geverwt, na't donker hellende, en heel scherp, so datmen met zijn huid het hout en elpenbeen glat maakt; boven op is hy wit en effen. Het voorste deel van't lijf is breed, half rond en stomp, en geheel zonder snuit. De mond, die voor staat, is met korte maar heel scherpe tanden, en die anders, als in de andere vissen, geschikt, versien. De beenders van de kaken eindigen in een stompen hoek; an't einde van de tong is een vleesige knobbel. Van het einde van de bovenkaak, welk met geen huid bedekt is, hangen twe byhangfels af, die in andere verdeelt werden. Achter de ogen, die in't bovendeel van't hoofd zijn, worden ter zijdengaten ghezien, die totte mond doorgaan. An weersijden zijn twe vinnen, en die beide ter zijden. De start, die langachtig is, eindigt in een andere halfmaans-wijse vin. De mannetjes worden van de wijfjes onderscheiden, door kraakbenige byhangfels, omtrent den aars. Innerlijk verscheelt hy niet van de andere kraakbenige. De lever is in twe quabben verdeelt, daar de galblaas vol groene gal in verscholen leit. De milt is middelbaar, uitten rosche zwartachtig. Het hart hoekig, plat, en

met een hol versien. Van de tanden spreekt *Rondeletius* aldus : Haar orde is, en zo voort.

Oppianus heeft geschreven, datse haar in't slijk houden. By *Rondeletius* word gelesent datse haar in't diep houden. Hy verzamelt ook mette Roch, waar van de *Rinobatus* voortkomt. Hy baart twemaal, eens in den herfst met het ondergaan der zevenstaren, dat zijn tweede vrugt is, want de eerste valt in de Lente, maar de tweede is beter: Iedermaal komender seven of acht jongen voort. Sy hebben ook een sonderlinge listigheid in't jagen. Zy begraven haar met sand, en also haar verbergende, vliedderen sy door kracht van de mond met haar stralen, (by *Plinius* staat, datse haar vinnen uitstekende, lopen daar na toe, als tot enig wier, en worden also gevangen. *Aristoteles* heeft geschreven dat sy alleen onder alle vissen haar verw veranderen. Datse nocht doorschijnig van lijf zijn, nocht so dun van huid, datter verscheide verwen door de beroering van de vochtigheden, en geesten doorlichten ontkent *Rondeletius*. Dat kan in vrese toegestaan werden, want dan worden de jongen in de holte onder de vinnen ontfangen, gelijk wy by *Aldrovandus* lesen. *Aldrovandus* meende datse in den buik ontfangen wierden. Zy worden in de spijsse verworpen, om datse winden en grove vochtigheden voortbrengen, 't gheen al de kraakbenige vissen gemeen is, waar van het gesicht beschadigt werd. Bertijds wierden die van *Smyrna* volgens *Dorion*, die van *Malta* volgens *Archestratus* voor de beste gehouden. In de Genees-konst hebben zy plaats gevonden tegen het derde geslacht van de Tering. De oly uitte lever is goed teghen de hardicheid van de lever. De verdroogde eyren om den buikloop te stoppen. Uit de huid word een goede Smeringh ghemaaft tegen het schorft. Angestrecken belet zy het groeyen van de borsten, indien wy *Plinius* geloven, en maken de selve hard. *Rondeletius* schrijft, dat de ondervinding zulk beide bevestigt heeft.

XI. STIP.

Van de Roch Squatina, en Lamia.

DE visch die Squatino Raja van de Latijnen ghenoecht is, word by de Grieken *Rinobatus* ghenoecht; men ghe-looft dat hy uit de Squatina en de Roch voortkomt. *Aristoteles* maakt hem met het voorste deel de Roch gelijk, met het achterste de Squatina. Dat dunkt *Rondeletius* ongherijmt, en de Wijsgeer oordeelt dat twijfelachtig, en wy leeren uit *Galenus* dat zulkx, volghens de natuur, niet

Plin. H.N. 37. c. 8.

Plin. H.N. 9. c. 12.

Arist. H.A. 2. c. 25.

Oppianus Halieut. l. 1. v. 380. Arist. H.A. 6. c. 11. Plin. H.N. 9. c. 51.

Arist. H.A. 9. c. 37.

Oppianus Halieut. l. 1. v. 742. Aldrov. Hist. de Pisc. l. 3. c. 66.

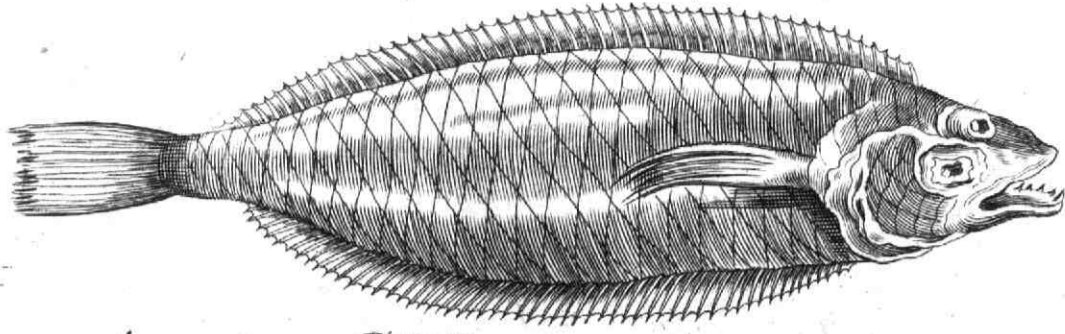
Plin. H.N. 27. c. 10.

Arist. H.A. 6. c. 10.

Galenus 3. de usu part.

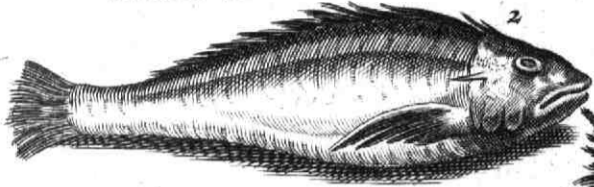
1

Pecten

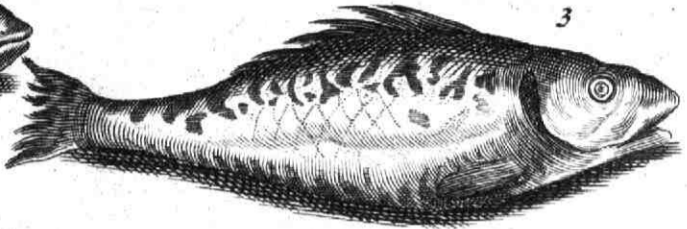
Araneus minor . *Pieterman* .

2

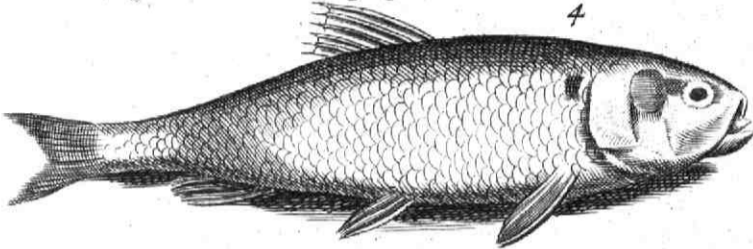
Alofa . *Elst* .

3

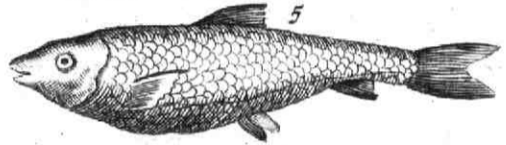
Alofa seu Clupea .

4

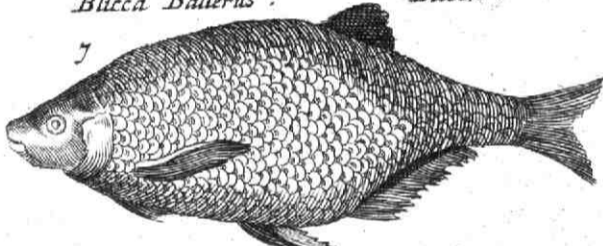
Phoxinus Squamosus Maior .

5

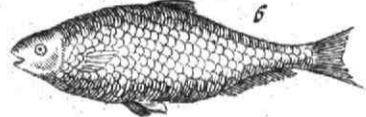
Blicca Ballerus . *Blicck* .

7

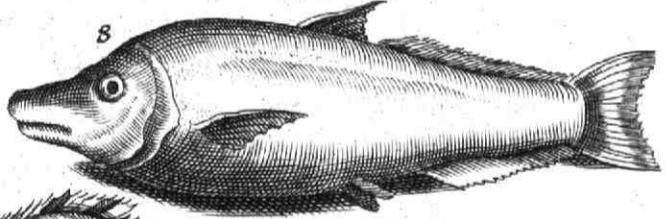
Phoxin, Sgan. minor

6

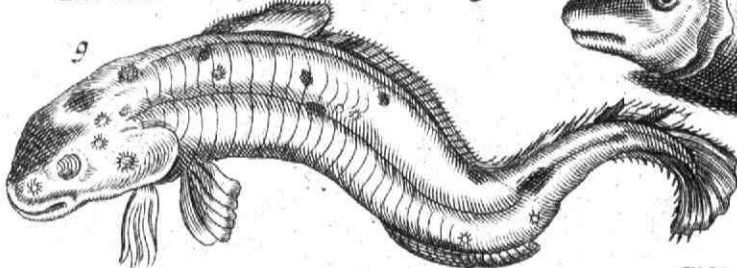
Glanis . *ein art Welsen* .

8

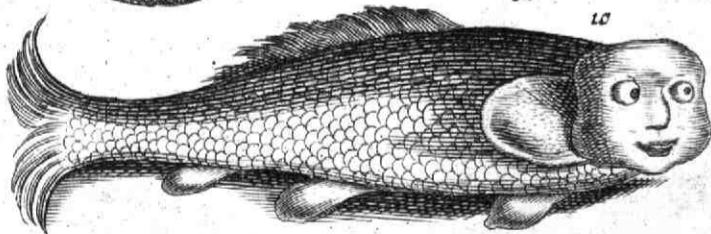
Barbota . *Ein ander art Irsch* .

9

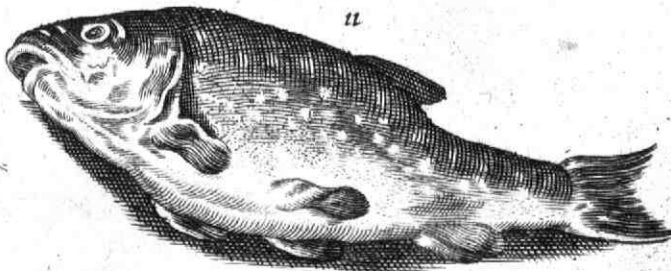
Cyprinus monstrosus .

10

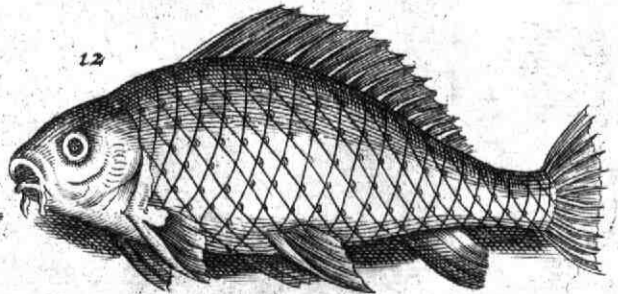
Cyprinus karpf .

11

Cyprinus Alius . *ein and. art karpfr* .

12

niet zijn kan, dat twee fo feer verschillende lichamen fouden t'famen gemengt werden. Nochtans houden het veele met *Aristoteles*, als *Bellonius*, *Gellius*, *Iovius*, *Aldrovandus*, en *Kolumma*. *Kastelletus* heeft zijn naakt gheraamte over-ghezonden, en met weinig woorden aldus beschreven. Hy is te Napels overvloedigh, daar ik in verwondert ben, en fo

Athen. 1.7. VOORT.

De Lamia, die van zommighe van den rop alsof genoemt is, fchrijft *Nikander* *Karcharia*, en *Scylla* genoemt te werden. *Rondeletius* maakt hem de zelve metten hond *Karcharia*. *Plinius* telt hem onder de platte kraakbenige. Niemand van de oude heeft ons zijn befchrijving ghegeven. *Bellonius* heeft nagelaten dat hy heel groot werdt, dat hy met een ruwe huid befet is, de mond in 't voorfte deel van 't hooft heeft, en die met omtrent tweehondert tanden in beide kaaks-benen, in vier ryen verdeelt, die an de wortel breed, heel fpits aflaten, en an de zijden ghegroeft zijn, vervult. Of dat waar is of niet, is my onbekent. Hy feit dat de zelve een geflagt van de *Galeusis*, dat ook lange viffen zijn.

XII. S T I P.

Van de Engelze Lump,
en Bultvifch.

DE vifch die by de Engelze Lump, gelijk als een ongevormde klont, genoemt is, word van *Turnerus* aldus befchreven. Onfe Lump is een eetbare vifch, en fo voort. *Massariás* doet 'er by, dat hy een roden ruch, en een witten buik heeft, en voor lekker gehouden werd. Wy hebben bevonden dat hy zacht en vloeijende van vifch is, als wy in Schotland binnen *Andreapolis* ons in de weetenschappen oefenden.

De bultvifch noemen de Grieken *Notidanus*. In de Zweedse zee word een gedeelte van zijn vel gevonden, 't welk *Fabrisius* an *Gesnerus* gefonden heeft. Hy is dikachtigh en tay, met veel stippen oft knobbeln vervult. Daar fteken ook enige pinnen uit als van de braam, maar met een rechte punt, op de vorm van een grafnaalt, waar van zommige groot, andere klein, en uit den donker witachtig zijn. Van zijn afbeeldzel fpreekt *Gesnerus* aldus, en zo voort.

II. OPSCHRIFT.

Van de Zee-klip-viffen.

I. HOOFT-ST.

Van de fchobbige Klip-viffen.

I. L I D.

Van de Scarus.

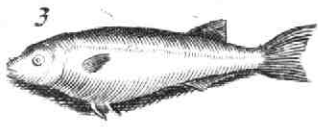
DE naart van de Zee-viffen befchreven zijnde, volgen nu de Klip-viffen, onder deze is de *Scarus* de eerfte, welke oft van *Scairien*, dat is danffen, oft 't welk *Athen. 1.7.*
Athenicus behaagt, om dat hy, in 't neft beftoten, met de veel flagen van zijn ftart, welke *Scarhtmoi*, of *Scarifimoi* genoemt werden, de gaten lofmaakt, en alzo achterwaarts uitkruipt; of, om dat hy wier of ander groen kruid eet, *Scarein* genoemt, 't welk van *Scaliger*, *Meyrix* oft *Ruminax* wort overgezet, alzo genoemt werd. Oft van *Aristo- Aaft. H.A.*
teles, om dat hy met de brede tanden van beide kaken alleen herkauwt. Hy wordt by *Ennius* *Iupiters* brein genoemt. Hy is by de Romeinen en geheel *Italie* laat gevonden, daarom heeft hy ook gheen *Latijnse* naam. Daar zijn twee geflagten. Het een, 't welk *Onias* (hy moet wel van de *Onifius* onderscheiden werden, om dat hy gelijkverwig met den *Ezel* is) genoemt werd; het ander, 't welk *Athenicus* uit *Nikan- Athen. 1.7.*
der Thiatyrenus den naam van *Ajalus* ghegeven heeft. *Oppianus* noemt hem nu *Stiktus*, dan *Balius*. De *Onias* is dun van *fchobben*, van verw uitten blauwe *fwartachtig*, met een witten buik. De *Sargus* met zijn *Oppian.*
Halieut.
l. 4.
ronde lijfs vorm, en de stand en getal van zijn angels en vinnen gelijk, alleen door een vlek in de ftart, en om dat hy gheen *fwarte* strepen op den ruch, en omtrent den buik heeft, onderscheiden. Hy heeft grote ogen, en de winkbrauwen van een *Indife* verw.

Het is bevonden dat hy platte tanden, op de wijs van de menschen, en alleen breed heeft, dat hy de bovenfte niet heeft, het welk *Michael Ephezius* gefeit heeft, is valsch, indien hy de *Meryx* is. Hy heeft twee kuwen, de ene enkel, de ander dobbel, en veel grote beenachtige knobbeln in de *kaakbeenders*.

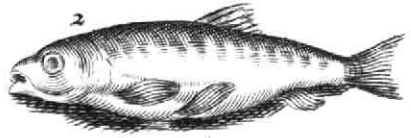
De ftart is breed, en niet in twee vinnen verdeelt. Het hart is hoekig. De lever wit, en in dry quabben verdeelt, daar de gal-blaas, die an de darmen gehecht is, afhangt. De gal is *fwart*, de milt van gelijken. De maag is met vier byhangzels klein. De *Ajolus*, oft die *verscheiden* ogen heeft, is onder an den buik, daar de ftart staat rond gevormt, en de ftart van *Indize* verw.

Het

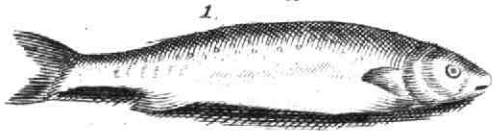
Phoxing Læuis Mylling Erling .

Phoxinus . Elriz .

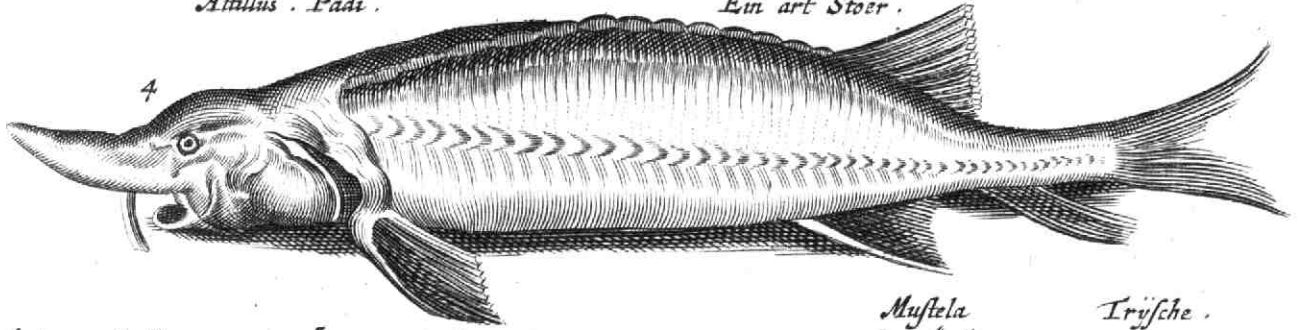

Phoxinus . Weyslein Bambelin .

Atillus . Padi .

Ein art Stoer .

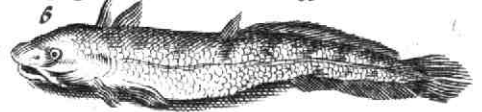
Antacæus Stellatus

Gestürnter Stoer oder haufen .

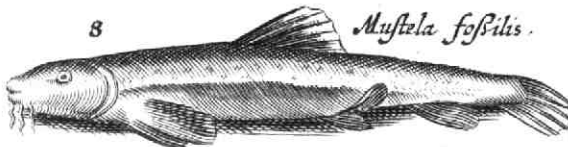
Mustela

Trysche .

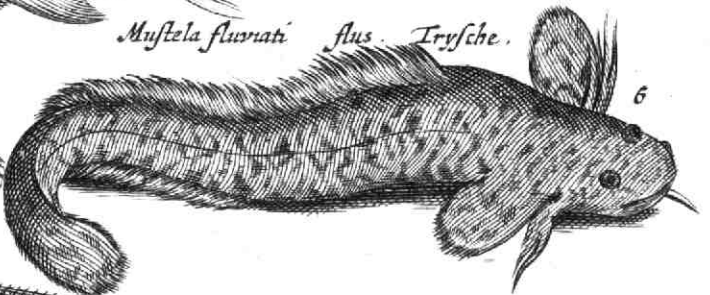

8

Mustela fossilis .

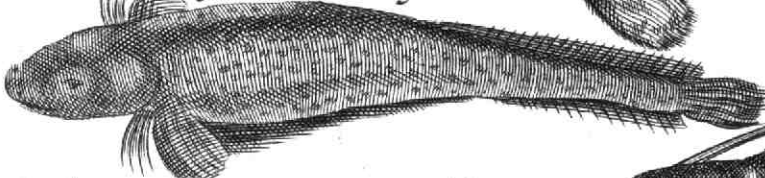

Mustela fluviati flus . Trysche .

Mustela . alia

Trysche .

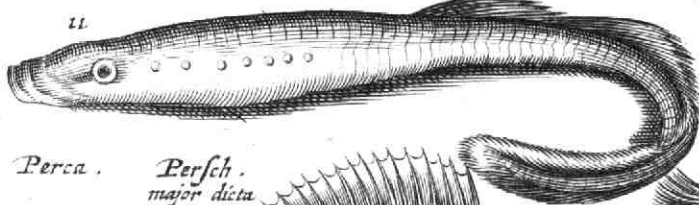

Lambreta

Neinaug .

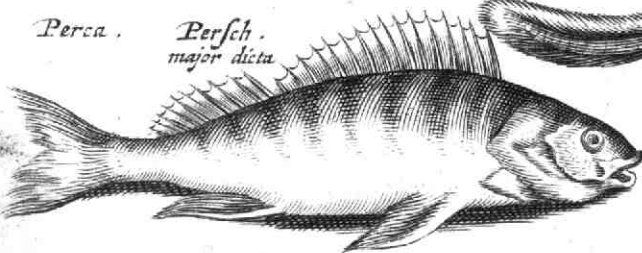

Lambrete . Lambri . Prick

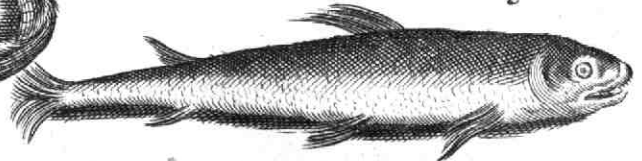
Perca .

Perfch . major dicta

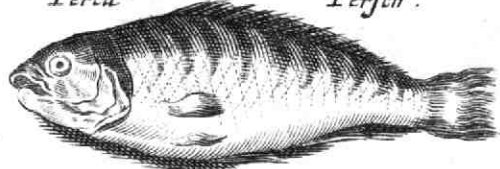
Salmerinus .

Salmling .

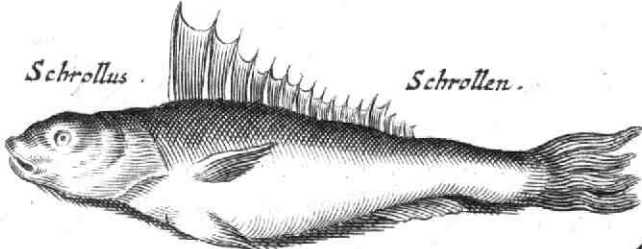
Perca

Perfch .

Schrollus .

Schrollen .

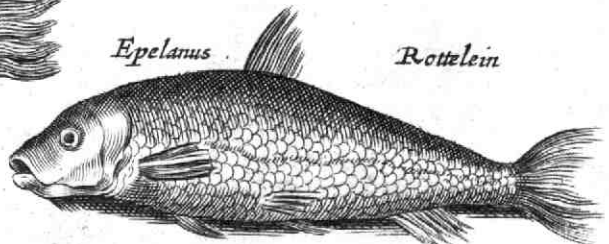
Pungitus Stichling .

Stichling .

Epelanus

Rottlein

Het overige lijf is ten deel uit den groene, ten deel uit den blauw zwart geverwt, met schobben als met donkere stippen gesprenkelt, een kleine mond, brede tanden, in de boven-kaak dicht, in de onderste ijl en scherp, met een buik in 't midden, met twee rode plekken getekent. Op den ruch en start staan angels, met een dun vlies t'zaam gevoegt, en even wijd van malkander, an 't opper-deel van ieder hangt een vliesjes als een vlaggetje. De vinnen omtrent de kuwen zijn breed, en gelijk als eyronnd; innerlijk heeft hy een grote maag, een witachtige lever, veel wijde darmen, veel gals, een grote milt. Welken *Bellonius* in Kreta heeft angemerkt, was uitten blauwe rood, met brede doorschijnige schobben, een hoofd an weersijden plat, met stompe tanden, welkers snytanden de onze gelijk waren. De rop was niet heel groot, ter zijden an de start had hy dwarze uitpuilende byhangzels, die hy zegt in geen visch angemerkt te hebben. De Reus *Scarus* had weersijds vier tanden, in de onderkaak breed, in de opper zaagwijs. Indien gy sijn plaats beziet, an de stranden van Azie en Griekenland, tot Sicilie toe, komt hy overvloedig voor den dach. Hy is noit in de Ligurise, nocht door Vrankrijk in de Iberize Zee gezwommen. In de Karpathize Zee is hy over-al, en dat te verwonderen is, hy is noit het uitstekend hoofd van Troas van sich zelfs door-gheswommen. Maar hy is nergens overvloediger als in 't rode Meer. *Bellonius* zeidt dat hy in de Propontis, Pontus, Hellepontus, en de stranden van Vrankrijk, oft in den Oceaan niet ghevangen werd. *Aristoteles* niet in den Euripus. Nochtans zegt *Archestratus* dat hy omtrent Konstantinopelen heel groot werd. In Kreta omtrent die plaats daar de Ladanum vergadert werd, is hy zo overvloedig, dat hy nergens meer gevangen werd. Den overste van de vloot onder den vorst Tiberius (*Makrobius* noemt Octavius) heeft die gene, welke hy uit de Karpathize Zee mede gebracht hadde, tuffen Ostia en Kampanie, verdeelt. Daar is byna vijf jaar gearbeid om de zelve te vangen, en weder in de Zee te brenghen. Daar na wierden zy veel op den oever van Italie gevonden, die daar te voren niet gevangen waren, en de overdaat heeft zich genoech met die visch verzaadigt, en den nieuwen inwoonder weder an de Zee over-gegeven, op dat zich niemand verwondere datter te Rome ook vremde voghels broeyen. Dat het een klip-vis is, kan niet getwijfelt werden. Indien *Oppianus*, wyl hy hem onder de strand-vissen rekent, het tegendeel schijnt an te wijzen, zo is dat een gebrek, en daar word heel wel Sparus voor *Scarus* ghelezen. *Kolumella* schijnt ook an te wijzen dat hy in de zoete waters gevoed werd, ten waar gy wilde dat

men voor *Scarus Squalus* behoorde te lezen. Dat kan voorwaar niet qualijk uit *Varro* bespeurt werden. Hy leeft met kruid en de knopen van de wier. En *Merkurialis* zegt, dat hy zo graag bonen eet, dat hy met de zelve gevangen werd. *Pythagoras* noemt hem Trygephagus, indien wy *Gyraldus* geloven. Nochtans zegt *Diphilus* dat hy een vlees-eter, en de Zee-hafen vangt, indien 'er geen fout begaan is. Want dat past de *Mullus* oft Barbeel beter als de *Scarus*. Dat hy alleen onder de vissen herkauwt, is boven gezeit. Dat het school-vissen zijn, kan daar uit gespeurt werden, datse haar makers uit de netten trachten te verlossen. Zy steken de gevangene de start toe, om daar in te bijten, en trekken haar zo uit. Datze by nacht niet ghevangen werden, is haar wakkerheid te wijten. Daarom zegt *Gelenius* qualijk, dat hy alleen onder de vissen slaapt. Ghy sult beter zegghen datse 's nachts in schuilhoeken slapen, en also de lagen schuwen. *Alianus* heeft gezeit dat hy heel geil is, en daarom worden de wijfjes gevangen. Datze twemaal in 't jaar baren is zeker, en alle klipvissen gemeen. Datse geluid slaan, 't welk by *Atheneus*, *Oppianus*, en *Tzetzes* verhaalt werd, is twijfelachtig, wyl zy gheen longen hebben. Ten waar dat wy zeiden datse geluid maakten met water, 't welk sy met de mond beweegden. Zo wy sijn gebruik besien, hy was certijds by de Romeinen onder de lekkerste spijs gerekent, en haar levers wierden in de schotels van den Vorst Vitellius onder de eerste lekkernyen ghetelt. Datze de voornaamste onder de klip-vissen, en sacht en wrongelachtig van visch zijn, is zonder twijfel. Hoewel men meent dat *Selsus* en *Philotimus* anders geloof hebben. Datze onsmakelijk zijn, 't en zy sy metten drek gegeten werden, is by de Grieken geloof. Dat de lever, gegeten, den geelzuchtigen goed is, lesen wy by *Alianus*.

Varro R. l. 1. 3.
Arist. H.A. l. 8. c. 2.
Plinius l. 9. c. 17.
Oppian. Hal. l. 2. v. 109.
Alianus l. 1. c. 2.
Atheneus l. 8.
Alianus l. 2. c. 54.
Plutarch. de solert. Animal.

Alia. H.A. l. 1. c. 2.

Alia. H.A. l. 14. c. 2.

II. L I D.

Van de Turdus, oft Lijster.

DE Turdus, van de Grieken Kichle, om de ghelijckheid der plekken, genoemd, is certijds, na 't getuigenis van *Nikander*, *Pankrates*, by *Atheneus* *Polyonimus* oft veelnamig geweest. *Sabvianus* stelt twee geslagten, de grote en langwerpige, welke groen oft rood is. *Rondeletius* heeft twaalf gedaanten afgebeeld. Hy word van de ouden, by *Atheneus*, *Melanostiktus*, oft met zwarte ogen onderscheiden, genoemd; by *Eratosthenes* *Perkas*, oft zwart-gesprinkelde; by *Pankrates* *Oinodes* oft wijn-verwige; by *Numenius* *Alicides*, dat is purpere, genoemd. *Phavorinus* heeft hem *Poikilostiktus* genoemd. Zy worden gezeit

Athen. l. 7.

Kolumell. l. 8. c. 17. R.R.

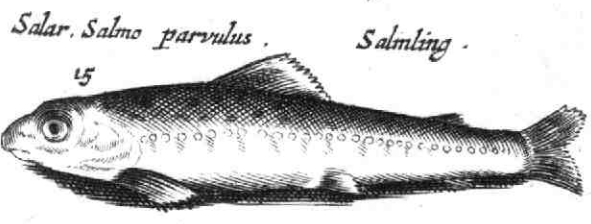
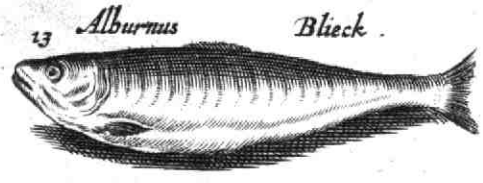
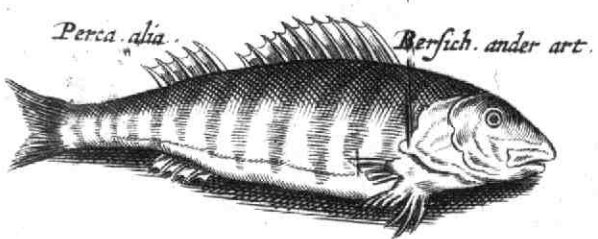
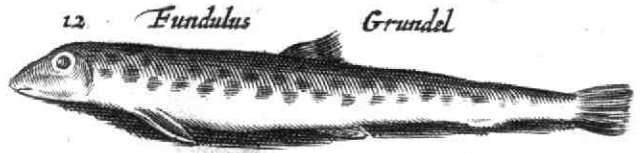
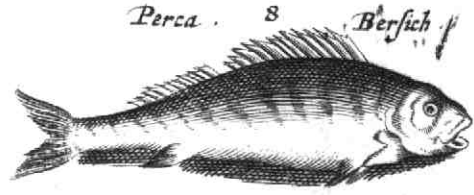
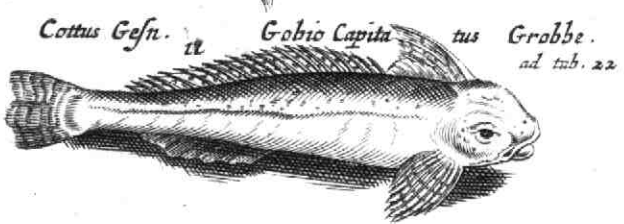
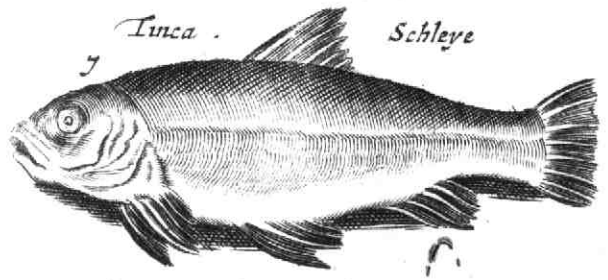
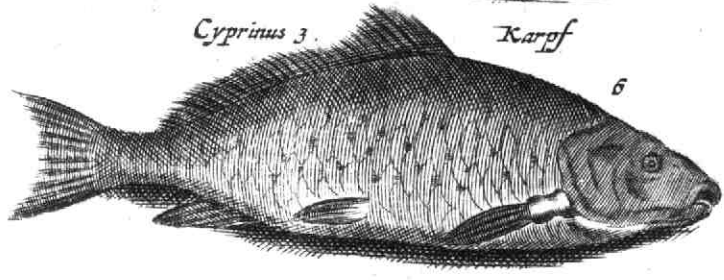
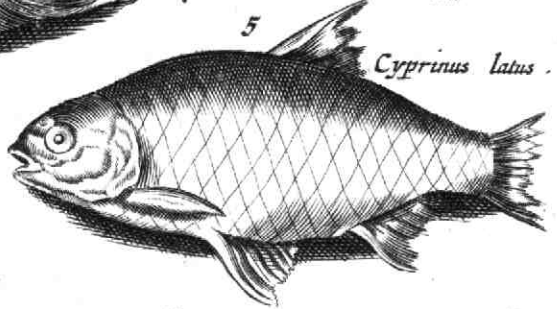
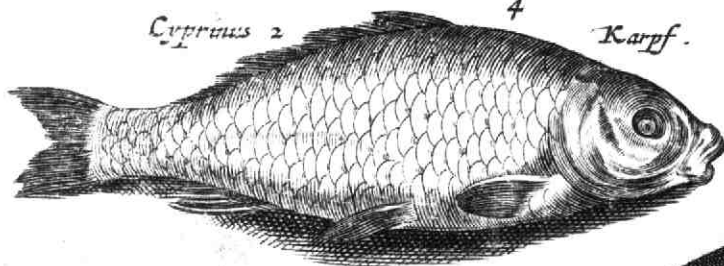
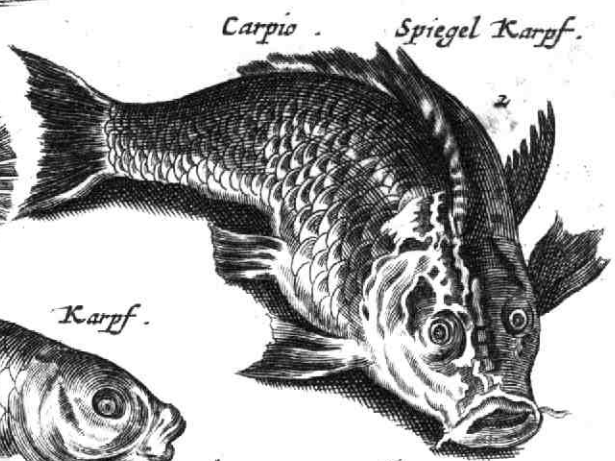
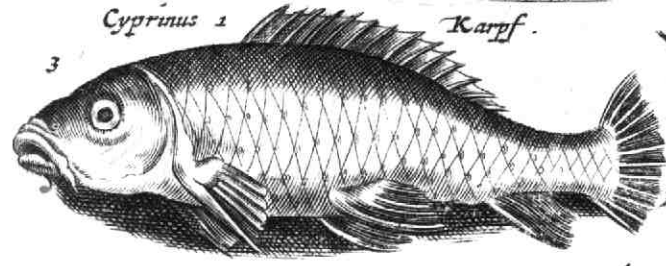
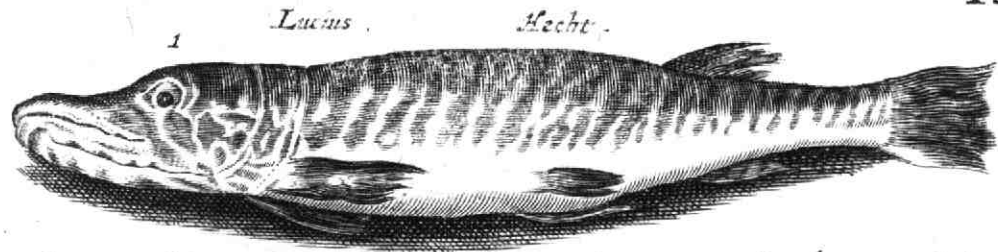
Plin. l. 9. c. 17.

Arist. H.A. l. 9. c. 17.

Plin. H. N. l. 9. c. 17.

Oppianus l. 1. v. 109.

Kolumell. l. 8. c. 16.

16 Exos sue Ichtiocola

Arift. H. A.
8. c. ult.

haar verw te veranderen. Omtrent de Lente zijnze volder, omtrent de Somer bleker geverwt. *Ariftoteles* geeft haar vier kuwen, en die alle uit een dobbele ry bestaande, uitgenomen de leste. Daar zijnder van *Al-drovandus* vijf angemerkt. Van *Rondeletius* twaalf. De eerste, die merendeels goudgeel, met rood en blauw onderscheiden is. Hy heeft een mond binnen heel rood, zonder tanden. Heel grote ogen, welkers gelen oog-appel met een swarte kring belopen is. Deswarte weder met een gele, de gele met een blauwe, deze weder met een goud-gele, en ten lesten met een swarte, die alle de andere omsingelt. Hy heeft twe byhangzels van de kin af-hangen, die velachtig en geel geverwt zijn, en voornamentlijk dry tands-wijze rode streepen. An de kuwen goud-gele vinnen, an de borst geheel blauwe, met gele zenuwen. Van welke verw ook die gene zijn, die an den aars op den rug en start zijn, daar zy met de stuit ghevoeght, en met kleine bloed-rode plekken bezait werden, de overige zijn blauw. De tweede is ter zijden een weinig witachtig, en op 't hoofd met kromme, elders met ronde, en overal blauwe plekken getekent. De vin van den rug is uit den goud-geel rood, gelijk ook de start die an 't einde blauw is, hy is an weersijden getand. De derde is groen van lijf, met een witten buik, de einden der schobben zijn blauw. Het hoofd, na even-bedeling van het lijf, is klein, geheel bleek-blauw, behalven de dekszels der kuwen, die witachtig zijn, en met langwerpige, en half-ronde geele plekken bezait, dwars over 't lijf lopen kruis-wijs streepen, van de zelve verw. Hy heeft heel grote scherpe tanden, en een grote opspalking van mond. De vierde is bloed-rood, met goud-geel vermengt, de vlekken van den rug en 't lijf zijn uit den blauwe swart. De vijfde *Polygrammus* is geheel vol rood, met plekken op het uitterste van den rug, de *Orriskus* niet ongelijk, sy zijn swart, op het hoofd lang, slangs-wijs gebogen, en blauw. De strepen die van 't hoofd recht na de start lopen, zijn rood.

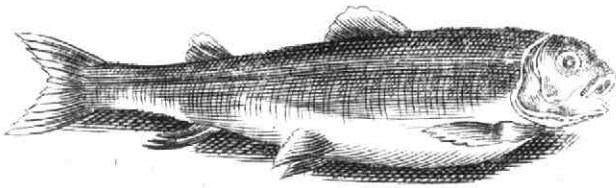
De eerste *Turdus*, van *Rondeletius*, is zeer gesprinkelt. Waaron hy *Ajulus* genoemd werd, na de ghestalte van de *Aurata* hellende, in stand en getal van vinnen de andere klip-vissen gelijk, met een donkeren rug, en blauwachtigen buik. Hy heeft kromme tanden, dikke lippen, en die gerimpelt. Grote ronde ogen, onder welke het deel met verscheide verwen doorluchtig is. Omtrent de kuwen goudverwige vinnen, an den aars en op den rug gele, met swarte en blauwe plekken bezait. De ander is uit den groene blauw, en om dat *Pareus* de verw van den hals op de vinnen en start betreft, word hy *Pauw* genoemd. De der-

de de schone, en by zommige een Koninglijke spijs genoemd, heeft velerlei verwen. Hy is merendeels groen, met purpere, blauwe, bruine, en andre gemengde verwen bezait, met gele oft roffe vinnen an de kuwen, de andere zijn alle ten deel blauw, en ten deel groen, ten deel ook rosch, met dekzels op de kuwen, die met roffe, kromme, en een zeker ruimte van staande stippen, en strepen verciert zijn. De start is rosch, met blauwe stippen getekent. Te Rome, en in 't Eyland *Levina* is hy overvloedig. De vierde word omtrent *Monpeliers* van sijn verscheide verw *Papegay* gheenoemt. Hy is swart van rug, met een groene vin, de buik en zijden zijn geelachtig. Van de kuwen tot de start lopen groene streepen. De onderste vinnen van den buik zijn blauw. De vijfde gelijkt de gele *Gobio*, alleen hier in onderscheiden, dat hy een witte streep van de ogen tot de start heeft, en met swarte plekken, die de *Gobius* niet heeft, getekent is. De zeste is de vijfde gelijk, behalven dat deze een langhen *Arends* bek heeft, die met een blauwe streep van de ogen tot de start belopen is. De zevende is heel verscheiden gheverwt, met een goud-verwigen rug, met groene plekken bezaayt, een witten buik, met roffe bochtighe ongeschikte streepen verzien, met groene lippen, een start en vinnen, merendeels blauw. De dekzels van de kuwen hebben iet roods. Het is mogelijk de *Schiris* van *Wottonus*. De achtste is alleenlijk met streepen, die op den buik malkander doorsnijden, van de voorgaande onderscheiden. De negende is groen, en geel, met een witte streep van de ogen tot de start, die met veel andere van een goud-gele verw gemengelt en geschuinst werd. De thiende is groen, het einde van de dekzels der kuwen, en vinnen van den buik is purperachtig. De ogen zijn groot en goud-verwigh. De mond klein. De buik uit den witte geel. Hy word te *Monpeliers* *Menesrior*, dat is fluitter, genoemd. De elfde is de grootste *Turdus* van alle, en helt na de grootte van de *Snoek*. Hy is rood geverwt, met veel grote swarte plekken gesprinkelt. De buik is lootverwig. De twaalfde heeft een blauw hoofd, een groenen rug, en is met een groene dunne streep van de kuwen tot de start belopen, en in het einde met een ronde plek getekent. Welken *Gesnerus* angemerkt heeft, word aldus van hem beschreven. Den rug en het halve boven-deel van de zijden is donker geverwt, met veel swartachtighe plekken onderscheiden. Datse onder de klip-vissen gerekent werden, hebben ons *Galenus*, en *Diokles* geleeraart. Nochtans beminnen zy niet alle klippen, maar die omtrent de stranden met mos en wier behangen zijn,

en

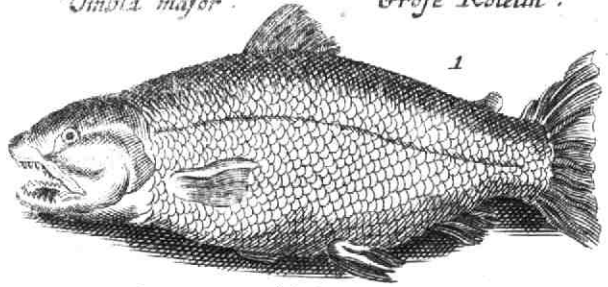
2. Umbra min.

Rötelin pitzling

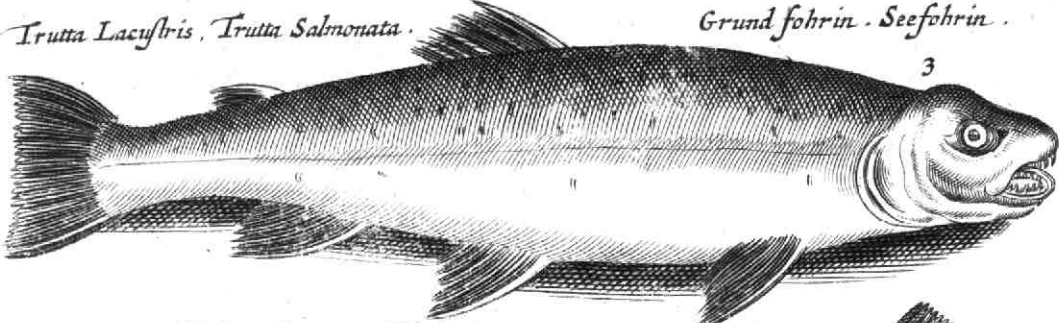
Umbra major

Große Rötelin

Trutta Lacustris, Trutta Salmonata.

Grund fohrin . Seefohrin .

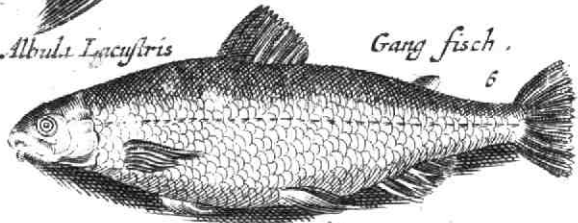
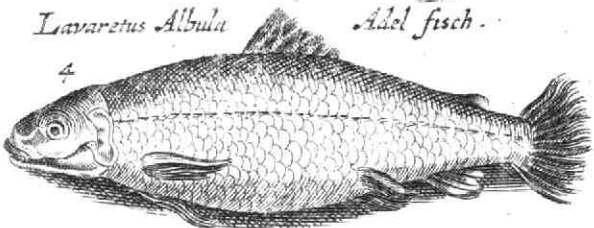

Lavaretus Albula

Adel fisch .

Albula Lacustris

Gang fisch .

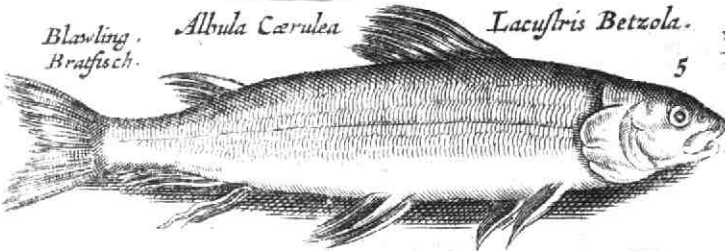
Blawling .
Bräufisch .

Albula Cerulea

Lacustris Betzola.

Alb. minima .

Hegling .

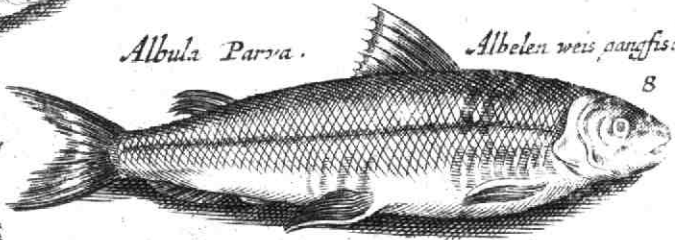
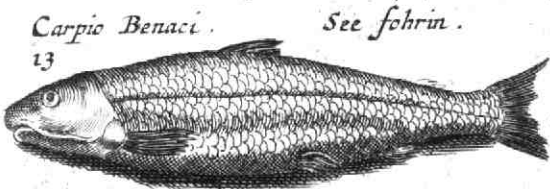

Carpio Benaci .

See fohrin .

Albula Parva .

Albelen weis pangfisch

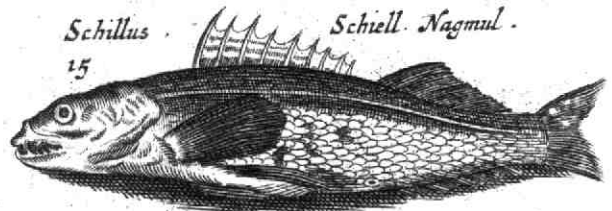
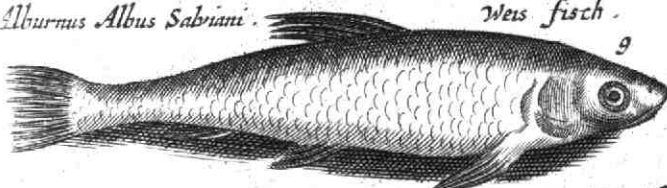

Alburnus Albus Sabiani .

Weis fisch .

Schillus .

Schiell. Nagmul .

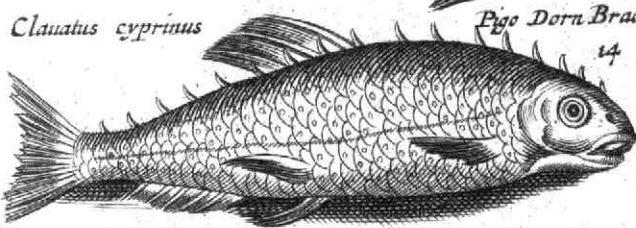

Clavatus cyprinus

Pigo Dora Brachfimen

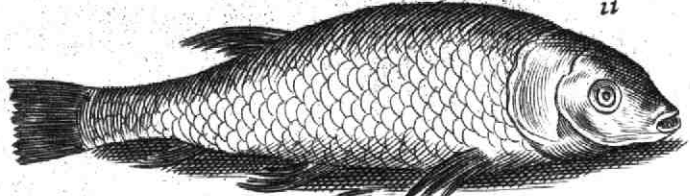
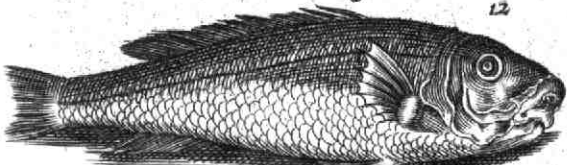
S. Qualus

Ein Art hering .

Farra . Alius . generis .

Farra albula lacustris species

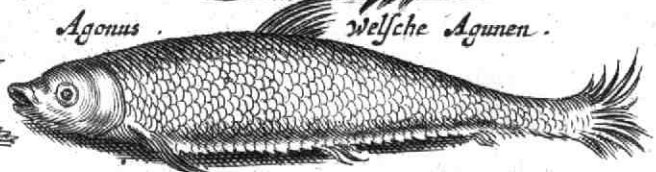

Chalcis altera Rondelety

ein Heringart. in Siessen Seen .

Agonus .

Welsche Agunen .

en hy wijkt ook niet ver van die woonplaats af. In de Pontus is hy mette Merula niet te vinden. *Salvianus* schrijft, dat hy niet alleen met kruid en wier, maar ook met kleine visjes, als de *Loligo* en andere schulpachtighe visjes, leeft. Zy zeggen dat hy 's Winters, op de wijs van andere vissen, verschuyt, op welke tijdt hy ook jongen krijgt. Dat hy van de Merula in gedaante niet verscheelt, en dat deze het mannetje, die het wijfje is, moet onder de dwalingen van *Oppianus* gestelt worden. De zelve tekent ook in haar een zonderling voorbeeld van huwelijke liefde an. Als het mannetje doot is, komen de wijfjes uit haar hollen voort, en sterven een selve doot mette mannetjes. Sy hebben fachte tedere wrongelachtighe visch, gelijk *Galenus* verhaalt. *Trallianus* prijft se voor die gene, welke geen etens-lust hebben, en noemtse de Zee-Ptifana. *Platina* schrijft datse op alle wijfen gekookt worden, maar dat de ghebrade mostert vereischt.

III. LID.

*Van de Pauw van Salvianus,
en de Lepras.*

DE visch, Pauw genoemd, zijn wy an *Salvianus* schuldig, welchen *Ambrosius* en *Isidorus Hispalensis* gedacht hebben. Hy is verscheiden van de Pauw van *Philostratus*, die in de rivier Phasis van Indie gevonden werd, en eenige blauwe krullen, en verscheiden geverwde schobben, met een goud-gele start, die an alle kanten beweeglijk is, heeft. Te Rome word hy *Papagalo*, van de Portugezen *Budia* genoemd. Hy is dikmaal twe pond swaar, en selden een elleboog lang. Van lijf en gestalte de Poel-zeelt niet ongelijk, hy is met breede schobben bedekt, en verscheiden geverwt. Want het geheele lijf is by nagesprenkelt groen. Het achterste van den buik is uitten witte groen. Het voorste uitten witte blauw. De rug en start uitten groene swart. De zijden uitten groene ten deel geelachtig, ten deel blauw. Het hoofd, dat dik is, is uitten groene blauw, met veel rode plekken, en sommige blauwe, sonder orde, door malkander gemengt. De snuit is lang, maar niet spits. De lippen zijn heel dik, welkers bovenste dobbel schijnt. Hy heeft grote goudverwige ogen. An weersijden vier kuwen, omtrent de selve brede ronde vinnen, de tweede niet so breed an den buik. Op den rug rijst 'er een heel lang, welkers voorste deel smal, en met angels versien is. Het achterste breed, en sonder angels. Van den aars, die by na in 't midden van den buik is, ook een met twe oft dry angels over den onder-buik totte start uitgestrekt. De start eindigt in een brede,

byna ronde, blauwachtighe, en met veel blauwe plekken en strepen vercierde vin. Indien wy hem innerlijk bezien. Hy heeft een grote maag, veel byhangfels, brede darmen, een witachtig lever, daar de galblaas an hangt, en een swarte milt. Zijn spijs is, behalven wier en andere uitwerpsels van de Zee, kleine visch. Hy is eenzaam, en word dikmaal alieen gevangen. Voornamentlijk in de Lenté en Herfft; mogelijk om datze Zomers de hitte niet verdragen kunnen, en verschuilen. Hy is in de spijs niet veel geacht.

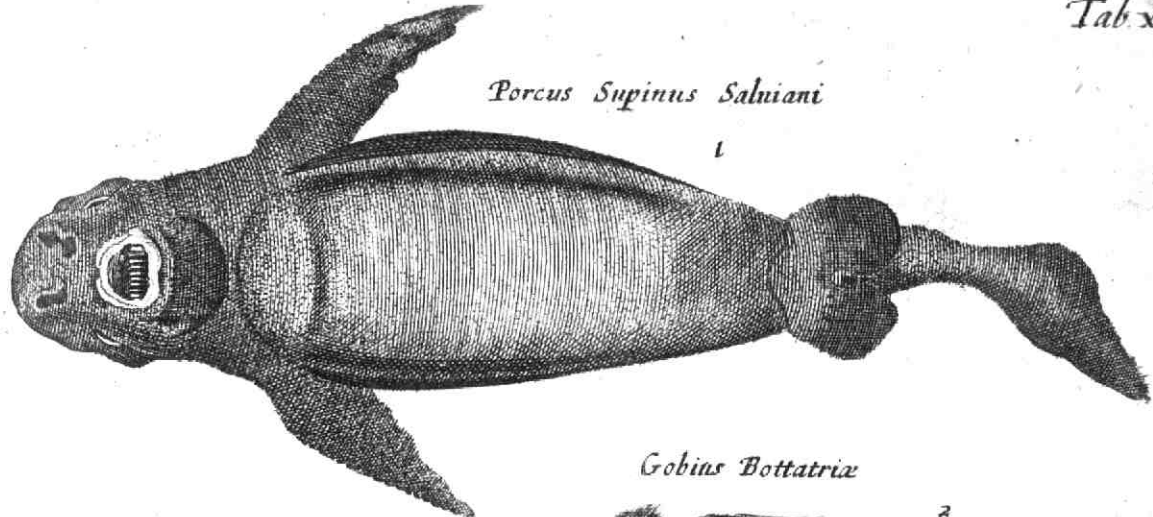
De Lepras oft *Pforus*, also genoemd om dat hy, als de *Lazarige*, ghevlekt is; maar mogelijk qualik. Hy word van de Latijnen, indien *Rondeletius* de waarheit schrijft, *Lelepris* genoemd. Hy is uit het geslagt van de *Turdus*. Hy word in de Adriatize Zee nauwelijc negen duim lang; maar in den Oceaan meer als een voet. Zijn gehele lijf is nu met dwarze, dan met rechte, en schuinse plekken gesprenkelt, met brede schobben, die an den rand rood zijn. Het hoofd is niet met zo veel plekken besproeit, het welk hier en daar uit blauw, groene en rood-vermengde strepen verthoont. Hy heeft kleine ronde ogen. De kring blauwverwig, welken, als hy die in 't rond drayt, een blauwe, daar na een goud-gele, ten lesten een silver-witte glans verthoont. Zijn mond is klein, de tanden wit en scherp. Het opper-kaakbeen word als een buize in 't bekkeneel gehecht, zo datmen byna meent dat het twe vleesige lippen zijn. De tong is wit, en byna los. Over den rug heeft hy een verknochte vin, met zestien angels verzien; en een ander onder den buik omtrent den aars. Alle de vinnen zijn voorschijnig, facht en licht, met rood, blauw, en andere verwen gesprenkelt. De streep, die de vissen in weersijden scheidt, loopt in dese visch niet recht. Maar van den boven-hoek van de kuwen gebogen langs den rug; daar na, als de vin van den ruch eindigt, word die streep daar gekromt en gebogen, en strekt zich daar na recht over de start uit. Wat de innerlijke deelen angaat; hy heeft een witten pens-zak, een lever uitten bleke melkachtig, na de linker zijde hellende, met dry quabben, een lang, en twe korre. Een platte langwerpige milt, rood, een kleine vinger groot. De darmen zijn van de selve ruimte, so dat 'er eigenlijk geen maagh in kan ghesien werden, en die worden eenmaal van de maag totten aars omgebogen, en zijn met veel darm-netten bedekt. Hy heeft overvloedige hom, en een twee-hoornige lijfmoer. Desen hebben wy uit *Bellonius*, die meent dat het de selve mette *Marfapani* is; mogelijk om datse lekker geoordeelt werd om zijn aangename smaak, als de gemeenlijk genoemde *Marsepein*. Maar is noch

Plin. H. N.
l. 9. c. 15.

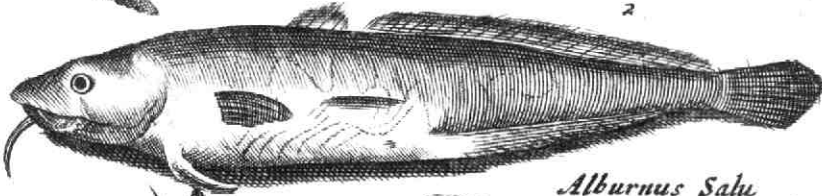
Oppianus
Halieut.
l. 4. v. 240.

Ambroz.
Hexamer.
Phil. 1. 3.
de vita
Appollon.

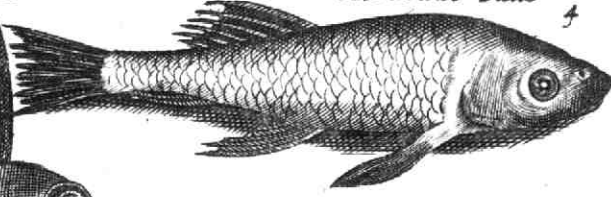
Porcus Supinus Salviani

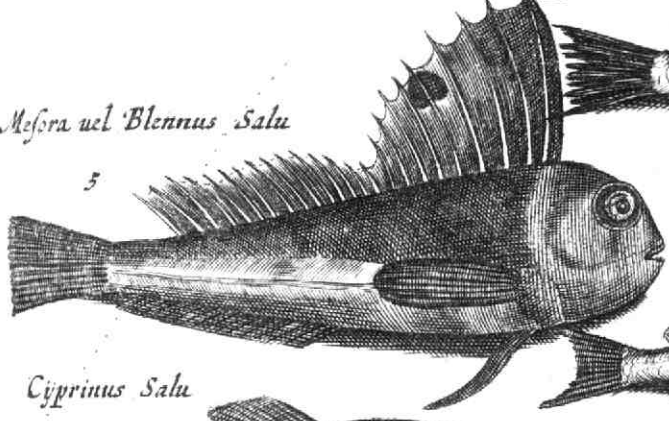
Gobius Bottatrix

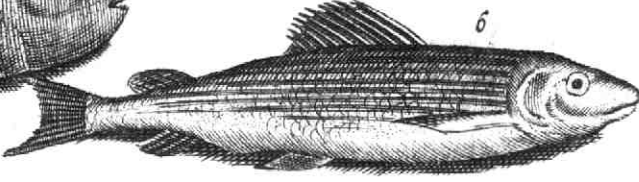
Alburnus Salu

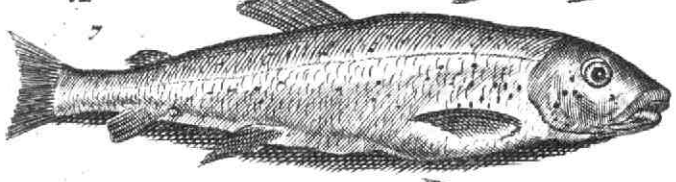
Mesora uel Blennius Salu

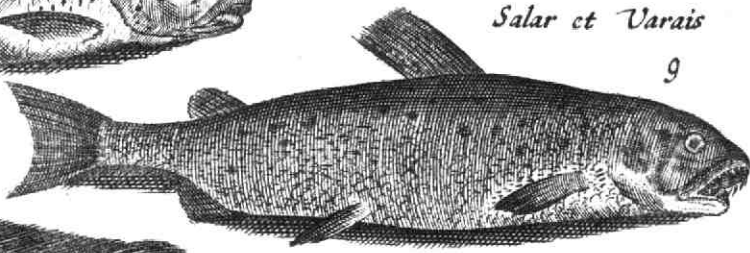
Thymus Salu

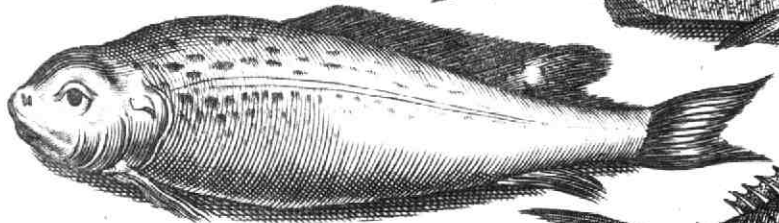
Cyprinus Salu

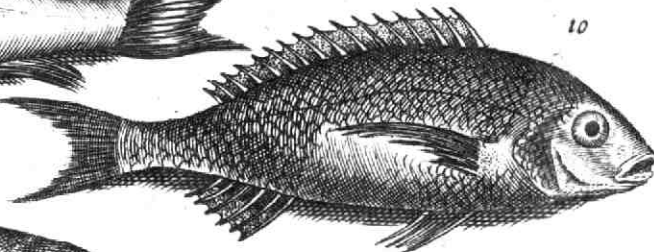
Salar et Varais

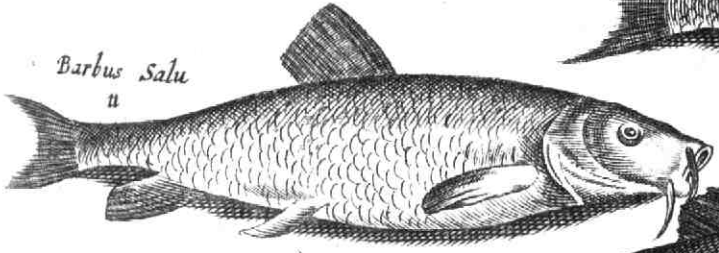
Obis

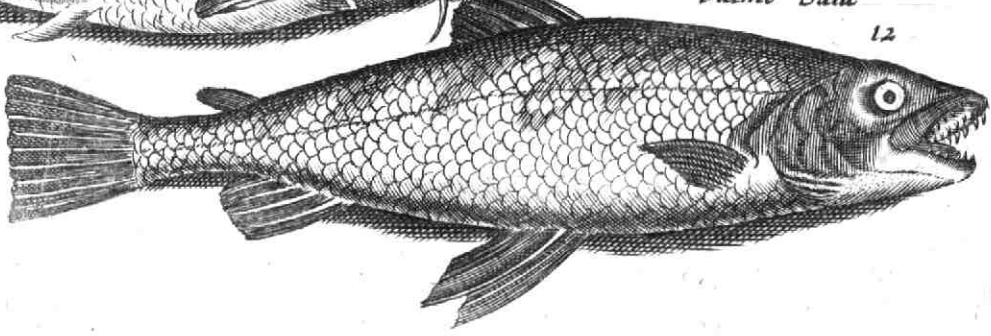
Rubellius Salu

Barbus Salu

Salmo Salu

een ander visch, *Marfapanis* genoemd, die ook *Rosa* genoemd werd, en die op den rug heel roodt, maar minder aan den buik is.

IV. LID.

Van de *Merula*.

DE *Merula* is by de uitlegger van *Oppianus* en *Apicius Merulus*, by *Plinius*, na 't seggen van *Bellonius*, *Piscis Alpratilis*, te Venetie Zeezeelt, by de Grieken *Kossiphus* en *Kottyphus* genoemd. In zijn verw zijn de schrijvers niet eens. *Numenius* noemt hem by *Atheneus* Swart. *Oppianus* Aitoria. *Varinus* Melanostiktus. *Salvianus* en *Rondeletius* seggen dat hy uitten bruine en blauwe swartachtig is. Dese verdeelt haar ook in kunne, en zeidt dat in 't mannetje de verw meer blauw, maar in 't wijfje verscheiden swart gesprenkelt is. De selve zeit, dat de Indize verw vol swart genoemd werd. Daar word ook een geslagt gevonden met een swarten ruch, en an den buik van Indize verw, en an sommige delen blauw. *Aldrovandus* vertoont een geheel groene; zodanige heeft *Ovidius* ook nagelaten. By *Alianus* lesen wy dat hy zijn verw verandert. Daar in komen zy alle over een, dat hy van lijfs gestalte de Zeelt gelijk is. Dat hy breder schobben als de *Turdus*, en de werfels van den ruch seer verheven heeft. Dit eene komt in zijn ontleding merkens waardig voor, dat, wyl hy een witte lever heeft, en in twe quabben verdeelt, nochtans zijn gal in een dun blaasje besloten, met eenige bochten gedrayt, vertoont, welkers lengte anderhalve voet lang is. Welken *Aldrovandus* beschrijft, is meer op de start, minder op den ruch groen. De einden van de vinnen heeft hy blauw, en de deksels van de kuwen in 't einde rood. Den oog-appel omringt een rode, en dien rode een blauwe kring. Het is seker dat hy van *Aristoteles* en *Plinius* onder de klip-vissen betrokken werd, 't geen andere ook toestemmen. Nochtans lopen zy niet in de Pontus. Sy eten 't selve dat de *Turdus* eet. Sy ondersoeken en drukken eerst haar spijs, daarna laten zy die leggen, en als zy zien datse haar niet beweegt, flokken zy die in. Wat haar teling angaat: een iegelijk mannetje speelt met veel wijfjes. Ghy soud seggen datse op de wijs der Persen en Meden leefden. De mannetjes zijn altijd yver-zuchtig, en voornamentlik omtrent de tijd van 't baren. Als de wijfjes t'huis broeyen, passien zy als op de deur, op dat de wijfjes geen lagen geleit werden. Omtrent den avond, *Oppianus* zeit 's nachts, verlaten zy haar wacht, om de kost te soeken; maar de wijfjes, die binnen blijven, vinden wier, dat om de rotzen hangt, tot voedzel. Als het man-

Aldrov. de
Pisc. c. 6.
Alia, l. 12.
c. 28.

Arist. H. A.
l. 8. c. 15.
Plin. l. 9. c.
15.
Kolumel.
R. R. l. 8. c.
19.
Alia. l. 1.
c. 14.
Oppianus
Halieut.
l. 4. v. 190.

netje doot is, komen zy uit, die van te voren altijd t'huis bleven. Sy worden van de *Squilla* overvallen. Daarom laten de vissers, als zy zien datse haar wijfjes bewaren, een levende *Squilla* in 't water met een touw neder; en wijl sich de *Merulus* an hem soekt te wreken, vat hy hem, en word self gevangen, soo dat zijn wraak hem weinig vreugde baart.

V. LID.

Van de *Iulis* oft *Meerjunkerling*.

DE visch *Iulis*, by *Synesius Oulus*, by *Hermippus Smyrneus* *Hikka*, met welken naam *Hermolaus* meende dat de *Sturio* betekent wierd, word van andere *Jurella* en *Jura* genoemd. Wyl datter geen een gedaante is, daarom is het ook niet wonder datter verschil in de beschrijving is. Hy is gesprenkelt-blauw van rug, en met kleine schobben: in getal en stand; lippen, kromme tanden, en start de andere klip-vissen gelijk. Van 't hoofd totte start heeft hy een goud-gele streep, welke hier en daar getand, en an 't onderdeel blauw geverwt is. De buik is uitten witte geelachtig. *Bellonius* doctet by, dat hy dun en langwerpig van lijf is, met zo veel verscheide ogen op den ruch, dat gy in de selve an weersijden een regenboog ziet, en dat hy met dunne schobben, van velerlet verw, waar over rechte, blauwe, groene, gele, rode en donkere strepen lopen, bedekt is. Hy heeft een ronde start. De beschrijving van *Salvianus* is deze. De *Julis* heeft een scherpen snuit, en zo voort. Dat hy onder de klip-vissen getelt werd, oordelen wy uit *Oppianus*. *Rondeletius* zeit, dat hy te *Antipolis*, en in de streck van *Ligurie* overvloedig is, en in de *Adriatize* zee niet weiniger. Zy eten kleine visch, en by gebrek wier. *Numenius* getuigt datze vraachtig zijn. *Bellonius* en *Salvianus* datze eenzaam in de klippen leven. *Aristoteles* zeit datze met scholen wonen. Zy hoeden haar voor den angel, nochtans rukken zy niet dikwils het aas alleen voor af. Datze de mond vol vergif hebben, en in de jacht de duikers en vissers hardnekkig vervolgen, en na haar bloed jaken, word openbaarlijk van *Oppianus* en *Alianus* bevestigd. 't Geen *Aldrovandus* daar tegen in-brengt is weinigh. *Salvianus* verhaalt datse voor de sieken gekookt, en voor de gezonde in de pan ghesnerkt werden, mogelijk als haar 't hoofd af-gehouden is. Dat haar zap den buik week maakt, vind ik by *Dioskorides*; dattet water af-drijft, by *Plinius*.

Oppian.
Halieut.
l. 1. v. 124.

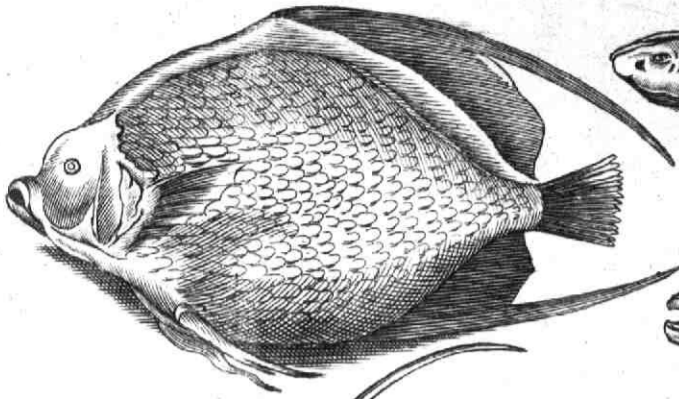
Arist. H. A.
l. 9.

Oppian.
Halieut.
l. 2. v. 434.
Alia. H. A.
l. 2. c. 44.

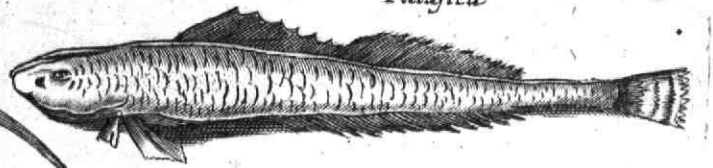
Dioskorid.

VI. LID.

Paru 2

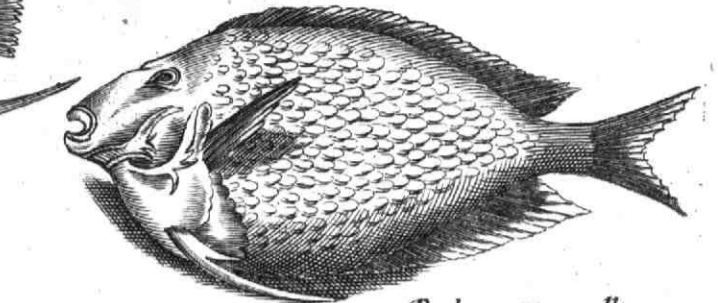
Taiatica 1

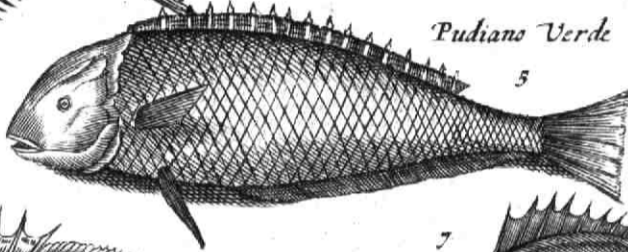
Guaperua 3

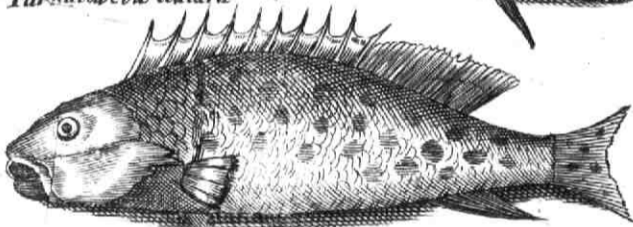
Pudiano Vermelli 4

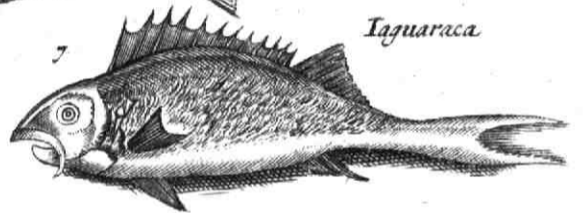
Pudiano Verde 5

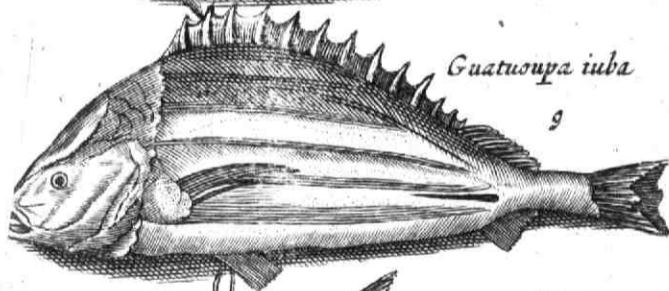
Turucapaba itaiara 6

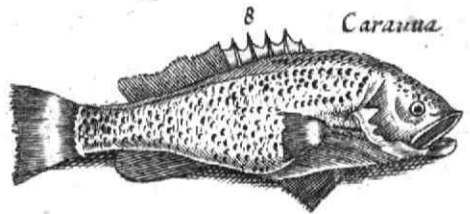
Iaguaraca 7

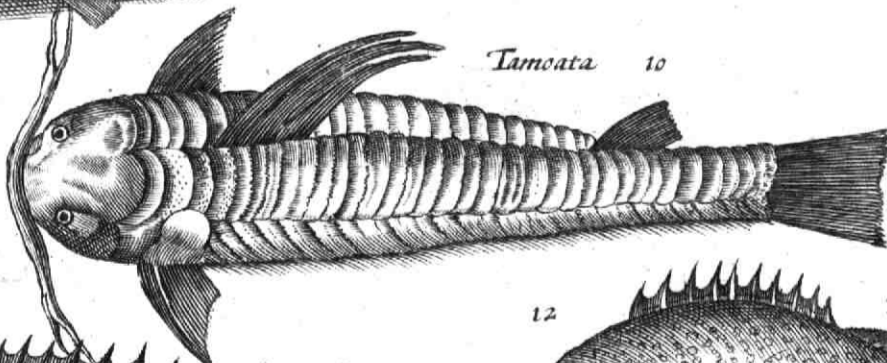
Guatuoupa iuba 9

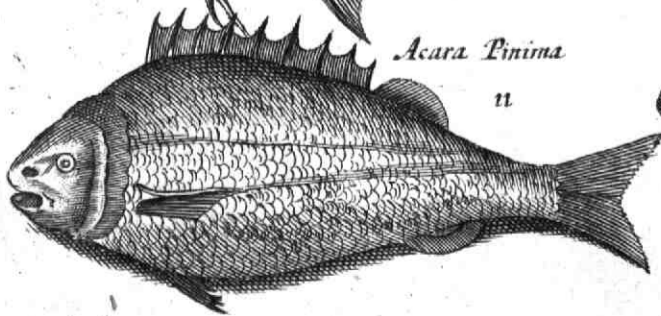
Caranua 8

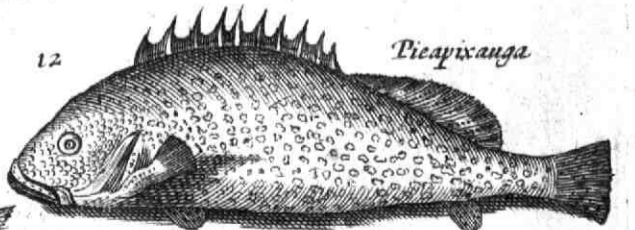
Tamoata 10

Acara Pinima 11

Picayixanga 12

VI. LID.

Van de Phycis.

DE Phycis, die mogelijk van de Phycenæ alleen in kuwe verscheelt, word by *Theodorus Fuca* genoemd. De Grieken, van onse tijd, noemen hem Phycida, gelijk *Gellius* zegt. Phocida, gelijk *Rondeletius*. Phycæa, gelijk *Massarias*. Pephicatismena, gelijk *Hermolaus*. Lampiana, gelijk *Bellonius* verhaalt. Men meent dat hy die naam bekomen heeft, om dat hy in de Zee-mosch nestelt. Hy is de selve met de Zee-zeelt, en de visch *Ficus* oft vijg te Rome genoemd. (Om dat sijn vlees, als de vijgen, sacht en vol saps is.) Tegen *Rondeletius* strijd *Sabvianus*, en drijft dat hy de selve is, die, om de grote gelijkheid met de Zee-baars, ook baars genoemd werd; daar *Aldrovandus* niet veel van verscheelt. Zy zijn even bochtig van rugh, en van een selve verw, met een uithestrekten scherpen bek, en komen in stand, ghetal en ghestalte van vinnen over een. Nochtans moetmen niet geloven datse de selfde zijn. De Phycis heeft dikker hoofd, groter mond, en is met groter tanden in de opperkaak verzien. De buik is niet zo uitpuilend. De vinnen zijn met geen kleine rosse plekken getekent. Hy is sonder dwarfe swarte strepen, met welke de zijden van de baars getekent zijn. Op 't hooften de deksels van de kuwen staan enige stippen en blauwe strepen. *Aristoteles* zegt, dat het mannetje swarter, en niet altijd eenverwig is. In de Lente is hy hoog, op andere tijden bleker geverwt. Dat hem *Atheneus* *Akantostephe* noemt, is van de angels, daarden rugh en buik mede beset zijn, te verstaan. Om datse nimmer langer als een hand breed zijn, daarom worden zy van *Aristoteles* Phocida genoemd. *Bellonius* bewijst datter meer als een geslacht is: want hy getuigt dat hy donkere, rode, groene, en veel-verwige gesien heeft. Hy doet 'er by, datse alle een verknochte vin op den rugh hebben, met twaalf angels verzien, en weder an de kuwen weerszijds een, en onder den buik twe, welke ider met brede vaste schobben bedekt werden. Datse in de opperkaak weerszijds een oft twe tanden hebben, in de onderste meer, en achterwaarts veel bak-tanden. Zy hebben alle een melkachtige lever, na de linker zijde hellende. De gal is in de linker zijde met een langwerpigegal-blaas besloten, en geel geverwt. *Aristoteles*, *Plinius* en *Diokles* hebben hem onder de Klip-vissen ghestelt. *Zuidas* noemt hem *Limenetis*, en *Ovidius* telt hem onder de klip-vissen. Sy eten slijk, wier, en mosch, 't welk *Kaulium* genoemd werd, en hoewel zy haar van ander vlees onthouden, nochtans soeken se veeltijts de *Squilla*. Als zy ba-

Arist. H. A. l. 6. c. 13.

Arist. H. A. l. 8. c. 2. idem l. 8. c. ult.

ren zullen, maken sy een nest van wier, waar in zy baren, 'en behoeden alzo haar jongen voor ongeval. *Aristoteles* schrijft datze tweemaal in 't jaar baren. Datse by *Oppianus* gelubde genoemd werden, is valsch. Want hy beschrijft hem, met eerlijke woorden, een echtbreker te zijn. Hy word van *Xenokrates* in de spijs ghepresen. By *Diphilus* wort hy ook gezeit zuiver van visch te zijn, en licht om verteren. Ja ook *Hippokrates* steltze an die gene, welke licht en goed van visch zijn, en zeit dat zy haar bynaam van de vissers hebben. Zy worden ook op de maaltijd van *Kotys*, koning van *Thrasie*, gestelt; huidendaags komen zy weinig in de grote Heeren schotels.

Plutarch. de solert. animal.

Aristoteles l. 6. c. 13.

Hipp. 2. de viot. ratione.

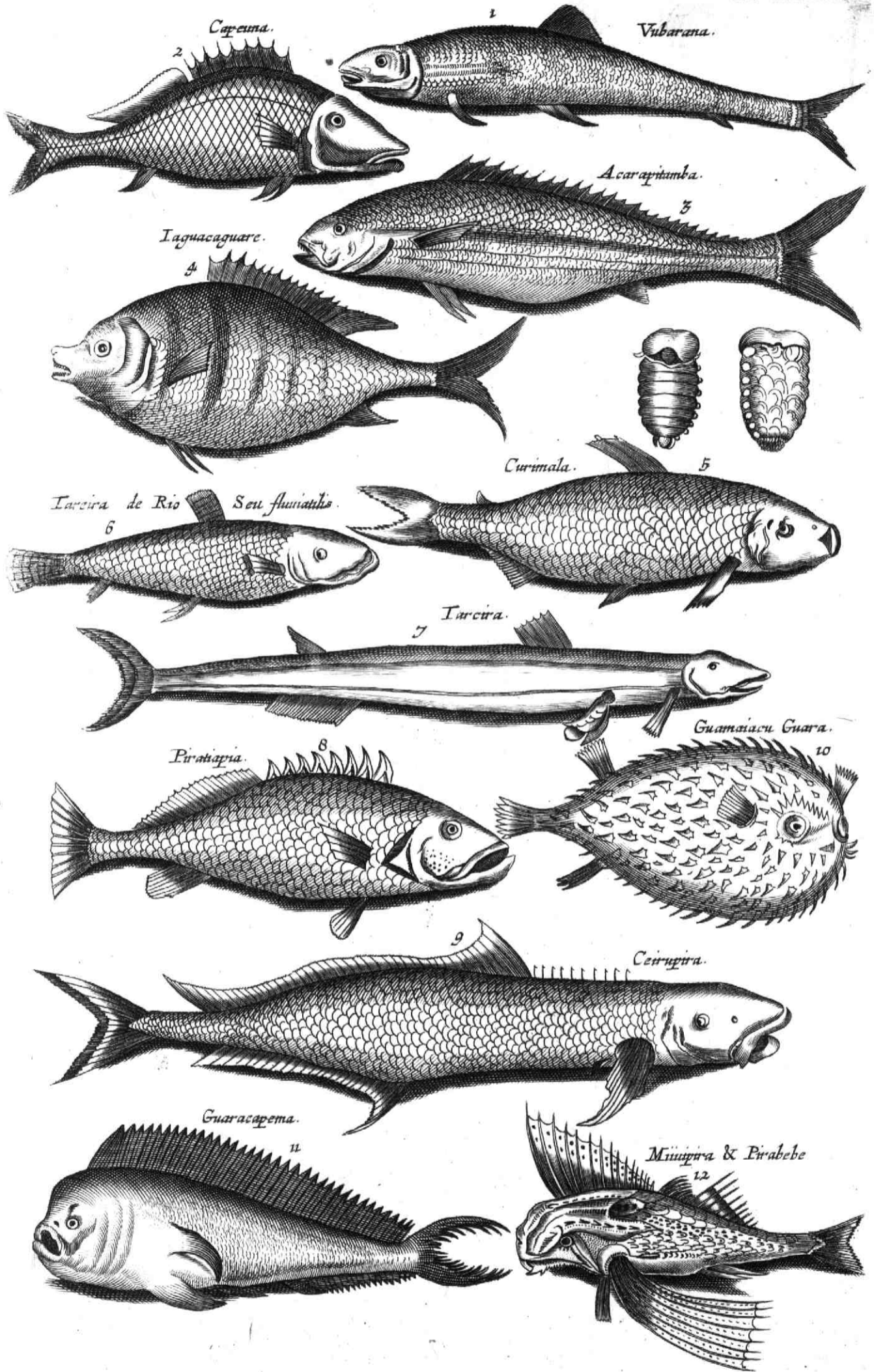
VII. STIP.

Van de Zee-baars.

NA de Phycis stellen wy, om de gelijkheid, de Baars, die by de Grieken *Perke*, by *Dioskorides* en *Paulus Egenita* *Perkis* genoemd werd, hoewelze *Plinius* op de lijst van de vissen voor verscheiden schijnt te houden, en heeft sijn naam van sijn verw, welken de Grieken *Perkus* noemen. Hy heeft een teken, 't welk weinig vissen gemeen is, om dat hy met dwarfe strepen over de rug besproeit is. Om die verscheidenheit word hy by *Aristoteles* *Gramma Poikilos* genoemd, gelijk gy by *Atheneus* vinden sult. En om dat de selve levendig is, wort hy by *MatroParodus* *Anthesichros* genoemd. Daar zijn van hem twe geslachten, te weten de Rivier-baars; daar wy hier nu van spreken sullen, en de Zee-baars. Dese Baars word niet so groot als de Rivier-baars. Hy is uit den rode swartachtigh, en heeft maar een verknochte vin over den geheelen rugh. Hy word met kleine schobben bedekt. De buik is blauw, de zijden zijn purperverwig. De rugh is uit den gele swart. *Aldrovandus* stelt 'er dry. d'Eerste is het hoofd, de vinnen, en start, uitten rode geel, of liever goudverwig. Het opperste van den rug is ysergrauw, daar na geel, voort an de zijden en den buik wit, met rode plekken, rond, om die witheid getekent. De vinnen van den rug zijn zilververwig; de andere, en die van de start zijn goudgeel. De dwarze strepen, die van den rug dwars na de zijden dalen, gelijk een vallend water, zijn ook zilverwit. De mond heeft hy binnen wit, en de lippen rood. De ander, die de grote genoemd werd, is buiten en binnen rood van bek, en in den omring geelachtig. De rug is rosch. De buik en zijden zijn wit. Het uitterste van de schobben is rood. De vin van den rug is geel, als mede byna 't gehele uitterste, daar sy an de sliet vast is, dat metten ruggelijk verwig is. De dekzels van de kuwen zijn geel, met brede worm-vormige

Aldrov. de piscib. 1. c. 9.

E strepen

strepn uitten asgrauwe geplekt. De derde is sierlijk getant. De rug en 't hoofd zijn uitten asgrauw geel, de vinnen en start zijn swart, de zijden blauw, en de buik helt na het rood. De strepen ter zijden zijn donkerrood, maar die van de kuwen na de start lopen zijn op den rugh rosch, de overige groen. Hy houdt sich omtrent de wier, en moschachtige klippen. Als *Albertus* seit, datse omtrent de Duitse zee-stranden gevonden werden, moetmen dat alleenlijk van de ruwe en klippighe verstaan. Dat het een klip-vis is, blijkt openbaarlijk uit *Galenus*, *Plinius*, *Oppianus* en *Diokles*. Hy eet vlees; hy verschuilt 's winters, so wel het mannetje als het wijfje, op de wijs van andere klip-vissen, op welke tijd hy ook jongen voortbrengt. *Marsilius Fisius* seidt, dat hy snel in 't lopen is. In de spijs is hy ghesondt gegeten. Hier van is het oude spreekwoordt Antiperkos Scorpion. Een slang voor visch, als het beste achter gehouden werdt, maar hy word om zijn onanghename smaak verworpen. *Plinius* getuigt, dat hy zijn gebruik in de Geneeskunst heeft. Want hy seit, dat de asch van het hoofd dat gefouten is met honigh vermengt, de puisten van de natuurlijke leden ontdoet, en dat de selve met sout, quendel en oly de lijfmoer goed is, en met roken de nageboorte aftrekt.

Oppian.
Halicut.
l. 1, v. 124.

Arist. H.A.
8, c. 15.

Zenob.
Diogen.
& Zuid.

VIII. LID.

Van de Channe oft Gin-visch, en Kanadella oft kleine Gin-visch.

DE Channe by de Grieken alzo ghe-noemt, indien het een wijfje, maar indien het een mannetje is Channus, ('t schijnt dat Channus en Channe een bedorven woord is) word van zommige Hiattula, van hiando, dat is gapen, genoemd, niet om dat hy stervende gaapt, gelijk *Bellonius* meent, maar om dat hy de kaaksbeenders so gestelt heeft, dat hy altijd schijnt te gapen, daarom heeft hem *Epicharnus Megalochammona* genoemd. Van *Spensippus* word hy om sijn verscheide verw mette Baars en Phycis vergeleken, waar van hem *Aristoteles* na 't seggen van *Atheneus Poikilogrammus* genoemd heeft. Van zijn gestalte komt by de oude niet voor. *Bellonius* maakt hem mette Baars so gelijk, datmen gelooft datse een selve visch zijn, en d'een voor d'ander verkocht werd. *Salvianus* seit, dat sy met haar scherpen snuit, mette stand, getal en ghestalte van de vinnen, ogen, kuwen, start en veel-verwigh lijf de Baars en Phycis gelijk zijn, maar in matelijkheid van mond, kleinheid der randen, dunheid van hoofd, kleine schobben, en eyronde gestalte van lijf de Baars gelijk zijn. En van beide door verscheidenheid van ver-

wen, het onderkaakbeen en angels van de kuwen opentlijk onderscheiden werden. De rug van de Channia is minder uit den rode swart, als van de andere. De buik en zijden zijn met een paarfachtighe witheid geverwt. De vin van den rug is geel, maar die onder anden buik en de start is, word met rosse plekken getekent, van de mond lopen over de deksel der kuwen an de zijden enige rode strepen, van geen gelijke breedte nocht even verre van malkander staande, totte start. Het onderkaakbeen is niet alleenlijk rood, maar langer als het bovenste, en schijnt daarom altijd te gapen. In 't achterste van de deksels der kuwen staan twe witte scherpe angels, maar niet groot, van welke de Phycis, en Baars ontbloot zijn. De maag, en darmen heeft hy ruim, de lever witachtig, de milt roodachtig en, steentjes in het hoofd, het welk wy uit *Bellonius* hebben. *Aristoteles* maakt hem plaats in de zee, maar *Oppianus* seit, dat hy sich omtrent de klippen houd, 't welk de ondervindig der vissers niet teghengaat. Hy leeft alleenlijk met visch, voornamentlijk met Krabben, en als hy de vissen met kragt vervolgt, valt hem dikmaal de maag voor in de mond. Het onderscheid der kunne is twijfelachtig. Want men zeit, datze alle een lijfmoer hebben, en alle vol kuit gevonden zijn. Dat sich de zaak sodanig heeft, leert *Rondeletius* uit de ontleding van vele, en meent dat dese gewoonlijke ontfangenis de grote vruchtbaarheid van dese vissen is toe te schrijven. Dese volmaakt haar kuit, en volbrengt de kracht van het mannetje. Van de Kanadella, also wordt hy by de Inwoonders van de Poel Martegue genoemd, spreekt *Bellonius* aldus. De Kanadella is in de Ligurise zee heel wel bekend, hy heeft een schone en verscheidene verw, enz.

Arist. H.A.
8, c. 13.
Oppianus
l. 1, v. 124.

Galenus
de natural.
iacult. 1, 3.
Aristoteles
1, 8, c. 2.
& 1, 6, c. 13.
Plin. H. N.
1, 9, c. 16.

IX. LID.

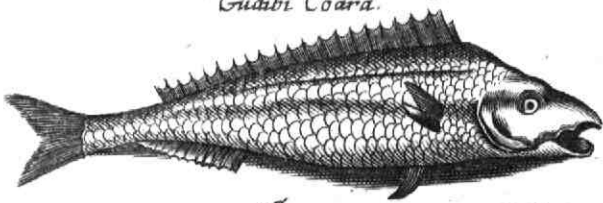
Van de Hepatus Levervisch.

DE visch welke van de Grieken om de verw en grote van de lever Hepatus, of lever-visch genoemd word, word ook van zijn bruin-rode verw Lebias, en van *Hermolaus Zee-lever*, van *Gaza Jecorinus* genoemd. Dat hy van de Hepatus van *Alia-*

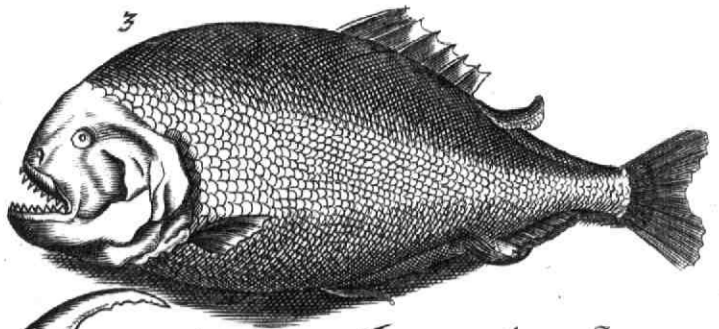
Alia. H. A.
15, c. 17.
1, 9, c. 38.

en

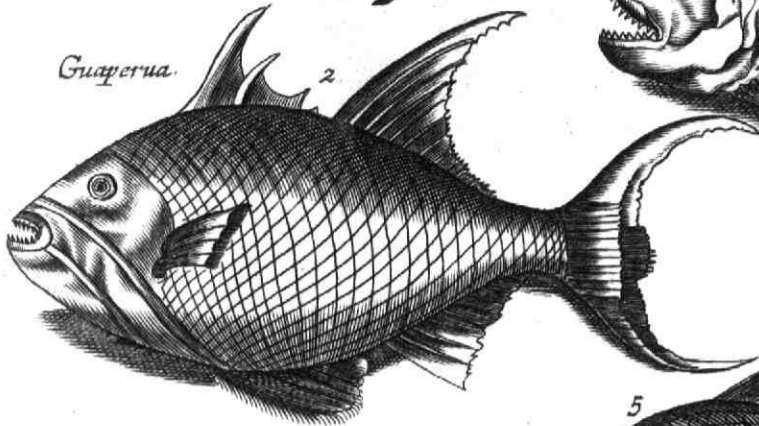
Guabi Coara. 1

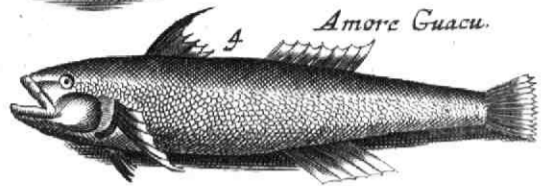
Piraia et Piranha. 3

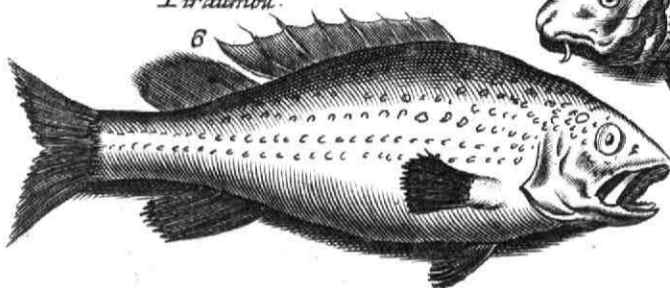
Guaperua. 2

Amore Guacu. 4

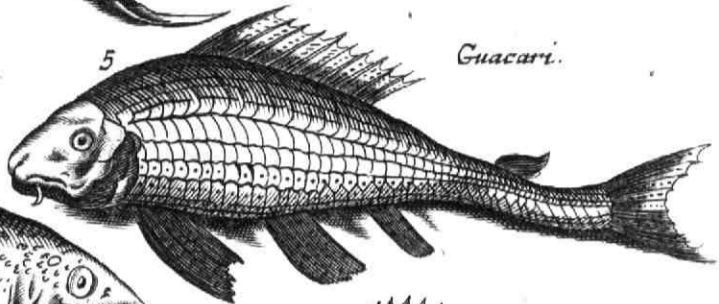

Piraamba. 6

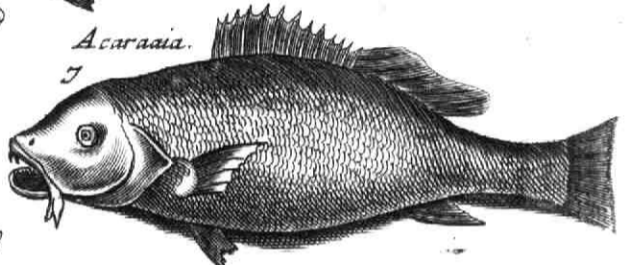

5

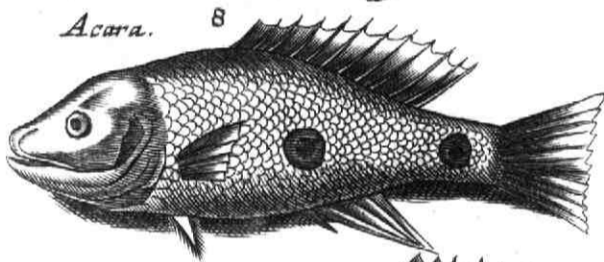
Guacari.

Acaranaia. 7

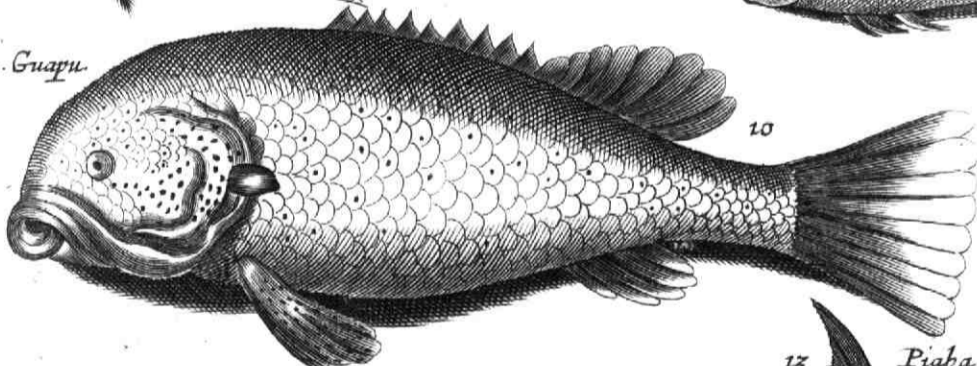
Acara. 8

Guariguaru. 9

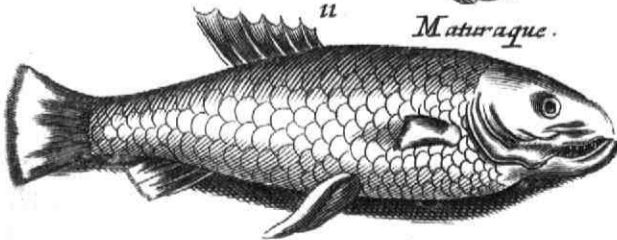

Cugupu. Guapu. 10

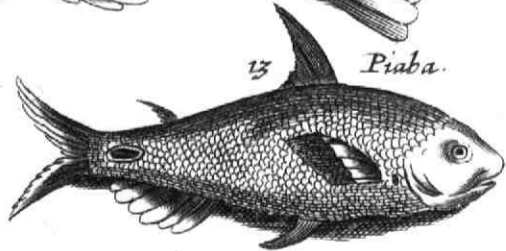
11

Maturaque.

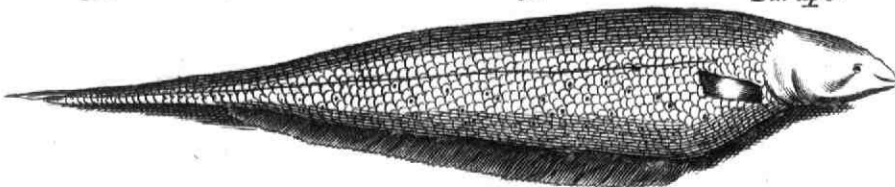
13

Piaba.

12

Carapo.

Atheneus
l. 7. & 3.

en de Hepatus voor een zelve 'gehouden, maar die een korter bek, met zaagwijze tanden, met een zwarte verw en oogen, na bedeling van 't lijf groot, een start met een grote zwarte plek, een dry-hoekig hart gegeven en dat wit, 't welk mogelijk van 't bovenste deel, dat *Aristoteles* Aulon Phleboneuroda noemt, te verstaanis, sonder eenige gal. Ook hebben zy niet vergeten dat hy steentjes in 't hoofd heeft, dat hy censaam leeft, en weinig byhangfels an de maag heeft. Of dese tekenen die visch passen, welke na 't schryven van *Gesnerus* byna over al rood, en omtrent den buik wit is, op den rug achter met dry zwarte plekken getekent werd, daar *Bellonius* de leste, die de start raakt, by doet, met scherpe schobben gedekt is, stomper tanden als de *Physic* heeft, die als een kam t' samen sluiten, en steentjes in het hoofd heeft, laat ik den lezer oordelen. *Aldrovandus* stelt dezen, welkers afbeeldzel vertoont werdt, en meent dat de Hepatus van *Rondeletius*, by huidendaagze Grieken *Deipurus* ghe-noemt, de ware Hepatus is. Het is een visch de *Pagrus* gelijk, met groter oogen als na even-bedeling van het lijf, gelijk de *Melanurus* met een donkere verw, oft uitten blauwe zwart, de *Pagrus* in standt en getal van vinnen en angels heel ghelijk, met een bredeen langer start: Op welke hy een zwarte plek, als de *Melanurus*, heeft. Zijn tanden zijn niet breed, maar rond en zaagswijs. An weersijden vier kuwen, hy heeft een grote maag, met vier byhangzels, dunne darmen, een witte lever zonder gal, een hoekig hart, en twee steentjes in 't hoofd. Met een woord, hy gelijkt heel wel dien, welken wy uitte oude beschreven hebben. Hy schijnt bot van zinnen, en niet wraakgierigh, 't welk *Eubulus* boertigh by *Atheneus* te kennen geeft. By *Galenus* lezen wy, dat 't midden tussen hard en zacht van visch is. Gefruit en met een weinig zouts bestrooit zijnde, zijn angena-me spijs. Dat de lever gesloten, en als een plaaster opgeleit, alle gewellen en het voeteuvel geneest, liegt *Kiranides*.

X. LID.

*Van de Melanurus oft Brand-brazem,
en Alpheste oft Steen-visch.*

Athen. l. 7.

DE *Melanurus*, van zijn zwarte start alsof genoemt, heeft *Gaza* valschlik de geoogde genoemt, om dat sy als verscheide vissen van *Plinius* gestelt werden, of men hem de *Ophthalmia* van *Plautus* noemen magh, 't welk *Rondeletius* gedaan heeft, zet ik an u oordeel. *Atheneus* heeft hem *Melanogrammus* en *Polygrammus* genoemt, om dat zijn sijden met swarte strepen geverwt zijn. *Hisefius* maakt hem so, ten ansien van zijn lijfs

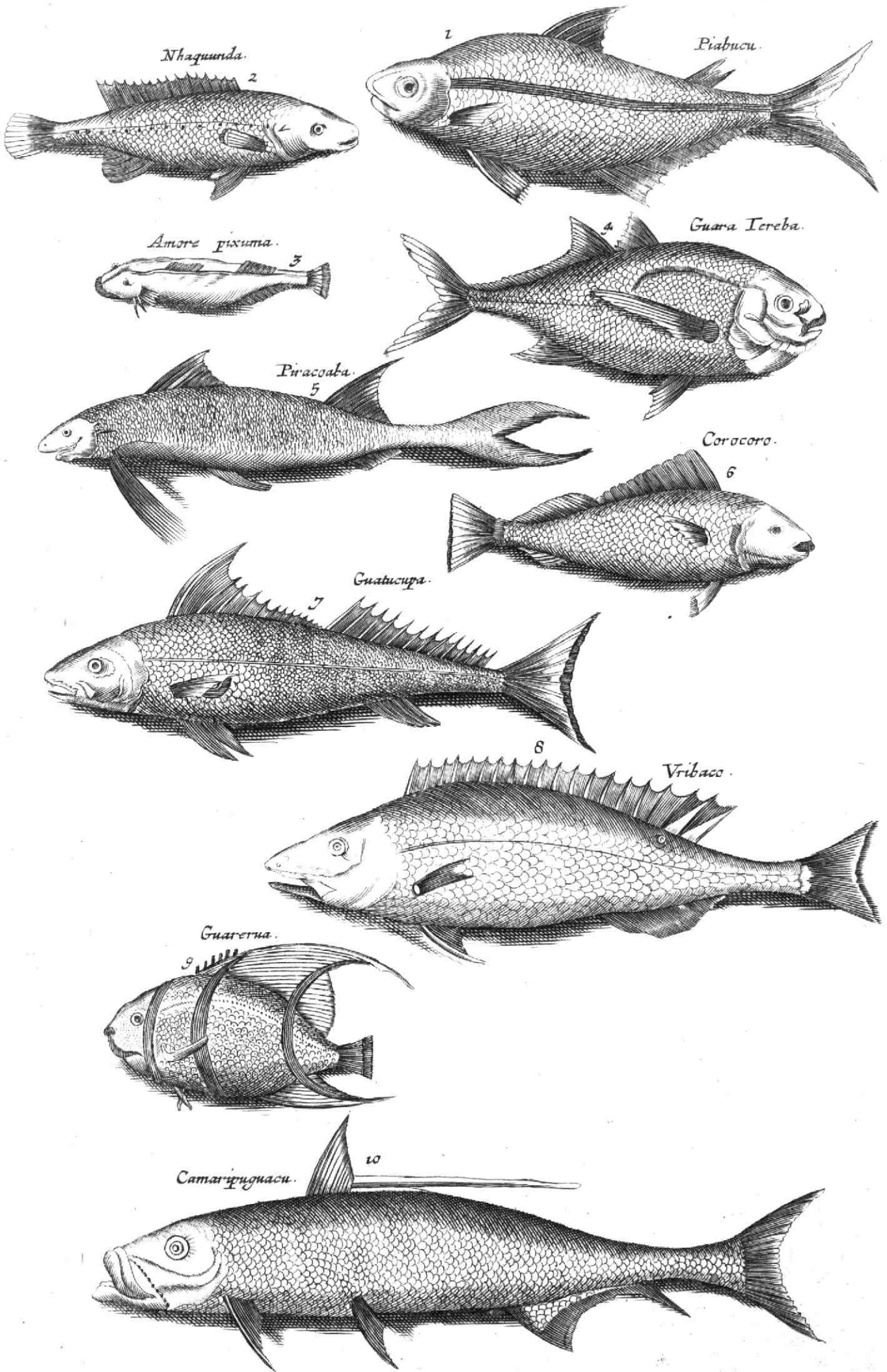
gestalte, als de swarte plek van zijn start de *Sargus* gelijk. Maar dese word ook in de *Sparus*, die *Orropigostikus* genoemt is, gevonden. Hy is dikmaal meer alseen hand breed lang, en weegt niet meer als een pond, oft anderhalf. Hy is met vaste brede schobben gedekt. Hy heeft een kleine mond met kleine tanden, de ogen na bedeling van 't lijf heel groot, en uitten blauwe swartachtig, in getal, stand en gestalte van vinnen, en mette kuwen en start komt hy mette *Aurata* over een. En heeft een brede en heel zwarte plek. De zijden worden met swarte strepen van de kuwen totte start belopen. Hy is witachtig van buik, met een rug uitten blauwe zwart. Wat zijn innerlijke delen angaat. De lever is groot, daar de gal-blaas anhangt. De maag middelbaar, het hart kantig, en in den buik heeft hy een water-blaas, dik, vast, en vol winds. Welken *Aldrovandus* afgebeeld heeft, en welkers afbeeldsel wy hier vertoonen, is gheheel uitten blauw en roode swaat, behalven de einden van de schobben, en de uitterste kring der ogen, en 't begin van de start, die goudverwig blinkt. De vinnen zijn swart. De stuit is boven witachtig, onder hoog, paars, en maakt daar een swarte plek. Hy eet omtrent de sandighe stranden wier en mach daarom nauwlijk een klip-visch genoemt werden. *Ælianus* zegt, dat hy zich in verscheide plaatzen houd. *Bellonius* zegt, selden in de Franse zee, in de middellandze overvloedigh. *Iovius*, dat hy zelden te Rome, dikmaal te Napels ghezien werd. In het heetste van de Zomer leven zy met het geen zy onder de klippen vinden, en ook het alderverachtigste dat andere vissen niet dan in grote honghers nood anroeren. By helder weder zoeken se de kost niet dan in 't zand alleen. Ja wijt zy dwaal-vissen zijn, is waarschijnlijk dat se met geen enerlei voedsel te vreden zijn. In *Stabiana* in *Kampania*, omtrent de klip van *Herkules*, eten sy brood, dat haar in het water toegeworpen werd. Dat se heel vreesachtig zijn, getuigen de vissers; daarom worden sy *Andranees*, van *Oppianus*, ghe-noemt. Zy worden met geen net gevangen, nocht komen daar ooit by. By stil water houden sy haar in 't diep, omtrent de klippen en de wier. Maar als de zee begint te roeren, hoedanig sy ook gedekt zijn, als andere vissen, om het onweer, na beneden schieten, swimmen sy om de klippen, en menen dattet schuim genoeg tot haar bescherming is, als of de natuur haar geleert hadde, dat een vergramde zee van geen vissers ghebruikt werd. Dat hy nochtans met een geiten-lever, en een brok van kaas en brood gevangen werd, dat zijn wy *Tarentinus* en *Oppianus* schuldig.

Kolumel.
R. R. l. 16.
Ælia. H. A.
l. 2. c. 17.

Plin. H. N.
32. c. 2.
Ælia. H. A.
l. c. 41.
Oppian.
l. 1. v. 98.

Oppianus
Halieut.
l. 3. v. 459.
Athen. l. 7.

Hy word van *Xenokrates*, in de spijsse, ge-

presen, welken *Hisezius* toestemt: Van *Matro Parodus* word hy verworpen. By die mogelijk als hy wier, by dezen als hy slijk en andere vuile uitwerpzelen van de zee eet.

Waarom de visch *Alphestes*, van het woord vinden, also genoemt werd, weet ik niet. Hy word ook *Cynadus*, van zijn ongevoeglijke versameling, genoemt. Men Athen. 1.7. zeit, datter gemeenlijk twe t'effens gevangen werden, en den een den anderen an de start hangt.

In de beschryving is by de schryvers onenigheid, indien gy de verw vervolght. De oude maaken hem van een wasachtige verw, en in zommige deelen purperachtig. Plin. H.N. 1.32. c. 11. *Plinius* zeit, datze van alle vissen alleen geel zijn. By *Rondeletius* is hy smalder van lijf als de *Pagrus*, van gestalte als de *Moenus*, en een voet lang, met zaagswijse tanden, de hondstanden gelijk, met een purperroden rug, het overige is geel, met schobben in de rondte gekerft, met veel ruwigheid bezet. Van den nek totte start heeft hy vinnen met een dun vlies t'samenghehecht, waarom hy *Monokanthus* genoemt werd.

Aldrovandus brengt een *Cynedus* voor, die byna als de *Pagrus* geheel rood is, met goude en zilvere kleine ronde stippelen bezet, welken de *Illyrize Sebenifensers Kagniza*, als of hy wilden *Hitzige* seggen, genoemt hebben. Hy geeft noch een ander met een roden rug, de zijden byna blauw, een witten buik, met blauwe stippen getekent, met vinnen op den rug, en achter den aars groenachtig, die is ook met ronde groene plekken verciert. De overige vinnen mette start zijn rood.

De *Cynedus* van *Rondeletius* is ook die vis gelijk, die te *Venetie Brsavola*, en by de *Portugezen Salmoneta* genoemt werd. Hy is over 't heele lijf rosch, met een gele start, met donkere plekken onderscheiden, met een effen einde, niet gekromt, omtrent de kuwen staan zwarte plekken an 't beginzel van de vinnen, die geel zijn. Van de kuwen totte start loopt een roffe streep, met zwarte stippen onderscheiden. Van den aart van de *Alphestes* komt gants niet voor. *Rondeletius* zeit, datze van visch, en zelfstandigheid de klip-vissen gelijk zijn, te weten, zuivere, zachte, en niet slymerige visch.

XI. LID.

Van de Korafinus oft Zee-raaf.

DE *Korafinus* is van *Gaza Korvulus* en *Grakkulus*, van *Salvianus Korvinus*, van *Ausonius Korvus*, van *Tarentinus* mogelijk *Korafina*, oft van zijn zwarte verw, 't welk *Oppianus* behaagt, en ook by *Vitruvius*

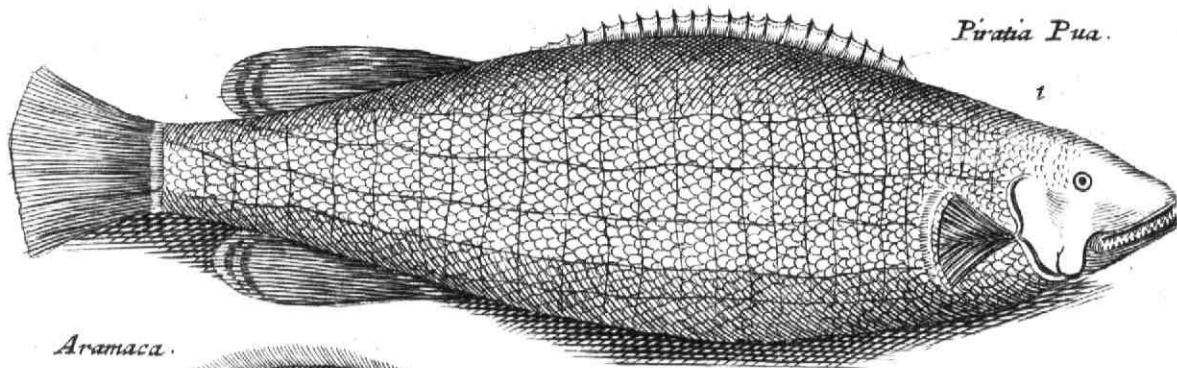
Korafinus genoemt; oft om dat hy 't *Tas Koras Kinei* zijn oog-appel beweegt, gelijk *Athenens* meent; ten waar mogelijk het eerste de rivier *Korafinus* toequam, en het andere meerder die van de zee. Of de selve *Saperda Platistakus*, by de inwoonders van de *Nijl Pelte*, by die van *Alexandrie Hemerinus*, 't welk *Rondeletius* wil, genoemt is; oft dat de naam van de *Saperda* ('t welk *Aldrovandus* goed dunkt) de rivier *Korafinus*, de naam van de *Platistakus*, de zelve, maar van meer ouderdom, en den naam van *Pelta* en *Hemerinus* de *Nylze* alleenlijk eigen is, laat ik in twijfel. Dat het de *Mullus* niet is, bewijsen de woorden van *Dorion* by *Athenens*.

Onder dat getal word van *Rondeletius* gestelt die in de zee, en rivieren verkeert, 't welk hy gelooft ook by *Plinius*, *Athenens*, en *Strabo* gevonden te werden; maar wijl 'er van *Oppianus* en *Aristoteles* gezet werd, dattet een klip-visch is, en uit de angeroerde schryvers geoordeelt werd, dat de *Korafinus* alleenlijk in den *Nijl* verkeert, en by *Plinius* gelezen werd, dat hy an den *Nijl* eigen is, en datter geen visch uitten *Nijl* na de zee loopt, door vrees van de *Krokodille*, behalven de *Mugilis*, den *Elft* en *Dolphijn*, 't welk *Strabo* ook bevestigt, moet men eerder geloven datter twe geslachten van de *Korafinus* zijn, dan dat de zelve an de zee en rivieren zoude gemeen zijn. En wy leren uit *Dorion*, datter veel in de poel *Meotis* verkeren; en uit *Plinius*, datter veel in 't Meer, niet ver van den *Oceaan*, welk zijn oorspronk uit het gebergte van het neder *Mauritanie* trekt, 't welk *Nilides* ghe-noemt, en het begin van de *Nijl* te zijn gelooft werden, gevonden werden.

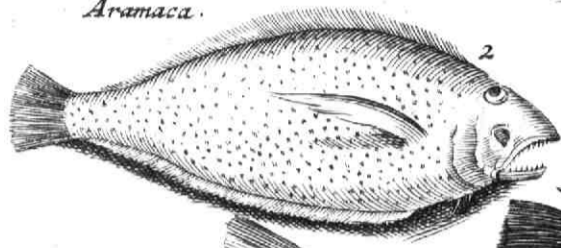
Welke de rechte *Korafinus* van de oude is, kan niet wel bevestigt werden. *Speusippus* heeft gezet, dat hy de *Melanurus* gelijk is. *Aristophanus* heeft hem om de swartheit der vleugels *Melampterygus* genoemt. *Numenius*, om zijn verscheiden strepen, *Ajole*. Van de jonge wordt hy ook verscheidentlijk beschreven. *Bellonius* heeft ons voor de zelve een visch de rivieren en de zee gemeen; by die van *Como Pefce Scarpa* genoemt, en die uit het geslagt van de *Glaukus* is, opgedrongen. *Rondeletius* beschrijft de zijne aldus. De *Korafinus* is een Zee-visch. *Salvianus* heeft hem dobbel gegeven. De eerste, die te *Rome* enkelijk *Korvo*, en *Korvetto* genoemt is, heeft een korte stompe snuit, een mond, en zo voort. De ander te *Rome* *Korvo Fortiera*, met recht, gelijk de eerste wit, de zwarte genoemt werd, is den eerste van snuit, mond, hoest, ogen, vinnen, start, en gestalte van 't gehele lijf, en alle ingewanden ghelijk, daar in alleen verscheiden, dat hy byna heel zwart is, en een groter en starker angel heeft, daar een vin anhangt.

Oppia, d. 1.
Arit, H. A.
1. 5. c. 9.
Plinius
32. c. 5.
Athen. 1. 8.
Strabo
Geogr.
1. 17.

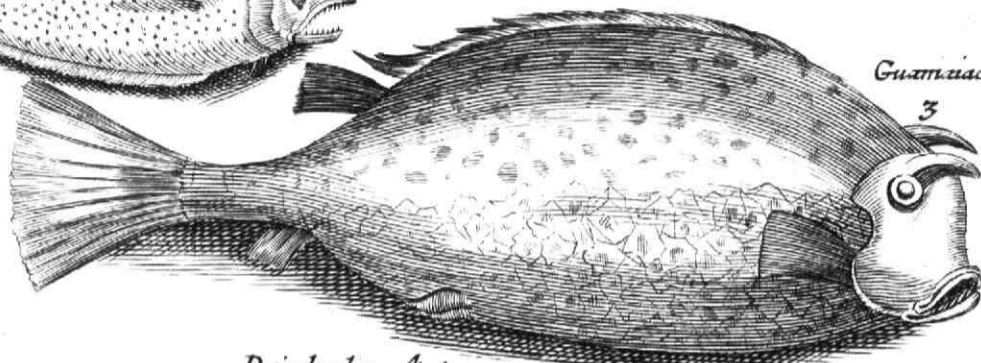
Piratia Pua.

Aramaca.

Guamiacu aqu.

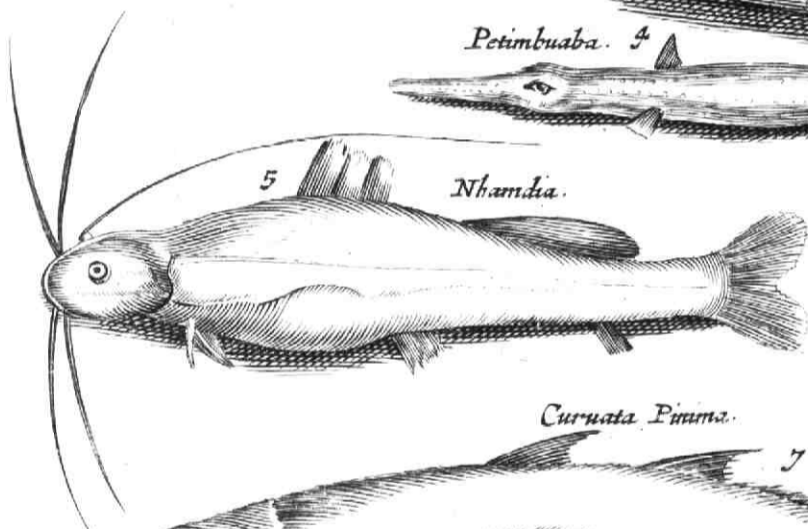

Petimbuaba.

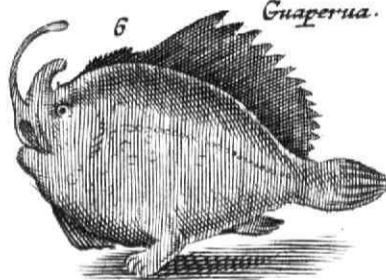
5

Nhamdia.

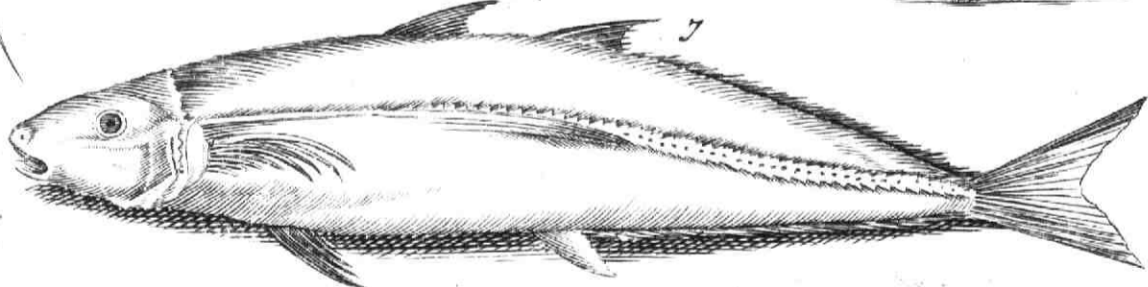

Guaperua.

6

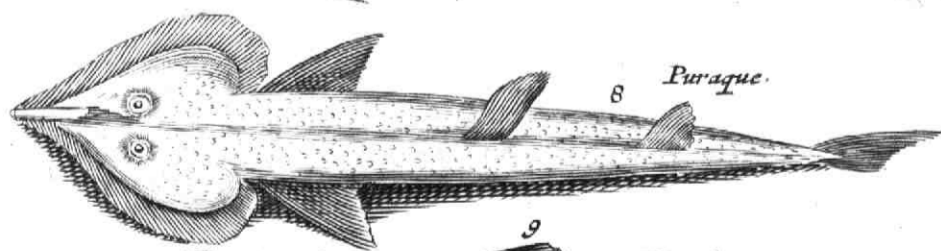

Curuata Pimma.

Purague.

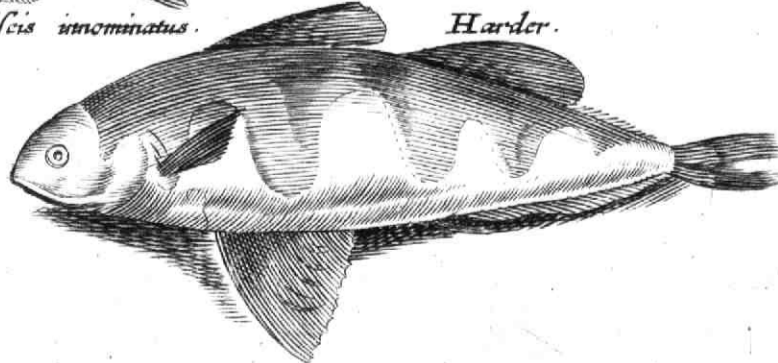
8

Piscis utnominatus.

Harder.

9

hangt. Hy is noit meer als een voet lang, en van aangename smaak en zuiverheid, van visch zo goed niet. *Gesnerus* heeft een rode Korvulus beschreven.

Arist. H. A. l. 9. c. 2. l. 8. c. 15.

De Korafinus word onder de schoolvissen gestelt. 's Winters verschuilense, en worden niet als op zekere dagen, en dan altijd, ghevangen; 't welk *Rondeletius* bevestigt. Zy baren noit omtrent den Tarwen Oegst, maar krijgen jongen in den Herfst, onder de wier. Zy dragen lange tijd, en worden onder de kleine geslachten van de vissen haast groot. Datze in 't afgaan van 't jaar beter zijn als in de zomer, is van *Aristoteles* beschreven.

Aristoteles l. 8. c. 10.

Aristoteles l. 8. c. 19.

Of zy tegen de mieren van de bomen enig vermogen hebben, 't welk *Rhodiginus* uit *Palladius* bevestigt, welke zegt dat men voor Korafina Piscis, Corafina Piscis lezen moet, weet ik niet. De ondervinding heeft *Rondeletius* bedrogen. Maar dezen word ook tegengeworpen, dat hy de waarheid van de rechte Korafinus niet ondertast heeft. Als zy vol kuit zijn, zijns best. De Nijlze beter als die van de Zee, en de gebrade, als de gezoden. *Hifesus* heeft gezeid datse weinig voeden, licht afschieten, en matelijk van sap zijn.

Pall. R. R. l. 4. t. 10.

Rhodig. antiq. lect. l. 12.

Athen. l. 7.

Wat haar gebruik in de genees-konst aangaat. *Rondeletius* zegt bevonden te hebben dat de steentjes, in het hoofd gevonden, de steen in de nieren breekt, oft het slijm, daar de steen uit groeit, verdroogt, en door haar swaarte af-drijft.

Hy vertoont Korvulus in de 2. plaat.

XII. LID.

Van de Exosetus, oft Adonis.

Athen. l. 8.

A *Thenens* getuigt dat de Oxosetus oft Adonis, die ook Sirrhis, en mogelijk Sirra en Sirrulus genoemd word, onder de klip-vissen ghestelt werd. Of hy glat oft schobbig is, staat in twijfel. Hy heeft den naam gekregen, op dat hy an de strand, en op 't droge slaapt. *Athenens* zegt ook dat hy rofachtig is, rond van lijf, van grootte als de kleine en strand-Sestreis, die op zijn grootste acht vingers lang is, en het vischje Hirkus oft den bok (*Kasaubonis* meent dat dit het Mannetje van de Mæna is, wanneer hy doende is met jongen te telen) zeer gelijk, behalven een swarte plek onder den buik, welk gemeenlijk de boks-baard genoemd werd, en hy doet 'er by, datter in de zelve an weersijden van 't lijf een doorgaande witte streep na de start loopt. *Rondeletius* heeft de volgende beeldtenis voor de Adonis ghestelt. Het is een visch van een halve voet lang, rond van vorm, vlammend rood, volgens *Athenens*; volgens *Oppianus* enkelijk rood, oft goud-geel, met enige delen groen, en andere meer rood. In lijf de

Athen. l. 1.

Mena oft Gobio gelijk. Hy heeft kleine kuwen, en van de zelve tot de start een doorgaande streep.

Arkadia houd de zelve voor een wonder. Maar *Rondeletius* heeft haar op den oever van *Monpeliers* dikmaal slapende gezien. Maar dat *Plinius* zegt, dat de Exosetus omtrent Klitorium geluid maakt, en zonder kuwen is, schijnt onmogelijk; en wy seggen dat hy kuwen heeft. *Pausanias* handelt geensins van deze, maar alleenlijk van die, welke geloofd werden in *Arkadie* geluid te geven, en de veelverwige rivier Exosetus is van die van de Zee verscheiden. *Rondeletius* meent dat de oorzaak van haar lang leven op het droge is, om dat de grote overvloed van de locht, waar van hy kan gestikt werden door de engte, den kuwen niet ingetrokken wert. En om die selve oorzaak meent hy dat de Palingen zo lang onder de aarde leven. Maar om dat de vissen gewoon zijn in 't water, dat een kouder hooft-stof is, te leven; en de Palingen zes dagen zonder dat zelve, met een noorden-wind, die kouder is, en by de zuide-wint minder, en langer in de Lent als in de Sommer leven, zal men ons betwaarlijk kunnen over-reden, dat de vissen buiten water, door te veel an-trekken van locht, beschadicht kunnen werden. Besie *Scaliger*.

Plin. l. 9. c. 19. Pausan. in Arkadia.

Rondel. de pisc. mar. l. 4. c. 9. Plin. H. N. l. 9. c. 19.

Scaliger ex 273.

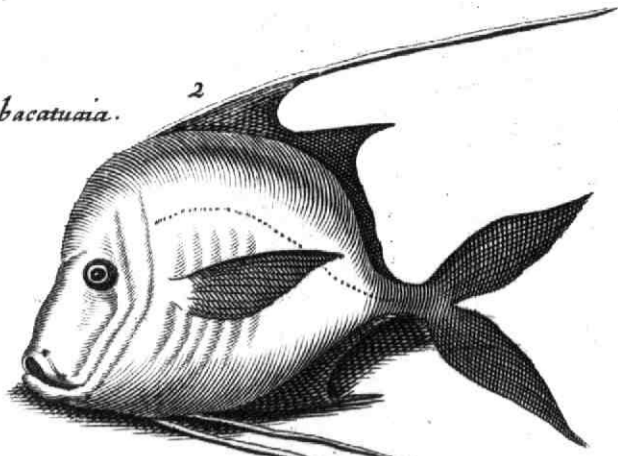
XIII. LID.

Van de Sciæna, oft Umbra en Glankus van *Bellonius*.

De visch die gemeenlik by de Grieken Sciæna, by *Xenokrates* Scias, Sciades en Sciæda, by de huidendaagze Grieken Scius, by sommige *Melopopous* genoemd is, die word elders *Ovis Marina*, gemeenlik by de Latijnen *Umbrina*, en *Umbra*, 't zy oft van sijn swarte verw, die *Izidorus* schaduwachtig, *Ovidius* geel noemt, oft van enige schuinse donkere goud-gele strepen, die van den rug af-zakken, oft om dat hy, als hy beweegt werd, met een schaduwachtige verw, als een regenboog, in de ogen schittert, oft van 't gemene jok-woord; met het welke die Sciæ genoemd wierden, welke ongenood te gast quamen, gelijk of 'er vele de gasten volgden, alsser van deze visch te eten was, genoemd.

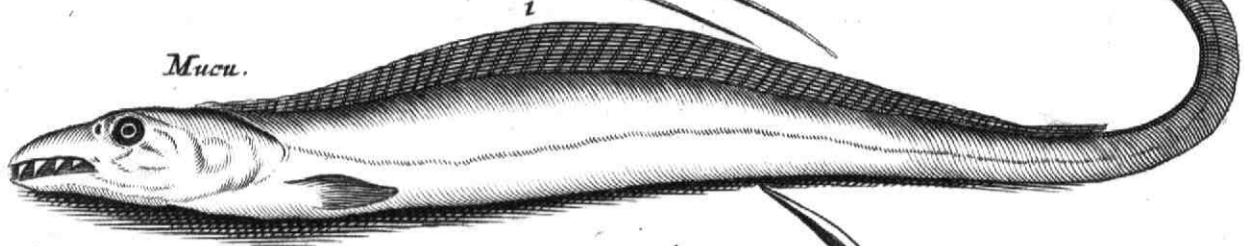
Het is een grote visch, veeltijds van LX pond, omtrent vier ellebogen lang. Zijn schobben vertonen haar als schuins; in den Oceaen zijn zy swarter, en als donker. In de Middelandze Zee zijns silberwit en goud-geel, en ook somtijds veelverwig, en gelijk een regenboog, zo *Bellonius* verhaalt. *Rondeletius* geeft hem enige schuinse goud-gele blinkende strepen, en enige die als schaduw van de andere zijn. By *Aldrovandus* is hy byna eenverwig, namentlik geheel yfer-grauw.

Abacatuia.

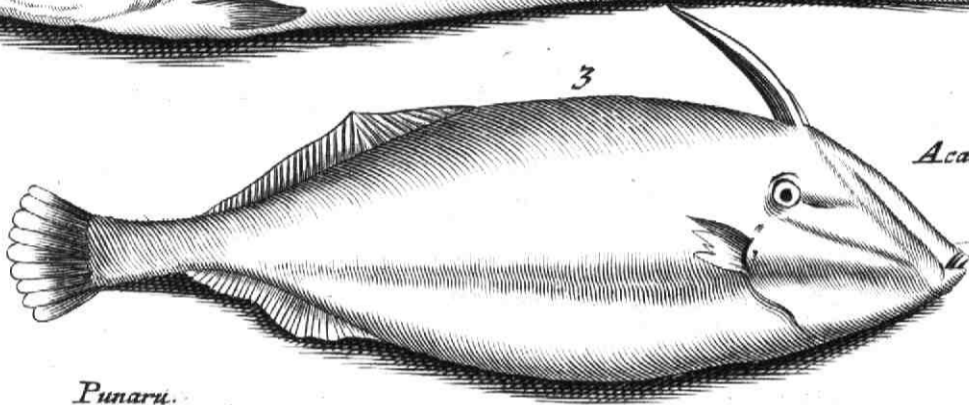
2

Mucu.

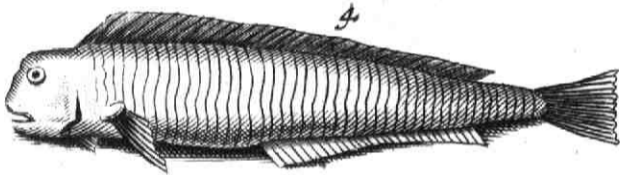
1

Acaramucu.

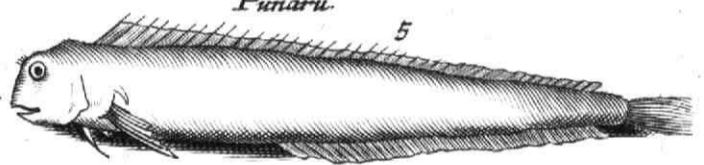
3

Punaru.

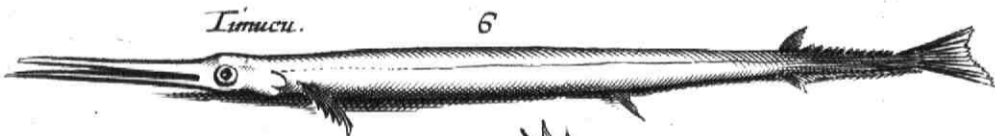
4

Punaru.

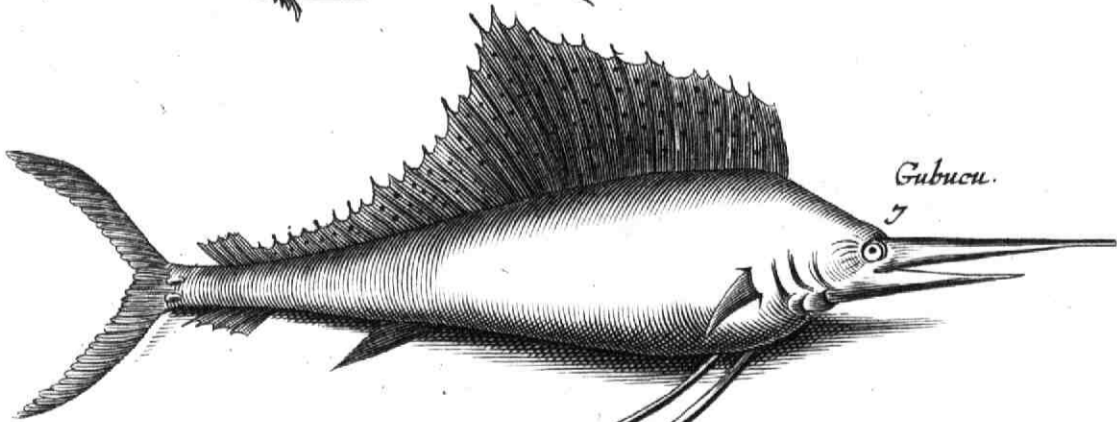
5

Timucu.

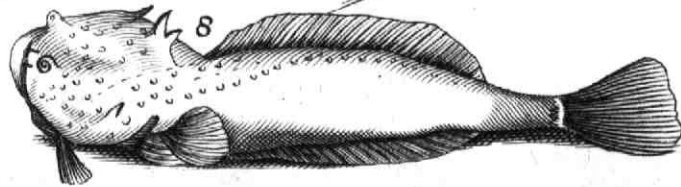
6

Gubucu.

7

Niqy Pieterman.

8

grauw. Op den rug, het hoofd, de vinnen en start donkerder, an den buik, de zijden en op de benen van de kuwen helder, welke na het rood hellen. By *Salvianus* is hy klein, zijnde byna geheel silverwit; groter geworden zijnde, is de buik silverwit, op den rug en zijden blauwachtig, en gelijk als donkerachtigh. Het hoofd, na de beschrijving van *Salvianus*, is groot: Op den rug heeft hy twee vinnen, van welke de ene met acht, de andere met geen angels verzien is, an de kuwen, die hy weerzijds vier heeft, waster weerzijds een uit, twee andere staan 'er an den buik, en een ander an den aars. Hy is de *Korafinus* so gelijk, dat de viskopers d'een voor d'ander geeven, maar verschilt in grootte. Hy word ook voor de *Glaukus* ghenomen, daar in alleenlijk onderscheiden, dat hy in den omring van de mond ijle, vaste, scherpe, uitstekende, ronde tanden, langer en dunder als de honden, heeft, (*Aldrovandus* en *Rondeletius* ontkenen dat hy die heeft) welkers bovenste groter als de onderste zijn. Zy hangen in de kaaksbeenders, als of zy een gedeelte van de zelve waren. Van de wrat onder de kin is verschil. Enige bevestigen, andere bencenen dat. Hy heeft een start byna hoekig, gelijk de *Scarus* en *Julus*. Hy heeft grote stenen in 't hoofd, welke *Aristoteles* en *Plinius* gedenken. Een grote vleesige maag, matelijke en vette darmen. Een bleke lever, daar een gal-blaas anhangt; en een swarte milt.

Arist. H. A.
l. 9. c. 19.
Plin. H. N.
l. 9. c. 16.

Ieder bekent dat het een Zee-visch is; maar zy stemmen niet over-een in plaats. *Kolumella* zeit datze in de zandige diepten best ghevoed werden. *Oppianus* erkentze een klip-visch te zijn, en zeit datze haar an de moschachtige klippen houden, dat *Galenus* ook toestemt.

Kol. R. R.
l. 8. c. 16.

Om datter zelden veel t'effens gevangen werden, gelooft men eer dat hy eenzaam, als een school visch, is. Hy is een vlees-eter en gauw, en om de stenen in zijn hoofd onlijdzaam in koude. Als zy 't hoofd verborgen hebben, menen zy op de wijs der Struisen en Phasanten datse geheel verscholen zijn. Dat word op 't geloof van *Oppianus* bevestigt. Wat haar prijs angaat, hy word van *Ennius*, *Epicharmus*, en *Numenius* onder de edele vissen ghenoomt. Te Rome wordt hy voornamelijk in de honds-dagen voor de smakelijkste gehouden, en word voor de selve spijs als de *Sylurus* verkocht. Haar hoofden wierden an de Roomsche dry Mannen geschoncken, waar van by *Iovius* een boertige gheschiedenis van *Tanusius* verhaalt word. By de Pikten word hy met azijn en ajuin gegeten. *Salvianus* prijft hem, gegeten mette *Leukophagus*, en met Kruidnagelen besteken, en an 't spit gebraden. *Archestratus*, de voornaamste lekkerbek van zijn tijd,

Oppian. l. 4.

heeft de edele toebereiding van 't hoofd met veel Rijmen uitgedrukt. Angaande de gesondheid van zijn visch stemmen de schrijvers niet eens. *Galenus* berispt *Philostimus*, om dat hy hem seit, van fachte vischte zijn. *Xenokrates* seit, datter goed sap, maar niet overvloedig, en van aangename smaak uit voortkomt.

Galenus
l. 3. de
Aliment
facult.

Hy heeft ook zijn gebruik in de Geneeskunst. Het ingewant en de schobben gebrand, ontdoen de geswellen, panus genoemd, so *Plinius* seit. De stenen, in silver beslagen, worden als een genees-middel voor de kronkeldarm-pijn gedragen. Datse niet gekocht maar gegeven, moeten gedragen worden, is de soetheid van 't gemeen.

Plinius
l. 32. c. 11.

De *Glaukus* is by *Bellonius* een Zee-visch, en van dat getal die veel schotels vervullen. Te Parijs is hy niet gezien. Te Genua overvloedig, by de welke hy *Fegarus*, gelijk hy by de Venetianen *Korberus*, oft gelijk als *Korvulus* genoemd werd. By die van Massilie en Rome word hy niet anders als *Umbrina* genoemd. Also schrijft *Bellonius* van hem.

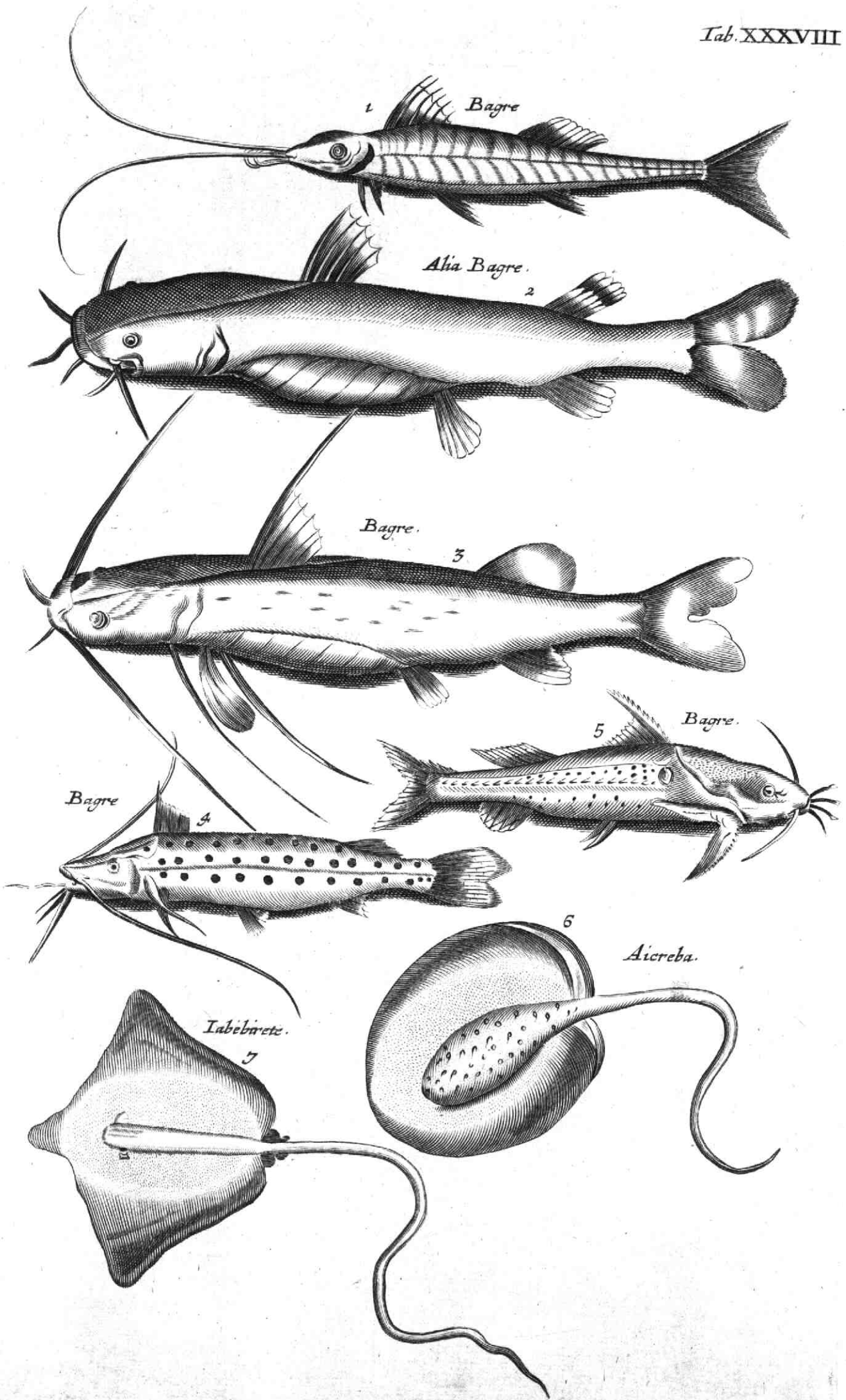
XIV. L I D.

Van de *Anthia*, oft *Rondkop*.

DE naam van *Anthia* heeft *Bellonius* an alle brede vissen gegeven, maar kwalijk. Want hy heeft daar toe geen bequame getuige, nocht alle de brede vissen zijn so schoon, datse oft *Anthia*, oft *Kallichrydes*, oft *Kallionymi* konnen genoemd werden. Of sy uit het geslagt der geschobde zijn, is in twijfel. Datse van de bloeyende verw van haar lijf, by de Grieken, dien maan bekomen hebben is, seker. *Aristoteles* maakt de *Aulopia* de selfde met dese. By *Athenens* word hy *Kyillingthus*, en *Kallyonimus* genoemd. Sommige hebben hem ook *Ellopa* genoemd, met welke naam ook die betekent werd, welken, tegen de wijs van andere vissen, de schobben na het hoofd strekken. Andere noemen hem ook *Sacer* oft heilig, 't sy oft om dat hy groot is, gelijk men de vallende-ziekte, om dat hy groot is, ook heilig noemt, oft om dat op die plaats, daar de *Anthias* is, geen ander beest is. *Hiesius* zeit, dat hy ook *Lykon* genoemd wert, 't welk *Rondeletius* kwalijk in *Leukon* verandert. Want *Hezychius* seit, dat hy *Iogtijn* poion *lykon* genoemd werd. Van *Oppianus* worden vier geslagten gestelt.

Oppianus
Halieut.
l. 1. v. 254

Even so veel heeft, 'er *Rondeletius* ghestelt. Van welke naulijk een, wyl sy alle tanden hebben, en de *Anthia* by *Oppianus* tandeloos zijn, voor goed gekeurt werdt. De eerste is geheel van lijf en vinnen rood. Zy konnen op de wijs van de *Pagrus* oft *Sinedus* totte ongebaarde *Mullus* betrokken werden. De ander is een gedaante van de

de Afellus, om dat hy nocht ghezouten, nocht in de wind gedroogt, kan bewaart werden; is oft de warme locht van Vrankrijk, oft een verborgen hoedanigheid toe te schrijven. Dat de derde tot de Turdus behoort, getuigen de starretjes die hy op de vin omtrent den aars heeft, en zijn vorm van lijf. Hy heeft grote ronde rode ogen. Een groten aars, waar uit een darm met groen en rood onderscheiden uitvalt. Voor de vierde (van dit geslacht die *Oppianus* Euopus kai Aulopus, dat is Euopthalmus noemt; gelijk mijn uitlegger dat verklaart.

Ælianus
l. 13. c. 17.

Aldrov. de pisc.
l. 1. c. 19.

Ælianus zegt dat het een geslacht van grote vissen, met een sterken bek is) word een visch gestelt die breed en schobachtig is, welke men oordelen kan, om dat de winkbrauwen de ogen omringen, de Aulopia te zijn. *Aldrovandus* stelt ook vier geslagten vande Authia, die hem uit verscheide plaatsen gevonden zijn, maar wil haar daar niet voor opdringen. De eerst is an den buik met witte schobben beset, de zijden zijn met goudverwige vermengt. Op den rug, die donker is, staat maar ene vin met twaalf angels gewapent. De vinnen van den buik hellen na 't Kastanie-bruin. De deksels van de kuwen zijn met goud-geel en blauw onderscheiden. De onderlip is buiten en binnen uit den gele groen, dat in plaats van een bysonder teken kan zijn. De ander is over den gehelen rug met twee vinnen, en een achter den aars groen, met een heel swarten hoofd-top, den nek en onderlip van binnen roodachtig, de beenders van de kuwen zijn als blinkend goud, de ghehele buik is silver-wit, met purper vermengt. De derde is met zo brede paarfe vlekken over 't ghehele lijf onderscheiden, dat hy gelijk als geheel paarschijnt. In ghetal van vinnen is hy de voorgaande ghelyk, die an de kuwen zijn, hellen na 't paars, en an 't einde zijn sy roos-verwig. De straal van de ooghen en de kin hebben een ghedaant-makend teeken, uit 't bloed-roodt, daar hy alleen kan door onderkent werden. De vierde heeft ongemeen grote en schone oogen, en voornamentlijk de oog-appels, en een oog-straal uit goud en roosverwig vermengt. Op het hoofd, achter de ogen, an den nek, en an de kuwen is hy met rood, goud-geel, silver-wit, en blauw onderscheiden. De bovenlip heeft hy groen, de onderste blauw. De tong heel groot en witachtig. De buik eerst groen, daar na met wit en geel, tot den aars blinkende, en tot de start toe roos-en bloed-verwig. De verblijf-plaats van de Authia is in de klippen, welke sy nochtans somtijds verlaten. Men zeidt dat de plaatzen daar zy haar houden sonder andere beesten zijn, waar van zy heiligh, gelijk boven ghezeidt is, genoemd werden. En als 'ereen gevangen is, datse met de scherpeid van

Ælia. H. A.
8. c. 28.

haar ruch de lijn soeken door te snijden, welke de ander, die gevat is, uit-rekt, om lichter te breken. Gevangen zijnde, geven sy een droevig schou-spel, en schijnen haar dood te betreuren, en enigsinsootmoedig te bidden.

Ælia. H. A.
12. c. 47.

Van de wijs om haar te vangen, spreekt *Plinius* aldus: Men moet van de Authia veel dingen verswijgen, welk ik bemerkte dat vele geloof hebben. Wy hebbengezeit dat de eylanden van Chelidonie voor het uitstekend hoofd der Zee van de klip van A sie gelegen zijn, daar is die visch overvloedig enz. Zy worden van *Eustathius* onder die vissen gerekent, die menschen eten, om datse om haar grote onkosten den rijkdom der Hoeren-doppen uit-putten. Zy worden ook Goden genoemd, om datse so waardig zijn. Hy is vast van visch, waarom zy *Chondrodes* van *Atheneus* genoemd werden, en qualijk *Chrydodes*. De gal, met honigh vermengt, geneest de puisten, kropsweren en andere geswellen. De stenen uit het hoofd om den halsgehangen, versachten de hoofd-pijn.

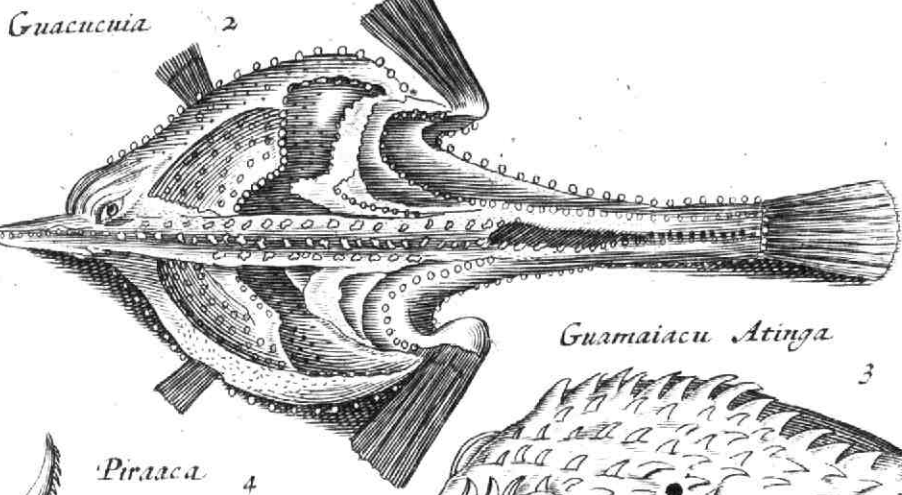
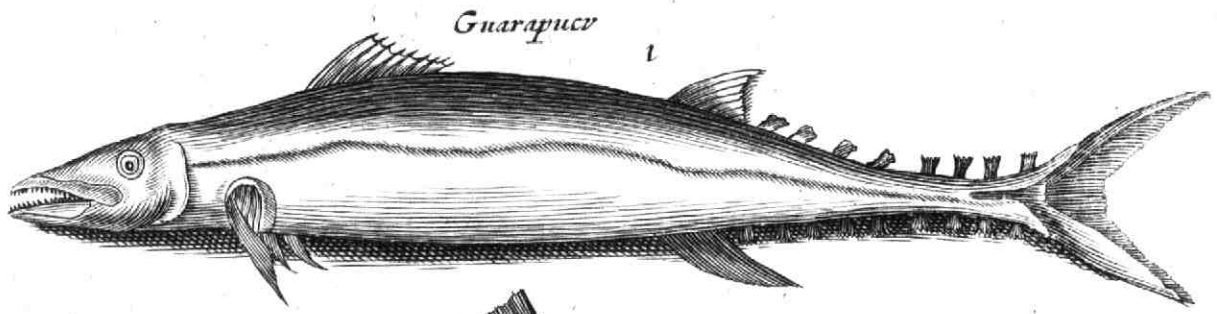
XV. LID.

Van de geschobde Klip-Gobius, by de Hoogduitze Meergröp.

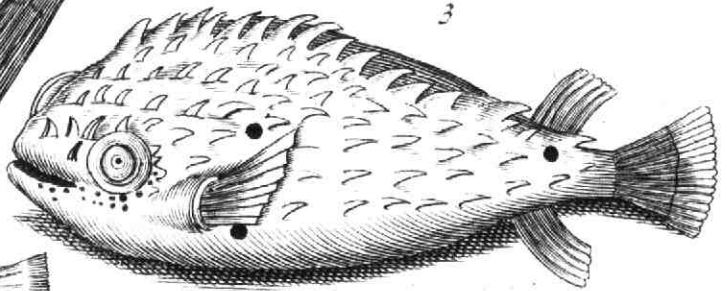
HE onderscheit van plaatsen 't deksel maakt de beschrijvingh van de Gobius verwart. Wy sullen hier van de geschobde klip-Gobius handelen, daar sullen wy de strand-Gobius by werpen, om van de zelve niet op veel plaatsen te handelen. By de Grieken word hy Kobius genoemd. Van *Numenius* by *Atheneus* Kothus. By de Latijnen Gobius, Gobio, en Govius, gelijk by *Ovidius*; en *Kobio*, gelijk by *Plinius* gelefen werd. Zo die in 't versche, als zoute water zijn, vallen klein. *Tzetzes* heeft gehoort datse dry ellebogen langh werden; 't welk mogelijk van die gene, welke, gelijk van *Ælianus* verhaalt is, in de rode Zee ghevonden werden, te verstaan is. *Bellonius* maakt een van de klip-Gobius wit, welke de Grieken *Chlorus* en *Kauline* noemen. *Rondeletius* noemt hem bleek oft geelagtig. Hy is een hand-breed lang, heel rond van lijf, maar niet dik oft gedrongen, met ronden schobben gedekt, en verscheiden gheverwt, met swarte plekken gesprinkelt, met oogen, meer opwaarts als neerwaarts hellende. An de kuwen heeft hy twee vinnen, an de buik geen, twe op de wijs van andere, maar een ongescheiden, met welk teken de Gobius meest vande andere vissen werd onderscheiden, achter den aars noch een op den rugh niet een op de wijs van andere klip-vissen, maar twe. De eerste is kleinder, de ander tot de start uit-gerekt. Zijn tanden zijn klein, de mond is groot, de maag met veel byhangzels ruim. *Aristoteles* zeit

Athen. l. 7.
Tzerzes
Varior.
Ælianus
17. c. 6.

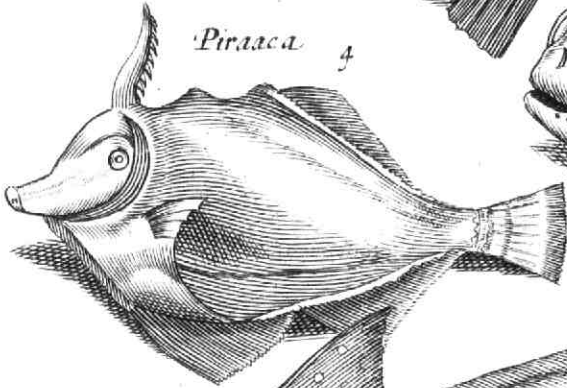
Arist. H. A.
l. 2. c. ult.
zeit

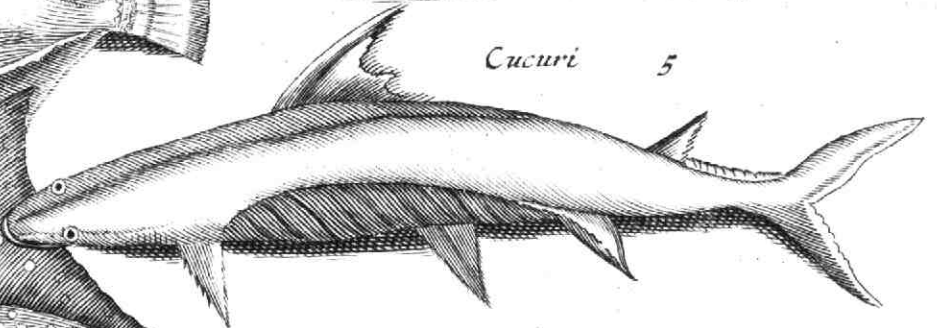
Guamaiacu Atinga

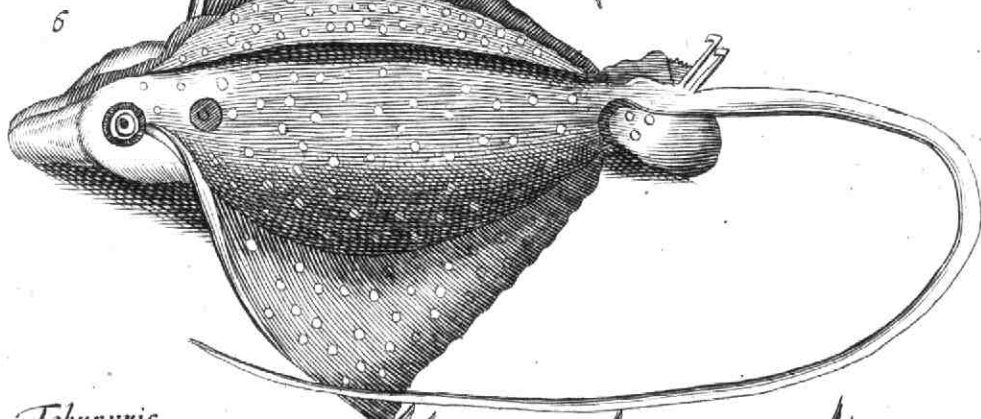
Piraaca

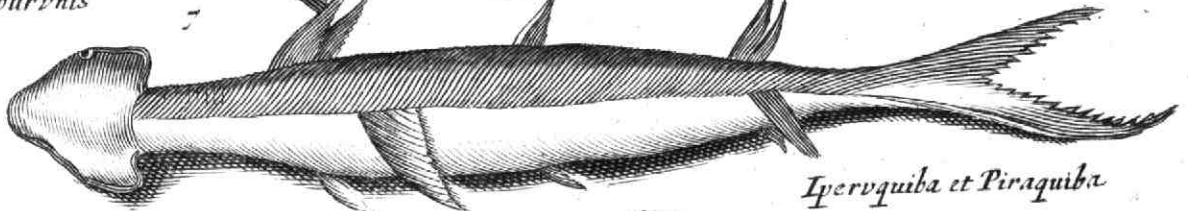
Cucuri

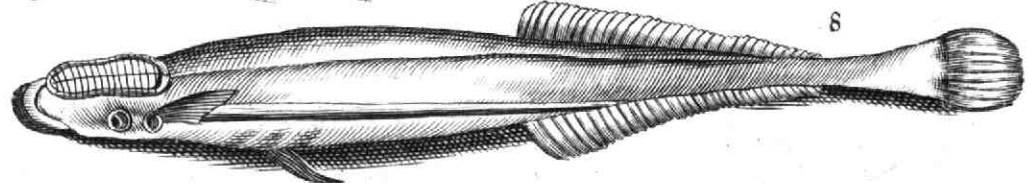
Narinari

Liburnis

Iperuqiba et Piraquiba

zeidt datter veel omtrent die opwaarts uitschieten. *Hifefius* heeft hem niet zonder dwaling een witte lever toegevoegt. Die van Venetie an *Aldrovandus* gevonden is, had op den rug twe t'saamgevoegde vinnen, van welke de ene angels, d'ander geen hadde, twe vinnen an de borst, even so veel an den aars, en alle swarte. De start en het opperdeel van 't lijf is swart, de buik wit.

Van de klip-Gobius vind ik by de schryvers twe geslagten, de witte, en swarte.

Die noemt *Rondeletius* alzo, niet om datse so wit zijn, datze mette witheid van andere vissen strijd, maar om datze de andere Gobius in witheid te boven gaan.

De swarte beschryft *Bellonius* aldus. Zy hebben op 't hoofd uitpuilende ogen, met een wit en als in de slangen hard hoornvlies, tegen 't gewelt van 't water gedekt, en om beter opwaarts, gelijk de *Uranoscopus*, te kunnen sien. Zy zijn nauwlijk meer als twe duim, oft een handbreed lang. Selden sijn sy een voet of een arm lang. En hoewel sy slijberig zijn, nochtans sijn sie met scherpe scobben bedekt, en hebben een vin op den rug, die doorgaande, sacht, en sonder angels is. An weersijden vier vinnen breed en stomp, en behalven dese onder de buik ook twe, maar die de start uitmaakt is rood. Zy steken kleine dunne roodachtige tanden uit. Het lijf is rond, met weinig angels verzien. De verwerscheiden. Want de Gobius die omtrent de wier verkeert, helt na het groene, de oude na het asgrauw. Enige zijn wit, andere hellen uitten geel blinkende na 't swart. Zy zijn alle groot van hoofd, en breed van nek. Wat angaat haar innerlijke delen: De penszak is in de Gobius buiten wit, binnen swart. De lever is bleek, en meer in de rechterzijd gelegen, daar de gal van afhangt. De darmen zijn met veel bochten omgedrayt, de maag is langwerpig. Het byhangsel met veel uitsteekfels begaaft. De lijfmoer is over al met eyren, oft kuit vervult.

Rondeletius maakt ook gewach van de swarte, die van de Venetianen Go, van de Franschen Boulerot genoemd is. Hy is een vingher langh en dik, by na rood van lijf en niet plat. In plaats van twe vinnen die andere an den buik hebben, heeft hy een swarte als een baart. Daar van oordeelt hem *Atheneus* den bok te zijn, met welke hy de Oxofetus vergelijkt. Hy leeft an de stranden en in de moerassen van de zee.

Van haar eigen plaats word ghetwijfelt. By *Ovidius* zijns strand-vissen, by *Diokles* klip-vissen, welken *Synesius* bystemt, wyl hy schrijft datze omtrent een strand van Afrika, op een klippige plaats, gevangen werden. *Aristoteles* zeit, datze ook in de rivieren vet werden. *Theophrastus*, dat hy inde Pontus, onder 't ys, gevangen werd. En dat de Gobius van die vissen is, die haar niet bewe-

gen als in een warme schotel, 't welk mogelijk van de Poel- oft Rivier-gobius moet verstaan werden. *Oppianus* zeit, datse haar vermaak in 't zand en de klippen hebben; zy baren omtrent de stranden, en bevelen haar brede en zandige eyren an de omhelving der stenen, gelijk *Aristoteles* verhaalt.

Hy word van *Alianus* onder die gene getelt, welke haar vergift met steken inschieten. *Oppianus* geeft haar dodelijke angels, 't welk nocht met *Ovidius*, die seit dat de Gobius geen schadelijken angel heeft, nocht met *Martialis*, die seit dat hy te Venetie het voornaamste op de tafel is, over een komt. Hy heeft ook in de spijsse zijn gebruik gevonden, hoe wel hy an *Iuvenalis* verachtelijk schijnt. *Alexandrides* noemtse ook op de maaltijd van Korys, Koning van Thracie. *Antiphanes* prijstse, en voornamentlijk de Phalerikus. Den brok-volger *Archeponus*, die uit Athene na Egipten, van den Koning Ptolomeus te gast genodigt zijnde, overschepte, zijn dry stukken van een Gobius, die niet sonder verslagentheid van alle de gasten angesien wierden, voorgeset. *Iovius* maakt hem heel smakelijk, en met een malse vettigheid lekker. *Galenus* seit, dat hy treffelijk tot vermaak, om te verteren, en goed zap te telen bequaam is. *Muesithus* seit datse licht te verteren zijn. *Hifefius*, datze licht afschieten, en niet veel voeden. De selfstandigheid van de gele is ylder, en de verrotting minder onderhavig. By *Hippokrates* heeft dese deselve kracht van voedzel mette Drako Kalliomyusen Kukulus. Gebraden, en zonder zout gegeten, stopt hy de persing van den endeldarm, indien men *Kiranides* geloven mach. *Dioskordes* heeft nagelaten, dat hy opgestreken tegen de beten van de dolle honden en slangen goed is. By den uitlegger van *Nikander* lesen wy, dat hy rauw, gebraden en gefoden de kragt van de Dorycinum kan verdorven.

XVI. LID.

Van de Sphyrena, oft Zudis.

DE Sphyrena, van welke *Plinius* kwalijk schrijft, dat hem niemand, behalven *Ovidius*, gedacht heeft, (want onder de Grieken gedenkt hem *Aristoteles*, onder de Latijnen *M. Varro*) word by de Atheners, gelijk *Atheneus* bevestigt, Keftra, dat betekent, gelijk Sphyra, een prikkel oft pin, ook een geslagt van een pijl in den Persisen oorlog gevonden) by de Latynen Sudis, gelijk by *Plinius* te lesen is, by *Gaza Malleolus*, maar kwalijk, en by de Romeinen *Lucius Marinus*, oft Zee-snoek gheenoemt. Daar zijnder die hem voor de *Oxyrinchus* houden, om dat hy scherp van snuit is.

Rondeletius stelt twe gedaanten uit *Oppianus*, maar so ongelijk, datmen twijflen mach

Atheneus
Dipnosf. l. 8

Arist. H. A.
8. c. 19.
Theophr. l.
de piscibus
in sicco.

Oppianus
l. 2. v. 457.

Martial. in
Xenijs.

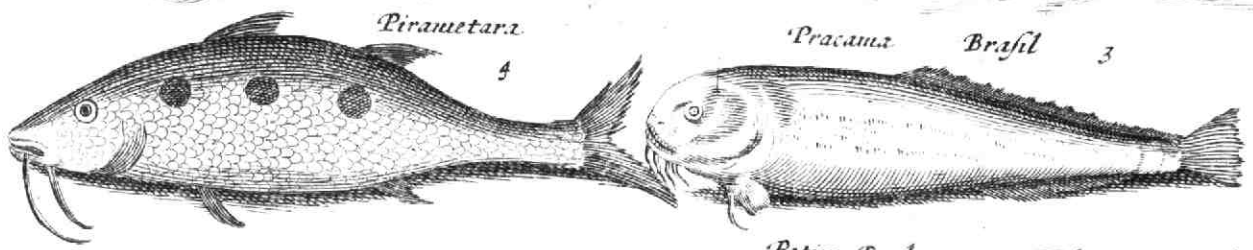
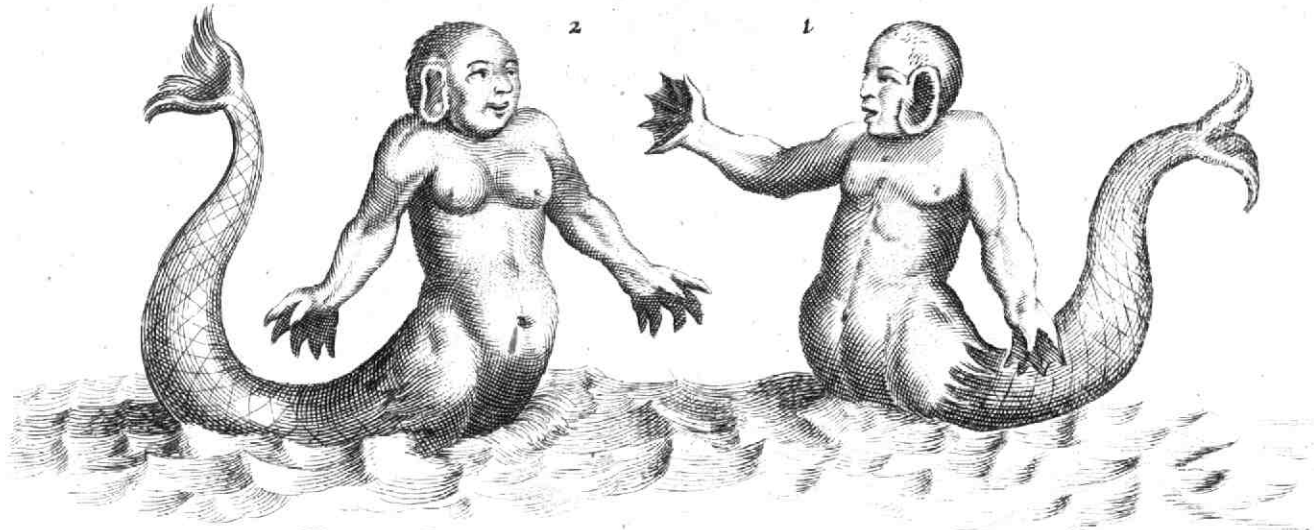
Athen. l. 7.

Galenus. l. 2.
de aliment.

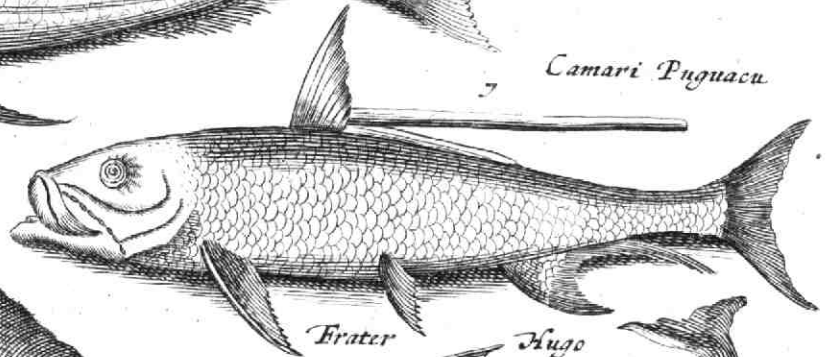
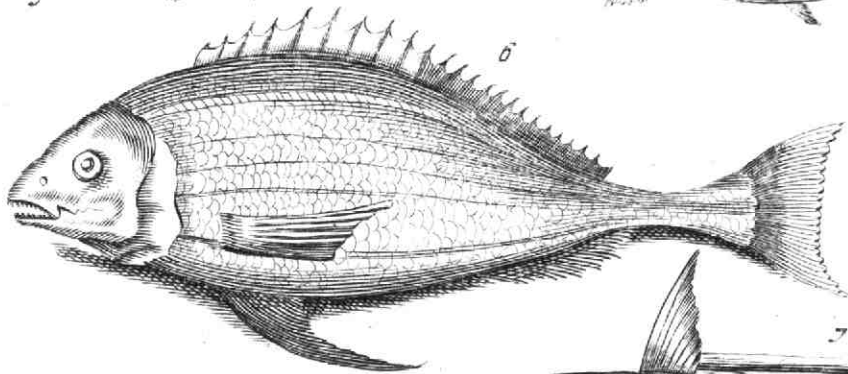
Hipp. l. de
intern.
affect.

Athen. l. 7.

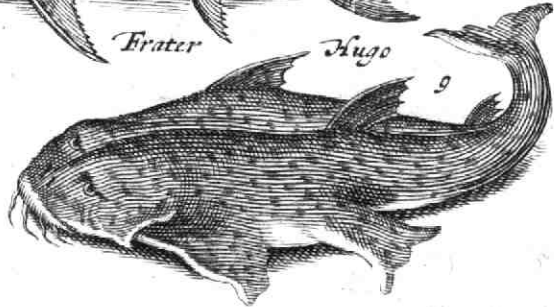
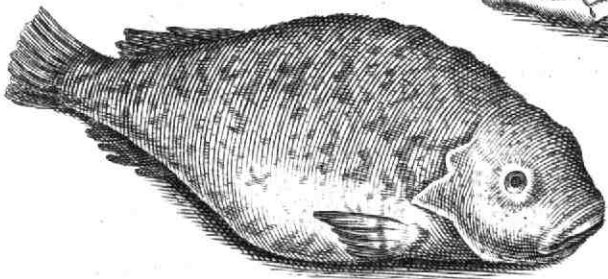
Plinius
l. 9. c. 2.

Sallema seu Salema

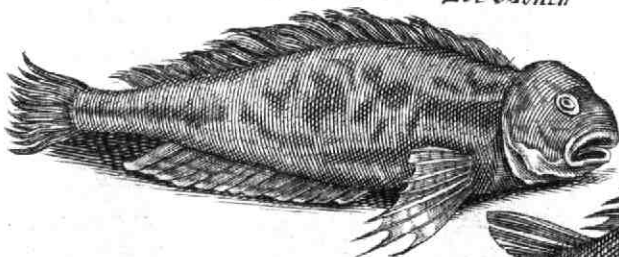
Leo Marinus 8

Galerita

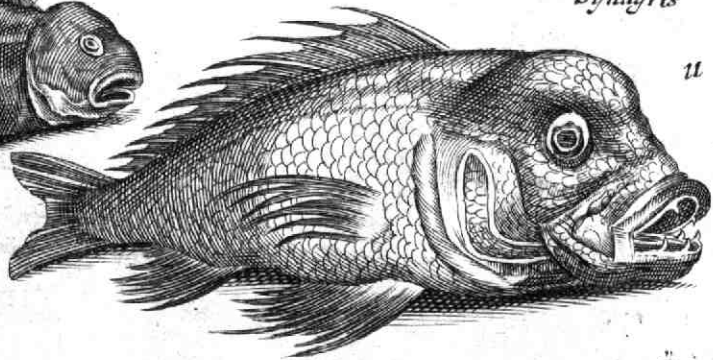
10

Zee Monch

Syuagris

11

mach of sy van een selve geslagt zijn. Want de eerste heeft een schobachtige streep van 't hoofd totte start. De ander is geheel sonder schobben. *Bellonius* stelt 'er even so veel, van welke de ene de *Trachurus* in verw gelijkt, en op de selve wijs wit an den buyk is. De ander, oud wordende, is in sij-dige plekken de *Mormyrus* in verw gelijk. Zy wegen naulijk met 't hayr vier een pond, so dat *Plinius* heel wel geschreven heeft, dat hy onder de grootste seldengevonden wert: nochtans sijnder somtijds gesien van twe pond. In verw volght hy den *Afellus*. Hy is buiten gebogen van snuit, in 't einde scherp, met een swarte seer gespleten mond. De opperkaak, die stomp en korter is, sluit sich soodanigh met de onderste, die scherp en langer is, dat men naulijk soude seggen, datter een opening in de snuit was. Hy heeft weerlijds tanden, boven groter, onder kleinder. In de opspalking van de mond isser een, veel langer als de andere, en heel scherp, die met een gesloten mond, in een gat van een vlies, sodanig ontfangen werd, dat hy uitwaarts een weinig uitpuilt. De tong is ruw, met scherpe tandtjes versien. De streep die van de kuwen langs de sijden na de start loopt, en in 't begin metten rug geelachtig is, is konstig met kleine harde schobbetjes gedekt. Van het getal der vinnen stemmen de schrijvers niet over een.

Plin. H.N. 32. c. 11.

De *Sphyrena* van *Aldrovandus* is op den rug swartachtig. Het overige helt na 't rood met plekken van de selve verw onderscheiden. De streep is geelachtig, onder en boven met heel rode kleine stippen gesprinkelt. Het hoofd is blauw, de ogen en vinnen zijn bleek. Het hart is langwerpig onder een wit blaasje besloten. Het byhangsel van de maag is met so veelderley veselen van uitsteekfels doorweven, datse by na de maag bedekken, en ontelbaar zijn. De gal hangt van de rechter sijd der lever in een langwerpige blaas. De natuur heeft hem in 't voorste deel een blaas vol wind, en in twe gedeelt, gegeven, om niet te sinkken. De ruchtgraad is uit weinig wervels t'zaam geset.

Aldrov. de pisc. l. 1. c. 21.

Oppian. Halicut. l. 1. v. 168.

Arist. H.A. 9. c. 2.

Oppianus l. 3. v. 120. Alianus l. 1. c. 3.

Van de plaats hebben wy niet veel te seggen. Als haar *Alianus* *Pelagias* noemt, schijnt hy meer de *Smyrena* te beduiden. Want *Aristoteles* (uit welchen hy alles van de vissen genomen heeft) en de visschers bewijzen uitdrukkelijk datse met scholen swimmen. Of sy gevangen met haar glatte leden kunnen ontsnappen, 't welk *Alianus* uit *Oppianus* verhaalt, kan uit het voorgaande bespeurt werden. Hy sal niet bedrogen zijn, die voor *Sphyrena* *Smyrena* leest.

Wat sijn gebruik angaat, hy wort te Rome als gemeen veracht, nocht heeft eenige bysondere wijs van toebereiding. *Hisezius*,

by *Athenens*, seid, datse onangenaam van smaak zijn, en een matelijk goet sap maken. Maar wijl de *Kongri* uit het geslacht der kraakbenige zijn, en by *Philotimus* *dyskater* *gasteroi* genoemd werden, en *Rondeletius* zeidt datse wit en aangenaam van visch, en enigfins wrongelachtig, en den *Afellus* gelijk zijn, welchen mette *Snoek* meest geacht geweest is, gelijk *Kornelius Nepos*, en den dichter *Laberius* verhalen; en dat de lendenen van de *Seftra*, nevens andere lekkernyen, van *Antiphanes* genoemd werden, is het gelooflijk datse oft enige ponden wegen; oft dat de dwalingh, boven angeroert, van *Athenens* begaan is.

XVII. LID.

Van de *Akus*, oft naald.

I. STIP.

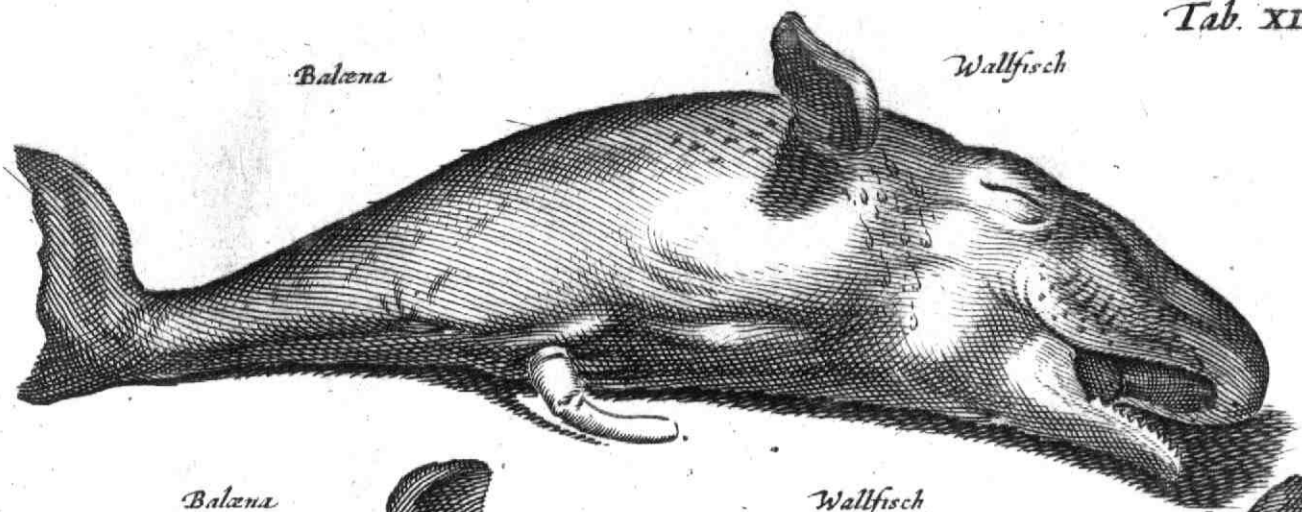
Van de *Akus* van *Aristoteles*.

DE visch, welchen de Latijnen *Akus* noemen, word by de Grieken, van sijn lengte en dunheid, *Belone Raphis*, by *Athenens* *Ablennes*, als of hy sonder slijm was, ghenoot. Daar zijnder die hem *Bledus* en *Bellus* noemen, zo *Varinus* zeit.

Salvianus erkent maar een gedaante van dese. *Bellonius* met *Rondeletius* twe. Wy sullen van den *Acus* van *Aristoteles*, *Oppianus*, en *Bellonius* handelen. Maar *Rondeletius* meent dat dese die visch is, welchen *Bellonius* *Typhline*, en *Sesilia Marina*, om de gestalte van 't lijf, *Plinius* *Spondylis*, het gemeen der Grieken *Herophidia*, die van *Massilie* *Gagnola* noemen, om dat zy, zo dikmaal als zy andere vissen voor zwemmen, menen dattet winst betekent. Het is een visch een elleboog lang, een vinger dik, en geheel geelachtig. Het lijf van beider kunne is kantig, langwerpig, van 't hoofd totten aars al dikker werdende, zeskantig; maar daar na, gelijk hy dunder werd, krijgt hy voor ses maar vier hoeken. Hy heeft een klein hoofd, een langen bek, hard en spits. Het uiterste deel is wat breedachtig. De opspalking van de mond strekt opwaarts, en gelijkt in gestalte een trompet. In 't einde van de selve is gelijk als een gaatje, zo klein dat hy oft daarom, oft om de lengte en engte van den bek, het minste visje niet kan inslokken; maar trekt door de selve, als door een pijp, sijn voedsel uit de vochtigheden. De ogen zijn zo klein, datse nauwlijk een geersje uitmaken. An weerzijden vier kuwen. Den aars die is byna in het midden van 't lijf. Van de

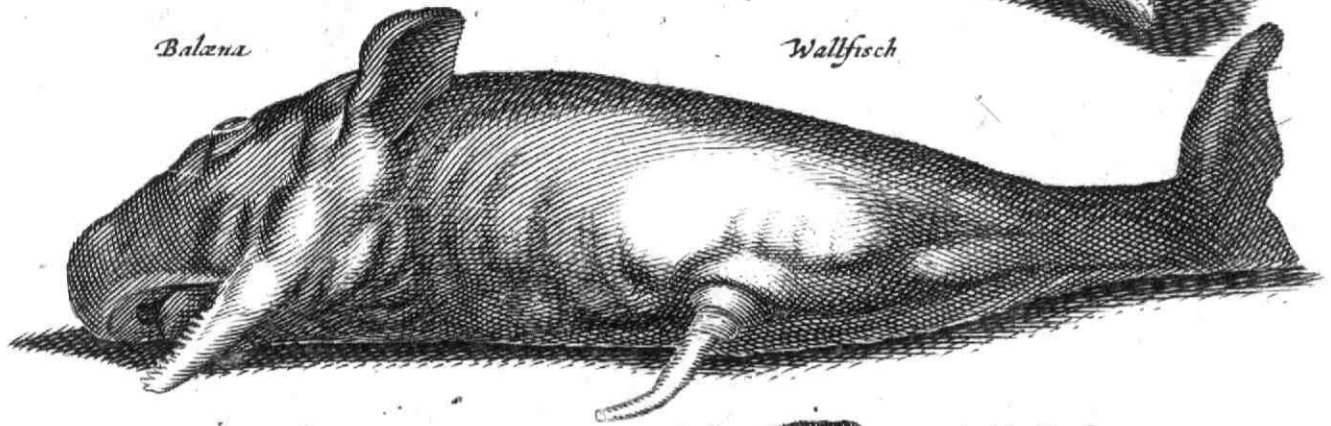
Balæna

Wallfisch

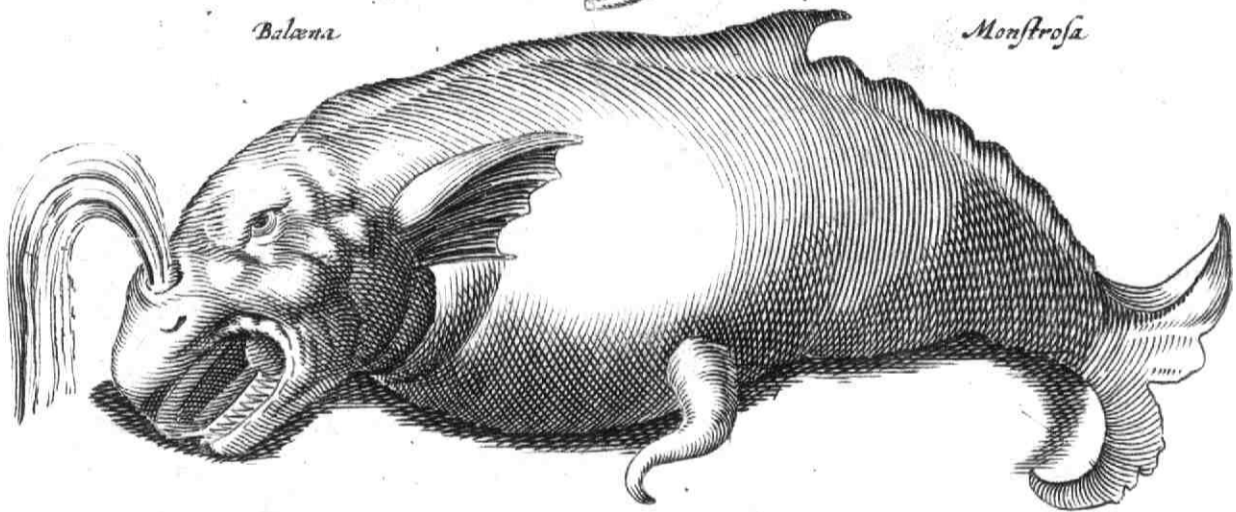
Balæna

Wallfisch

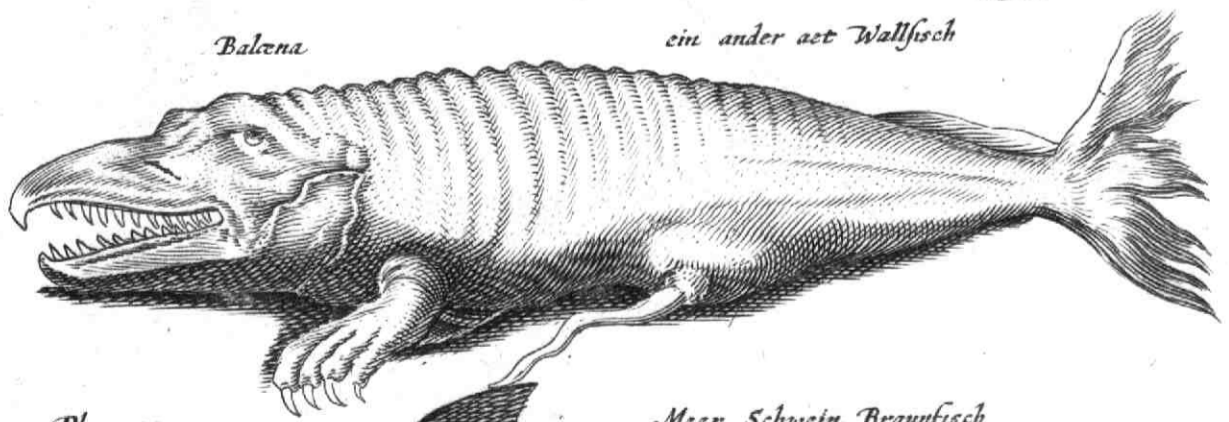
Balæna

Monstrofa

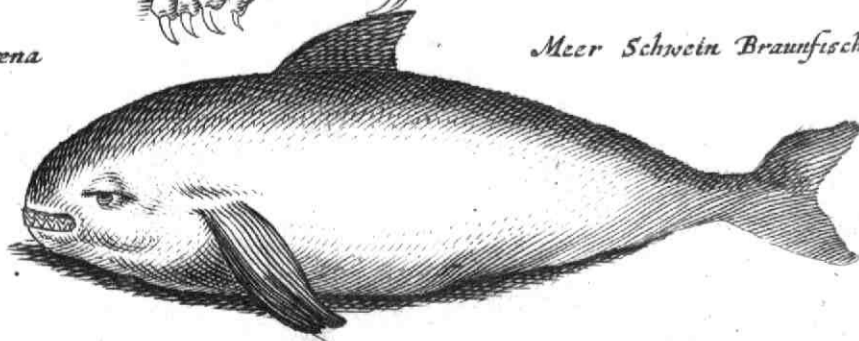
Balæna

ein ander aet Wallfisch

Phocæna

Meer Schwein Braunfisch

pinnen word getwift. *Salvianus* met *Aldrovandus* stelt een kleine en geheel dunne midden op den rug. *Bellonius* met *Rondeletius* twe ter zijden omtrent de kuwen, die doet 'er by, dat die op den rug fo klein is, dat hy naulijk, dan als hy leeft oft in het water zwemt, kan gezien werden. Indien gy hem innerlijk beziet, hy heeft een rop, die veel vissen niet hebben, met een kleine langwerpige maag. Een bleke lever, onder welkers rechter zijd een blauwe gal, fo groot als een garste korl, hangt. Het hart is naulijk groter als een korl turkx koorn. De lijfmoer, op de wijs van ander vissen, twehoornig, met ronde rode doorschijnende cyren, zo groot als het zaadt van Sisame. Tusschen *Bellonius* en *Rondeletius* is gheen over-een-stemming van de darmen. Die zeit datze dun, recht en niet in bochten ghedraayt zijn. Dese datter maar een witte recht uitgestrekte, en met veel vets bezeten is.

Wat haarteling angaat. *Rondeletius* ge-
tuigt, dathy in de spleet van de opgesne-
dene, waar van wy boven gehandelt heb-
ben, veel eyren, en veel volmaakte jon-
gen gevonden heeft, van welke de groot-
ste alle de delen volmaakt hadden en be-
weegt wierden; andere zo klein waren,
dat maar alleen de ogen, en den bek ghe-
zien wierden. Sy leit de eyren in d'een,
en broeitse daar na in d'ander groot, tot
datze die gekipt heeft. De Natuur ver-
wijdert de spleet, tot datze gebaart heeft.
Na de baring sluitse zoo vast toe, datze
schijnt t'zaam-gegroeit te zijn, oft ook ge-
heel toegroeit, 't welk men zeit in de slang
Sesilia te gebeuren; en deze is gheheelijk
toe te eigenen 't geen *Plinius* die gapende
lijfmoer, om de veelheld der eyren, toege-
schreven heeft. *Gaza* zet, uit *Aristoteles*,
van de zelve, qualijk over; nocht *Alia-*
mus heeft dat beter uitgevonden, 't geen
Scaliger aldus overdraagt: Veel van haar,
barende, barften van de eyren. Wat de
volgende woorden willen beduiden; De
jongen zijn omtrent de Moeder, gelijk als
leger-scharen: Want zy baart also, datse
an haar blyven hangen; maar indien gy
haar antaakt, vlieden zy, is zwaarlijk te
seggen. Van haar gebruik in spijs en ge-
neeskonst zal dit genoeg zijn, datse dor
en hardt van visch, en dienvolgens swaar te
verteren zijn. Van waar heeft *Hiesius* dat-
se van goed sap zijn, en haar gebrande asch
tegen de droppel-pis van *Galenus* ingege-
ven, gepresen werd?

II. STIP.

Van de Acus, oft Meernaald van Oppianus.

Aldrov. de
pisc. l. 1.
c. 24.

Dat de Acus van *Oppianus* van die van
Aristoteles moet onderscheiden wer-

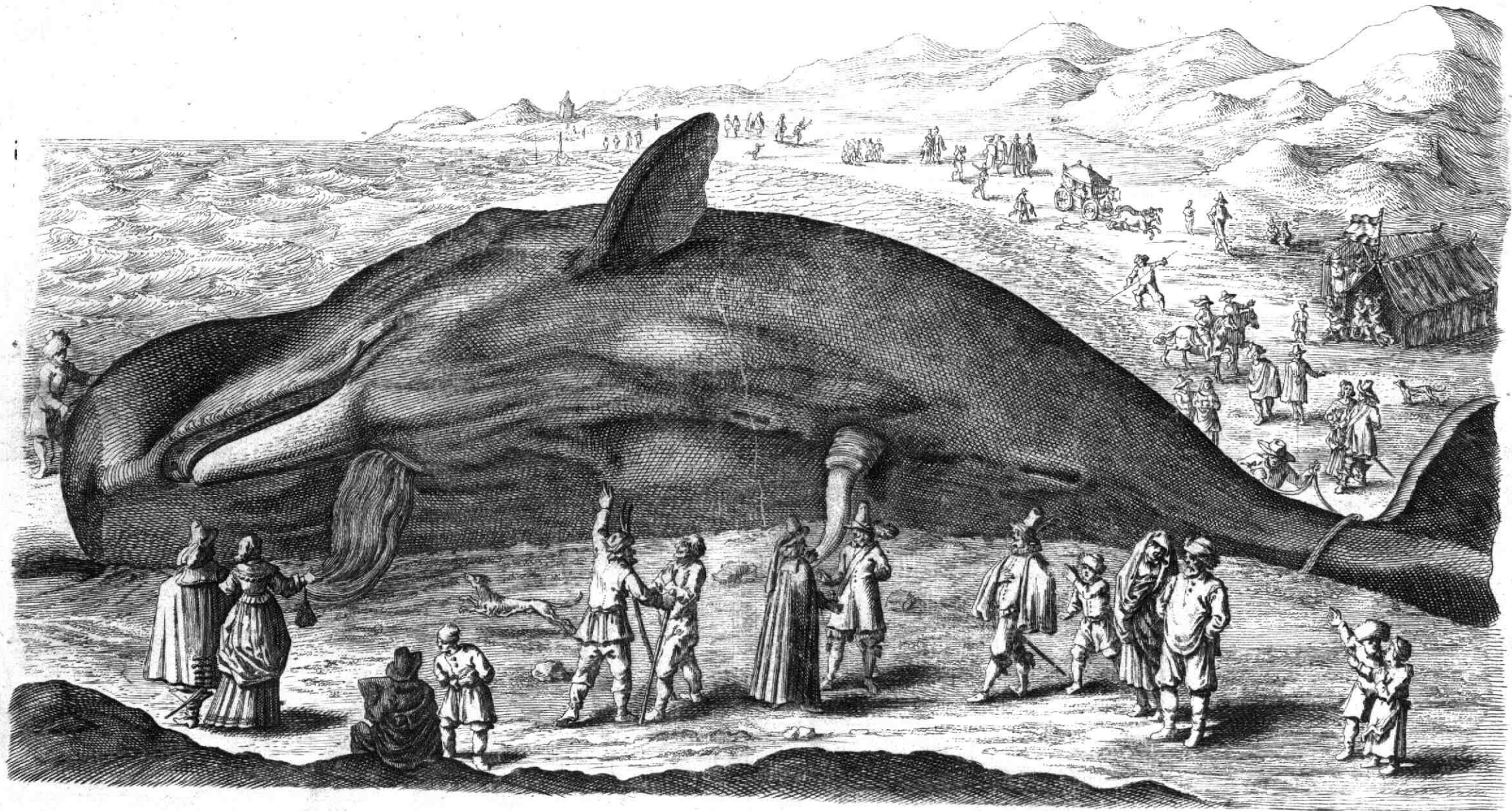
den, bewijst dese, zo omdat hy tanden
heeft, als om dat hy sonder spleet is. Hy
word niet seer groot, zes wegen nauwlijk
een pond. *Salvianus* nochtans heeftse van
dry ponden gesien. Hy is plat en silverwit
van buik. Het overige lijf is enigfins, om
zijn geschobde streep die weerzijds uit ge-
strekt is, vierkant; de andere delen zijn
glat en zonder schobben, met een blauwen
rug, na 't groen hellende. Hy heeft een
spitse bek, en gelijk *Athenus* zeit, dun, lang
en hard, en een groen drykantig hoofd. Het
onderste kaakbeen langer als het bovenste,
in een zachte zelfstandigheid aflatende;
an weerzijden veel kleine tanden, groote
ronde gele ogen, voor welke *Rondeletius*
dry-hoekige oir, oft neusgaten heeft an-
gemerkt. De kuwen zijn vier en dobbel.
An de kuwen twe kleine vinnen, twe an-
dere korte onder den buik, welke weder
een ander, ver van den aars na de start,
navolgt. Waar tegen over op den rug een
ander staat. De start is kort, in twe vinnen
geeindigt. De aars niet zeer zichtbaar.
De spleet, welken *Aristoteles* den Acus om-
trent den aars toeigent, schrijft *Salvianus*
dat in deze Acus buiten wel zichtbaar is;
maar binnen niet gezien werd. *Rondeletius*,
die alles naartiglijk omtrent den aars door-
snuffelt heeft, ghedenkt hem niet. An-
gaande de innerlijke delen. De maag, de
lever, de darmen, die sonder byhangfels
zijn, heeft hy lang. An de lever een lang-
werpige gal-blaas, en een hoekig hart. Hy
houd zich in klippige en zandige plaatzen.
Sy zijn gewoon, wanneer zy 't net ont-
sprongen zijn, weerom te keren; en, wijl sy
dat van gramschap zoeken te scheuren, we-
der in de strikken te vallen. Hy is hard en
droog van visch. Hy word gebraden met
verjuis, oft zap van Oranje-appelen be-
sproeit en fo gegeten, en is dan niet onange-
naam van smaak.

De kleine Acus van *Bellonius*, is de *Lacer-*
tus oft *Saurus* die den Acus gelijkt. Het is
by *Rondeletius* een Zee-visch, van een voet
lang, korter en dikker als den Acus, met een
spitser en korter bek, en opwaarts gebogen.
In plaats van tanden heeft hy zaagfijze
kaakbenen, vier kuwen, ook wel seven, als
in de voorgaande, die *Bellonius* de grote
noemt, op en onderwaars uithangende vin-
nen an de start. Met dese en mette ogen, en
de gaten voor dese, mette streep en schob-
ben van de buik, die den selven byna vier-
kant maken, is hy den Acus gelijk; in self-
standigheid van vlees, en het achterste deel
van 't lijf de *Scombrus* oft *Makareel*. Inner-
lijk isser een langwerpige maag, met lange
dunne darmen, in bochten gedrayt, een ro-
de lever, met een swarte milt en gal. Wel-
ken *Aldrovandus* afbeelt, is over 't gehele lijf
groen, met plekken uitten rood en blauw
vermengt, maar op den rug minder; an de
borst

Aldrov. de
pisc. l. 1.
c. 25.

Oppianus
Halieut.
l. 3. v. 605

Balæna Ein Großer Wallfisch von .60. Schuh lang vnd .41. schuch hoch

borft onderscheiden. Hy is ongemeen, en word in 't eyland Liffa, eertijds Phuna genoemd, overvloedig gevangen. Van daar word hy met Schepen vervoert, en met groot gewin verkocht.

XVIII. LID.

Van de Faber.

DE visch Faber is alzo genoemd, oft om datter alle smids werktuig ingevonden werd, na 't getuigenis van *Salvianus*, oft om de veelvormige angels van den rug en buik, en de verscheiden benen van 't hoofd, welke alle smids werktuigen vertonen, oft van zijn zwarte verw als roed, 't welk noch tans, indien het uit *Oppianus* genomen is, meer de Korafinus moet toegeëigent werden: Of hy de Chalkeus is, 't welk *Salvianus* meent, word gerwijfelt, wijl *Plinius* zegt dat die de opperwaardigheid in trappen heeft. *Atheneus* maakt hem rond en bolachtig. Indien hy het is, sal hy Zeus of Jupiter genoemd werden: want daar van is den naam van Chalkeos, oft Chalkeus gevormt; oft om dat hy mogelijk, gelijk als nu, alzo eertijds, in de kerk van Jupiter, als heilig, wierd opgehangen. Enige noemen hem Kristophorus, of het om zijn zijdige plekken is, de merktekenen, zo men zegt, van des heiligen Kristoffels vingers, oft om dat men meent dat het die is, welken de heilige Petrus, op het gebod van onzen Zaligmaker, gevangen heeft, (want die plekken meent men dat de gestalte van dien penning afbeelden) weet ik niet. Te Rome word hy Situla, in Ligurie Rotula, by de Hollanders Zee-haan genoemd. Die oordelen dat hy de Chacidis, Akanthia oft Sitharus, oft Zee-varken is, zijn bedrogen. De eerste word van *Kolumella* onder de slegtste, en van *Aristoteles* onder de Rivier-vissen gestelt. De ander is rond en kraak-benig. De visch Sitharus zullen wy onder beschrijven. De Porcus oft het Varken werd onder de grote vissen gestelt. De Zajus, van *Hesichius*, is mogelijk de zelve met dese. Wijl hy nocht onder die gene, welke an d'een zijde wit, en an d'ander zwart zijn, nocht onder de platte, van welke hy in stand van ogen verschilt, kan betrokken werden, word hy met recht onder de brede gerekent, hoewel hy heel plat van lijf is.

Hy is verscheiden geverwt. Het hoofd en de rug zijn donker, de vinnen zwart. De zijden ten deel uitten blauwe groen, ten deel goud-verwig. In 't midden van 't lijf is een ronde zwarte plek, zo groot als een kleine penning, hemels blauw, met dry beeldetjes, van gestalte by na als de Hippokampus oft zee-paard, uit goud-geel. Hy heeft zo kleine en dunne schobben, datze nauwlijk, als met de vinger geschrapt, konnen gezien werden. Zijn hoofd is plat, uit-

stekend, beenachtig, uit veel kantige verscheide dunne en doorschijnige benen t'zaam gezet, en eenige rode plekken verciert. Van 't hoofd totte start loopt een schuinze streep. De mond is breed en gapende, zonder tanden. Hoewel hem *Bellonius* eenigzins tanden toeëigent. De ogen zijn groot, rond en goudverwig. An weersijden vier kuwen, welkers beenachtige dekfels in pinnen aflaten; omtrent de kuwen twe middelbare vinnen, en noch twe an 't voorste van den buik, een weinig langer, en in vijf lange hayren, als varkens borstels, eindigende. Van den aars weder twe andere, welkers voorste deeluyt vijf angels bestaat. De ander, veel langer en by na totten aars uitgerekt, is zonder angels. Op den rug isser maar een en groot, die, een weinig voor 't midden van den rug uitspruitende, by na totte start loopt, van zonderlinge gestalte in deze Visch; en de vin op den rug van andere Vissen ongelijk: want hy eindicht eerst op de wijs van die gene, welken wy gezeit hebben an 't voorste van den buik gezien te werden, in lange hayren; daarna word hy met veel onder malkander gevlochte angels gewapent, en ten lesten met veel korter beenachtige gesplete kromme angels, na zijn oorsprong, op den rug versien. Het deel van den buik wort weersijds met benen, als een mes snydende, beschermt. De start eindigt tot eene vin. Hy heeft een middelbare maag, een openbare rop, kleine dunne darmen, in bochten ghedrayt, binnen welke *Rondeletius* zegt dat de eyren verborgen zijn. De lever is wit, zonder gal; de milt rood, klein, en an 't darm-scheel hangende. Het onderste deel van 't hart is rood, het bovenste en midden is uitten witte roodachtig, 't welk in weinig Vissen gesien werd.

Oppianus seid dat hy sich in de klippen houd. *Kolumella*, dat hy in de Atlantize en Gaditaanze zee, onder de heerlijkste vissen, getelt werd. Hy is zoo een vlees-eter, dat hy ook de andere uitwerpselen van de zee niet versmaat. Of hem een geluid toekomt, 't welk *Aristoteles* de Chalcidid toeëigent, zo datter voor Chalkos Chalkeus gelesen wert, 't welk *Aldrovandus* wil, laat ik andere oordeelen. Mijn dunkt waarschijnlijker, wijl hy de dekzels van de kuwen stijf heeft, dat die, beweegt zijnde, geluid geven, en voorwaar de meeste vissen maken dat, 't welk een geluid schijnt te zijn, met het wryven van de kuwen, vermits de plaatfen doornachtig en oneffen zijn. Hy is eenzaam, en zwemt recht op, en niet, als de schollen, op sijde gekeert.

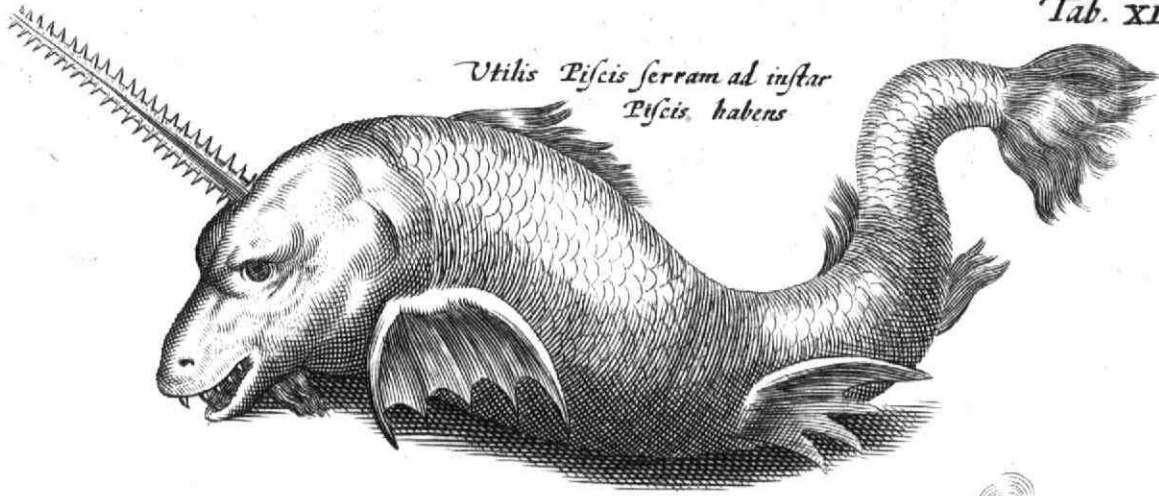
Hy word onder de vissen van goed stof, en wrongel-visch gerekent, licht te verteren, en van goed sap. Dat hy by de oude veel gheacht is, leeren wy uit *Kolumella*, als hy zeidt: De Faber wordt

Plin. 1, 9.
c. 18.

Oppian.
Halteut.
l. 1, v. 133.

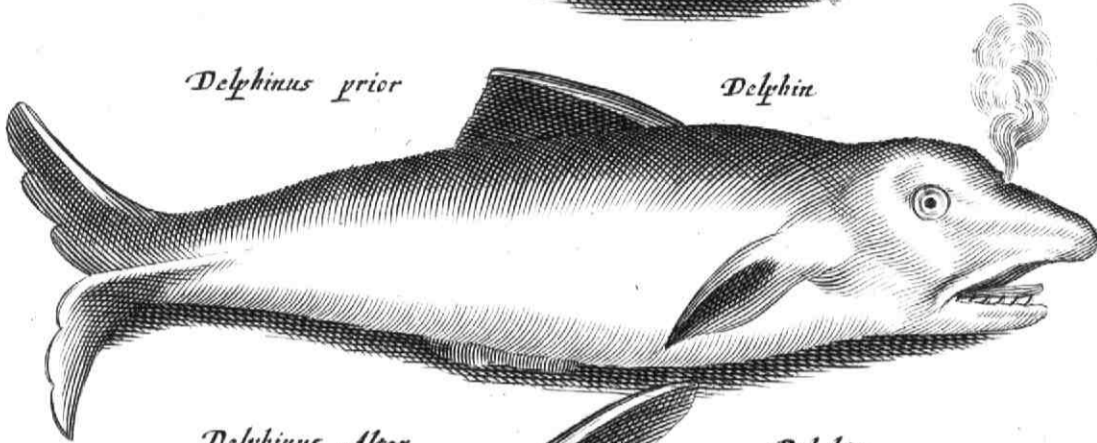
Kolu. R. R.
S. c. 16.

Utilis Piscis ferram ad instar
Piscis habens

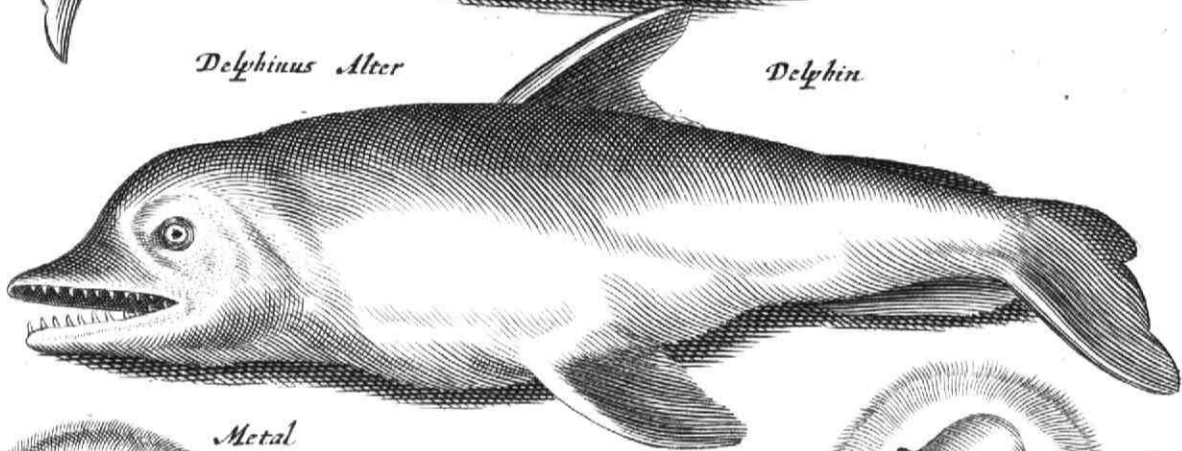
Delphinus prior

Delphin

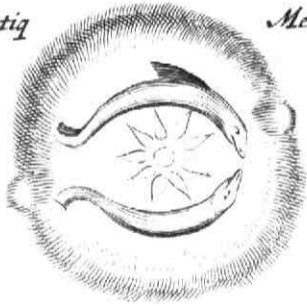
Delphinus Alter

Delphin

Antiq

Metal

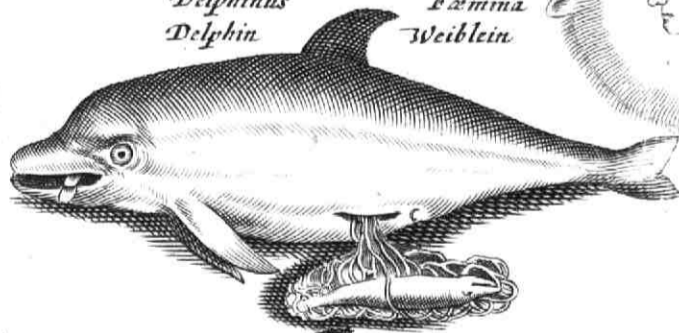

Delphinus
Delphin

Examina
Weiblein

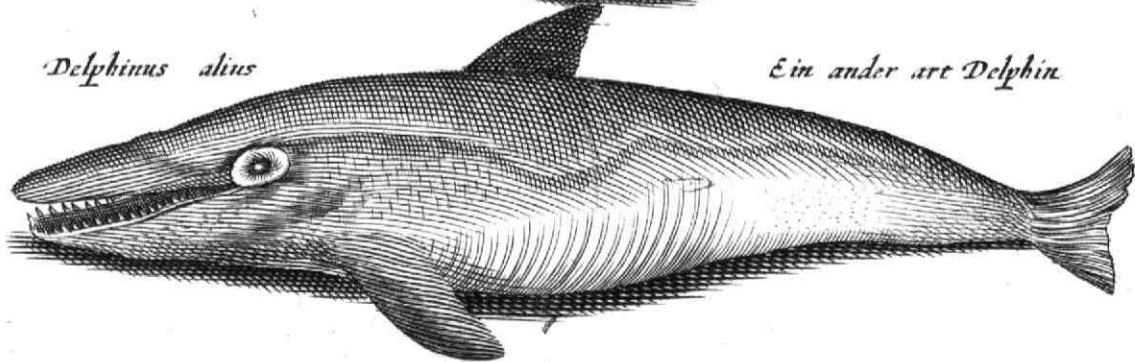

Antiq
Metal

Delphinus alius

Ein ander art Delphin

Plin. H. N.
l. 9. c. 18.

in de Atlantze zee gevoed. Die ook in onse Gaditaanse onder de heerlijkste vissen gerekent, en door oude gewoonte Zeus genoemd werd. Wijl hy om de dunheid van zijn lijf niet wel kan gebraden werden, zeit *Salvianus* dat hy oft ghebakken met verjuis, oft sap van een Orangie-appel gedroopt, oft in water en wijn van elk evenveel, met oly en zout, en welruikende en droge kruiden gezoden gegeten werd.

II. HOOFT-ST.

Van de glatte Klip-vissen.

I. LID.

Van de Alauda of Zee-lerwerk, en Pholis.

Aldrov.
de piscib.
l. 1. c. ult.

Onder de glatte Klip-vissen worden alleenlijk de Alauda, met die tot haar geslacht behoren, te weten de Gutturifus, den Exofetus van *Bellonius* en de Pholis gestelt.

Rondeletius maakt de Alauda twederlei, een gekuifde en ongekuijde; die is in gedaante van lijf de Scorpioen gelijk, donker van verw, met veel plekken, ten deel rond, ten deel langwerpig, en gekromt getekent. Hy is dun, glat en slijbberig, met een kleine mond; de voorste tanden zaagswijs, de achterste uitstekende, met kleine blauwe oogen; en als hy leeft, rijst er een kuif op zijn hoofd-top, die zacht en blauw is. De vinnen an de kuwen zijn breed, maar kort; an den buik klein en dun; den aars staat niet ver van de kuwen, van welke een vin na de start uitstrekt, een ander in den nek loopt doorgaans totte start. De penszak is uitten groene swart. Het hart hoekig, de lever uitten bleke rood waar de galblaas afhangt, in doorschijnigheid en aangename verw den Smaragd gelijk. De darmen zijn breed, en geel geverwt; om de kleine openingh van de kuwen kan hy lang buiten water leven.

Hy is sacht van visch, maar om sijn kleinheid veracht.

Tot dezen kan de visch Gutturifus genoemd betrokken werden. Hy is wel byna overal zwart, maar ook met blauwe plekken onderscheiden, en over het opperdeel der vin van den rug, omtrent de kuwen en an de boven-buik, is hy geel.

Hy is een strand-visch, en kruipt in de gaten van de klippen, oft strand-gebouwen. Hy word met vlees in een vat geleit, en daar na uitgehaalt, gevangen.

De ongekuijde Alauda is klein, en rond van hoofd, met een kleine mond en oogen; de voorste tanden zaagswijs, de achterste langwerpig, scharp en uitstekende. An de kuwen heeft hy twee vinnen, twee an den

buik, een ander terstond an 't hoofd doorgaans totte start, noch een an den aars, die dicht by de mont staat, totte start uitgerekt.

De start eindigt in ene vin, op de wijs van de klip-vissen, en hy is met veel plekken op het midden-lijf gesprekelt.

Hy voed zich met water, slijm, en de kleine Atherinus en Aphyus. In zelfstandigheid van visch en sachtheid is hy de gekuifde gelijk. Hy houd sich in de kloven van de steen-klippen, daar van heeft hy den naam Percepiere gekregen.

Hier toe behoort ook de Exofetus, oft Adonis van *Bellonius*, welke graag de Urtika eet, wijl die omtrent de stranden tusschen de klippen hangen, en loopt hy niet diep in zee, maar rust sich in de klippen van Bononie, en in de hopen van de rotsen.

Daar zijn van haar veel gedaanten, van welke de ene gekuift, en te Massilie overvloedig is, die van aanzien de Gobius gheleijkt. Hy is met een glatte huid bedekt. 't Gemeen noemt haar Glinis; hy is rosch, en als de Scorpæna, met veel andere verwen onderscheiden. Hy heeft tanden als de Scarus, heel sterk; een doorgaande vin op den rug, en ik weet niet wat boven de ogen, 't welk als van een los velletje voortkomt. De vinnen van de zijden zijn omgekeert, twe alleenlijk onder de buik, met twe krullen verzien. Het hoofd van de gekuifde helt na de Chameleon, daar een vin op staat, een hanekam gelijk. De voortanden heeft hy heel scharp.

De start heeft een ronde vin; onder het borst-been zijnder twe; een ander doorgaande op den rug, en heel breed, met geslotene kuwen, met een klein gaatje doorboort; maar an weerszijden vertonen sich ook vier opene kuwen. Hy is met een ruime huid overtrokken, met veel verwen, als de Draak, onderscheiden. Hy verteert de schelp-vissen, en voed sich ook mette Urtica. Hy kan dry oft vier dagen zonder water leven.

Het derde geslacht van de Exofetus word by de vissers van Byzantie Glini genoemd, by andere Cheledonius.

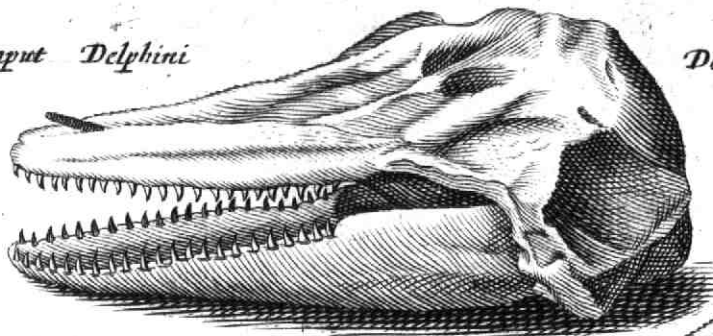
Zelden is hy meer als zes vingers lang, en twe duimen dik. Hy is zonder schobben, met gele, blauwe en honigverwighe plekken op den ruch. De vin van den rug is doorgaande en zacht, die van de start en zijden zijn breed, en alle verscheiden geverwt. De kuwen zijn gedekt, de buitenste doorn is als in de Draco, met twe angels gewapent, maar verschilt van die, om dat ider angel met kromme tantjes beset is. Hy heeft een verscheiden geverwt hoofd, een groten mond, de onder-kaakbeenen plat. De tanden een weinig kleinder als de Glini. Als hy gesneden wert, toont hy geen gehele kuwen, maar enige beginsels, van verw een weinig meer rood als in de Muræna.

De

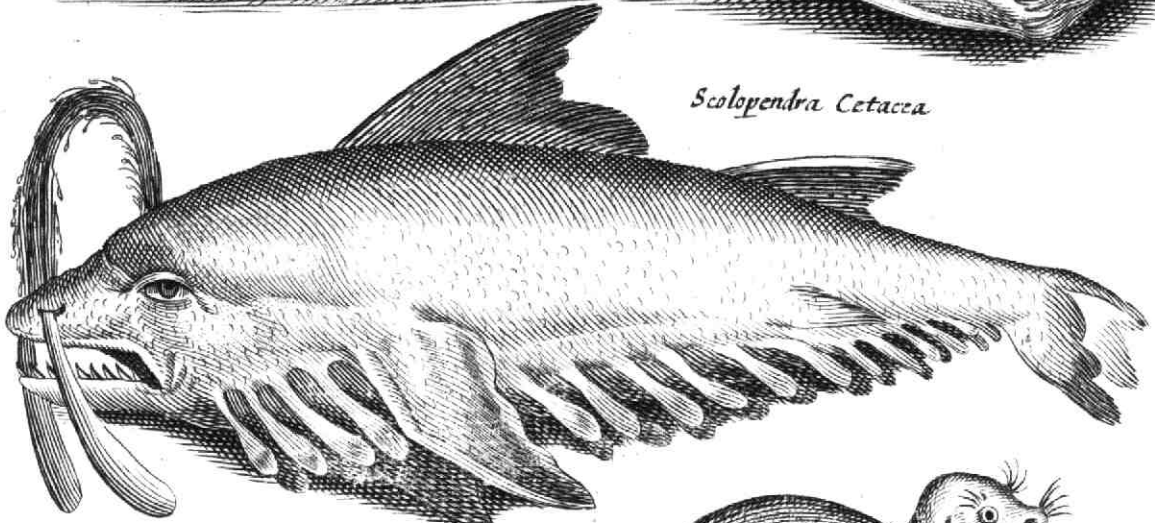
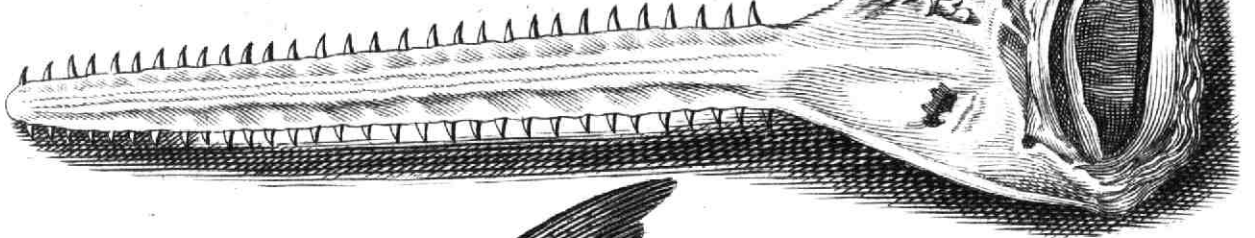
Arist. H. A.
l. 9. c. 55.
& Scaliger
in Aristot.
l. c.

Caput Delphini

Delphinus Kopf

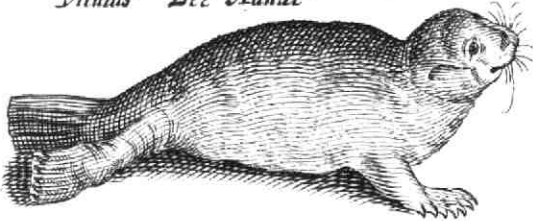

Gladius Piscis Serice Der Kopf des Schwert Fisch

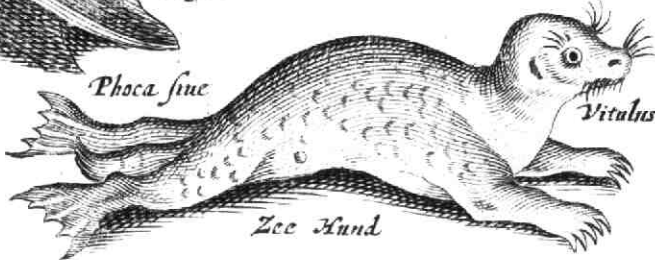

Scolopendra Cetacea

Vitulus Zee Hundt

Phoca sine

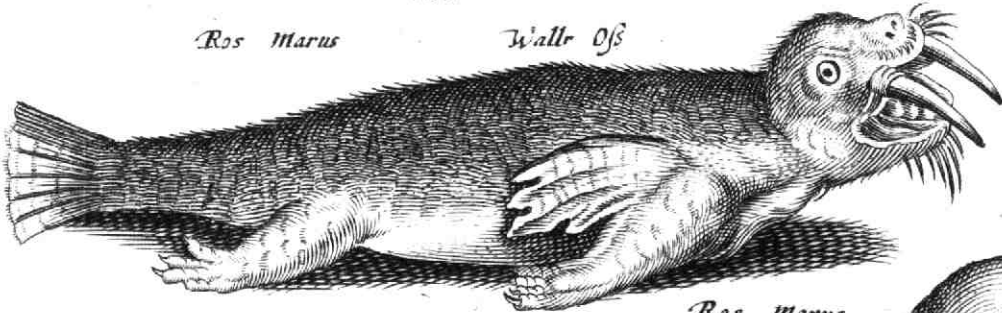

Vitulus marin.

Zee Hund

Ros Marus

Wallr Ofs

Ros marus

Vetus

Ros Marus Luuencus
Ein Jung meer Ros

Ein alt meer Ros

De Pholis wordt alzo van zijn slijm ghe-
noemt, 't welk hy uitgeeft, dat groeit hem
rondom 't lijf, en is hem als een bedde. Te
Antipolis en van de Italianen wordt hy Ba-
voza genoemd. Hy is weinig groter als de
Alauda, met een donkere ruch, een glatte
gevlekte huid, en witten buik. In vinnen
en andere delen is hy van de voorgaande
niet verscheiden.

Van deze verscheelt ook de Scorpiodes
niet, by *Rondeletius* alzo genoemd, om dat hy
in vorm van hooft de Zee-Scorpioen ge-
lijk is, en even zo veel, hoewel zachte, uit-
steekzels boven de ogen heeft. De Francen
noemen hem Zee-haas, om dat hy de mond
met de land-haas zeer ghelyk heeft. Hy
verschilt van de Scorpius in tanden, die hy
wel zaaghs-wijs heeft, maar heel dun en
dicht, en in de boven-kaak twe uitstekende,
van den selven en de Alauda verscheelt
hy in grootte van de vin op den ruch, en
twe swarte plekken van de selve vin. Het
is een strand-visch, en leeft met water en
slijm.

III. O P - S C H R I F T.

Van de Zee-strand-vissen.

I. H O O F T - S T.

Van de geschobde, en niet platte.

I. L I D.

Vande Mullus, oft Barbeel.

Dat niet minder met recht an de Mul-
lus oft Barbeel d'eerste plaats, onder
de strand-vissen, als de Scarus onder de klip-
vissen, gegeven is, zal hier na blijken. Den
naam heeft hy by de Latijnen niet zo seer
van de verw van de pant-toffels, ('t welk
schoenen waren, welke eerst de Koningen
van Albanie, en daar na de voornaamste
van Rome gebruikt hebben) ghelyk, na
't getuigenis van *Plinius*, *Fenestella* meende,
als wel à Mollicie, dat is zachtheid, beko-
men. Hy acht zich der slaverny heel on-
waardig, gelijk *Kolumella* spreekt; en groeit
in de vyvers oft houwers weinig oft niet.
By de Grieken wordt hy trigle, niet trigla
oft triglis genoemd, 't welk van 't wijfje te
verstaan is, om datze drymaal baart. Daar-
om, zegt *Oppianus*, wordt zy Trigonosis oft
dry-baartstergenoemt. Het Kretise woord
Striglemparpony is uit een Veneets en
Griex woord t'faam-geset. Of zy Geniotæ
genoemt werden, 't welk *Hesichius* schijnt te
kennen te geven, om dat de Grieken de
Trigla Geniatidæ noemen, laat ik tussen
beide.

Daar zijn van haar twe geslagten. Sommi-
ge sijn gebaarde, diese Genatidæ noemen, en

die alleen in goedheid van zap verscheelen
van d'andere, want enige eten wier, andere
vlees. Waar van zy den naam by *Plinius* van
Lutray hebben. Enige sijn ongebaard, wel-
ke sommige Apogonus, *Sopbron* Trigolæ en
Omphalotomus noemen, om dat hem de
navel oft den aars meer als in andere van
sijn gelijk-slagtige openbaart, oft minder
rond is. Hy noemt hem ook Eudaius, om
dat hy, boven swemmende, kalmte voor-
duit. Datter zodanige sijn, ontkent *Salvia-
nus*, bewerende dat niemand anders uit
de oude hem ghedacht heeft. *Xenokrates*
schijnt ook te kennen te geven, dat de klip-
barbeel zonder baard is, als hy schrijft datse
zich diep in Zee houdt. Gy zoudt haar met
recht Mullastrus mogen noemen, van wel-
ken *Rondeletius* den enen ongebaarde, en
den anderen, van sijn schobben, ruwe
noemt. Hy is geheel van gestalte langwer-
pig, van middelbare lengte. Dat hy zelden
meer als twe pond weegt, hebben wy by
Plinius. *Seneka* gedenkt van vier; *Juvenalis*
van zes. *Lufius Mutianus* verhaalt by *Pli-
nius*, datter een, zo het waar is, in de Ro-
de-zee van tachtig pond gevangen is. Het
is noodzaaklijk, dat die van een ander ge-
slagt geweest is, met een krommen rugh,
waar van haar *Epicharmus* op de bruiloft
van Hebes bultig genoemd heeft, met een
platten witten buik, en het overige rood.
Hier van noemt hem *Oppianus* rode Bar-
beel. *Matronus Parodus* geeft hem een verw
als rode Menie. Hy heeft grote dunne
zaags-wijze, en schuins gheschikte, maar
nochtans sterke schobben. (*Tiberius* heeft
een Visser, die hem, in 't verborgen bezig
zijnde, een Barbeel bragt, met den zel-
ven het angezicht gewreven.) De zelve
sijn ook bleek, na 't groen hellende, met
enige even verre van een staande strepen
getekent. *Massurius* schrijft, indien hy le-
vend geschrabt werd, dat hy een rode verw
krijgt. Hier van heeft hy den naam van
Chryfopus by *Plutarchus*, en Xantochrous
by *Nauzikrates* ghekregen. Dat hy, dood
zijnde, verscheiden verwen krijgt, en sijn
rode schobben verscheidentlijk bleek wer-
den, gelijk ook als hy in een glas besloten
werd, is van *Seneka* en *Plinius* verhaalt. Hy
heeft een achterwaarts gebogen hooft, met
veel goudverwige plekken verciert, daar
een graat in steekt, den hond gelijk; wel-
ken *Marsellus Empirikus* zegt, op de nieren
geleit, een wonderlijk ghenees-middel te
zijn. Een mond zonder tanden, middel-
baar rosse ogen. In die van *Aldrovandus*, uit
Spanje gezonden, zijns swart. Zommige
hebben twe witte velachtige krullen, an-
dere zachte, rode, lange, ronde, die als een
baard af-hangen. An weersijden sijn vier
kuwen, daar twe goudverwige vinnen by
staan. An den buik even zo veel witte. An
den aars weder andere, twe op den rug, de

*Juvenal. in
Satyr.
Plinius
9. c. 28.*

*Oppianus
l. c.*

*Sueton. in
Tib.*

*Sen. N. Q.
3. c. 17.
Plinius
9. c. 17.*

*Plin. H. N.
l. 9. c. 17.*

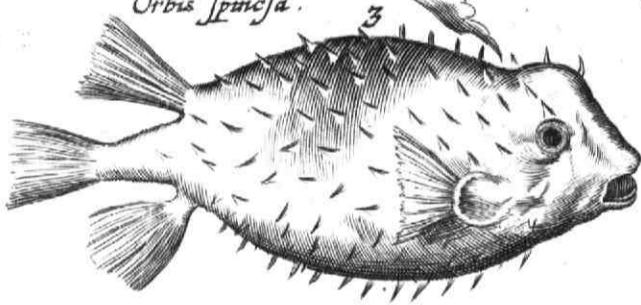
etc Admirabilis forme.

Galci genus.

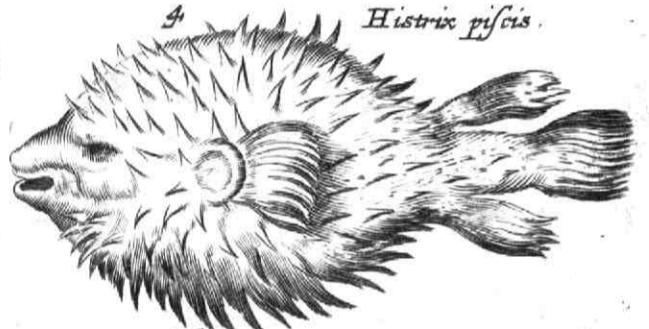

Orbis spinosa.

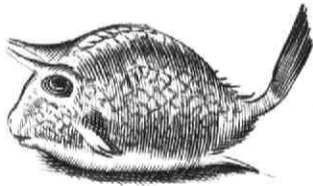
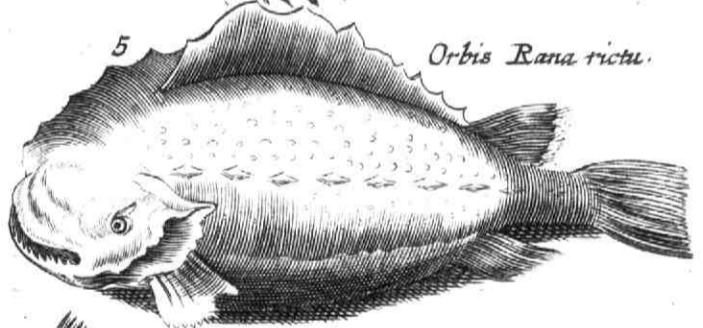
4

Histrix piscis.

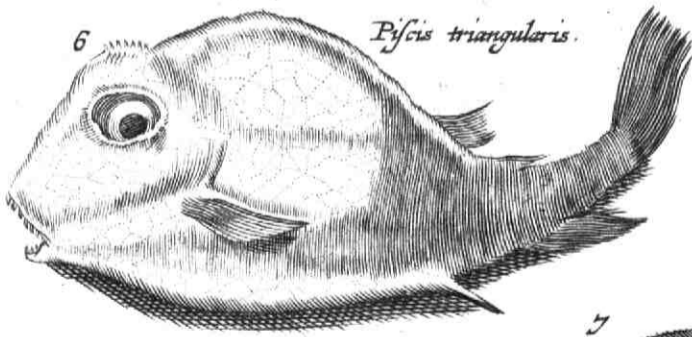
5

Orbis Rana rictu.

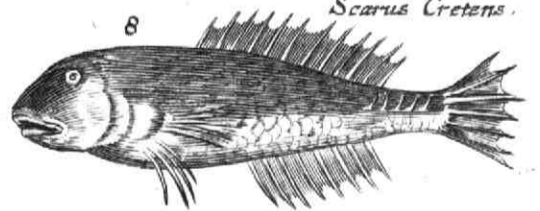
6

Piscis triangularis.

8

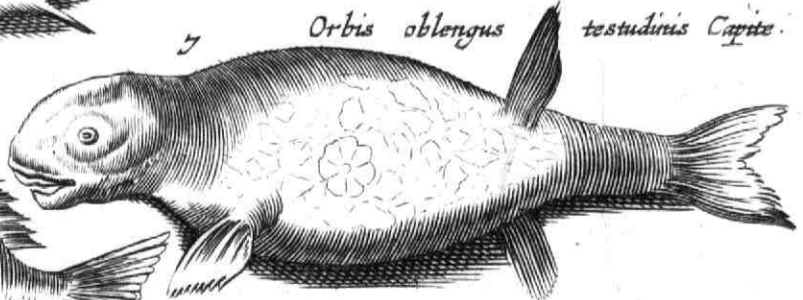
Scarus Cretens.

7

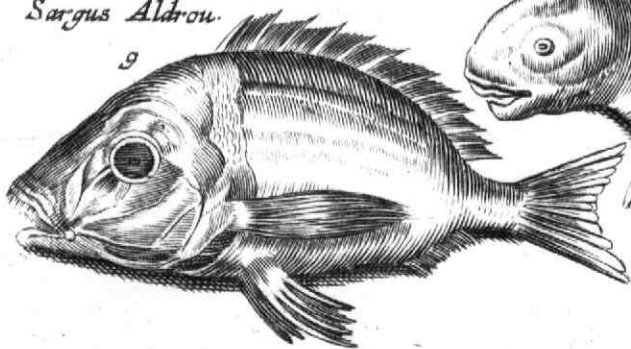
Orbis oblongus

testudinis Capite.

Sargus Aldrou.

9

eerste uit stijver, d'ander uit slapper angels bestaande.

De start is rood, en eindigt in een vin als de wassende Maan, en daarom zeit *Bellonius* dat de vinnen van de zijden spits eindigen. Indien gy de innerlijke delen besiet. De rop is klein. De maag van gelijken met ontalbare byhangzeltjes. De lever is uitten witte roodachtig. De milt klein en swart. *Scaliger* schrijft, dat die an de linker zijde van de maag leit, dees an de rechter. De darmen zijn middelbaar, het hart is drykantig.

Scaliger
exercit.
226. l. 15.

't Geen wy desen toegeschreven hebben, past ook op de kleine Barbeel van *Salvianus*. Maar is hier in verscheiden, dat hy rood geverwt, sonder goudgele strepen, met enige blauwe en gele plekken gesprekelt, en met schobben, die licht afvallen, bedekt is.

Plin. H.N.
l. 9. c. 17.

Van haar plaats word onder de schrijvers getwijfelt. *Plinius* seit, dat hy in de Noordzee, en an de wester kant voortkomt. *Galenus* seit, datse diep in zee houden. *Oppianus*, nu datse haar an de stranden houden, dan betreft hy haar met *Seneka* onder de klip-vissen. Hier van verscheelt *Ælianus* ook niet, die zommige *Leprodes*, van de plaats die sy bewonen, noemt, en zeit datze andere kleine weinige ruwe knobbeltjes hebben.

Ælia. H.A.
l. 2. c. 41.

Het schijnt waarschijnlijk, datse door de gehele zee swerven, en datse veeltijds oft enige haar omtrent de stranden en klippen houden. *Xenokrates* telt de ongebaarde onder de klip-vissen; en *Ælianus* eigent hem de klippen toe. De selve, by *Oppianus*, vermaakt zich altijd in de klippen en ruwe plaatsen, welken nochtans *Aristoteles* onder de strand-vissen rekent.

Ælianus
l. 1. c. 16.
Oppianus
Halieut.
l. 3. v. 340.
Arist. H.A.
l. 8. c. 31.

Sy komen ook in de zee-poelen voort. *Hortensius* heeft haar inde viviers omtrent de Baulis gevoed. En hy droeg meer sorg dat zijn Barbeels niet souden honger lijden, als *Varro*, so hy self seit, dat sijn Ezels niet in zijn roofgaarden souden hongheren. In den Herfst swemt hy met scholen, en is dan op zijn kloekste. Sy zijn Al-eters, en eten, behalven slijk, waar in hem de *Sargus* geselschap houd, oesters, wier en schelp-vissen, die sy gapende aanvallen; en doode vischen en menschen, en vermaken haar in meer andere vuile en stinkende dingen: doe hier ook by de bladeren van de Beet. Van de dode krengeu lesen wy by *Oppianus* en *Ælianus*, en dat schijnen de scheeps-oorlogen en schip-breuken, die sy met grote menigte volgen, an *Rittershuisen* te verklaren. Nochtans heeftse *Antiphanes* onder de spijs van Helena gestelt, om datse de menschen niet vervolgen. Datse de vissen vervolgen, is sonder twijfel.

Oppianus
Halieut.
3. v. 435.
Ælianus
2. c. 41.
Ritter. ad
Oppia. l. c.
Arist. H.A.
l. 9. c. 37.

Hy eet de Zee-haas alleenlijk een van alle dieren, op dat de Barbeel niet soude

vergaan. Hy word alleenlijk mager, onsmakelijker, en flechter. Dit zijn woorden van *Plinius*. Derhalven, wijl hem *Aristoteles* ontkent een vlees-eter te zijn, schijnt hy hem alleenlijk af te sonderen, van die oft niet als vlees alleen eten, oft alleenlijk de levende dieren van de zee vervolgen.

Plin. H.N.
l. 9. c. 17.

Dat hy drymaal in 't jaar jongen heeft, is 't gemeen gevoelen der schryvers: want dese hebben so dikmaal zijn vrugtbaarheid bevonden. *Aristoteles* heeft 'er by gedaan datse laat in 't slijk baren: want het is lang koud. Alleene *Ælianus* verhaalt dat sy by *Aldrovandus* onvrugtbaar is als sy drymaal gebaart heeft, en datter wormen in haar lijfmoer groeyen, die het saet verteren, 't welk ik tot noch toe by den selven *Aldrovandus* niet hebbe konnen vinden. Dat hy vyantschap mette Zee-haas heeft, kan uit het voorgaande verstaan werden. *Aphrodiszeus* doeter de stomp-visch by, welker verdovende krachten dese geloof werd tegen te staan. Hy is door een verquistende overdaad derouden in grote waarde geweest, 't zy ghy de kokx oft de schalen anmerkt. *Iovius* verhaalt datse dikmaal van de gemeene Roomse borghers met het evengewigt van silver opgewogen en gekocht zijn, als sy maar langer als een voet waren. *Azinius* *Seler*, onder den vorst *Klaudius*, heeft eens enen voor acht duisent penningen, dat omtrent vier hondert Karolinen bedraagt, gekocht. Men kan de overdaad te groter achten, om dat *Plinius* verhaalt datter, in zijn tijd niet lichtelijk een Barbeel gevonden is die over de twe pond swaar was. De Egiptenaar *Krispinus*, van een slaaf tot de waardigheid van de Ridderfchap, door de toelating van *Domitianus*, verheven, heeft hem voor zes duizend Sestertjen gekocht.

Plin. H.N.
l. 9. c. 17.

Makrob.
Satur. l. 3.
c. 16.

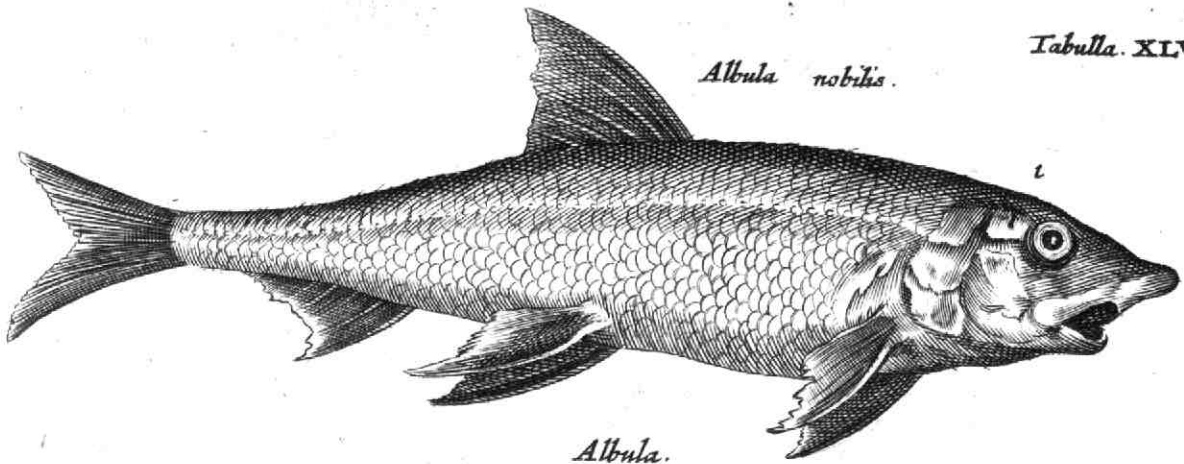
Publius Octavius heeft 'er een, die groot was, men seit van omtrent vier en een half pont, van de Keiser *Tiberius* na de markt gevonden, voor vijf duisent Sestertien gekocht. De selve klaagt ook, datter dry voor dertich duisent penningen verkocht wierden; en oordeelde, dat door den Raad de dierte van de markt jaarlijkx behoorde gematigt te werden. En dese overdaad was niet voltooit, ten waar de koks ook voor veel gelds gehuurt wierden. Dese overdenking, zeit *Plinius*, trekt een afkerig gemoed totte beschouwing van die gene, die in de klagte van overdaad klaagden, dat een kok voor meer geld gehuurt, als een paart gekocht werd. Maar nu worden de kokx voor de waarde van een zegpraal, en de vissen voor de waarden van de koks gekocht: en geen mensch word byna meer geagt, als die heel snedig sijn meesters middelen kan verdrenken. De schalen, daar sy in gewogen wierden, noemt *Martialis* *Chrysendeta*, en die waren met goud vergult, of met kostelijke stenen ingeleit; en

Juvenal.
Sat. 4.
Seneka
Epist. 96.
Sueton. in
Tib.

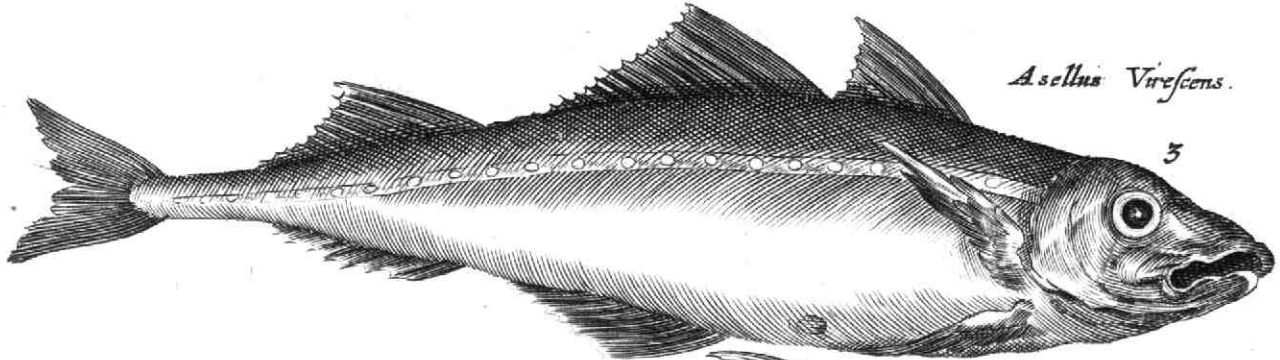
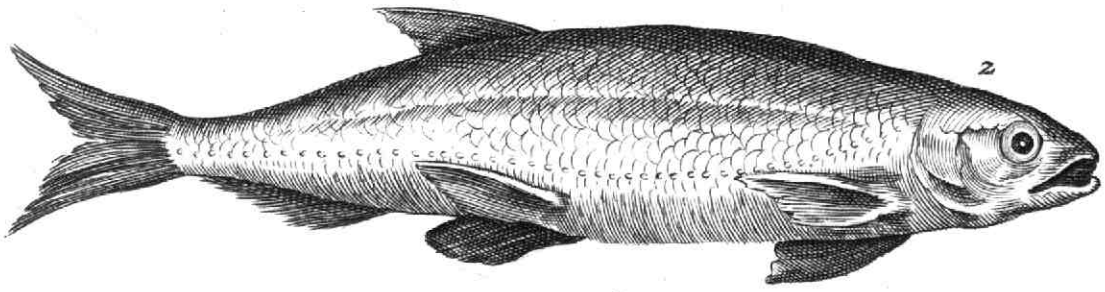
Plin. H.N.
l. 9. c. 17.

Mart. l. 2.

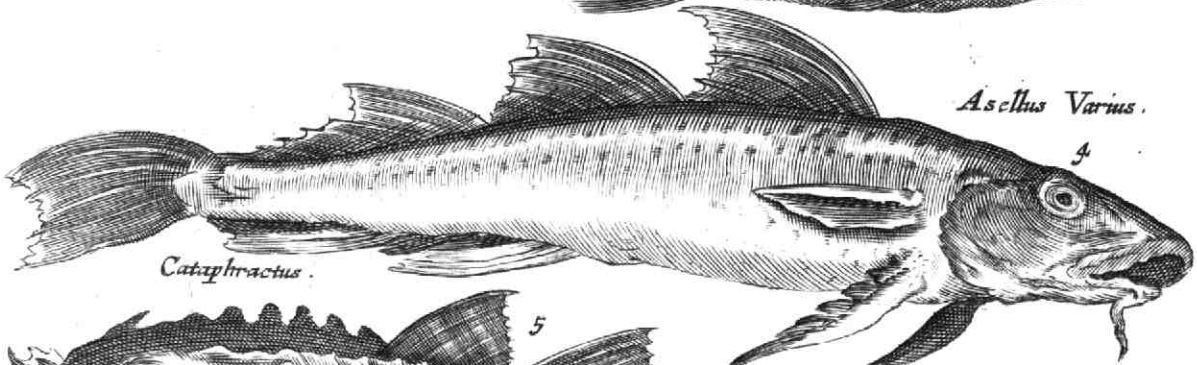
Albula nobilis.

Albula.

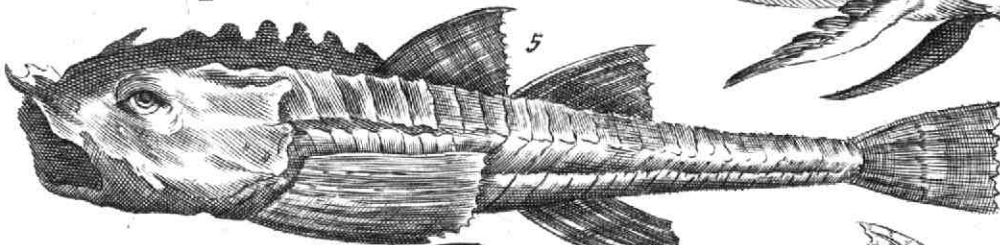

Asellus Virescens.

Asellus Varius.

Cataphractus.

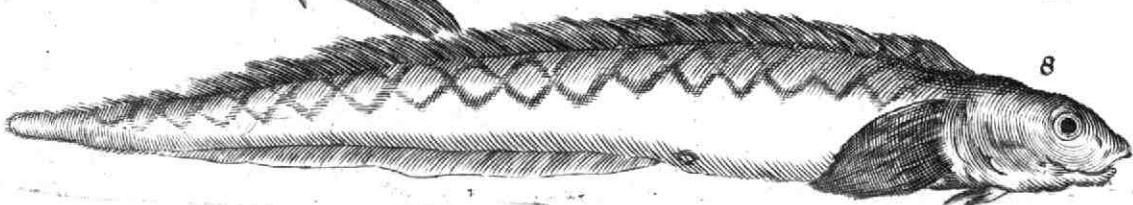
Idem supinus.

Toma Cornuta.

Mustela marina Vungara.

en gelijk het *Turnebus* uitleit, de stenen waren met goud t'samengevoegt. Nochtans waren zy alle niet even veelgeacht. *Pollux* prijft meest die van Jonia. *Actius Synferus* die, welke omtrent de zuilen van Herkules gevangen werden. *Nauzikrates* die van Æxonie, 't welk een Stad in Magnezia is: Maar *Kratinus* verwerpt die. *Archestratus* prijft die van Tichus, 't welk een slot omtrent Tachina, een Stad in Kampagne, is. De klippen van Korsika en Taurominia worden van *Juvenalis* geroemt.

Juvenal.
Sat. 5.

Perotbus zegt, dat de beste in de Tyrrenische Zee, omtrent Kornikulus en Tarquini, gevangen werden. *Iovius* schrijft, dat die in de winter, en omtrent de Stad Rome gevangen werden, aldermeest beroemt zijn; en dat die van Ligurie, Venetie, en Napels zo aangenaam van smaak niet zijn, hoewel zy groter op de tafel komen.

Maar ook die, welke ver van 't strand gevangen zijn, hebben mede haar waardigheid. Waar van het zuiverder water oorzaak is, 't welk de rode, vurige, goudverwige glans van haar lijf anwijst. De voornaamste lekkerbekken achten de grote boven de kleine. 't Zy die oft om haar groter hoofden en levers, volgens *Galenus*, meer geacht zijn; oft om dat zy, also beter van voedsel waren; oft om datse den onverschadelijken balg met de kostelijke spijs souden vervullen, 't welk wy by *Dionizius* lesen, dat den Dichter *Philoxenus* gedaan heeft. *Heliogabalus* heeft haar niet geheel, maar dat, ghelijk *Lampridius* schrijft, voornamentlijk te verwonderen is, haar baarden met volle schotelen zijn Hovelinghen opghedisch.

Galen. de
Aliment.
facult. 1. 3.
Achias 1. 2.
c. 79.

Van de hoedanigheid van zijn vis stemde schrijvers niet eenparig. *Xenokrates* zegt, datse 't heerlijkste van alle spijs, de maag bequaam, de mond aangenaam, van goed zap, effen van visch zijn, niet licht rotten, en matelijk af-schieten. *Selzus* steltse midden tussen die hard en sacht van visch zijn. *Diokles*, *Philotimus* en *Pzellus* houden hem swaar om te verteren. Hy is heel hard en wrongelachtig, van goed voedsel, zo *Galenus* zegt, indien hy wel gekookt is. Zijn toebereiding behoort tot de kok. Eertijts wiert de Barbeel weinig versich gezien, als alleen die in de hand van de genode stierf. Zy wierden in glase potten ghesloten, opgedragen, en de verw van de stervende angemerkt, welke de dood, door 't worstelen van de levende, tot veel veranderinghen bragt. *Apifius*, tot allerlei overdaad wonderlijk gauw, heeft geoordeelt datze heel goed waren, als sy in de pekelen van haars gelijke gedoodt wierden, want dat heeft ook sijn bynaam gevonden.

Sen. Q. N.
1. 3. c. 17.

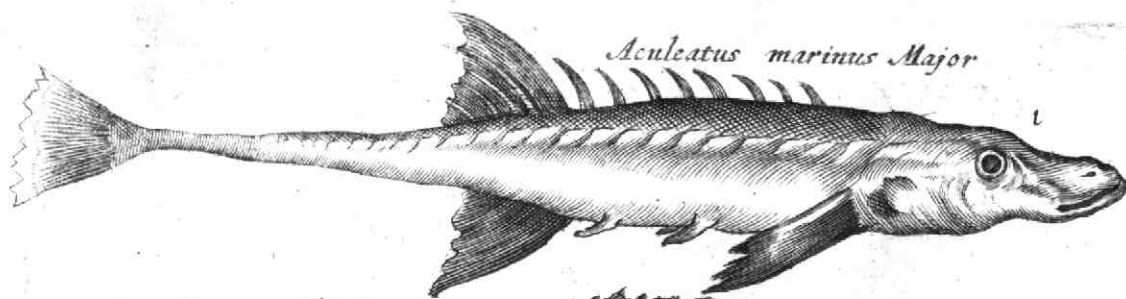
Hy komt ook onder de Genees-middelen. Hy verwekt het bloed en de speenaders. Dikmaal gebruikt, maakt hy swak

gesicht. De wijn, daar hy in gestikt is, word onder de oorzaak van de onmacht der mannen gherekent van *Trepzates*; nocht de vrouwen ontfangen als sy daar van gedronken hebben. Daarom word hy Diana toegewijt. Gebraden, geneest hy zonderling de krimping van den buik. Van *Trallianus* word hy den genen, die de bloed-loop des levers hebben, voor-geschreven. De visch, van sijn hoofd gekookt en met honig ghemengt, geneest de gebreken van den aars. Met lazer vermengt, geneest hy de beten van de Pastinaka.

Rondeletius heeft ons een dobbele onghebaarde beschreven. De eerste, welken de Occitaners van zijn roodheid, daar het ansicht van de dronkers mede gevlekt is, *Imbriago* noemen. Hy is selden, en de ouden weinig bekend. In gestalte van lichaam de *Hirundo* oft Zee-swalu, en de *Kukulus* oft Koekoek gelijk; maar rodergeverwt, met een groot hoofd, met starren verciert, grote ogen, een kleine mond sonder tanden: Het onderdeel is rood. Het been, dat de kuwen dekt, eindigt in angels na de start strekkende, an welke kuwen twee rode vinnen, met enige byhangzels staan, en an den buik twee andere. Op den rug en de zijden is hy met een rode ruwe huid bedekt. Hy is wit van buik, daar veel strepen van den rugh op af-fakken. Van 't hoofd tot de start maken midden op den rug de ryen van de angels een hol; uit dat midden rijst een rode vin, uit zaagswijse angels bestaande, dat gy niet als in den *Sagittarius* sien zult, welken een ander, als uit sachter hayrtjens bestaande, volght. De start is rood, die van de *Scorpioen* gelijk. De maag klein, met veel byhangfels. De buik is in de selve seer gespannen van de kuit.

De ander, van zijn ruwigheid der schobben, ruwe genoemd, is kort, rond en een vinger lang, van rode verw. Van hoofd, kuwen en vinnen de beschrevene gelijk. Hy heeft kleine schobben, saagswijs en schuins. Van het hoofd tot de start een streep van schobben t'zamengeset; vinnen an de kuwen uitterlijk wit, innerlijk uit den groene swart; een kleine maag, met weinig byhangfels; een witte lever, sonder gal, en een kleine milt, uit den rode swart.

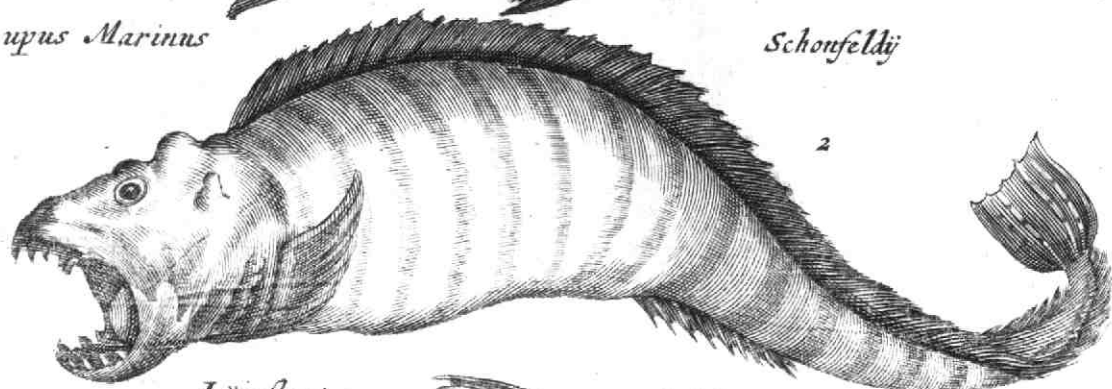
Van dese is de ruwe Barbeel van *Aldrovandus* verscheiden, die byna geheel rood is, op 't hoofd met goud-verwige plekken verciert; op den hoofd-top met een angel, op den rugh plat en ruw, met een witten buik, blauwe strepen op de kuwen, het overige is geelachtig.

Aculeatus marinus Major

1

Lupus Marinus

Schonfeldij

2

Lycostonius

Balthicus

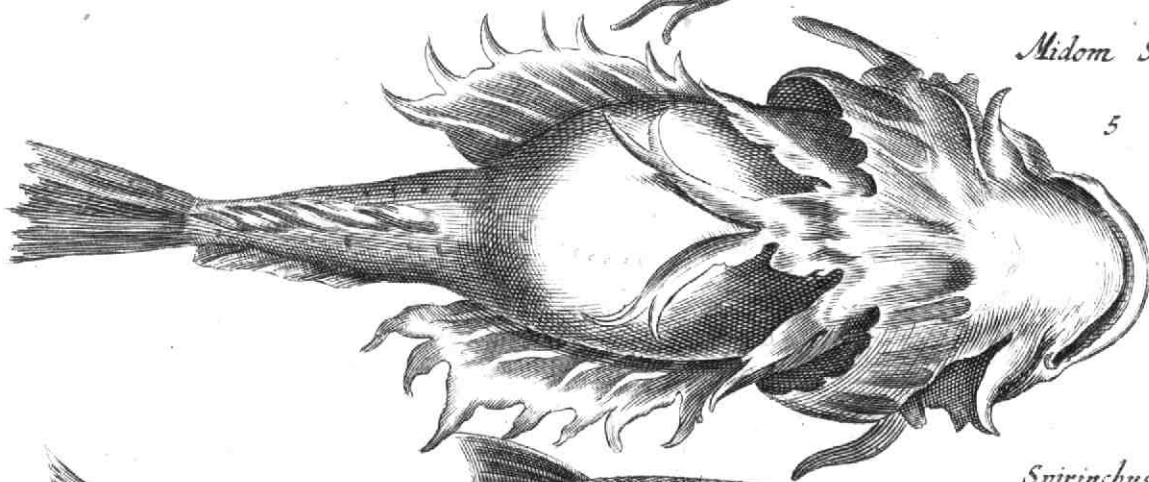

3

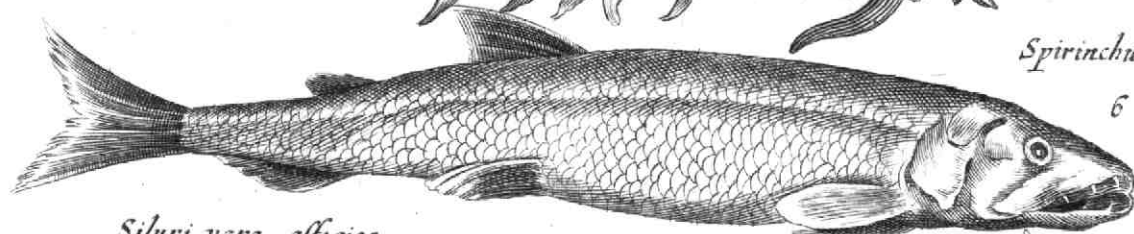
Sioxpius Marinus

4

Midom Sypunis

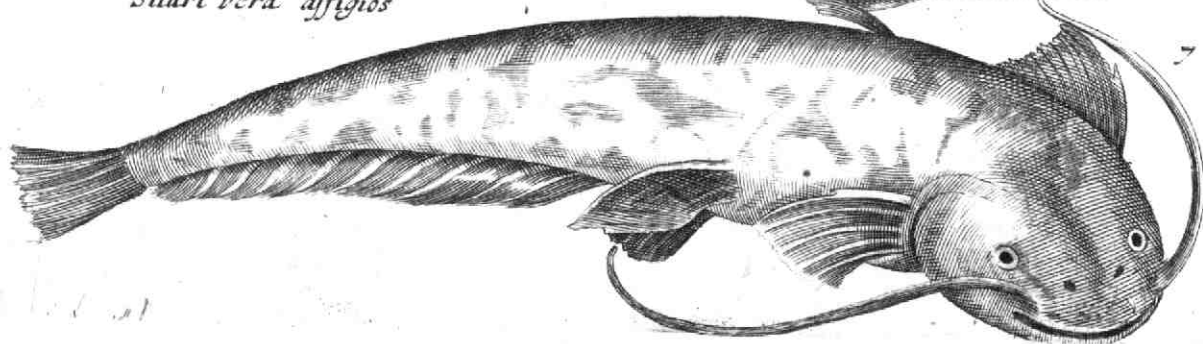
5

Spirinchus

6

Silari vera affigios

7

II. L I D.

Van de Hirundo oft Zee-zwaluw, en van de Kukulus oft Koekoek.

WElke de Hirundo van de Grieken, oft, so sy die noemen, de Chelidoon is, word getwijfelt. *Rondeletius* maakt hem de selve mette *Lucerna* van *Plinius*, om dat hy's nachts lucht geeft, en meent datter in de plaats van *Plinius* een verfinning is. *Aldrovandus* oordeelt dat het een visch is, welken *Salvianus* voor de *Korax* oft *Korvus*, *Gesnerus* voor de *Lucerna* gestelt heeft, en onderscheid de *Hirundo* van *Plinius* van de *Hirundo* der Grieken, en neemt dat de gevleugelde *Mugil* van *Bellonius* de rechte *Hirundo* van *Salvianus* is. Het zy so't zy, hy schijnt *Lucerna* genoemd te werden, niet om dat hy mette tong, ten mond uitstekende, 's nachts lucht geeft, (want die is in de vissen effen, indien wy *Aristoteles* geloven, en de vissers ontkennen dat sulcx gescheid) maar om dat oft de verscheide geverwde vinnen 's nachts een glans van haar geven, oft om datse de gedaante van een oude lantern hebben, oft om dat haar ogen 's nachts glinsteren, 't welk ik oordeel waar te zijn. De Romeinen hebbense *Kapoen* genoemd, van de ruwheit en grootte van zijn kop.

Daar zijn twee gedaanten, die byna in alles mette *Kukulus* overeen komen, mette mond en snuit. Een beenachtig, kantig en gesneden hoofd; in getal en plaats van angels, vinnen, en kaakbenige krullen. De grootste gelijkheid is in de dry byhangfels an weersijden: Daar in worden sy onderscheiden, dat de twee uitpuilingen van den bek, die in de *Kukulus* langachtig zijn, in dese naulijk gesien werden, dat de vin an de zijden eerst groen, in 't einde blauw, en de rug ook verscheiden geverwt is. Ten lesten, dat de *Kukulus* dikmaal dry pond, de *Zwaluw* nimmer twee weegt. Zy zijn met so kleine schobben bedekt, dat *Gesnerus* daar voor geschreven heeft, datse een ruwe huid hebben.

De andere *Hirundo* heeft ter sijden twee brede blauwe vinnen, korter als die van de *Milvus*. Dese spreid hy by na over 't midden-lijf. Hy is ook dikker en krommer van lijf, met een groter buik.

Alia, H.A. 2. c. 3. Datse eenzaam zijn, wijst de vangst an. Zy worden weinig en een t'effens gevangen. Als sy in vrees zijn, seitmen datse uit het water springen; maar sy vliegen laag.

De *Kukulus* noemen de Grieken *Kokkijx*, 't zy oft van haar geluid, 't welk de vogel op die wijs slaat, gelijk *Athenens* en *Aristoteles* getuigen, oft om dat hy, met het net gevangen zijnde, een geluit van ku geeft. *Pzelus* noemt hem *Kokkigius*.

Thypon by *Athenens* zeit, wijl hy de *Trigle* gelijk is, dat hy van zommige voor de *Trigola* gehouden werd.

De gehele visch is rood, dik van visch, en weegt naulijk meer als dry pond. Over 't gehele lijf, behalven op 't midden van de zijden, daar een streep, uit dunne schobbetjes t'faamgeset, overloopt, is hy glad; op den rug van 't hoofd totte start lopen twee ryen schobben. Zijn hoofd is groot, beenachtig, kantig, geheel gekerft, en hier en daar met angels gewapent. De snuit eindigt in twee lange uitpuilingen, die een halve kring maken, boven ider oog staat op de plaats van de winkbrauwen een heel harde en scherpe angel.

Ider dekzel van de kuwen is met een ander en langer versien. De kaaks-beenders, in 't eind ruw, zijn in plaats van tanden. Voor de vinnen hanghen weersijds dry kraakbenige krullen. Hy heeft een effen buik. Het hoofd, den rug, en de zijden, en vinnen rood. De maag met veel byhangfels heel vleesig, brede darmen, door malkander gerolt, en met veel vet overtogen, een witachtige lever sonder gal, een kleine rode milt.

Hy word van *Oppianus* onder de strant-vissen gerekent. *Aristoteles* en *Alianus* seit, datze tussen beide zijn. Tussen *Brasil* en *Portugaal* vliegen sy met grote scholen, en worden somtijts met duisent oft honderden gevangen. Zy zijn gauw in 't swimmen door het behulp van haar vinnen.

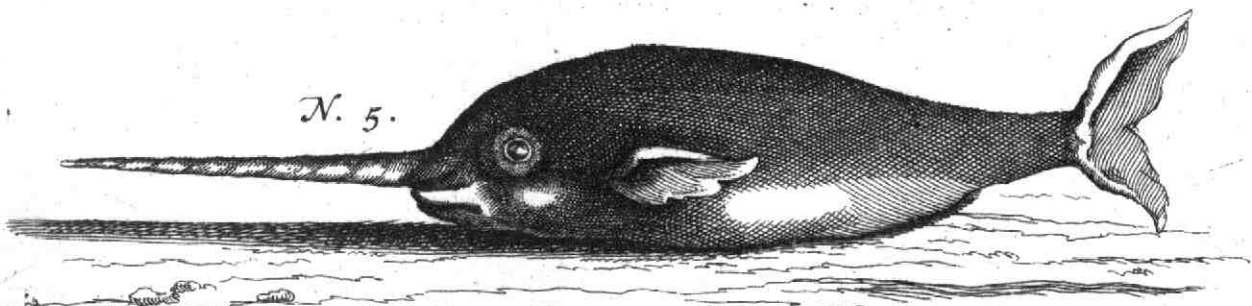
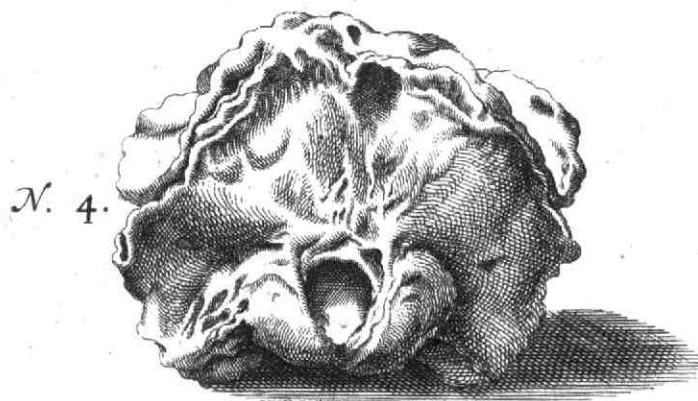
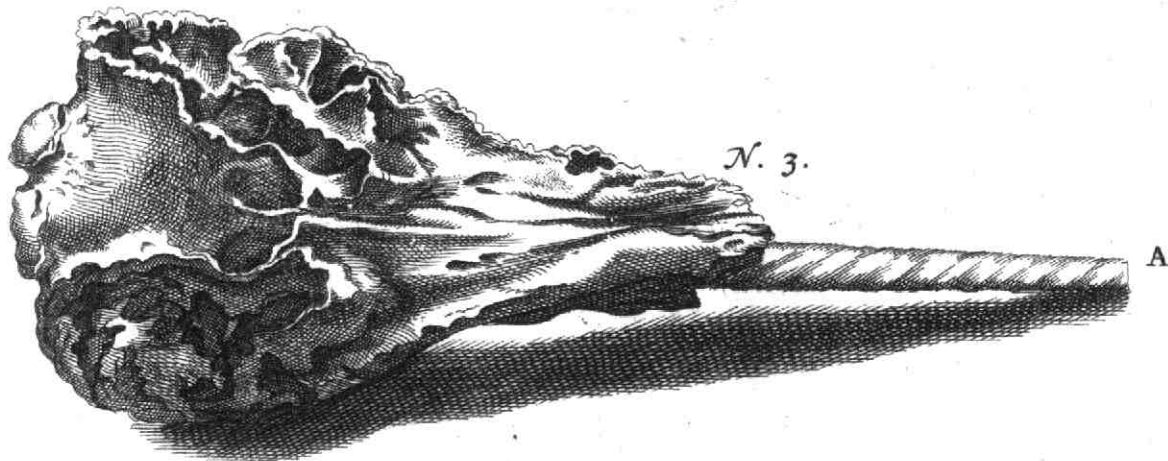
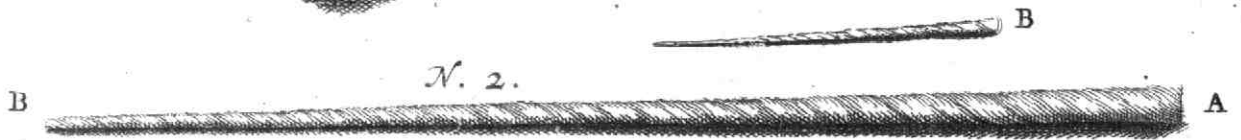
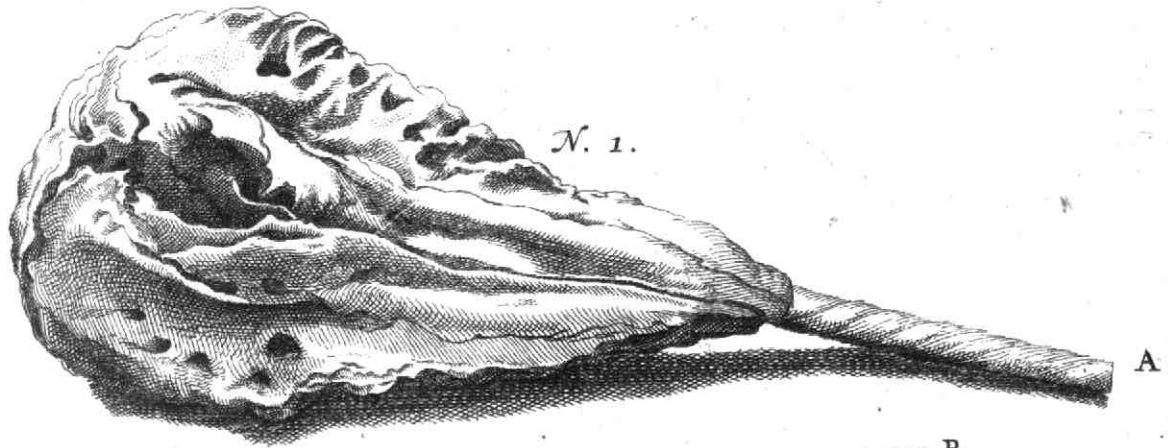
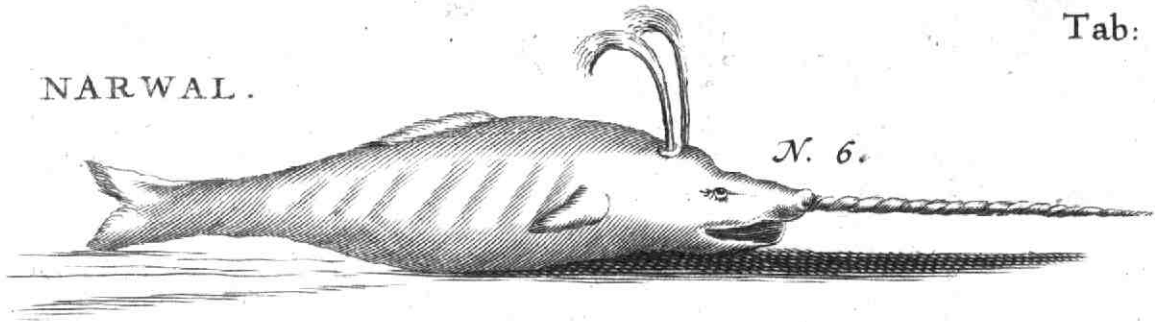
Hy is dik van visch, wit, hard en droog. *Diphilus* houd hem beter als de *Milvus*, en wijl hy wrongelachtig is, sult gy hem niet te vergeefs voor gesond achten. Van *Hippokrates* word hy in slijmerige ziekten toeghestaan. Te Rome word hy gebakken, en met sap van *Oranje-appelen* besprengt gegeten; enige verachten ook de gesoden niet.

III. L I D.

Van de Milvus oft Kiekendief, van de Hirundo van Plinius, en de Lyra oft Lier-visch.

DE *Milvus*, oft *Milvago* van *Plinius*, is de selve mette *Hirundo* der Grieken van *Rondeletius* by *Aldrovandus*. By de Grieken word hy *Ierax*. By *Oppianus* *Erex*, dat is *Havik*, genoemd, om dat de *Milvus* in gedaante van een *Havik* onder de vogelen is. Met zijn uitgespreide start en vinnen gelijkt hy geheel de vogel *Milvus* oft *Kiekendief*, te weten met zijn breedte en plekken. Hy is rood, langwerpig van lijf, merendeels uitten swarte rood, somtijds geheel rood. Als hy aldergrootst is, gaat hy geen ander den halve voet te boven. Hy heeft een beenachtig hoofd, vierkant, hart, en scherp; welkers achterdeel met twee grote en sterke vin-

NARWAL.

vinnen na de start strekkende wordt gewapent. De kuwen die gedekt zijn, hebben twe beenachtige deksels, die in twee scherpe angels eindigen. De vinnen zijn met starretjes en plekken besprenkelt. De beenachtige schobben, die scherp en drykantig zijn, leggen op de wijs der slangen over malkander. De start eindigt met ene en brede vin. Wat haar innerlijke delen angaat. De tong en 't gehemelt is roder als Sinnabar. Dese luchten 's nachts als of hy brandende vuurkolen in de mond hadde. De maag is middelbaar, met veel byhangfels versien. An zijn bleke lever hangt een gal-blaas. De milt is langwerpig, en roodachtig. De lijfmoeder verdeelt, vol rode eyren. Het hart is hoekig.

Die onder den naam van de *Hirundo* an *Aldrovandus*, uit Spanje, gevonden was, was onder de ogen uitten paars witachtig, uitgenomen de plekken, die na 't goudgeel hellen. Hy had heel lange en brede vleugels, uitten blauwe groenachtig, met veel blauwe ronde plekken besait. De groter waren met goudverwige stippen, als in de ogen van de Pauwen gesien werden, omringt. Den ruwen rugh was ten deel goudverwig, ten deel ysergrauw.

Die wy hier beschrijven, houdt sich alleenlijk in de zee, en word selden, indien wy *Salvianus* geloven, gevangen. Hoewel hy sonder tanden is, nochtanseet hy vlees. Hy vliegt laag omtrent de stranden, daar hy minder vrees van vervolgende visschen heeft: daar meer gevaar is, vliegt hy hoog. Op de strand, van de binnelandse Franse zee, isser een gesien, die een steen-worp ver, en vier ellebogen boven water, vloog. Die na de zuilen van Herkules varen, zeggen dat daar zomtijds zo groten menigte van dese visschen is, datse schijnen water-vogels te zijn.

Hy word van de tafel gehouden om zijn onangename smaak. *Gillius* verhaalt, datse van de schippers an de kerken gewijt, en om haar seldenheid opgehangen werden. *Rondeletius* heeft bevonden, dat haar gal voordelig is tegen de verstopte gesichtzenuwen.

Aldrovandus oordeelt 'de *Hirundo* van *Plinius* die visch te zijn, welke te Rome Pefce Rondine, by de Agathensers Zee-valk, by de Massiliers Landola genoemd werdt. Indien gy de vinnen wech neemt, helt hy na de gestalte van de *Mugil*. Hier van wort hy by *Rondeletius* *Mugil Alatus*, oft ghevleugelde genoemd. Hy word een elleboog lang, is met grote schobben bedekt. Hy heeft een rond hoofd, een scherpen snuit, kleine mond, geheel sonder tanden. De vinnen, daar hy mede vliegt, zijn so lang als 't gehele lijf. De vin van de start is breed, groot, als een wassende maan, en als in twee vinnen eindigende. De streep, die in

andere visschen, van de kuwen of 't hoofd, over de zijden, na de start loopt, strekt in dese visch van de vinnen des buiks, gesproten over den onderbuik, totte start. De buik is witachtig. De rug, die breedachtig is, is uitten blauwe swart.

Aldrovandus beschrijft noch een ander, onder de naam van de *Mullus Alatus*, oft de *Lyra*, hem toegezonden met ronde vinnen, binnen groen, buiten swartachtig, met vinnen an de borst die rosch zijn, met een buik zilverwit. De zijden, de benen der kuwen, en de top van 't hoofd blonken als goud. Zy worden niet overal gevonden, en men zeit dat hy te Rome ongemeen is. Hy leeft met wier en andere uitwerplelen van de zee, maar onthoud zich van vlees. Men gelooft dat hy de *Mugil* in visch en sap gelijk is.

De visch *Lyra*, die by zommige geloof werd de *Sephalus*, *Orphus*, *Erythrinus*, ja valslijk de *Sytharus* te zijn, word alsof genoemd, oft van zijn voorste hoorntjes, die een lier afbeelden, oft om dat hy een geluid als een lier geeft.

Rondeletius stelt van hem twee gedaanten. De eerste *Lyra* is rond, en rood, met een beenachtig groot hoofd: met een bek in twee brede hoornen uit-gerekt, met welke hy de vorm van een lier der oude afbeeld, welchen *Salvianus* ook meent dat de *Lyra* van de oude is, die met kleine scharpe schobben bedekt is, en meer been als visch heeft. De andere, welchen zommige, maar valslijk, menen het mannetje van de voorgaande te zijn, vermits in den buik van dese ook een rode kuit gevonden werd, is een handbreed lang. Hy heeft een lijf so lang hy leeft rood, welke verw in de dode verdwijnt. Een beenachtig hoofd, hoekig, en, met angels en uitpuilingen, scharp, welkers voorste deel in twee lange brede stompe hoornen afaat. Onder welkers begin een breede mond is, rond en sonder tanden. Van de onderkaak hangen enige korte, sachte en vleesige byhangfels. De ogen, en de beenachtige deksels van de kuwen, zijn met angels gewapent. Uit de twee vinnen op den rug eindigt de kortste en voorste in lange rode borstels. De achterste strekt sich van den midden-rug totte start, maar ongewapent. De start eindigt in ene kleine vin. Hy is met acht ryen beenachtige en groote schobben bedekt, welke in het midden met een heel scherpe krommen angel, na de start ziende, gewapent is. Waar van hy gelijk als ruw, ook alsoo geheel achthoekig, te zijn geloof werdt. Wat angaat de innerlijke delen. Hy heeft een kleine maag, met kleine en weinige byhangzels. De lever, na bedeling van het lijf, groot, wit, en daar an een gal-blaas, een kleine, roodachtige milt,

en daarom word hy lichtlijk droog en heel licht.

Arist. H.A.
l. 9. c. 9.

Hy eet uitwerpzelen van de zee. Zy worden niet veel t'effens gevangen. Hy geeft een geluid als het knorren van een varken, 't zy of door 't wrijven van de kuwen, oft mette voorste vin, die zy omtrent den buik hebben. Want daar is een geest in besloten, welken, als zy 'er wrijven en bewegen, sodanige geluid geeft.

Beide worden se, om datse hard zijn, by nageheel in de spijsse verboden.

IV. LID.

*Van de Phagrus en Erythrinus,
oft rode Meer-brasem.*

Aldrov. de
piscib. l. 2.
c. 8.

DE Phagrus oft Pagrus para tou phagien, om dat hy vraatachtig is, by de Grieken, en by de Italianen van de verwer aart-besien, om dat hy rood is, also genoemt. Maar wacht u hem mette Pagurus te vermengen.

Tussen hem en de Erythrinus is so groten gelijkheid, datse, wanneer zy van een zelve grootte zijn, ook de sneegste kender bedriegen. Nochtans worden se daar in onderscheiden, datte Pagrus 's winters meer van 't rood na 't blauw helt, en met het gehele lijf ronder en breeder is; krom gelijk de Sargus, met een ronden dikken bek, den Arends neus gelijk. Daar en boven heeft hy een dikker vin op den rug. Den oog-appel als krystal, de straal rood, en een sonderlinge plek die breed, swart en ruw is. In 't antasten ter zijden omtrent den nek staat een streep, die het lijf der vissen doorsnijt. Hy heeft ronde dunne brede schobben. De opperkaak is als een buise, gelijk als in de nek ghedrukt, en sy hangt niet an 't bekkeneel. Als hy gaapt, so rektse uit, daarna trektse weer in. Hy heeft ook scherpe tanden. De vier buitenste worden weinig gekromt: de baktanden rond en stomp, en zijn in twee ryen geschikt. Indien gy hem innerlijk besiet. Hy heeft stenen in 't hoofd. In de mond gelijk als een beginsel van een tong Eenlever sonder gal. Een kantig hart. De blaas is vol locht. *Numenius* heeft hem *Lophia*, gelijk als gekuift, genoemt, om dat het deel, 't welk an den nek vast is, hoog en verheven staat.

Die *Aldrovandus* verthoont, die is rood an alle vinnen, op den rug en an de start. Den omring van de ogen is heel rood, en met zilverwitte plekken bezait. Van de kuwen totte start loopt een streep, goudverwigen getand. Hy is twijfelbaar tussen een strand-vis, en die de diepte houden.

Oppianus
Halieut.
l. 1. v. 14°

Muesitheus steltse onder deze. *Oppianus* schrijft datse in de klippen wonen. Dat *Oribasius* seit datse gefouten uit de Indise zee gebracht wierden, is meer te verstaan van die, welken de Syenersers in Egipten

voor heilig houden; en om dat hy, met het wassen van de Nijl sich vertonende, haar opvloeying te kennen geeft, eten zy hem niet.

Hy eet wier en slijk, maar ook de *Sepiolla*, de *Squilla*, en kleine *Loligo*; of hy de *Echinus* eet, welke te veel angels heeft, twijfel ik. *Isidorus* geeft hem zo harde tanden, dat hy ook in zee met oesters kan gevoet werden. In de koude winter, om dat hy een steen in 't hoofd heeft, verschuilt hy. Hy voed sich mette *Channus* en *Hiatus*.

Wat *Aristoteles* seggen wil, als hy na 't getuigen van *Atheneus* schrijft, dat de Pagrus in de Lente alderkloekst is, kan swaerlijk verstaan werden, ten waar hy seggen wilde dat hy dan baarde.

Archestratus raad hem in 't begin van de hondsdagen te eten. *Hifesus* noemt hem foet en middelbare visch, *Gellius* houd hem onder de lekkere. *Zannasarius* roemt die van de stranden van *Dikarchus*, nu *Puffolo* genoemt.

De Erythrinus, die desen sonderlingen naam van zijn verw bekomen heeft, noemen de huidendaagse Grieken *Lethrinus*. Die van *Syrene*, na 't seggen van *Zenodotus* by *Atheneus*, *Ykke*; na 't schrijven van *Klitarchus* *Dike*. *Theodorus* heeft hem heel twijfelachtig *Rubekula*. *Plinius* beter *Rubellio* genoemt. Of hy de selve is, mette *Ruburnus* en *Ruskupa*, waar van *Murmelius* schrijft, onderzoek ik niet.

Hy is selden meer als een hand breed lang. Hy is rood als de *Mullus*; maar nochtans bleker, waarom hem *Oppianus* mogelijk *Xanthus* genoemt heeft. Breed gelijk de *Aurata*. Hy heeft een spitsen bek, maar niet heel lang, een kleine mond met middelbare tanden versien. Het hoofd weersijds plat. Voor de ogen, die groot zijn, wijde gaten. De vin, die op den rug alleen staat, is vol angels. *Bellonius* noemt 'er twaalf. *Rondeletius* vijftien. *Salvianus* twee en twintig. *Gesnerus* negentien. De start eindigt in een vin, als de wassende Maan. Van binnen is hy heel wit.

Hy is de zee eigen. 's Winters leeft hy in 't diep. Zomers word hy omtrent de stranden gevangen. Van dese is die verscheiden, welke in 't Meir, dat an *Zuerinus* spoelt, niet ver van de Duitse zee, gesien werd.

Hy is een visch-eter. Hy jaagt op de kleine krabben en andere vischjes. Hy spaart ook de zee springkhanen oft krekkel niet. *Atheneus* zeit, uit de geloofwaardigheid van *Aristoteles*, dat hy met scholen zwemt. In kunne worden se niet onderscheiden. Dat in alle kuit gevonden werd, schrijft *Aristoteles*. Zy baren in 't begin van de Zomer. *Iovius* heeft vallijk geloofd datse als

Arist. H.A.
l. 4. c. 11.
l. 6. c. 13.
l. 2. de generat. An.
c. 4.
Plin. H.N.
9. c. 16.

se als fy anderhalve handbreed te boven gaan, in Dentifés oft Zynodontes veranderen. Zy hellen alleenlijk na die verw, en vorm; en minder als te voor rosch zijnde, wordenze gelijk als grijs.

Wat angaat haar gebruik. Zy gheven overvloedig voedsel by *Xenokrates*. En worden onder de vissen van middelbare zelfstandigheid getelt. Indien zy versc, en ghebraden, en koudt gheworden, zijn de spijsen van anghename smaak. In Vrankrijk wordense met Azijn en droge kruiden bestrooit. *Plinius* schrijft datse, gegeten, geilheid verwekken, en den buik stoppen: dat hy van *Xenokrates* ontleent heeft. In de wijn verrot zijnde, veroorzaakt hy een afkeer van wijn in die gene, welken die anders gedronken hebben.

V. LID.

Van de Akarnanes oft Flekbrasem, en Orthus oft Munchbrasem.

Athen. l. 7. & 8.
Arist. H.A. l. 1. c. 9.
Plin. H.N. l. 13. c. 11.

DE visch, welken *Hifefius* by *Atheneus* Akarnanes noemt, word by *Diphilus* Akarna, by *Atheneus* ergens Acharnes uit Vrankrijk, by den *Etymologus* Acharna, en by *Plinius* Acharne genoemd. Daar wordt ook Acharnus geschreven, Arachnus en Arachnes, maar sonder twiifel qualijk. De oude hebben gezeyt dat hy de *Mugiles* vyand is, indien hy die is, welken *Aristoteles* te kennen geeft dat in de Zomer mager werd.

Rondeletius toont voor die een witte visch, met witte schobben, een middelbare mont, dunne tanden, een Arends snuit, op de wijs van de *Pagrus*; de ruimte tusschen de ogen is gedrongen; met ogen, na bedeling van het lijf, groot, en goudgeel, met witte vin- nen.

Hy is den *Erythrinus* so gelijk, dat hy voor den zelve verkocht werd. Hy word in de Zomer en Winter gevangen; in de Zomer wordt hy mager en ziek.

Hy is heel wit van visch, midderbaar van zelfstandicheid, word licht verteert en verdeelt, en teelt goed zap.

De Orphus by *Pollux* Orphos, of, 't welk meer Atheens is, Orphius; is van *Gaza* Ser- nua genoemd. Wat het voor een visch by de oude geweest zy, is zwaarlijk te oorde- len: want gy sult weinig vinden dat tot zijn kennis iets doet. *Benediktus* gheloof- t dat hy de Zeelt gelijk is. Andere zeggen dat hy de Kapito, om zijn rode verw en het ghesicht der ogen, is; andere, om dat- se menen dat hy grooter als de Kapito is, menen dat het een visch van sonderlingh gesslagt is. *Gellius* onderscheid hem niet van die, welken by onse tijdt in Grieken- land alsof genoemd werdt. *Rondeletius*, nae dat hy geseit hadde dat dese groter als de Orphus der ouden is, die van de *Mullus*

oft *Barbeel* wert ingeslokt, (want hy weegt wel twintig pond) en geen strand-visch is, stelt een ander, de *Pagrus* gelijk, van verw uitten paars rood, met groote ogen, zaagswijse tanden, met so kleinen aars datte spleet nauwlijk kan gesien werden, en die sonder zaat-vaten is, voor den zelve, en seyt dat hem alles toekomt, 't geen de oude van haar gesproken hebben. *Bellonius* dringt ons voor de selve een ander op, die meer plat als rond, met scherpe schobben, die vast op 't lijf leggen, gedekt is; met een rood hooft, en de pinnen van den rug, de zijden van den buik en start verschei- den geverwt; met ruwe lippen, en die een plek op de wortel van de start heeft, welken de *Kretensers* *Cheluda*, *Acheluda*, en *Petro* *Pfaro* noemen.

Het zy so het zy, van den Orphus der oude weten wy, dat hy by *Aristoteles* en *A-* *theneus* een strand-, by *Alianus* een zee-, en by *Ovidius* een *Pelagius* oft visch, die sich in de diepte houd, genoemd werd. *Nume-* *nus* schrijft dat hy zich in holen en gaten houd. *Oppianus*, in de uitgeholde klippen, die vol van de *Channus*, en *Patellus* zijn. Hy is een visch-eter.

In den Inham van *Lycia* *Murinis* swem- men zy tot an de kerk van *Apollo*, om de gestroide *Kalfs*-brokken op te soeken, die sy eten. Hy wordt haast groot, 's winters schuilt hy. Hy leeft geen twee jaren, en sterft langzaam, daarom word hy van *Oppianus* *Opfimonon* genos genoemd.

Hy is onder de lekkere spijsse gerekent geweest: Want *Dorion*, een van de voor- naamste lekkerbekken, stelt hem onder de andere Goden van de vissen; en *Lynseus* *Za-* *mirus* heeft tegen de Atheense *Glauciskus* den *Elops* van *Rhodus* gestelt; en *Ari-* *stophanes* heeft hem onder de Koninglijke vis- sen betrokken. *Atheneus* noemt hem van goed en veel zap: 't geen volgt, schijnt, gelijk *Rondeletius* meent, qualijk overgeset: want hoe kan iets, tay en lymig, licht te ver- teren zijn? Nochtans heeft haar *Philotimus* onder de harde vissen gestelt.

Arist. H.A. l. 8. c. 13.
I. 5. c. 10.
I. 8. c. 2.
I. 8. c. 15.
Atheneus dipnos. l. 3. & 7.
Oppianus Halieut. l. 1.
Ælia. H.A. l. 5. c. 18.

Aristoph. in vespis.

Galen. de Aliment. l. 3. c. 30.

VI. LID.

Van de Synodon, oft Dentices, en Tandbrasem.

DE visch *Synodon*, heeft zijn naam, para tou odontas, van de tanden ge- kregen, om dat hy mette selve beschadigt. *Gaza* heeft hem *Dentice*, *Albertus* *Denta-* *tus*, andere *Dentalis* ghenoeemt. *Plinius* heeft het Griekse woordt behouden. In de *Adriatische* zee wordt hy heel groot. An de stranden gaat hy de *Aurata* niet te boven. Haar gemeen gewigt is dry oft vier pondt. Van thien ponden heeftse *Salvia-* *nus* angemerkt. Hy heeft een krommen rug

Plin. H. N. 37. c. 110.

en platte zijden. Het hoofd wat spits, daar hy stenen, Synodontides gheenoemt, indraagt. Een spitse snuit, een wijde mond, en vol tanden, behalven de kleine en saagf-wijse. De opperkaak is met vijf, de onderkaak met acht heel grote, de honds tanden gelijk, gewapent. Op den rug is een vin met twintig angels versien. De start is krom. De buik silverwit, waar van hem *Numenius* witte genoemt heeft. De zijden en rug uitten witte rood. Waar van hy by *Ovidius* rode, by *Epicharmus* Erythro Poikilus gheenoemt is.

Aldrovandus doet 'er twee andere, mogelijk gelijkslagtige, by. Van welke de eerste den rug groen, den hoofdtop goudgeel, de benen der kuwen paars heeft. De andere, den mond buiten en binnen zwartachtig, en daar boven een blauwe plek. Onder de vinnen van de kuwen een grote plek, met paarfe en goudgeele schobben verciert. De buik is geel, de schobben zijn silverwit.

Kolumella zeit, met *Ovidius*, dat hy het in de diepte houd. Maar met *Aristoteles* en *Oppianus*, die hem een strand-visch noemen, stemmen de vissers toe. Die van Dalmatie en Illyrie, voornamentlijk uit Zelana en Tragurius, worden voor best gehouden. *Kolumella* noemt Punize en Inboorlingen.

Kolum. 8. c. 16.
Arist. H.A. 8. c. 13.
Oppianus Halieut. 1. 1. v. 170.
Arist. H.A. 1. 8. c. 2.
Hy eet vis, en met fulken begeerte, dat haar de maag in de mond valt. Hy eet voornamentlijk graag de visch van de Polypus, welken als hy hem niet uitten nest kan stoten, blijft hy daar voor als dood leggen dryven, en als den ander een deel uitsteekt, vat hy hem. Hy jaagt ook op de Oesters en onschadelijke vissen. En hy spaart ook de Poce niet, 't welk van *Oppianus* verhaalt werd. Het zijn school-vissen. In haar middelbare ouderdom zwemmen sy van makander verscheiden. Ouder werdende, houden zy meer gemeenschap. Het aas van de vissers nedergelaten zijnde, geven zy, daar rondom staande, een teken, als of zy daar mede gevangen wierden.

Ælia, H.A. 1. c. 46.
Van *Antiphanes* worden se onder de lekkere spijs gerekent. *Hifesus* zeit, dat se van veel voedsel zijn, en langzaam afschieten. In Italie hebben sy een sonderlinge toeberiding, 't welk sy *Amarinare* noemen. In Dalmatia worden zy gesneden, en, half gekookt, met veel saffraan, in de vorst ingeleit, 't welk een verfoelijke spijs, by *Apo-nensis*, is.

VII. LID.

Van de Synagris of Zimbrasem, en Chromis.

Aldrov. de piscib. 1. 3. c. 13.
VAn de visch Synagris zijn verscheide gevoelens by de schryvers. *Theodorus Gaza* houd hem voor de selve mette *Zyno-*

don. *Massurius* en *Gellius* willen dat se so gelijk zijn, dat se nauwlyk kunnen onderscheiden werden. *Rondeletius* meent dat se alleenlyk in ouderdom verschelen. Dat se verscheiden zijn, sult gy uit *Aristoteles* oordeelen, die twee namen noemt; van *Bellonius* sal ik swijgen, die schrijft dat haar ook de huidendaagse Grieken onderscheiden. *Antonius Gigas* heeft dit volghende afbeeldsel voor de Synagris overgesonden.

Het was een geweldig getande visch, overal vol brede schobben, die licht afvielen, bedekt, met een hooft opwaarts bloedrood, onder uitten witte en blauw onderscheiden, met een buik uitten witte geel, met witte zijden. *Bellonius* maakt de Synagris op de wijs van de Karper, als met een passer omtrokken, so dat hy, ten ansien der lengte en breedte, meer dik is. Hy heeft, seit hy, 't hooft an weerzijden plat, en zo voort.

De Chromis en Kremis schijnt, om de gelijkheid der naam ene visch. Hy heeft van zijn knorrend geluid, dien naam ghecregen, 't welk wy ook by *Isidorus*, die hem de selve metten Zee-raaf oordeelt, lesen: Maar of hy die is, welken *Rondeletius* beschrijft, die mette vinnen, angels, en gestalte de Metaurus gelijkt, nochtans kleinder van ogen, sonder plek op de start, en over 't gehele lijf swart is, oft die welken *Bellonius* Chronus noemt, word getwijfelt. Met desen stemt *Aldrovandus* alleen, op zijn knorren lettende. Maar hy is met dunder schobben bekleet, die uitten goudgeel blinken, en somtijds een blauwe verw daar onder, heel fray vermengt, hebben. Hy heeft twee vinnen ('t zijn de woorden van *Bellonius*) op den rug, van welke de voorste en kleinste, en zo voort.

Dat hy sich in de Mosch houd schrijft *Ovidius*, om dat hy hem vuil noemt, en het is gelooflijk dat hy zich in de modder vermaakt. Hy eet groene kruiden. Hy baard eenmaal's jaars. Hy is snel van gehoor by *Aristoteles*. Dat hy knort als een varken, is boven gezeyt.

Rondeletius maakt zijn Chromis heel flegt. Die van *Bellonius* word onder de beste gerekent.

VIII. LID.

Van de Aurata oft Gold-brasem.

DE Aurata oft Orata, by de Grieken *Chrysophrus*, om dat hy op die plaatsen, daar in andere dieren de ogen staan, met een goudgele verw verciert is. Te Ephesen, na 't getuigenis van *Archestratus*, word hy Ioniscus, by *Hezychus* Etel ghe-noemt. Op zijn aldergrootste word hy nauwelijck thien pond swaar. Hy heeft een kromachtigen rug, uitten blauwe swartach-

IX. LID.

Van de Zargus.

achtig. De zijden plat en silver-schoon, een melk-witten buyk. De delen boven de ogen, voornamentlijk in de oude, zijn blinkend goud-geel. De voorste tanden lang, rondachtigh en saaghs-wijs. Het binneste van beide kaken is met veel beenachtige, harde en ongelijke knobbeltjes versien. De maag heeft hy met weinige byhangfels, gelijk *Aristoteles* antekent, ruim. De darmen in veel vets bewonden, ook ruim. De lever groot en bleek, waar van een langwerpige gal-blaas, met vet overtoegen, afhangt, en een swart-achtige milt.

Aristoteles 8. c. 13. Hy is zo een Zec-visch, dat hy ook in de Zee-poelen leeft, en de Romeinen, sodanige met het zaat uitte Zee gebracht, vervulden.

Athen. l. 7. De rivier Kommachium verschafft die an Bononie; eertijds bragt haar ook de Velimus, Sabatinus, Vultinenzis en Siminus voort. Sy worden ook omtrent Berenise, een rivier van Lybie, welke Lethus genoemd werd, gevonden.

Zijn spysis alleenlijk visch. Dat hy de Tellina en de Mosselen met sijn sterke kaakbeenders kan verbreken, en door de visch Mæra, die hy graag eet, gevangen werd, is seker. *Rondeletius* bevestigt dat hy als de Scarus herkaut; maar mogelijk sonder eenig ander schrijver.

Plin. H. A. 9. c. 16. Hy baart in de Somer, omtrent de monden der rivieren. Dat hy, door ongedult van warmte, in 't midden van de hitte, ses dagen verschuilt, is van *Plinius* verhaalt.

Arist. H. A. 8. c. 19. *Aristoteles* heeft de tijd niet uitgedrukt. Datse heel vreesachtig zijn, bewijst haar vangst. Als de zee, ten tijde der seven-starren, laag afloopt, steken de vissers enige takken, met bladen bekleet, in 't sand: met het vloeyen word'er dan veel angetrokken, en blijven met het weder ebben daar stil leggen, zo datse ook van de onervarenste gevangen werden.

Ælia. H. A. l. 13. c. 25. Zy waren eertijds wel geacht, voornamentlijk te Ephesen, welke *Archestratus* prijst. Dat *Sergius*, een van de voornaamste Roomze Borgers, daar van sijn bynaam heeft gekregen, om dat hy een lief-hebber van de Aurata was, lesen wy by *Kolumella*, *Valerius Maximus*, *Varro*, en *Makrobius*. Van de hoedanigheid van sijn voedtel stemmen de schrijvers niet t'samen. *Muesitheus* seit, datse swaarlijk verteert werden, maar anders veel voeden. *Selsus*, datse hard zijn. *Diphilus*, dat hy mette *Melanurus*, die in goedheid van sap, na 't getuigenis van *Hifesus*, minder als de Sargus is, gemeenschap heeft. Daarom heeft *Rondeletius* geseit, dat hy middelbaar van visch was, en harder als de klip-vissen. By onse tijdt worden die van de zee, en in de Winter gevangen, gepresen. Die van de poelen zijn wel vetter, maar ruiken na de modder. Besie haar toebereidinge by *Aldrovandus*.

Mavrob. Saturn. l. 2. c. 11. *Kol. R. R.* 8. c. 16. *Athen.* l. 5.

OF dese visch Zargus oft Sarkus moet genoemd werden, is twijfel-achtig. Die, welchen *Hifesus* mette *Melanurus* vergelijkt, word Sarkus genoemd. *Rondeletius* erkent een dobbelen naam, oordelende dat hy sulcx van sijn veel visch hadde. *Bellonius* seit, dat hy de Sparus, mette dunne schobben, sijn brede lijf, mette streep van de kuwen gebogen, en sijn doorgaande vin, gelijk is, en in spitsen bek, krommen rug, uitpuilender buik, brede tanden, die van de mensch gelijk, enige strepen, en een swarte plek omtrent de start, waar van hy by *Aristoteles* *Melanogrammus*, en *Orropygostictus* genoemd is, onderscheiden werd. Hy is anders silverwit. De vinnen omtrent de kuwen zijn roodachtig. Het uitterlijk deksel van de kuwen is splinterachtig. De lever is roodachtig, daar de galblaas anhangt. De milt is swartachtig, en by na rond. Hy word gemeenlijk heel groot.

Aldrovandus vertoont'er twe. De eerste heeft alle de vinnen, behalven die an den aars staat, goudgeel, een paarse vlek omtrent de stier, en 't gehele hoofd by na van die verw.

De ander *Polygrammus* die is heel schoon, met silver en goudverwige strepen, op de wijs van een zaag, verciert; de meeste zijn roestachtig. *Gesnerus* seit, dat in de dode de strepen vergaan. *Festus* eigentze an de Egyptse Zee, maar hy word in de Adriatize gevangen. Of hy een *Pelagius*, strand, of klipvisch zy, is tussen *Ælianus*, *Oppianus*, *Aristoteles*, en *Ovidius* niet eens. Ik soud seggen dat hy sich so an de stranden vermaakt, dat hy ook dikmaal de klippen befoekt, om dat hy aldaar de Sonne-stralen beter geniet. Hy is dikmaal met het slijk, van de Mullus opgeworpen, te vreden; maar dat hy ook een visch-eter is, staat vast, om dat hy sich mette visch *Lykostomus* vervult. *Ælianus* schijnt hem een schoolvisch te maken, wijl hy seit datse veel t'effens gevangen werden. *Oppianus* noemt hem traagt tot beweging; maar in 't schuwen der vissers lagen is hy lino-plegifestatus, om dat hy den draad an de klippen doorschuurt, 'twelk wy by *Plinius* lesen, oft om dat hy sich dicht an de netten sien laat, en de vissers in haar hoop bedriegt. Het woord linon word, oft voor een wensch oft hoop, en ook voor den draad, daarden angel an vast is, genomen. Zy nemen veel wyven, en vechten in de Lente om de selve. Datse in de Lente en Herfst baren, lesen wy by *Aristoteles*. Zo yet anders van hem geseit werd, dat is van de *Sarginus*, niet van de

Aldrov. de piscib. l. 2. c. 16, 17.

Ælia. H. A. l. 1. c. 17.

Arist. H. A. 8. c. 17.

Oppianus l. 132. l. 4. 267. *Plin.* H. N. l. 9. c. 59.

Aristoteles l. 5. c. 9.

Ælia. H. A. Sargus te verstaan. *Ælianus* zeit, dat hy de Geiten so lief heeft, datse na haar schaduw, die in't water speelt, mogelijk door de reuk verlokt, zwemmen, en die met springen foeken te agterhalen. Het is dan geen wonder datse mette vellen gevangen worden.

Aldrovandus voegt by de Sargus een visch, welken *Rondeletius* voor de Melanderinus, by *Atheneus* also genoemd, indien het voorbeeld niet bedorven is, beschreven heeft. *Kazonbonus* seit, dat de naam Melanderinus in andere voorbeelden niet gevonden werd. Die is de Melanurus gelijk, over 't gehele lijf swartachtig, en 't hoofd uitten swarte purper. De start eindigt, op de wijs der klip-vissen, in ene brede vin. De lever is uitten rode wit. De milt swart, de gal waterig, en hy heeft stenen in de kop.

X. L I D.

Van de Sparus.

DE visch, welken de Grieken Sparus apo tou Spairein, dat trillen beduit, noemen, gelijk *Eustatius* beschrijft, noemen de Latijnen ook Sparus, 't zy oft van spargendo, dat is van stroyen, oft van ict anders. Desen maakt *Rondeletius* den selven mette Rhyas van *Aristoteles*, en de Asparagus van *Ælianus*, maar qualijk, gelijk. Want Rhyas is een gedaant-makend woord van enige visch, 't welk *Salvianus* meent, nocht hy schijnt dat woord in 't bysonder te gebruiken. Maar de Rhyades, welke *Aristoteles* seit te vlieden, wanneer enig visch-water oft scheeps-drek uitgeworpen werd, als offsy die vuilen stank roken; en welke *Gazanu* Fluten, dan Spargus, somtijds Fufaneus noemt, om datse Fufim, dat is verstroyt, mette netten gevangen werden, zijn die vissen, welke wel veel t'zamen swimmen, en mette netten verstroyt gevangen werden; maar nochtans geen leider hebben, 't welk de *Agelaius* eigen is.

Arist. H. A.
l. 4. c. 8.

Ælia. H. A.
9. c. 40. 1

Van de Asparagus zult gy by *Ælianus* niet vinden. *Gillius* heeft de Rhyades alleenlijk Asparges overgeset, en velen gelegenheid van dwaling gegeven. Hy heeft mette Aurata en Sargus geen kleine gelijkheid. Van die word hy met sijn kleinder en zonder lijf, scherper snuit, en om dat hy omtrent de kuwen geen rode of swarte plek heeft, onderscheiden. Van dese, om dat hy als goud blinkt, een plek op de start heeft, langer van hoofd is, en dry angels onder de vin, die omtrent denaars staat, vertoont, en een rode, dunne, lange en rechte milt heeft, die in de regter zijde leit.

Oppianus
Halieut.
l. 1. v. 109.
Plinius
32. c. 11.

Oppianus maakt hem een strand-visch. *Plinius* heeft hem onder de Zee-vissen gerekent. *Ovidius* noemt hem Pelagius, oft die haar in de diepten houden. Maar hy houd

sich ook in de Zee-poelen, en word daar overvloedig gevangen. Het is een schoolvisch, en visch-eter; hy jaagt ook de Zee-vloyen. In de Somer baart hy omtrent de klippige stranden. Hy was eertijds niet ongeacht in de spijs. De kok by *Antippus* re kent haar voor de lekkerste. *Epicharmus* houdse voor die gene, welkers drek de Godden niet behoort voorgeworpen te werden. *Diphilus* noemt de zachte goed voor de maag, gefoden licht om verteren, de garstige swaar. Hy word selden, om sijn kleinheit, gefoden.

X I. L I D.

Van de Mormyrus oft Marmelbrasem, en Kantharus oft bruine Brasem.

DE Mormyrus, by *Oppianus* Mormylus, by *Ovidius* Mormyr, by *Gaza* Mormur, hebben de oude weinig beschreven. Welken *Bellonius* beschrijft, word te Konstantinopole en elders, als met een overgegeven naam, Mormyrus genoemd; en schijnt de tekenen, hem van de oude gegeven, (*Oppianus* noemt hem geplekte, *Ovidius* geschilderde) sich an te matigen. Het is een visch van lijf langer als de Aurata, Sparus, Sargus, en Malanurus, en ter zijden minder plat. Ook dunder, (ik gebruik de woorden van *Aldrovandus*) met een gesneden hoofd, en scherper bek. Hy heeft een middelbare mond, kleine tanden, dikke lippen, en middelbare ogen; an weersijden vier kuwen.

Oppian.
Halieut.
l. 1. v. 100.

Aldrov. de
pisc. l. 2.
c. 19.

Dat hy een strand-visch is, getuigt, behalven de geloofwaardigheid van *Archestratus*, by *Atheneus* en *Oppianus*, ook de dagelijkse ondervinding van de vissers. Hy eet alle spijs, kleine vischjes, Mosselen, en kleine schilp-visch, en onthoud sich ook niet van de vuiligheid van 't land. Hy baart in de Somer. Hy word, als *Plutarchus* seit, met netten gevangen. In 't net besloten sijnde, maakt hy op de grond, met het flingeren van sijn start, een groef, daar hy door ontsnapt. *Hiesus* noemt hem Trophimotatus; en om dat hy na de modder ruikt, word hy nu weinig geacht.

Oppianus
l. 3. v. 126

Athen. l. 7

De Kantharus, by de oude Grieken also genoemd, en in 't vrouflijk geslacht ook Kantharis, word by de huidendaagse Scatara, by *Gaza* Scarabeus, by *Plinius* en *Ovidius* Kantharus, mogelijk van sijn bruine oft yser-grauwe verw, genoemd. Hy is met kleine blauw-blinkende schobben gedekt. Het hoofd, en de delen omtrent de ogen zijn uitten swarte roodachtig. De bovenste lip is als in 't bekkeneel geschoven. Van de kuwen totte start lopen goudgeelachtige strepen. *Bellonius* zeit dat de streep, an weersijden gewapent, blauw is. Daar sijnder angemerkt met witte, blauwe, en uitten gele swarte, wel rechte, maar niet al te zienbare strepen onderscheiden.

Met-

Ælia. H. A.
I. c. 26.

Mette innerlijke delen verscheelt hy niet van de Sparus; en heeft stenen in 't hoofd. Hy verkeert an de modderige stranden en havens, daar hy van de vuiligheit der Zee mette vloed ingejaagt werd. Hy word voor een Al-eter gehouden: want hy eet vis, brood, kaas, drek, water, en vlees. Zy hebben haar wijfjes seer lief, en zijn geil; en wijf sy yverfuchtig zijn, vechten sy streng voor de wijfjes. Maar niet anders als Menelaus met Paris om een alleen, gelijk van *Oppianus* en *Ælianus* verhaalt is. Hy word mette Polypus en Karabus, in een korf van rijsen gevlogten, gevangen. *Ovidius* seit, dat hy aangenaam van smaak is. *Rondeletius* maakt hem facht en vochtig van visch.

XII. L I D.

Van de Zalpa oft Goldstein, en Stromatheus.

DE Zalpa, by de Grieken Zalpe, en Zalpes; by *Hezychius* en *Phavorinus* word hy ook Bos genoemd, welken naam hem van de Halizonize visschers (een volk an Zee omtrent Karia) gegeven is; indien *Gaza* het Rijm van *Pankrates*, by *Atheneus*, wel verbetert heeft. Hy soud ook *Chrysoleuros*, van sijn goud verw, daar hy ter zijden medeglinstert, konnen genoemd worden. Van 't hoofd totte start, is hy, over sijn zilverwitte zijden, met goudgele en rode strepen, even wijd van mal-kander staande, schoon geschildert. Waar van zy van *Aristoteles*, by *Atheneus*, *Polyrrabdi*, *Polygrammi*, en *Erydrogammi*, van *Oppianus* *Aiolonoti*, dat is, gelijk *Lipsius* overfet, ruggen met verscheiden tekens gesprenkelt, genoemd werden. Hy heeft een klein rond hoofd; in de opperkaak selt hien, in de onderste achthien zaags-wijfe sterke tanden, goudgele oogen, de winkbrauwen eenigfins groenachtig, op den rug enen langen vin, vol scherpe angels, een gekloofde start, een middelbare tong. Hy word met brede schobben van verscheiden verw gedekt. An den buik en zijden is hy wit, op den rug uitten asgrauwe swarrachtig. De ingewanden zijn met een heel swarte penszak besloten. De lever is groot, en roodachtig, in dry quabben verdeelt, daareen galblaas anhangt. De milt is swart. De lijfmoer in twe gedeelt, vol ontelbare eyren. *Bellonius* schrijft, dat hy selden meer als twe pond zwaar is: *Salvianus* heeft in geen visch naukeuriger grootheid angemerkt, daarom heeft *Pankrates* haar mogelijk *Isomekees*, gelijk in lengte en grootte, genoemd, hoewel *Dalechamp* geloofte dat sulks geschiedt door vergelijking mette vissen die hy genoemd hadde. Daar schijnen van haar twe geslagten te zijn, het een gemeen en ider bekent, 't welk wy beschreven hebben. Het ander

kleinder, Te Narbonne, in Vrankrijk, *Virgadella*, dat is gestreepde, genoemd, welke ook in de Zee-poelen gevonden werd, en van de gemene alleen in ouderdom verscheelt, gelijk *Rondeletius* seit. Indien wy haar plaats besien. By *Ovidius* houden zy haar an de mosachtige stranden. *Oppianus* eigent haar de klippen, die mette Zee bespoelt en met mosch bewassen zijn, toe. *Aristoteles* stelt haar in de Zee, en Zee-poelen. Haar spijs is Zee-wier, bieslook, gelijk'er by de Wijsgeer staat, drek en andere stinkende dingen. Waaron *Epicharmus* hem drek-eter, en stinkert, op de bruyloft van Hebes, noemt, en *Plinius* de onbeschaamde visch. Hy baart eens'sjaars, en dat in den Herfst, voor 't evenaren van den dach en nacht; ook op zommige plaatsen in de Zomer, zo wy *Aristoteles* gheloven. Datse met scholen uytte diepten na strand schieten, en terstond, met wieren ander Zee-kruiden gevoed zijnde, gefwind weder na de grond schieten, verhaalt *Bellonius*. *Salvianus*, datter selden een, dikmaal veel t'samen gevangen werden. Hy word met een kauwoerde gevangen, daar hy heel graag na is, 't welk hem, seit *Aristoteles*, alleen eigen is. Hy is by na in de spijs niet geacht. By *Archestratus* is hy altijd quaad. By *Diphilus* hard en onsmakkelijk. By *Platina* is hy wilt van smaak. Die nochtans omtrent Ebuza gevangen is, word niet versmaad. Die van Alexandria, voornamentlijk in den Herfst geboren, geeft een witte vochtigheid, doch niet quadaartig, uit, zo *Diphilus* verhaalt. Maar die ook omtrent Mytilene, in den Oegst, gevangen werd, is niet onangenaam. Nochtans hebben zy alle harde visch, die *Plinius* seit niet te konnen gekookt werden, ten zy hy metten hamer gebeukt is.

Hier toe behoort de visch *Stromateus*, een, na 't getuigenis van *Atheneus*, in de rode Zee groeyende, de *Salpa* gelijk, en over 't gehele lijf met lange goude strepen getekent, waar van hy den naam heeft. *Rondeletius* heeft voor desen de navolgende visch afgeschildert, maar niet beschreven.

XIII. L I D.

Van de Fiatola, te Rome alzo genoemd.

DE visch, te Rome *Fiatola* genoemd, menen sommige dat de *Kallionymus* der ouden is en de *Ellopus*. Enige de *Likon*. *Bellonius* meent dat het de *Kallydon* is. Hy is silver- en goudverwig, en met veel plekken onderscheiden. Hy is ook breed en plat, gelijk *Bellonius* schrijft. *Rondeletius* maak hem rond en smal, de *Zezzerinus* niet ongelijk. Hy heeft een dikke tong, op de wijs van de Dolphijn, na die van den mensch hellende, in al sijn delen volmaakt, 't welk hy onder de andere vissen met kuwen

Oppian.
Halieut.
I. 1. v. 125.
Arist. H. A.
I. 8. c. 2.
I. 4. c. 8.

Plin. H. N.
9. c. 51.

Arist. H. A.
I. 8. c. 8.

Plinius
I. 9. c. 19.

Atheneus
Dipno. I. 7.

wen

wen alleen ſchijnt te hebben. Dit heeft hy ook eigen, dat hy onder den buik ſonder vinnen, en geheel ongewapent is. Hy heeft ook an weezijden vier kuwen. De opperkaak onbeweeglijk. De ſtart als de waſſende Maan, een ſtreep van 't hooft totte navel uitgeſtrekt, en weezijds an den nek een ſwarte plek; alleenlijk omtrent die ſtreek der ſtreep, die de zijden van de viſch verdeelt, met ſchobben beſet. Een lever van ene quabbe, ſonder gal. De maag als de letter V gevormt, welkers onderſte ſpits afloopt; en an den deurwachter van de maag met ſo veel byhangfels verſien, datſe ontelbaar zijn. De darmen worden van 't klier-bedde onderſtut. De milt leit onder de maag. Of *Bellonius* de Zee-viſch heel wel *Kallichtis* noemt, onderſoek ik niet. Dit doe ik 'er alleenlijk by: dat hy van *Oppianus* onder de *Centaceos* genoemt wert, dat hy zaagſwijze tanden heeft, met ſchollen ſwemt, 't welk moghelijk de *Fiatola* niet toekomt. Nochtans werp ik 'er in de afbeelding de *Kallichtis* van *Bellonius* by, welken *Gefnerus* voor de eerſte *Hepatus*, oft *Lever-viſch*, houd. 't Gheen noch overig is. Te Rome is de *Fiatola* overvloedig, elders zelden en onbekent. *Rondeletius* zegt, datze an zijn oevers wit gezien zijn. Men zegt dat hy uit een zee-long geboren word, en treflijk van ſmaak is.

XIV. LID.

Van de Scorpius, oft Scorpis.

DE viſch *Scorpius*, die by *Plinius* ſomtijds *Scorpio*, van het gekerfde dier, alſo genoemt is, niet dat hy oft in verw oft geſtalte van lijf daar na lijkt, maar om dat, gelijk als de land-ſcorpioen, metten angel, die hy in de ſtart heeft, alſo deſe mette angels, die hy op den rug en 't hooft draagt, ſijn vergif met wonden indrijft. Men meent dat hy van de *Scorpis* alleenlijk in kunne verſcheelt, dat deſe het wiſſje, de ander het mannetje is; maar ſy ſchijnen in gedaante onderscheiden, en de *Scorpis* en *Scorpena* worden voor ene viſch gehouden. Hy weegt ſomtijds drie pond, *Alianus* ſchrijft, datſe in de rode-zee twe oft dry ellebogen lang werden. Zo groot zeit *Tzetzes* zijnſe ook in Indie. Hy heeft een rond lijf, an 't voorſte heel dik, achter dun, ſo kleine dunne ſchobben, dat men by na oordeelt dat hy geen heeft. Anden buik alleen is hy wit, het overige rood, waar van hy by *Plinius* rood genoemt werd. By *Numenius* *Eythrus*, by *Hiſezius* *Purros*, by *Diphilus* *Kirros*, om dat hy eenighe zwarte plekken heeft. *Epicharmus* noemt hem heel wel *Poikilus*. Hy heeft een groot hoekig hooft, hard en beenachtig, met veel angels verſien. Een

groote mondt, dichte verwarde tanden. In de onderkaak drykantig, in plaats van winkbrauwen een heel ſcherpen anghel als de *Kukulus*, met een zagt velachtig by hangfel. An weezijden vier kuwen, met een beenachtig, en ſplinterigh dekfel bekleet. Neven de ſelve twe brede vinnen. Even zo veel daar tegen overſtaande an den buik, maar kleinder. Op den rug ene van den nek totte ſtart lopende; in ſijn voorſte deel met elf oft twaalf angels gewapent; het overige ſtomp en onſchadelijk. De ſtart beſtaat uit ene brede vin. De oude hebben twe geſlagten van hem geſtelt, een ſtrand- en Zee-viſch, gelijk by *Atheneus* ge-
Atheneus l. 7. 14.
 leſen werd. Maar de ſelve ſchijnt van beide te zijn. Andere zijn mogelijk alleenlijk ſtrand-viſſen en zwart; andere roſch, en die lopen ook na de diepte, derhalven word getwijfelt of hy onder de ſtrand-, oft in 't diep houdende viſſen is, wyl *Muezithcus* haar
Aten, l. 8.
 ook getuigt klip-viſſen te zijn. Hy is een viſch-eter, en vangt de *Aphus* en *Spatulus*, en *Gobius*, en voornamentlijk kreeften; en verſmaat ook geen wier. Hy baart, na 't getuigenis van *Ariſtoteles*, in de rui-
Ariſt. H. A. l. 5. c. 9.
 me Zee, en volgens den ſelven twemaals, eens in de Lente en Herſt. By *Oppianus*
Plinius 9. c. 51.
 word hy geſeit viermaal te baren. Dat ſijn ſteek vergiftig is, leſen wy by *Dioskorides* en
Oppian. Halieut. l. 1. v. 590.
Arifenna. Hy verwekt heel groote pijn, en dikmaal ook opblafing van den buik. *Paulus*
Dioskorid. l. 6. c. 6. c. 61.
 en *Etius* ſeggen, dat de opgefneeden *Barbeel*, opgeleit zijnde, zijn geneesmiddel is. *Rondeletius* heeft ondervonden, dat hy met te lever van de *Scorpio* ſelfs, en geſtoten *Lentifkus* rondom de wonde geleit, de ſelve geneeft. Hy heeft ſijn gebruik in de ſpijs en genees-konſt. *Hiſezius*, by *Atheneus*, ſeit, dat hy afveegt, licht te verteren, van veel zap, en veel voedsel is, om dat ſy hart, vaſt, eelſachtig, en kraakbenig van viſch zijn. Gy ſoud haar qualijk onder de *Selache*, en *Chondrakantha* betrekken. Die in de Winter, op klippige plaats, en in een zuivere Zee gevangen zijn, worden meeft geprefen. Haar hardheid word, door 't bewaren van de dode, verbetert: want in de ingeboorne warmte vervlogen zijnde, worden ſy vochtiger. *Archeſtratus* oordeelt, datſe in *Thazus* niet groter als twintig vingers lang behoren gekocht te werden. Indien gy de genees-konſt anſiet, haar zap verſacht, by *Dioskorides* en
Plin. 32 c. 9
Plinius, den buik. De gal word van *Hippokratés* tegen de maand-ſtonden en nagelboorte ingegeven. *Plinius* zeit, datſe de wratten geneeft, en de ruwheit der nagelen verbetert. *Marſellus*, datſe de donkerheit der ogen verdrijft. De ſteen die in 't hooft is wort nutlik voor de droppelpis gedronken.

De *Scorpis* en *Scorpena* neem *Aldrovandus* voor een ſelve viſch. Hy word in gedaante van de *Scorpius*, als boven gezeit, om

Alianus
17. c. 6.

Tzetzes
8. v. 144.

Plin. 32 c. 9
Hippok. de
morb. mu-
lier. 1.

om dat hy, als *Atheneus* zeit, in verw en sap verſcheelt, onderſcheiden. *Pſellus* ſchijnt hem *Scorpidium* te noemen. Hy is by *Bellonius* afgrauw, en veel kleinder als de *Scorpius*. In 't overige (hy is ook zo tay van leven, dat hy, ontweit en ſonder hart zijnde, niet aflaaf te beweghen) is hy de *Scorpius* in alles ghelijc. Hy eet ook wier, en de vuilicheid van de zee. Hy houd zijn kuifheid teghen zijn gheſlacht onbevekt, derhalven heeft hy de eerbareheid van zijn gheſlacht; maar 't vergif van ſijn geſlagt niet. Want de *Scorpena* ſteekt niet, maar geneeft. By *Atheneus* word hy in de ſpijs minder als de *Scorpus* geacht.

V X. L I D.

Van de Blennus oft Meergrop, en Peecten van de Romeinen.

DE Blennus, by *Oppianus* alſo kortlijk ghenoeamt van *bolennos*, is mogelijk by *Atheneus* *Bajos*, om dat hy na de dikte van zijn lijf kort is, (want *bajos* is het ſelve dat klein betekent,) by *Sophronis* liever *Koto*, die de ſelve mette *Gobius* is, als de *Kotio* in gedaante gelijk, ghenoeamt. Die van *Korſyra*, en *Zaſinthus* noemen hem *Sepola*, van de gelijkheid met een ajuin, en om zijn opgeſwollen buik. Daar uit oordeelt *Bellonius*, dattet de *Bulbus* van *Plinius* is. Hy is zelden grooter als de *Gobius*. Verſcheiden geverwt, hoewel hy byna geheel blauw is; nochtans is hy op de meeſte plaats rood, op zommige ook geelachtig, met weinich dunne, en licht afvallende ſchobben, ſo dat hy, en daarom, en om het veel ſlijm, daar hy mede behanghen is, ſoglat is, dat hy nauwelijcx mette handt kan gehouden werden. Hy heeft een groot hoofd, uitpuilende ogen, en ſwart. De boven-lip is in 't hoofd, als een buiſe, gehecht. De tanden zijn ſaagſwijs; maar zo klein, datte mond meer ruw als getand ſchijnt. De tong is wit, met een zwarte plek op het breedſte deel van de vin op den rug, met een witte kring belopen, zoo groot als een kleine zilvere penning, van gedaante als het oog van een *Pauweſtart*. Het overige word in 't afbeeldſel gezien. Hy verkeert an de wierachtige ſtranden. Hy is te Rome zelden, in Griekenlandt overvloedig. Hy dwaalt ver van die plaats daar hy ſich houd. Hy eet den *Apuus*, de *Squilla*, en diergelijke viſjes. By gebrek van deſe, eet hy kruiden. Hy is vratachtig.

Plautus heeft hem *ſtultus*, oft zot genoemt, ten waar gy aldaar de *Blennus* voor de ſlijmerighe nemen wilde. Hy is zacht, ſlijmerig, en van veel quaad zap. De

aſch met *Wijnruit* gemengt, geneeft de gebreken van de blaas, en de ſteen.

Die te Rome *Peecten* genoemt worden, Plin. H.N. 32. c. 9. meent *Rondeletius* de *Novakula* oft 't ſcheermes van *Plinius* te zijn, om dat hy, ghe-raakt zijnde, na het yſer ruikt, en een rug als een mes heeft. *Gefnerus* ſchrijft, dat hy aan hem gefonden is onder den naam van *Pau*. Het is een brede viſch, en, als de *Faber*, plat. Hy is met grote ſchobben bedekt, en verſcheiden geverwt. Het hoofd, de kaaks-benen, en dekzels der kuwen worden met veel blauwe ſtrepen getekent. Het opper-hoofd is volle rood. De zijden zijn witachtig. De vinnen van den onderbuik, en de ſtart zijn met geelachtige groene ſtrepen door malkander ſchoon gheſchildert. De vin van den rug is rood, met veel blauwe plekken verſien. De rug is ſelf ook rood, het overighe uitten witte geelachtig. Hy is niet grooter als een hand breed, met een groot hoofd, heel platen ſonder ſnuit. Want de ſtreep, die het voorſte deel van 't hoofd, en 't gehele lijf bepaalt, is langh en recht, en loopt recht neerwaarts van den opper-hoofdtot totte onderſte kaakbeen. In welkers onderſte d'eerſte plaats, van het onderſte regt neergaande deel, een kleine mond ſtaat, met heel ſcherpe, kromme kleine tanden gewapent. An weerzijden heeft hy vier kuwen. Een middelbare maag, zeer vette darmen, met veel bochten omgeleit. Een bleke lever, daar de gal-blaas anhangt. Hy leeft an de klippige en zandige ſtranden. Hy is zelden in *Italie*; in de *Rodiſe*, *Sifiliſe* en *Spaanſe Zee* overvloediger. Hy loopt alleen; en om dat hy een kleine mond heeft, eet hy alleenlijk de kleine *Loligo*, *Sopiola*, en *Apuas*. Zy ſeggen dat hy teer en wrongelachtigh van viſch is, van goet zap, en licht te verteren. Hy is byna met geen graten, als die den ruggraat maken, verſien, op de wijs van de *Platviſſen*.

X V I. L I D.

Van de Aphyia, oft Apua in 't algemeen.

DE *Apua*, het zy gy die voor een klein viſchje, oft voor een byſondere ghe-daante alleen neemt, word beter *Apue*, als *Apua* genoemt, gelijk *Zuidas* en de uitlegger van *Ariſtophanes* meenen. *Euſtathius* ſchrijft, dat die van *Athene* liever het meer-voud als een-voud ghebruikt hebben, om datſe met hopen voortkoomen. En *Ariſtophanes* heeft haar om een andere oorzaak *Aphyda* ghenoeamt, oft ſy van os an *Aphyeis* uſai, ghelijc als niet geboren, 't welk *Rondeletius* en *Aldrovandus* behaagt; oft ghelijc als *Dysphyeis*,

H oft

oft twemaal geboorne, om datse quaadaartiglijk, en met al te kleinen lijf gheboren werden; oft van Hyein, om datse van den regen schijnen voort te komen, 't welk *Plinius* wil. Waaron haar *Gaza* in 't Latyn *Apua* overgeset heeft, oft gelijk als *Aphrye*, dat is schuim, uit het welke, van den regen verwekt zijnde, zy gebooren werden, genoemd zijn, onderzoek ik niet. Noch ook of de *Epseta* mette *Apua*, welken de oude *Kobites* noemen, de selve in gedaante zijn. Dat is seker, datse *Liparus*, om haar vetheid, van *Varinus*, en van *Atheneus* *Gonus* *Thalattius* genoemd werden, om dat sy, wijse altijd klein zijn, ook altijd mogen jong genoemd werden. En die dwalen mogelijk ook niet, die geloof hebben datse by *Oppianus* *Engauleis* genoemd werden. Van haar worden by de oude veel geslagten gestelt, welkers namen byna deze zijn: *Apua vera*, *Apua Gobitus*, *Engraulis* oft *Enkrasticholus*, *Apua Phalerica*, *Apua Mugilum*, *Mænidum*, *Mullonum*, ook *Hepsetus*, *Atherine*, en *Membras*. Zy hebben alle gemeen datse wit zijn, en datse een groot hooft en zwarte uitpuilende ogen hebben, welke *Archippus* by *Atheneus* *Sprongylus* noemt. De oude hebben naghelaten dat zommige uit zaat, andere van self voortkomen. Zy verkeren an de stranden in de klippen, die van de Zee uitgeholt zijn, en zwemmen met so dichte scholen, datte blauwe Zee daar wit van schijnt te zijn, en wikkelen haar so dik door malkander, datse de schepen in de voortgang beletten; op dat ik noch van andere, daar *Oppianus* van verhaalt, zwijge. Wat angaat haar teling. *Oppianus* zegt, datse van self, als de zee door den regen schuimt, geboren werden; somtijds ook uit een verrottende modder, oft iet anders, dat zich op de grondt vergadert. Nocht *Aristoteles* gevoelt anders, uitgenomen dat hy 'er by doet, datter ook enige uitte vissen voortgebracht werden. Want wy lesen by hem, datse uit het sand, 't welk sy het schuim van de *Apua* noemen, geboren werden. Een bewijs van haar oorsprong is, datse in koude tijden niet gevangen werden; maar als den Akker geploegt is, dikmaal beteren overvloediger gevangen werden. Maar zy groeyen in donkere en warme plaatsen, als de aarde door de zoete locht verwarmt werdt, ghelijc te *Zalamine*, in 't land van *Athene*, omtrent *Themistokleum*, en *Marathone*; sy zijn alle sodanig, datse niet groot werden, nocht telen, nocht lang leven. Als den eenen hoop verdwenen is, komt de ander weder voort. Zy waren by de Atheniensers niet op de tafel geacht, indien wy *Chryzippus* by *Atheneus* geloven, mogelijk om haar overvloedt. *Archestratus* versmaad haar als een vuilen bras. In de binnenlanden wierdense wel gesocht. Daar van was te

Athene de gemene naam van vette. *Nikomedes*, door lust totte selve angeprikkelt, heeft, wijl zy niet te bekomen waren, zijn lust geboet mette de gestalten die *Apitius*, na haar gedaanten, uit knollen sinee, na het zeggen van *Zuidas*. Bezie haar toebereiding by *Aldrovandus*. Zy gheven vochtigh en winderigh voedsel. *Diphilus* meende datse swaar te verteren waren.

XVII. LID.

Van de Apua in gedaante, en in zonderheid van de waarachtige, en Phalerika, de Membras, Kobites, en Hepsetus.

DE geslagten van de *Apua* hebben wy in 't voorgaande Lid opgetelt.

De eerste is de *Apua vera*, oft oprechte *Apua*, op welken voornamentlijk past het geen in 't algemeen van de *Apua* geset is, welken de Grieken eigentlijk *Aphrus*, *Atheneus* *Aphritis*, en zommige *Aphrye*, van 't schuim, noemen. By *Zuidas* word hy *Aphrye* *Proegumene* genoemd, als die sonder voorouders geboren is. Het is een vischje naulijk een kleine vinger lang, met zwarte ogen. Daar zijn twe geslagten, de witte by de *Hollanders* overvloedig, en de rode by *Bellonius* *Aphya* *Triglitis* genoemd.

De ander is de *Aphya Phalerika*, 't zy oft van de haven van *Athene* *Phalereus* gheenoemt, oft apo tou *Phaleron* (dat is, wit oft schuimig by de Grieken) also genoemd. De kleine is de *Sardyn* gelijk. In de zee heeft hy schobben, maar vallen terstondt af. Hy is so vet en zacht, dat hy, mette vingers gewreven, smelt. Oft indien zy in de schuitjes met menigte overgevoert werden, de schippers den oly daar boven af scheppen. *Rondeletius* heeft gesien dat de vangst van enen dag voorvijftich goude kronen verkocht wierd. Zy waren by de oude in achtting, so wy *Pollux* geloven.

De derde is de *Membras*. Die noemt *Phrynichus* by *Atheneus* *Bebradas*. *Epicharmus*, en *Sophron* *Bibradonas*. De Atheniensers *Membrades*. *Trallianus* *Membridia*. *Aristoteles* schrijft, datse uitte *Aphya Phalerika* gheboren werden, en rekent haar onder de vissen, die niet licht verlopen. Maar als haar *Phrynichus* *Chrysocephalos* noemt, en *Aristophanes* *Polyo grotas*, dat is gryfarts, oordeelt *Rondeletius* dat het die vischjes zijn, welken de *Franzen* *Celerias* noemen. Zy zijn heel wit van lijf, en met een geele kop, en de *Sardyn* heel ghelijc. Zy worden, na de leer van *Dorion*, als zy grootachtigh zijn, sonder hooft met een weinig sout en water ghewasschen en ghekookt. *Antiphanus* bewijst datse weinig geacht waren.

De vierde is de *Aphya Kobites* by de Grieken, by *Theodorus* *Gobionaria*: men meent

Oppianus
Haliut. l.
1. v. 290.
l. 4. v. 470.
Oppia. *Sy-*
neg. l. 2. v.
568.

Arist. *H.A.*
l. 16. c. 15.

Aldrovan-
dus de pisc.
l. 2. c. 29,
30, 31, 32.

Arist. *H.A.*
l. 6. c. 15.

meent dat hy van een onedele Gobius, die onder de aarde kruipt, werdt voortge- teelt. By *Rondeletius* is hy die gene, welke by de Franſen Logis Demer tot onderscheidt van de rivier-Gobius, genoemd is. Hy wordt nooit ſo groot als de Gobius, maar is anders de zee-Gobius heel ghelyk. Hy is ront van liſf, doorschijnig en breed van rug, wit geverwt, en met enige ſwarte plekken ruw, een geſprenkelde ſtart, en ogen een weinig boven 't hoofd ſtaande. Hy heeft de ſelve vinnen als de Gobius, en voornament- lijk die, welke an deſe eigen is, en als een baard uit dat deel van den buik hangende, in 't welke in andere viſſen twe zijn. De lever is melk-wit, en daar an een galblaas. De milt is rood. De darmen en penſzak zijn uit- ten witte ſwartachtig. 't Hart is uitten witte roſch. Hy is ſwaar en hart om te verteren.

Van de Enkraſicholus ſullen wy in 't vol- gende hoofſtuk ſpreken. Onder die ſal ook van de *Aphyia Mugilum* gehandelt werden.

De *Apua Mullorum* houd *Rondeletius* voor de heel kleine *Mullus*, welke in de Zee-poe- len uit verrotting voortkomen.

De *Apua Mænidum* voor een gedaante van de *Mænides*, ſonder mannetje oft wijf- je voortkomende; hoewel *Ariſtoteles* an- ders gevoelt.

De naam van *Hepetus* of *Hepſetus*, word tot veel kleine viſchjes uitgerekt. *Rondele- tius* geloofte dat het daarom een byſondere gedaante is, om dat het by *Atheneus* voor een klein viſchje in 't geſlagt van de *Aphyia* geſtelt werd, en van de Franſen *Iouil* ghe- noemt werd. Hy is een vinger lang, ſilver- wit, doorschijnig van liſf, uitgenomen die ſtreep, welke van de kuwen totte ſtart loopt. Hy heeft holle ogen, na bedeling van 't liſf groot. De mond ſo geſpleten, dat de onderkaak langer als den bovenſte, en als een dekfel van de mond is.

XVIII. LID.

Van de Enkraſicholus en Atherina,
oft een kleine Haring.

DE Enkraſicholus, by de Grieken alſo genoemd, om dat hy de gal-blaas in 't hoofd heeft, dat is om dat zijn hart hoofd bitter is, waarom dat ook afgehouden wert, is by andere *Lyekoſtomus*, om dat hy de mont in 't gapen heel wijd opſpalkt, datſe beter die van een ſlang als viſch gelijkt, en by *Plinius*, na 't oordeel van veel geleerde, *Lupus* of *Snoek* genoemd, of hy by de Chal- fedoniers *Eritymus* genoemd wert, 't welk *Kallimachus* by *Atheneus* verhaalt, weet ik niet. *Ælianus* noemt hem ook *Engraules*. Hy is dikmaal een vinger lang. Hy krijgt nooit de lengte van een handbreed. Hy is ſilverwit. Heeft een ſcherpen bek; een wij- de mond, beide kaaks-benen ſcherp alſeen ſaag, dobbele kleine kuwen, een langach-

tig ſpits hart, een rode lever, met ronde plekken beſait, veel ſwarte byhangzels an de maag, een heel ſachten buik, die in de gefoute veeltijds verteert is. Hy is vol rode kuit, ſonder graten, uitgenomen die van den rug, en die ſo dun dat hy licht mette tanden gebroken werd. Hy eet ſant, vuilig- heit en modder. Zy worden in de winter gevangen, van December tot in de vaſten, en dat by nacht met licht in de ſchuiten ontſteken, voornamentlijk overvloedig in *Provenſe*. Met hoe groote menigte ſy uit vreſe van hinderlagen ſwemmen, is in 't al- gemeen van de *Aphyia* geſeit. *Ælianus* ver- haalt dat deſe dicht-verenigde t'ſamen- ſwemming van de *Lykoſtomus*, by de erva- rene *Bolus* genoemd werd. Van haar ge- boorte ſijn de ſchrijvers niet eens. *Zuidas* en *Atheneus* ſeggen dat hy uitte *Apua Kobites*, *Ariſtoteles* dat hy uit de *Phalerika* gebooren werd. Het is beter dat men hem een vis van zijn geſlagt ſtelt te zijn, als toe te ſtaan datſe in oneindighe ghedaanten vermenighvul- digen, oft datter uitte *Apua Phalerika* twe verſcheide viſſen geteelt werden. Want de *Wijsgeer* ſchrijft ook, dat de *Membras* hier uit geboren wert. Zy worden op veel plaat- ſen in groote waarde ghehouden, rauw en gheſouten, klein gheſneden, met oly en ſout geſprengt, en met peper gegeten. Zy worden ſonder hoofd geſouten, en alſo haar gal verworpen. Wat uit haar pekkel gemaakt werd, beſie daar van *Rondeletius*. Hier toe betrekken enige de *Lukoſtomus*, welker afbeeldſel de 27. plaat verſtoont.

De *Atherina*, by de Grieken alſo ghe- noemt, en ten overvloet van deſe letter *N*. *Atherina*, oft van de dwarſe angel, welke het ander geſlagt van de *Atherina* in den buik heeft, 't welk *Gillius* behaagt, oft van de koorn-ayren, (want *Antherix* is het ſel- ve 't welk *Ather* beduidt, het dunſte van de koorn-ayr; oft, gelijk dat *Erotianus* uit- leit, het dunſte ſpits dat in de garſt is) door naam-verdichting voor een graat geno- men, welke de *Atherina* veel en harder als de *Sardyn* heeft, 't welk *Rondeletius* wil. Het kan ook van *Atherix* ein, 't welk voor wei- nig achten oft verachten genomen werd, afgeleit werden. Te weten om dat hy om zijn ſlechtheit veronachtaamt werd. *Gaza* zet hem *Ariſta* oft *Ariſtula*, dat is *Koorn- ayr*, over. By *Kallimachus*, in de woordnoe- mingen van verſcheide volken, word hy *Iktara* en *Ikter* genoemd, ſonder twijfel om zijn kleinheit: want *Ikter*, by de Grie- ken een bywoord, beduidt naby. By de Ro- meine word hy *Laterina* genoemd. Wat de *Genees-meester Plinius* door zijn *Aferi- na* verſtaat, is beſwaarlijk te ſeggen. *Bel- lonius* zeit, dat het de *Sernuus* van de jon- ghe ſchrijvers is: Ik oordeel dat het een dwaling is, en dat men *Atherina* behoort te leſen. Indien ghy zijn beſchrijvingh

Ælia, H. A.
l. 8. c. 18.

begeert; van hem spreekt *Rondeletius* aldus: het is een zee-strand-vischje. Het word ook in de zee-poelen gevonden, en is de *Aphyia* gelijk, negen duim lang, een kleine vinger dik, met een dikken rug, een platachtigen buik, met een mond sonder tanden, en grote ogen. Hy is verscheiden geverwt: want de buik is wit, de rug donker, omtrent het hoofd op de wijs van de Sardyn, uitten gele roodachtig. De plaats tussèn de ogen schijnt uitgehouwen. Hy heeft vier vinnen, twe an de kuwen, twe an de buik, een an den aars, en, behalven dese, twe andere op den rug, en die alleen wit. De start bestaat uit twee vinnen. (Het bygestelde afbeeldsel wijst rechtstrijdig) Voor een streep over 't midden-lijf, van de kuwen totte start lopende, heeft hy iet diks onder de huid, 't welk ik niet anders, om de gelijkheit als een swachtel, kan noemen, welke als de ghekookte *Atherina* gegeten werd, en tegen den dag gehouden werd, sich klaar verthoont, om dat het gehele lijf doorschijnigh, en dit deel donker is. Of de *Aphyia* 't mannetje van de *Meletis*, 't welk de vissers geloven, twijfel ik, so om dat die sonder mannetje en wijfje geboren werden, en dese in kunne onderscheiden werden, als om dat die heel sacht en plat van lijf zijn; maar dese harder en vast. *Bellonius* beschrijft de sijne welke het gemeen *Krekus*, de Romeinen *Latherina*, en de Massiliers *Zenkle* noemen, aldus. Het is een vischje wat dikker als een vinger, en niet veel langer, zilverwit doorschijnig, en dat tegen de zon gehouden als glas doorglinstert, en verthoont innerlijk een donkere streep van 't hoofd recht na de start, uit het bloed, dat in de ruchgraat uitgestort is, voortkomende. Hy is groot van ogen met een witte tong. An weersijden heeft hy vinnen, en twe onder den buik die de visch in twee gelijke delen scheidt, en daarenboven een dunne en kleine vin op 't midden van de rug. Hy heeft een hart als het suring-saet, dryhoekig en langwerpig in sijn hartenvlies besloten, en an weersijden vier kuwen, ook weersijds tien ribben, dunder als hayren, en zo kleine wervels, datse nauwlijc van de scherpfste ogen kunnen bezien werden. Zy houden haar an de wierachtighe stranden. Welken *Rondeletius* beschreven heeft, wort niet alleen in de naaste zee, by *Mompeliers*, daar hy *Mellet* genoemd werd, gevangen; maar ook omtrent *Massilie*, en in de poel *Martegne* genoemd, daar hy de naam van *Zankles* heeft. *Aristoteles* noemtse schoolvissen; en nadesselfs getuigenis, baren zy onder de *Rhyades*, omtrent het evenaren van dag en nacht in de lente, en graven een kuil in 't fant. *Phavorinus* maakt haar slegt van spijs, en veracht. *Rondeletius* noemt de zijne heel lekker, behalven datte graten moeilijk zijn. *Bellonius* schrijft dat haar vissery om haar angenaamheit heel profijlijk is.

Arist. H. A.
l. 6. c. 9.

XIX. LID.

Van de Lavaronus van Bellonius.

DE visch welken het gemeen te *Romen* *Lavoronus* oft *Lavonus*, de *Massiliers* *Kabassonus*, die van *Genua* *Kapassonus*, van zijn grote hoofd, noemen, word van *Bellonius* aldus beschreven. Zy zijn groter van hoofd als de *Atherina*, omtrent den buik korter en platter van lijf, en een weinigh breder, so dat de *Atherina* met die heel gelijk is. Zy zijn met veel schobben bedekt, welke, ondekt zijnde, een silverwitte verw schijnen te hebben. Zy hebben twee vinnen op den rug, an weersijden een, en geen tanden als den *Haring*, een klein hart, lang en dryhoekig, een witte lever, daar de maag onder leid; somtijts met kleine vischjes vervult. De darmen zijn totten aars met dry bochten uitgestrekt. De gal, om haar kleinheit, is niet zienbaar, zy hebben ook byna geen graten. Heel witte visch, en twee steentjes in 't hoofd, kleinder als de *Sesamum*, een weinigh meerder en breder schobben als de *Atherina*, en veel mette *ri-vier-Lavaretus* gemeen.

XX. LID.

*Van de Sarda oft Sardina,
by ons Sprot.*

DE naam van *Sarda* schijnt (indien ik het uit *Galenus* wel vatte) alle kleine vissen, bequaam om te zouten, toe te komen; en ik geloof datse die naam daar van bekomen hebben, om datse uit *Sardinia* na andere landen overgevoert werden. Van de *Sardina* en *Sardellis* verschelen zy alleenlijk in ouderdom. Als zy noch jong zijn, wordense *Sardina* *Sardella*, en de volwassene *Sarda* genoemd.

Waarom *Apisius* zegt, dat de *Sarda* ghemest werden, en de *Sardina*, om zijn kleinheit, niet. Nochtans beken ik, dat by *Plinius* de naam van *Sarda* ook ande lange *Pelamijs* gegeven is. Die geloven datse by *Aristoteles* *Trichil* en *Trichides* genoemd werden, (welke *Dorion* by *Athenens* niet onderscheid) wijl die naarstighe onderzoeker van de natuur nergens van dat vischje gewagh maakt, en de selve, gelijk als van het hayr oft de hayrachtighe graten, die zy veel hebben, ook *Drifia*, en by de jonger schrijvers *Allofa* genoemd werden, af-leiden, zijn niet veel bedroghen, ten zy haar dit teghenvalt, dat de selve gezeid heeft, dat de *Trichis* uitte *Membras*, en uit die de *Trichia* geboren werd. Want dat *Galenus*, dat hy elders de *Trichia*, welke *Gaza* *Sarda* noemt, iet toeschrijft, het geen de *Sardis* gheen zins

Galen. de
facul. Ali-
ment. l. 8.
c. penult.
Plin. H. N.
l. 32. c. 11.

Arist. H. A.
l. 6. c. 15.
Aristoteles
8. c. 13.

toe-

toekomst, dat voegt eigenlijk de Driffa oft Alofa, zo dat het openbaar is, datter een gebrek is, en *Gaza* qualijk overgeset heeft. Dat de Chalcida ook Zee-sardina genoemd is, word uit *Kallimachus* bespeurt; en dese verstaat *Kolumella*, als hy seit, dat mende vissen in de vyvers moet verfleterde haringen, en de gezoute Chalcidisen verrotte Sardina geven.

Ik vind ook datse by *Dorion* Chalcitike genoemd zijn. Datse Eritimus genoemd werden, kan naulijk, zeit hy, uitte plaats van *Epenetus*, by *Atheneus*, bespeurt werden. *Bellonius* stelt haar ook de selve mette Chalcidisen te zijn; maar wijl hy meent, dat die van de rivieren alleen in grote van de Sclerinus verschelen, en in gedaante over een komen, zijn bewijs-reden nemende, om dat de Franzen, omtrent de groote Zee gelegen, geen visch mette naam van Sardina erkennen, als die van elders gezouten tot haar overgebracht werd; en de Sclerinus in Vrankrijk zo overvloedig is, als de Sardina in de middellandse-Zee, word hy na 't ghevoelen van *Aldrovandus* bedroghen. Want de Sclerinus van de Franzen, ('t zijn de woorden van *Aldrovandus*) is van die van Savoye verschieden. Die is de Zee Sclerinus, en, na 't ghevoelen van onsen *Rondeletius*, mette zee-Membrasin geslagt van water de selve; en niet mette Chalcidisen Sardijn. Dese zijn poel-vissen, en de Chalcidisen van *Aristoteles*, en de Sardella en Aquo van *Frakastorius*. De Sprot van de Hollanders, daar hy gerookt na toegebracht werd, meen ik niet anders te wesen, als de Sardaen Sardina, als ook de gene welke *Rondeletius* seit te Agathopolis in overvloed gevangen, en *Kalliquez* oft *Lafchez*, en te *Maffilie* *Harengades* genoemd te werden, hoe wel hy zelfs wil dattet de Membras is. Want gelijk *Kalliquez* een bedorven woord van Chalcis schijnt te zijn, alsoo ook *Lafchez* van *Laccia*, met welken naam de Alofa op veel plaatsen van Italie genoemd werd, welken de Sardina seer gelijk is. 't Schijnt ook datse *Harengades* genoemd werden, en datse den *Haring* gelijken, en op de selve wijs gezouten door 't land gevoert werden. Gy zult vijf verschiede afbeeldfels, en beschrijvingen by *Aldrovandus* vinden.

Het eerste is een vischje de *Aphyra* *Phalerika* geheel gelijk; ten waar het een weinig groter en dikker was. Van de kleine Alofa in mond, kuwen, ogen, getal van vinnen, schobben en start niet verschieden; maar alleenlijk daar in, dat de Alofa breder is. De Sardina heeft groote dunne schobben. Hy is verschieden geverwt, te weten met een goudgeel hoofd, een witten buik, met een rug uitten groene blauw, en beide helder blinkende, als hy levend uitte Zee opgehaalt werd. Want het groen ver-

gaat met het leven, en het blauw blijft; maar 't verdooft, en verliest sijn glans. Hy heeft kleine rechte darmen, die van de Alofa gelijk.

Die op de tweede plaats afgeschildert is, in welke de Schilder veel vinnen heeft afgebeeld, is rood van hoofd. Over 't gehele lijf groenachtig, behalven twe sichtbare blauwe strepen. De start is an 't einde kastanje-bruin, en is onder den naam van de Vlaamze Sarda overgesonden.

De derde van de selve naam, maar mette bynaam van groter, heeft zwarte vinnen, welkers stand (indien haar de Schilder wel heeft uitgedrukt) anwijst, dat het een gedaante van een andere visch is. Hy is verschieden geverwt, te weten groen, paars, geel en rosch. De plekken van de zijden zijn zwart; op de borst saffraanachtig.

De twee overige gedaanten zijn groen van rug, wit van buik. De eerste is an de einden der benen, met welke de kuwen ghedekt werden, rood, als *Oppianus* schrijft.

De visch Chalcides en de Triffa woont in klippen, Hoewel zy niettemin ook langs de stranden slippen. Nu zwemmen zy door zee, dan weder in rivieren, Zo datze hier en daar met hoopen omme zwieren.

De andere twee ghedaanten van haar rekent hy onder die gheene, welke een dwalend leven leiden. Sy worden met een brok uit kleine wikken met *Myrrhe* in sterken wijn gesnerkt ghevangen. Zomtijds met bladeren van de bete, die zy graag eten. Zy worden in de spijs gebruikt, maar, gelijk *Hiesius* by *Atheneus* zeit, sy zijn vadfig, niet vet, en geven weinig voedsel. *Apicius* heeft haar geleert te mesten. *Galenus* heeft geseit datse bequaam zijn om te souten. Wat haar genees-gebruik angaat. In 't eerste van de maaltijd gegeten, lossen zy den buik. *Brassavolus* heeft in een kind het hoofd, in plaats van een zepil, gebruikt. *Marcellus* schrijft, dat de gebrande sonder been, oft haar pekkel, en de gesnerkte op de gebarste aderen gheleit, terstont hulp toebrengen. De selve ghebruikt het gebrande hoofd tegen de swelling, en verrotting van het tandvleesch. En so wy *Plinius* geloven, is het een bysonder genees-middel tegen de beet van de slang *Prester*.

Apicius
l. 9. c. 10.
Galen. de
Aliment.
facult. l. 3.

Marcellus
l. 1. c. 19.

XXI. LID.

Van de Mæna.

DE Mæna van de Grieken, word by *Gaza* *Halec* overgeset; maar ik vrees qualijk. De naam van *Halec* komt alle vischen toe, die met pekkel ingeleit werden, gelijk *Rondeletius* zeit; oft die gene, welke by de Grieken *Authracides*, oft *Kool-vischen* genoemd zijn, om datze op den rooster en op de kolen konnen gebraden werden,

den, 't welk wy uit *Hermolaus* leren; oft wel het grondfop van de vifch zelf. Waarom *Plinius* feit: Te Klazomene, Pompejum, en te Leptis word het grondfop van de vifch geprefen. Gelijk te Antipolis en Thuria de pekel: nu ook in Dalmatia. Het gebrek van defe is de Alex, de onvolmaakte en ongekleurden droefem. Oft ten leften een Rivier-vifchje, oft van de foete wateren, 't welk *Plinius* zeit, na de Oefsters, Zee-egel, de Urtica, Kammarus, en de lever van de Mullus te hellen.

Kolumell.
RR. 18.
c. 15.
Martial.
Epig. 1. 3.
& 1. 11.

Kolumella fteltfe onder de Rivier-dieren van kleine anwas, en gebied haar de grote viffen voor te werpen. Op dat ik van *Martialis* fwijsge. Wat angaat haar befchrijving en onderscheit, *Gillius* feit: Ik mene dat de naam Mena niet alleen de gedaante, maar ook het geflagt toekomt, om dat haar geflagt verfcheiden en velerlei is. Enige hebben weerzijds een fwarte ronde plek, welke de bywoonders van de Adriatifche zee gemeenlijk *Mænas* fclavas noemen. Andere zijn *Leukomenides*, oft de witte *Mæna*, oft *Smarides* genoemt, ook zijn die *Mæna* *Boopes* genoemt werden. *Bellonius* heeft twederlei geflagt in verw angemerkt: want hy feit dat fommige met gele, andere met blauwe plekken befprengt zijn. *Speuzippus* maakt de *Boax* en *Smaris* mette *Mena* gelijk. 't Zelve verhaalt ook *Rondeletius* en *Bellonius*, behalven, feit defe, datfe een weinig breder en korter, met dunder fchobben, als de *Smaris*, bedekt, korter van hoofd, en felden meer als een handbreed zijn, (*Anthipanes* feit ook dat de *Mena* een kleine vifch is, gelijk *Martialis* mede) datfe een rechte ftreep ter zijden hebben, die inde *Smaris* gebogen is, en dat de vinnen van den rug, van de zijden, en van de ftart doorschijnig en gevlekt zijn. Dat de mond, geflooten zijnde, heel klein lijkt; maar, gapende, een groote opfalking heeft, om dat de bovenlip gelijk een buis, als in den *Haring*, ingeftopt is. Datfe ronde ogen hebben, een roodachtige ftraal, en de kaakbeenders een ruwheid, in plaats van tanden. Datfe, gefchrapt zijnde, silver-wit zijn; maar den rug met een blauwe paars-blinkende verw verciert is.

Rondeletius doet 'er by, datfe an weerzijden een grote ronde plek op 't midden van 't lijf hebben, die hy ook in 't afbeeldfel heeft uitgedrukt. *Bellonius* heeftfe overgeflagen, en in de befchrijving niet gedacht, 't en zy hy die verftaan heeft, als hy feit: dat hy an weerzijden met plekken getekent is, 't welk ik niet bewere: wijl mijn afbeeldfel met *Bellonius* genoeg overeenkomt, en plekken van de felve verw heeft, als ook omtrent de ogen, en de vinnen ook alle verfcheiden geverwt. De buik is wit, de ftart donker. De felve *Rondeletius* feit, dat

hy in de Winter wit, in de Zomer verfcheiden is, met blauwe plekken over 't gehele lijf, en voornamentlijk op 't hoofd en den rug gefprenkelt: dat hy ook ftenen in 't hoofd heeft, en het mannetje daar in het wijfje ongelijk is, dat hy langer en breder is, en het wijfje korter, en als het wijfje begint vol te worden, dat de verw van 't mannetje dan fwart en verfcheiden verandert werd; maar *Aristoteles* fchrijft defe verandering de tijd toe, en verhaalt dat enkelijk van de *Mena*, fonder van mannetje oft wijfje gewag te maken.

De *Mena* en *Smaris*, feit hy, worden verandert, fo datfe uit wit Zomers weder fwart werden, en dat vertonen zy meest mette vinnen en kuwen; fo feit ook *Plinius*. De *Mena*, die 's Winters wit is, verandert haar verw, en werdt Zomers fwarter: welke plaats *Massarius* uitleggende, feit: hy heeft gefeit Zomers fwarter, om datfe een blauwe verw krijgen, die, ten anfen van de witte, donker en fwarter is.

En weder, de *Mena* is een vifchje een vinger lang, 's Winters wit, Zomers met blauwe fchuinze plekken onderscheiden. Maar hoe zy haar verwen veranderen, is in de *Merula* en *Phycis*, fo ik niet bedrogen ben, uit-geleit. Ten leften getuigt *Rondeletius* dat hy, als hy zomtjids van Rome na Venetic voer, de *Mena* van zo verfcheiden verw gezien heeft, dat hy haar nauwelijk ten eerften aanzien erkende, om datze an zijn ftanden minder ghesprenkelt zijn. Wat haar innerlijke deelen angaat. De lever van de *Mena* is, ghelijk *Bellonius* anghemerkt heeft, voos, en uit den melk-witte bleek, onder welkers rechter-zijd de gal, in een langwerpigh blaasje, beslooten is. De milt is fwart. De maag langwerpig. Hy word zelden in de grote Zee ghevangen; in de boven- en neder-zee overvloedigh. De namen geven de bywoonders der beider Zeeen te kennen. Het eyland *Menaria* heeft zijn naam van haar overvloed bekomen. Datze onder de kruiden an de wierachtighe ftanden; oft, gelijk *Ovidius* zeit, in mofchachtigh zand leven, verhalen wy op het geloof van *Oppianus*. Datze haar niet geheel van vifch onthouden, hebben zommige verhaalt. Datze met fcholen fwemmen, lezen wy by *Aristoteles*. Zy baren in de winter; oft, gelijk *Bellonius* zeidt, na de winter, en worden voor de vruchtbaarste van alle viffen gerekent. Als het wijfje begint vol te werden, word zy, om haar vuile flank, ghelijk by *Aristoteles* staat, de bok ghenoemt. Datze een zonderlinge afkeer van de Zee-wefpen hebben, befluiten zommighe daar uit, om dat deze met het net, daar de *Mena* en *Chalois* in ghevonden werden, ook werden gevangen, gelijk *Ælianus* verhaalt. Datze met zonderlinge

Auf. H.A.

linge haat tegen de Xiphia ingenomen zijn, besluiten andere hier uit, om datze hem, door vreeze van de Walvisch, met zijn zwaart in 't zand hangende, doden, gelijk *Oppianus* getuigt. Zy werden onder de slegte visch gerekent, zo datze te Venetie by de roufch verkocht werden, zo om datze klein zijn, als om datze, vol kuit zijnde, van een vuile stank zijn. Waarom *Martialis* zegt:

Martial.
Epigr. 32.
l. 12.

*De Mena is onnut en van geringe waarde,
Dat doet zijn vuile stank.*

En *L. Pomponius* de Rijmer, gelijk hy by *Agellius* genoemd werd:

*Die zoekt een vetten brok, en vind hy niet te
smullen,
Zo moet den armen hals zich met de Mena
vullen.*

Dat hy nochtans in goedheid van zap de *Gobius* overtreft, beschrijft *Hisezius* by *Athenens*, 't welk van die gene, welke an de klip- en zand-stranden, en by zijn tijd gevangen wierden, te verstaan is. Want anders is de *Gobius* wrongelachtig van visch, en weinig minder als de klip-vissen. *Plinius* geeft te kennen, dat 'er een zap oft gedaante van pekkel uit haar gemaakt werd, als hy zegt: De pekkel van de gezoute visch word ook herkookt, en de vochtigheid verteert zijnde, keert het zout weder tot zijn vorigen aart; en dat van de Mena word in 't gemeen voor best gekeurt. Gy zult ook iet diergelijks by *Perzius* vinden. Het word gemaakt uit de ingewanden van visch in een vat geleit, en met zout bestrooit. Van zijn gebruik in de genees-konst hebt gy dit: Dat het zap van die gegeten den buik los maakt, en ook de gezoute op den navel gebonden. Dat *Galenus* de gebrande hoofden van de oude tegen de kloven van den aars, en den verouderden huig gebruikt. *Marcellus*, tot het selve met gal-noot en spaansch-groen vermengt, als mede met honigh vermengt totte keel-pijn. *Plinius* getuigt, dat de asch met sout, lavendel en oly vermengt, de moeder geneest, en met roken de nageboorte aftrekt. Met look gestampt, geneestse de wratten, en ontdoet de puisten van de schamelheid. Wat nut de Mena in de rode-loop bybrengt, sult gy by *Galenus* vinden.

Plin. H.N.
l. 31, c. 7.

Plinius
l. 31, c. 9.
Gal. l.
Simpl. c. 11

XXII. L I D.

Van de Smaris.

DE Smaris, die ook Maris by *Athenens* genoemd werd, (*Bellonius* leit te Ankona Grieken gesproken te hebben, die haar ook Marida noemden) zijn uit het geslagt van de Mena. Zy worden ook *Leukomenides* genoemd, te weten om datse altijd

wit zijn, en de Mena haar verw verandert. De Geleerde menen, dat dit het vischje is, 't welk die van Antipolis nu Garus, de Venetianen *Hirula* oft *Herrula*, de *Maffiers* *Hiaret*, de *Franfen* in *Narbonne* en de *Spanjarts* *Gikarel*, om dat hy, gefouten en gerookt, met zijn scherpigheid de tong bijt, en de Neapolitanen *Cerrus* noemen, welk woord *Gaza* ook behouden heeft. *Rondeletius* meent dat het de Garus van de oude is, so om de gelijkheid van den naam, als om dat, na 't getuigenis van *Plinius*, van de selve de beste *Garum*, dat is het grondsap van de gefoute visch, oft pekkel gemaakt werd. *Aldrovandus* geeft een beschrijving van dry.

De eerste is de Mena en Boops seer gelijk, nochtans met enige tekens onderscheiden. Want de Boops is sonder plekken, welke de *Smaris* heeft. De Boops heeft een afgeknotten bek, de *Smaris* een langachtige. Ook is de Boops ronder van lijf als de *Smaris*, waarom hy te Rome *Rotundetus* genoemd is. Hy verscheelt ook van de Mena, om dat hy een weinig scherper en breder schobben heeft. De strepen zijn an beide zijden recht; maar in de *Smaris* op haar orde: in de Mena gants niet, en zijn silver en goud-verwig, van 't hoofd tot de start uitgerekt. Hy is ook kleinder als de Mena, naulijk een vinger lang, smalder van lijf, en heeft een sonderling teken, waar door hy van de Mena en Boops onderscheiden werd: want als hy de mond opent, steekt hy de lippen uit, als uit een buis, die als een doos in malkander sluit. Anders is hy in vinnen, angels, start, en innerlijke delen de Mena gelijk, en verandert op de selve wijs, na 't seggen van *Bellonius*, zijn verw.

De visch, op de tweede plaats voorgestelt, schijnt de *Smaris* van *Bellonius*. Hy is byna paars van hoofd, te weten voor: want opwaarts is hy witachtig; met de selve verw is 't gehele lijf, maar lichter, geverwt. Van 't hoofd totte start lopen vijf grote gele strepen. De vinnen zijn ook geelachtig. Hy heeft een kleine en naulijk sichtbare plek.

De derde, onder de naam van de vremde *Smaris* overgesonden, is blauw. Het overige is groenachtig, met witte en swarte stippen gesprenkelt. Het hoofd is onder paarsachtig, opwaarts witachtig. De vinnen zijn byna alle geel geverwt, met swarte stippen gesprenkelt. Zy leven onder de kruiden an de wierachtige stranden, en het is waarschijnlik datse de selve spijs eten als de Mena. *Ovidius* reket haar onder de vruchtbare. Zy worden, met een brok van brood, met geite-kaas en bloeme-meel vermengt, gevangen. *Hezychius* heeft geschreven dat het van de beste visch is. De beste en aangenaamste van dese heeft

Rondeletius, by den Opziender van Mompeliers, *Guilielmus Pelicerius* genoemd, gezien. Van haar gebruik in de genees-konst word verhaalt, dat het gebrande hoofd tegen het uitvallen van 't hayr gebruikt werd, als het met Beeren-vet gemengt werd. Dat met het zelve poeyer de uitwassende kanten van de sweringen weerhouden, en de harde gheswellen, als wratten en lijkdoorns, wegh-genomen werden. *Plinius* schrijft er gens, datze met gepelde garst oft venkel gekookt en gegeten, de vrouwen overvloedig zoch geven; en elders, datze, gestampt en opgeleidt, de wratten wegh-nemen, en de puiften van de schamelheid genezen.

Plinius
l. 31. c. 11.

XXIII. LID.

Van de Boops oft Houtink, oft Box.

DE visch, welken wy Boops noemen, is van *Aristoteles*, na 't zeggen van *Athenens* *Box*, van *Numenius* *Boex*, genoemd, welke benaming *Oppianus* ook gebruikt; van *Speuzippus*, en andere Athenienzers, *Boax*, 't zy oft van 't geluit, en daarom an *Merkurius* geheiligt, oft om dat hy grote koe-ogen heeft. De derde is een geslagt van de *Mena*, een voet groot, zo *Rondeletius* schrijft, die ook dry gedaanten vertoont. De eerste is een Zee-visch, die zich an de stranden houdt, uit het geslagt van de *Mena*, een voet groot, met een rond hoofd, en niet plat, by-na dat van de *Mugil* geheel gelijk, met een kort klein hoofd, grote ogen na even-bedeling van 't lijf, en die byna het gehele hoofd bezetten. Hy is verscheiden geverwt, en heeft over den rug strepen van de kuwen tot de start, enige geel, andere wit, en minder sierlijk als in de *Salpa*, waarom hy van *Aristoteles*, in 't boek van de vissen, *Notograptus*, dat is op den ruch geschilderde, genoemd is. An den buik zijn geen strepen; maar die is met zilver-witte schobben bedekt. De vinnen zijn als van de *Sparus*, *Kantharus* en *Sargus*. De start is goudverwig. De maag groot, met veel byhangzels, de darmen zijn heel dun, de lever is rood, de milt uit den rode swartachtig. Hy word gevoed met wier, visch en slijk. De ander gedaante is de eerste in veel dingen gelijk, en by de zijne *Boguera* vel genoemd, welkers naams betekening hy zeidt niet wel te kunnen vatten; maar dat de ervarenste vissers geloven dat hy zo genoemd werd, om dat hy met de *Ravelle*, dat, zo hy zeidt, kleine vischjes zijn, die te gelijk gekookt en op-gedischt, en om haar kleinheid niet uit-gekozen werden, gevangen en verkocht werd. Hy is, zeg ik, de Boops, oft *Mena* gelijk, met een scherper bek, en een ruch uit den blauwe roodachtig, met grote verscheiden geverwde ogen,

Athen. l. 7.

namentlijk omtrent de swarten appel, met een kring uit den goud-gele swart, met een lijf in 't geheel breder, maar korter als van den Boops. Deze gedaante van onze vrede Boops is byna paars van ruch, an den buik en zijden witachtig, met rode stippen gesprenkelt. Alle de vinnen geel, behalven die van den ruch, welkers ayren wel geel zijn, maar het vlies is groenachtig. De derde, wyl hy geen schobben heeft, oordeel ik hier toe niet te behoren. *Bellonius* beschrijft ook twe gedaanten, als hy zeit.

Daar worden twe onderscheiden van deze visch erkent; want een van de zelve is kleinder, en blijft altijd klein, de ander is grooter. Gy kont de *Box* van de *Mena* aldus onderscheiden, dat gy de *Mena* ziet breder van lijf te zijn, swarter van verw, en dat hy weerszijds een plek heeft. De *Boka* is altijd klein, en, na zijn grootheid, dik van kop, en rondder van lijf. De *Boka* en *Mena*, oft *Gerris*, hebben de selfde gestaltenis van lijf, dat is de vinnen, schobben en hoofden. De Boops is met geen plekken onderscheiden, maar zijn beide rondder van lijf. De *Geruli* meer plat. De verw van de *Box* is blijder, en enigzins goud-blinkkend, zo dat zijn ruch als goud glinstert. Het is een school- en strand-visch, die het met de kruiden houdt. Het is een kleine visch, en heeft, na bedeling van 't lijf, grote ogen. Twe stenen in 't hoofd, niet geheel rond als in de *Passeres*; maar langwerpig, als in de *Merlangus*. De andere Boops is den *Orphus*, oft anderzins die uit de roden gelijk. Het is, zeit hy, een strand-visch, welke *Bogue*, en *Renaue* (wyl in 't afbeeldzel *Bogue Renaue* zonder koppel-woord geschreven is) by de *Masiliers*, en by die van *Genua* *Ruello* genoemd werd. Hy is van de zelve verw met de visch *Erythrinus*, in tanden, vinnen en hoofd ook gelijk, maar in 't overige lijf onderscheiden. Want de *Box* ghelijkt de gemene *Boka*, en is met de zelve ronde verzien, behalven dat hy meer na het rood helt. Doch de streep, die 't lijf van de *Erythrinus* door-snijt, is over 't midden weerszijds bochtig. Maar in dese looptse rechtstreekx, en heeft die bult van de *Erythrinus* niet. Daar-en-boven vertoont hy voor korte en scherpe tanden; maar de boven- en onder-maaltanden zijn als in de *Sargus*, dat ook in de *Pagrus* en *Erythrinus* voorkomt. Hy heeft ook dit byzondere merkteeken, dat de buitenste angel van sijn kuwen an de wortels swart is. Hy meent dat het de *Bogyrus* van *Ovidius* is, en dat hem de *Masiliers* van *Boopa* en *Gyrus*, dat is de *Smaris*, dien naam gegeven hebben. Maar daar is een gebrek in *Ovidius*, en daar moet *Cercyrus* gelezen werden, welke by *Oppianus* tusschen de klippen, die vol mosselen hangen, zich ophoud. Hy houdt sich op de selve plaatzen van de *Mena*, en eet de zelve spijs.

Oppianus
Halieut.
l. 1. v. 140.

spijs. Van de hoedanigheid van zijn visch spreekt *Atheneus* aldus : De ghezoden Bos word lichtlijk verteert, schiet wel na beneden, en geeft een zap dat den buik week maakt; maar op gloeyende kolen gebraden, is hy angenamer en beter.

In Provençe wort hy ook de sieken voorgeset. De eerste, van *Bellonius*, word op veelderlei wijs bereit, en in de vasten, voornamentlijk te Ankona op de Illyrische wijs, in 't ys bewaart zijnde, verkocht. *Pzellus* nochtans heeftse onder de vissen van onbequaam zap gerekent.

II. HOOFD-ST.

Van de Plat-geschobde.

I. LID.

Van de platte Graat-vissen in in 't algemeen.

DE vissen die ter zijden breed uitgedrukt zijn, en welkers zijden dun en breed eindigen, en welkers ruchgraat zijn graten niet na den buik, als in andere vissen, maar na de zijden afzend, worden by *Plinius* platte, by *Kolumella* leggende, van *Dorion* by *Atheneus* brede; en by enige, om datse op den rugh grauw, en an den buik witachtigh zijn als de Land-musschen, *Passeres* oft *Schollen*, by ander *Plateris*, oft met *Aristoteles* *Psettacei Pisces* ghe-noemt.

Daar zijn van haar twe geslachten. Het een graatachtig. Het ander kraakbenig, nochtans niet in die zin, in welke *Alianus* en *Artemidorus* onder de kraakbenighe betrekken die ghene, welke zonder schobben zijn, gelijk de *Murena*, de *Kongher*, de *Stomp-visch*, en andere. De graatachtige brengen kuit voort. De kraakbenighe ontfangen binnen wel kuit, maar brengen daar na op de wijs van de *Adderslangen* levende vrugt voori. De *Plat-vissen* zijn zommige glat van huid, andere met schobben ghedekt. Zy schijnen beide haar gedaante van lijf met een dobbel vel bedekt te hebben, en worden met een ruchgraat door 't midden verdeelt. Zy hebben ook alle vier vinnen, op de wijs van de geschobde, twe onder, en twe boven, maar haar vinnen worden tegen de wijs van andere met een kring omcingelt. An weersijden zijn vier kuwen, sy hebben geen tong, en de ogen in 't bovenste deel. De kaaken zijn in vele, in plaats van tanden, ruw. De strot, die een rop gelijk is, leit dicht an de maagh. Hoewel zy de mond, na bedeling van 't lijf, klein hebben, nochtans, wijl sy de grootste van dit geslacht zijn, flokken sy allerlei geslacht van

Schelp-vissen geheel in, gelijk de kleinder, ook kleinder Schelp-vissen van dat geslacht. An de poorter van de maag hebben zy gheen byhangfels. Het hart is an d'een zijde bultigh, daar onder leit een swarte vierkantige klier, als een kussen. An welkers bovendeel *Bellonius* zeit een blaasje gehecht te zijn, 't welk hy meent in plaats van de longen te zijn. De lever is breed, en omvangt de maag. De milt is zwart, en onder de maag ghelegen, die breed is, en met de darmen in bochten omgedrayt werd. Zy houden haar in Zee, ook in de poelen en rivieren, om datze na het slijk trachten, en daar ghemakkelijk baren. Daarom zeit *Kolumella*, dat een modderige landstreek *Plat-vissen* voortbrengt. En wijl sy in 't zand, en modder verschuilen, worden sy licht met het aflopen der Zee ghevangen. In de winkels van Nederland zijn sy met so groten overvloed, datse voor de gehele Werelt ghe-noeg schijnen te zijn : Om dat in alle kuit gevonden werd, schrijft *Aristoteles*, dat se sonder Mans kunne zijn. Het welk nochtans allecnliik van een zeker geslacht te nemen is. Sy eten ook Schelp- en Schorsvissen. Zy baren na 't seggen van *Aristoteles* eens in 't jaar.

Van haar aart schrijft *Aristoteles* aldus. De *Plat-vissen* zwemmen, op de wijs gelijk de eenogen, met een toegesloten oog, om dat haaraart dwars, en verdrayt is; daarom zwemmen sy overdwers, en opzijd ghelijk de scheluwe, en richten haar loop meer op haar breedte, als door behulp van haar vinnen. Hy schijnt verstandt te hebben, om dat hy zich in het zand begraaft, en na dat sy haar geheel verborghen hebben, slaan zy mette vinnen van de mond, ghelijcke de vissers noemen, daar de kleine vischjes na toe zwemmen, als tot enig wier, en worden so de andere tot aas. *Plinius* zeit, dat het een vast teken van veiligheid is, als men *Plat-vissen* ziet, om datse minder zijn, daar quaadaardighe beesten zijn, en daarom van de *Duikers* heiligh ghe-noemt werden.

II. LID.

Van de Plat geschobde visses in 't byzonder.

I. STIP.

Van de Solea, oft Tong.

VAN de *Plat-vissen* zijn eenighe met schobben, die *Aristoteles* moghelijk *Struthus* noemt; andere glat, die wy oordelen dat *Psettæ* ghe-noemt werden.

I Die

Plin. H.N. l. 9. c. 20. & 24. Kol. R. R. l. 3. Arist. H. A. l. 4. c. 11.

Arist. H. A. 4. c. 11.

Arist. l. 5. c. 9.

Arist. de insectu Animal.

Die zijn weder oft rond, oft langwerpig van lijf. Onder dese is de Solea, die van de gestalte der voetfool alsof genoemd is. By *Varro* Lingulaca. By de Franfen, na het seggen van *Bellonius*, Zee-Patrijs; mogelijk om datse op de lekkere maaltijden seer gheacht zijn. De Grieken noemen haar huidendaags Gletton, oft tong. De oude noemens Buglotton oft Buglottam, niet so seer om de ghestalte van de Ofsentong, als om de lengte. Enighe menen datse Zandalia, van *Alciphron*, in zijn vissers brieven, genoemd werden. By *Matronus Parodus*, in zijn beschrijving van het Attise Avondmaal, is Zandaliium een woord van het geslacht, dat alle lekkere Plat-vissen uitdrukt. *Rondeletius* heeft van haar zes gedaanten ghegeven.

De eerste, die enkelijk Solea, oft Tong genoemd, en langer en smalder van lijf is, als de Passer oft Schol, en die in de Poelen ghevanghen werd, verscheelt van de Zee-tong in kleinheid, en dat hy na de modder ruikt.

De tweede noemt hy geogde, om dat, hoewel hy in gestalte van lijf, en innerlijke delen de voorgaande gelijk is, nochtans onder veel plekken heeft, die de gedaante van een oog metten appel en de straal hebben, en schobben zo vast anhangende, datse niet, als lang in warm water gheweekt zijnde, kunnen afgeschraapt werden.

De derde verscheelt van de eerste in stand van lijf, als de Rhombus van de Schol. Want indien gy haar nevens mal-kander in eene stand stelt, zult ghy zien dat zijn mondt na de linker, en van den eerste na de rechter zijd held. Dat hy nochtans gheen Rhombus oft Scholis, bewijft ghenoech de ghestalte waar mede hy de Tong heel gelijk is. De Franse noemen hem Pola. Hy oordeelt, dat dese visch van *Epicharmus*, by *Athenens*, Cynoglossus genoemd werd. Oft indien het de Cynoglossus van dese niet is, (want uit de weinige woorden van *Athenens* kan niet zekers besloten werden) dat hy nochtans met recht, op dat hy van de andere gheslachten van de Buglossus onderscheiden werde, Cynoglosson kan genoemd werden; en datter gheen ander gheslacht is, daar dese naam beter mede over een komt. Want wijl de rechte Tong om haar aangename smaak by de Patrijs vergeleken wert, dat dese heel wildt van smaak, slijmerich, en swaar om te verteren is, en een onangename zware reuk heeft. En *Rondeletius* stemt die niet toe, welke gheloven datze alleenlijk ten aanzien van voedsel verscheelen. Want hoewel de verscheidenheit van voedsel het zap ende smaak kan veranderen, nochtans heeftze gheen vermoegen om de ghestalte en vorm van het lig-

haam te veranderen. Zy zijn overvloedig in de grote Zee. *Bellonius* schrijft datse ook in de middellandse gevangen werden, en van de Massiliers Servatin genoemd werden, het welk *Rondeletius* nochtans zeidt valsch te zijn. Hy is, gelijk de zelve ook zeit, gelijk als donker geverwt.

De vierde word by de zelve *Rondeletius* Arnoglossus, oft Arnoglossus Levis genoemd, om dat gelijk het kruid Weechbre, van de gestalte en glatheid der bladeren de naam van Arnoglossus oft een schaaps-tong gegeven is. Alzo zal de gedaante van dese Solea ook van haar ghestalte en glatheid Arnoglossus oft schaaps-tong kunnen genoemd werden. Want zy schijnt gheheel zonder schobben, en gheheel glat te zijn. Hy zeit datse by de zijne Perpeire genoemd is, en uit het gheslacht van de Solea zijn, het welk uit de ghestalte van het lijf bekend werdt. Datse nochtans van andere verschelen, om datse met veel dunne licht afvallende schobben gedekt zijn. Zy zijn teer en wit van lijf.

De vijfde noemt hy, met een verkleinend woord, Ligula oft Tongetje, om dat hy de kleinste van alle dese geslachten is, en onkent dat hy een vrugt van de grote Solea oft Tong is, om dat hy altijd klein blijft, en nooit meer als neghen duim langh werdt. De streep die het lijf deelt, en den ruch-graat vest en beschermt, zeit hy dat in dese uit schobben t'zaamgheset is, die meer uitstekende zijn als in het ghehele lijf, uitgenomen dat deel, dat omtrent het onder-kaakbeen is; dat hy harder van visch als de Buglossus *Lævis* is, en iet slijmeriger heeft, dat het een ongemene visch, en om zijn dunte slegt is.

De zeste en laatste, by de Franzen Flette genoemd, om dat hy al dryvende swimt, by de ouden onbekent, en alleen de bywoonders van de groote Zee bekend, noemt hy, door navolging der Grieken, die de grote van een ding, door de deeltjes, Bou, en Hippo anwezen, Hippoglossus oft Paards-tong, om dat hy de andere niet alleenlijk in grote overwint, maar zomtijds heel groot ghevonden werdt. Hy schrijft, dat uit het eerste aanzien kan geoordeelt werden, datse uit het geslacht van de Tonghen zijn. Want hy is, zeit hy, langwerpig en smal van lijf, an de een zijde wit, an de ander zwartachtigh, daar de ogen staan. Hy heeft een gedrayde mond, met tanden op de wijs van de Citharus gewapent, welke die Buglossus niet heeft. Hy is hard van visch, maar aangenaam, naden aart van de Rhombus hellende. Hy heeft graatachtighe beenders, daar merg in is, dat van de lekkerbekken veel ghezocht werd. Het is een visch

vifch van de grote Zee. Hy word te Antwerpen gezouten en in stukken gefneden verkocht. Hy wordt ook dikmaal in de Zee omtrent Bolongie in Vrankrijk ghevangen. Aldaar worden zijn stukken met meel wel gekneet, en in een korft gheleit, en met droge kruiden geftroyt in den oven gebakken, om te langher bewaart, en uitgevoert te konnen werden. *Aldrovandus* vertoont niet alleenlijk een ander geflacht van de Hippoglossus met kleine fchobben bedekt, die overal eenverwigh geelachtig is, en an de ene zijde zwarte plekken heeft; maar ook een geflagt van een ander Solea oft Tong, dat met brede fchobben bedekt, en eenverwigh witachtig is. Welken *Bellonius* Tænia noemt, dat is een dun en tere vifch, en wordt (t geen *Atheneus* van de Tænia verhaalt) overvloedich te Alexandria, Kanopus, en te Zeleucia in Antiochia gevonden. Hy wordt heel wel van de Tænia van *Aristoteles*, en *Rondeletius*, in welke het ghetal der vinnen mette Paling over een komt, onderscheiden. Het is een vifch van alle Zee. Maar *Plinius* ontkent dat hy mette Rhombus in de Pontus loopt. Datse in de rivieren heel vet werden, heeft *Bellonius* te London gheleert: in de Poelen worden zy magerder. By *Oppianus* en *Ovidius* zijnse strand-vifsen, en houden haar in de kruiden. Men gelooft datse de grond uitgraven, en fich daar's Winters in verschuilen: want om dat hy steenen in't hooft heeft, en dun van lijf is, word hy licht koud.

Wat angaat haar ghebruik in de spijs, *Matronus Parodus*, by *Atheneus*, schrijft, datse middelbaar zap gheven, so datse de plaats van de klip-vifsen konnen bekleden. *Galenus* zeit qualijk, datse zachter als Schol zijn.

Want datse hard zijn, word daar uit geoordeelt, datse lang bewaart werden, en door vervoeren niet rotten, maar beter werden. Nochtans lees ik by *Rondeletius*, datse licht verteert werden, en van geen quaad zap zijn. Bezie de schotel met Tongen by *Apicius*.

II. STIP.

Van de Citharus, oft Meerharp.

DE Citharus is by *Alianus* Citharoidus, by *Oppianus* Cithare genoemd, en voor een strand-vifch gehouden. Hy heeft zijn naam van de strepen, die van de opper-hoofsttop tot het einde van de start strekken, bekomen. *Gaza* zet uit *Aristoteles*, die hem onder die ghene stelt, welke veel uithangfels omtrent de maagh hebben; Fidicula over. *Rondeletius* bewijst klaarlijk, dat'er vier vifsen van die naam,

alle uit het geflacht van de platte, zijn. *Galenus* maakt hem ook plat, de Rhombus gelijk, en verwondert zich dat *Philotimus* hem heeft overgeslagen. *Alianus* gelijkt hem by de Buglossus oft Solea. *Rondeletius* meent dat de Citharus van *Galenus* de selve is met die, welken *Atheneus*, uit het boek der Dieren en Vifsen van *Aristoteles*, aldus heeft beschreven: De Citharus heeft zaagswijse tanden. Hy leeft eenzaam, eet wier, heeft een losse tong, een wit breed hart, en is die vifch, welke te Rome overvloedig, en Folio ghenaamt is. Want wijl de vifsen uitte natuur een beenachtige en gheen losse, maar een harde graatachtige en vast-anhangende tong gegeven is, en dese een die uitten platte is, welke, na het seggen van *Aristoteles*, een losse tong heeft, teghen den aart van alle vifsen, meent hy niet qualijk gheoordeelt te hebben, zo hier uit, als om dat de andere tekenen over een komen, dat dese de rechte Citharus is. Maar indien iemand dese vifch van *Rondeletius* voor de Citharus niet anneemt, wijl hy, om dat hy schobachtig is, uit het geflacht van de Rhombus die glat is, en met welke hy van *Galenus* vergeleken werd, niet zijn kan. Dese wil ik geantwoord, hebben: Dat de vergelijking met de Rhombus, niet ten aanzien van het lijf, maar in hoedanigheid van vifch, te verstaan is. Dat ook *Alianus* zijn Citharus schobachtig maakt. Waar om ik my verwondere dat *Rondeletius* zeit, dat dese vifch de Rhombus enigfins gelijk is, wijl hy niet in deksel, (want hy is schobachtig) nocht in ghestalte, (want hy is langwerpig) over een komt; waarom hy daar voorsichtelijk by-voegt, dat hy de Rhombus gelijker is, uitgenomen de schobben, die in de Citharus groot, en van ghestalte als een rad zijn. Van dese Citharus van *Aristoteles* en *Galenus* meent de zelve *Rondeletius*, dat ook die verscheelt, welke van *Archestratus*, by *Atheneus*, rosch oft geelachtigh genoemd werd, die men zeit dat met oly en veel kaas moet ghebraden, en niet zonder onkosten kan bereit werden, en dat het die is, welken andere zegghen de rechte Buglossus te zijn, niet alleen om de ghestalte, maar ook om zijn ruwheid. Want een koe-tong is groot en ruw, waar van het kruid Buglossa ook zijn naam heeft. Hy is de voorgaande in ghestalte ghelijk, maar lossen van tong, met een grote mond, zaagswijse tanden, en met ronde schobben bedekt. Van welkers ruwheid hy ook meent dat hy met de recht ruwe Citharus mach genoemd, en onder den naam van de Buglossus begrepen werden. Hy heeft een breedachtige streep, van het hooft totte start, uit groter schobben bestaande. Mette innerlijke delen is hy de voorgaande gelijk.

Atheneus
Dipnos. l. 7

Al. rov. de
piscib. l. 2.
c. 43.

Arist. H.A.
2. c. 13.

Oppianus
Haliout.
l. 1. v. 99.

Athen. l.

Galen. de
Alim. fac.
l. 3. & l. de
cib. bon. &
Mal. Succ.
c. 4.

Apic. l. 2.

Alianus
l. c. 23.
Oppian. 8.
v. 78.
Arist. H.A.
l. 2. c. ult.

Te Venetie word de beste gevonden. Hy is by *Galenus* middelbaar, tuffen hardt en facht van vifch; de maag onangenaam, en by *Xenokrates* van quaad zap. Van *Diokles* word hy gebraden gheprefen. *Rondeletius* zciet dat hy te onfmakelijker is, om dat hy, gelijk de *Salpa*, wier eet. By *Atheneus* lezen wy dat hy *Apollo*, dié de *Cythar* gevonden heeft, toegeheiligt is.

Athen. I. 7.

III. STIP.

Van de Rhomboides van Rondeletius, oft Scharre en de gefchobde Plat-viffen.

DE *Rhomboides* van *Rondeletius*, word te Rome van de vifch-verkopers onder den naam van de *Rhombus* verkocht. Hy zoud mogelijk beter ronde bugloffus, oft ronde *Solea* oft tong konnen genoemd werden. Hy is met kleine fchobben bedekt. De ogen staan ver van malkander. Van 't hoofd totte start loopt een ftreep over 't midden, in 't begin bochtig, daar na recht, die het lijf in twe gelijke delen fnyt. Hy is klein en kort van lijf, en nimmer meerder als een handbreed lang, fo veel *Rondeletius* heeft konnen ondervinden. Mette innerlijke delen verscheelt hy van de *Rhombus* niet. Hy is middelbaar van vifch, niet te hard oft zacht. Hy meent dat de oude noit gewach van hem ghemaaft hebben. *Iunius*, in zijn duits naamboek, noemt hem *Scharre*. De felve *Rondeletius* ftelt dry ghedaanten van de *Passer Squammosus*, oft gefchobde *Schol*.

De eerste noemen de *Francen* *Limande*, om zijn dunne lijf, gelijk *Bellonius* oordeelt, 't welk hy mette geflaagde planken ghelijk heeft. De *Engelfe* noemen hem een *Brut*. Dese is, na 't feggen van *Iunius*, een *Griet* van de *Neerlanders*: Want ik heb dat niet wel onthouden. Hy heeft op de vinnen, die 't lijf omringen, en over 't gehele lijf, geleplekken. De ftreep, die 't lijf doorsnijt, is bochtig. In grootte is hy de *Quadrantulus*, waar van wy hier na fpreken fullen, gelijk. Tegen 't licht gebouden, is hy doorschijnig. Hy heeft, na 't zeggen van *Bellonius*, langer tanden, als andere van zijn geflacht, en heel dunne fcherpe fchobben, die fwaarlijk konnen afgefchrapt werden: Dat hy mette *Solea* meer, mette andere minder gemeen heeft. In de wint gedroogt zijnde, wordense veel, om gewins wil, na *Hoogduitfland* vervoert. In *Vrankrijk* wordense verfch van de *Engelfe* ftranden ghebracht. In *Italie* zijn fy geheel onbekent. Men feit datse wit, facht, en niet flijmig van vifch zijn, en niet veel flegter als de *Tongen*.

De ander gedaante is by de *Francen* *Fles*, by de *Engelfe* *Phlonder* genoemd. Na het zegghen van *Bellonius*, diefe rivier-*Fles*

noemt; maar oneigentlijk, en tegen den aart van die vifch: Want hy groeit niet in de rivieren, maar in de zee, van waar hy in de rivieren overloopt, op de wijs van andere *Plat-viffen*. Hy is van lijf wat langer als de gemene *Passer* oft *Schol*; en als hy ouder word, wat dikker. Hy heeft kleine fchobben, is fwart van verw, op 't lijf en de vinnen met roffe plekken, op het hoofd en midden-lijf met beentjes gewapent.

De derde word van de *Hollanders* *Heilbot* genoemd; van de *Hoogduitfen* *Heilgibut*; van de *Francen* *Fletelet*, met een verkleinend woord van *Fles*, hoewel hy andersins groter, en in 't overige d'ander gelijk is. Beide zijnsé in *Engeland* en *Holland* overvloedig. By ons in *Vrankrijk*, en mogelijk ook by de oude onbekent, om datse totte grote zee niet gekomen waren, nocht veel moeiten angewend hebben om de viffen van de grote zee te onderkennen. Beider vifch is wit en facht, lekker, en gezond. Maar de *Fletelet* is een weinig harder.

III. HOOFT-ST.

Van de glatte Strand-viffen.

I. LID.

Van de niet platte Strand-viffen.

I. STIP.

Van de Zandils der Engelze.

DE vifch, die wy nu befchrijven fullen, word van de *Engelfe* *Zandils*, dat is *Zand-aal*, genoemd, om datse lang van lijf is; en als fy haar wil verbergen, fchierlijk onder 't fand boord. *Gesnerus* noemtse *Amodytes*, met een *Grieks* woort. Hy is lang en rond van hoofd, met een langhe fcherpen bek, een kleine mond, en het gehele lijf langwerpig, indien het met zijn breedte vergeleken werd: Want wijl zijn middel (want het hoofd en de start zijn fmalder) niet boven een duim dik is, fo is zijn lengte wel een handbreed. Daarom moet hy, gelijk tot de lange, ook tot de kleine viffen, betrokken werden, wijl hy noit meer als een duim dik, en een handbreed lang is. Daar en boven is hy op den rug (daar twe vinnen, een in 't midden, en een op de start, boven op staan) blauw. Maar de buik, an welke, behalven twe vinnen die hy weerzijds heeft, een achter den aars staat, is silver-wit. Hy wordt veel an de *Brittanife* ftranden gevangen. Ook dikmaal by *Bolongne*, daar hy de felve naam heeft. Op sommige tijden van 't jaar, oft om 't ongelijk van andere groter vif-

Aldrov. de pisc. 2, c. 49

viffen te fchuwen, oft dooringeven van de natuur, verlaat hy 't water en boord in 't zand, en word daar van de Inwoonders met houte krauwels uitgehaalt. Hy dient alleen an de noodzaaklikheid van arme luiden.

Hier toe behoort een ander vifch, Meerfwijn genoemd, en onder die naam ons toegezonden, om dat hy op de wijs van de fwijnen de aarde met de muil omwroet. In gedaante van lijf en plekken is hy de Snoek gelijk, maar heeft in 't voorhoofd een fcherpen angel. Zijn plekken zijn alle fwart. De vinnen van den buik, het opperhoofd, en de ftart zijn rood: Het overige geelachtig. Of het een Zee- of Rivier-vifch is, heb ik niet wel onthouden, waarom zijn befchrijving tot de eerste behoort. Zijn benaming geeft nochtans te kennen dattet een Zee-vifch is.

II. STIP.

Van de Zee-draak.

Aldrovandus de pifc. l. 2, c. 50. **D**E vifch Drako, van de oude Grieken Drako Thalaffius genoemd, noemen de jonge Dracena, van waar de Neapolitanen, Sicilianen, en Romeinen haar Tragine afgeleit hebben. *Iovius* heeft hem Trachurus genoemd, die een angel in de ftart, en niet in de nek heeft; maar qualijk. *Plinius*, die onder den naam van de Zee-draak twe verfcheide viffen verftaat, gelijk uit het 9. boek, het 27. hoofd-ftuk kan geoordeelt werden, en van welke de eene een Zee-flangh is, welken *Aristoteles* in 't 9. boek, het 17. hoofd-ftuk befchrijft, heeft hem qualijk in ghedaante van de Araneus oft Spin onderscheiden. Welken ook *Izidorus*, die de Araneus alzo befchrijft, dat het alles deze Zee-draak toekomt, ghevolgt heeft. Dat hy van de Araneus van *Aristoteles* moet onderscheiden werden, is gheen wonder, om dat zijn Araneus van geen Griekze fchrijvers vergiftig genoemd is; maar die alle dezen, na de Pafinaka, heel vergiftig noemen.

Salvianus ftelt twe gheslagten van hem. De eerste is een langwerpige vifch, en, gelijk *Bellonius* zeidt, in vorm al een platte pook, waar van hy by de Francen Poignastre genoemd werd. *Salvianus* zeidt, dat hy zonder fchobben is, *Bellonius* van gelijken, oft datze immers kleinder zijn als van de flangen. *Rondeletius* geeft hem kleine en dunne, daar in, zo 't fchijnt, *Alianus* navolgende, die zeidt datze ruwe fchobben hebben, die byna de flangen werden toegevoegt: en *Rondeletius* befchrijft den draak byna naakt, en zonder fchobben. Hy is van hoofd byna de Zee-baars ghelijk. De mond is niet in de lengte, maar fchuins; nocht met een rechte, maar kromme spleet

geopent: want de t'zaam-gevoegde zijden van de onderkaak, die wat langer als de bovenfte is, en niet recht, nocht fchuin opwaarts fchiet, worden van de holle bovenzijden, terwijl de mond gefloten werd, ondervangen. Zy is ook, als in de Draakflang, met tanden gewapent. De ogen zijn groot, welke de oog-fchellen in grootte gelijk zijn; zy ftrekken opwaarts, en zijn zo groen, datze een Smaragd in fchoonheid overtreffen. Zy staan niet ver van malkander, daar gy een dryhoek, en kleine angels tuffchen beide ziet. An weerzijden zijn vier kuwen, welkers buitenfte dekzels met een angel, na de ftart ftrekkende, gelijk gezeidt is, gewapent zijn: welke dekzels, na de geleding met de hoofts-beenders, meer uit een dunne en een vlies-ghelijke zelfftandigheid, als been bestaan, waarom de Draak die, als hy buiten water de locht in-trekt, niet anders dan wy onze kaken, opblaast. An de kuwen staan twe vinnen, in die stand als in de Rivier-viffen, dat is veel lager als in de Zee-viffen. Tuffen deze, en het einde van de opening van de mond, staan in 't boven-deel twe andere witte en kleinder vinnen. In den nek oft an 't begin van den rugh heeft hy vijf dunne fwarte fcherpe anghels, met een vlies voorfwart, achter wit t'zaamgevoegt, met welke hy een vergiftighe wond maakt, en veel fchadclijker als mette angels van de kuwen. Van dese begint een vin doorgaans totte ftart, die groot, breed en in twe gedeelt is. De ander begint van den aars, en loopt totte ftart, welken aars op een plaats, van andere verfcheiden, in dese vifch haar stand heeft: Want andere hebben dien in 't midden van den buik, zommige lager na de ftart. In de Draak staats niet ver van de kuwen: waar om het innerlijk bevang van haar buik heel kort is; maar nochtans is de maag vleefig en dik genoeg. Hy is verfcheiden geverwt: Want hy is op den rug donker, an den buik wit, en an de zijden met goudgele ftrepen fchoon geziert. De ander, die mogelijk niet qualijk de Drakunkulus van *Plinius* kan ghenoot, werden, en die *Salvianus* de kleine noemt, verfchilt in zommige dingen van de voorgaande. Want wijl de grote dikmaaleen pond, en fomtijds twe fwaar werd, (*Rondeletius* feidt datse in de grote zee zomtijds een elleboog lang werden) nochtans word de kleine niet meer als een half pont fwaar. Daar en boven is het hoofd en overige lijf niet rond als in de grote, maar ter zijden plat. Welkers zijden niet alleenlijk geelachtig, gelijk in den andere, maar ook met veel fchuinfte ftrepen, na 't blauw hellende, verziert zijn. *Aldrovandus* vertoont vier gedaanten van den Draak. De eerste is in getal van vinnen de voorgaande ghelijk; maar in verw, ftrepen en plekken verfcheiden.

den. De beenders van de kuwen zijn roofverwig, maar an de einden geelachtig. De angel is ook goud-geel, ghelyk ook de vinnen omtrent de kuwen; maar die an de borst staan, zijn witachtig, de overige groenachtig. De mond is ook onder groen, opwaarts witachtig. De rug uitten groene donker, met veel dichte plekken, na 't kastanje-bruin hellende, bezait. De buik met witte dikachtige strepen, op een strijdige orde malkander tegengefelt, versien. De gehele start helt uit den blauwe na 't rode. De ander ghedaante heeft een merkelijke angel op den hoofd-top. Hy is van verw op den rug kastanje-bruin, wit en geplekt van buik. De vin van den nek is, tusschen de vier voorste angels, an den top swart, het overige donker; maar die doorgaans na de start lopen, en de start self zijn byna paars. De derde is kastanje-bruin van hoofd, behalven de mond, welke onder en boven byna paars is. De ogen staan in den hoofd-top, byna op de wijs van de Kallionymus, tusschen twee angels. De vinnen van de kuwen, en die van den buik zijn roofverwig, maar die in den nek staat, is tot de vierden angel toe paars; het overige is witachtig, met donkere plekken, gelijk ook de volgende die doorgaans na de start loopt. De rug helt na 't kastanje-bruin, en is met swarte plekken getekent. De buik en zijden zijn groenachtig. De vierde en laatste is meest kastanje-bruin, op 't hoofd lichter, op den rug bruinder. De strepen omtrent de kuwen zijn tot de start toe yser-grauw. Het gehele operdeel is witachtig. De vinnen omtrent de kuwen en de borst zijn rood. De start an 't einde yser-grauw. De overige vinnen zijn blauw, met rode ayren. Indien gy haar plaats beziet. *Bellonius* zeidt dat hy zich an strand en in Zee houd. *Aristoteles* noemt hem enkelijk een strand-visch. *Oppianus* dat hy in 't sand en an de klippen leeft, en kleine vischjes eet. Daarom noemt hem *Nikander* de verwoester van de Zee. *Epicharmus* noemt hem Alcimon. Dat hy gheen school-visch is, word daar uit bespeurt, datter nimmer veel t'effens gevangen werden. Het is wonder, indien het waar is, datze, met de rechterhand opgetrokken, geweldigh tegen-streven, maar met de linker licht uit-ghahaalt werden, 't welk *Alianus* beschreven heeft: En niet minder. Dat op de tijd als andere visfen paren, hem veel vischjes uit een wonde, die hy zich selven gemaakt heeft, voortkomen, 't welk *Gillius* uit het getuigenis van veel Vissers verhaalt. Dat zijn steek vergiftig is, word door 't gevaar van veel vissers seker bevonden. Hy verwekt dikmaal quaadaartighe geswellen, koorts, en ontsteking; en daar is meer gevaar van de levende als doode. Verscheiden schrijvers wijzen ook verscheide ghenees-middelen

an. By *Plinius* is de Barbeel, op-geleit oft gegeten, zeer goed. By *Dioskorides* en *Galenus* de draak self op de wond geleit. *Agimeta* schrijft het brein van de visch om in te drinken voor, en leidt swavel en azijn op de wonde. *Aetius* wil dat men de wond met loot zal wrijven. De ondervinding der vissers leert dat de op-gestrecken lever de pijn versacht, en met het opwrijven van de bladeren van de Lentiskus de steek genesen werd. Die van Genua legghen 'er een klein geslacht van 't kruid Tlaspi, dat daar an de stranden groeit, op. De afsch van 't hoofd, van de versche visch, is tegen alle vergif goed, door een wonderlijke tegenheid, indien wy *Rondeletius* geloven. *Plinius* wil dat men met de beenders de tanden zal scherven om de pijn te verzachten.

Aetius l. 13
c. 36.

Aldrovandus de pisc.
l. 2. c. 50.

III. STIP.

Van de Drakunkulus.

Onder de oude heeft *Plinius* de Drakunkulus gedacht. Onder de jonge word hy van *Rondeletius* beschreven. Het is, zeidt hy, een Zee-visch, negen duim lang. De rivier-Kottus niet ongelijk, met een spitser bek, en breder kop. Hy is de Visser-kinkvorsch ook wat gelijk, maar die kinkvorsch is groter van mond, met gelijkverwige vinnen, die in den Draak verscheiden zijn. Hy is groot, en plat van hoofd, met een uitstekende bek, een kleine tandeloose mond, zonder enige opening an de kuwen. Maar in plaats van deze, is boven 't hoofd weerzijds een gat, 't welk niet gezien word dan als de visch leeft, en waar door hy water intrekt en uitgheeft. Hy heeft boven 't hoofd groote ooghen. Het hoofd-been eindicht in angels, die na de start strekken. Hy heeft heel lange vinnen, ten aanzien van 't lijf, welke ten deel goudverwig, ten deel wit zijn. Die an de kuwen staan, zijn goud-geel, en an de wortels wit. Die boven op 't lijf staan, zijn van de vinnen van andere visfen heel verscheiden: Want zy staan dichter an de mond, en zijn langer als die van de kuwen. Op den rugh staan 'er twee. De eerste, welk in het afbeeldzel nauwlijk gesien werd, is klein, goud-geel, en met witte strepen onderscheiden. De achterste heel langh, op 't midden van den rugh is de vleugels, van de Koppellen niet ongelijk, uit vijf stralen, de garst-ayren ghelyk, en een vlies bestaande. De voorste stralen zijn langer, de achterste korter, strijdig als in het vlies, 't welk, tusschen de stralen als ingheweven, allengskens grooter werd. Dat zelve is ook verscheiden gheverwt, met witte strepen, in het midden van twee swarte, onderscheiden. Deze word ook in 't mid-

't midden hol, van den rug als in een schede besloten. Daar is noch een ander van den aars na de start, ook goud-geel, uitgenomen de randen die swartachtig zijn. Het hele lijf word allengskens smalder. Hy is ook verscheiden geverwt: want van 't midden lopen enige witte strepen na den buik; an de kaken, en voorste delen is hy als met silverwitte stippen gesprengelt. Hy is breed, plat, en wit van buik, alleenlijk met een huid bedekt. Hy word veel in de hondsdagen gevangen. Zijn schoonheid, en het konst-stuk Gods dat in hem gezien word, hebben hem van grote waarde ghemaaft. Van visch is hy de kleine Gobius ghelyk, hy eet ook de zelve kost, en zijn steek is min vergiftig.

IV. STIP.

Van de Uranoskopus, oft Hemel-kijker.

Arist.H.A.
1. c. 13.
Elia.A.H.
13. c. 4.

DE visch welken wy Uranoskopus oft Hemel-kijker noemen, is by *Aristoteles*, *Dioskorides*, en *Elianus* Kallionymus, en by *Theodorus* de Schone gheuoemt, niet zo zeer om de schoonheid van sijn lijf, want hy is lelijk, als om dat de naam van Uranoskopus oft Hemel-kijker schoon is, meer den mensch als an de visch waardig. De Massiliers noemen hem Tapekon, om dat hy, wyl hy al een steekpil gevormt is, enige ghelykheid met de schamelheid heeft; en ook Raspekan, om dat zijn hooft, om zijn ruwheid, bequaam is om de vroulijkheid te schrappen. *Oppianus* noemt hem Hemerokoitus, om dat hy by daagh slaapt en 's nachts waakt. *Hezychius*, en *Varinus* noemen hem Pfammoditis, als oft men Zand-visch zeide. Andere zeggen dat hy Agnus, dat is kuis, by *Atheneus* genoemt werd. Maar *Gesnerus* meent datter een dwaling schuilt. Het is een visch met een glatte huid, hard, en die qualijk te villen is. Het lijf is rond, het hooft groot en beenachtigh, met twe angels, na de start strekkende, gewapent, waar mede hy de Vischkinkvorsch enigzins gelijk is, met een brede hooft-top.

Hy is enigzins zonder snuit. De mond staaf op een andere plaats, als in andere vissen, te weten boven op 't hooft; en gelijk *Oppianus* zeif, in 't midden van de ogen. Zy is groot, en heel wijd, en word met het onder-kaakbeen, opwaarts getrokken, toegesloten. Hy heeft kleine tanden, een korte tong, maar breed, die de innerlijke delen van de mond zo beslaaf, datze, ten zy gy hem met de vinger neerdrukt, niet gezien werden. Uit dat deel, 't welk tusschen de tong en onderkaak is, spruit, na 't zeggen van *Rondeletius*, een vlies, in 't begin breedachtig, dat allengskens in een rond vleesig byhangzel afaaf, en uit den mond hangt,

daar hy de kleine Vissen mede verlokt en alzo inflokt. Hy steekt het uit, en trekt het in na sijn wil, gelijk een slangh sijn tongh. Het deel tusschen de ogen is diepen hol. An weersijden zijn vier kuwen, welkers beenachtighe deksels in 't achter-deel met een heel sterken angel, na de start hellende, versien is. Omtrent de opening van de kuwen zijn twe vinnen, groot, sterk, dik, slijmerig en verscheiden geverwt. Onder noch twe andere kleinder witte, en dicht an het onder-kaakbeen. Na dese vinnen volgt een been, als een borst-been, dat met dry angels versien is; daar op volgt een ander vin van den aars na de start. Op den rug zijn 'er twe, van welke de eene, naast het hooft, klein en swart, als in de *Araneus*, is. De achterste is na de zelve start uitgestrekt, en van verw als den rug.

De start eindicht in een brede vin, de pauwe-start, als de visch leeft, niet ongeelyk, de randen zijn paars. De buik is witachtig. Maar de rug, en overige delen zijn uitten as grauwe donker, welke verwen in de levende openbaar zijn; maar die anders met het leven vergaan.

Van 't hooft loopen twee strepen, uit schobben bestaande, na de start. De maag is wijd, dik en vleesig, met veel byhangfels. De darmen zijn drymaal omgebogen. De lever is witachtig, van welkers buitenste deel een gal-blaas afhangt, die na bedeling van 't lijf heel groot, en vol gal is, welk in selfstandigheid en verw den oly gelijk is. Waar an *Plinius* ghedenkt, seggende, dat geen visch meerder gal als dese heeft. Maar hy daagt daar over de geloofwaardigheid van *Menander* in sijn bly-ende spelen, mogelijk niet gedachtig zijnde dat *Aristoteles* van de zelve gewach maakt, welke zeif dat de Kallionymus een gal heeft, ten aanzien van 't lijf, overvloediger als andere. *Elianus*, dese plaats van de Wijsgeer antrekkende, doet 'er by, dat hy zeif, de lever an de rechter zijd te leggen, en dat *Menander* in Mesenia getuighe van dese saak is, met dese woorden: Maakt dat gy een gal, groter als de Kallionymus, hebt. Van gelijken *Anaxippus* in *Epidikazomenus*, seggende: Ten zy gy u beweegt, en maakt dat gy bortelt als al de gal van de Kallionymus. De milt is klein, rond, rood, en an de maag vast. De lijfmoer is dobbel en lang.

Hy is niet groot, en zelden meer als een voet langh. *Aristoteles* zeif dat het een strand-visch is. Na hem ook *Rondeletius*. Hy eet visch, en met dat uitsteeksel, dat uit sijn mond hangt, leit hy de kleine vissen lagen, daarse als tot een worm na swimmen en gevangen werden. Indien gy de gevangene spijs voorwerpt, volt hy sich zo op, dat hem de spijs ten mond uithangt. Hy is zo langlevend, dat hy van alle ingewand berooft sich noch beweegt. Hy word alleen van

Aldrov.
de piscib.
1. 2. c. 51.

Hippokr.
de Affect.
Iutern.

van 't gemeene volk gegeten, om dat hy swaar van reuk, en daarom van *Diphilus*, by *Atheneus*, Barus, dat is swaar genoemd is; en dat is geen wonder, wijl sy in modderig water leven. *Hippokrates* nochtans misprijft hem alleenlijk niet, maar schrijft hem ook tot voedzel voor. Enige willen dat met zijn gal de ogen van den ouden Tobias genezen zijn. Dat hy de lijktekens der ogen geneest, en haar overvloedig vleesch verteert, verhaalt *Plinius*.

V. STIP.

Van de Trachurus, oft bastart Makareel.

Aldrov. de
piscib. 1. 2.
c. 5 2.

Oppianus
Halieur.
I. 1. v. 106.

HOe de *Trachurus*, ghelijk hy by *Oppianus* en *Galenus* beschreven is, by de Latijnen genoemd werd, is onbekent. Dat hy qualijk *Lacertus* genoemd werd, is daar uit openbaar, om dat die *Koilius*, indien gy hem voor een bysondere gedaante anneemt, ghenoemt is. Dat hy ook qualijk *Saurus* genoemd werd, getuight *Oppianus*, die haar als verscheide vissen noemt. Zijn vorm, indien zy niet een weinig langwerpiger was, zoud konnen eyronnd genoemd werden. Wijl zijn midden-lijf breedachtig is, en an beide einden smalder werd, tot dat zijn bek met een gesloten mond, en het einde van de start heel spits aflat. Maar de onderkaak, die wat langer als de bovenste is, wannec de mond gesloten blijft, loopt niet recht, maar schuin opwaarts; waarom ook de mond niet in de lengte, maar schuin gespleten, en met zo weinigh tanden verzien is, dat hy heel tandeloos schijnt. Maar nochtans is een gedeelte van de kaak met tanden beset. Doch de mond is als die van de *Scombrus* heel groot, en hy heeft ook grote ogen als de *Melanurus*, an weersijden vier kuwen, en swimt met vier vinnen, van welke de twee grootste an de kuwen staan, en twee andere kleinder an den buik: noch twee andere op den rug. De eerste is korter en dikker, op 't hoogste van den rug; de andere een weinig lager en dunder, maar langer: want hy loopt over den rug, byna tot de start. Den aars is in 't midden van den buik, van welke ten lesten een ander vin tot de start strekt. Maar die van de start is gespleten, gelijk van de gemene *Akus*. Op 't midden-lijf heeft hy een streep van 't hoofd tot de start, met veel uitstekende beentjes als een zaag, welke streep niet recht, maar in 't midden schuin en bochtig is, en op de start hoger en ruwer als in andere delen. Welke daarom de start vierkant maakt. Hy is zonder schobben, alleenlijk met een glatte huid bedekt. Op den rug is hy blauw, an den buik wit, en een weinig purperverwig, waarom hem *Numenius* mogelijk veelverwig ghenoemt heeft. De *Trachurus*, welkers afbeeldzel

wy hier vertonen, is byna wit van verw, over al met gele plekken onderscheiden. De start helt byna uit den paarse na 't blau. Hy word zelden een voet lang. Zy verkeerren an de stranden. Zy worden op alle tijden, oft met korven, 't welk de oude by *Oppianus* gewent waren, oft met netten, die nu in gebruik zijn gevangen, waar uit bespeurt werd datse schoolvissen zijn, en worden te Rome onder den naam van de *Friatura* verkocht. *Alianus* heeft verhaalt, waarlijk oft valslijk is my onbekent, dat een Merry-paard, dat veulen draagt, indien haar een *Trachurus* an de start gebonden, en de visch daar na weder vry in Zee gelaten werd, niet lang daar na een misval zal krijgen. Zy worden van *Phylotimus* onder de harde vissen gerekent, en daarom heeft haar *Diokles* by *Atheneus* droge genoemd, en de ondervinding stemt dat ook toe, ten zy hy anderzins, met een uitterlijke vetigheid oft zap, teer en vochtig gemaakt werd.

VI. STIP.

Van de Scombrus, een gedaante van Makareel.

Die by de Grieken *Scombrus* genoemd is, werde by de Latijnen *Scomber*, en *Scombrus*, by *Horatius* *Piscis Iberus*, by veel volkeren *Makarel*, oft *Maquereau*, niet zo van het Griekze woord *Makarias*, 't welk *Scaliger* behaagt, want die naam komt eer die visch toe, welke, by de oude lekkerbekken, *Goden* genoemd werden: Als wel de *Leno* oft *Hoerendop*, om dat die in de lente de kleine *Alauza*, die men *Maagden* noemt, dikmaal vervolgt. Hy is rond, dik, vleesch, en an weer-einden spits van lijf, te weten met den bek, en het achterlijf, dat an de start vast is. En indien men grote dingen met kleine vergelijken mach, is hy (gelijk de *Uitlegger* van *Aristophanes* zeidt) de *Thynnus* oft *Tonijn* gelijk. De opening van de mond is, na bedeling van 't lijf, heel groot. De tanden zijn klein, het hoofd rond. De onderkaak word inde bovenste ontfangen, en als een doos gesloten. De ogen zijn groot, blinkkend goud-geel. An weersijden vier kuwen; en an de zelve twee vinnen, en even zo veel an den buik. Achter den aars isser noch een, en een ander op den rug dien gelijk, welke enige andere vinnetjes in orde volghen, dat nochtans in deze niet alleen eigen, maar met de *Tonijnen*, en de *Pelamijs* gemeen is. Daar is noch een ander op 't begin van den rug met scherpe pinnen.

De start eindigt in een vin, als de wassende *Maan*. In 't water is hy swavelverwig. Buiten water is die verw niet als in andere, gelijk *Plinius* zeit, maar byna blauw; maar wat swavel-verw hy meent, leidt hy op een ander

ander plaats uit, feggende : De blixem en 't weerlicht hebben een zwavel-reuk, en haar licht is ook zwavelverwig. De verw van dese viffen is voornamentlijk op den rug blauw; want de buik en zijden zijn wit. Hy is geheel met fwarte fchuine strepen getekent, en fonder fchobben, hoewel by *Athenens* iemand feggen wil, dat hy fchobben heeft, namentlijk daar het beneenende woort van den drukker is overgeflogen. Hy word een elleboog groot. Zy zijn an de zee eigen, en verkeren fomtijts an de ftranden, dikmaal an de klippen, daar de Chans en *Patella* overvloedig is. Maar hoewel fy fo in de grote zee, als in de middellandfe, de Adriatife, en den Hellepont gevangen werden, nochtans fo overvloedig omtrent de Eylanden van *Herkules*, en nieuw-Karthago, dat een van die, na 't feggen van *Strabo*, *Scombraria* genoemt is. Zy worden in de grote zee fo dik, datfe, na 't feggen van *Bellonius*, met de Palamijs in grootte ghelijc zijn. In de Adriatife zijn fy klein. Iemand heeft ghemeent, datfe in de engte van de kleine Zee op roof leven, en daarom minder groeyen. Zy vertoonen haar naulijk tot *Tergeste* en de naaft-geleghen engte, oft fy worden terftond gevangen. In de ruime zee baart haar de vlucht het vertoeven, en dat den anwas, daarom worden die grooter die niet gevanghen werden. Zy zijn school-viffen, en verlaten de koude en hete plaatfen, ghelijc de *Tonnynen*, als zwakker zijnde, om zoeter voedsel te foeken. Datfe ghedachtig an weldaden zijn, heeft *Alianus* met een byfonder voorbeeld verhaalt. 's Morgens van de viffers geaacht zijnde, dryven fy de vreemde fo by malkander, en befluitense zo met haar lichamen, datfe niet konnen ontvluchten, en alfo ghevanghen worden. Zy zijn ook goet op de tafel. *Diphilus* heeft ghefeit, datfe licht in de maag verteert werden. *Hifefius*, datfe veel voeden, en niet wel afscheiden. De ondervinding heeft geleeraart, datfe flijmig, grof en fwaar te verteren, en van quaad zap zijn. Te Venetie zijn fy in de Lente, als fy heel vet zijn, veel gheacht. Te Rome, om haar droogte, onder de flechte gherekent. Om datfe fwaar en de maag tegen zijn, worden zy, als *Athenens* fchrijft, gefouten, en onder de zodanige voor de beste gehouden. De oude hadden uit haar een zeker pekcl, van het welk *Plinius* aldus feit : Daar is ook noch een gheslacht van keurige vochtigheid, 't welk *Garum* genoemt is, uit de ingewanden en het overschot van de viffen, dat behoorde wechgeworpen te werden, gefouten; fo dat het een verrotte vochtigheid van die viffen is. Dat placht eertijds uit die vifch gemaakt te werden, welken de Grieken *Garus* noemen, gelijk wy boven

hebben angewefen. Nu word dat van de vifch *Scombrus* het alderbeste genoemt, en ider twe maten voor duifent penningen verkocht. En geen nat byna, behalven de falven, wort by den Edeldom meer in waarde gehouden. *Mauritania*, *Batika*, en *Kartea* vangen ook die, welke uitte grote zee lopen, tot geen ander gebruik. Te *Klafo-mæ* en *Pompeii* worden zy geprefen, gelijk te *Antipolis* en *Thurium*, om de pekcl, en nu te *Dalmatie*. Het gebrek van dese (te weten *garum* en niet *muria*, oft pekcl) is den *Alex*, dat een onvolmaakt, en niet geklengfden droeffem is : Nochtans heeft men ook begonnen dat, byzonderlijk uit een onnut vifchje dat klein en by ons *Apua* genoemt is, te maaken. Die van *Forli* noemen de vifch, daar fy het van maken, *Lupus* oft *Snoek*, waar over wy boven ons oordeel gegeven hebben. Daar na is het totte overdaat gekomen, en de geflachten zijn oneindelijk voortgewaffen; gelijk de *Garum* gebracht is tot een verw van den ouden ghe-waterden honig, en fo angenamen fmaak, datfe konde gedronken werden. Een ander geflacht is, tot overgheloof van kuifheid, het *Joodfe Heiligdom* toegewijt, 't welk uit viffen fonder fchobben gemaakt werd. (Het blijkt dat moet gelefen werden niet fonder fchobben; want de Joden eten huidendaags niet als gheschobde viffen, en onthouden haar van ongefhobde, zo datter twe geflachten van dese *garum*, oft zap zijn, het een uitgefchobde, gelijk uit de *Lupus* en *Enkracholus*, de *Mena Smaris* en diergelijke; het ander uit de viffen met een glatte huid, als uit de *Scombrus*.) Dese wet is overgewayt totte *Oesters*, de *Urtika*, *Gammarus*, de lever van de *Mullus*, oft *Barbeel*; en het fout heeft op ontallige wijfen, om de tong te behagen, begonnen te fwellen. Dit is in 't voorbygaan de begeerlijkheden van 't leven toegeeigent; en fy hebben ook enig ghebruik in de Genees-konft.

Het gebruik van dit fap heeft by ons opgehouden; maar te *Konftantinopolen* by de *Turken* niet, om datfe veeltijds haar vifch gebraden verkopen, en daar de ingewanden en kuwen uitnemen, die fy in de pekcl leggen, om fulken zap te vergaderen. Het word *Garus Sociorum*, oft *Makkers pekcl-zap* genoemt, oft om dat de *Hoere-waarden* en *Slempers* dat in maatschappy ghebruikten, ghelijc zeker uitlegger van *Galenus* meent, of om dat het vande makkers der *Romeinen*, namentlijk de *Spanjarts*, overgebracht wierd. Dat het drabbig en flinkent geweest is, heeft *Martialis* te kennen gegeven, als hy feit :

Daar fchijnt welriekent smout in een *Albafre vat*,
Maar *Papilus*, die 't ruikt, feit : 't is maar pekcl-nat.

Zo gy zijne gebruik in de Genees-konft be-
K ziet :

Scalig. in
exercit.

Arist. H. A.
l. 9. c. 2.
Aristot. 8.
c. 12. & 13.
Plinius l. 9.
c. 15.
Alianus
l. 34. c. 1.

Plin. H. N.
31. c. 8.

ziet: het helpt, gegeten zijnde, de Geelfug-
tige, gelijk *Alianus* schrijft. In azijn ge-
mengt, geneest het de opstijging van de
lijfmoer, so *Plinius* seic.

Alia. H. A.
l. 12. c. 46.
Plin. H. N.
l. 32. c. 20.

VII. STIP.

Van de Kolia oft Lacertus.

DE visch welke Kolia, Koilias en
Kochlias in de gemene schriften van
Aristoteles genoemd werd, 't zy oft vanden
bonten Exter, welchen *Bellonius* wil dat Ko-
lius oft Kolia, ik weet niet uit wat schrijver,
genoemt is, om dat hy verscheiden ghe-
verwt, en daarom by *Atheneus* Kaliograp-
tus geheten werd, heeft by *Theodorus* den
naam van Kolaus, oft Monedula, en Grak-
kulus. By de Larynen, als *Celsus*, *Kolumella* en
Martialis, van Lacertus. Dat sy grote gelij-
kenis mette *Scombrus* hebben, is niet
alleenlijk daar uit te oordelen, om datse
van *Aristoteles*, en *Kolumella* altijd t'zamen
genoemt werden: Maar ook om dat die
van Lemnos bevestigen, datse alleenlijk
in grootte van de *Scombrus* verschelen, en
dat *Plinius* de Kolia de kleinste van de La-
certus noemt, het welk wy ook by *Athe-
neus* hebben, die schrijft dat de Sarda so
groot als de Kolia is. Zy baren eenmaal
in 't jaar. Zy worden in de spijs gepresen,
die in de Propontis eer sy haar kuit ghe-
schoten hebben, van *Martialis* Sexetani
(Sexi, na 't seggen van *Plinius*, is een stad
van Estra madura in Spangie) genoemd
werden. Uit welke mogelijk het Gaditaan-
se zap, waar van by *Hippokrates*, als ook
van Parium en Parianum ghewach ghe-
maakt werd, waarom Parium, by *Arche-
stratus*, de voedster van de Kolia genoemd
werdt. Van de hoedanigheid van haar
visch stemmen de schrijvers niet over een.
By *Xenokrates* is hy de maag onangenaam,
droog, van quaad zap, schiet licht af, en
geeft veel voedsel. By *Atheneus* is hy slijme-
rig, scherp, bijtende, en van quaad zap. By
Celsus van swaar voedsel. Datse plagten ge-
zouten te werden, sult gy by *Martialis* vin-
den. De pekkel gebruiken de Genees-mee-
sters tegen de tandpijn. Besie de schotel vol
van de Lacertus by *Apicius*.

Aldrov. de
pisib. l. 2.
c. 25.
Arist. H. A.
l. 9. c. 2.
l. 8. c. 13.

Kol. R. R.
l. 1. c. 13.

Arist. H. A.
l. 5. c. 9.
Idem l. 8.
c. 13.
Galen. de
Alim. fac.
Martial.

VIII. STIP.

Van de Saurus, oft Meir-haagdiseh.

DE visch welchen de Grieken Saurus
noemen, dien noemen de meeste La-
tynen Lacertus. Dat hy van de Trachurus
onderscheiden werd, blijkt daar uit, om dat
Oppianus van de Trachurus, en Saurus als
van verscheide vissen handelt. En *Speusippus*
by *Atheneus* schrijft, dat hy den Akus Sphy-
rena ghelijc is, 't welk de Trachurus niet

Aldrov. de
pisib. l. 2.
c. 55.

toekomt. *Alianus* stelt van haar twe ghe-
slagten, namentlijk de onse en een vrem-
de, die in de rode zee groeit. De onse (seic
Salvianus) heeft een dun rond hoofd, een
langwerpige spitse snuit. Een grote mond
met veel kleine tanden ghewapent: Mid-
delbare ronde goudverwige ogen, an weer-
zijden vier kuwen, omtrent welke twe klei-
ne vinnen zijn, an weerzijden een, twe an-
dere groter an den buik, een ander midden
op den rug, die niet groot is, met vijf oft ses
angels beset, en noch een ander kleinder op
het midden by de start, waar teghen over
een ander van den aars, die in dese visch
dicht an de start is, en weer een ander onder
an den buik hangt. De start eindigt in ene
kromme vin. Het lijf is langwerpig en
rond. Waarom hy niet onbequamenlijk van
Speusippus, in 't tweede boek van de gelijke,
de Sphyrena, de Acus, en Saurus ghe-
lijke gheenoemt werden. Want dese onse
Saurus is de Sphyrena heel ghelijc, en
ook den Acus, uitghenomen de dunte
van den bek. Hy is wit van buik, met ge-
le zijden. De rug uitten groene zwart,
en met veel groene, rode, blauwe, ge-
le en zwartachtighe plekken, die den rug,
het hoofd, en de zijden, gelijk in zommi-
ghe slangen verçieren, beset. Waarom hy
niet alleenlijk mette mond, snuit en d'o-
verige gestalte van 't lijf, maar ook in
verscheidenheid van verw, naast an de ge-
lijkheid van de land-Lacertus komt, zo
dat hy hem, uitghenomen de voeten, zeer
gelijk is. Hy heeft een langwerpige maag,
en die heel groot, weinig byhangfels, mid-
delbare darmen, een dobbele rode lever,
en zwartachtighe milt. Wy hebben noit
groter als van een voet lang gesien. Van
dese onse Saurus is een weinig verscheiden,
die in de rode zee gevonden werd, welchen
Alianus met dese woorden beschrijft: De
Saurus van de rode zee (den Overzetter
vertaalt Lacertus) is, welcher grootte met
die van de onse ghelijc, en met strepen, te
weten met goudgele, omringt is, die van
het hoofd na de start strekken, en tussen
beide met silverwit onderscheiden wer-
den. Hy heeft een gapende mondt. De
onder-kaak steekt boven de opper-kaak
uit. Hy heeft groene oogen, daar oog-
schellen met een goudgele verw omlopen.
Van dese aftekening is die vremde visch
niet heel afgesondert, hy is boven groen-
achtig, onder karstanje-bruin, met ron-
de groenachtighe strepen en plekken ver-
çiert. Hy heeft een grote mondt, dien
van de land-Lacertus geheel gelijk, en met
starke tanden ghewapent. De dekzels der
kuwen zijn geelachtig, met yzer-grauwe
stippen besayt. De vin van den rug, en
kuwen, mette start zijn uitten yser-grau-
we rosch. Die van den buik van de zelve
verw als den buik. Hy leeft in zee, en ver-
maakt

Alia. H. A.
l. 2. c. 25.

Atheneus
Dipnos. l. 7.

Alia. H. A.
l. 11. c. 49.

maakt sich in modderige plaatsē. Hy eet visch, en onthoud sich niet van verrotte dingen. *Aristoteles* steltse onder de schoolvissen: Maar wijl sy in de Middelandse Zee enig gevangen werden, kont gy haar betereenszaam noemen. Zy worden so selden gevanghen, dat'er nauwlyk te Rome twintig in een jaar op de markt komen. *Philotimus* steltse onder de sachte vissen, *Galenus* onder de middelbare. Hy wordt gebraden en ghezoden gegeten. *Alexis* by *Atheneus*, seit datmen de kuwen moet uitnemen, de graten kloppen, en gewassen en doorsneden met kaas, sout, en orego vullen.

Galen. de aliment. facult. 1. 3.

IX. STIP.

Van de Korax oft Meir-raaf van Rondeletius; van de Milvus der zelve, en de ongemene gedaante van de Boops.

Aldrov. de piscib. 1. 2. c. 56.

DE Korax van *Rondeletius*, word te Rome met een naam de *Lyra* ghemeen, en van 't gemeen, om zijn groot hooft, *Capone* genoemd. Het is een Zee-visch, in verw de *Milvus* van *Rondeletius* ghelyk, in grootte van vinnen en angels verscheiden. De beenders die de kuwen bedekken, eindigen ook in angels. De vinnen an de kuwen zijn kleinder als in de *Hirundo* oft zee-Zwaluw van *Rondeletius*, en groter als in de *Milvus*; binnewaarts uitten groene swart, uitterlyk witachtig, met roodachtige plekken. De rug is uitten blauwe swart, de zijden zijn rood. De buik is melkwit, het hooft groot, en de plaats tussē de ogen uitgesneden. Op den rug heeft hy strepen uit beentjes t'saamgevoegt, gelijk de *Kukulius*, op den selven ook twe vinnen: De eerste kort, met langhe scherpe anghels. Van het hooft tot de start loopt een streep. Zijn gehemelt is minder geel, als van de *Milvus*. Hy heeft een kleine maag met veel byhangsels, dunne darmen, een lever uitten witte roodachtig. Hy is, so wy *Atheneus* volgen, hard van visch: indien *Celsus*, teer, maar nochtans hard.

Aldrov. de pisc. 1. 2. c. 57.

De *Milvus* van *Rondeletius*, die by de *Fransen* *Lucerne*, om dat hy's nachts licht geeft, genoemd werd, is een Zee-visch, in ghedaante van vorm de *Korvus* ghelyk, roder van lijf, minder breed van hooft, an weerzijden plat. In getal van vinnen en start gelijk, in grootte en verw onderscheiden. Wat angaat de verw. Het uitterlyke deel van de vinnen der kuwen is sonder rode plekken, het binnenste uitten groene swartachtig; maar die vinnen zijn ten deel gheel, ten deel swartachtig. De streep van de kuwen na de start ghestrekt, is niet enkel en ook niet glat als in de *Korvus*: maar uit scharpe korte an-

gels bestaande, met geen schobben, maar een ruwe huid ghedekt. Mette innerlijke delen is hy de ongebaarde *Barbeel* gelijk. Zijn verhemelt klein en geel, hy is hart en droog van visch.

De ghedaante van de *Boops* wordt aldus van *Rondeletius* beschreven. Het is een ongemene visch, welkers naam ik nocht van onse, nocht van andere vissers, om zijn seldenheid, heb konnen uitvinden. Hy is een grote handbreed langh, geheel sonder schobben, klein van mond, met heel groote oogen, na bedeling van 't lijf. An de voorste delen heeft hy een vin totte start toe doorgaande. De start is breed en dik. An de kuwen, en an den buik heeft hy twe vinnen. Hy is van smaak als vleesch, mette oogen de *Boops* gelijk.

Aldrov. de Piscib. 2. c. 58.

II. LID.

Van de platte glatte Strand-vissen.

I. STIP.

Van de glatte Passer, oft Scholle.

DE glatte *Passer* word by *Auzonius* *Plateffa*, by andere *Pecten*, om dat zijn graten recht, en even wijd van malkander staande, de gedaante van een kam vertonen, en by de *Hollanders* *Scholle* genoemd. By de *Fransen* zijn van haar twe geslachten. Het een 't welk gemeenlyk *Plya* genoemd is, en in grootte uitsteekt. Het ander op d'een plaats *Kariet*, op d'ander, om zijn vierkante vorm, *Quarrelet* genoemd. Van enige word geseyt, datse alleenlyk in ouderdom verschelen. *Rondeletius* seit, uit de vorm van haar lijf, 't welk in de *Quadratura* meer vierkant, en met meer rosche oft donker-gele plekken beset is. Van de *Rhombus* verschelen zy in stand. Indien ghy dese so op zijde lecht dat de ooghen na den hemel, en de kin neerwaarts siet, sal het opperdeel de rechter-zijd houden. Indien gy de *Schol* op de zelve wijs lecht sal het opperdeel de linker-zijd hebben. Hy is so een Zee-visch, dat hy ook nae de zoete waters tracht. Nochtans word hy meerder in de grote zee als elders ghevonden. Omtrent *Lijflandt* zijns heel vet, en in de wint gedrooght, worden zy binnen 't land vervoert. *Mnezi-theus* steltse onder de *Klip-vissen*. *Ovidius* onder de *Mosch-vissen*. *Oppianus* meent datse haar in zee en an strandt houden. Dat hy, vissers vernemende, na de diepte, en in de aardt blijft hangen, en ook het water, om niet gesient te werden, drabbigh maakt, hebben wy uit het geloof van *Albertus M. Philotimus* seit, dat zijn visch sacht is. *Diokles* droog, hardt,

Aldrov. de piscib. 2. c. 47.

Gefner, de
Aquat.

en van goed zap. *Galenus* middelbaar. De beste zijn die in de Zee, die ook swarter zijn. De twee plaats houden die in de poelen leven, witter zijn, en na de moeder smaken. De sagtste, en onsmakelijkste zijn die in de rivieren leven. Zommighe seggen dat de half verrotte, en die beginnen te stinken, den buik beroeren.

II. STIP.

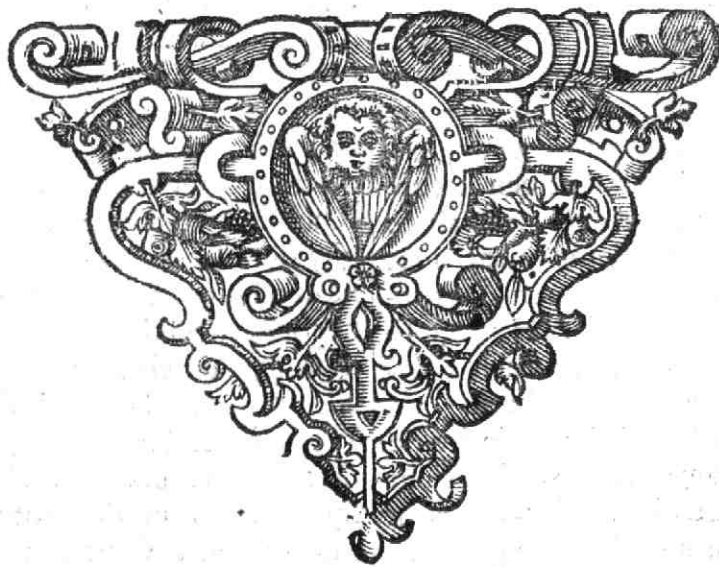
Van de *Rhombus*.

Aldrov, de
pisc. 1, 2,
c. 48.

DE visch *Rhombus* heeft zijn naam bekomen van zijn vierkante gestalte, welker zijden alle even gelijk zijn, maar de hoeken schuin. Hy word van zommighe *Pletta* genoemd, gelijk uit *Plinius* en *Athenus* (die zegt dat te Rome de *Rhombus* met een Griekse naam, en by andere *Pletta* genoemd is) te bespeuren is.

Daar zijn van hem twee geslachten. Het een geangelt, het ander glat. Dat heeft voor veel angels omtrent het hoofd, 't welk groot en verheven is, en van daar meest na de start. In de grote en Middelandse-zee worden heel grote gevangen, daarom is mogelijk de brede *Rhombus* de *Patella* by *Martialis*. *Rondeletius* heeft een gezien, die vijf ellebogen lang, vier breed, en een voet dik was. De engte van de Adriatische zee, omtrent *Ravenna*, voed de alderbeste: en dese meent *Platina*, dat de tafels van de ouden vercierde. Ook worden de Attise omtrent *Eleuzinia* geroemt; die *Lynceus* Za-

mius ghewaardigt heeft mette naam van *Pletta* te noemen. Die de rechte gemeent werd te zijn, heeft de start en vinnen an 't einde rood. Het overige is eenverwig groenachtig, met ronde slippen en starretjes. Het is een visch van alle landen en tijden. *Ovidius* schrijft datse in de wier, *Iovius* omtrent de vette aarde, en de uitterste kanten van de stranden verkeren. Zy jagen veeltijds na de vissen omtrent de monden der rivieren. Zy zijn vraatachtig, en graag na visch, en voornamentlijk *Krabben*. Zy verbergen haar lijf, en bewegen haar vinnen als wormen. Datse in de Winter, onder d'aarde, oft de grond der zee verschuilen, is van *Plinius*, onder den naam van de *Psetta*, verhaalt. Zy worden, om de breedte van haar lijf, traag beweegt. Datse eertijds onder de lekkerste spijs gerekent waren, kan uit *Horatius*, en *Iuvenalis* bespeurt werden. Ten tijde van *Iovius* noemden, haar iemand gemeenlijk de zee Phazant. *Galenus* rekt haar onder de zachte visch. Maar *Xenocrates* en *Villanovanus* oordeelt anders. Die zegt datse hard en swaar te verteren zijn. Dese steltse onder de grove slijmerige, en quaadzappige: Ten zy mogelijk de voorgaande van de glatte gesproken hebben, welkers visch wit en zappig is, en de volgende van de geangelde, die in der daad harder is. Levend opgeleit, geneeft hy de milt, indien hy weder vry in zee gelaten werd, zo men *Plinius* geloven mach.

Plin. H. N.
9. c. 42.

Van de natuurlijke Beschrijving van de Vissen.

Van de Vissen die in de Zee en Rivieren leven.

I. O P - S C H R I F T.

Van de schobbige.

I. H O O F T - S T U K.

Van de Zalm.

An die vissen, welke zo wel in zee als in de rivieren leven, lopen sommige ver uit zee, en tot de oorspronghen van de rivieren. Andere, omtrent de naast an de zee geleghen plaatsen blijvende, keren daar na weder in zee. Van beide zijn sy oft schobbige, oft glatte. Van die zijn de Salm, de Lupus, de Latus, den Elft, de Ziga, de rivier-Albis, de Mugil, de Kapito, de Anadromus van *Gesnerus*, de Kaper, de Steur, de Galeus Rhodius en Kataphractus.

Plin. H. N.
l. 9. c. 18.

Van de Salm maakt *Plinius* onder de oude alleenlijk gewach. *Auzonius* heeft dezen naam an die van hoger ouderdom, als an de Sarion, oft dat beter is an de middelbare Farion, en van de eerste an de Salaris gegeven. Dat komt nochtans de Trutta toe. Omtrent den Rhijn, en by de Switzers word hy in de Somer, tot St. Jacob toe, Salm, en van die tijd, om den dag van Andries, Lachzis oft Lachz ghenoeemt. Dat hy de zelve met den Esfox van *Plinius* is, 't welk *Georgius Agrikola* behaagt, geloof ik niet, wijl hy hem elders met sijn naam noemt, en door den Esfox de Lupus schijnt te verstaan. Of hy de Anchorago van *Kassiodorus* is, kan swaerlijk gezeit werden: by de Grieken vind ik geen naam. Die menen dat hy oft Zalanges, van welke visch, als van een heel lekkere, *Hezychius* gewaagt, oft dat hy Katadromus kan genoemt werden, laat ik by haar eighen oordeel. Indien gy haar beschrijving beziet. Het is een grote visch, veeltijds twe ellebogen lang: Nochtans word hy by de Missenen, en tot Dessavia van XXIV. tot XXXVI. pond swaer. In Switserland, omtrent Zurich, worden noch swaarder gevangen. Bazel geeft 'er van vijf en ses voeten langh; en *Bellonius* heeft niet qualijk geschreven, datse onder

Kassio. l. 12
Epist. 4.

de grote vissen mogen genoemt werden. Hy heeft kleine schobben, en is zo met plekken getekent, dat byna de gehele vis met roffe en gele plekken verziert is. Maar om dat hy op 't hoofd zonder die is, daarom heeft de Rijmer gezeit dat hy slibberig van voorhoofd was. Hy heeft een wijde mond en vol tanden: want behalven dat de kaken met grote sterke tanden ghewapent zijn, so is ook 't gehemelt met vier ryen vissen, en de tong met haakachtige tanden beset. Dese vier-dobbele rye tanden zeit *Bellonius*, dat an deze visch, tegen de wijs van andere Rivier-vissen, eighen is, en met de slang *Cerastes* gemeen. Hy doet 'er by, dat 'er meer tanden in de onder als opper-kaak staan. De rug is byna blauw, oft uit den blauwe swart. De ogen zijn groot; an weersijden twe neusgaten; weersijds ook vier kuwen, welkers dekzels breed, en vol ronde paarze plekken zijn. Omtrent de zelve twe vinnen, en even zo veel op den rug, welkers eerste byna midden op den rug staat; de ander naast de start, welke velachtig en vischachtig is. An den buik zijnder dry, twe byna in 't midden; de derde an den aars die in 't achterste van den buik staat. *Salvianus* zeidt, dat de start in ene brede rondachtige vin eindigt. Maar *Rondeletius* zeidt, datse gespleten is, en meent dat de Salm daarom met recht *Platyurus* oft breed-start mag genoemt werden. Wat angaat sijn innerlijke delen. Het hart is hockig, de maagh lang en eng, de lever in geen quabben gescheiden. *Rondeletius* zeidt datse rood, *Salvianus* en *Bellonius* datse bleek is, daar een gal-blaas uit den groene swartachtig anhanght. De milt is uit den rode swartachtig. De buik en aars is vol vloeiend vet. *Gesnerus* zeidt, dat hy van de opene keel-gaten twe doorgangen heeft anghemerkt, die neerwaarts schoten; een na de maag, diemen de keel-darm noemt; een ander sonder naam, welkers ghebruik hy niet wiste: want hy heeft 'er niet in gevonden, ten zy mogelijk; zeidt hy, deze visch herkaut, en een gedeelte van sijn spijs daar ophoud; dese bestond uit een dunne witte huid. Van 't onderscheid der kunne spreekt *Aldrovandus* aldus: *Rondeletius* en *Salvianus*

Aldrov.
de piscib.
l. 4. c. 17.

willen dat het wijfje van 't mannetje verscheiden is. Dat zy meer krommer snuit heeft, en daarom in Vrankrijk gemeenlijk bekkard genoemd is. Maar *Bellonius*, wijl hy twijfelt of het een verscheide gedaante is, gheeft ondertusschen te verstaan, dat het een wijfje is, zeggende: Daar is noch een ander heel grote Salm, (zy seggen dat een wijfje te zijn) welke het gemeen in Vrankrijk bekkard noem. Andere, van 't dragen van sijn eyren oft kuit, segghen Bortiere. (Mogelijk Portiere, te weten van 't dragen.) Zy verschilt van 't mannetje, datse de onderste lip krom als een haak heeft. In de bovenlip is ook een gat, na 't gehemelt lopende, in welken den haak van de onderkaak bevat, en als in een doos besloten wert. Andere ghevoelen heel anders van deze kromme snuit. *Gesnerus* getuigt, uit sijn vissers, datse alleenlijk in 't mannetje seer krom is, in 't wijfje maar weinig. *Rondeletius* zeidt ook datse in 't mannetje krom is, maar meer in 't wijfje. Maer een zeker ervaren Man meent, in seker brief an *Gesnerus*, in welke hy van de vis der rivier-Elve an hem schrijft, dat beider kunne dat tegen natuur hebben, en zeidt: Indien de Salm in de Mulda (als hy in dese rivier uitte Albis oft Elve gelopen is) de schutting omtrent Dessavia niet kan in twe of dry sprongen overmeesteren, schiet hy na de diepre, en op die plaats, zich onder de klippen en stenen verschuilende, word hy mager, en krijgt veel rossé oft koperverwige plekken, en kromt sijn snuit tot een groten haak, en die zo veel te groter, hoe hy daar langer verschuilt: Nochtans ghelooft die gheleerde man, dat hem sulcx ten lesten evenwel overkomt, schoon hy dat belet voor-komende, tot het hoogste van de rivier is op-geswommen. Derhalven word de kunne uit de kromte van de snuit niet wel geoordeelt, maar heel bondigh uit de kuit. *Bellonius* doet 'er by dat het wijfje met meerder ronde roschachtige plekken op de huid gesprenkelt is, als het mannetje: en als de Lepras (waar van op sijn plaats gesproken is) met veel verwen ghevlekt is. Het is meer een zee als rivier-visch. Want hy word maar alleenlijk in die rivieren gevonden, die haar in de zee ontlasten. En het is uit anmerking bekend, datze, indien zy daar over 't jaar in blijven, onsmakelijk werden; en indien langer en over de twee jaar, komen te sterven. Daar isser in de Elve een zo uitgemergelt ghevonden, dat hy bloedeloos en byna sonder ingewand was, en die vischjes, die uit hem voortquamen, wierden niet meer als een vingher dik en lang, zo lang sy daar oft in de poelen daar omtrent verbleven. Zy worden veel in de Bothnise Zee omtrent Lapland gevangen, en omtrent des Somers Son-stand in zulken menigte omtrent Thorn, datze de

sterkste netten met haar swaarte scheuren. By de Wester-gotten in Vermeland, daar een plaats vol foet water hondert duisent treden lang en veertig breed is, sijn sy ook in overvloed.

In de Elve, Wixel, Duna, Multavia, Zala, en in de Mulda sijn sy mede genoeg. De Rhijn en Maas heeft heel lekkere. Maar die van de Scheld, Teems, Garonne, Zao-ne, en de Loire sijn minder aangenaam. Die menen datse in de Rhodanus ghevangen werden, sijn bedrogen. Dit heeft, behalven *Rondeletius*, *Scaliger* de Vader ook verhaalt. In de rivieren van Westindie worden sy ook overvloedig gevangen. *Salvianus* eigent haar tot spijs kleine vischjes toe. Andere seggen datse voor den XXV. July water-luisen eten, en na haar baring kleine vissers, die haar voorvallen, en dat zodanige in haar maag gevonden sijn; sommige hebben ook in een op-gesneden een dikke geelachtige vochtigheid, en een witte steen gesien; andere schrijven weder datter in de grote niets, maar in de kleine ik weet niet wat al gevonden werd. Hy is duurzaam van leven, na het kenteken van de vars-gevangene. *Robertus Konstantinus* heeft een ontweide gesien, die langer als een dagh leefde. Van haar baringh word verhaalt, datse in den herfst, en winter, somtijds tot het begin vande lente, en liever inde kleine rivieren en wateren haar vrugt voortbrengen. Of zy dat ook in de zee doen, heeft hy niet verhaalt. Zy graven een kuil, en de wijfjes leggen daar in eyren oft kuit, zoo groot als bonen, welke de mannetjes met haar teligen dauw bevochtigen. Dan worden de eyren allengskens groter, en met een levendighe geest op-geblasen zijnde, swerven sy over en weder door 't water, en brengen jonge Salmon voort. Het is wonderlijk dat de mannetjes van de Salmon dikmaal vol teelzaadt gevonden werden, met de wijfjes versamelen, en der selver kuit bevochtigen, wijl in de wijfjes selfs geen eyren oft kuit gevonden werd. Van haar sprong schrijft *Gesnerus* aldus: de Salm bemint boven andere de rivier Mulda, en (als sommige menen) hy onderscheid die van 't water der Elve, met welke het vermengt zijnde, sig in zee ontlast. Derhalven word 'er veel op die plaats, daar de Mulda in de Elve vloeit, (Dessavia genoemd, 't welk een stad onder de Prinzen van Anhalt is) op dese wijs gevangen. Omtrent het invloeyen van de Mulda in de Elve, hebben de Prinzen een schutting gemaakt, om alzo het gesturte en overvloeyende water na de molens te doen keren, welke zomtjidsacht ellebogen hoog is; in de schutting sijn heel grote boomen geslagen, en die hebben zy van binnen met groote swalpen bezet, op datter de Salm niet zoude over-springen. Tussen de swalpen sijn hier en daar korven gestelt. Als nu de

Rondelet.
de piscib.
l. 22. c. 17.

de Salm, die de Elve op-fwemt, tot hier toe ghekomen is, werpt hy sich met een sprong tegen het afloopende water in de hoogte, daar hy oft in de korven valt, en gevangen werd, of hy raakt over de bomen en balken, en werpt zich zo met kracht in de Mulda: zo dit in de eerste reis mislukt, bezoekt hy dat ten tweede oft derdemaal, en zo hy dan niet kan over-raakken, oft de hoogte van de schutting bereiken, schiet hy na de diepte, en zich daar in de klippen verschuilende, word hy mager, en teert uit. Indien nochtans de rivier de Elve angroeit en vermeerdert, fwemt hy dikmaal met begeert na haar oorsprong op, daar hy baard, en, door vermagering uit-geteert, sterft. Maar de sprong is dese visch zo angeboren, dat ook de jonge Salmtjes, indien sy in een robbe met water, onder andere visschen gemenght, te koop ghedragen werden, als haar het water afgegoten werd, uitspringen, en daar door van andere visschen onderscheiden werden. Enige zeggen dat de oorzaak van dit springen haar sterkte is; andere de Swaluwen, die haar in de maand Juny en July quellen; en zommige weder, dat het door begeerte geschiet, om na de hoogte te klimmen, 't welk gy by *Hector Boëtius* zult vinden. Zy hebben een zonderlinge angenaamheid in de spijs, zo datse boven alle visch gepresen werden, indien gy haar soetigheid beschout. Nochtans moet men onderscheid in tijd, plaats, en ouderdom maken. De Salmtjes, die maar ses oft zeven vingers lang zijn, worden in den April en May voor lekker ghehouden: De volwassnen worden in de rivieren, indien zy daar lang in blijven, en so zy verder voortfwemmen, door vermoeitheid uit-geteert.

Plin. H.N. 9. c. 18.

Plinius geeft die van Gaskongie de grootste eer. *Albertus* an die van den Rhijn, die in de May alderbest gegeten werden. Die van Missenen zijn na de Pinxter goed. Omtrent haar tijd van baren, als haar ook de snuit krom werd, en sy koperverwige plekken hebben, zijns niet goed. Een goed deel van Kristennijk verslint 'er veel gherookt en gefouten.

NB. Het afbeeldzel van de Salm van *Salvianus* staat op de 31. plaat.

II. HOOFT-ST.

Van de Lupus en Latus, oft Meir-wolf.

Aldrov. de piscib. 1. 4. c. 25.

Die de Latijnen, van zijn vraatigheid, *Lupus* oft *Wolf* noemen, noemt *Lucillus* Katillo; en heeft by de Grieken den naam *Labrax*, 't zy oft, ghelijk *Atheneus* schrijft, van haar hevigheid, oft van *Lian Borus*, dat is heel vratig, gelijk het *Eustathius* behaaght, oft om dat hem de mond gaapt, en alles schierlijk en met geweld inschokt, gelijk *Zuidas* meent. Dat hy geen

Snoek is, 't welk *Philelphus* wil, om dat dese in de rivieren en meiren leeft, nocht een Steur, dat *Volaterranus* en *Poggius Florentinus* schrijven, om dat dese gheen schobben heeft, nocht visch eet, nocht ook de *Laccia* oft *Chiepa*, om dat dese tandeloos is, staat vast. Het is een schobbige visch, en de schobben zijn wit, middelbaar en zaaghs-wijs, die an de visch en onder sich heel vast hangen. Hy heeft een langwerpige snuit, en een mond als hy gaapt heel wijd, een langwerpige tong, beenachtig, en vasthangende, indien wy *Atheneus* uit *Aristoteles* gelooven moghen. Over de tanden zijn de schrijvers niet eens. Dat hy gheen heeft, heeft *Massarius* en *Rondeletius*, om dat hy om de wijdte van sijn mond den roof licht inslokt, geschreven. *Bellonius*, dat hy hier en daar eenige dunne op een verwarde orde heeft. *Salvianus*, dat hy veel heel dunne, en op verscheide orde als een kam, die de wolkammer gebruikt, geschikt heeft. De ogen zijn groot. An weersijden vier kuwen. Haar deksel bestaat uit twee benen, welkers bovenste met sijn achterste deel schobs-wijs over malkander leit. Van 't opperste der kuwen loopt langs beide zijden een streep, byna recht tot de start toe. Voor heeft hy na 't seggen van *Aristoteles* twee vinnen, en zo veel opwaarts. Die voor naaft het hoofd staat, is met acht oft negen scherpe onghelijke angels, met een dun vlies t'zaam gehecht, versien; de andere maar met een. In 't tegendeel, boven die naaft de start is, heeft hy dry angels. De start eindicht tot ene vin. In de kleine, ghelijk wy geseyt hebben, vertonen sich swarte plekken, die in de groter geheel verdwijnen. Want de grootste is silverwit, doch minder op den rug als op de buik. De plaats verandert ook de verw: want die in zee gevangen werd, is uitten blauwe wit; maar die in de mond van de rivieren geheel wit. Hy heeft, volgens *Iovius*, melkwitte visch; volgens *Bellonius* roodachtig. 't Zy oft dat hy van een verscheiden gedaante is, oft dat de zee enige verandering maakt. Een drykantig hart als *Atheneus* zeyd; een ruime maag, langwerpig, met twe heel sichtbare byhangzels. Een geclachtige lever, in twe quabben verdeelt, daar an de rechter-zijd een galblaas anhangt. Een rossse langwerpige lever, brede darmen, met weinig bochten. Een blaas vol wints, welke heel vast an den rugh-graat gehecht is. *Bellonius* zeyt dat hy van klein heel groot werd, op de wijs van de Salm, zo dat die van de zee dikmaal XV. pond weegt. *Salvianus* zeyt datse XX. pond swaar werden. Hoe *Kolumella* sommighe zonder plek, en andere ghesprengkelt maakt, en wat *Plinius* door sijn *Lanatus* verstaat, kan hier licht uit bespeurt werden. Dat hy zo een Zee-visch is, dat hy de monden van de rivieren ook bezoekt, schrijft,

Aldrovandus de pisc. 1. 4. c. 2. Athen. 1. 7.

Kolu. R.R. 1. 18. c. 17. Plin. H.N. 9. c. 17. Oppianus Halieut. 1. 1. Kol. 1. 8. c. 16.

bc.

behalven *Oppianus*, ook *Galenus*. Maar *Athenus* verhaalt dat hy ook in de soete wateren, namentlijk in de Lethus, een rivier van Lybie omtrent Berenice, voortkomt. Ik zal niet seggen van *Kolumella*, die schijnt an te wijzen dat de *Velinus*, *Zabatinus*, *Vulzinensis*, en *Siminus* de zelve ook voorreelt: want hy schijnt in 't volgende hoofstuk anders te gevoelen. In de soete Haven *Phaharius* genoemd, zult gy veel groter als de gemene vinden; ook heel grote omtrent Malta, en die overvloedig, gelijk by den uitlegger van *Aristophanes*, en by *Zuidas* gelezen werd. *Archestratus* heeft hem by *Athenus* *Theopaida* gheenoemt. Hy kruipt ook gemeenlijk in de holen onder 't sand. Die in de rivieren gevangen werd, heeft by *Martialis* de naam van *Lane* bekomen. En van die spreekt *Plinius* uitdrukkelijk aldus: Onder de *Lupus* word die in de rivier gevangen zijn, voor best gehouden. Die van den *Tyber* tusschen de twee bruggen is van sulken waarde, dat *Philippus*, in de stad *Kasfinum*, by sijn huiswaard, de *Lupus*, die hem tot een avondmaal was voorgeset, alleenlijk proevende, heeft uitgespogen. Zeggende: Ik wil sterven, meenden ik niet dattet vis was, alsof hy wilde te verstaan geven, dat alleen de *Lupus* van den *Tyber* de naam van visch waardig was. *Lucillius* heeft hem den naam van *Katillo*, of *Schotellekker* gegeven; want hy kruipt gemeenlijk in de stinkende gaten, en flokt al op wat hem voor-komt. In *Indie* werden zy met het vloeyen vande zee op land geworpen, daarse met de ebbe blijven leggen en gevangen werden. Hy eet voornamentlijk vleesch, nocht onthoud zich van de visch, oft ander verrot aas. In den buik van een ontweide is een slang gevonden. Hy eet ook wier en drek. *Oppianus* noemt hem *Alcimon* *Ichtyon*. Hy schiet sijn kuit, voornamentlijk op die plaatsen daar de rivieren in zee lopen, en dat in de *Somer* en *Herfst*, en daar om op sommige plaatsen twemaal; en men gelooft dat hy dat alleen doet, maar de laatste teling is de swakste. Zy swimmen boven water. By *Athenus* zijns eenzaam, en by *Aristoteles* *Chytoi* genoemd. *Rondeletius* is een oog-getuige, dat cene vangst oft trek van de *Lupus* en *Mugil* voor hondert goude kronen verkocht wierd. Datze leerzaam, en niet sonder sneegheid en verstand zijn, zal het volgende anwijzen. Als sy in 't net besloten zijn, hollen zy het sand met de start uit, en ontsnappen zo voort. En hoewel zy minder sneegheid als de *Mugil* in 't voorfien hebben, zo hebben zy nochtans grote kracht om door te boren; want als zy an den haak vast zijn, openen zy de mond meerder, tot dat zy af-vallen, dat behalven *Plinius*, ook *Oppianus*, *Ovidius* en *Plutarchus* verhalen. *Nymphodorus* schrijft datse in de rivier *Elorus* zo tam zijn, datse spijs

uit een menschen hand halen. En wijl sy stenen in de kop hebben, voelen zy dat haar de winter schadelijk is, en verschuilen haar daarom in de diepten. Die boven swimmen bevroesen van de koude, en sterven. Waarom *Plinius* na *Aristoteles* zeit, datse onder andere vissen met de *Mugil*, *Salpa*, en *Chromis* gehoor hebben, en daar by doet datse in de diepte houden, weet ik niet, ten zy hy mogelijk haar verheven swimming tot een oorzaak neemt. Zy worden dikmaal al slapende met den *Elger* ghevangen. Zy hebben vyandschap met de *Mugil* en *Squilla*. Dat hy dien de start afbijt, schrijft *Nigidius* by *Plinius*. *Perottus* heeft haar te *Pusfoli* in 't bywesen van *Bezzarion* dikmaal sien vechten: Nochtans zijns in sekere maanden eendrachtig, en swimmen onder een school, indien sy spijs genoeg hebben. Van dese word hy met den hoorn van het voorhoofd ghesteken en gedood, welken *Oppianus* en *Alianus* beschreven hebben. Zy waren certijds by de Roomse lekkerbekken in grote achting. *Plinius* geeft haar en de *Azellus*, na den *Elops* en *Accipenser*, de voornaamste waardigheid. *Archestratus* noemt hem *Theopaida* van *Milezie*, en hy wierd op de overdadige maaltijden gebruikt. Maar de hom, de herzene en lever wierden meest geacht; daar mede heeft *Eliogabalus* de boeren binnen 's lands gevoed. Om dese oorzaak heeft *Hermes Egyptius* de *Visch-verkooper*, niet als de ontweide verkocht. De hoedanigheid van de visch kan niet als ten aanzien van de tijd, plaats, en ouderdom bepaalt werden. Indien gy de plaats besiet. Die in de suivere zee gevangen werden, zijn goed van sap by *Hifesus*, maar van weinig voedsel. Zy telen dun bloed, en worden lang zonder verrotting, inzonderheid in de sneeuw begraven, bewaart. Die tussen de twee bruggen van *Rome* gevangen werden, hebben om het bedorven water een swaren reuk, en verrotten lichtlijk; die in de vijvers gehouden werden, zijn ook niet prijslijk. Zo gy haar tijd besiet. Die vol kuit zijn, worden niet goed ghehouden, die in 't midden van de winter, en *January* gevangen werden, zijn anghenaam, ten waar zy mogelijk door te veel arbeiden hard van visch geworden waren. *Plinius* heeftse *Lanatus* oft wollige genoemd, ten aanzien van haar vet en zachten buik. Ten aanzien vanden ouderdom, zijn de jongen soet, en de maag angenaam, voeden veel, en schieten licht na beneden. De middelbare zijn best van visch. Bezie haar toebereiding op een ander plaats. Voor de sieken worden se best in water oft *Azijn* gesoden. Of sy van *Pythagoras*, om datze *Spermologizijn*, verworpen werden, staat in twijfel. Voorwaar *Plutarchus*, als hy de mening, van die alzo gevoelden, uitgeleit hadde, schijnt haar te verdedigen. Van haar

Arist.H.A.
l. 3.
Plin. l. 9.
c. 70.
Idem l. 9.
c. 62.

Varro R. R.
l. 3. c. 3.

Juvenal.
Satyr. 5.

Ælia. l. 16.
c. 12.

Arist. H. A.
5. c. 10.
Idem l. 6.
c. 17.

Galen. de
Aliment.
facult. l. 3.

haar gebruik in de Genees-konst komt weinig voor. Hy is, so wy *Marcellus* geloven, van so groten kragt tegen de harde kropfweren, dat hy dat ghebrek van alle delen des lichaams geneest. Dat de stenen van haar hoofd de hoofd-pijn versachten, verhaalt een ander schrijver.

De *Latus* word van *Strabo* onder de vissen van de Nijl getelt. Dat hy ook een Zee-vis is, heeft *Archestratus*, by *Athenens*, verhaalt. Hy is heel wit, en dikmaal twe hondert ponden swaar, en op alle wijze bereid, aangenaam van smaak. *Rondeletius* heeft voor hem een ander, de *Koracinus* en *Umbra* feergelyk, beschreven. *Tarentinus* gedenkt ook an de visch *Latilus*.

III. HOOFT-ST.

Van de Aloza oft Elft, en de Ziga van de rivier de Elve.

DEN naam van Aloza heeft *Auzonius*, na *Strabo*, an dese visch, van welke wy nu handelen sullen, uit het ghemeen gegeven. *Gregorius Tiphernas* over *Strabo*, en *Theodorus Gaza* over *Aristoteles*, hebben de visch *Triffa*, by de huidendaaghe Grieken *Phriffa*, moghelijk om dat hy zomtjids angels opsteekt, met dien naam ghedoopt. *Rondeletius* zegt, dat hy by *Archippus*, en *Mnesimachus* *Thratra* ghe-noemt werdt; welken nochtans *Gaza* van de *Triffa* verscheiden, en mette *Trichus* de selve, en *Aristoteles*, als de *Panthera*, en *Pavo*, verscheiden maakt. Het is ook de *Lupus* niet dat *Platina* ghewilt heeft, om dat dese den *Mugil* de stert afbijt; en wy weten dat de ander tandoosis. Nocht ook de *Klupea*, een grote visch, die met het wassen der maan wit is, en met het afgaan sward werdt. Als zijn lijf te groot wast, werdt hy van zijn eigen graten gedood. Hy groeit in de rivier *Arenis* in Vrankrijk. In het hoofd heeft hy een steengelyk een graan, welke, an de linker zijd, met het afgaan van de maan, ghebonden, de derdendaagse koorts gheneest; en om de selve reden dood hy de *Attilus* van de rivier de *Po*, dien hy een ader in den hals, daar hy wonder graag na is, afbijt. Indien de gestalte van zijn ghehele lijf mette breedte vergeleken werd, schijnt hy langwerpig, en an de zijden so plat, dat den onderbuik, met een rechte streep beset, met scherpe angels eindigt, en daarom niet alleenlijk ruw is, maar die ook als een zaag snijt, indien men teghen de anghels opwaarts strijkt. Hy is ook vol graten, die onder't eten heel mocilijk zijn, dat hy mette *Trichis* ook ghemeen heeft. Waar van *Albertus* en *Murmellius* hem den naam *Aristofius* oft *Aristofus* toe-verdicht heb-

ben. Het hoofd is ter zijden heel plat, de snuit heel scherp. De mond gaapt heel wijdt, en is sonder tanden, en sonder enige ruwigheid. An weerzijden zijn vier kuwen. Hy is met grote schobben bedekt, die licht afvallen. Op 't hoofd, boven de ogen, staan weerzijds enighe groene knob-belen als smaragden. De tong is swartachtig. De bovenste kuwen steken neerwaarts uit. Anden buik, en zijden is hy silverwit. Op den rug en hoofd-top is hy uitten witte geelachtig. Te Rome is hy op het aldergrootste niet boven twe voet lang. Hy is een Zee-visch, maar in 't begin der Lente loopt hy uitte zee in de rivieren, en omtrent de Zomer weder in zee. Die in den Tyber vervallen zijn mager, en door een siltige droogte weinig aangenaam, maar worden in de selve, in weinig dagen, vet. De *Arnus* en *Umbro*, in *Hetruria*, geven loflijke. De *Lyrise* *Vultur* in *Kampanje* vangelijken. De rivieren van Vrankrijk en Spangje gheheel grote. De *Maas* in *Hollandt* heel aangename. *Auzonius* noemtse in *Gaskongie*, om haar menig-te, gemeene luyden 'er kost. In de rivier van *Auvernia*, omtrent *Marigne*, worden 'er over de twaalf hondert met een trek ghevanghen, ghelyk *Rondeletius* beschrijft. *Aristoteles* ontkent datse in de *Euripus* ghevonden werden. Te *Bourdeaux*, en *Lyons* worden sy zapiger, als te *Massilie*. Zy baren in 't laatst van de Zomer in zee. *Athenens* heeft haar *Thriffa* ghe-noemt. By *Oppianus* loopen sy met beurten, in zee, en de rivieren, en verwisselen altijt haar woonplaats. *Figulus* schrijft datse in de *Maas* het begin van de Lente te kennen gheven, en in de *May* so voor den donderschrikken, datter veel dood an den Oever ghevonden werden.

In de stadt *Marrigne* van *Auvernia* heeft *Rondeletius* gesien datse op het spelen van een *Chitar* anzwommen, en als dansten, 't welk ook van de *Triffa* by *Alianus*, en *Porphyrus* verhaalt is, en daar is niet te twifelen, datter een dwaling by *Athenens* is, die diergelyk de *Trichis* toeschrijft. Dat sy by de oude niet geacht waren, getuigt *Auzonius*. Na datse vet zijn, gheven sy een matelijc goed zap, dat licht verdeelt werd, maar wijl sy slijmerig van voedsel zijn, worden de uitwerpselen niet wel verteert, daarom worden van haar uitwaasselingen ontijdige slaap en dorst verwekt. In de *Viswetten* van *Beyren* wordt, na 't seggen van *Gesnerus*, verboden, dat die van twe handbreed oft seven vingers, om haar menigte en kleinheid, niet mogen gevangen werden. *Vida* heeft geseit dat hy heel voorsigtig is, om dat hy niet als vet, en op de bequaamste tijd, als men gheen vleesch eten mag, voor den dach komt.

Strabo Geogr. 5.

Strabo Geogr. 1.15.

Oppia. l. 2.

Ali. H. A. l. 6. c. 32.

Auson. l. 3.

Aldrov. de
pisc. l. 4. c. 5.

De Ziga, van de rivier de Elve, die ook Goud-viſch, van zijn gele verw omtrent zijn hoofd, genoemd werd, is van *Kentman* aldus beſchreven. De viſch Ziga is dun en droog, van weinig viſch, ſchoon ſilverwit, met een donkerachtigen rug, langwerpig en niet breed, gelijk de Goud-viſch die in der March gevangen werd. Want hy is vijfmaal langer als breed. Zijn hoofd is uitterlijk dat van den Haring niet ongelijk, behalven dat hy de opening van de mond in 't opperdeel heeft. Zijn tong is klein en ſwartachtig. Hy heeft an weerzijden in de keelgaten en de kaaksbenen harde tanden. Gelijk in de viſſen van de ſelve rivier (van 't gheſlacht van de rivier Kapito) Jezen, en Dibel genoemd. Het hoofd en de oogen hellen na 't geel, met een weinig groen vermengt. Boven op de zijden ſtaan weerzijds vier ſwarte plekken. Van welke de eerſte an de opperkuwen, de laaſte een weinig onder 't begin van de vin, van den rug is. Deſe viſch ſcheid uitte grote zee in de Elve, daar hy allengskens verteert en ſterft. Hy word daar gemeenlijk van Pinxter tot S. Jan gevangen, op welke tijt de Steur verhuift.

Want hy word van de Steur uit zee in de Elve gedreven. Maar hoewel hy boven alle andere viſſen van de Elve bequaam tot radheid en vlugten is, nochtans is hy ſacht, en ſo haaft hy uit het water is ſterft hy. De grootſte van dit geſlacht in de Elve, worden by ons (te Miſenen) twee en een half pond (van ſeſthien onſen) en dry en een half pond (dat ſelden gebeurt) ſwaar. Gefoden, oft gebraden, is hy niet goed van ſmaak. Indien gy hem nochtans ontweit, en binnen met ſout beſprengt, en in de rook oft zon licht, laat drogen, en, met boter geſtreken, op den roofter braad, ſmaakt hy beter. En wijl deſe viſſen droog zijn, koken haar ſommige in water, en daar na leggen zy die in de boter met gengber, water, en een weinig azijn, ghelijkmee gemeenlijk andere viſſen inleit, als de Trutta, Thymallus, Snoek, en Braaſſem. Maar hoe zy bereid werdt, nochtans iſſer gheen viſch in de Elve, die ſo wilt en quaadaartig van ſmaak is, waar van ik ook oordeel dat hy de naam heeft, want Zige betekent een bok, daar hy ook, gedroogt zijnde, na ruikt. Hy word ook in 't meir Zuerinus gevangen. *Gesnerus* ghelooft dat het de Aloza is, maar ik vrees qualijk.

IV. HOOFT-ST.

Van de Mugil oft Meir-alet.

Aldrov. de
pisc. l. 2.
c. 6.

DE verſcheidenheit van de benaming maakt de beſchrijving van de Mugil donker. Hy word *Kestrus*, *Leucifcus*, *Ke-*

phalus, *Nestis*, *Perajas*, *Myxinus*, *Sargus*, *Chelon*, *Bacchus*, *Sphenus*, *Dactileus*, *Kephalinus*, *Blepsias* *Pleutes* genoemd, welke by *Ariſtoteles* en *Atheneus* gevonden werden, en die uit *Hieſefius*, *Dorion*, *Eurydemus*, en *Polemon*, de voornaamſte zijn. De naam *Kestrus* is by *Ariſtoteles* een naam van gheſlacht en gedaante; *Hieſefius* maakt alleenlijk gewach van de gedaante, *Dorion* van het gheſlacht, en heeft hem in een zee- en rivier- viſ verdeelt, dien weder in de *Kephalus* en *Nestis*. Hy heeft zijn naam van *Kestrus* oft een pijl, ten tijde van de Perſiſe oorlog gevonden, bekomen, om dat die, op de wijs van een pijl, de overſpeelders te Athene opentlijk wierd in den aars gheſteken tot een ſtraf. Zy hebben ook den naam van *Leucifcus*, oft *Alburnus*, en *Albulus* van haar witte verw bekomen, maar worden qualijk *Glancifcus* genoemd. Zy zijn by *Galenus* Rivier- viſſen, en de naam *Kephalus* is een naam van het gheſlacht, maar wijl zy niet alle een groot hoofd hebben, komt haar ook die naam niet alle toe, ten waar men meende dat het daarom zy, om datſe in vreeſe het hoofd verborgen hebbende, geheel menen bedekt te zijn. By *Ariſtoteles* wordt dikmaal maar een gedaante van die gerekent, zomtijds bevat hy twee gedaanten in zich, en ghy zult moghelijk niet qualijk de zee- *Mugil* in de *Kephalus* en *Nestis* verdeln. *Nestis* is een bywoord, alle de *Mugeles* gemeen, om datſe haar alle van vlees onthouden. *Perajas* is een naam van ghe- daante, maar de andere gedaante van de *Kephalus*, die met zijn eighen ſlijm leeft, ſchijnt een bywoord, en de ſelve mette *Myxinus*. Wat de *Sargus*, oft ghelijc by *Ariſtoteles* ſtaat, de *Sarginus* is, wordt getwijfelt. *Rondeletius* maakt hem de zelve mette *Nestis* oft *Hongerige*. *Aldrovandus* onderſcheidſe. De *Rhelones* zijn by *Hieſefius* de ſelve mette *Bacchus*, en *Plinius* rekt de *Bacchus* ook onder de *Mugil*, maar maakt hem de ſelve met de *Myxinus*. *Rondeletius* gheeft te kennen, dat de *Bacchus* een vijfde ghedaante by *Hieſefius* is. De *Sphenus* by *Salvianus* *Cuneatus*, by *Gesnerus* *Cunealis*, om dat hy dun, en vierkant is, ghe- noemt, word alleen van *Eurydemus* onder de *Mugil* geſtelt. Andere leſen *Sphekeas*, gelijk als oft zy van *Sphex*, dat een weſp, en niet *Sphene*, dat een *Wigghe* betekent, alſo genoemd wierden. Mette naam van *Dactilus*, meent *Salvianus* dat een kleinder van dat ſelve gheſlacht van *Eurydemus* beteekent werdt; andere lezen *Dyda-ctyleus*, maar qualijk; wijl hy geen twee vinghers in breedte te booven gaat. En het zijn moghelijk gheen andere als die an de *Po* *Kaniſtrelli* ghe- noemt werden. Om datſe ghemeenlijk van de viſſchers

Ariſt. H.A.
l. 5. c. 11.
l. 8. c. 1.

Galen. de
facult. Ali-
ment. l. 3.

Ariſt. l. 9.
c. 17.

Plin. H.N.
l. 32. c. 7.

in korven te koop ghebracht werden.

De Kephalinus is na 't segghen van *Dorion* de selve mette *Blepsia*, indien 'er gheen dwaling onder schuilt, en datter voor *Blepsia Blenna*, dat het selve als *Myxa* betekent, moet ghelesen werden, en dat also de Kephalinus onder de ghe-daanten vanden *Nestis* moet ghetelt werden.

De naam van *Pleta*, word van zommige an de *Kestreus* gegeven; indien wy *Polemon*, in 't boek van de rivieren van *Sifilie*, gelooven. Van haar is gehandelt in 'thoofst. van de *Muræna*.

De gedaanten van de *Mugil* en *Kestreus* zijn by *Aristoteles* vijf, te weten de eigentlijk-genoemde *Kestreas*, de *Kephalus*, met bynaam *Chelon* oft *Labeo*, de *Kephalus Pereas*, oft overstrandige. De *Sargus* oft *Sargo*, en de *Myxo* oft *Muko*: zommighe hebben een groot plat hoofd, en korten stompen snuit, gelijk de *Kapitones*, andere minder, maar ronder; en weder andere langer, maar scherper, als de *Chelon*. Zy hebben alle een kleine mond, rond en tandeloos, en zijn alle met schobben bekleet. De *Kestreus* met grote en dikke, op de vorm van een penning. Zy hebben weerszijds twe vinnen, behalven die gene, welke het meir *Sipha* voortbrengt, die na het seggen van *Aristoteles*, weerszijds maar een, en boven geen hebben. Behalven die twee, welke an weerszijden staan, hebben zy noch een an den aars, op den rug twee, van welke de ene geangelt, d'ander niet is, en na de start strekt. Zy schijnen alle van de kuwen torte start enighe donkere strepen te hebben, hoewel in alle niet even zichtbaar. Zy zijn swart van rug, wit van buik. De maag is, na het segghen van

Aristoteles, vleesig, daar an d'een zijde veel byhangfels uit voortkomen, en an d'ander maar een, ghelijk de selve feit. *Rondeletius* zegt, datse heel anders is als in de vlees-etende vissen, namentlijk dicht en vleefachtig, als de maag der vogelen, buiten effen, binnen rompelig, van vorm als een glazen wervel, daar de vrouwen mede spinnen. De darmen zijn ook dik, vet, en in bogten gedrayt, daar de milt onder verborgen is, ghelijk de selve zegt, en heeft onder de vin een blaas vol winds gevonden. De lever is bleek, klein, en de maag als met een hand omvanghede. De gal rosch, oft geel, van een waterighe bestendigheid. De *Kestreus* van de selve *Rondeletius*, heeft een lever uitten witte rosch; zijn visch is fachter, lossier, minder wit, en minder vet als in de *Kephalo*. Hy doet 'er by, dat hy een rop heeft, dat de maag in een langwerpig byhangsel eindigt, en datse, als de darmen, altijd ledig is. De steen,

welke de *Kestreus* in het hoofd draagt, word *Echinus* oft *Spondylus* gheuoemt, van haar egelvormige gedaante. De strepen; die van de kuwen na de start lopen, zijn korter als in de *Kephalus*. De *Chelon* oft *Labeo*, heeft swarte even wijdt van malkander staande strepen, van het hoofd totte start. Hy heeft ook dikke uitstekende lippen, waar van hy den naam van *Labeo* oft *Diklip* heeft. Hy is wat kleiner van hoofd als de *Kephalus*, met uitpuilende ogen, sonder dat t'faam-geronne velletje dat hy an 't hoofd, als een oogschel, heeft. Dat het een Zee-visch is, word niet getwijfelt; maar of sy alle de rivieren en poelen bezoeken, is onseker. Daar is by *Aristoteles* noch een ander overstrandige *Kapito*, die als in 't diepste van de zee houd. *Galenus* schrijft, dat hy ook in de poelen voortkomt. Het zy so 't zy, ik oordeel dattet de eigentlijk-gheseide *Kestreus* is, die verre van de zee, ghelijk in de *Nifus*, also ook in andere rivieren overloopt. De *Kephalus* blijven, om het zoete water en de modder, alleenlijk daar omtrent. Maar hoewel zy die waters beminnen, nochtans worden zy van de slachreghens so beschadigt, datse haar gesigt verliezen, gelijk *Aristoteles* verhaalt. De oogen van de *Kephalus* zijn voornamentlijk in den winter wit. Hy is dan mager en blind, het welk in 't land van *Argos*, te *Nauplis*, gebeurt, voornamentlijk indien de Winter scherp is.

Galenus heeft die van de zee van die van de rivieren, uit het getal en hoegroothheid van de graten, onderscheiden, seggende: dat dese meerder, en kleinder hebben. De smaak self geeft een zekerder kenteken. Men seit dat de scherpe en magere *Kephalus* de slechtste is.

Van haar spijs ghevoelen de schrijvers niet eenparig. Datse haar van vlees onthouden, schrijft *Aristoteles*: alleenlijk van levend *Oppianus* en *Elianus*. De selve schrijft ook, dat hy wier en modder eet. Hy is vratig en onverzadelijk, en is daarom tot een spreekwoord gheworden. Zijn begeerlijkheid is dikmaal so groot, dat hy met het slaan van zijn start de spijs weder uitschiet.

Zy zijn so geil in *Phenicie* en *Narbonne*, dat de wijfjes, in de paartijd, de mannetjes, die met een lijn an de kuwen vast ghemaakt en in zee ghelaten, en met de zelve voortgetrokken werden, navolghen tot de strandt, en de mannetjes wederom de wijfjes in de baartijd.

Van haar teling schrijft *Aldrovandus* aldus. Maar wat angaat haar gheboorte en teling. *Aristoteles* schrijft, datter zijn die menen datse alle van self voortkomen, welkers ghevoelen hy wederleit, wijl 'er maar een gheslacht van haar is, dat niet

Galen. de usu part. 3. c. 6.

Arist. H. A. l. 6. c. 13. Arist. de partib. Anim. 4. c. 13.

Arist. H. A. 8. c. 2.

Strab. Geogr. l. 15.

Arist. l. 8. c. 19.

Elia. l. 1. c. 3. Oppian. Halieut.

Plin. H. N. 9. c. 17.

door verfameling, maar uit de modder voortkomt: Doch de wijfjes van andere hebben kuit, en de mannetjes zaat. En zy baren na 't fegghen van den felve eenmaal in 't jaar, maar of zy alle op een tijdt baren, kond gy fwaarlijk uit hem afnemen. Want d'een tijd feit hy dat de Kapito in 't lef van de Lente baard, om dat zijn jonghen laatft voor den dach komen, dan weer datfe alle in de maand December vol werden, dertig dagen dragen, en daar onder telt hy ook de Kapito. Dan zeit hy weder, dat de Keftreus onder de eerfte haar jonghen voort brengen, en datfe in de winter baren, voornamentlijk op die plaatfen daar de rivieren uitschieten. Datfe vol zijnde, ficklijk zijn, en dat het daarom gebeurt, datfe als dan merendeels na 't land lopen, en op die tijd in gedurige beweging zijn, tot datfe ghebaard hebben, maar datfe na de baring gedurig rusten.

Van haar verftand en andere dingen hebt gy dit. Dat fy fo rad zijn datfe, hongerig zijnde, dwarsover een fchip springhen, en als zy de lagen van de viffers merken, als een pijl over de netten vliegen. Datze kromme angels verdacht houden, en daarom als zy daar lang rondfom gefwommen hebben, het aas mette ftart slaan, en 't geen zy affinijten op-eten; en daar na den mond kort inhalende, alleenlijk mette toppen van de lippen dat aas roeren. Getergt zijnde, begeven zy haar om hoog, en foeken te ontvlugten. Indien haar dat mist, houden fy haargheruft, en verwachten met verflagentheid de dood. Wat angaat haar ghebruik in de fpijfe, *Hifefius* zeit, dat alle de *Leucifci* en *Mugiles* van goet zap zijn, licht affchieten, en niet veel voeden. Nammentlijk indien zy in een fuivere zee ghevangen zijn. Want die van de modderighe plaatfen, hoedanige die zijn, welke in *Hetrurie*, in 't meir *Prillinus*, omtrent *Orbatellum*, na de binnen landen ghesonden werden, als ook defe, welke de grachten van *Paduza*, en de doortochten van *Klodia* overvloedig an die van *Ferrarie* en *Venetic* mededelen, hebben een vet, dat de menfchelijke natuur heel tegen is. *Aristoteles* feit, datfe in de beken en meiren, om haar vetheit, beter zijn. *Lyncus Zamius* prijft haar 's Winters, na datfe gebaart hebben.

In de Zomer als de poelen uitdroghen ruiken zy na de modder. In September zijns om 't verrottende flijk ongefonder. De beste zijn die omtrent *Abdera*, daar na die omtrent *Sinope* gevangen werden. Te Rome is haar kuit heel aangenaam, welke, na 't getuigenis van *Iovius*, met twe blazen, het deel van 't zaat afgenomen zijnde, uit de verfche *Kephalus* uitgehaalt werd, en by de oude Grieken den naam van gefoute kuit hadde. Wat de *Geneces*-konft angaat. De maag van de *Mugil*, 't zy tot afch ghe-

brand, oft in den rook gedroogt, en met witte wijn, oft alsem-water gewaffchen, en gegeten, verfterkt niet minder de maag, en als die van de hoenderen in wijn en *Azijn* gekookt, belet zy het braken, dat *Rondeletius* alles befchrijft. De fteentjes in 't hooft zijn goed tegen de pijn der nieren.

V. HOOFT-ST.

Van de Kapito, oft Meirneus Anadromus van Gefnerus.

DE Kapito *Anadromus* hebben *Gefnerus* en *Kentman* befchreven. Hy fchijnt, zeit die, groot van neus, om fijn uitftekend vleefig opperdeel van de mond, gelijk in onfe rivieren die gene, welken wy met den naam van *Neus* befchreven hebben, welken hy ook in de overige delen zo gelijk is, dat men geen onderscheid bemerken kan, ja byna niet in verw, behalven dat defe *Neus* van de *Elve* witter is, en de onfe van de rivier meer donkerachtig. Maar de onze houd het geheel in de rivier; die van de *Elve* loopt ook in zee. Daarenboven is de onze flecht en veracht; die van de *Elve* is onder de beste, voornamentlijk gebraden, gerekent. Dit is ook an te tekenen dat die van de *Elve* met een andere naam ook *Blikka* genoemt is; en dat van de onze een heel andere vifch met den zelve naam, van welken wy onder de *Wit-viffen* gehandelt hebben, gheenoemt werd. Die van *Mifenen* noemen hem ook *Zerta*, welken naam ik ook hoor dat by de *Polen* gebruikt werd.

De *Zerta*, zeit *Kentman*, is een vifch, langwerpig, wit, met kleine fchobben gedekt, en een donkerachtige ruch, met rode vinnen an de kuwen, en het opperdeel met een weinig blauw gemengt. Van de kuwen tot de ftart loopt weerszijds een ftreep, met donkerverwige ftippen gefprenkelt. Het hooft is dikchtig, de oogen zijn fchoon, groot, en wit. De neusgaten niet ver van den mond. De mond is geheel zacht, fonder tanden, en zonder ruwheid, maar van 't begin der krop oft keelgaten is weerszijds een fterk kaaksbeen, met thien lange tanden bezet. De grootste van defe viffen, die omtrent *Mifenen* gevangen werden, wegen twe pond, het pond van *XVI*. oncen. 't Gheheel jaar door loopen fy in de *Elve*, maar meeft omtrent *Pinxter*. Als fy baren, verlopen zy weder, en foeken fpijze, om dat de wijfjes vol kuit zijn. Zy blijven ook, en baren in de *Elve*, daar fy en haar jongen groot en vet werden. Zy eten allerlei kleine vifch, inzonderheid die gheen graten hebben, als ook vliegen en andere gekerfde dieren, die zy in oft weinig boven 't water vanghen. Hy werd onder de beste viffen van de *Elve* om te braden gehouden. Want hy is van aangename fmaak, en wel gekookt fmaakt

fmaakt hy ook niet qualijk. Hy word gefchraapt, ontweit, en ghewaffen, en als het water begint te koken ingeworpen, en dan gefouten, zo lang gezoden tot dat het water byna verkookt is, gelijk veel andere Rivier-viffen ook gezoden werden. Daar zijnder, die by het byna verzoden fop boter doen, en dan de vifch daarin werpen. Daar kan ook wat Azijn bygedaan werden, met een weinig gengber om de fmaak. Gebraden word hy oft enkel zo, oft met een fop van geftampte ajuin, met wijn, zaffraan, gember, en fuiker vermengt, gegeten. Ook is hy niet vreemt ghefchraapt, en in stukken ghefneden, welke in meel gewentelt werden, en alzo in de boter gefnerkt. Dit alles verhaalt *Kentman. Gefnerus* doet 'er by, dat de Zerta niet alleen in de Elve, maar ook in de rivier Sala, by Mifenen, gevanghen werd.

VI. HOOFT - ST.

Van de Kaprus oft Kapriskus, oft Zanfifch.

Aldrov.
de pifcib.
1. 4. c. 8.

DE Kaprus en Kapriskus maakt *Salvianus* de felve, *Rondeletius* verſcheiden. Hier is een grote gelijkheid van namen, en beide worden ſe gezeidt een harde huid te hebben. Maar of de Kapriskus de Choirus van *Strabo*, de Us van andere, en de Mus van *Oppianus*, en *Alianus* de felve zijn, kan met recht ghetwijfelt werden. *Athenens* noemt hem de Kaper Choirus van *Aristoteles*, andere nochtans menen dat hy *Scaphron*, ſommighe *Scaron*, andere weder *Chalcides* behoort genoemt te werden, en dat hy in de ſoete waters leeft. De Porcus Niloticus van *Strabo*, oft liever de Porcafluvialis is kleinder, rond, ſonder ſchadelijke angels op 't hooft. Dies maakt hy de Us de Pfammodites, om dat hy als het landvarken met de muil in 't ſand wroet. *Numenius* maakt hem de felve mette *Zyccion*, welken *Simcon Zethi* zodanige krachten om te voeden toe-eigent, welke andere an de Rhombus toe-fchrijven. *Salvianus* oordeelt hem de felve mette Kapriskus en Chorius, maar *Athenens* rekent uit *Aristoteles* de Mus onder de Zelache oft kraakbenige, en wie zal onſe Kaper daar onder betrekken? *Athenens* meent ook dat hy met de Kaper de zelve is. Zijn beſchrijvingh geven wy uit *Salvianus* heel nauwkeurlijk. De Kaper, zeidt hy, is een viſch als de Mola, weerzijds met een plat hooft, ronde ogen, en die boven in de kop, een kleine mond, en vol tanden. Want beide kaaksbenen zijn met acht ſterke, brede, grote, niet zaaghſwijze, maar verknochte tanden ghewapent. An weerzijden heeft hy vier kuwen, met geen beenachtig deksel, gelijk de andere ſchobviſſen, maar met een brede huid gedekt, en met een matelijke opening, op de wijs van

de vis Mola, doorgaat. En wy moeten niet denken (als *Aristoteles* ſeit, die de minſte hebben, hebben weerzijds een dobbele kuw als de Kaprus, (oft Aper, gelijk *Theodorus* verſtaalt) andere an weerzijden twe, zommighe enkele, andere dobbele als de Kongrus) dat deſe onſe vis de Kongrus niet is, wijl het ook niet waar is, dat de Kongrus an weerzijden twe kuwen heeft, en daarom is het meer te verwonderen waarom *Aristoteles* dit alſo verhaalt. An weerzijden van de kuwen word maar een ronde vin geſien: want die in andere viſſen an weerzijden van den buik ſtaan, heeft hy niet. Op den rug, byna in 't midden, heeft hy 'er dry. Zijn ſcherpe grote angels worden onder malkander met een vlies t'ſamengevoegt, welkers eerſte van de andere twe drydobbel is, en die hy niet alleenlijk alle naar zijn wil kan neerdrukken, maar ſluit die in een beenachtighe groef, die daar toe op den rug uitgeholt is, en gelijk zy alle kunnen gelijklijk opgerecht werden, alſo ook niet een alleen. Op gelijke wijs kunnen ſy ook alle neergedrukt werden, maar niet een alleen. En zy zijn op die wijs gemaakt, dat de eerſte en grootſte, hoewel, angeport geensins kan nederghedrukt werden. Nochtans word de leſte mette minſte moeite geboghen, niet anders als in de kluitbogen, in welke, onder een klein tongetje gedrukt zijnde, den boog doet los ſpringen, om welke gelijkenis deſe onſe viſch te Rome Peſce Baleſtra, oft Boog-viſch genoemt werd. En dat meer te verwonderen is, indien de leſte angel niet geheel word neergedrukt, gelijk de eerſte, ook maar na evenbedeling ghedrukt werd, ſo worden ſe ook aldaar ſo geveſt, dat ſe met geen andryving kunnen gebogen werden, als door het nederdrukken vande alderlaaſte. Na deſe dry angels volgt een vin doorgaans totte ſtart toe. Maar het voorſte deel van den buik is met een ſterk breed krom been gewapent, dat van de plaats van 't hart tot dat deel van den buik, 't welk over de kuwen ſtaat ghebogen, en daar na langs den buik totten aars uitgeſtrekt is, en ten leſten aldaar in een anſienlijken angel eindigt. Maar dat deel van den buik, dat tuſſen die geſeiden angel en den aars overig is, word met veel kleinder, maar heel ſterke en ſaagſwijze anghels verſterkt. Van den aars loopt over den vorderen buik noch een enighe vin, totte ſtart toe. De ſtart die niet allengskens als in andere viſſen, maar ſchierlijk verſcherpt werd, eindigt in een enige en brede vin. Hy heeft een ruime en dikke maag, brede en ſeer bochtige darmen. De lever is witachtig, daar een gal-blaas anhangt.

Hy is met een ſchobbighe huid bedekt, welkers ſchobben meer van een ſlang als een viſch gelijken, want behalven datze op zodanigen orde leggen, dat ſe kruifwijze

strepen maken, hangen sy zo vast an, datse niet kunnen af-geschrap't werden, waarom sijn huid ook so hard is, datse nauwlyk kan doorsneden werden. *Rondeletius* zeidt bevonden te hebben, datse met geen scherpen degen konde door-regen, en datter hout en yvoir mede kan glat gewreven werden. Waaron by *Ælianus* en *Oppianus* met recht den Zee-muis een harde huid toege-eigent word; en *Atheneus*, uit de getuigenis van *Aristoteles*, (hoewel dat nu by *Aristoteles* niet gelesen werd) heeft de Kaprus onder de vissèn met een harde huid getelt. Wat haar verw angaat. Hy is uit den blauwe groen, met enige kleine blauwe stippen, en rode plekken getekent. De gehele visch is van gestalte heel plat en breed, en byna rond. Hy word niet heel groot, want hy weegt zelden meer als twe pond. Waaron

Oppianus en *Ælianus* gezeit hebben, dat hy niet groot van lijfis. Tot hier toe hy. Het is niet alleenlyk een zee-, maar ook een rivier-visch, gelijk *Plinius* en *Aristoteles* gheschreven hebben. In de rivier *Achelous* knorren zy als de Varkens. Hy eet vlees, Krabben, de *Squilla*, en andere schelp-vissèn. Hy leeft eenzaam, en werd zelden gevangen. Dat hy strijdbaar is, zo om dat hy met een harde hui bedekt is, als om dat hy zich op de sterkte van zijn tanden betrouwt, hebben *Ælianus* en *Oppianus*, onder den naam van de Zee-muis, beschreven. Hy heeft harde nocht soete visch: want hy ruikt swaar. *Atheneus* stelt hem onder de hardachtige vissèn.

VII. HOOFD-ST.

Van de Steur.

DE visch, welken wy, met een Gothisz woord, *Sturio* noemen, gelijk als of men zeide *Steriona*, om dat sijn snuit een gedaante van 't voorste van een schip heeft, die word by de huidendaagse Grieken *Xyrich*, gelijk als *Oxyrinchus*, en, na 't seggen van *Bellonius*, by die van *Cyprus* *Morona* gheuoemt. Hy is nocht de *Lupus* 't welk *Poggius Florentinus* wil, gelijk wy in 't vierde hoofdstuk van dit opschrift hebben angewesen, nocht ook de *Attilus*, gelijk *Franciskus Philelphus* meent, wyl de *Attilus* die vis is, welke hedendaags, by de inwoonders an de *Po*, met een oud bewaarde naam, *Attina*, *Adilo*, en *Ladino* genoemt werd. Hy is breder als de *Steur*, in gestalte, smaak, waarde, en byna in de ghehele natuur van die verscheiden; nocht ook de *Tursio* van *Plinius*, 't welk men geloof't dat *Theodorus Gaza* ook gheloof't heeft, wyl die een ghedaante van de *Karchia*, dat is de *Kanicula* oft hond is, (ghelyk *Arche-stratus* by *Atheneus* bewijst) en met de *Tursio*, oft de *Phocena* in de *Pontus* le-

vende jongen baard, en dese kuit voortbrengt, en over al geboren werd. Nocht ook de *Hykka* oft *Hyska*, gelijk *Hermolaus Barbarus*, in sijn brief an *Kortuzius*, verhaalt, wyl zelf *Atheneus*, die alleen an de *Hykka* gedenkt, niet weet wat visch het is, en alleenlyk schrijft dat hy van *Kallimachus* Heilige visch, van de *Cyreners* *Erythrinus*, en van *Hermippus Smyrneus* *Hykka-Julis* gheuoemt werd.

Nocht ook de *Delphijn*, gelijk *Karolus Figulus* gewilt heeft, hoewel zy, angaande de vorm, in vele over-een-komen, om dat die door de geloofwaardigheid der ouden onder de grote vissèn betrokken werd. De *Nijlze* *Delphijn* nochtans, van welke wy by *Solinus* lesen, en welken *Marcellinus* meer den *Delphijn* gelijk, als eigentlyk *Delphijn* noemt, mach men mogelijk voor de *Steur* houden.

Nocht de *Oxyrinchus* van de oude, wyl dese een vlees-eter is, en, gelijk wy by *Atheneus* lesen, met den haak gevangen werd. Of hy voor de *Kaspize* *Oxyrinchus* van *Ælianus* mach gehouden werden, kan de vergelyking anwysen. De *Sirkassi* en andere volkeren vande *Meotis* noemen de *Steur* *Oxyrinchus*, indien wy *Gesnerus* en *Scaliger* gelooven. *Salvianus* heeft, by *Aldrovandus*, teghen *Manardus*, willen bewysen, dat het de *Silurus* van de oude is, dien gy vorder daar breder van handelende kond nazien.

Dat hy die van *Auzonius* is, word niet getwijfelt, en alzo word de *Steur* van *Venantius Fortunatus*, Bisschop oft Opziender van *Poictiers*, die twee hondert jaren na *Auzonius* geleert heeft, genoemt. Dat hy die van de oude niet is, kond gy daar uit speuren, dat hy niet alleenlyk, na 't ghetuigenis van *Iuvenalis*, en zijn oude uitleggers, maar ook van *Anthiphanes*, en *Theodorus Sinopenzis*, by *Atheneus*, een slechte visch by haar gheweest is; als ook om dat gy hem in de *Garone* niet vind, 't welk *Scaliger* anwijst. Dat hy *Galaxia* oft *Galaxia* by *Galenus* gheuoemt werd, zoud ik ghelooven, indien hy niet ontkende dat de zelve in de *Griekse* zee, daar nochtans *Steu*ren zijn, voort-quam. Dat hy de *Accipenser* is, die van de *Elops* en *Anthia* onderscheiden werd, tracht *Rondeletius* geleerdelyk te bewysen, welken *Iunius* navolgt. Tegen zijn gevoelen schijnt te strijden, dat hy zelden te vinden is, en dat hy alleen van alle, met de schobben na 't hoofd ghekeert, teghen 't water op-swemt, gelijk by *Plinius* te lezen is, 't welk *Nigidius Figulus*, gelijk *Zammonikus Sezenus*, by *Makrobius*, verhaalt, ook bevestigt. *Aldrovandus* meent dat de *Steur*, als hy versch gevangen was, *Accipenser* by de *Romeinen*, en *Silurus*, met een *Griekze* naam, als hy uit de vremde hoeken van *Griekenland*

Ælianus. H.A.
l. 4. c. 9.
Plinius. H.N.
l. 11. c. 51.

Ælianus. H.A.
l. 9. c. 41.

Aldrov.
de piscib.
4. c. 9.

Plinius
9. c. 9.

Ælianus. H.A.
l. 17. c. 32.

Iuvenalis
Scaliger. 14.
& 14.

Scaliger
in lect.
Arizon.
l. 9. c. 1.
Galenus
de facult.
Alim. l. 3.

Plinius. H.N.
l. 2. c. 17.
Makrob.
Saturn.
l. 21. c. 2.

land over-gebragt wierd, genoemd is. *Pam-
lus Jovius* heeft van hem dese beschrijving
gegeven. Hy is rond en langwerpig van
lijf, tusschen plat, en rond, middelbaar, na-
mentlijk onder wat plat, met een halfron-
den ruch. Het hoofd is vierkant, en van
gestalte als een kleine graf-naald. Zijn mont
is sonder kaaken, en zonder randen, heel
verscheiden van de vorm van andre vissën,
en dat onder de kin omtrent de krop, en als
een riet rondachtig, en altijd open, kraak-
benig, en heel wit, welkers opening in de
grootste naulijk de dikte van een arm zou-
de kunnen vervullen. Voorts bestaat het
gehele hoofd meer uit een hard en weerach-
tig kraakbeen, als zekere beenders, 't welk
uit een slijmerige vette vochtigheid schijnt
t'zaamgeronnen. De neusgaten daar hy
sich door verkoelt, en die heel klein zijn,
staan boven op de snuit. An weersijden
heeft hy vier kuwen, met een beenachtig
dekfel, niet anders als in de schobvissën.
Hy heeft kleine ogen. Van zijn snuit hangt
een dubbelen baard, als in de barbeel. Op
den gehelen ruch zijn enige dikker schob-
ben, zo hard als been, en met orde onder-
scheiden, daar de scherpte van den rugh-
graat tot verciering midden door-loopt,
gelijk men nu op de heerlijke deuren siet,
welke de yfere en vergulde spijkers op haar
orde gheslagen, heelaartig vercierën. De
overige delen zijn meer met een ruw dek-
fel, oft huid als met schobben bedekt, die
een gedaante van groenachtige, met swart
vermengde verw hebben. De buik is met
een glatte witte huid bekleed. Hy heeft
een dikke harde tong, en een rop over-al
rimpelig. An zijn kuwen twe vinnen, en
even zo veel an den buik omtrent den aars,
behalven welke noch een omtrent de start
is, waar tegen over an den onderbuik een
ander gevoegt is. Maar de start eindigt in
twe vinnen, van welke de bovenste dikker,
en twemaal langer is. De maagh is vlec-
sigh en vast, an den rugh gevoeght, daar
hy niet als met snijden kan af-getrokken
werden. De keeldarm is met rimpels t'saam
getrokken. De lever in twe quabben ver-
deelt, en bleek geverwt, daar de galblaas
in de rechter-zijd heel vast anhanght. De
milt is roodachtig, de darmen zijn dik, en
in dry bochten gedrayt. Hy moet onder de
grote vissën getelt werden, wijl hy in veel
plaatsen wel hondert ponden, en op zom-
mige meer swaar werd. Ik heb te Ferrarie
een Steur gekocht van hondert en veertig
pond, en den zelve an den Doorluchtigen
en Eerwaardighen Johannes Baptista
Kampegio, Bisschop oft Opziender van
Majorke, mijnen roemwaardigen Heer ge-
schonken, die my weinig dagen te voor, om
mijnen arbeid te beter voortgang te geven,
met duizend goude kroonen vereert had-
de. Wat angaat het onderscheid. *Bellonius*

schrijft, datter tusschen de Pontize, Adria-
tize, Franze en Hoogduitze verschil is,
welk in grootte, dikte, en ruwheid van
huid, en in hele swarte, en witte verw kan
verdeelt werden. Dat die van de Saone
en Loire zomtijds achthien voet langh
werden, en de Galeus in vorm en vinnen
gelijk zijn, met een smal lijf, en een huid
boven ruig, onder glat. Dat te Ferrarie en
Bononie silverwitte getoont werden, wel-
kers ruch en zijden als met dry kielen
onderscheiden zijn. *Scaliger* schrijft ook
dat 'er in de rivier Okka in Zarmatia
dryerlei geslagt van Steur gevonden werd,
en de alderwaardigste is die Bialaribitza
genoemt werd. Maar *Hebersteinus* onder-
scheid de Bialaribitza van de Steur. Indien
gy haar plaats beschouwt. In Pontus en
omtrent de poel Meotis zijns overvloedig.
Van daar word de kuit tot klompen ge-
maakt, gesouten en in tonnen geslagen, na
Turkie en Italie overgevoert. In de Thy-
renize en Adriatize-zee word hy zelden
gesien, indienmen *Bellonius* geloven mag.

Hy is nochtans groter in de rivieren, die
hy maar vijf of zes dagen reizens ver op-
schieft, als in de zee, uitgenomen de Tyber,
daar sy kleingevangen werden. Die in de
Elve (waar zy na 't schrijven van *Kentman*
omtrent Pinxtér met hopen inschieten)
ghevangen werden, wegen dikmaal twe
hondert pond van seshien onsen. Ten tij-
de van Johan Frederik de Keurvorst isser
een gevangen, die meer als twee hondert
woeg, die den Vorst voor even zo veel gul-
dens op-kocht. In de Loire en Rhijn zijn
sy ook lekkerder. In de Tanais, Donau,
Rhijn, Tibiskus, de Wixel en Garone wor-
den zy overvloedig gevangen. De spijs van
de Steur zijn geen vis oft mosselen, want hy
is tandeloos, maar vuiligheid en slijm. Som-
mighe hebben na-gelaten dat hy de stille
locht tot spijs gebruikt, maar qualijk.

Izidorus heeft geschreven dat hy in het
soeken van spijs de aarde als de Varkens
met de snuit opgraaft. Wijl hy geen brede
kuwen heeft, word hy door de neusgaten
verkoelt, en zo hy enig water in-swelgt,
dat braakt hy met een gheboghen mond
terstond weder uit. Van zijn sterkte
spreekt *Gesnerus*, uit het verhaal van *Kent-
man* aldus. De Steur is in 't water een heel
sterke visch, als mede op het land, wan-
neer hy op zijn buik steunt; met het slaan
van zijn start stort hy een sterk man neder,
en breekt ook groote swalpen en stukken
houts midden door. Op 't land getrokken
zijnde, slaat hy dikmaal de steenen met
zulken geweld, datter 't vuur uit-springt;
waarom hy van de Vissers voorzichtiglijk
moet gehandelt werden, op dat hy haar de
benen niet an stukken smijt, en 't net scheu-
re. De Ervarene trekken de gevangene met
het net na 't land, en dat niet recht an, maar

zij-

zijdeling, anders zoud hy 't net, alwaar het ses-maal dikker, dwars doorrijten. Alshy anden oever gehaalt is, rechten zy met alle geweld zijn hoofd om hoogh, en buigen de visch ter zijden over: want op die wijs kan hy zijn kracht niet geheel betoonen. Hy schijnt vriendschap met de Salm te houden: want de vissers noemen hem de leidfman van de Salm. Alshy de Ziga uit de zee gejaagt heeft, vervolgt hy die in de rivieren, maar vergeefs, want dese voor-komt hem met zijn rad en gheswindheid. Eertijds, ten tijde van *Trajanus*, waren zy te Rome van zo groten waarde, datze met fluiten en kronen op de tafel gebraght wierden: en de tafel van *Gallonius*, na de getuigenis van *Horatius*, daar door vermaart wierd. De mannetjes zijn beter als de wijfjes; maar deze vol kuit zijnde, word zy voor goed gehouden. *Poggius*, de zoon van Doctor *Poggius*, prees het hoofd. Haar visch is hard, heel vet, slijmigh, en swaar te verteren. De lever is zo soet, na 't seggen van *Albertus*, datze, ten zy met gal gedroopt, walgingh verwekt. De Grieken geven de ghezoute dry namen. Het ghedeelte van den ruch noemen zy *Rachis*. De zijden en ribben *Pleura*, den buik *Hypocclium*. De Kaviar, die uit de kuit gemaakt werd, eten de Grieken en Turken. De selve smaakte den Paus *Iulius* de Tweede ook wel. Zy word ook voor de Joden uit de kuit van Karper gemaakt. Van haar gebruik in de genees-konst komt niet voor. Want 't geen *Plinius* van de *Silurus* verhaalt, komt dezen nauwlijcx toc.

Makrob.
Saturn.
apud
Athen.

VIII. HOOFT - ST.

Van de Galeus Rhodius, oft ander aart van Steur.

Aldrov. de
piscib. l. 4.
c. 10.

VAN de Galeus Rhodius schrijft *Aldrovandus* aldus: *Rondeletius* bewijst zeer wel, dat dese visch, welkers afbeeldzel terstond zal uit-ghedrukt werden, de Galeus Rhodius is, namentlijk om de grote ghelijckheid met de Accipenser en Steur, niet alleenlijk ten aanzien van de gedaante van 't lijf, en de delen; maar ook van de smaak en proef, uitgenomen zeidt hy een eenig onderscheid, 't welk niet als van die gene kan ondervonden werden, die zonder inschokken van dese visch eten, en van een nauwkeurige proef zijn: Want hy smaakt wat wilt, dat nochtans niet als weinig kan zijn: want *Archestratus*, die, in alle de hoeken van de werelt, alle lekkernyen heel neerftig onderzocht heeft, schijnt dat in hem niet angemerkt te hebben, wijl hy meende dat het gheheel de zelve met de Accipenser was, ghelijck *Athenens* verhaalt, die zijn ghevoelen weerleidt. De woorden van *Athenens* wijzen niet alleen

het onderscheid van de Accipenser met de Galeus Rhodius an, maar bewijfen dat hier de rechte Galeus Rhodius beschreven werd. *Archestratus*, zeidt hy, die een leven als *Zardanapalus* leide, van de Galeus Rhodius schrijvende, meent dat hy de zelve met dien is, die by de Romeinen met fluiten en kronen op de maaltijden om-gedraghen werd, en die zy Accipenser noemen. Maar deze is wel een kleine Accipenser, met een langer snuit, en meer drykantig als die. En weinig daarna *Archestratus* van de Galeus Rhodius sprekende, zeidt zijn vrinden op de Vaderlandze wijs ten besten radende, indien zy u de Galeus Rhodius, dien zy *Vulpis* oft *Vos* noemen, niet verkoopen willen, zo rooft hem met ghevaar van u leven. Die van Syrakuzen noemen hem *Vette-hond*. Dit seidt die. Indien ghy de Galeus van Rhodus met de Steur oft Accipenser verghelijkt, zult ghy geen vinden die hem, zeidt *Rondeletius*, beter gelijk, als die wy vertonen: Uitgenomen dat de Steur langer van snuit, en meer drykantigh van lijf is: want anders is hy de Steur, in ghestalte van lijf, scherpe benen van den rug, die schilds-wijs gevormt zijn, en andere an de zijden gheschikt, als ook in vinnen, start, en mond, die in 't opperdeel staet, gheheel ghelijck. Die loopt ook gelijk de Steur, de zee verlatende, na de rivieren: want hy word in de Po en Rhodanus ghevonden, en voor de Steur verkocht, en van de zelve niet onderscheiden, als van luiden van heel nauwkeurige smaak. Dit onderscheid heeft hem *Guilielmus Pelicerius*, Bisschop oft Opziender van Monpeliers, een Man van zonderlinge geleertheid, anghewezen: En ik heb, zo uit het dikker hoofd, en korter en stomper snuit, als uitte proef, de Galeus van Rhodus, oft de Vos, uit-gevonden. Hy smaakt een weinig wild, dat van de Steur niet kan ghezeidt werden, en is harder van visch; van welke smaak hy de naam van Galeus en Vos heeft. Want de Galeus en de Vos, die uit het geslaght van de Galeus is, zijn wild, en onangenaam van smaak. Indien hy nochtans lang in versch water geswommen heeft, is hy in de spijs niet te verzachten. Hy word van zommige, na het zeggen van den zelve *Rondeletius*, ook Kopsghenoemt. Zodanighen van die zelve naam, en heel wel uitgedrukt, heeft *Antonius Musa Brassavolus* an hem, van Ferrarie, over-gezonden. Andere, door de ghelijckheid van den naam bedrogen, noemen hem *Kopzo*: want dat is een naam van een andere visch.

IX. HOOFT-

IX. HOOFT - ST.

*Van de Kataphraetus.*Schouw.
Ichtyol.
1. 6.

DEse visch heeft *Schorveldius* den naam gegeven, en aldus beschreven. Hy is ten hoogste twe hand breed lang, byna drykantig, plat en hoekig van hooft, twe duim breed, an de zijden rondsom met veel knobbeltes beset. Voor omtrent de mond zijn veel dunne krullen. Achter is hy vol scherpe achterwaarts-hellende angels. Hy heeft een krommen snuit, met vier punten gewapent, van welke de twe voorste als een hoornige maan zijn, oft halfkringront; de overighe staan met de anghels achterwaar gekeert. Zijn mond staat in 't opperdeel halfkringrond, klein, en an zijn opening met twe, onder de kin met veel krullen, als een baard, verzien.

De romp is omtrent het hooft platter, achtkantig, omtrent de start zeskantig, voor donker, met swarte plekken, omtrent den buik vol, in welchen midden den aars, en wit is. Hy is geheel met beenachtige schobben beset, in welkers midden een kromme harde knobbel is, die in alle doorgaans het lijf hoekig maakt; het welk na de start heel smal werd. Omtrent de kuwen heeft hy twe breedachtige vinnen, onder den buik even so veel; maar kleinder, uit twe velen bestaande. Op den rug, tusschen twe uitsteekfels, hol, heeft hy twe kleine vinnen met swarte plekken geschildert. De start eindigt in een kleine ronde vin.

Hy heeft gheen tanden; maar in plaats van die ruwe lippen, en in de keelgaten ruwe beentjes, op de wijs van andere. Hy word veel omtrent een eyland van de grote zee, omtrent het Hartogdom Sleeswijk gelegen, en ook veel in de mond van de Elve, en Oder, het hele jaar door, gevangen. De Inwoonders noemen hem Steinbikker, Muller, en Burf hol.

Hy leeft met de Squilla, en andere kleine vischjes, en is, om zijn aangename smaak, wel geacht.

II. OPSCHRIFT.

Van de glatte Vissen.

I. HOOFT-ST.

Van den Huzo.

TOt hier toe hebben wy van de gheschobbe vissen, die haar in de zee en rivieren houden, gehandelt. Nu volgen de ongeschobde, oft glatte, namentlijk de Huzo. *Rondeletius*, de Lampreye, den Aal, de Orbis en Hollosteus van *Bellonius*. De Hu-

zo, welchen *Bellonius* meent dat by de Duitfende naam van huis heeft, noemt *Plinius* mogelijk Morio, die hy seit dat uitten Donau ghehaalt werd, en het Zee-varken niet ongelijk is. Zommighe hebben hem Esfox gheuoemt. By *Alianus*, so ik het wel hebbe, is hy Antaceus Germanicus gheuoemt. Hy is vier-en-twintigh voeten langh, en so groot dat hy nauwlijc met twe paarden kan voortghetrokken werden. *Vadianus* heeft 'er veel van vier hondert, de kleinste van vijftig, dikmaal van een, twe, en dry hondert ponden gesien.

Hy heeft een scherpen rug, niet een been in 't hooft, so wy *Albertus* geloven. Indien andere, veel in 't lijf, weinig kleine, en eer kraakbenig als hecht. In plaats van den ruc-graat is een kraakbeen, dat een groot gat heeft, van 't hooft totte start als met een boor doorgaat, doch ledig. Zijn vet is met zijn smeer vermengt, als in het Varken. Diergelijk verhaalt *Alianus* van zijn Antaceus, en schrijft datse metten ouderdom so groot als een groote Tonyn werden, en so vet in den Ister werden, dat haar buik de mammen van de zogende Zoghghelijk, en met so scherpen huid bekleed zijn, datm' er pieken mede glat kan maken. Hy doet 'er by, datter van 't midden-hooft totte start een sacht en smal vlies loopt, daarmen, als het in de Son gedroogt is, paards-sweepen van maken kan. Hy loopt uitte Pontus in den Donau, en schiet wel hondert vijftig duitse mylen in de zoete rivieren opwaart.

Van zijn vangst schrijft *feker Koopman* an *Gesnerus* aldus: Ik send u, seit hy, een levende gedaante van de visch Huzo. Hy word in den Donau, niet over al, oft op alle tijden, gevangen; maar verhuift zomtijds. Hy bemint vette en kleyachtighe grondt. Hy word omtrent van den Herfst tot Januarius gevangen. Op de lengte van thien mylen tusschen Wenen en Pozonium, gemeenlijk Presburg genoemt, daar an 't eyland Schut, dat een sterk Slot heeft, de laatste plaats van de vangst van dese visch geschiet.

Te Wenen worden veeltijds op de Vrydag vijftig, tseventig, en ook wel hondert Huzonen verkocht. Zy worden overvloedig in Walachie, omtrent Chilia, an de mond van de Donau, daar sy haar in de Pontus ontlast, ghevanghen, en van daar gesouten binnen in 't landt ghevoert. *Vadianus* zeit, datse in de maand October en December ghevanghen, en te Wenen verkocht werden. Hy is heel vreesachtig, en wordt van het minste kleine vischje verjaagt. De Steur wrijft zich gemeenlijk tegen hem, al spelende, an, en jaagt hem in de schuilhoeken, daar hy

hem verscheurt, en alser een vlugt, volgt de ander na. Zy verraden haar self met het beroeren van 't water, en worden so gevangen. Gevangen zijnde, word hy met melk oft wijn gevoed, en niet om langer te leven: want hy word ook niet eer dronken, voor dat hy vier pinten in 't lijf heeft.

Zy zwemmen met scholen, en volgen het geluit der trompetten, en daar omtrent komende, worden sy gevangen. In 't water zijn sy so sterk, datse de vissers dikmaal mette start uitte schuit in 't water slaan. Als het hoofd buiten water verheven is, leggen sy als dood. Bezie vorder *Alianus* van het vangen van de Antaceus.

Wat angaat haar ghebruik in de spijs: de rugh smaakt als kalfs-, en de buik als varkens-vlees. Het meeste deel word ghefouten. Daar is niet lekkerder als haar hom, en de kuit word ook gegeten.

II. HOOFT-ST.

Van de Eperlanus oft Smelt-roodlein.

IN de monden ('t zijn de woorden van *Aldrovandus*) van de rivieren, die in de zee vloeyen, ghelijc te Rohan en te Antwerpen, is die visch overvloedich, na het seggen van *Rondeletius*, en Eperlan (welken naam hy als een lantynse ghevolgt heeft) van zijn heldere verw ghe-noemt, waar mede hy de parlen ghelijc is.

Maar zo hy van de Parl ghe-noemt werdt, moet hy niet Eperlan, van Parl, ghe-noemt werden, wyl Eperlan gheen Neerlandisch woord is. Hy seidt nochtans ook dat hy als de *Atherina* doorschijnig is; en *Bellonius* noemt hem Epelanus. Dese sejt ook dat hy by de Engelze Schmelt ghe-noemt werdt, oft van zijn reuk, (want hy ruikt so lieflijk als een viöl, waarom sommighe menen dat hy ook also moct ghe-noemt werden; en tot een bewijs, omdat *Alianus* de visch *Thymallus* also, van de reuk van de thym, genoemt heeft) oft van zijn vet; maar *Gesnerus* houd het eerste voor goed, om dat smelle, by de Engelze, ruiken betekent.

Maar smelt word by de Neerlanders eigentlijk van de vettigheid genoemt, van welke de Engelse moghelijk dat woordt ontleent hebben. Beide schrijven zy datter twe gheslachten zijn, een zee- en rivier-visch. Maar *Rondeletius* sejt dat die van de zee een strand-, en *Bellonius* een Klip-visch is.

Wederom *Rondeletius*, de Epelan in een zee- en rivier-visch onderscheidende, geeft te kennen datse in ghestalte van lijf niet veel verschelen, en daarom ver-toont hy maar een afbeeldsel; daar tegen *Bellonius*

twe, en heel verscheiden: waar uit men oordelen moet, dat die van de rivier van *Rondeletius*, van de zee-Eperlan niet verscheelt. *Bellonius* schrijft ook, dat die van de zee ten deel in fout, en zoet water leeft. En *Rondeletius* geeft ook te kennen, dat hy uitte zee in de rivieren loopt, wyl hy sejt dat hy in de mond van de Zagne, in de rivieren van Engelandt alderbest is.

Hy is by de Engelse overvloedig, maar meer omtrent de wijn-tijd, wanneer hy alderlekkerst is. Hy is rond en dun van lijf, zomtijds een halve voet lang. *Rondeletius* gheeft te kennen, datse somtijds een voet lang werden. Hy is de kleine *Afellus* gelijk, waarom hy uit dat geslacht gecoordeelt werdt, 'twelk *Bellonius* weerlejt, om dat hy glat van lijf is. Hy heeft een groten mond. Tanden in de kaaksbenen, en de tong de *Trutta* heel ghelijc. Zijn tong, zejt *Bellonius*, is als dobbel; dat is, sejt hy, in welkers wortel zich een ander meer achterwaarts ver-toont, daar veel meer tanden in zijn als in de voorste.

Hy heeft vinnen als de Salmen, en voornamentlijk die vette ronde, die achter op den rug staat. De eerste scheid de visch byna in twe evengelijke delen. De start is ghespleten. An weersijden staan vier kuwen, bleekverwig, en na de viölen ruikende.

Hy is doorschijnig van lijf, uitghenomen een swarte streep, die an 't binnenste van den rughgraat hangt. Hy heeft ronde witte steentjes in 't hooft, (welke *Bellonius* zejt dat licht, om de doorschijnigheid van de visch, door de kop heen gesien werden:) in 't achterste van de hersene gelegen, daar het ruggen-merg in de hersene aflat. Het hart leit dicht an de ronde kuwen, en schilvormigh van ghestalte; ook is het rood en kantig, daar sachte bloedrode kliertjes anhangen, die hem als oiren zijn: Want sy werden in 't hart beweegt, 't welk door een middelrif van de lever afgescheiden is, welke maar ene quabbe en langwerpig, na de zijde hangende, heeft. De maag eindigt spits, als de letter V. De milt is heel rood, en breed als het saet van de melde.

En wyl de rechte zijde van de maag sich opwaarts na de lever buigt, wordt sy daar met een knoop onderschept, al waar sy twe uitsteekfels van haar geeft, die als een twe-de maag maken. Na dese volgt een ander, welk gy noch de poorter van de maag, noch den honger oft dunne darm noemen kont: want hy loopt sonder bochten recht na den aars. Maar de rechte word met een knoop onderschept, en is alderroodst. Het darm-scheel is sonder vet, met het welke de maag en darmen so beset zijn, dat

gy seggen foudt, datter niet als vet in den buik was.

Hy eet de Zee-muggen, de Schmeltsling, de Zeeluisen, de Neten, de Duyfentbenen, en dierghelijke uit-werpsels van de zee. Hy is facht van visch, en word in 't einde van de Zomer, oft het begin van den Herfst gevangen.

III. HOOFT-ST.

Van de Lamprey.

DE Lamprey word by de Latynen genoemd Lampetra, niet a Lambendis Petzis, van 't likken der steen-klippen, als van de Alabes van *Plinius*. Het is een visch van de Nijlse poel, en Alabes genoemd, om dat hy, om zijn slobberigheid, mette hand niet kan gevat werden. De geleerde menen dattet de Mustela van *Plinius* en *Anzonius* is. Maar nochtans niet uitte Zee-vissen van *Ælianus*, welke de selve schrijver feit, datse met haar blauwachtige oog-appels de Jecorinus heel ghelijk zijn; met een groter kin, als in de Chremetus: datse wier eten, datse klip-vissen zijn, en de ogen op-eten van alle dode lichamen, die haar voor-komen. Zy zijn ook niet uitte Mustela, die by *Aristoteles* en andere de Galeus is, welke wit is, in de rivieren loopt, en een levende vrugtvoortbrengt. Ik geloof ook niet datse uit het gheslacht van de Murena oft negenoogh zijn, hoewel hy van *Dorion*, by *Atheneus*, niet kwalijk de rivier-negenoogh genoemd werd, om dat die sonder kuwen zijn, en de Lamprey kraakbenen heeft.

Dat het de Lumbricus oft Zee-worm van *Plinius* niet is, sult gy daar uit oordelen, dat hy geheel sonder vinnen is. Maar dat hy uitte Water-wormen van de zelve is, welke *Statius Zebzus*, door gheen klein wonderwerk, uit de rivier Ganges van Indie ghebracht heeft, die twe kuwen hebben, blauw, en tzeitigh ellebogen lang zijn; en *Rondeletius* heeft geloofd datse so grote kragten hadden, datse de Elephanten, die om te drinken komen, angrijpen, en in 't water verscheuren. De selve feit ook, datse uitte Bloedzuighers van *Strabo* zijn, welke hy feit dat in zeker rivier van Lybie voortkomen, en seven ellebogen langh zijn, met doorgate kuwen, die kunnen omgeboghen werden, om datse, als de Bloedtsuighers, an de klippen en het roer van de schepen hangen.

Datse de Tinea Fontana niet zijn, van welke by *Plinius* gelesen werd, gelijk *Hermolaus* meent, is zeker, om dat die onderde gekerfde dieren gerekent werden. Datse Fluta oft Plota kunnen gheenoemt werden, 't gheen *Rondeletius* ook goëdt-

dunkt, om datse niet als boven op 't water zwemmen, om de lucht te scheppen en niet te stikken, staan wy toe. Maar of het den aal Kopæa is, van welke *Archestratus*, by *Atheneus*, gewach maakt, twijfelik.

Hoewel hy sonder been oft Apyrinos is, 't welk den gemenen aal niet toekomt: nochtans schijnt hy, wijl *Agatharcides* feit, dat de Alen Kopaidæ van een wonderbaarlijke grootte zijn, van de Lamprey verscheiden te zijn. *Rondeletius* heeft geoordeelt dat het de Echineis van *Oppianus* is; en van hem verscheelt ook niet de beschrijving van den Echineis, dienghy by *Oppianus* zien kond. *Bellonius* feit, dat hy de Schippers heel schadelijk is, en dat hy met het anhangen van dry dagen lang an het roer, door het tegenstrijdig bewegen van de start, en door zich an de varfch-gearde schepen vast te hechten, de schippers in haar reys vertraagt.

Om van haar geslacht te spreken. Daar is niet een, maar veelderley geslacht van de selve. Daar zijn 'er die uit de zee in de rivieren lopen, en andere die haar geheel van de soute wateren onthouden.

Het Zeegeflagt is dryerley, het groote, de middelbare, by de Hoog-, en Neerduitsen Prikke genoemd; en het klei ste van *Salvianus* afghemaalt, welke, hoewel iemand soude kunnen oordelen datse alleenlijk in ouderdom verschelen, wijl dit maar in verw en grootte van het ander verscheelt. Nochtans bewijst hy datse ook in gedaante verschelen, wijl de grote altijd geplekt, en twee ellebogen lang, en de kleine sonder plekken, en maar een voet lang zijn. Maar de Prik is noit meer als een elleboog lang, en met dwarseswarte strepen verzien.

Wederom zijn by hem de grote niet overal even groot. Want *Iovius* ghetuigt, datse in de Arnus en Tyber heel groot werden; maar datter in alle de rivieren van Vrankrijk, an dees zijde van de Alpen, en voornamentlijk in de uitwateringhen van de Ticinus en Addua, heel kostelijke gevonden werden, hoewel zy niet meer als een kleine vinger dik zijn.

Platina seidt, datter in Vrankrijk an dees zijde van de Alpen, kleine, in Hettrurie middelbare, en te Rome uitten Tyber heel grote gevangen werden. Ten waar wy seiden, dat dit van die schrijvers niet wel was angemerkt. Zy hebben alle, zo die van de rivieren als de zee, eighen, datse een buis in den nek hebben, waar mede zy, als zy an de schepen oft klippen hangen, het water na de kuwen trekken. Haar ruchgraat is ook in alle kraakbenig, en van 't hoeft totte start uitgerekt, welke de Franfen een koorde noemen, die in de Lente teerder, en in de Zomer harderen onangenamer is.

Aldrovandus de pisc. l. 6. c. 13. Plin. H. N. c. 17. l. 9.

Plin. H. N. l. 9. c. 20. l. 9. c. 15.

Strab. geo. gr. l. 17.

Atheneus Dipn. l. 7.

In getal, gefalte en orde van kuwen komen zy overeen, ook mede in mond, vinnen, en gefalte van 't gehele lijf.

Zy zijn de *Muræna*, oft negenoog feer gelijk, uitgenomen het hoofd. Want de mond is nocht in de lengte, nocht in de brede geopent, maar uitgeholt, ghelijk als in de bloedfuigers. *Gesnerus* zegt, datse als een geldbeurs, die met een snoer toegetrokken werd, met haar mond een hout oft steen angrijpen, datse daar an schijnen te fuigen, en dat met zulken kragt, datse nauwlijk kunnen afgetrokken werden, even als een Laatkop: Dat ook de ronde kant van de mond met enighe veseltjes ruig is, welke maken dat de mond te vaster fuigt, en anhangt. In dat hol zijn veel gele scherpe haakachtige tanden, welkers binnenste *Gesnerus* anghemerkt heeft de grootste te zijn, en datse omtrent in twintig orden onderscheiden worden, en als van haar middelpunt na den omkring ghericht zijn, en in ieder orde vier, vijf, oft ses ghevonden werden, datter ook in 't achterste van de mond, een dubbelen rye van kleine tanden is, welkers grootste een saag an wecrzijden met thien tanden gelijkt, en dat die tanden verknocht, maar de overige met een vlies tusschen beide verdeelt zijn. In 't diepste van dat selve hol is, naar 't seggen van *Rondeletius*, een strijdig deeltje, 't welk met zijn tegenkomst het binnenste gat toefluit. Het hart leit onder de kuwen verborgen, en in een kraak-benigh sponsgiachtig en bultig vlies besloten, het is rond, en so groot als een erweet. De lever langwerpig, blauw, en maar van ene quabbe, en sonder gal. Zy hebben alle een rechten en ongheboghen darm. Het overige lijf houd in de wijfjes de lijfmoer vol eyren oft kuit in. Zy hebben ter zijden geen vinnen, en gene om te zwemmen, maar worden met een bochtige beweging van haar lijf voortgedreven, en bewegen haar met vlielachtige vinnen, welkers ene sich op 't uitterste van de stert verheft, en de ander wat hoger. Zy worden met een glatte huid bedekt, welke in de grootste onder swart, en boven wit is, en ter zijden en op den rug met geel en swartachtige plekken besait, welke de kleinste niet heeft. *Gesnerus* zegt dat de grootste een witte plek op den hoofd-top heeft, in 't midden van beide ogen, daar een klein gat voor an is, met een weinig uitpuilent vlies omringt. De prik komt mette grote in verw overeen, maar heeft, in plaars van de genoemde plekken, dwarse strepen. Zy hebben alle, an beide zijden van de stert, zeven gaten; met welke zy het ingesopen water weder uitgeven. *Platina* eigent de *Lamprei* een tong toe. *Rondeletius* ontken datse die hebben. *Salvianus* en *Bellontus* hebben die niet eens gedacht. Zy hebben kleine ronde oogen: In de grootste is de

blauwe oog-appel met een gele kring belopen.

Van de verhuifing der *Lampreyen* hebt gy dit: datse in de Lente verhuiften oft verlopen, en omtrent den dach van *Donatus*, welke is den XVII. *Februarius*, niet meer gesien werden, en dan oft verlopen, oft, met het gehele lijf uitteerende, hoewel het hoofd overblijft, sterven.

De vissers van *Straafbrug* verhalen, datse in 't begin van *May* best zijn, datse van die tijd af, door geduurige beweging, vermageren, en de meeste, voor haar baartijt, sterven: dat de vrugt van de barendende verdwijnt, en noit omtrent *Straafburg* gesien werd; en dat de oude, die niet versterven, mette rivier, voor vloet, in de *May*-maand, weg gedreven werden. Dat de kleine in de zee en rivieren vrucht voortbrengen, en op die tijd, als zy in de rivieren gevangen werden, ook in de zee te vinden zijn; maar datse de overige tijd oft in verborgen plaatsen schuilen, oft van de stranden ver in zee wijken. Dat de grootste in de rivieren seldener zijn, heeft *Salvianus* gheschreven.

Zy genieten water en Mofch. Enighe voeden haar met een toegemaakt aasch, in bronnen en soete wateren, daar zy ook bewaart werden. Zy worden door kentekenen van 't schuim gevonden; gevangen zijnde, worden zy geduurig in 't water gedompelt, met welke zy ook van verre plaatsen in de steden gebracht werden.

Wat angaat haar ghebruik in de spijsse. *Albertus* maakt hem soet en ongefond, en wil dat men hem met wijn toebereide. *Alexander Benedictus* seit, dat hy van goedt zapis. De *Salernitanen* maken hem dik van zap en slijmerig; maar nochtans minder als den aal: en wijl hy ict vergiftigs heeft, willen zy dat hy in de wijn gesmoort werd. Eertijds hadden zy te *Rome* de tweede plaats op tafel na de *Scarus*, die voor de voornaamste gehouden wierd. *Platina*, die mogelijk op het *Roomse Hof* vergramt was, schrijft, dat de natuur wel gedaan hadde, datter te *Rome* uitten *Tyber* heel grote gevangen wierden, wijl aldaar de grote *Slempers* onder zich, om de grootste prijs, streden. Hy seit dat de *Lampreyen* dikmaal voor vijf, ses, ja seven goude kronen gekocht wierden, en certijds van een van de *Langrokken* voor twintig; wijl een ander die selve tegen hem in 't bieden opjoeg. En die *Slokop* en leed niet dat die stoutigheid vergeefs gepleegt wierde; maar heeft dien, wijl hy zijn trots en stoutheid (ik wil niet segghen zotheid) hadde nagevolgt, met hondert goude kronen vercert, op dat hy, ten twedemaal tot opjagen angelijft zijnde, de moed, uit vrese, niet soude laten faken.

Maar sy zijn niet altijd, en op alle plaatsen

fen zo veel gheacht. Want *Iovius* schrijft, dat de Roomse, dat is die van de Tyber, haar grootste waardigheid van haar grootte en smaek hebben, zo datse dikmaal voor thien goude kronen verkocht werden. Inzonderheid in de Lente, en dat met recht: want in 't begin van de Somer word haar ruggen-merch so hard als een zenu; en die van de zee worden altijd voor droog en wilt gehouden. *Iovius* schrijft, datze van haar lekkere toe-bereidingh meer haar eedle smaek verkrijgen, als van haar eigen visch: want sy plegen in Kretize wijn ghesmoort, en haar mond met een Muschaat-noot, en de seven gaten ter zijden an de kuwen met zo veel kruid-nagelsgevult, in Oregogewentelt, en met gestote sinknoten, kruim van brood, oly, kretise wijn, en droge kruiden, op gematigt vuur gekookt te werden; met welk toebereidzel, zeit hy, Leo de X, in zijn nedriger staat, al boertende, om het geselschap te vermaken, den Nar Marianus bedroog: want hy heeft hem een touw, als een Lamprey, gekookt, en, in dat zop gedompelt zijnde, in de grote schotel voor-geset, om zijn bekende vratigheid en slempery te bespotten, welke nu een groot deel van dit sop in-gheslokt hebbende, an dese bedrieglijke klip geraakt is; en als hy lang en veel, met het geen hem tussen de tanden bleef hangen, geworstelt hadde, en een yder hem luid keels uit-lachte, heeft hy heel boertig gheantwoord: ik wensche dat gy my zo dikmaal bedroog; want ik zoude met dit sop niet alleenlijk een touw, maar zelf de ysere boeyen, daar men zodanige gekken, als ghy-lieden, mede boeyt, met groot vermaak op-eten.

IV. HOOFT - ST.

Van den Aal, oft Paling.

Aldrov. de piscib. l. 4. c. 14.

DEN Aal, die de Latijnen *Anguilla*, van zijn gelijkheid met de *Anguis*, dat is slangh, alsoo noemen, is by de oude Grieken *Enchelus* van *Elyos*, om dat hy in 'tgeroerde slijk meest gevangen werd, en by de huidendaagse *Achelus* genoemt. By *Hezychius* lesen wy dat hy van de Lacedemoniers *Lecylatus* genoemt is. Hy is van de vissen *Katadromi*, welke, in varse wateren geteelt zijnde, zich na de zee begeven.

Daar zijn van hem twee geslagten, een groot en klein, die heeft een korter, dikker en breder hoofd, en donkerverwig. Hy houd zich diep in 't water, en by ghebrek van water in 't slijk; daar hy ook uitgegraven werd. Zommige schrijven dat die noit in zee loopt; maar altijd in de grond blijft. *Rondeletius* noemt hem 't mannetje. Dese, die enkelijk Aal genoemt werd, heeft een langer en spits kop, en loopt in zee. Zy zijn in 't algemeen glat en slijberigh, dat

men haar in de hand niet houden kan. Indien sy besloten zijn, kunnen sy gheheel doorbooren, daar maar de strot doorkan. *Aristoteles* geeftse weerzijds vier, maar enkele kuwen.

Anderfins schrijft hy ook, datse weiniger en minder vast-houdende kuwen hebben. *Athenens*, uit *Theophrastus*, datze kleine kuwen hebben. In het huidtje, daar de kuwen mede gedekt zijn, is een kleine scheur, welk de oorzaak is, datse in beroert water licht stikken, en in de locht langher leven. Na 't seggen van de selve *Aristoteles*, hebben sy een rop die weinigh vissen te beurt valt, hoewel die klein is, en sy zelf klein van buik zijn. De gal hangt an de lever; dese is groot, die waterig. Weinige hebben vet in; vele zijn sonder. *Hippokrates* schrijft nochtans datse vet in hebben, 't welk de natuur van de mensch schadelijk is. Maar dit vet is van zijn visch niet verscheiden, waarom elders de wijsgeer seide: sy zijn van haar visch gescheiden, niet vet; waarom sy ook weinigh smeer an haar net hebben. Haar rugh, na 't zegghen van *Plinius*, is dikker als in de *Murena* oft *ne-gen-oogh*; welkers plaats van de vinnen, van dese visch, daar *Lumbricus* of wormen, voor *Lubricus* oft slijberige, gelesen werd, ik herfelt hebbe in de *Lampreye* van *Aristoteles*, welke zeit dat sommige van de lange en glatte, gelijk den Aalen *Konger-aal*, twee vinnen, andere, als de *Murena* oft *ne-gen-oog*, geen hebben. De selve zeit ook, dat dese omtrent de kuwen hangen, en dat sy de bovenste niet hebben. Van den midden-rug, en den aars heeft meer een boord van huid, als een zelfstandigheid van vinnen, de boven-delen van 't lijf belopen.

De maag en darmen zijn langhwerpig: Zy zijn niet alle eenverwig; welke verandert, ten aanzien van 't water waar in zy leven. Die in klaar en vloeyend water houden, zijn wit, zeidt *Salvianus*, van buik, afgrauw oft blauwachtig van rug; maar die in beroert en staande water leven, zijn witachtig van buik, en groenachtig oft swartachtig van rug. Sy hebben een ruime mont, met kleine tanden, die scherp, en in veel ryen verdeelt zijn. Zy zijn ook niet overaleven groot. Na 't seggen van *Plinius*, en *Solinus* werden sy in de *Ganges* dertig voeten lang; en na 't gevoelen van *Athenens*, en *Pauzanus* zijn de Aalen *Kopaidæ*, en die van *Strymon* heel klein. *Archestratus* noemt de *Kopaidæ* ook *Apyreni*. *Gesnerus* en *Dalechamp* willen daar door de *Lampreyen* verstaan hebben, wijl dese, voor graten, kraakbeen hebben. Ik hoor datse in 't dode water (gelijkse dat noemen) van 't Franse *Narbonne* so dik als een arm gevangen werden. In *Italië* wordense dikmaal twintigh pond swaar; maar swaarder zijnder geen gevonden.

Arist. H. A. l. 1. c. 15.

Plin. H. N. l. 9. c. 3. Athenens Dpnoff. 7.

Athen. 1. 7.
Arist. H. A.
1. 6. c. 14.
Aldrov. de
pisc. 1. 4.
c. 14.

Indien ghy haar plaats beziet. *Diphilus* en *Epicharmus* hebben, by *Atheneus*, ook de Zee-aal ghedacht: niet om datze daar groeyen, wijl daar weinige ende noch niet volwassene nimmer, de grote en volwassene zelden ghevonden werden; maar om datze, gelijk *Plinius*, *Aristoteles* en *Oppianus* bevestigen, uit de rivieren in de zee lopen. Datze in geen rivieren, die in den Donau lopen, gevonden werden, maar in alle, die in den Rhijn vloeyen, (hoewel zy dikmaal met de andere een oorsprong hebben) overvloedig zijn, verhalen *Nauklerus* en *Albertus*. De koude van den Donau is daar moghelijk oorzaak van, welkers water voor de engten det Alpen, van 't west na het oosten, vloeyen: Het grootste deel komt uit de Alpen, en stort van 't noorderdeel voor de Alpen neder. Van de Alen *Kopaidæ* prijzen *Pollux* en *Aristophanes* de *Apyrini*, en *Spyridæ*. De zelve, van wonderbare grootte, wierden zomtjids van die van *Bæotia*, op de wijs van de Offerdieren, gekroont, en, bestroyt zijnde, den Goden met gebeden op-geoffert. De *Rheginze*, die de rivier *Lethus*, omtrent *Bernice*, zich toe-eigent, worden anderhalfmaal groter gehouden, als die uit *Macedonia* en het *Meir Copais*. Die in de engte van *Rhegium*, en in de rivier *Meandrus* gevangen werden, hebben ook haar waardigheid. Die van de rivier *Strymon*, van de *Elorus*, en omtrent de rivier *Euklea* van gelijken. Een gedeelte van *Brittanie* word ook, van zijn menigte, het *Aal-* oft *Palingland* gheuoemt, hoewel zy haar daar niet op-houden. Omtrent het doode water worden zy een arm dik. In de poel van *Monpeliërs*, *Latera* gheuoemt, zijze dry of vier ellebogen lang. Uit de rivier *Tarnus*, die niet alleenlijk vermeerderd, maar ook de *Garonne* maakt an dat deel, daar die in deze vloeyt, wordt 'er sulken menigte vervoert, datter op een dach seftien duisend in de korven gevonden zijn. In de rivier *Mintius* word 'er zomtjids duizend, in een klont by een gherolt, gevangen, gelijk 'er by *Kardanus* te lezen staat. Derhalven ontkent *Aristoteles* qualijk, datse in de lopende waters, ghelijc *Scaliger* dat vertaalt, gevonden werden.

Scaliger ad
Arist. H. A.
1. 6. c. 15.

Plin. H. N.
1. 9. c. 61.
Arist. H. A.
1. 6. c. 15.
edit. Scal.

Van haar oorsprong verschelen de schrijven. *Plinius* zeidt, dat haar de Alen tegen de klippen wrijven, en dat afwrijfzel weder levendig werd, en geen andere voorteling hebben. Volgens *Aristoteles* zult gy in de geopende generlei geslacht vinden, nocht eyren, nocht zaat in droge tijden. Maar na de slag-regens, en dat uit die gene, welke ingewanden der aarde genoemt werden; die in 't slijk en verrottingh groeyen, en dat an de Zee-plaatsen, daar het wier groeit. In de staande wateren en rivieren, omtrent de oevers, om dat de lauwt oft

warmte aldaar de verrotting vermeerderd. Met *Plinius* stemt, uit de oude, *Atheneus* en *Oppianus*; uit de jonghe *Rondeletius*. Die hebben gezeidt, datze met onderlinge omhelzing versamelen, en iet slijmerighs uitschieten, uit het welke, in 't slijk, een dier geteelt werd. Dese zeidt datter in 't onderste deel van den buik der wijfjes gheen lijfmoer, nocht in de mannetjeszaat, nocht veel vettigheid gesien werd; maar gesien te hebben datse met omhelzing der lichamen versamelt waren. Ik geloof dat zulkx op beiderlei wijs geschieden kan: want te *Bernice*, in de Schotze Zee, groeyen zy uit een worm; daar na schietenze kuit. Endat is ook het gevoelen van *Rondeletius*.

Want hy doet 'er by, dat als 'ereen paard in de poel *Megalonia* gheworpen was, een weinigh daarna, daar ontalbare Alen uit voort-quamen. Haar voedzel zijn kruid-wortels, en al wat in 't slijk voorkomt. Daar zijnder gezien die kink-vorschen, wormen, en eenige stukken van vissen aten. *Paxamus* zeidt, datze bloed-zuigers eten. *Homerus* dode lichamen. Andere, datse malkander eten. *Plinius* zeidt, zo haar eenige eetbare dingen voor-geworpen werden, datze die inslokken. Nochtans beminnen sy meest suiver water; daarom isser, in zeker ghedeelte van *Brittanie*, gelijk *Albertus*, uit *Beda*, verhaalt, een grote menigte, omtrent het op-komen van de *Zeven-sterren*, dat is in de maand *Juny*, om dat dan, om de tegen-winden die in 't begin van de *Lente* uitbreken, het water noit met slijk beroert werd, voortgekomen. Zy hebben sulken afkeer van onklaar water, datse, na 't seggen van *Aristoteles*, als het water door de winden beroert werd, verstikken, en dat om haar kleine kuwen. *Aristoteles* seit, datse in kleine waters sterven. *Plinius*, datse de winter niet wel verdragen kunnen.

Athen.
dipnos. 1. 7.
Oppianus
Halicut.
1. 2. v. 256.

Arist. H. A.
1. 8. c. 2.

Arist. 1. c.
Plin. H. A.
1. 9. c. 21.

Van haar vorderen aart hebt gy dit: datse 's nachts haar voedsel nemen, en by daag onder 't slijk stil blijven. Datse daarom van andere vissen af-gescheiden leven; dat de dode niet als andere vissen boven drijven, gelijk wy by *Plinius* lezen; datse klein van buik zijn, en weinigh vet hebben: De meeste niets, gelijk *Aristoteles* verhaalt. Datse by stil water uit-blafen, 't welk uit de bubbels bekend werd, en met zulken geslacht van bewegingh, ghelijc de slanghen in de aarde, dat is heel schierlijk beweeght werden, zo dat als de *Water-raaf* haar geheel ingeschokt heeft, zy terstond weder achter uit-schieten, en dat zomtjids tot negen-maal toe. Datze, in den boezem gekropen, den mensch zomtjids zo kunnen omvangen, dat zy hem doden. Datse seven oft acht jaren, om haar kleine kuwen, en om datse weinigh water in-laten, leven. Datze buiten water totten vijfdien oft zefsten dagh, indien sy

Athen. 1. 7.

in

Arist. H.A. l. 8, c. 2. Plinius l. 9, c. 21. in een koele schaduwachtige plaats (want van de Son gheraakt, sterven sy op 't land heel lichtlijk) geleit werden, den Noorden wind wayt, haar bewegen, en in stukken gesneden en gevilt, ook heel lang leven. Datse zo voor den donder schrikken, datse van de grond na boven komen, en zo onlijdszaam in de koude zijn, datse, als alles in 't jaar M C X X V. toe-vroos, in de aarde kropen, en in de Hoy-bergen sich verscholen.

Plin. H.N. l. 32, c. 2. Sy schijnen niet gehelijk sonder tuchting te zijn. Want *Plinius* verhaalt, datse in de bron van Jupiter *Lebradius* uitte hand aten, en haar oir-ringen angehanghen wierden. In de rivier *Arcthuza* van *Chalcidie*, nemen de tamme Alen, met silvere oirringen verciert, spijs van die de selve haar toereiken, gelijk *Athenens* en *Eliaanus* schrijft. Alia. H.A. l. 14, c. 8. *Plutarchus* zeidt, dat dese geheiligde Alen genoemd werden. *Nymphodorus* verhaalt, dat in de rivier *Elorus* de Snoeken en grote Alen zo tam zijn, dat sy het brood uit de handen eten, 't welk ook *Apollodorus* verhaalt in sijn geschicht-boeken. Sy worden vyandlijk gehandelt, uit de vogels, van den Reiger en Water-raaf, uit de viervoerige van den Otter, die nochtans, alleenlijk haar het hoofd afbijtende, doorgaat; zo de Vissers zeggen.

Athenens Dip. l. 7. Wat angaat haar gebruik in de spijs. Het is zeker datse certijds voor heel lekker gehouden zijn. *Menander* noemtse onder de weinig lekkernyen van dat kostelijke gastaal, dat byna een Talent gekost hadde. *Phiterus* zeide dat die rijken ellendig waren, die matig leefden, en geen Aal aten; andere noemdense de *Helena*, oft voor-naamste van alle lekkernyen, de Koningin der wellusten, en die boven de Goden te achten waren. De *Sybaritæ* hielden die gene, welke haar vingen oft verkochten, *Tolvry*, zo *Athenens* verhaalt. *Hifexius* heeft naghelaten, datse in goedheid van sap andere vissen overtreffen, en de maag aangenaam waren. Maar by de Geneesmeesters, hoewel sy zacht van visch zijn, wordense voor tay en slijmerig gehouden. Zy verwekken de ontsteking, de longen, om datse met een vettigheid der natuur van de mensch heel schadelijk zijnde, begaafd zijn. Met haar overtollige vochtigheid, daar zy de delen mede bevochtigen, maken sy een heefche stem. En na 't gevoel van sommige hebben sy iet, ik weet niet wat, dat byna de dood veroorzaakt, indien het niet eerst uitgeworpen werd. Daarom word mogelijk haar 't hoofd, de start, en van sommige een langwerpige swartachtige ader, die overden rug loopt, afgesneden. *Platina*, daar hy een heerlijke bereidingh van de Alen voorgestelt heeft, doet 'er aartig by, datse, also bereid, de vyanden behoren voorgeset te werden, om datse niet goeds in hebben.

Om dese schadelijkheid te vergoeden, aten haar de oude in beet gewentelt, om de vochtigheid te verbeteren en af te vegen. De *Zalernitaanse* School schrijft starcken, dat is dik en straffe wijn voor, gelijk als de rode is: want indien 'er dunne wijn op gedronken werd, zoud de Gijl voor de volle koking na de aderen gedreven werden, en also een quaadzapigheid in de lichamen verwekken. 't Selve geschiet ook evenwel, ten zy gy allengskens, weinig en als proevende die gebruikt.

Van 't gebruik in de Geneest-konst heb ik dit by de schrijvers angemerkt, dat het vet, 't welk in 't koken boven drijft, in de salven tot de blau-geflagen leden gebruikt werd; dat 't geen uit de gebrade afdruipt, de pijn der oiren en zenuwen geneest; dat het op een kaal hoofd gestreken, het hayr doet groeyen; dat het met ganze-vet, sap van rute, alssem, honds-draf, en honds-tongekruid ghemengt, de wonden geneest; dat den rook uit de huid van de gezoute ontfangen, de krimpung van de bloed-loop versacht; en in wijn gesteken, een tegenheid van wijn veroorzaakt: dat den Aal ontweit, gestoten, en in een verglaasde pot ghekookt, met sijn vet en sap, dat op den boom van de pot blijft, de pijn der speenaderen versacht. De *Cingari* schieten de paarden van achter Alen in, om datse vetter schijnen, en haar meer bewegen souden. Sommige paarde-meesters geven de droezighe paarden een Aal in, die weder achter uit-kruipt. Andere laten een kleine van achter insetten, om af te suiveren, en dat zonder gevaar van leven, zo sy zeggen. Ook bevestigt *Gesnerus*, dat een schipper, hem heel wel bekend, een geheel levende inflokte, en weder levendig uitschoot. De selve schrijft, dat zommige uit de gal van den Aal, oft andere vissen, oft ook van de koe-beesten, een goud-gele verw, en de selve met een weinig azijn en krijt tot een klomp maken. Plin. H.N. l. 9, c. 23. *Verrius*, na 't zegghen van *Plinius*, verhaalt, dat de *Prætextati* met de vellen plegen geslagen te werden; en ont kent daarom, dat haar een boete op-geleit was. Maar hy noemt *Prætextati*, die onmondige kinderen, welke het koorn, dat met de ploeg gesocht was, 's nachts dieflijk in stukken sneden, oft verwoesten.

V. HOOFT-ST.

Van de Orbis, Rond-visch oft Egel.

VAn dese visch gedenkt alleen *Plinius*. Plinius l. 32, c. 11. Hy zeit, dat het een heel harde visch is, die *Orbis* genoemd werd. Hy is rond, sonder schobben, en bestaat maar uit een hoofd. *Gesnerus* meent dat hy het *Kranium* oft bekkeneel van *Apulejus* is, om dat Aldrov. de pisc. c. 15. hy in grootte, rondte, en ghelijckheid van tan-

tanden met de mensch over-een-komt.

Rondeletius heeft dry geflachten van hem beschreven. *Aldrovandus* doet 'er het vierde by. De eerste, welke, uitghenomen de start, enkelijk rond van gestalte is, is heel sonder schobben, en met een heel harde huid bedekt, vol scharpe angels, en ruw, sonder snuit, en daarom vertoont sich geen teken van een hoofd. Oft gelijk *Plinius* seit, hy bestaat geheel uit een hoofd, ik zoud liever zeggen uit een buik. Hy heeft een kleinen mond, maar an weersijden twe grote brede tanden. Boven den mond staan twe kleine gaatjes tot werktuigen van 't gehoor oft den reuk, en middelbare ogen. Omtrent het midden-lijf is weersijds een halfkringronde openingh van kuwen; omtrent welke *Salvianus* zeidt, dat hy ook weersijds een, niet heel grote, maar ronde vin heeft, die hy in 't afbeeldsel uitdrukt. *Rondeletius* zeidt datter maar een enige is, als in de Kapriskus. Dese schildertse ook boven op den rug, welken het afbeeldzel van *Bellonius* oft *Salvianus* niet heeft, en hy selfs in sijn beschrijving niet gedenkt. De zelve is nochtans ook te sien in 't afbeeldzel, na het geraamte gemaakt van *Gesnerus*, 't welk hier ook vertoont werd. Het achterdeel van 't lijf eindicht in een korte ronde start, en die in een brede en half-maanswijsronde vin. An welkers midden en boven-deel een vin oprijft, een ander hangt an 't onderdeel vast. Zijn verw is afgrauw, met eenige brede donkere strepen uit het midden van de visch gesproten, en die het achterste deel tot de start toe verciëren. Het is een inwoonder van de Ægyptise Zee. Hy schiet ook in den Nijl, en word in de mond van dien, Saiticum genoemd, ghevangen. Om sijn ongemeenheid word sijn afgetrokken huid met wol gevult, en tot 't cie-raad op-gehangen; en op-gehangen wijft hy met den bek na dat deel van den hemel, van waar de wind wayt. De ander word *Scutatus*, *Scutifer*, en Schild-drager ghe-noemt, en in de Noord-zee gevangen.

Aldrov.
de piscib.
l. 4. c. 16.

Hy is rond van lijf, slijmerig, en met een meer uitstekend hoofd als andere, een groter mond, en heeft meer en kleinder tanden, kleine en heel ronde oogen, de opening der kuwen groter, en tusschen die twe vinnen. Daar onder is voor een borst-been, dat 't welk wy geseidt hebben de gedaante van een schild te zijn. Hy heeft nocht onder, nocht boven vinnen, en de start eindicht in een brede vin. Van 't hoofd heeft hy cyronde beenders, tusschen welke enige angels staan. Het is een ongemene en niet eetbare visch. De derde heeft angels als een Egel, en daarom *Orbis Echinatus* genoemd. Hy heeft zo veel pinnen, dat men hem met de hand niet kan antasten, als an 't uitterste van de start. Hy is korter van hoofd, als de naaft-beschrevene, maar groter en ronder

van lijf, zonder vinnen, behalven in de start die met een vin eindicht. Zommige noemen hem niet qualijk een stekel-varken. Hy kan ook by sommige voor de Schutter van *Alianus* genomen werden, die hy zeidt ^{Ælia. H. A. l. 4. c. 17.} een visch van de Rode Zee te wesen. De *Sagittarius* oft Schutter word in die zee voort-geteelt; en wijl hy een gedaante van den Egel heeft, is hy met veel vaste lange angels gewapent. Maar hier van kunnen die oordelen, die de vissen van de Rode Zee gesien hebben. Ik wil niets onbedachtelijk van onbevondene dingen bevestighen. De vierde, die *Aldrovandus* vertoont, komt in ghestalte van mond met de schildragende over-een. De *Stellatus*, *Asterias*, oft gesternde, is also gheuoemt, om dat hy met starretjes bezaidt is. Hy is van de andere verscheiden, om dat hy nocht an de kuwen, nocht an 't begin van de start vinnen heeft; maar boven het midden van den rug, indien dat niet door onachtzaamheid van de Schilder gedaan is. De vinnen van de start zijn ook an 't einde groen.

VI. HOOFT-ST.

Van de twee vissen, die onder de ronde Egel-vissen konnen betrokken werden.

DEze vissen zijn wellangwerpig; maar *Gesnerus* oordeelt datze niet-te-min tot de ronde konnen getelt werden, zo om datse angels, gelijk de andere, op den ruch hebben, als om datse van het slijm, datter uit den mond loopt, in 't gemeen Snot-tolf genoemd werden. De eerste was van verw omtrent den rug als de land-kinkvorfchen: omtrent de zijden, en onderwaarts uit den blauwe en groen vermengt. Ik hoor datter t' Antwerpen afgrauwe gevangen werden. Alzo spreekt hy. De ander, die hier ook afgebeeld is, en onder den naam van een Snottolf oft Zee-haas over-gezonden, heeft hy uit de afbeelding, 't zy dat die (zo hy zeidt) natuurlijk is, oft iet konstighs bevat, aldus af-ghemaalt. Hy is negen duim en twe hand breed langh, een hand breed: omtrent het midden, voornamentlijk het hoofd, word hy spitser, maar meest na de start: de midden-rug is verheven, met verscheide rondachtige stippen getekent, en met drykantige angels beset, in dry oft vier ryen verdeelt. De opening van de mond is byna ey-rond. An de kuwen zijn twe vinnen, een an 't einde van den ruch, een ander an 't einde van den buik, tusschen welke het achter-deel van 't lijf als af-gescheiden, en met een geledingh schijnt onderscheiden. De start is in dry gespleten, 't zy na de natuur oft de konst. Hy is, zeidt die, welke hem gefonden heeft, heel snotterig. Hy heeft nocht benen nocht visch, en is alleen-

Ieenlijk met een slijmerig vogt vervult. Hy is swaarlijk te vangen. Want als hy den angel oft het net verneemt, maakt hy alles met zijn snot so slijberig, dat hy met een t'saamgetrokken huid licht ontsnapt. Hy schijnt mette andere Snottolf een sachte slijmerige visch, en de drykantige angels gemeen te hebben.

VII. HOOFT-ST.

Van de Helosteus van Bellonius, oft de Ostracion van Gesnerus, en de Katan.

VAn dese visch spreekt *Aldrovandus*, uit *Bellonius* en *Gesnerus*, aldus: Hoewel wy niet weten dat dese mede uitte zee in de Nijl komt, nochtans oordelen wy, uitte hardheid van de huid, dattet een zeevisch is, welke huid byna de schelpen van de Oesters ghelijk is. Waar van *Gesnerus* oordeelt, om dat de Ostracion van *Strabo* onder de Nijlse visschen getelt werd, dat dese visch ook Ostracium oft Oester-visch kan genoemd werden. In den gemenen druk van de boeken van *Strabo* word Stracium gelesen. Maar den Latynsen vertaalter schijnt Ostracium gelesen te hebben: want hy vertaalt, uitte schelp visschen; doch onbedachtelijk: en daar word in 't kort begrip ook Ostracium ghelesen. Maar *Bellonius* heeft hem met geen onbillike naam *Holosteu*m, als oft men seide Heel-been, ghe-noemt. Van vorm, seit hy, helt hy na een vijfhoek; zomtijds is hy een voet lang. De Inwoonders laten hem eerst van al zijn ingewant suiveren, en dan bewaren zy die harde schelp, (oft schelpachtighe huid,) daar hy mede gedekt is, veel jaren onbedorven, om haar winst daar mede te doen, wijl dese visch van de vremde Koopluy, om zijn nieuwigheid, veel gekocht werd.

Maar als hy levend is, heeft hy een kleine angel in de start, en boven en onder de start vinnen, en noch an weersijden een, witte ogen en een kleine mond. Zijn verwit is melk wit, en na 't bleek hellende. Die

welken ik nu enige jaren onder mijn vremdigheden bewaar, en hier afgebeeld ver-toon, is van dat knobbeltje, 't welk boven zijn snuit staat, (het mach een Neus, en de visch selds Nijlse-Neus genoemd werden) tot het einde van de start nauwlijk twemaal negenduim lang. Hy is geheel vijfhoekig, en bestaat byna geheel (gelijk het afbeeldsel ver-toont) uit vijfhoekige leden, welke in 't koken, en door langheid van tijd, van malkander vallen. De opening van de kwen is half kringgrond: nevens welke weersijds een vin is, wel heel klein, ten ansien van 't grote lijf, maar heel sterk; achter den aars een ander dierghelijk plat, maar breed. De stiet is geheel met een huidachtig vel overtrokken, 't welk sodanig, dat te verwonderen is, in het schelpachtig deksel van 't gehele lijf gehecht is, dat het an de zijden daar niet schijnt an vast te zijn. Het is ook niet anders an 't lijf gevoegt, als een roer an een schip, en het most huidachtig zijn, omgeroed en bequaam totte beweging te zijn. De opening van de mond is ten ansien van 't lijf klein, daar weersijds omtrent acht tanden in staan, de muise-tanden niet onghelijk. Beide kaakbenen zijn ook met een huidachtig, en niet schelpachtig deksel bekleed, 't welk onbequaam tot bewegen zijn soude.

Hier hebt gy noch een ander visch van dit geslacht, met een even hard deksel versien, maar die de helft kleinder, nocht met een vijfhoekig lijf, maar een buik drymaal breder als den rug, en enigfins met holachtige zijden begaafd is, welkers geleden ook niet vijfhoekig, maar byna rond zijn, en in ider is een aartig aanzienlijk starretje. De uitpuiling op den midden-rug is geen vin; maar een geheel beenachtige zelfstandigheid, in gedaante als een bult, doch in 't uitterste staat een vin. De andere bovenste delen heeft hy gelijk, behalven dat hy sonder neus is, gelijk ik die ghe-noemt heb, en dat de ogen onder groter knobbelen verscholen zijn.

N H E T

H E T I I I . B O E K .

Van de natuurlijke Beschrijving
van de Vissen.*Van de Rivier - vissen.*

I. OPSCHRIFT.

Van de geschobde Rivier-vissen.

I. HOOFT - ST.

*Van de rivier-Trutta oft Forel.*Aldrovandus de pisc.
l. 5. c. 12.

NA de Zee-vissen, en die uitte zee in de rivieren lopen, volgen de Rivier-vissen, en dese zijn, oft enkelijk sodanige, oft die ook in andere soete waters leven, oft de Poel-vissen. Onder de geschobde Rivier-vissen, is de Trutta oft Forel de eerste. By *Ambrosius Trocta*, a trudendo, van stoten, by *Platina* genoemd, om dat hy altijd tegen de stroom der rivieren opswemt, en die tragt te overwinnen. De Italianen noemen hem *Torrentina*, om dat hy in de beken en riviertjes van het gebergte overvloedig is. Of hy by de oude bekend is, staat onseker; *Figulus* meent dat het de *Thedonis* van *Auzonius* is. *Rondeletius*, *Gillius* en *Bellonius* de *Salaris* van de selve *Auzonius*. *Iovius* de *Lupus Varius*, of gesprengkelde Meir-wolf van *Kolumella*. *Gesnerus* de *Hyrntes* van *Atheneus*. *Figulus* valt tegen, dat hy de *Thedonis*, *Salaris*, en de *Fario* enerlei visch maakt. Dat de *Salaris* een kleine Salm is, hebben wy boven geseit, en de Dichter geeft het opentlijk te kennen. Het is ook de Poel-forel niet, oft de *Zalmonata*, wijl dese in de poelen geboren worden. Dat de *Lupus* tussen de twe bruggen van den *Tyber* ghevanghen werd, hebben wy geseit. Maar de naastgelegen rivieren van *Reatina* geven ons dagelijcx de *Trutta* oft *Forel*. Die haten geweldig de koude, dese beminnen niet als koude plaatsfen. Maar dat *Ælianus* seit datter in de rivier *Astræus* van *Macedonie* vissen voortkomen, die enige sonderlinghe vliegen, boven 't water swermende, najagen; en dat de vissers, in plaats van dese vliegen, haar angels met rode wol bekleeden, daar zy twe hoender-vederen van gele verw byvoegen, om dese vissen te bedriegen, soude met onse *Trutta* oft *Forel* over een komen, indien hy daar de naam byvoegt hadde.

Ælia. H. A.
l. 15. c. 4.

Van de *Pyrntes* meent *Gesnerus* dit. *Mnezitheus* spreekt, als hy seit: uitte die van de rivieren zijn de beste die in de snelstvloeyende rivieren verkeren, ghelyk de *Pyrntes*: Want dese groeyen niet als in heel snel-lopende en koude rivieren, en worden lichter als andere Rivier-vissen verteert. En dit zoude mette *Forel* wel over een komen. Ten waar *Kazoubonus* meende dat men voor oite *pyrntes*, oite *Epiroun iontes* behoorde te schryven, so dat het gevoelen van *Atheneus* is, dat die de beste Rivier-vissen zijn, welke in de die plaatsfen der rivieren, daar het ghevelt van 't water meest na toe helt, en zy aldersnelst zijn, leven, om datse haar meer beweghen. Van haar vorm schrijft *Aldrovandus* aldus:

De *Trutta* oft *Forel* heeft mette *Zalm* veel ghemeen, namentlijk in de vorm van het gehele lijf, als ook de uitterlijke en innerlijke delen: Haar visch is roodt, haar schobben zijn klein, de plekken en stippen, de grootte, en verandering van vorm zijn in beide ghelyk, voornamentlijk omtrent den muil, als mede den naam, (zonderling in de *Trutta Zalmonata*) het oprysen na het boven-water, haar kragt en geswindheid in 't springen, en haar lieflijkheid in de spijs komen zeer over een: waarom het gheen wonder is, dat zommighe menen dat die *Forellen* (welke de *Hoogduitsen* *Lachsforen* noemen) door den ouderdom in *Salmen* veranderen. Zy zwemmen ook met vier vinnen als de *Zalmen*, maar van start zijns meest onderscheiden. Want in de *Zalm* looptse smal af, in de *Trutta* is zy altijd breed: in die is de vin vande start lang en gespleten, als in de *Aloza* oft *Elft*; in de *Trutta* is zy kort, en niet gescheiden. Hier by komt een scherper muil in de *Salm*, als in de *Trutta*. Wederom verschelen zy in de innerlijke delen niet van de *Zalm* en de visch *Umbra*, behalven datse langer, meerder en opentlijker byhangzels an de maag hebben. *Kardanus* seit dat alle de *Forellen* een gemene vorm hebben, dat van die van de rivieren waar is: Want die welke *Zalmonata* byghenaamt wordt, is niet weinig van die verscheiden, gelijk an ieder uitte vergelijking van de

de afbeeldzels kan kennelijk werden. Die geel oft swartachtig zijn, ghetuight *Rondeletius* dat ook van de witte verschelen, vermits die een scherper snuit, en op het voor-hoofd iet als een swarte plek hebben, daaren boven dat de witte kleinder, en minder geel van visch zijn.

De rivier-Trutta, seit *Salvianus*, is in vorm van lijf de *Lupus* seer gelijk, maar korter en stomper, en een weinig krom van muil, met een kleinder mond. De witte is, na 't getuigenis van *Rondeletius*, met het hoofd de *Mugilis* enigfins ghelijc, te weten kort, rondachtig, visachtig, oft liever vet, en melk-wit. De kaaksbenen, en de tong zijn met heel scherpe tanden ghewapent. *Sylvius* zeit, datse zes ryen hebben; de eerste an de lippen vast gewassen, en d'ander vijf van de lip na de racchen hellende, in welke nochtans de tanden rechtstrijdig haakachtig zijn, en de spijs beletten uitte maag weder op te schieten. De selve seit ook datse weerszijds vier kuwen met haakachtighe scherpe harde tanden versien hebben: welke woorden ik niet wel begrype. *Kardanus*, en *Bellonius* zeggen, datse zes tanden an de tong hebben; *Kardanus* doet 'er by, en op zekere orde geschikt, te weten twee voor, even so veel in 't midden, en de andere ter zijden nevens de wortel. Maar van die gene welke voor in de mond staan, schrijft *Bellonius*, datmen lichtlijk vijf ryen in het bovenste deel van het ghemelte kan tellen. Hy heeft onder den buik twee vinnen, recht over die van den rug staande, en twee nevens de wortels van de kuwen, noch een na de start dicht an den aars, die ook recht teghen over de bovenste van den rug staat, die veel kleinder en velachtig is. Hy heeft roodachtighe ooghen, en is met kleine schobben bedekt, met een huid die lichtlijk rimpelt, en van de visch afgestroopt werdt. De rug en by na de gehele visch is uitten witte, met gele stippelen ghesprenkelt. De start eindigt in een korte brede vin. De vin van den rug is mette selve plekken als het lijf ghevlekt, en hy is maar een elleboogh lang.

Zy hebben alleenlijk haar onderscheid van de verwen. *Bellonius* schrijft datse uitte rivier Rilla van Neustria verscheiden geschildert zijn, hoe wel zy op een plaats gevangen werden. Zy worden ook, gelijk *Rondeletius* schrijft, in de rivieren der Bojaren gevonden. Wy lezen datter een van gele verw tot verwondering van vele gevangen is. De swartachtighe met rode plekken getekent, welke verw *Rondeletius* meent datse door den ouderdom bekomen, om datse heel groot zijn, zijn in *Misnia* heel gemeen. Al daar zijn ook *Lachzforen*, met een naam uitte *Zalm* en *Forel*

t'saamgeset genoemt, die met goudgele plekken onderscheiden zijn. De rivieren omtrent *Krottendors* hebben swartachtighe, gelijk ook de rivier het *Zwarte-water* genoemt, 't welk an de stad *Zwarzeburg* vloeit. Zy worden op veel plaatsen heel goed gevonden. En hoewel zy in de grote rivieren ghevonden werden, nochtans blijkt het datse in de kleine, koude, klip-pige, en die tussen het gebergte doorloopen, maar als die de bergen tegen hebben, groeyen en voortkomen. In de hoghe riviertjes van het gebergte, die klein zijn, en weinig water hebben, worden ook grote en schone *Forellen* gevangen: Want sy schieten heel hoog opwaarts, wijl zy tegen stroom met kracht kunnen opdringhen, en mette sprong by na dry oft vier elleboghnen hoogh haar kunnen opwaarts geven, waar uit wy oordelen dat het niet valsch is, 't geen *Paulius Iovius* van de selve schrijft, datse tegen de rivieren, die uitte hoogste rotsen afvallen, met ongelooflijk geweld, opdringen. Van de rivier de *Nargeloofik*, datse in de meir *Velinus*, die huidendaags *Podelucus* ghe-noemt word, met een wonderlijke snelheid, op de wijs der vogelen, voortschieten: welk meir uitten hoogsten top van 't gebergte, eerst in sekere engten t'saamgedrongen, en daar na mette ghehele kragt van 't water afstortende, so dat de onderleggende rotsen niet eens nat werden, als uitten hemel in de rivier de *Nar*, neerstort. 't Selve leert de ondervinding in de rivier *Gardon* te geschieden.

Zy eten het uitwerpsel van de wateren, wormen, water-springhanen, en vischen: jonge baarsen en grundelingen eten sy dikmaal, met sulken graagheid, datse, boven 't water verheven, somtijds in de schuiten vallen. Het gemeen geloof datse gout eten. Zy baren in de maand *October*, in matelijke diepe kuilen, die sy uitgegraven hebben. Zy worden seer in de spijs gepresen, voornamentlijk in dien sy in koude en suivere rivieren voortgekomen zijn.

Die door het opswemmen van de rivieren afgeslooft zijn, en tegen de klippen anstoten, hebben magerder buiken en droger vleesch, maar sy moeten versch gegeten werden. Want dood zijnde, verliesen sy in weinig tijds, om haar vette tederheid, haar smaak, en verrotten. Te *Malakka* in *Oostindie* worden sy gefouten en bewaart, en *Kajaba* genoemt.

II. HOOFT-ST.

Van de andere rivier-Trutta, oft Forel.

BY die van *Beyeren*, seit *Gesnerus*, word een visch, van goede smaak, *Huch* ghe-noemt, ghevonden, die de *Trutta* oft *Forel* enigfins ghelijc is, zoo als

Aldrov.
de piscib.
l. 8. c. 14.

de afbeelding welken, na 't leven afge-
maakt, my den vermaarden Genees-mester
van Aufburg, *Achillis Pyrminius Kasarus*,
heeft toegesonden; als mede, om dat hy die
vette vin op den rug heeft, en met stippen
gesprenkelt is, gelijk onse afbeelding, en die
in 't boek, van de instellingen van Beye-
ren uitgegeven, staat, vertoont: Daar ook
de maat van dese visch werd voorgesteld,
omtrent van twaalf of derthien vinghers;
en hy moet ook niet korter verkocht wer-
den. Dese visch, zo ik hoor, word te Auf-
burg een Rot oft Rottle, van zijn rode
verw oft rode forel, genoemd. Welken
naam de onse geven an de Poel-visch, Um-
bra by de Savoyjarts genoemd. Men seit,
dat hy vraatachtig en in de spijs minder ge-
acht is.

In Karnten worden die rode Huchen
genoemt, die mette Salm vergeleken wer-
den: want men seit datse root van visch, en
goed van smaak zijn, en worden gemeen-
lijk gesouten om te bewaren. Het welk,
hoe het geschieden moet, leert *Balthazar
Stendelius*, in 't einde van 't 4. boek van zijn
Hoogduitse Keuken-beschrijving. De ver-
wen van dese visch zijn in ons afbeeldsel
byna dusdanig. Hy is over al geelachtig;
nochtans meest omtrent de kuwen en o-
gen. De vinnen omtrent de kuwen zijn
rood: De overige, als ook de start, en ten
deel met swartachtige, ten deel met goud-
gele stippen gevlekt. De rug is donker,
weerzijds na 't blauwe hellende, daar hy
met heel swarte stippen gesprenkelt is. By
na van de kuwen totte start loopt een rech-
te swarte streep. De midden-zijden worden
hier en daar met enige blauachtige plekken
onderscheiden. De buik is witachtig, by
de snuit, en de deksels der kuwen is hy
roofoverwig, enz. Voor op 't hooft is hy ook
enigzins groen. Enige, die de afbeelding
van desen onsen Huch sagen, seiden datter
in sommige plaatsen van Duitsland dierge-
lijke gevoedt wierden, gelijk by ons ook
in de vyvers. Datse in de rivier Traga van
Karnten gevonden werden, en datse met
den ouderdom in Salmen veranderen, (na-
mentlijk in gedaante van snuit) gelijk de
Poel-forellen. Hoewel 'er noch andere
Trutta oft Forellen zijn, die de Salm ghe-
lijk zijn.

III. HOOFT-ST.

*Van de Thymallus, Aesch oft
Thym-visch.*

VAn de Thymallus, oft Thym-visch
maakt *Alianus* alleen onder de Gric-
ken, *Ambrozius* onder de Latynen ghe-
wach. *Salvianus* seit dat hy van den Thym,
daar hy na ruikt, also genoemd werd.

Bellonius noemt hem ook Thymus. De

Italianen Temarus, gelijk als *Temerarius*,
oft onvertzaagde, om dat het een plumpe
visch is. Dat het een geslacht van de Trut-
ta is, bewijst zo de stand van zijn vinnen,
als de gehele gestalte van lijf. En hy waar
de Trutta van *Alianus* beter ghelijk, in-
dien hy die tekens hadde, als den Lupus
oft Cephalus, met welke hy schrijft, dat
hy een gemeene gedaante en gelijkheid
heeft. En hoewel hy dese niet seer on-
ghelijk is, nochtans ghelijkt hy meer de
Mugil oft meir-Alet, als den Lupus oft
Meir-wolf. Het hooft is, na bedeling van
't lijf, klein en spits. De mond heeft geen
langwerpig, maar byna een ronde ope-
ning. De buik is uitpuilende. *Rondeletius*
heeftse breder en buikiger afgebeeld als
't behoort. An de kuwen heeft hy twe vin-
nen, twe an den onder-buik, een an den
aars. Op den rug is de eerste groot, met
veel plekken schoon verciert: Onder ten
deel met swarte, ten deel met roodachtige,
boven alleenlijk met rode. De start eindigt
in twe brede vinnen. *Rondeletius* seit dat hy
blauw van lijf is; maar *Bellonius* dat den
rug uitten blauwe na 't donker helt, en
Gesnerus maakt dien donker oft asgrauach-
tig. *Rondeletius* schrijft, dat het zijn kan,
dat die hier uitgedrukt werdt, ten ansien
van plaats en ouderdom verscheelt. Hy
heeft over de zijden swarte strepen, van
welke die ghene, welke de zijden mid-
den doorznijt, van den bovensten angel-
achtighen hock der kuwen uitspruit, en
recht na de start loopt. Daar zijn niet wei-
nig andere over het ghehele lijf, en ider
niet recht over de schobben lopende,
maar met ontalbare bogen en dryhoeken
verscheiden; 't welk onse schilders, seit
Gesnerus, alsiet moeylijkx, niet hebben
afgebeeld. In de myne heeftse de schil-
der heel donker, hoewel na 't leven, uit-
gedrukt. Daar en boven zijn de zijden nu
met plekken, dan met weinig stippen be-
sproeit.

De selve *Gesnerus* schrijft dat hy gesien
heeft, datse in 't begin van December al-
leenlijk weerzijds an de kuwen met eene
streep getekent waren, en datter in 't be-
gin van Juny maar een stip of twe sich open-
baarde. De schobben uit de anmerking van
den selven zijn byna schuin-rond. Want
de zijden, seit hy, en haar kringhen an
weerzijden, gelijken enig afsnydsel, maar
onder en boven zijnse spitsachtig, het
welk hy nochtans ontkent in zijn afbeeld-
sel uitghedrukt te zijn. Hy heeft weer-
zijds vier kuwen, en *Bellonius* doet 'er by,
op de wijs van den Haring en Sardijn,
uit vaste en haakachtighe beentjes be-
staande. De zelve *Bellonius* seit dat hy een
witte tongh vertoont, en zonder tan-
den is, ja zelfs geen tekenen van de selve
anwijst. Daar tegen zeidt *Gesnerus*, dat in
plaats

plaats van de tanden de onder- en opperlip binnewaarts, als een vijl, ruw zijn: En het blijkt dat *Bellonius* daar niet wel op ghelet heeft: want hy zegt elders, dat de visch by de Francen Lavaretus genoemd, in de keel, en an 't begin van den keel-darm, beentjes heeft, hier en daar met thien tanden als in de Themolus gewapent, daar gy andersins in sijn Thymallus en Lavaretus niet dierghelijks vind. Hy heeft een middelbare maag, dikachtige darmen, met veel vets bedekt, en, zo *Bellonius* zeidt, met veel byhangzels an de poorter van de maag, waar an terstond een dunne ronde darm volgt, die na den rechten loopt, daar de vuiligheid in ontfanghen werd, en na den aars schiet. De zelve *Bellonius* schrijft, dat hy zo kleinen hart heeft, dat hy gheloof datter gheen in steekt. *Salvianus* maakt de milt roodachtig. *Gesnerus* bevestigt datze in de zijne, die hy met de hand getast heeft, byna swartachtig is. Na 't seggen van *Bellonius* isse in de visch byna zo groot als de lever, 't welk ik, zegt hy, in geen andere vissen oit gesien hadde; maar langwerpigh, en met vet vermengt. De lever heeft ene quabbe, gelijk de zelve *Bellonius* heeft angemerkt, die terstond de maagh omvanght, daar de keel-darm eindigt. *Salvianus* meent dat hy zonder gal is. Maar *Bellonius* zeidt datze zo klein is, datter nauwlijk eenig teken van blijkt. En *Gesnerus* ontkent ook dat zijn Thymallus oft Thym-visch sonder gal was, maar zeidt dat hy een geelachtige oft goudverwige hadde. *Bellonius* heeft het blaasje, dat in de vissen tot het swimmen bequaam is, altyds vol gesien, en over den ruch-graat uitgestrekt. Als hy heel groot werd, wast hy tot de lengte, zo *Alianus* zeidt, van een elleboog, hoewel die meest gevangen werden kleinder, en, gelijk *Salvianus* zeidt, niet boven een pond swaar zijn. Haar lengte is vijfmaal meer als haar breedte, doch de start daar onder gerekent, ghelijc *Gesnerus* heeft anghemerkt, in die welke hy met de hand handelende beschreven heeft: want hy was dry vinger breed, en veerthien lang. Zy beminnen de suivere, klippige en koude wateren, waar in sy omtrent de klippen gevonden werden, en geen vissen, uitgenomen de Forel, worden meerder in de bergen en vallende rivieren gevangen.

In Hoogduitsland teelt haar den Rhijn. By de Switzers het Meer Lemianus, en de Floha by de Miseners. In Italie de Ticinus, Abdua, en Ambra. In de Po worden zy weinig gevangen. Zy leven met water-gekerfde dieren, met het uitwerpzal van de waters, met duizent-benen, met waterluisen, en met water- en landvloyen. *Alianus* ontkent datse met ander aasch als de mug konnen gevangen werden. *Volaterranus* wil dat hy de Thymallus eet; doch hy alleen onder alle schrijvers. Zy worden

Chryfophagi oft goud-eters genoemd, 't zy oft om datse de kleine stukjes goud om de glans inflokken, oft om datse ook voor veel gelds verkocht werden, en alzo het goud van de slemers verteren. Van haar reuk schrijft *Alianus* aldus: Den reuk van de ghevangene is verwonderens waardigh: want hy ruikt niet vischachtig als andere; maar ghy meent dat gy het versche kruid, daar hy na genoemd is, in de hand hebt. Hy heeft zo lieflijken reuk, dat die hem niet ziet, meent dat hy dat kruid, 't welk de byen heel angenaam en Thym genoemd is, ergens by zich verborgen heeft. *Ambrozius* schrijft, dat van dien, welke zo lieflijk ruikt, lichtlijk kan gezeit werden, hy ruikt na visch oft na de bloemen. Hy word met al sijn delen in de spijs gepresen; nochtans is haar innerlijke reuk an zommige seer anghenaam. Omtrent de Elve worden sy beter als de Trutta oft Forel gehouden. Die in de Athesis, en Addua ghevanghen zijn, maakt *Salvianus* heel lekker. In de Maymaand worden zy meest ghezocht, en in plaats van de klipvissen by de Gences-meefters voor-geschreven.

In de Genees-konst word haar vet zeer gepresen, zo tegen de hard-horigheid, indien het in de May in een vat gedaan en in de Son gheset werd, en 't gheen daar uit druip in de oiren gegoten werd, als tegen de schellen, roodheid en brand der oogen, indien 'er dagelijcx twe druppels met een veer in gelaten werden. *Gesnerus* zeidt dat hy een meisje, dat omgewelfde oogschellen had, 't welk lichtlijk na de kinder-pokken volgt, met dit genees-middel, omtrent tseventig dagen lang geduurig gebruikt; (zo datter dagelijcx een drup ingelaten wierd) heeft sien genesen, en dat in de eerste dagen de roodigheid terstond wech-ghenomen wierd. Hy doet 'er noch by, dat de kruid-mengers dit vet by haar hebben, en dat het veel van haar ghesocht werdt om de ghebreken der ooghen, en de vlekken van de selve te genesen, als mede tot de delen die met heet water oft vuur verbrand zijn.

IV. HOOFT-ST.

Van de rivier-Umbra oft Schaduwvisch.

VAN de rivier-Umbra gedenkt *Auzonius* uit de oude schrijvers in zijn *Mozella*. *Gesnerus* heeft hem voor de selve met de rivier-Forel angenomen, om dat die in de Moezel, daar hy sich in den Rhijn ontlast, overvloedig is. *Rondeletius* heeft hem aldus beschreven: Het is een visch niet alleen met naam, maar ook met de verwe Zee-Umbra ghelijc, waar van sy beide de naam hebben. Want het lijf is donker en

Aldrov. de piscib. li 5. c. 15.

Ambroz. Hexamer. l. 5. c. 11.

Alia. H. A.

schaduwachtig, op de wijs van de belommerde plaatsen, en niet groter als een elleboog. De Francen van Narbonne, uitgenomen die van Montpellier, noemen hem *Umbre*: Het is een visch uit het geslacht van de *Trutta* oft *Forel*, in 't aanzien van lijf de Italiaanze *Karper* gelijk. In vinnen en stand der zelve verscheelt hy niet van de *Trutta*: want hy heeft 'er twee an de kuwen, twe anden buik, eenanden aars; op 't midden van den rug de eerste en grootste, de achterste kleinder, rond en smeerigh, voort kleine en gevlekte schobben. De zelfstandigheid van de visch, en alle sijn innerlijke delen, zijn even de zelve. Maar in hoofd is hy van de *Trutta* oft *Forel* verscheiden, waar mede hy de Italiaanse *Karper*, zo *Gesnerus* zeidt, gelijk is: want hy heeft langher hoofd als de *Forel*, met een kleinder en niet zo wijd gapende mond, een stompe snuit, voornamentlijk an 't onder-kaakbeen, zonder tanden oft grote ruwheid van beide kaakbeenders. Hy heeft wijde oogen, met een goudgeel hoorn-vlies, en een swarten appel. Het lijf word van 't midden allengskens dunder, maar eindigt in een brede start, en een heel brede gekloofde vin. Over 't middenlijf, van de kuwen tot de start, loopt een rechte streep, die hy in 't afbeeldsel niet uitgedrukt heeft. Binnewaarts zijn vier kuwen. De maag is langwerpigh en dik, met een melk-witte vettigheid overtogen, daar veel byhangzels anhangen. De lever is rood, daar een galblaas an gehecht is. De gal is heel swart. De milt lang en ook swart. De darmen lopen zonder bochten na den aars. Hy eet aarde, en geniet water en slijk, en flokt met dese, en met sand ook goude stukjes in; waarom de gemeene man oordeelt dat de *Umbra*, oft *Schauvisch*, met goud gevoed werd: En datter waarlijk goud in de maag en darmen gevonden werd, is zeker. Hy is droog en wit van visch, even als de kleine *Forellen*. In de winter schuilt hy; zomers word hy met de *Trutta* oft *Forel* ghevangen, welken, wijl hy in sap, zelfstandigheid, en veel andere dingen gelijk is, hebben wy hem onder 't geslacht, en de verhandeling van de *Trutta* gevoegt. Hy bemint zeer klaar water. Dit schrijft *Rondeletius*, zonder gewagh te maken van zijn verw, welken *Bellonius* niet versweghen heeft; seggende, dat de gehele visch onder silberwit, en op den rug uitten schaduwblauwe donker is.

V. HOOFT-ST.

Van de Barbus oft Barm.

Onder de oude heeft *Auzonius* ook alleen de *Barbus* oft *Barm* ghedacht. Dien naam hebben hem die velachtighe

krullen gegeven, welke op de wijs van een baard, an beide lippen van deze visch ahangen. *Bellonius* heeft hem met gheen ongevogelijk woord *Mystus* genoemd; en hy zeidt dat hy by 't gemeen der Grieken *Mystacatus* gheenoemt werd. Daar zijn 'er, die hem met de *Zee-Barbeel*, die ook ghebaart is, t'zamen-voegen. In gestalte van lijf is hy de *Mugil*, oft *Squalus* gelijk: want indien gy zijn breedte aanziet, hy is langhwerpig rond, ter zijden een weinig plat. Hy verschilt van de *Mugil*, om dat de vin van den rug met een vaster angel verzien is: de vinnen van den buik zijn geelder, en die van de start is roodachtig: hy is ook langher en spitzer van snuit, en die kraakbenig en vet. Van de *Squalus* verscheelt hy ook in enige merkelijke tekenen: want wijl de *Squalus* de mond en 't uitterste van de snuit, en de *Barm* die an 't onderste deel beneden de snuit heeft, daarom steekt zijn bovenste kaak een weinigh meer uit. De lippen zijn ook veel dikker als in de *Squalus*, en het hoofd platter. Ten laatsten, uit het einde van het boven-kaaksbeen, hangen ter zijden twe andere byhangzels, welke de *Squalus* en *Mugil* niet hebben: maar de zelfstandigheid van de byhangzels is wel velachtigh, doch zacht, slijberigh, rond en roodachtigh. De buik is melk-, en de zijden zijn silberwit. De rug is uit den witte geel, met kleine swarte plekken ghesprenkelt. Hy heeft vier kuwen, welkers openingh heel klein is, waarom hy heel lang uit het water leeft. De streep, die van de zelve afloopt, is minder sienbaar als in andere. Hy heeft geen tanden, maar kleine ogen; een swarten appel, met een goudgele kring belopen. De gal an de lever vast. De darmen in bochten ghedrayt, en met veel vets overtoghen. De lijfmoer is langwerpigh, en in twe ghedeelt, met ontelbare eyren vervult, als de visch swanger is. Hy is veeltijds een pond, somtijds twe, zelden dry pond swaar. *Salvianus* heeft angemerkt, dat hy tot acht pond ghegroeit is. *Bellonius* getuigt datse dikmaal in de Nijl gevangen werden. Maar, zeidt hy, gelijk de Italiaanse *Snoek*, van de onze verscheelt; alsoo ook de Nijlze *Mystus* oft *Barm*. Want onse *Mystus* is gelijk langhwerpig rond; maar de Nijlze is dik en krom van lijf, nochtans zijn sy van de zelve verw, en op de zelve wijs met vier baarden oft knevels verzien. De Nijlze is onze *Brazem* in vorm byna ghelijk: want hy heeft een uitgespannen buik. Hy groeyt in de Nijl tot zulken dikte, dat ik hem te *Memphis* van twintigh pond swaar ghezien heb, waar hy *Mythus* oft *Mystus* gheenoemt is.

Van sijn aart en plaats heeft *Aldrovandus* dit. Hy groeyt wel in de poelen, maar wijl hy meerder in de rivieren voortkomt, is hy meer

Bellonius
de piscib.
l. 1.

meer een rivier- als poelvisch te noemen. *Salvianus* schrijft, datter weinigh poelen zijn, daar de Barm overvloedig is; maar datter in de meeste gheen zijn, en datze daar teghen in alle rivieren voort-ghe-teelt en ghevoed werden, en daarom met recht van *Auzonius* onder zijn moezel-vissen gerekent werden. *Albertus* schrijft, dat hem dat van de Vissers verhaalt is, dat hy sijn kuit bewaart, op datse van andere niet ingeflokt werd: En doet 'erby, dat in de gaten van sijn huis, an den Donau geleghen, deze vissen jaarlijcx, omtrent het evenaren van nacht en dagh, in de lente vergaderen, en zo overvloedig by een komen, datse met de hand gevangen werden; zo dat de inwoonders, zeit hy, op die tijdt altemet wel thien sleden vol met de hand uitwerpen: want dit gheslacht van vissen mach teghen de koude niet, waarom zy 's winters altijd loom zijn; maar Somers altijd suiver en gefond; Dit schrijft hy. Zy eten wier, mossels en vissen; en daar word gezeit datse haar eigen geslacht niet sparen. *Albertus* schrijft ook, datse graag dode lichamen eten. Zy swimmen met scholen, en baren in 't begin der lente omtrent den oever. *Gesnerus* verhaalt, uit anmerking van de vissers, datse graag onder de uitstekende heuvels en oevers verkeeren, en als de varkens in d'aarde graven, zo datse somtijds in de gaten blijven hangen en sterven: en dat haar vinnen dikmaal van de bloedzuigers angetast werden, welke zy, an de steenklippen wrijvende, te gronde helpen, oft zy swimmen na de grootste vloet der rivier, om haar alzo, door de krachtige loop van 't water, af te spoelen. Het blijkt datse met de *Squalus* een verborgen vrindschap houden: want ghelijk in alle Meiren en rivieren, daar de Barm is, ook altijd de *Squalus* ghevonden werd, alzo in teghendeel ook, waar de *Squalus* is, daar verkeert ook de Barm, gelijk *Salvianus* verhaalt. Hy lijd dat hy besloten werd, en de *Squalus* word van ghelijken in de Vijvers vet, en schiet daar kuit.

Wat angaat sijn ghebruik in de spijze: *Kardanus* verwerpt hem geheelijk. An andere, zo hy in suivere en steenachtighe rivieren gevangen werd, smaakt hy wel. Hy is licht om te verteeren, van loslijk sap, van zacht en witte visch, maar met veel graat beset: zy worden an den Rhijn, van May tot Julius, ghepresen. In Augustus, by de Switzers, gelijk *Gesnerus* verhaalt. *Salvianus* zeit, datse in 't begin der Lente smaaklijker zijn. By *Auzonius* zijn de oude meest in waarde. Zommighe leggen haar om haar zachte visch in de wijn. De kuit zeit *Platina* is, inzonderheid in de May-maand, vergiftig. *Garzias* schrijft, als hy om dit te ondersoeken maar alleenlijk twe beten van deze kuit gegeten hadde, wel twe uren daar na

niet qualijks bevonde: maar ten lesten omtrent den avond een grote opblasing in de mond van de maag gevoelde, waar toe ik, zeidt hy, om dat te verdrijven, anijs-zaat ghebruikte, maar vergeefs. Noch een uur daar na vertoonde zich mijn angezicht als iemand die bewijmt, zo dat de omstanders haar verwonderden, en voor mijn leven vreesden. Maar hy voelde ondertussen niet alleen in de maag en buik, maar ook in alle uitterlijke leden een groote verandering, en doen quam hem daar na het bort over, tot dat hem van onder en boven de kuit met grote benauwtheid, verzwakking van krachten, en gevaar van sijn leven afschoot. Dat selve sult gy by *Gesnerus* vinden. Daar zijn sommige die geloven datse dan quaataartig zijn, wanneer sy de bloemen vande Wilge-bomen, die an de oever vande rivieren groeyen, in 't water vallende, eten. Maar wijl nocht de Wilgen, nocht de andere delen van de Barm die kracht hebben, moet de schult een byzonder eigenschap in de natuur toegeschreven werden.

VI. HOOFT-ST.

Van de Kapito oft Groothoofst.

I. LID.

Van de Kupito van Auzonius, oft de Squalus van de oude.

DE visch die wy hier beschrijven zullen, word van sijn grote hoofd by de Latijnen *Kapito* genoemd. By andere volkeren heeft hy verscheide namen bekomen, die by *Aldrovandus*, *Gesnerus*, en *Bellonius* te sien zijn.

Wat het voor een visch by de oude geweest zy, is swaerlijk te segghen. *Bellonius* meent dat het de *Thedonis* van *Auzonius* is, die geen schadelijke graten heeft. *Rondeletius* zeit dat het de *Kapito* van den selven is. *Salvianus* de *Alburnus* van *Auzonius*, en de *Lencesius* van *Galenus*, oft de *Bliek* is. *Aldrovandus* meent dat het de *Squalus* is, gelijk hy te Rome genoemd werd.

Hy is de Zee-grootkop, *Mugil*, en andere in lijfs gestalte gelijk, maar smalder van rug, en platter van lijf. Hy heeft ook maar een vin op den rug. Maar het geslacht van de *Mugil* twe, namentlijk een in 't midden, en een na de start. Ook heeft de *Mugil* eenige donkerachtige strepen, van de kuwen na de start loopende, die *Salvianus* zeidt dat de *Squalus* niet heeft. Nochtans bekendt *Gesnerus* dat hy eene streep heeft, doch die maar weinig gesien werd. De zelve *Salvianus* zeit dat hy een kleine kop heeft; *Rondeletius* daar tegen een dikke en grote, 't welk ook de gemene benamingen te kennen geven: wederom ontkennen zy beide datze

Aldrov.
de piscib.
l. 5. c. 17.

tanden hebben. *Rondeletius* zegt dat de mont alleenlijk ruw is. *Gesnerus* dat de tanden in de keelgaten verborgen zijn, en datter in zijn byna halfronde kaaksbeen, in een dubbele orde, uitterlijk vijf, en innerlijk twee, boven een weinig krom zijnde, gevonden werd. Want *Albertus* schrijft haar ook tanden toe met deze woorden: De tanden van alle visschen zijn heel scherp, uitgenomen weinige, die ter zijden an de keel kaakbenen hebben, ghelyk de Rivier-visschen met grote schobben. De *Barbellus*, (maar dese heeft kleine schobben) de *Monachus* oft Monnik, en enige andere: want dese hebben de tanden wat breed, meer bequaam om de spijs te malen, als om door te snijden; waarom zy ook alle even gelijk zijn: en daarom heeft haar de natuur in de keel verborgen, om dat het water deze visschen, als de mond gesloten is, niet zoude verstikken. Zodanighe tanden heeft meest de *Karper*, gelijk *Cyprianus* zegt. De lippen zijn heel dik, de oogen swart, rondom geel, de hooftslapen ook geelachtig. De mond is roodachtig. An weersijden zijn vier dubbele kuwen. Hy is geheel silverwit; maar de rug blinkt minder als de buik en zijden. De schobben zijn ook blinkend wit, hoekig, breed, met een vel over 't midden belopen, en veel kleine slippeltjes verciert. Zijn visch is vol graten, van welke *Auzonius* ook in de grootkop gewag maakt. Die hem ook, van de grootte zijn 'erschobben, *Schobvisch* genoemd heeft, als hy zingt:

't Gheschobde Groothoofd blinkt dwars door het zandig lis;

Hy is vol kleine graat, van teer en zachte vis.

Gesnerus getuigt, dat als hy, omtrent het begin van October, een heel grote vette volkuit besagh, sich geen graten vertoonden: waarom te gelooven is datze niet altijd, oft niet in alle ouderdom, ghevonden werden. Hy heeft een kleine maag, kleine darmen, een lever uit den witte rood, in 't midden een groene gal, een dubbele blaas vol winds, en een swarte penszak. Hy is veeltijds een pond swaar, zomtijds dry en vier, zelden acht oft negen. Hy leeft niet alleenlijk in de rivieren, maar in de poelen; doch weinige. Hy word in 't Meir Lar gevonden, maar niet in dat van Konstans. Van *Auzonius* word hy onder de *Moezelvisschen*; van *Bellonius* onder die van de rivier *Strymon* gherekent. Hy wil ook wel besloten blijven. In een soete vijver besloten groeit hy, word vet, en teelt jonghen voort. *Varro* zegt uitdrukkelijk: wie had een ander vijver als een soete, en daar in alleenlijk de *Squalus* en *Mugil*? hy kan lang in suiver water behouden werden, indien gy dat dikmaal verandert, het vat tot boven toe vult, en daar niets in werpt, anders stikken zy. Hy eet slijk en vuiligheid; daar-

Bellon. de
Aquat. l. 1.

Varr. R. R.
l. 3.

om word hy, in zommighe plaatzen, van Vrankrijk, *Vilain* gheenoemt: met waterpaardsvliegen, en andere beesjes, die op het water swemmen, van gelijken met veltkrickels, druiven-korlen, en een geslacht van vliegen, die daarom *Alet-muggen* by de Switzers genoemd werden: Ten lesten ook met offenbrein, 't welk daarom van de vissers looslijk an de anghels word vast gheemaakt. Hy baart omtrent den oever, in het einde van de Lente, en 't begin van de Sommer. Zommige hebben, na 't zeggen van *Gesnerus*, verhaalt, datse in de May-maand, an de een zijde, baren, en daar na als de karssen, die de Switzers *Amarellen* noemen, rijp zijn, an de ander zijde. Zy worden onder de schoolvisschen gerekent. Indien gy haar gebruik in de spijs ansiet, word hy onder de slechte visch gerekent. Hy is wel wit van vis, maar onsmakelijk en sacht, die terstond buiten water versletert, en vol graten word. Dit heeft *Auzonius* beide angeroert, als hy singt:

*Hy is vol kleine graat, van teer en zachte vis,
Die haast verrot, en dan onnut op tafels is.*

Voor al worden verworpen die in de meiren, en in grote slijkerige rivieren ghevangen werden: waarom hy te Rome, om dat hy uit de naast-ghelegene Meiren, oft den *Tyber* gehaalt werd, weinig geacht is, hoewel die van den *Tyber* lang in houte vaten levend gehouden werd. Daar tegen die in kleine steenachtige rivieren en beeken ghevangen is, moet niet geheel veracht werden, voornamentlijk als hy volwassen is.

Want dan is hy minder zacht, zo dat deze, gelijk wy van de *Barm* gezeit hebben, in zijn ouderdom, uit *Auzonius*, voor best ghekeurt werd. Zy worden by ons in de Lente voor goed ghekeurt, als zy vol kuit zijn. Andere zeggen datse de gehele winter goed zijn, en ook in de Lente tot het begin van May, maar in de Sommer verworpen werden.

Gesnerus zegt datse by de zijne in December voor goed gehouden werden, en in het begin van October angenaam zijn: op welke tijd, zeidt hy, ik ene vol kuit gevonden hebbe, die groot, en heel vet, en de kuit niet onsmakelijk, en zonder eenige graten was. De zelve zegt ook, dat het hoofd ghebraden voor best gekeurt werd.

II. LID.

Van de rivier-Kapito, oft kleine Squalus.

HY is overvloedig, seit *Gesnerus*, in de rivieren, en int gemeen *Hasle* genoemd. In 't Meir omtrent *Tugium Zanghasle*, oft witvisch, ook met een andere naam *Mayvisch* genoemd, om datze in die maand best zijn. Indien, seidt hy, de Italiaanse naam niet

niet Stretta is, mogelijk van zijn lang en smal lijf) en in 't meir Lar, niet de Gravetta is, bekent hy gheen ander te weten. Maar dit geschreven hebbende, heeft hem een visser van Lukarn verskert, dat hy in 't meir Verbam Letta oft Aletta genoemd werd.

En hy oordeelt dat het mogelijk de selve is, die te Papia Kabacella gheenoemt is. Het Hoogduitse woord Hasle, schijnt een Haas te betekenen; mogelijk om dat hy in geswindheid van swimmen de Hasen gelijk is. Hy noemt haar Cephalus oft kleine rivier-Mugil, om dat hy de rivier-Cephalus oft Squalus meer als de Leuciskus oft Blik gelijk is, so dat hy ontkent zijn afbeeldsel nodig te zijn. Het zijn, seit hy, sachte vischjes, twe oft dry hand breed lang, over den rug uitten groene swartachtig, de start en vin van den rug is groen-grau, de overighe zijn roodachtig, en niet breed. Met dunne schobben, en silverwitte kuwen. Haar visch is vol graten, gelijk de grote rivier-Mugil. Die by ons in de rivieren gevangen worden, hebben, so ik hoor, rode ogen, die van de meiren niet. Daarna heb ik angemerkt, dat die van de poelen boven de ogen geel zijn.

Hy heeft an weersijden van de keelgaten tanden, als de rivier-Kapito oft Grootkop. In zijn kromme kaakbeen, an de buitenste rye, heeft hy 'er vijf grootachtig, binnewaarts twe kleinder, en alle boven een weinig krom. Zy beginnen te baren in 't midden van April, oft een weinig eerder. Op haar tijd (voornamentlijk in May en April, daar na in Junius en Julius, sy worden ook op sommige plaatsen Meyvis van die maant genoemd) worden sy voor aangenaam van smaak, en gesond gehouden. Somtjids groeyen 'er wormen in, (de onse noemen die Ligulas, of Nestelingen) en die zijn heel ongesond. In de Winter zijn se mager, en niet aangenaam. Die van de rivieren zijn ook beter als van de meren: sy moeten in siedende wijn gekookt werden. Ik heb omtrent 't begin van November kuit in dese vis gevonden, die angenamer als de vis selfs was. De selve seit, sy noemen de rivier-Kapito oft Grootkop, met een bynaam de blauwe, om een onderscheit te maken, welken de Hoogduitse voornamentlijk de Zaxen Jeseu noemen. Enige setten over Alauza, maar qualijk, want hy loopt niet uit zee in de rivieren. Hy word in de Elve, en ook in de Donau gevangen, daar hy Jentling genoemd werd. Hy heeft mette rivier-Kapito oft Grootkop veel gelijk, maar is van verw op den rug, en sommige delen van 't hoofd blauw. Hy wort gebraden voor best gehouden. De Hoogduitse omtrent Viadrus, noemen hem Iezits. Die van de March omtrent Viadrus schryven Iese, op andere plaatsen seggenze braadvisch door uitne-

mentheid, om dat hy gemeenlijk gebraden werd, de Polen noemen hem Iaszcz, de Hongaren Zompo. Hy is niet veel geacht, geensins gesond, om dat hy vetachtig is, en niet op de wijs der Klip-vissen wrongelachtig, maar nochtans aangenaam genoeg van smaak. Hy word koud, en meest gebraden gegeten, hoewel ook gesoden, en op andere wyfen. Hy is niet meer als een elleboog lang, en niet boven dry oft vier vingers breed. Hy wort meest na Pasche gevangen.

III. LID.

Van de roofachtige rivier-Kapito, oft Grootkop van Gesnerus.

DIt geslacht van de Kapito noemen de Mizeners Rappe, dat is Raaf, gelijk Aldrov. de piscib. l. 5. c. 20. *Kentman*, door een afbeeldsel an *Gesnerus* overgesonden, te kennen geeft. Om dat hy als die vogel roofachtig, en vratig is, waarom *Gesnerus* ook de bynaam van roofachtige gegeven heeft.

Het is, seit *Kentman*, een Wit-visch, van een silvere glans, maar donker en blauachtig van rug. Hy heeft brede dunne doorschijnende schobben, daar een dun velletje van een silvere glans onder leit; 't welk door de schobben glinsterende, de vis als versilvert toont. Hoedanig ook alle de vissen die wy Wit-visch noemen haar vertonen. Het is een lange dikke visch, maar vol graten. Hy is vijfmaal langer als breed. Zijn tanden staan niet in de mond, maar in de keel (gelijk in andere van dit geslacht) an weersijden seven, langachtig, en uit de kaakbeenders voortgesproten. De maag en darmen famen, zijn solang niet als de vis alleen. Haar ombuiging is drierlei, so dat de maag boven is, waar van de dunne darm afbuigende, onder de selve twe bochten maakt.

Dese dekt an de rechter zijde de lever, (daar een lange gal-blaas anhangt) an de ander zijde de milt. Hy heeft een langwerpige blaas vol winds, als de Snoek, Karp, enz. De grootste worden by de Mizeners gevangen, en worden zes oft zeven pond, van XVI. onsen, swaar.

Gesnerus doet 'er by, dat haar kuwen sacht zijn, als in de Salm, en de vinnen uitten donker roodverwig. Hy heeft zijn naam van 't roven bekomen.

Want hy is als een groot rover in wateren, en niet veel minder als de Silurus (oft Glanis) en de Snoek, oft ook veel meer, en de vissen heel schadelijk: welke hy in 't vervolgen zomtjids op den oever jaagt, en blijft ook zomtjids zelf op de droogte vast. Dese vis groeit in de Elve, en komt van elders daar niet in, en word het gehele jaar door (maar selden en somtjids) gevangen, na sijn baring wordt hy heel groot en vet. Maar hy baart omtrent de bootfchap van

de H. Maagt Maria, op welke tijdt hy uit zijn schuilhoeken met scholen fo wel groot, als klein voortkomt, en dat twe oft dry dagen voor oft na die tijd, en altijd byna zeker. Zy worden dikmaal, fo der geen belet is, wel tzeftigh, meer oft min, t'effens gevangen. Het is een lofe visch, en buiten deestijd, op welke hy nazijnbaring met scholen fwemt, beswaarlijk om te vangen. Ten zy de harde winden maken, dat hy de vissers, oft trekkende netten niet hoort, oft het beroerde water hem 't ghezicht belet: anders blijft hy tussen de landbanken oft platen verborghen en wordt niet lichtlijk met de netten besloten.

Maar buiten die tijd, wordt hy metten angel gevangen, byna op dese wijs. Wyl hy een vratige visch is, worter een visch Phoxinus genoemd, oft een ander vischje anden angel vast gemaakt, en met de lijn gins en herwaarts door 't water geslept, op die plaats, daarmen vermoet dat de andere haar houden. En sy met het vischje den haak ook inschokkende worden se ghevangen. Het is een loflijke visch, van aangename smaak, fo gebraden als gefoden, maar nochtans van vele weinig geacht, om datse de rechte wijs van toebereiden niet weten: Want so hy niet wel bereid wordt, 't sy gefoden oft gebraden, valt hy in veel stukken; Maar indien gy hem geheel behouden wilt, moet gy hem niet in ziedend water, gelijk andere vissen, maar terstond in 't koude werpen, om met het water ghehlyk te koken, dan souden, en byna tot de verkoking vant 't zap laten sieden. Maar wilt gy hem braden, so sult gy hem schrappen en ontweyen, dan wel met sout wryven, en twe uiren daar na braden, en so sal hy goed en lekker van smaak zijn.

Daar zijnder die de gemene braadvissen, enkelijk sonder de kuit oft hom uitnemen, met zaly vullen en fo braden. Andere de kuit, oft hom mette lever en milt uitgenomen hebbende, doen daar veel peper, nagels, sout, korenten, en doyers van eyren in, hier mede gevult zijnde, braden sy de visch, en houden hem fo voor gesonder.

IV. LID.

Van de Orfus der Hoogduitsen, oft Rode Grootkop van Gesnerus.

Aldrov. de piscib. l. 5. c. 12.

DIt geslacht van de Grootkop, seit *Gesnerus*, noemen de Hoogduitsen in 't gemeen een Orf, welk ik noch noit gesien heb, behalven eertijds in zeker viver te Aufburg, waar my dacht dat hy in 't ansien de verw van een Karper hadde, wyl moghelijk het water my 't ghesicht vervalschte. Aldaar heeft my de voorname Genecs-meester, Achilles Pyrminius Kaf-

farus, de af-beeldingh gemeen gemaakt.

Hy is rood van rug, met een witten buik, grote en brede schobben, fo 't schijnt. Zy worden gebraden seer gepresen, voornamentlijk in April en May. Of de streep van de kuwen tot de start heel wel recht (tegen de wijs van andere vissen) is uitgedrukt, staat te ondersoeken. Het Hoogduitse, dat boek de Beyerse instellingen bevat, stelt dese visch in de selve vorm voor van 12. oft 13. vingers lengte, onder welke maat zy niet mogen ghevanghen werden. Daar nochtans toegestaan is, de ghemene Grootkop van *Auzonius* van neghen vingers lengte te mogen vangen. Waar uit ik vermoede datse (ik noem hem Grfus, hoewel hy van de zee-Orphus veel verscheelt) veel groter moet werden. Hy word in verscheiden plaatzen van Hoogduitland, anders (maar mette naaste namen) Orf Erfle, Norfling, Wurfling, en ook elders indien ik niet bedrogen ben Elfr genoemd. By de Hollanders is de Elfr de Aloza oft Elft. Men seit, dat hy buiten tijds gevangen vol graten is. Ik hoor dat dese van twederlei geslacht is, dat zommige gebraden wit van visch zijn, welke te Aufburg ghemeenlijk Wit-visch genoemd werden, en andere rood, oft geelachtig, gelijk de Forel, oft *Trutta Zalmonata*. Men seit ook dat dese visch overvloedig te Neurenberg, in de rivier Begniz gevangen werd, en dat die van rode visch voor best gekeurt werden: maar datter in 't uitterlijk ansien gheen onderscheid in is. Dat de schobben breder als in de Thym-visch oft *Thymallus* zijn, dat sy hard, wrongelachtig en gefont van visch zijn, fo datse zelfs in de Mazelen toegestaan werden te eten, maar datse minder aangenaam als de Forel oft *Trutta* zijn. *Bellonius* de afbeelding van dese visch by my gesien hebbende, zeide ook datse in vorm na by de *Squalus*, dat is de rivier-Grootkop, quam. Ik hoor dat het een lekkere visch is, en van grote waarde: Dat hy vliegen eet, en minder likker als de Karper, maar dikker is, en te Aufburg, Neurenberg, en elders niet in de meiren of rivieren, maar byna alleenlijk in de vivers ghevonden werd. Daar zijnder, die hem mette visch *Pigo pikone* van 't meir Lar, en *Verban* gelijken: en my geseit hebben, dat hy op de selve wijs, op zekere tijd van 't jaar, enige knobbels, als spijker-hoofden, uit zijn schobben voorbrengt. Of hy dan meer totte Karper, oft totte Grootkoppen behoort, laat ik die gene oordelen, welke die vissengereed en na by hebben.

VII. HOOFT-

VII. HOOFD-ST.

Van de Leucifkus.

DAt onder de naam van de Leucifkus, al het geslacht van de Mugil, van *Hifesus* by *Atheneus* begrepen werd, hebben wy boven, zo ik meen, gheseyt. *Galenus* maakt 'er een rivieren meirvisch, van zijn geslacht af. *Salvianus* gheloof, dat het de *Squalus* is, maar qualijk. Hy wordt by de huidendaagse Grieken *Leukorinus* ghe-noemt. *Bellonius* schrijft, dat hy bequame-lijk *Albicilla*, oft *Witstart* kan ghe-noemt werden. By andere volkeren voornament-lijk de Hoogduitsen, heeft hy verscheide namen. In Hoogduitland, omtrent Straaf-burg, word hy een Lauk genoemd, by de Zwitzers, met een verkleinend woordt, *Laugele*; met welken naam *Gelenus* meen-de (gelijk *Gesnerus* seit) dat hy ghe-noemt konde werden, als of men *Leucillon*, dat is *Albicula* oft *Witje* zeide, ghelijk oft de Grieken hem eertijds so genoemd, en de Hoogduitsen van haar die naam ont-leent hadden. In sommige meiren van Zwitserland, gelijk omtrent *Tugium*, en *Biela* word hy *Uvinger*, en van de Savoi-jarts omtrent *Neokomum Vengeron* ge-noemt.

Aldrov. de piscib. l. 5. c. 22.

Galen. de facult. Aliment. l. 3.

Bellon. de Aquat. l. 2.

Nochtans is de visch in 't meir *Leman Vangeton* genoemd, van dese verscheiden, welken de Zwitsers van zijn rode vinnen de naam gegeven hebben. De *Brelenpes* noemen dese ook *Onhopt*, dat is sonder hoof. Want de hoofden afgehouden zijnde, senden sy die gedroogt na andere plaat-sen. Als de heel kleine met scholen fwemmen, worden sy van de Zwitsers seelen, oft zielen genoemd.

De Inwoonders van het meir *Akronion* verschelen in de namen. Te *Lindanie* noemen sy die *Grafig*: te *Uberling Laugele*. Te *Konstans Zienfische* oft *Grafing*, als sy klein zijn, maar de grote noemen se *Agonen*, *Agunen* en *Lagenen*. Want sy seggen dat het schobbige vischjes, naulijk groter als een handbreed zijn, die vele niet eten willen, om datse haar omtrent de kakhuisen houden, maar datse op haar tijdt heel goed zijn.

's Zomers seggen se groeyener wormen in, welke 't gemeen nestels noemt, en dan zijne ongesond. Zy draghen haar kuit tot *Junius* toe, en dan schieten sy. Zy versame-len niet alleen onder malkander, maar ook met die brede meirvissen, die de Zwitsers *Rotten* noemen, en met de *Scardulus*, oft *Brazem*, waar van een visch tussen beide voortgeteelt werd, een *Drittvisch* oft derde genoemd.

Maar daar is noch een ander *Agon* in de meren van *Italie*. En men moet sich wachtē datmen de Hoogduitsen naam *Grafing* niet

vermengen met een riviervischje, 't welk *Greffling* oft *Kressling* genoemd werd. In 't meir *Dun* genoemd, omtrent *Bern* in *Zwitserlant*, wort dit geslagt van de *Leucifkus* of *Witvis Blauling* genoemd. d'Onse noemen een heel andere meirvisch, met die selve naam. *Glyssen* van haar glans also genoemd, is een naam alle vissen gemeen die *Laugele* oft *Swalen* ghe-noemt werden. Hy is met vinnen gedekt, die met kleine streepjes onderscheiden zijn. Enige vermengen hem mette voorgaande *Leucifkus* van *Rondeletius*. Maar dese, seit hy, verscheelt in breedte, en is spits van snuit, anders is hy van vinnen, en 't getal der selver, en in stand gelijk. De Roomse vissers na 't seggen van *Bellonius* onderscheiden hem niet van de *Squalus*. Zy onderkennen ook de Rivier-vissen so naukeurig niet als de Franssen. Want de *Leucifkus* is vrolijker van aanzien, en met kleinder schobben bedekt, wit van verw, en tusschen zijn schobben, als met strepen onderscheiden. Hy heeft een gesplete start, en witte vinnen, doch niet so breed als de *Leucifkus*. Dese word daar en boven groter als de *Leucifkus*. De *Alburnus* is de selve *Leucifkus* ook gelijk, maar breder van lijf, met verhevener vinnen, en mette onderste lip beter inghestop. Daar is ook onderscheid in de streep die weersijds het lichaam doorsnijdt. Want die is in de *Leucifkus* zo krom niet als in de *Alburnus*. De *Alburnus* heeft ook een ronder beloop van lijf, dat meer na de *Cephalus* helt. *Bellonius* seit, dat hy geen beginfels van tanden heeft, maar hy heeft hem mogelijk niet neerstig besien. Want *Gesnerus* heeft weersijds in de keel het kromme kaakbeen, met vijf tandjes gewapent bevonden, als in de *Bellerus*. *Albertus* seit, dat hy weersijds in de keel een beweeglijk kaakbeen heeft.

In de *Po*, gelijk *Gesnerus* verhaalt, word hy noit meer als negen duim lang, byna met een even-ghelijke dikte, van het hooft totte start. De mond opent zich in de lengte, en de opper-kaak schiet boven niet over. *Gesnerus* doet 'er ook by, dat hy by de zijne een weinigh groter in de rivier, als in 't meir gevanghen werdt. Datse langwerpig, niet breed, en de *Haringen* in gedaante gelijk zijn, maar wat korter, zoo ik dat wel onthouden heb. Dat hy op den rug donker, uitten geel, en groen vermengt geverwt is, dat de vinnen witachtig zijn oft weinigh rood vermengt hebben. Dat de streep, waar mede de verw der zijden bepaalt werdt, als een *Regenboogh* uitten gele en groene glinstert. *Rondeletius* zeit ook, datse ten deel donkergeel, en groen is. Dat hy een kleine maag heeft, een grote lever, en daar an een gal-blaas, ten lesten dat hy heel vet werd. Op wat plaats hy tot spijs mach

gebruikt worden, hebben wy by *Galenus*, die feit dat hy, toebereid zijnde, veel beter werd, om dat alles, wat slijmerig van smaak is, daar door weg genomen werd, en dat de versche beter als de lang-gefoute is. *Bellonius* getuigt, datse, noch niet vervoert zijnde, in 't begin der Lente in groot getal gevangen werden, en met een weinig fouts gesprengt, en gedroogt, na Konstantinopelen ghevoert, en aldaar in de maanden May, Junius, en Julius verkocht werden. Dat haar vangst grootst in de meir Epirus is: datse de Venetianen veel gebruiken, en besorgen datse haar met schepen vol toegesonden werden, en mette selve Epirise naam, welk Scauranikus is, haar ook Scauranka noemen: welke, seit hy, hoewelse groter als de Leukorinus zijn, nochtans worden beide die vissen met fout ghesprengt, gerookt en gedroogt, gelijk onse Haringen, na de vremdelingen gesonden. Aldus *Bellonius*. *Gesnerus* schrijft, datse in April en May gepresen werden; en dat hy die in Februarius niet onsmakelijk bevonden heeft, wanneer sy vol hom waren, datse van de zijne ook in die maand goedt ghekeurt werden. En datse in Italic, voornamentlijk in de Winter, gevangen werden. *Grapaldus* prijstse an 't spit met fout, azijn, oly, peper, en kaneel, gedroopt en gebraden. Ten lesten *Rondeletius* seit ook, datse zacht en aangenaam van visch zijn, dat haar vet de pijn der oiren geneest, en met de gal van de selve vermengt de duisterheid der ogen verdrijft.

VIII. HOOFT-ST.

Van de eerste Leuciskus, oft Bliet van Rondeletius.

DEse gedaante van de Leuciskus oft Bliet wort in Italic Lascha, in Vrankrijk Hardon, om dat hy langen tijd in water-vaatjes kan bewaart werden. Elders by de selve Italianen wordt hy Dorada, om dat zijn hooft in die landstreck 'goud-blinkend is. By de Zwitfers word hy Roteringe, oft Roodoog genoemt, welke onder de Zee-mugiles, die in de rivieren lopen, van *Aristoteles* gherekent werd. Hy is de rivier-Kapito en Cephalus, oft Grootkop, ten ansien van lijf en gestalte, stand en getal van vinnen en schobben gelijk; maar kleinder van hooft, en breder van lijf. Met een blauwen rug, eengroenachtigen hals, een witte buik, en geelachtige ogen. Hy heeft geen tanden, maar an 't uiterste van 't verhemelte beenders. *Bellonius* ontkenet datse oit zo groot als een Karper werden: en seit datse platter als de Squalus van lijf zijn, en roodachtige vinnen hebben. Dat ook de kleine Gardons de vin van de start langer uitsteken als de Leuciskus: (zo noemt hy

de laatst-voorgaande visch) en dat hy, eer hy tot het uiterste van de vin, welke gheklooft is, eindigt, rond werd. Dat hy met breder schobben gedekt is. Dat hy met het hooft self meer na de Leuciskus, als de Squalus helt. Dat hy langwerpiger, en een weinig dikker lijf al de Abrama heeft; en ten lesten swarter van rug als de Squalus, en na 't goudtgeel hellende is. In de rivier Ambra word hy overvloedig gevangen. En het meir Penizinus brengt ook lekkere voort. Zy zijn rad en heel levend. Zy hebben alle kuit, en worden geloof alle wijfjes te zijn. Hy is vast en rosch van visch. Hy begint zijn kuit in April te schieten, en dat duurt tot midden in May.

Zy worden, eer sy kuit schieten, gepresen. In Januarius, Maart en April, en de gehele Winter, matelijk. Daar zijnder die haar in April en May pryzen. Zy worden in siedende wijn gekookt. *Rondeletius* seit datse slap van visch, en weinig voedende zijn.

IX. HOOFT-ST.

Van de Oxyrinchus, de Houting oft Spitsneus van Rondeletius; van de Nijlse Raaf oft Korvus Niloticus; en de Neus-visch van Albertus. M.

DE naam van Oxyrinchus of Spitsneus word onder de veel-betekende ghetelt. By *Diphilus*, zo *Atheneus* seit, is het de Rivier-mugil. En so *Rondeletius* te kennen geeft, de selve met de boven-genoemde Gordon van de Franfen. By *Strabo*, *Ælianus*, en andere word hy onder de Nijlvissen gerekent. En by den selven *Ælianus* voor een visch van de Rode-zee; en ten lesten voor een visch van 't Kaspise meir gehouden, ghelijk in 't Hooftstuk van de Steurgefeit is. Van alle welke so ik meen de Spitsneus oft Houting van *Rondeletius* verscheiden is. Hy word by de Antwerpenaars Houting genoemt, en heeft een langen dunnen en heel scherpe snuit, waarom hy meent, dat die met recht van hem Oxyrinchus genoemt is. Ten waar hy liever wilt dat hy rivier-Sphyrena gheenoemt werd, om dat die van de zee een fachten swarten snuit met de Sphyrena gelijk heeft. Hy heeft beter schobben, dry vinnen op den rug, even wijd van malkander staande; even so veel an den buik als de Barm. Men mag vragen oft het de selve is, die by de Friesen Znepel genoemt werd, van de vogel Scolopax oft Znep, welchen de Franfen, van zijn langen bek, Bekkaffe noemen. *Gesnerus* verhaalt ook, datter in de rivier de Elve een zeker visch Zneppelfinghen genoemt wert; maar hy is van de boven-geroerde verscheiden: want hy is klein en wit, de rivier-Kapito oft Grootkop gelijk.

De

Bellonius de piscib. l. 1.

Aldrov. de piscib. l. 5. c. 25.

Bellon. de Aquat. l. 2.

Aldrov. de piscib. l. 5. c. 24.

Aldrov.
de piscib.
l. 5. c. 25.
& 26.

De Korvus Nilotikus, oft Nijl-raaf, is in ghesalte van lijf de Mugiles ghelijk. Maar het hoofd, na evenbedeling van het lijf, (want hy is twemaal negen duim lang) is klein. Het onder-kaakbeen is korter als het bovenste. Weerzijds an de kuwen staat een vin. Op den rugh, beneden het midden, een ander langwerpig; boven tegen den aars noch een ander, en een an den buik. Van deze visch weet ik niet meer te zeggen.

De Nazus, oft Neus-vis, heeft zijn naam van de ghesalte van zijn mond oft sijn dikke neus, gy kont hem heel wel Neus-vis noemen; en om dat hy de opperlip oft snuit dik, krom, en stomp heeft, word hy niet qualijk by de Grieken Pachirinchus, en Simon; en in 't Latijn Simus oft Bultneus genoemt. Van gheslacht is hy de Squalus, en de rivier-Leuciskus ghelijk, dat hy met de ghesalte van 't gheheele lijf te kennen geeft. En *Albertus* getuigt ook, dat hy de Monnik, dat is de rivier-Kapito, oft Grootkop gelijk, maar dunder is, en een heel dikke neus heeft. *Gesnerus* zeit, datter zijn die dese visch met de rivier-Barm vergelijken, ten aanzien der ghesalte van 't lijf. Andere met de vissen in 't ghemeen by de Hoogduitzen Erffen ghenoeemt. Hy meent self datse in ghedaante, verw, en schobben de rivier-Grootkop gelijk zijn; maar, zeit hy, zy worden zo groot niet. *Lonicerus* zeidt, datse twe oft dry handen breed zijn, en een zonderlinge vorm van mond hebben. Haar buik is binnen met een heel swart vlies belopen, waarom de Hoogduitzen dese visch, met een boertighe naam, Scriba oft Schrijver noemen. De mond helt een weinigh neerwaarts. Hy heeft een steen in 't hoofd, na 't zeggen van *Albertus*. Zy worden in de rivieren, en grachten gevangen: want zy lopen graag in de grachten, zeit deselve *Gesnerus*; maar zy komen niet in de Meiren, als an haar begin, en inzonderheid in de Lente. *Albertus* zeit, dat het een visch van de Donau is, en die wateren, welke in de Donau vloeyen. Hy eet slijk en vuiligheid. Hy is wit en slap van visch, en vol graten, gelijk de Kapito oft Grootkop, en veel andre rivier-vissen, inzonderheid omtrent de start. Zy worden in de Lente vet, en voor best ghehouden; nochtans by de Switzers in November geprezen, zo zy immers prijzens waardig zijn: want haar visch is altijd slap en onsmakelijk, waarom zy meer ghebraden als gesoden werden. In den Rhijn zijn de beste. Wy lesen in seker Hoogduits boekje, van de vissen beschreven, datze in Februarius, en Maart, als de Wilgen druipen, best gekeurt werden. Dit alles byna schrijft *Gesnerus*.

X. HOOFT-ST.

Van de rivier-Gobio oft Posch.

I. LID.

Van de Gobius non Capitatus, oft Posch.

DE rivier-Gobio is tweederlei, de een Aldrov. de piscib. l. 5. c. 17. Non Capitatus, de ander Capitatus genoemt. Van de Non Capitatus gedenkt *Dorion*, by *Atheneus*, onder de rivier-vissen, mogelijk ook *Aristoteles*, als hy zeit, datse in de rivieren vet werden. Hy is te Milan Vari-ra, mogelijk gelijk als varius oft verscheiden genoemt: want hy is overal met swarte ronde plekken onderscheiden. Hy is by de Hoogduitsen Kressling, by andere Leuteffer genoemt, om dat hy de verdronken doden eet. Van *Gesnerus* wort hy aldus beschreven: onze Gobio is Gressling genoemt, welken ik, onlangs in 't Meir gevangen, doorsien hebbe, was in de maand Januarius vol kuit, met een baard, uit een knevel van ider hoek der lippen, met een swarten oog-appel, in den omring witachtig. Over 't midden der zijden liepen, van 't hoofd tot de start, enige swartachtige ronde plekken, na evenbedeling van 't lijf groot, en omtrent thien in getal, die daar na ider van malkander scheiden, ghelijk ook op den rugh. De start, en vin van den rugh, is ook gheplekt, de blaas in twe ghedeelt, en, na evenbedeling, groot. De visch is veeltijds vijf oft ses vingers lang. Hy heeft een groenachtige gal, en een gespleten start; den mond, als hy open staat, rond, die als uit een sloofje uitsteekt, en neerwaarts helt. De stenen in zijn herzene zijn heel klein. Dit verhaalt hy.

Hy is met kleine schobben gedekt, hoewel hy van *Auzonius*, die gezongen heeft dat hy de knevels van een baard ghelijk is, onder de rivier-vissen getelt werd; nochtans word hy ook in de Meiren gevangen. Hy leeft op de grond en in 't slijk, waarom wy ook gezeit hebben, dat hy by sommige Grondeling genoemt werd. Hy eet mosch oft wier, ook sand, en de kleine vischjes, Meirswaluw genoemt. Men gelooft dat hy verdronken menschen eet, waarom sommige hem Mensch-eter noemen, welk mogelijk andere angeport heeft, om te zegghen datse uit de hersene van de paarden voortkomen; datse die, in 't water gheworpen zijnde, ook eten, is niet buiten reden: want *Bellonius* getuigt, datse de hoofden van de koebeesten, in 't water geworpen, graagh eten; en dat de inwoonders van de rivier de Loire, hier van kondschap hebbende, die hoofden daar toe bewaren, en met die in 't water te werpen de Gobio oft Posch anlokken, om haar daar na beter te vangen.

't Zelve getuigt ook *Rondeletius*. Zy worden licht en overvloedig gevangen, zegt *Gesnerus*, omtrent de oevers van ons Meir, met een geflacht van netten, Strofzbaren ghe-noemt.

Zy fchieten fomtijds 'twe oft dry-maal 's jaars haar kuit. Men zegt na 't getuigenis van *Albertus*, datse Zomers met wormen in den buik ghequelt werden. *Rondeletius* zeidt datse zacht en onsmakelijk van vifch zijn, en zomtijds een quaadaartigheid hebben, en dat de Genes-meesters bedrogen zijn, die willen datmen de sieken Rivier-pofch zal voorfetten, menende dat in dese de zelve goed zapigheid is, die *Galenus* zeidt in de Zee-pofch te zijn, en dat deze de andere in veel deelen overtreffen, die na het flijk smaken. De fchrijver van de natuur der dingen, zeidt datze gezonder zijn als zy zandig water tot voedzel hebben. En *Gesnerus* zeidt datse gezoden vast en niet verwerpelijke vifch hebben.

NB. Wy betrekken tot de *Gobio* oft Pofch, de vifch Rhoak, een ongemeen voedster-kind van de Mein, welken de Viffers Obrifz oft Obrefz ghelijk als Obkrefz noemen: want hy fchijnt midden tuffen de Pofch en Baars te zijn. Dese afbeeldingh ver-toont de XXXI. plaat, in die gestalte en vorm, in welke hy met twee andere van zijn makkers niet ver van Frankfort op den 16. April 1649. gevangen is.

II. LID.

Van de Gobius Capitatus.

Dese Pofch heeft zijn naam van zijn hooft, dat na bedelingh van het lijf groot is, bekomen. Hy heeft niet alleen onder de Italianen, maar ook onder de Hoogduitzen verscheide namen gekregen. Onder de Switfers word hy Gropp, in Karnten Kop, in Frankenland Kaolrapp: elders Mul. Omtrent Trenten in dat deel daar men Hooghduits spreekt, Tholiman genoemd; de Zaxen hebben hem van zijn byna bolronde hooft verscheide namen gegeven, als Keulingh, Kulingk, Kulheit, Kaulheupt. In 't Engels word hy Bulhed, van een Stiershooft, als of men Offekop zeide, namentlijk om fijn grootte, en niet om de vorm genoemd. *Rondeletius* en *Bellonius* willen dat het de *Boitus* van *Aristoteles* is; maar wijl hy zeidt dat hy alleen fch in de rivieren onder de ftenen houd, dat andere ook ghemeen is, kan daar uit niet bepaalt werden. By die van Kremona word hy Bot van Bufo, dat een pad betekent, en daar in 't gemeen Botto genoemd, en die hy metten mismaakten mond gelijk is. Het is een vifchje, de vifser kinkvorfch gelijk, indien

men kleine dingen met grote verghelijken mach, in gefalte van lijf en verw: want hy is groot, plat, en breed van hooft, met een grote mond, fonder tanden, maar in plaats van die met ruwe lippen al een vijl gekerft, met twee vinnen an de kuwen fchoon ghekrukt, twee andere kleine wat lager, in het midden van den boven-buik witte langwerpige, een van den aars na de start: op den rug met andre dobbele, en niet enkele als *Rondeletius* fchrijft, versien, die mogelijk een ander ghedaante, ons onbekent, zeidt *Gesnerus*, gezien heeft: want de start, dien hy fijn Kottus toe-eigent, is na even bedeling veel langer als in onze. Uit dese vinnen vanden rug is die korter, die naaft het hooft ftaat; die langher, welke na de start helt, dien hy nochtans niet bereikt, en dat in de rivier- en meir-pofch even gelijk. De ogen ftrekken opwaarts. Hy heeft vier kuwen, een grote lever fonder gal, en indien gy zijn klein lijf anfiet, een grote maag. Het wijfje is overvloedigh vol kuit, welke in de borst tot twee ronde bollen vergadert, twee mammen ver-toont, die met een fwart vlies bekleet werden. Hy heeft ftenen in 't hooft. Die in de meiren houden (ghelijk *Gesnerus* met het voorbeeld van 't Zurichze meir bewijft) zijn niet alleenlijk kleinder, als die van de rivieren, maar ook in gedaante verscheiden, hoewel haar 't ghemeen niet onderscheid: want dese zijn witter, en die veel swarter, (het lijf is gefprenkelt, ten deel met witte en donkere flippen, en ten deel met fwarte dwarse plekken onderscheiden,) met veel kleine fcherpe, maar korte graatjes byna onfichtbaar omtrent de kuwen, daar de vingers in 't opwaarts wrijven an blijven hangen. De ooghappel is ten deel wat groenachtigh, en blinkt als een kostelijke fteen, infonderheid tegen de Son. Hy loopt niet uitte meir in de rivieren, nocht die van de rivieren in de meiren. Zy zijn in fmaak ook veel flechter als die van de rivieren. Die afbeelding die *Aldrovandus* geeft, is van *Gesnerus*, en een weinigh verscheiden van die *Rondeletius* ver-toont, in een enkele vin op den rug, en de langwerpige start als een pinceel: waar uit te vermoeden is, datter omtrent Mompeliers een ander geflacht van de Kottus is. Zy leven in koude bergachtige, van hoog afvallende rivieren, onder de klippen en fteenen. Men gheloof datse vleesch eten; en datse malkander verflinden, is zeecker. In de Maart, omtrent Paafche, baren oft fchieten zy kuit. Sy fwemmen niet zo feer op de grond, als zy wel ghelijk een pijl daar langs fchieten. *Gesnerus* getuigt, dat de volgens vifch-wetten geoorloft is haar vanden eerften November tot Paafche toe in de rivieren te vanghen; maar buiten die tijd is het niet gheoorloft haar oft met netten oft elghers, oft op eenighe andere wijfe

wijze te vangen, en nimmer met den hengel. Dat het toegelaten is met korven van St. Marcus dach, tot begin van May, en die niet enger ghebreid zijn, dan datter de *Gobius Kapitatus* oft hoofdighe posch kan door lopen. Datse gekookt met de kuit, die groot, vet en lekker is, van anghename smaak zijn, verhaalt *Matthiolis*. Van sachte visch *Rondeletius*. Van harde *Albertus*. By de Switzers zijn alleenlijk die van de rivieren, en dat omtrent de winter in Januarij in waarde. Enige prijzen haar van den eersten December tot den eersten April. Een ider verwerpt de hoofden om dat zy niet als velen graat hebben, sy zijn ook angenaam gebraden.

XI. HOOFT-ST.

Van 't Stekel-visje.

Aldrov. de piscib. l. 5. c. 29.

VAn dese maakt *Rondeletius* gewag, en zeidt dat hem de naam van de scherpigheid van sijn kaakbeenders gegeven is, en dat hy te Lions Apron van sijn scherpe schobben genoemt is, dat hy an de Rhodanus eigen, doch niet op alle sijn plaatzen, maar byna in dat gedeelte 't welk tusschen Vienne en Lions is, gevonden werd. Het is een vischje, zeidt hy, met breder hooft, als de *Gobius*, 'en spits aflopende, met een middelbare mond zonder tanden, maar heeft scherpe kaaksbenen, en gaten voor de ogen. Hy is rosch van verw, met swarte brede plekken, van den rug na den buik schuins afdalende onderscheiden. An de kuwen en buik heeft hy even-gelijke vinnen, als de *Kottus*, maar op de rug verscheiden: want daar zijnder twe van malkander verdeelt. Het gemeen zeit dat dit vischje goud eet, om dat hy zand eet daar dikmaal enig goud onder gemengt is. Hy is droger van visch als de posch.

Hier toe kan ook betrokken werden die scherpe vis, vande Donau Zindel genoemt, welchen *Iulius Alexandrinus* aan *Gesnerus* gevonden heeft. Van die spreekt *Gesnerus* aldus: De geheele vorm, en byna ider deel, zeidt hy, van 't lijf, schijnen in beider afbeeldsel over een te komen, behalven dat ons afbeeldsel geen vin an den aars heeft, moghelijk door versuim van de schilder: want ik meen dat gheen visch zonder deze vin is. *Rondeletius* heeft sijn vrende *Lacertus* of Meirhaagdich, sonder die afgebeeld, die 'er *Salvianus* by gedaan heeft. *Bellonius* heeft my verhaalt, dat hy alleenlijk in de *Tænia* dese vin niet ghevonden heeft. De Hoogduitze naam van dese visch, die wy hier vertonen, is Zindel: oft gelijk andere schrijven Zinde, Zindel, Zinne, Zingel. De Hongaren noemen hem Kolkz. Het afbeeldsel an my gezonden, was XII. vingers langh: welke lengte ik hoor in deze

visch middelbaar te zijn. Hy is van verwt en deel roschachtigh, ten deel met grote swarte plekken tusschen beide onderscheiden, van welke sommighe schuins neerwaarts na den asgrauwen buik lopen. De ogen zijn blauw, met wat roods vermengt. Ik hoor dat hy een pond van XVI. onsen swaar wert, (andere zeggen van dry pond) en zo harden start heeft, dat sy byna niet kan afghelouwen werden, met vinnen op den rug, en op 't hooft geangelt ghelijk de Baars, (ons afbeeldsel schijnt sachte ongeangelde vinnen te vertonen) met een spitze snuit, en heel witte visch. Daar zijn 'er die hem in verw en vorm met de Zee-hond vergelijken: Andere met de Snoek, insonderheid ten aanzien van 't hooft: Men zeit dat hy sonder schobben is als den aal, (*Rondeletius* zeidt dat de zijne van sijn scherpe schobben gemeenlijk in 't Frans Apron genoemt is,) en dat hy lekker, en de gefondste van alle vissen van de Donau is; zo dat hy de zieken voorgeset werd, en alleenlijk de rijke tafels verciert: dat my verwondert indien hy geen schobben heeft: want byna alle vissen sonder schobben worden ongefond geacht. Zy leven in de Donau, en Tibiskus. In de Donau omtrent Bosonia worden zy overvloedig gevangen. Te Wenen is hy ook niet gebrek, en in de Beyerze rivieren, als de Izar en Leizak: Dese vloeit uit het meir Ammelzee in 't meir Rachelzee, en van daar weder in de rivier Izara. In vijvers kan hy niet ghehouden werden. Een gedaante van de zelve visch, dien welken wy vertoont hebben, gelijk, alleenlijk in verwen onderscheiden (met een witte buik en vinnen) heeft *Raphaël Zeilerus*, geleerd Rechtsgeleerde, en Soon van den treffelijken genees-meester van Ausburg, an my gezonden: in welken van ghelijken geen vin an den aars, oft geen schobben haar vertonen.

XII. HOOFT-ST.

Van de rivier-Kobites.

I. LID.

Van de Kobites of Grondeling van Rondeletius.

DE Kobites is dryerlei, namentlijk de Kobites *Fluviatilis*, oft rivier-Grondeling van *Rondeletius*, de *Aculeata* of geangelde, en de *Barbatula* oft Gebaarde. Van die schrijft *Aldrovandus* uit *Gesnerus* en *Rondeletius* aldus: De zelve *Rondeletius* heeft dit rivier-vischje, by de oude, die weinig over de revier-vissen bekommert waren, onge-noemt, rivier-Kobites genoemt, om dat hy de zee-Kobites seer ghelijk is; hoewel hy andersins nocht in stand nocht ghetal van vin-

Aldrov. de piscib. l. 5. c. 9.

vinnen met de zee-Kobites overeenkomt; waarom die gelijkheit meer tot de Kobites *Barbatula* behoort. Daarenboven is de zee-Kobites glat, gelijk ook de *Barbatula*, daar teghen die, daar wy van spreken, is schobachtig, ten zy de gegeven gestalte ons bedriegt, dat wel te vermoeden is: want hy zeit self dat die by de Fransen Loche Franche genoemd is, oft om dat hy geheel glat en sonder angels is, oft om dat hy zacht en ghesonder is; waarom, zeidt hy, mogelijk *Gesnerus* dit vischje Kobites noemt, om dat het de rivier-Gobio, oft Posch van *Auzonius*, en niet de zee-Kobites gelijk is. Hy leeft an de oevers vande rivieren en lopende waters, hy is een vinger groot, met een uitstekende snuit. Het lijf is geelachtig, en met swarte stippen getekent, voorts rond en viszigh. An de kuwen zijn twe vinnen, noch twe an den buik, een an den aars, en een op den ruch. *Gesnerus* meent dat het de selve met dit visje, oft ten minsten heel gelijk, en by de zijne Rijzerle genoemd is. Hy is, zeit hy, groter als een kleine vinger, van verw over den rugh uit den blauwe groenachtig, over de zijden en buik wit. Hy word in de beek Silo, by *Tigurus*, omtrent de stenen gevangen, en loopt uit die in de revier *Limagus*. Hy word van *Rondeletius* onder de lekkere vissen gherekent, en is vochtigh en slijmerig van visch. In modderige en vuile wateren ghevoed zijnde, worden se vet, maar veel onghesonder. Voor de Kobites van *Rondeletius* hebben wy een andere afbeeldingh gegeven, en zo ik niet bedrogen ben, van de zelve visch.

II. LID.

Van de Kobites Aculeata, oft Stekelgrondeling.

Aldrov.
de piscib.
l. 5. c. 30

DE Kobites *Aculeatus*, die ook kleine ongebaarde *Mustela*, en by de Franscen *Perce* genoemd is, om dat hy de *Petra* oft klippen schijnt te doorboren, heeft twe angels an de kuwen, weerzijds een, en na de start gerecht, zo langh als de tanden van de *Cerastes*, met welke sy haar zelve voort drijven om de kleinste gaatjes van de klippen door te booren. Hy is by de Hoogduitze *Steinbeis* oft *Dakobythus*, en by andere niet qualijk *Oxyrinchus* oft *Spitfneus* genoemd. Het is, zeit *Albertus*, een vischje van de selve verw met de *Fundula*: doch niet rond, maar pijlaarachtig plat, en heeft een scherpe angel omtrent de mond, met welke hy, met een achterwaarts gebogen hooft, de hand van die hem grijpen wil, verwond. *Bellonius* en *Rondeletius* zegghen ook dat hy weerzijds an de dekzels van de kuwen een angel heeft. *Albertus* zeidt dat hy gansch geen kuwen heeft; welkers dwalingh onlanghs *Georgius Fabritius* heeft ont-

dekt, die na 't getuigenis van *Gesnerus* angemerkt heeft, dat zy gaten omtrent de ogen als de *Lamprey* hebben, die ook zeidt dat het een klein dun langwerpigh vischje is, de *Fundulus*, waar van wy terstond handelen zullen, gelijk, maar een weinig langer, en dat hy vier oft vijf vingers lang geplekt, spits van hooft, en neerwaarts hellende is. *Rondeletius* verhaalt dat sijn binnen-graat hard, barfzer als in de voorgaande, en daarom moeylijker om te eten is. Dat ook de *Vischverkopers* lichtlik iemand daar mede bedriegen, en die voor andere verkoopen, maar dat het bedrogh in het eten lichtlik uitghevonden werd. Hy leeft in de bronnen, en voornamentlijk in de lopende wateren. Hier uit schietende, loopt hy in andere rivieren, en meest in de *Elve*, ghelijc *Gesnerus* verhaalt, die schrijft datze by de zijne weinigh, oft niet gevonden werden, maar omtrent *Straazburg* overvloediger, en datter uit de getuigenis van *Georgius Fabritius* in *Mizena* omtrent de *Stad Dobra* in de *Mulda* heel goede ghevanghen werden. Datse in de kruiden, wier en zand leven en ghevoed werden. Datze in de *May* met de *Fundulus* oft grondeling kuit schieten, en zomtijds twee oft drymaal. Datse haar met de snuit an de stenen vast hechten, en ook somtijds an de kopere vaten, in welke zy op de vischmarkt van de vrouwen, zeidt hy, geworpen werden, zo datse schijnen wech te vlieden. Datse eten wanneer zy veel schoolwijs by malkander gevonden werden, en datse met enge netten, dat is van enghe gaten, met andere vischjes an de oevers van de rivieren ghevangen werden. *Bellonius* zeidt dat het een heel leefachtig vischje, en ook heel lekker is. Het teghendeel schijnt ons *Rondeletius* te ghetuighen, en dat het de onvoorzichtighe voor de glatte Kobites word opghedrongen, en het bedrogh in 't eten ontdekt werd. *Gesnerus* noemtse heel veracht, van taje visch, en veel slechter als de *Fundulus* oft gemeene grondelingh. Datse in de *April* en *May* best zijn, voornamentlijk die swangher en vol kuit zijn, en datze in de boter moeten ghesnerkt werden: Dat de *Mizeners* haar omtrent de *Vastenavond* en *Maart* zeer prijzen eer zy verlopen, om datze swanger van kuit zijn. En datter gheen beter als by haar in de *Mulda* oft *Elve* ghevanghen werden.

III. LID.

Van de Kobites Barbatula, oft gebaarde Grondel.

DE Kobites *Barbatula*, oft gebaarde Grondeling, heeft sijn naam van de dunne krullen, die hem van de snuit, als een

een baard, afhangen, bekomen. *Albertus Magnus* noemt hem Fundela, de Hoogduitsen Griudel. *Gesnerus* meent dat hy rivier-Mustela kan genoemd werden. Hy is so dik als een voorste viger, seit *Bellonius*, en vijf lang, geheel met stippen gesprengelt: en heeft op den rug, en zijden, hier en daar grote en kleine swarte tekens, die hem ook enigfins swart maken, maar hy is wit van buik. An weersijden heeft hy een vin, ook twe onder an den buik, maar op den bovenrugh ene heel klein, noch een ander omtrent den aars onder de start. De vin van de start is rond, de overige stom en breed. Hy is met vier krullen, an weersijden twe (op de wijs van een baard) ghelijc als met knevels, verzien. Hy heeft een kleine mond, onder een lange snuit. En zijn darmen loopt terstond van de maag, (dien de lever omvangt) recht door den buik na den aars. De gal is an de rechter quabbe van de lever vast. Hy heeft een grote roode milt, het hart onder de kuwen, met zijn harten-vlies bedekt. Zijn kuit is in een sonderling blaasje, gelijk in andere vissen, in een twehoornig vlies besloten. Dit seit die. *Georgius Fabritius* schrijft an *Gesnerus*, datter twe geslachten van dit vischje zijn. Het eene gemeen, dat seer lekker is, en by zijn Mizeners overvloedigh in de rivier Stohc gevangen werd. Het ander is in duntte van lijf, verw en smaak verscheiden, 't welk van de stenen zijn naam heeft, en de Steinzmirling, oft Steen-grondeling ghe-noemt is. Zy beminnen klare en steenachtige gronden, hoewel sy an de oevers en in 't slijk, waar van sy Mosch-grondeling ghe-noemt zijn, ook ghevonden werden. Zy worden veel in de kleine rivieren, uit welke sy in de grote lopen, voornamentlijk in Februarius, Maart, en April ghevangen. *Gesnerus* heeft 'er gesien, die in het midden van May ghevanghen, en vol kuit waren, en seit datse na Pasche beginnen te baren, hoewel 'er geen ontbreken die seggen datse ider maand kuit schieten. Van haargebruik in de spijs spreekt *Aldro- uandus* aldus. Het is zo lekkeren vischje, dat *Lonicerus* schrijft, dat hy byna van alle de kroon spant, maar dat de tere en jonge vor-namentlijk in waarde zijn, seit *Gesnerus*, en dat zy, uitren selve. met lang zap ghe- kookt, dat te verwonderen is, met lepels gegeten werden. Welke lekkerny, seit hy, ik somtijts omtrent het hoge weir Akro- nion gegeten heb. Zy worden in het ghe- meen gefond gekeurt, zo datse de Genees- meesters op sommige plaatsen de zieken la- ten voorsetten. En de selve *Gesnerus* seit, dat sy vast van visch, en niet visachtig van reuk, als veel andere, maar aangenaam zijn; en wijl sy klein en niet vet zijn, datse niet veel voeden. Dat de grote van de Mizeners,

en die nae de stenen ghe-noemt werden, meest gheacht zijn. Dat die in smaak en verw verschelen, dunder van lijf, harder van visch zijn, en gekookt zijnde, tayer an de graten hangen: Dat zy best zijn van Karlmistot Pasche, om datse dan begin- nen te schieten. Dat andere haar in Februa- rius, Maart, en April, tot het begin van May, beter achten. Dat de tere en jonghe altijd goed zijn, voornamentlijk met Peter- sely gegeten. Datse in hete wijn moeten gekookt werden, en in weinigh tijds, met wat azijn gemengt, tot dat het zap ver- foden is, gelijk de *Gobius Kapitalus*, oft hoofdige Posch ook bereid werd.

XIII. HOOFT-ST.

Van de geschobde Phoxinus.

W At men van de Phoxinus van *Ari- stoteles* seggen sal, is swaerlijk uit Arist. H. A. l. 6. c. 13. 14 zijn woorden te speuren. Want hy heeft ge- seit, dat hy, so haast hy geboren is, kuit heeft, en eenmaal in 't jaar in de poelen van de rivieren, en de rietbossen van de meiren, die hy Palimnadus noemt, zijn kuit schiet. *Rondeletius* beschrijft twee schobbige vissen, met die naam. Den eenen, welke hy seit in Pikardie ghesien te hebben, die Rosiere genoemd werd, en noit meer als een halve voet lang werdt. Hy is plat en breed van lijf, met groote ooghen, geel van verw, de heel kleine Brama in gedaante van lijf gelijk. Hy seit dat hy altijd vol kuit is, en daarom meen- nen de vissers dat hy daar mede geboren werdt. De ander word van zijn rode start Rose genoemd. Het overige lijf, seit hy, is blauw, een weinig groter, en altijd vol kuit, ook heel groot. Hy vermoet dat hy de selve mette voorgaande is, die by de Zwitsers Bamel genoemd is. *Gesnerus* seit, het is een vischje dry oft vier vin- gers lang: langer als ses heb ik gheen ge- sien. Het hoofd is na bedeling van het lijf groot en swart, de straal van de ooghen saffraangeel, welke verw ook op 't be- gin van de vinnen gesien werd, ook op de vin van den rug in de grote en volwasse- ne. Het lid van de vinnen in de kuwen heeft een klier, in sommige weinig, in an- dere veel saffraangeel, (in andere, so ik het wel onthouden heb, roodachtig) namentlik na het onderscheid van ouderdom, en kun- ne, mogelijk ook van de wateren en land- schappen daar sy haar houden. Hy heeft witte schobben, en van zijn hoofd totte start loopt een donkere streep. Op 't mid- den van den rug heeft hy ene vin, twe an de kuwen, even so veel an 't midden van den buik, een onder an den aars. In 't begin van de start is een swarte plek met enige andere kleine, weerlijds an 't begin van de vinnen. De rug en zijden zijn enigfins gelachtig, sy

zijn bitter van smaak. Zy worden alleenlijk zo ik hoor in de lopende wateren gevonden, niet in de meren en 't slijk, gelijk de glatte, welke wy geseit hebben uit de kleine wateren in de meren en rivieren te lopen, waar van by ons de glatte van de kleine riviertjes Bach Bammele genoemt werden. De selve worden ook somtijds in de rivier-*Glattus* by de Switzers, welke klein en slijmerig is, van de Krabbevangers gevonden, en wechgeworpen. Van het begin van de Vasten totten eersten May, mogen de vissers geen netten, die enger zijn als datter een dikhoofdige Posch en de Bambele door mag, in 't water brengen. De Italianen, so ik hoor, noemen onse Bambe-la, met de selve naam als de rivier-Posch Varon. Maar de bywoonders van 't meir Verban omtrent Lukarn noemen hem Sternazzo, oft Sternikulo.

XIV. HOOFT-ST.

Van de Bubulka van Bellonius, en de rivier-Putilus van Gesnerus.

Aldrov.
de piscib.
1, 5, c. 32.

NA de Phoxinus voegen wy de Bubulka van *Bellonius*, om dat hem *Gesnerus* met die, welke in Pikardie Kosiere genoemt werd, gelijk-slagtig maakt. Maar *Bellonius* schrijft van hem aldus: Het is een vuil slecht visje, by 't gemeen in Vrankrijk uit de daad bouviera: by andere Peteuze, den oorsprong der naam van de veeften getrokken zijnde, ghenoemt. Het is een voedster-kindt van de Saone, maar niet heel overvloedig, en die niet altijd gevonden werdt. Want ghelijk de kleine vischjes, *Verones* ghenoemt, in de maanden Augustus, September, en October nerghens, oft ten minsten weinig te voorschijn komen. Also komt de Bubulka ook laat voort. Hy word veel in de Lentte gevangen. Hy is mette hele gestalte de Zee-bremma, en de Kastagnola ghelijk, maar veel kleinder. Want hy is plat en breed, en ook zilverwit, dry vingers lang, en geen dry breed.

Tegende Son gekeert, schijnt hy niet swarts te hebben als op de streep, die over den rughraat na de start loopt. Op den rug heeft hy een klein vinnetje, den oogappel boven maten swart, en is met grote brede schobben bedekt. An 't verwulffel van 't gehemelte heeft hy iet vleefigs, indienmen grote dingen met kleine vergelijken mag, als de Karper. An weerzijden vierenkele vinnen, en even so veel an den buik, een gespleten start, met een kleine mond, sonder tanden. Ik geloof dat die vischjes veracht werden, om haar grote gal, en datse niet wel konnen ontweyt werden, sonder die te breken, welke door 't gehele lijf verspreyt zijnde, worden sy

bitter; de selve is onder de rechte quabe van de lever van verw als een Smaragd, en grootte als een boon gehecht. In den buik heeft hy een wind-blaafje volluchts, met een knoop onderschept. De milt rood, en rond, die an de krop van de maag hangt. Zijn darmen zijn met veel bochten en drayingen in de rondte gebogen. Tot hier toe *Bellonius*.

De rivier-*Rutilus* oft Roodvin heeft *Gesnerus* van de verw zijner vinnen also genoemt, tot onderscheid van de *Erythrinus* der ouden, oft rode Meir-brasem. Omtrent Komou in 't meir Lar, seithy, word hy ook *Piota*, als mede omtrent Verban, genoemt. Van de Hoogduitsen die an de zee-kant wonen *Rodouh*, oft *Rodau*. By de Zavoyarts omtrent het meir Biela, en *Niokomum*, *Vingeron* oft *Vengeron*, waar van de Hoogduitsen *Wingeron* seggen, daar teghen (met welken naam nochtans de Inwoonders van Lucern een gedaante van de *Leuciskus* verstaan, die wy geseit hebben, by de Franfen *Vendozia*, en *Dardus* ghenoemt te werden) wordt hy by de Engelschen *Roche*, by de Polen *Pstregagenoemt*. De visch by *Gesnerus*, van de markt ghebracht, was omtrent vier vingers breed, en twaalf lang, met een heel zwarte oogappel, een gele straal, en roodachtige lippen. Van verw op de start, en vinnen an den buik enaars gehecht heel rood, maar het overighe minder. Van de boven-kuwen, totte start loopt een schuine streep, en de start is ghespleten. De winkbrauwen, en de plaats omtrent de kuwen zijn goudgeel. De schobben zijn breed, sterk, en ghescrept. De rug is donker, den buik bleek met vier vinnen, een groene gal, en dobbelc blaas. En de visch steekt vol gratten. In de keel heeft hy weerzijds kromme kaaksbeenders, en met vijf tanden gewapent, die binnewaarts als een zaag ruw zijn, dat ik niet weet oit in enighe visch ghesien te hebben. Het is by onse Zwitfers maar een poel-visch, en heel langlevende. In ons meir, en de *Akronion* wordt hy overvloedig gevangen. De vissers van *Konstans*, en omtrent *Akronien* seggen dat hy zomtjids mette *Brasem* versamelt, en dat daar van een halfslag ghe-teelt werdt, dikmaal groter als de *Roodvin*, maar kleinder als de *Brasem*. Hy baardt in de maand *Junius*. Daar is een heel groot geslacht van rivier- (oft poel-) vliegen, met een langwerpige ronde, en gesprenkede buik, dese doen de vissers an de anghels, om de *Roodvin* te vangen. In *Februarius*, en *Maart*, word hy by andere Hoogduitsen, by de onse in *November* voor best om te eten gehouden. In de *May* begint hy te verminderen en te verargheren: Die hem kennen be-

belasten hem te bereiden als de Karper, en in koude wijn geworpen te stoven. Tot hier toe uit *Gesnerus*. Men meent dat hy de selve mette *Tangeron* van *Rondeletius* is. Maar dese feit, dat hy met het lijf de *Ballerus* (waar van op zijn plaats gesproken is) en mette snuit de *Mugil* gelijk, en die nochtans langer is. Dat hy geen tanden heeft, maar an de kuwen twe goudgeele vinnen, in 't midden van den buik twe safferaanverwig, een an den aars, en een op den rug; dat zijn start in twe vinnen aflat, die in 't begin met schobben gedekt werden, hoewel sy niet vast anhangen; dat hy de *Karper* in gedaante van lijf, zelfstandigheid van visch en zap ghelijk is, en voor slecht gehouden werd.

II. OPSCHRIFT.

Van de glatte Rivier-vissen.

I. HOOFT-ST.

Van de Attilus van de rivier de Po, oft een aart van Steur.

Aldrov. de piscib. l. 5. c. 1.

Plin. H. N. l. 9. c. 15.

Tot hier toe van de geschobde Rivier-vissen, nu volgen de glatte, onder de welke de *Attilus* sich eerst verthoont, die in de *Po* door luyheid vet gheworden, en duifend ponden swaar zijnde, met een angel als een yfere ketting ghevangen, niet anders (op dat ik de woorden van *Plinius* gebruike) als met twe Ossē konde uitgehaalt werden. Het is een kraakbenighe visch, de *Steur* seer gelijk. Want hy heeft op de wijs van dese schildachtige beenders, maar men seidt dat hy die met 'er tijd verwerpt, en dat dit de oorzaak is, waarom hem enighe sonder, andere met beenders afmalen, achter welke eene vin op den rug staat, daar twe andere onder staan, geheelijk als in de *Steur*. De start eindigt ook in twe vinnen. Zijn geflooten mond is met een schuine openingh doorsneden, maar geopent is die ront. Voor dien als de snuit hangen zijn visachtige en fachte byhangfels. Hy heeft gedekte kuwen, met vinnen versien. Maar hoe hy van de *Steur*, welken *Franciskus Philelphus* meende den *Attilus* te zijn, onderscheiden is, leert *Selius Kalkagninus* seer treffelijk met dese woorden. Het geen ghy my afvraagt, oft den *Attilus*, die de gemeene benaming *Ladanum* noemt, die in *Italie* *Moron*, in *Hongarie* *Uzo* ghenoot werd, de selve is, zal ik met weinig beantwoorden, te weten, dat ik niet mene, dat hy de selve is, selfs in 't getuigenis van *Plinius*, die meent dat hy an de *Po* eygen is, op welke plaats hy van de eyghen vissen van eenige rivieren spreekt. Maar ik sal met u opentlijker handelen, en ik beroep u niet alleenlijk tottet ghetuigenis

van *Plinius*, maar ook van u eigenoogen. Ik heb derhalven de ghedaante en ghelding van den *Attilus* zo kort als moghelijk was overlopen. En wijl zulx niet welkonde gedaan werden, ten waar men een voorbeeld van een bekende visch gebruikte, so heb ik my den *Hykka* oft *Steur*, die byna overal voortkomt, voorgestelt. Welke hoe wel hy in de zee geboren werd, so loopt hy nochtans met een wonderlijke lust teghen de rivieren op, tot dat hy heel vet zijnde wederkeert. Ik heb noch niet gheseydt van het voorbeeld van de *Moron* oft *Uzo*, om dat dese vissen ook overal bekend zijn, en my haar beeld niet wel in de geheugenis hangt. Dit hebt gy dan van de saak. De *Attilus* verscheelt hier in van de *Steur*, dat de *Steur* een zee-visch, en de *Attilus* een rivier-visch, en an de *Po* eighen is. Daar is niet te vergeefs een *Steur* van vier Attise talenten, dat is dry hondert ponden ghesien: *Plinius* seyt, dat de *Attilus* tot duizend ponden, dat is over de derthien talenten gegroeit is, welke grootte voorwaar vry veel is, en weinig gezien werd. Als de *Attilus* tot een zekere grootte gegroeit is, werpt hy zijn ruwe schobben af, die hy in vijf ryen verdeelt heeft, te weten in 't opperste van den rug an weersijden dubbel, en even verre van malkander staande, zo dat de laatste rye totte vin raakt. Die weg geworpen zijnde, word hy glatt in 't antasten, en heeft niet dat de naghels bezeert. Daar teghen behoud de *Steur* zijn ruwe schobben de gehele Zomer over: De visch van de *Steur* is hard, en wonder aangenaam van smaak. Daar tegen is de *Attilus* zacht, en de mond niet zeer anghenaam. De vissers menen dat het voorste deel van den *Attilus* zich nauwlijk, ten ansien van 't achterlijf, als vier tegen een heeft: want de gehele kracht van deze visch is in de kop, en het gedeelte naaft an de kop, gelegen. Welke anmerking, hoewel zy ook totte *Steur* en andere behoort, na 't zeggen van *Aristoteles* en *Plinius*, wiens woorden deze zijn, te weten dat de hoofden der vissen, na bedeling van 't lijf, heel groot zijn, mogelijk om beter onder te duiken; nochtans is die anmerking in de *Attilus* boven andere wonderlijk. De *Attilus* heeft kleine ogen in zo gheweldigen hooft. De *Steur* en *Attilus* hebben de mondt in 't onderdeel, (hy wil zeggen in 't opperdeel) byna op die plaats, daar in de andere volmaakte dieren de schouderblaan op passen. De mond is weerszijds zonder tanden; maar in de *Steur* byna rond. In de *Attilus* veel groter met een schuine opening, welke geopent zijnde, slokt hy met dat wijde hol de andere vissen binnen, die hy in 't aassen, met een verheffing, gelijk de vissers menen, angheraakt heeft. Hy verkeert veel op vischrijke plaatzen, in de Winter

voornamentlijk omtrent de diepe kuilen, daar sich de vissen, die de koude niet verdragen kunnen, na toe begeven. De snuit van de Steur is opwaartsgekeert, en breed, by na op de wijs van de Dolphyn oft Spitsneus. Die van de Attilus is vlak, en een weinig minder als in een spits aflatende. De Attilus is op den rug wit, en wollig, de Steur groen grauwwachtig. Dit sejt *Selius*. Van sijn vyandschap mette *Klupea*, spreekt *Plinius* aldus. Desen brengt een klein vischje, *Klupea* genoemd, door het afbyten van een ader an zyn keel, daar het zeer begerig na is, om den hals.

II. HOOFT-ST.

Van de Antaceus uit de Borysthenes van Rondeletius, oft een ander aart van Steur, en van de gestarnde Steur.

Aldrov. de piscib. l. 5. c. 2.

Rondeletius sejt, de Antacei worden grote vissen genoemd, van welke *Straub* beschrijft, datse van ongemene grootte, in de Borysthenes in 't ys bevrozen zijnde, uitgegraven zijn. En *Zolinus*, zo ik meen, verstaat geen andre, seggende. By de Nuri wast de rivier Borysthenes, in welke vissen van lekkere smaak zonder benen zijn, en niet als kraakbeen hebben. Ik twijfel ook niet, oft *Plinius* spreekt ook van de selve, met dese woorden. Uit de Donau word de Mario getrokken, die het Zeevarken gelijk is, en hy word gesejt in de Borysthenes heel groot, en sonder benen, oft graten te zijn. Hier van wierden ghesoute stukken gemaakt, insonderheid van de kaaken, en die delen die omtrent het verhemelte zijn, om dat die de andere in lekkerheid overtreffen.

Zo is dan dese, welke wy vertonen, een van die, met een langwerpige snuit, en een grote opening in 'topperdeel. *Bellonius* vertoont dierghelijken ghestalte onder den naam van de Attilus, uitgenomen dat hy hem maar een vin op den rug ghegheven heeft. Hy is sejt hy van ongemene grootte: En voorts de Steur in uit, en innerlijke delen gelijk, uitgenomen dat voor de verheven, en uitpuilende weerachtige knobben, met welke de Steur door vijf ryen beset is, die alleenlijk met blauwe platte vlekken, en een minder ruwe huid, an de zijden onderscheiden is. Daar boven heeft hy maar ene vin van den aars na de start. Maar de Steur heeft 'er twee. Voort heeft de Attilus een langwerpige buiswysse mond, met een langachtige neus. Tot hier toe *Bellonius*, die daar na enige dinghen van dese visch schrijft, die den rechten Attilus toebehooren.

De gestarnde Antaceus is in de Donau, omtrent *Straubing* gevangen, en geschildert an *Gesnerus* ghesonden. Hy was by na

over al blauw, de buik witter na de roofverw hellende. De angels op den rug, en de starren waren bleek, over al met bleekwitte, oft donkerblauwe strepen. Desen is gelijkflchtig, die Sik oft Tik genoemd, en in de Donau omtrent *Pesta* oft *Buda* gevangen werd. Hy wordt XXV. ponden swaar, hy is op de huid over al ghestarnt, maar met een langer dunder snuit, als in de *Huzo*, de gansebek byna gelijk.

III. HOOFT-ST.

Van de Ichthiokolla oft Lym-visch.

VAn de Ichthiokolla ghedenkt *Plinius* uit de ouden: Die visch word Ichthiokolla genoemd, welke een lymachtige huid heeft, welkers lym ook self Ichthiokolla, oft visch-lym genoemd werd. Zommige seggen, dat hy Joodse visch genoemd is, welken naam de *Zigena* by de *Parizanen* toekomt. Andere schryven dat hy van *Herodotus*, en *Pompejus* grote Antaceus genoemd werd, enige noemen hem de *Mario* van *Plinius*. *Bellonius* sejt, dat hy by de Inwoonders van de rivier *Tanais* *Barbot* genoemd werd, om dat hy an de lippen als met vier baarden versien is. En *Dioskorides* heeft geen ander verstaan als hy schrijft, dat de lym de buik van een grote visch is, en dat de witte, en die van *Pontus* voor best gekeurt werd. Zodanige word noch huidendaags uit zyn gedarmte, en uit de *Pontus* overghesonden. Het is een grote visch, van langwerpig ronde ghestalte, sonder benen en graten, met een dik en breed hooft, en een groten mond die heel ghereed staat: Uit zyn bovenste kaakbeen hangen vier byhangfels als baarden, waar van hy *Barbotta* genoemd is. Hy heeft kleine ogen, ten ansien van zyn grote lijf. *Bellonius* sejt, dat hy van de Steur, en *Attilus* daar in voornamentlijk verscheelt, dat hy sonder snuit is, een grote opening van mond vertoont, en dat hy geelachtig, hard, en met een glatte huid gedekt is. Voor de hoeken van de ogen heeft hy twee kleine zichtbare gaten, twee vinnen op den rug, (die *Rondeletius* zus, en *Bellonius* zo afmaalt) totte start toe uitgerekt. De kuwen zijn als met een graachtig deksel versien, op de wijs van de Steur, met een start meer als van dese geklooft. Hy werd door een sonderling teken van andre vissen onderscheiden, om dat hy weinig boven het graachtigh deksel van de kuwen met een gat ter zijden doorboort is. Het blaasje waar uit het lym voortkomt, loopt van 't hooft langs den ruggraat na de start. Hy is volgens *Rondeletius* heel foet van vis, maar heel lijmig, en daarom bequaam om te souden, waar door hy beter harder en root wert als de *Salm*, om welke hardigheit hy ook enigen tijd moet

Dioskorides M. M. l. 3. c. 102.

Bellonius de piscib. l. 2.

we-

weken, eer hy gekookt werd. De inwoonders vande Tanais brengen die te Rome en Venetie, en daar word hy op de vischmarkt verkocht. De visch-lijm, als *Plinius* schrijft, geneeft het gefwel *Epinyetes*, en maakt de huid glat, vier uren in water gekookt, daar na gestampt, gekneet tot dat het heel zacht en vochtig is, word het in een vat bewaart, en in 't gebruik word een lood met een half lood swavel, en zo veel *Anchuza* met twee lood silver-schuim gemengt, en met water t'zamen gestampt. Hier mede het anghesicht gestreken, moet men dat na vier uren weder afwassen. De selve zegt elders: Het runzel van een kalf met wijn ghedronken, geneeft de slaap-zucht. Deselve, het visch-lijm is goed om allerlei papier, en snarenspeeltuig t'zamen te lijmen, als mede allerlei houtwerk, 't welk schaly wijs over malkander geleit werd.

IV. HOOFT-ST.

Van de Glanis.

DE visch die by *Aristoteles* en *Pauzanias* *Glanis*, by *Plinius* dikmaal *Silurus*, zomtijds *Glanis*, *Glanus*, en *Glanius* genoemt is, word van *Alianus* met de *Silurus* uitgedrukt. Veel van de jonge volghen de oude, en onder die *Gesnerus*, en *Schonfeld*, wat wy souden gevoelen, hebben wy boven gezeit. Hy heeft den naam van *Glanis*, een rivier van *Italie* en *Kuna* gekregen, indien wy *Stephanus* volgen. En hier van behoud hy noch een teken by 't gemeen te *Konstantinopelen*, die hem noch, na 't zeggen van *Manardus*, *Glangnus* noemen, als of men zeide *Glanus*. Wat angaat zijn beschrijvingh. Hy heeft tot beenders graten en geen kraakbeen, een donker lijf, vol swarte plekken, zonder schobben, en de huid dik en slibberigh, een groot plat hoofd, een stompen muil, kleine ogen, een grote opening van mond, die na de breedte van 't hoofd gaapt. De boven-lippen met een dobbele, de onderste met een enkele ryetanden inwaartsgebogen versien, waar mede hy zijn roof vast houd. De keelgaten zijn weerszijds met beentjes, als een vijl, ruwachtig. Van de onderlip hanghen vier baarden, dun, langachtig, en bleek, van de bovenste twee van de selve verw, hard en langh als sprieten, die hy nu voor zich uitsteekt, dan weder intrekt. Op den rugh heeft hy een kleine vin, achter den nek met vier oft vijf vezelen versien, achter de kuwen twee vinnen, van welke de een naast an de keel uit een beenachtige angel bestaat, daar hy de schadelijke vissen mede afweert.

Zijn buik is groot, wanschapen, en witachtig, met donkere plekken bezait. Het hart leit onder de kuwen, die an weersijden vier zijn, van 't middelrif af-ghescheiden, daar de keeldarm doorboort, waar van de

maag afdaalt met de darmen, die met ene bocht na den aarsloopen. De lever die uit den rode bleek, in twee quabben verdeelt is, en daar een galblaas vol bleke gal anhangt, leit op de maag. De blaas, die enkel is, an den rugh-graat, en de penzak is witachtig.

Hy word heel groot, en niet alleenlijk van twee hondert ponden, maar ook groter gevangen. *Gesnerus* schrijft, uit de ghetuigenis van een seker ervaren Hongaar, datter in de *Tibiskus*, een rivier van *Dacia* die in den *Donau* vloeit, eertijds een ghevangen is, die een slede van seven oft acht ellebogen vervulde. Dat de zelve seshien jaren in de rivier, onder de keuken van seker *Edelman*, sich verborgen hadde, en ten lesten met den angel gevangen was, wyl hy zijn jongen bewaarde; en doe hy gevoelde dat hy vast was, uitgesprongen was, en dat de vissers hem twee uren lang gevolgt, en ten lesten, vermoeit zijnde, gevangen hadden. Dat hy een baard boven en onder de mond heeft, daar in een grote opening is, en dat hy na de start dun afloopt. Dat hy tanden als een kam heeft, met welke de wolle-lakens gekamt worden, ghemeenlijk kaarden genoemt. Dat hy sonder schobben is, en in de slijkerige waters verkeert. Maar *Gesnerus* zelf ontkent datse tanden hebben, en zeit dat de lippen ruw zijn als een vijl, en hy alzo zijn roof wel vast houd; vast houdende, ook eet en verbrijzelt, dat hy geen tanden nodig heeft, maar dat hy den roof met zijn holle rop en keelgaten gheheel door-slokt. De selve schrijft ook, dat hy in de *Viader* van *Zilezie* zo groot is, dat hy gevangen op een wagen geleidt zijnde, over den zelve uitsteekt. Van die is ook verscheiden, welkers beeltenis *Gesnerus* onder den naam van de derde *Silurus* voorstelt. Het is een vis, zeit hy, die enige gelijkheid met de *Mustela* van de rivieren en poelen heeft. De ogen zijn klein, de baarden donker, niet lang, en allengskens dun aflopende, twee an de boven-, dry an de onderlip; twee vinnen an de kuwen. Op den rug vertoont het afbeeldzel geen, maar alleenlijk een spits uitpuilend kliertje, hoedanigh ook in de grote poel-*Mustela* byna op de selve plaats gesien werd. An den buik isser een heel langh, doorgaans, tot de start toe, met donkere plekken onderscheiden. Het lijf word van 't hoofd achterwaarts allengskens dunder. Het einde is breedachtig en schuin, en dat wonder is, hy heeft gheen vin an de start, maar een groten brede mond. Het hoofd is uitten blauwe groen, het overige lijf met groen en geel vermengt, geverwt. Hy heeft ook plekken van verscheide verw. Van dit gheslacht heeft een zeker borgher twee in een staande water ghevoed, welke als sy voor zes-en-dertig jaren, ('t zijn de woorden van *Stubius* an *Gesnerus*) omtrent

Hundsfelden in den Rhijn met die andere vissen, diemen te Straazburgh Rufelken noemt, t'zamen in een net gevangen wierden, en naulijk een vinger lang waren, en te Straazburg op de markt quamen, zijn zy van seker borger om de zeldenheid ghekocht, en in een rivier geworpen. In welke van die tijd af de ene zo groot geworden is, dat hy nu ses en een halve voet van de mijne (de lengte van een middelbaar man oft meer) uitmaakt. Daar het hoofd op sijn dikste was, heb ik het met een draad gemeten, en den omkring byna twe en een halve voet gevonden. d' Ander was dezen in alles ghelijk; maar veel korter. De grote eet allerlei vissen, 't zy dood oft levend, uitgenomen de Karper. 's Winters heeft men hem noit niet zien eten. Zijn hoorns die boven zijn mond staan, vallen jaarlijkx af, en groeyen weder uit als in de harten.

Ælia, H. A. l. 12, c. 29. Hy wierd ten tijde van *Ælianus* in veel rivieren ghevoonden: Ten tijde van *Plinius* voornamentlijk in de Mein, ten waar gy liever den Rhijn wilde verstaan. *Aventinus* verhaalt datter een in de Ænus, welken zommighe in plaats van de Mein en Rhijn stellen, omtrent Visbinum, 't welk omtrent de mond van deze rivier is, ghesworven heeft, en het is waarschijnlijk, wijl het een heel slijkerighe plaats is. Dat hy in de rivier Sydnus van Sicilie voortgekomen is, maar klein, om dat die t'zamen-vloet, koud en helder is, staat by *Ælianus* te lezen. De Pyramus, Sarus, en Orontes brengen 'er veel voort, om datze modderigh zijn, nocht zijn ook minder in de rivier van de Ptolomei. In de poel Apami, in Ægypten, in Bubasto worden veel tamme gevoed. *Strabo* en *Atheneus* verstaan, als zy schrijven dat de Silurus in de Nijl is, de Glanis, en niet de Steur: want van die uit zee in de rivieren lopen, loopt gheen ander om de Krokodillen in de Nijl, behalven de Dolphijn, de Mugil, en Aloza oft de Elft. Als *Plinius* de Glanis an de zee eighen maakt, is hy bedroghen. *Schonfeld* schrijft uitdrukkelijk: Dit dier is an de rivier eigen, nocht loopt oit in de zoute vlooden. Als hy omtrent Hamburg gevangen werd, vreesst men terstond, uit het ontrocen van de Elve, onweder van regen oft sneeuw, welke over al uit de bergen, poelen en meiren vergadert zijnde, de Silurus ontvlucht, en in de ruimte van de Elve schiet. Hy word ook in den Ister, Tibiskus, en Wixel ghevangen. In de staande wateren van Switserland weinigh. In die van Bern, Neokomum, en Moretan zomtjids. Hy eet visch, en niet alleen kleine, maar ook grote, ja hy valt ook op de menschen en paarden. Datter in Pannonie oft Hongarye een ghevangen is, word gezeid, in welkers ingewand een menschen

hand, met goude ringen verciert, gevonden is. Datter een jongen, die omtrent Ponzonia in de Donau swom, van ingeslokt is, en de delen in het ingewand van de gevangen visch gevonden zijn, is van geloofwaardighe Hongaren verhaalt. In die, welken wy geseyt hebben dat sich onder de keuken van zeker Edelman verborgen hadde, is een menschen-hoofd, met een rechter arm en hand, met dry goude ringen verciert, gevonden. *Aristoteles* heeft geschreven dat hy sijn sterkte alleenlijk in de tanden heeft, en heel vratigh is. Met het schudden van sijn stert brengt hy de kleine vissen na de mond. In 't begin van de hondsdagen word hy loom, en ook anders van den blixem slaapsuchtig. Van sijn versameling en baringh lesen wy by *Aristoteles*, datse gelijk de kinkvorschen, t'zamenhangende, telen. Dat de grote in de diepe waters, die thien voet diep of meer zijn, baren, maar de kleine in ondieper, en omtrent de wortels van de wilgen, oft eenig ander boom, ook omtrent de rietbossen, en in 't mosch. Sy komen heel traagh uit de kuit voort: En daarom blijft 'er het mannetje veertig of vijftig dagen langh by, op dat de vrucht van andere voorkomende vissen niet soude verslonden werden. De eyren oft kuit nemen ook haar anwas op den zelve dagh, op welke haar het zaat gheraakt heeft. Die van de Glanis zijn een erweet groot. Wat angaat haar gebruik in de spijs. *Salvianus* schrijft datze harde visch hebben. In Hoogduitsland en Polen is hy vet en goed van smaak, en word zo wel varsch als gefouten geprezen. Omtrent St. Jan is hy best, voornamentlijk van dry pond swaar. De kokx nemen eenader die langhs den rugh-graat loopt, (zo *Benedictus Martinus* schrijft) en met een heel dun vlies overtrokken is, uit, als of het vergiftig was.

V. HOOFT-ST.

Van de Barbota der Francen.

't **G** Een van de Aglanis, hoewel een heel grote vis, gezeit is, sal niet qualyk van dese kleine, om de gelijkheid van 't lijf en de baard, gezeit werden. De Francen noemen hem in 't gemeen Barbota, niet van de baarden (zeidt *Bellonius*) oft van *Arunco*, 't welk een geiten baard betekent, maar daar van, om dat de Francen het wroceten metten bek in de modder en slijk, op de wijs van de gansen, Barborare noemen. Hy zelf noemt hem rivier-Claria, maar hy wikkelt hem in met de Lota van Lions, van welke wy op sijn plaats zullen spreken. Hy is slijberigh van huid als den Aal, oft Kongeraal; en van het zelve hoofd. Hy is met een rechte korte en enkele krul an de onderkin versien. Op den rug heeft hy een door-

Arist. H. A. l. 9, c. 37. Arist. l. 8. l. 6, c. 14.

Bellon. de Aquatil. l. 1.

doorgaande vin tot de start toe, welk rond is. In sommige sult gy twee vinnen op den rug sien, gelijk in 't afbeeldsel, dat van *Bellonius* overgesonden is. Uit *Rondeletius* werd vertoont, van welke de kleinste vin is, die naast het hoofd staat, maar hy heeft noch een ander tusschen den aars en start. Daar boven nocht an weersijden van de kuwen een, die hy weersijds vier in getal heeft, en noch twee onder den buik dicht na 't hoofd. Voort heeft hy twee ryen tanden, maar heel klein in het onder-kaakbeen: en even zo veel in de bovenkaak, zo datter niet als ruwheid in de zelve gevonden werd: want hy draagt ook noch tanden boven an 't gehemelte. De rug en zijden hebben een blinkende, oft blauachtige verw, maar de buik is wit. Hy is niet meer als een halve voet lang. De lever zend een langwerpige quabbe na de linker-zijde, onder welke de maag leidt. In de poorter van de maag kondt gy vijf-en-twintig byhangzels tellen. De milt sult gy ook niet in de linker oft rechter zijde vinden, maar die hangt midden op den rughgraat an de maag vast. Zijn aars is nader het hoofd, als de start. De darmen zijn niet meer als met dry bochten omgerolt. In sijn twehoornige lijfmoer heeft hy weersijds veel kuit. Tot hier toe byna *Bellonius*. In wijs van leven komt hy met de *Lota* van *Lion* over-een. Hy heeft een grote lekkere lever, sijn visch is slijmeriger als van de *Lota*. Hy leeft met slijm en modder, en daar verschuilt hy onder.

VI. HOOFT-ST.

Van de rivier- en poel-Mustella.

DE vis die wy *Mustella* noemen, heeft *Iovius* onder de *Larius* ghetelt, en in 't Latijn *Trisus* genoemd. Die van *Milan* noemen hem *Botta*, 't zy oft om dat hy een sak gelijkt, zo *Kardanus* schrijft, oft om dat hy met de kop een kinkvorschafbeeld. Andere volken van *Juzubria* noemen hem *Bottetrissia*. *Gesnerus* zegt dat by sijn lands-luy die van de meiren en rivieren in ghe-daante onderscheiden werden: Dat die van de rivieren kleinder, swarter van verw, witter van visch, vaster en lekkerder van voedsel, en met twee vinnen op den rugh versien zijn, waarom hy haar ook byzonder beschrijft. Voort zeidt hy datze beide slijberig sonder schobben (hoewel in sommige zich enige schobben in 't schrappen vertonen) en bochtig van lijf zijn, 't welk achterwaarts na de start smal afloopt als een lint. Zijn verscheide verw is gesprenkelt, en hy heeft een vin van den aars byna doorgaans tot de start. Zy hebben alle vinnen an de kuwen, noch twee andere in den zelve omkring, tusschen 't hoofd en den buik. Haar oog-appel is wit, den omringh swart,

haar vier kuwen zijn enkel. Het hoofd is groot, breed, en als plat. In het hoofd zijn stenen, hy heeft een grote open mond, de baarden omtrent de mont onder en boven in getal en grootte, na de verscheiden gheslachten onderscheiden, maar geen tanden, doch de mond ruw als een ghekerfde vijl. Hy is vraatgierigh na vissen die hy kan verswelghen. Zijn visch is slap en foet. Zijn grote lever lekker; maar hy is sonder windblaas. Zijn gedarmte weinig bochtig. De krop vande maag byna enkel, daar an hangt de maag, in 't rond met veel byhangzels versien; maar nu heeft hy het wijfje van de rivier-*Bottarissia* (hy verstaat die, welken ik terstond swartachtigh gheenoemt heb) in de maand *Januarius* neerstig besien hebbende, met dese woorden (uit welke nochtans enige, an andere gedaanten van dit geslagt behoren) beschreven. Het is een vis in vorm en bochten de slang byna gelijk, met een breed hoofd, en na de start heel dun. Hy heeft vier kuwen. An weersijden van de kuwen een swarte vin, en twee kleine witte een weinigh lager an de borst, een langen an den aars, die een weinigh voor de start eindigt, noch een langwerpige op den rug, doorgaans over het midden, met noch een kleinder na 't hoofd, welke de schilder in 't afbeeldzel door onachtzaamheid niet heeft uitgedrukt. De vinnen zijn alle sacht en sonder graten. Onder de kin is een uitpuilende klier als een hair. De start is niet geklooft, maar rond, en nergens ghescheiden. Hy is van verscheiden verw. Sijn tere rug is uit den donker en swart vaal: De zijden omtrent den rugh zijn met swarte stippen op een vale verw ghetekent. De gehele visch is sonder schobben, en lijmachtig. De kaaksbenen zijn met kleine tandjes zaagwijs beset. Van sijn hoofd loopt een witachtige streep, schuins over de zijden na de start: want de start is op sijn swarte verw gesprenkelt; maar het vliezig einde van de start is ten deel swart, en ten deel geelachtigh. Hy draaght twee stenen in de kop, die heel wit, seer hard van ghestalte, en grooter als de rijskorlen zijn. De poel *Barbota*, onlanghs in het Meer *Griff* ghevanghen, en van hem beschouwt, was dusdanigh: Hy wastwemaal negen duim, en een hand breed lang. De draad die om sijn buik ging dry hand breed lang. Zijn tandjes klein, en overvloedigh als in de slangen. Het opperdeel van de mond had twee ryen van tanden, te weten, een binnewaarts in 't midden, daar geen ander onder op paste. In 't achterste van de mond staan twee ryen tanden, gelijk als in twee plekken. Hy heeft vier kuwen. De schobben zijn rond, en heel klein, welke als de huid met een mesje geschrapt werd, haar vertonen. De kleine gheslachten, zo die van de rivieren, als de kleine

Aldrov.
de piscib.
l. 5. c. 7.
Kardan.
de rer.
Variet.
l. 17. c. 37.

kleine gele van de poelen, hebben gantsch geen schobben. Over de huid lopen over algelyk als gaatjes, oft holle stipjes, welke, zo iemand na't hoofd opwaarts stijf schraapt, heel wit schijnen, indien na de start ook weder verdonkeren. Hy heeft twe gaten in den buik, een voor de vuiligheid, het ander voor de teling, welk gedrukt zijnde, enige melkwitte vochtigheid uitgaf. Daar is noch een ander, uit een andere meir, dusdanigh: hy is geel, met swarte stippen; de baard, die van de kin af hangt, is witachtig. Voor het begin der vinnen op den rug is een vleesig, zacht, langwerpig rond, van binnen hol, en uitstekend deeltje. Daar an volgt terstond de vin van een duim langh: daar na een doorgaande, acht oft negen vinghers lang, van die af is de rugh zonder vinnen naakt, omtrent dry vingers in de lenghte, daar twe andere kleine byna dryhoekighe op volgen, tusschen welke omtrent de ruimte van een vinger is: van waar de onderste en laatste, en wat kleinder begint, en an de start gevoeght is. De gal is groenachtig. Zijn blaasje is an de lever, en an de darmen vast. In zijn maag waren twe geheele vissen, ider seven vingers lang, en dry breed, en niet anders. Zijn gewicht was in 't gheheel vijftigh onsen. De huid van de gekookte was groenachtig, en lelijk, de visch heel wit, heel vast en goed. De lever wit, groot, lekker, en niet, als in de kleine, rosch. In een ander kleine rivier-Trissia, omtrent thien vingers lang, zijn, zeyd hy, de vinnen dusdanigh: Voor eerst heeft hy dat korte kliertje niet, maar een korter vin; en een weinig verder heeft hy twe andere een vinger lang, daar na twe vingers breed, verder een ander een weinig korter, in 't midden, en daar na de start. Wederom verschilt van deze een ander een weinig langer (gelijk ik eenmaal angemerkt heb, want dit moet niet eenvoudiglyk verstaan werden, zo veel de verw en grootte angaat) die minder geel van lijf was, maar meer swart blinkkende: want zijn eerste vin is kort, daar na volgt een ander langer, doorgaans tot het begin van de start. Zo heeft dan de groote meir-Trissia, behalven dat kliertje, vier vinnen op den rugh. De swarte uit de kleine twee, de groote gele dry, de kleine twee: indien 'er anders twee gele gedaanten zijn, dat naukeuriger te onderzoeken staat. De kleine meir-Trissia heeft op den rugh twe vinnen, zo na by malkander datse maar een schijnen, doch donker, en niet schoon geverwt. Het onderscheid van de vinnen is zekerder, want de verwen kunnen op velerlei wijs veranderen. In den Rhijn, boven 't meir Akronion, groeyen zy tot dry ponden van zesthien onsen. Te Konstans is een zo grote ghevangen, dat hy voor twee drachmen en een half verkocht wierd. Te Praag zijn ook zomtjids heel schoone ghe-

vangen, met verwen van geel, wit, roofochtig en swart onderscheiden, met een swarten oogappel, en een blauwe kringh. Zommige menen datse an de oevers swarter, in de diepte geelder werden. Zy zijn vlees-eters, en geen visch, als deze, flokt, na evenbedeling, groter vissen in. Zy foeken de diepten, zo dat *Albertus* schrijft datter in 't meir omtrent Konstans, dry hondert voeten diep onder water, met den hengel uitghehaalt werden. Zy worden dik met de kinkvorschen uitgetrokken, welke wijl zy haar an de mond hanghen, als of zy daar haar spijs uit zogen, daarom hebben zommighe geschreven datse door de mond met kinkvorschen versamelen. Zy beginnen omtrent December te baren, elders in Januarius: zy alleen onder de vissen werden door ouderdom blind. Zy worden seer in de spijs ghepresen, voornamentlijk die in zuivere lopende rivieren leven, om datse witter en vaster visch hebben. De levers zijn zo smaaklijk, dat eertjids by de Duringers, so men zeyt, de huisvrouw van een Graaf van Bichlingen al haar jaarlijksen inkomst in die lekkerny verteert heeft. Dese worden voornamentlijk voor Karfsmis best gehouden, en omtrent haar baartjyd verworpen, om datse op die tijd in sommige wateren steenachtig zijn. De kuit zeydt men dat altijd heel schadelijk is. Op sommige plaatsen van Savoye, omtrent het meir Neokomum, snijden zommige Waarden haar de levers uit, en de wond toenayende, werpen zy de vissen weder levend in 't water. *Encelins* zeydt dat de maag van dese visch met haar byhanghzels wonderlijke krachten heeft: want veroudert, zeydt hy, gelijk gemeenlijk gheschiet, trekt zy in Zaxen de vrouwen de opghestopte maand-stonden wonderlijk af, als mede de nageboorte; en datze, ingegeven zijnde, tegen alle gebreken van de moeder groot voordeel bybrenght. In Sweden worden over al in de herbergen dese magen gesien an de muren omtrent de ovens, die van de gasten daar tegen an geworpen werden, om die te drogen, die ook, ingedronken, de pijn van de kronkeldarm genesen. Zy zegghen datter ook oly uit de lever in een glas vergadert werd, wanneer die in de Son oft an de hete ovens opgehanghen werd, dat die oly heel klaar en geel is, bequaam tot de blindheid van de ogen, ook tegen de wolken en vlekken, die van de hoeken der ooghen uitwassen.

VII. HOOFT-ST.

Van de Graaf-vissen, oft die gegraven werden.

VAn dese vissen hebben de oude en jonge gewagh gemaakt. Uit de oude spreekt

spreekt *Theophrastus* van haar natuur aldus. Op sommige plaatsen zijn Graaf-vissen, gelijk omtrent Heraklea, en elders in de Pontus. Zy groeyen omtrent de rivieren, en waterighe plaatsen, welke (op zekere tijden) verdroghende, kruipen de vissen na de vogtigheid hakende allengsjes dieper in de aarde, welke ten lesten ook verdrogende, blyven sy in de selve als levend begraven, oft ghelyk sommige dieren 's winters in haar schuilhoeken verblyven, sonder gevoelen en beweging. Indien dan die plaatsen, eer sy weder bevogtigen, uitgegraven werden, beginnen die vissen haar te bewegen. Zo gebeurt het ook, dat in de Pontus de vissen door de vorst in 't ys bevangen werden, en niet eer weder gevoelen of bewegen, voor datse in de pot om te koken geworpen zijn. Onder andere gebeurt dit voornamentlijk de *Gobius*. Maar sy worden byna Graaf-vissen, om dat van de overvloeying der rivieren, op de plaatsen die verdrogen, enige kuit, oft andere beginfelen totte teling der vissen bequaam naargelaten werden. Want sommige worden niet uitte kuit geteelt, gelijk den Aal en de *Kentrikus*. Dit geschied in Heraklea omtrent de rivier Lykus. Maar dese beginfelen in de aarde gelaten, worden volmaakt, en duren die tijd over. En dit is ook niet ongerymt.

Want veel sodanige dieren hebben weinig voedsel nodig, gelijk ook de slangen en die haar in de schuilhoeken verbergē. Eerft worden de eiren oft kuit, mette vogtigheit uitte aarde voortkomende, en daar na de vissen uitte selve voortgekomen, gevoed. Datse nochtans heel groot werden, is niet waarschijnlijk, en word ook niet geseit, wijl de engte van de plaats, en 't gebrek van voedsel dat beletten. Voorts komen de vissen ook so in de locht niet duiren, als die uitte waters te lande de kost konnen soeken, die maar weinig verkoeling, welke de locht haar verschaffen, kan nodig hebben. Want self de engte der kuwen wijft an datse weinig verkoeling nodigh hebben. Waarom ook den Aal lang in de locht levent blyft, en in beroert water lichtlyk verftikt. Op gelijke wyse worden de Graaf-vissen, van de omringende aarde, zo veel haar nodig is, verkoelt. Maar 't geen omtrent de Graaf-vissen in Paphlagonia gebeurt, heeft een sonderlinge en verborghen oorfaak. Want daar seit men dat heel diep uitte aarde veel en goede vissen uitgegraven werden, wijl men niet merkt dat de waters van de rivieren daar over vloeyen, oft anders vergadert werden, waar van eenigh zaat en beginfel van voortteling naghelaten werd. Het is dan overig datse van zelf voortkomen, en dat geduirig. Want sy konnen met malkander niet verzamelen. Oft men moet menen dat zulcx uitten

aart van de plaats geschied, die vogtig, en vrugtbaar van zulke vissen is, door sekerere t'amenmatiging van vogt en warmte. Daar worden ook enige andere vissen van self geboren. Oft men moet denken datter ergens enige vochtigheden voortkomen, die de teel-beginzelen medebrengen. Welke daar na van een bequaame plaats ontfangen en gevoed werden. Daar en boven is dit van beide, so van die in de locht leven, als die ghegraven werden te onderzoeken; oft sy in het water geworpen zijnde konnen leven, oft alleenlyk in haar eighene plaats, die haar natuurlijk is, ghelyk de zee en rivier-vissen in haar eigen water. Want uit dese, verdragen ook niet als weinige die verandering. En die in de verdroogde wateren onder d'aarde kruipen, en in het ys behouden werden, dien is de vogtigheit, so 't blykt, meerghemeen als andere uit het geslacht der Graaf-vissen. Derhalven konnen sommige vissen van een enkele, andere van een twijfelachtighe aart zijn, volghens *Demokritus*, ghelyk ook enighe andere dieren. Want sommige uit de water-dieren gebruiken ook de lucht, gelijk boven geseit is. *Theophrastus* wordt van *Plinius* gevolgt, als hy seit: Omtrent Heraklea en Kromna (anders word 'er ook byghedaan, en de rivier Lykus, namentlyk heel wel, want daar volgt terstond) en in de selve rivier Lykus, in Pontus, seit *Theophrastus* dat een geslacht van vissen is, dat de uitterste boorden van de rivieren soekt, en sich holen in de aarde maakt, en daar binnen leeft, wanneer de oevers door het weder aflopen van de rivieren verdroogt zijn, zo worden zy dan uitgegraven, en leven ook met een beweging der lichamen. Omtrent het selve Heraklea, als de selve rivier Lykus afloopt, worden ook, door de overgebleven kuit, vissen voortgeteelt, die met haar kleine kuwen legghen en lillen om haar voedsel te genieten, dat niet geschiet door gebrek van vogtigheit; daarom ook de Aal lang buiten water leven. Ook seit hy, dat de kuit op het droogh uitgebreit werd, als de eyren van de Schildpadden. Dat in 't selve landschap meest van alle vissen de *Posch* in 't ys beklemt werd, die niet als, in de pot om te koken geworpen, door de warmte haar weder bewegen. Hier in hoewel het wonder schijnt, is nochtans enighe reden. De selve verhaalt, datter in Paphlagonia ook vissen uitte diepe kuilen gegraven worden, die bequaam om te eten zijn, en dat op plaatsen daar geen waters verdrogē, en hy verwondert sig hoese sonder versameling voortgeteelt werden. Hy meent dat 'er een kragt van vogticheit verborghen is, hoedanig ook in waterputten zijn, daar enige vissen in gevonden werden; hoe het is, het

leven ten minsten van de Mollen onder de aarde maakt dit te minder wonderlijk, so niet mogelijk die vissen een aart van Landwormen hebben. By de jonghe schrijvers is de Graafvisch die gheene, welken de Hoogduitsen Beifker, andere Peifker, zommige Meir-putten noemen. Zy zijn by *Agrikola* van twederley geslacht, namentlijk groote en kleine. Zy geven alle een fijn gheluit, en uit de rivieren die over de poelachtige plaatsen lopen, gekropen zijnde, boren sy langs de aders van den oever, en dikmaal tot in de kelders van de naaste stadt, schoon die niet onder de aarde staan. Zommige ervarenen noemen hem graaf- *Mustella*, en den selven beschrijft *Fabritius* aldus: Hy is een hand breed lang, een vinger dik, hoewel datter ook veel groter gevonden werden, (*Agrikola* heeft geschreven, dat de grote vier hand breed lang zijn) de rug is asgrau, met veel stippen, en dwarfe strepen, ten deel blauw, ten deel swart. An de zijden is weerzijds een swart en witte streep. De buik is geel, met swarte plekken, en met so veel kleine rode en swarte stippen, als oft sy met een naalde gesteken waren. Van sijn mond hangen enige vischachtige deeltjes, die hy in 't swimmen uitrekt, en buiten water intrekt. Omtrent Mizena worden sy op twe plaatsen, dat ik weet, gegraven, by de rivier *Polnitz*, omtrent *Orlant*: en by de waterloop *Dobra*, dicht by de stadt *Hana*. Ook worden zy an de rivier *Redera* overvloedig uitgegraven, als de rivier overvloeyt. Uit de hollen der aarde lopen sy ook in de poelen en meiren. Als de waters over den oever vloeyen, komen sy uit de aarde, en als de waters weder aflopen blijven sy op de aarde en velden leggen. Ende daar kudde zijn, worden de overgeblevene van de Varkens gegeten. Zy beminnen de vuiligheid, en in de stinkgoten geworpen, die anders niet konnen gereinigd werden, verteren sy alles. Als sy versich in de poelen of waters gevangen werden, komen sy ook by gemene luidjes op de tafel. Sy zijn voornamentlijk dienstig voor bedriegers, die haar voeden, en in glazen gesloten an de menschen voor slangen vertonen, om datse niet veel vande kleine slangen in vorm verschelen. Daar zijn sommige die menen datse afem halen. Want daar veel van dese vissen by malkander zijn, rijst een schuim boven haar op. In een glase fles met een enge mont gesloten groejen sy, en leven enigzins met haar eigen sap een half jaar lang.

VIII. HOOFT-ST.

Van de rivier-Lamprey en van de Varius, oft glatte Phoxinus.

Aldrov. de piscib. l. 5. c. 9.

Die wy rivier-Lamprey noemen, wort te Tholouze Chatillou van zijn kit-

teling genoemt, om dat hy mette hand gevat, sich met verscheide bewegingen, als met een gevoel van kitteling, drait en soekt te ontsnappen. De Hoogduitsen noemen hem *Neunaug* oft *Nieuoog*. Zy zijn, seit *Rondeletius*, de zee-Lamprey mette uit en innerlijke delen, en de verw gelijk, alleenlijk in de grootte onderscheiden. Enighe zijn de grote aardwormen in dikte gelijk. Haar visch is tay, sonder graat, voordem ruchtgraat hebben sy ene doorgaande senuw, daar een witte vogtigheid in is, doch enkel, en sonder enige takken van senuwen oft ribben. De darmen zijn heel dun. De maag vertoont sich naulijk, en dat is niet wonder, wijl hy alleen door een svinging leeft. Boven op 't hoofd heeft hy een gat als de grote Lamprey. Datse in de rivieren oft lopende water gheboren werden, daar sy in gevangen werden, blijkt daar uit, om dat aldaar geen toegang voor de zee-Lamprey gevonden is, en sy self ook niet in de zee lopen, en de zee geensins mette rivieren gevoegt is; sy worden dikmaal met de netten onder de *Varius* en *Phoxinus* gevangen. Sy eten slijk oft water. Sy verkeren op de eigen plaatsen van de wormen: In den Herfst worden sy totte Winter toe in de Elve gevangen. Zy worden versich op den rooster gebraden, met azijn ingeleit, en in houte vaatjes na verscheiden plaatsen vervoert. Het is in de Vasten voor vele een lekkere spijs. Sy worden ook gesprengt en in den rook gedroogt, sy zijn sacht en slijmerig van visch, welk gebrek de brading en toebereiding lichtelijk weg neemt, ten waar sy door 't gebrek van 't water daar sy in gevangen zijn quaadaartiger als in 't gemeen waren.

De *Varius* of glatte *Phoxinus* noemen de Romeinen *Morella*, om dat hy met swarte stippen en kleine plekken ghetekent is. Die van *Inzubrie*, van zijn rode verw, *Sanguinorol*. *Rondeletius* seit, dat hy van sommige Grieken Rood-oog genoemt werdt, by de Hoogduitsen *Elrits*. Dat dese visch met verscheide verwen gesprenkelt is, kan uit zijn verscheide benamingen angewesen werden. De rug seit *Rondeletius* is goudgeel, de buik silverwit, de zijden zijn rood. De start eindigt in een gele breedachtige vin. Hy is met een glatte huid gedekt, met swarte stippen gesprenkelt. De vinnen van de zijden strekken heel na den buik, welkers wortels, die 't lijfraken, met rood geverwt zijn, waar van hy *Sanguinaria*, of Bloet-vis genoemt werd. Op den rug is hy ook hier en daar swart. De streep die de vis an weerzijden doorsnijt is krom. Zy zijn noit meer als een hand breed lang. Zy worden an de kanten van de rivieren oft poelen met netten gevangen. *Bellonius* seit, datse altijd volkuit zijn, en daarom meent *Aristoteles* dat het de *Phoxinus* is. Als *Gesnerus* seit, datse in

in kunne onderscheiden werden, gheeft hy ook te kennen datse versamelen, oft in dien de Phoxinus, seit hy, die kleine vischjes zijn, ist geen wonder dat, om haar kleinheid, de nieuwgeboorne middelbare ghevangen werden. Maar *Aristoteles* seit, niet enkelijk nieugeboorne, maar die woorden daar by doende, ik hadde byna geseit, dat de swangere gevangen werden. Doch het is waarschijnlik dat sodanige kleine visjes, gelijk ook de muisen, onder de viervoetige in 't korte volmaakt werden, en telen konnen. Hy is slap en soet van vis. Maar moet niet als ontweit gekookt werden.

IX. HOOFT - ST.

*Van de Zalmernes oft Zalmernus
Zalmling.*

Aldrov. de piscib. l. 5. c. 10.

DIe van Trenten noemen een sekere vis die haar eigen is, met een woordt van de Salm verdrayt Salmerinus, met welke hy in roodheit van vis over een komt, als oft sy meir-Salm seggen wilde. Die *Aldrovandus* van de Kardinaal Madruccio bekomen heeft, beschrijft hy aldus.

In vorm van lijf, en getal, en stand van vinnen is hy de Trutta oft Forel en Salm byna gelijk, maar is sonder schobben, hoewel *Salvianus* seit dat hy schobben heeft. Hy is rondachtig van hooft, met een stompen muil, zijn swarte oogappel is met een goudgele kring seer blinkkende belopen, welke daar na in de dode rood werd. Voor die heeft hy twe ronde openbare gaten, tot werktuigen van den reuk of 't gheoor. Het onderkaakbeen is wat krom, met een opwaarts-rijfende haak: en dat gehele kaakbeen is wit. De tong van de selve verw, als ook het gehemelte. De mond is heel vol tanden. De vis self meer rond als breed. Hy heeft seven vinnen, alle sonder angels, vijf boven, en twe onder 't lijf, twe omtrent de kuwen. Zo veel ook an den middenbuik, de vijfde an den aars, en die alle lang en breed. Die an de kuwen staan, zijn met dryerlei verw versien. Want daar sy langst zijn, dat is in 't begin, zijn sy wit, daar na heel rood, uitgenomen de senuwen, die swart zijn; de andere dry zijn in 't begin witter als dese. Derhalven is de rodigheid in dese hoger, en hebben gansch gheen swartheid. De eerste bestaan uit veerthien senuwen, de volgende uit negen, de laatste uit thien: Maar die byna midden op den rug staat, heeft twaalf senuwen, de ander omtrent de start geen.

Hy is sacht en huidachtig, gelijk het geslacht van de Trutta, en is qualijk van *Salvianus* als zenuachtig afghebeeld. Beide zijns op den rug eenverwig, dat is swarr. De start heeft de vorm van een wassende maan, van de selve verw, en niet rood,

als hy seit. Den aars staat in 't laatste van den buik an het begin van 'de achterste vin. Van de kuwen totte start loopt een kleine streep recht, en wat ruwachtig. De zijden zijn enigfins wit, en nu met ronde, nu met lange, en de selve nu met groote, dan met kleine geel-blinkende plekken besproeit.

De gehele buik is byna saffraanverwig, oft als gemene rode menic. Hy heeft een lange en brede lijfmoer, die de hele holligheid van 't lijf inneemt, met eyren byna van gelijke grootte, die goudgeel blinkende vergulde parlen schijnen te zijn. De darmen zijn wit, met veel bochten ghe-drayt. De lever is kort, breed, uit ene quabe bestaande, en geel geverwt. De gal-blaas was niet te vinden. De milt is grootachtig en uitten swarte rood. De maag langwerpig, en vlesich. Zijn visch als in de Zalm rood. De lengte van de gehele visch, van het begin van het hooft totte einde der start, is twe spannen lang. Indien gy zijn plaats besiet. Hy geeft te kennen dat hy in de meiren van 't Tridentinse gheberge te gevangen werdt. *Salvianus* schrijft, dat hy in heel koude en steenachtige rividren voortkomt. Hy eet kleine vischjes, en by gebrek uitwerpsel. Om datse enkel ghevangen worden, daar uit besluiten wy datse eenzaam zijn. Hy versamelt in het einde van November, en December. Het is een visch boven andere lekker. Hy is teer van visch, die lichtlijk verrot; en niet slijmerigh, maar wronghelachtigh.

III. OPSCHRIFT.

*Van de vissen die, behalven in de rivieren,
ook in ander water verkeerren.*

I. HOOFT - ST.

Van de grote Baars.

ZO veel van de Rivier-vissen, so gheschobde, als ongeschobde. Nu volgen die behalven de rivieren ook andere soete waters bewonen. Namentlijk de groote Baars, de kleine Rivier-baars, de Scrollus, de Pungitius van *Albertus*, en Alburnus van *Auzonius*, de rivier-Epulanus, de Snoek, de Brasem, de Ballerus, de Zeelt en Lota van de Fransen.

De grote Baars also by de Duitsen ghe-

Aldrov. l. 5. c. 33.

Bellon. de Aquatil. l. 1.

Hy is verscheiden geverwt, de buik, en byna 't gehele lijf is afgrauw, met enige swartachtige brede plekken van den rugh (niet anders als in de Zee-baars) na de zijden afdalende geschildert. De vinnen en de start zijn rood. Maar in 't wijfje niet oft weinig. Op den rug staan twe vinnen, van welke die naast het hoofd staat groter, en geangelt is, de achterste klein, sonder angels, even so veelan de kuwen, die *Rondeletius* meent hoger te staan als in andere rivier-vissen, so veel ook an den buik; maar die an den aars staat, is met een gestrepten angel beset. Hy heeft weerszijds vier dobbele kuwen, 't welk *Aristoteles* ook ghesien heeft. De start is in twe geklooft. Hy word groter als de Zee-baars. Want hy word, zeit *Salvianus*, somtijts van dry pond swaar gevangen. In 't meir Lar word hy ook een voet lang. Maar in 't meir Suerin, zeit *Gesnerus*, dat hy een elleboog lang werd. Hy heeft een middelbare maag, weinig en dunne darmen, een bleekachtige lever, van welkers grootste quabbe, een blaas afhangt, met een waterige gal vervult. De milt is roodachtig, en hy heeft stenen in de kop. *Plinius* maakt hem de zee en rivieren gemeen, maar qualijk. Dat hy in de soete waters leeft, blijk uit de ondervinding, en het getuigenis van *Aristoteles* en *Auzonius*, die hem met de Karper, Glanis, en andere noemen. *Ælianus* schrijft, datse in den Donau ghevangen werden. De Rhijn heeft 'er gheen mogelijk om dat hy dieper waters soekt. De voornaamste komt, na 't seggen van *Platina*, in 't meir Verban, en de rivier de Po voort. Men seyt, dat de grote Baarsen van de meir Lar inboorlingen, en ook vremdelingen zijn, namentlijk uit het saet, uit de meir Eupylus, die de rivier Lambrus van haar uitwerpt, overgebragt. De lever is in alle gortig, en met geen ander gebrek beset. Zy verflinden andere vissen, en de vrugt van haar eigen gheslacht. Zy baren omtrent de oevers en heesters, ghelijc *Aristoteles* geschreven heeft. In de Lente in de Zwitserse meiren, en dat in April en May, gelijk *Gesnerus* zeit. Ten tijde van haar baring worden se lichtlijk in Sleia gevangen, van hier lopen sy van de oevers om voedsel uit, en swerven dieper in de meiren. Omtrent S. Jan worden se weer gevangen, als hy weer uitte diepte na den oever loopt. Dat hy de gequetste Snoek behulpzaam is, houd ik voor een beuzeling. Want dese foudedie niet sparen, so hy van de vinnen niet gedwongen wierd. *Gesnerus* verhaalt, dat de vissers in 't meir Lemman hebben angemerkt, dat dese Baars in de Winter een root blaasje uitschiet, dat hem van de mont afhangt, 't welk haar tegen dank dwingt boven te swimmen. Maar men meent dat hy dat uit gramschap doet, om dat hy in 't net vervallen is, en dat hy dat meest

Ælia. H. A.
l. 6. c. 14.

doet als de vissers het net ophalen; maar dat het wonder is, dat haar zulkx alleenlijk in de Winter gebeurt. Van haar ghefondheid is een verscheiden gevoel by de schryvers. *Rondeletius* seyt, datse van de gaven die de Zee-baarsen hebben ontbloot zijn. *Gesnerus* prijft die in den Rhijn, en in grote klare rivieren en meiren gevanghen werden, maar niet die van de kleine en onzuivere. In Vrankrijk zijn sy in grote achtting om de koorsige in spijsse voor te schryven, so wy *Iovius* geloven. In Italic zijn die van de rivier Lar seer in waarde, daar worden sy ook een voet lang, inzonderheid als de druiven rypen worden sy om haar vet en tere ingewanden seer gepresen. In Duitsland worden sy 't gehele jaar door, uit genomen Maart en April, zeer ghepresen. *Auzonius* ghetuight, datse in grote waarde geweest zijn: op een anders plaats schrijft hy, datse onangenaam van smaak zijn. De heel kleine, welk men hornen noemt, koken de bequaamste kokx in de wijn. De grootachtige zijn om haar graten en angels moeylijk om te eten: in de kleinste zijn sy om haar tederheid niet schadelijk. De kleinste worden gemeenlijk meer als andere vissen in de boter gesnerkt. Omtrent het meir Verban steekt men de matelijk gheopende Baarsen dwars an 't spit, en men belmeert haar half met boter. Aldaar drogen zy ook allerley gheslacht van vissen in de Son, maar meest de kleine Baarsjes. De wonde van de vin op den rug geneest niet lichtlijk.

II. HOOFT-ST.

Van de kleine Rivier-baars.

DE kleine Rivier-baars word by sommige Cernua, en de Acerina van de Genecs-meester *Plinius*, by *Strabo* Porcus Niloticus oft Nijl-varken genoemt, om dat hy met de doorgaande rye van zijn vinnen, op de wijs van de borstels, het Varken gelijkt. By *Tragus* Aurata Fluvialis, om dat hy buiten water en afgedrooght uitten goudgele na 't blauw hellende gheverwt schijnt. By *Kajus* Angelus Aspredo, oft stekelige visch. By *Pictorius* Aspretilis. Het is een visch over 't gehele lijf ruw, en met angels versien.

Hy is van vorm als de Baars, boven donkerverwig, onder uiten bleke geel, met een dobbele ry van halve kringen over de kaakbenen getekent, met ogen boven half donkerverwigh, onder half goudgeel, en met een swarten appel. De streep die over den rugh loopt is als met een dwarze draad versien, en hy is op de start en vinnen met swarte stippen getekent, welke vinnen, als hy gram is, oprijfen, maar als hy weer bezadigt, sakken zy ook weder. *Bellonius* schrijft dat

Aldrov.
de piscib.
l. 5. c. 34.

Bellonius
Aquat. l. 2.

dat de dode Chanua geen visch beter uitdrukt: want dat hy dood zijnde gaapt, en den mond open houdt. De zelve zegt dat hy versch gevangen, met een blijde en groenachtige donkerheid, als den halsband van de Pauwen, glinstert: ja dat hy buiten water, en afgedroogt, met een goudgele helderheid, na 't blauw hellende, gheschildert schijnt. Dat hy de Baars zeer ghelijk is, indien hy niet van die dwarse strepen (die de Baarsen hebben) ontbloomt, en wat korter van muil was. Dat hy voornamentlijk door dit teken onderkent werd, om dat hy een graatachtig dekzel op de kuwen heeft, dat als in de Lupus oft meir-wolf gestreept, en met een scheur gheopent is; maar daar de streep an de kuwen begint, die de zijden van de visch doorsnijt, dat daar een anghel staat, na de start hellende, als in de Zee-draak: dat hy ook hierin van de Baars verscheelt, om dat de baars twee vinnen op den rug heeft. De Cernua (zo noemt hy hem) maar een, en met gheen tanden oft gheen baarblijkelijke tong begaafd is, en vierkantige schobben heeft, die sterk, en in 't ronde met groeven ingesneden zijn, die de visch heel ruw maken. Ten lesten dat hy tegen de Son gehouden, met swarte plekken op den rug onderscheiden schijnt, maar onder an den buik heel wit is. Maar *Bellonius* heeft niet anghemerkt dat hy an 't uiterste van de kuwen, dat is an de kanten, en een weinigh lager, een andere angel heeft; 't welk *Gesnerus* bevonden heeft, die nochtans geen van beide in de twee afbeeldzels, die hy verthoont, heeft uitgedrukt: want sy zijn, zeidt hy, heel dun, gelijk eenige getande graatjens, op 't midden van de kuwen haar vertonende, en dat groefwijs (op dat ik zo spreek) indien gy haar van naby besiet; doch opwaarts kleinder en overvloediger; neerwaarts groter, weinigh, en verder van malkander staande: want sy zijn, zeidt hy, op de kant van een gedeelte der kuwen verdeelt, 't welk van sijn onderlegghende deel kan afghenomen werden. Daar is ook boven de kuwen een schuin graatachtig deel, dat sich weerszijds na het achterhoofd vervangt, met zo kleine tandjes zaagwijs versien, datse meer gevoelt als gesien werden. Ook word noch een ander deel dryhoekig, en boven ingegroeit, terstond boven de vinnen, van de opening der kuwen, achterwaarts gesien, 't welk in een heel korte en scherpe angel eindicht. De zelve *Gesnerus* ontkennt dat de vinnen rond zijn, maar zeidt datse byna rond als in andere vissen zijn: dat de vin van de rug maar een lang, en doorgaande is, gelijk *Bellonius* geschreven heeft, en *Kajus* in sijn gemeengemaakte afbeeldzel wel heeft angewesen. Datse nochtans in delen verschillen. Dat de voorste uit veerthien angels bestaat, van welke de eerste korter en dichter by een

gevoegt, en de middelste langer zijn, welkers lenghte tot de leste toe allengsjes afneemt: dat het achterste deel zachter is, met vezelen en gheen angels ghescheiden, korter, en van voren met een kleine tuffenruimte verdeelt. Maar datter dry vinnen in 't opperdeel zijn, een achter den aars, en twee an den opperbuik, welke met swarte plekken, gelijk de andere niet onderscheiden zijn. Men zeidt datse de beken seer beminnen. In Holland worden zy veel in de staande waters gevangen. Hy is zelden in de Teems, veel in de Ranellus die voorby Oxfort loopt. Als hy fwemt, beweegt hy, op de wijs van de Gobius en Kotta, alle sijn vinnen, indien wy *Kardanus* geloven. Men zeidt dat hy, in de vijvers geworpen, andere vissen bederft, om dat hy haar met de vinnen beschadigt. 's Winters verschuilt hy; in de Vasten word hy gepresen. De stenen die hy in 't hoofd heeft, worden teghen de steen der nieren, en de zijde-pijn gepresen.

III. HOOFT-ST.

Van de Scrollus en Pungitius, oft Stekelbaars van Albertus.

DE Scrollus is een vischje van den Donau. De verw is in 't afbeeldzel, welke *Gesnerus* van *Raphaël Zeilerus* bekomen heeft, op den rug donker, an de zijden groenachtig, met veel donkere stippen bezait, hoedanige ook op de vinnen van den rug, welkers angels witachtig zijn, gesien werden. De buik is wit, het begin der vinnen an de kuwen is rood, enz. Hy is selden langer als de afbeelding anwijst.

Aldrov. de piscib. l. 5. c. 35. & 36

De Pungitius oft Stekelbaars van *Albertus*, noemt *Rondeletius Aculeatus*, oft geangelde. De Schrijver van de natuur der dingen noemt hem *Spinochia*. Het is, zeidt *Albertus*, het kleinste vischje van alle, dat twee angeltjes an de wortels der vinnen van den buik heeft. Het mannetje is onder de strot rood, het wijfje niet. Zy hebben ook gheen schobben. De vissers zeggen datse van zelf voortgeteelt werden, door dese anmerking angedreven, om datse in de nieuwe sloten in 't eerste jaar ghevonden werden, en in de volgende jaren noch andere verscheide vissen, hoewel 'er gheen ingeworpen zijn.

IV. HOOFT-ST.

Van de Alburnus oft Voorn van Aurzonius, en de rivier-Epelanus.

VAN de Alburnus oft Voorn heeft *Aurzonius* bysonderlijk in sijn Moezel gedacht. *Bellonius* schrijft, dat hy omtrent Vercelli in de rivier Lagogna, die in de Ticinus vloeyt, van de Vissers Scavardinus

Bellon. de Aquatil. l. 1. Aldrov. l. 5. c. 37. & 38.

genoemt werd. De Hoogduitzzen noemen hem Weifzichlin en Rotaugen. Het is een rivier- en meir-vifch, de witte Alpha gelijk, met grote rode ogen, een groenachtigen rug, en witten buik. *Bellonius* zegt dat hy weerzijds een kromme ftreep heeft, die hem midden doorsnijt. Maar *Rondeletius* bekent dat hy met twee ftrepen ghedeelt werd, dat hy mette ene van de kuwen totte ftaart door midden gefneden werd, maar dat de andere min fichtbaar, en van de wortel van de vin der kuwen voortspruitende, verdwijnt, eer hy tot de ftaart reikt. Hy is een weinig opwaarts gebogen van neus, en met de felve fchobben verlien als de Poſch. Hy is klein van hooft, breedachtigh van lijf, maar plat, en nauwlijcx twee vingers breed, zonder gal, en met ſilverwitte dunne ſchobben bedekt. Hy is zacht, en niet vet van viſch. Het is een grage viſch, waarom hy ook lichtlijk metten angel ghevangen werd, waarom *Auzonius* hem heel wel een roof vande kinderlijke angels genoemt heeft. Ik heb noch twe andere gedaanten van Alburnus oft Voorn anghemerkt, van welke de eerſte byna kaſtanje-bruin van rug is, de ander blauwachtig. Beider vinnen en ftaart hellen ook na 't kaſtanje-bruin. Het overige is ſilverwit.

De rivier-Epelanus, noemt *Bellonius* met de bynaam Sequanicus, van een rivier in Vrankrijk, de Saone ghenoemt, daar hy o-
 vervloedig is, en doet 'er by, dat hy alzo genoemt is, als of men zeide Excellanus van ſijn waardigheid, waar mede hy andere viſſen van ſijn geſlacht te boven gaat. Die van Ferrarie noemen hem Borbolo. Hy is de Alburnus oft Voorn zeer gelijk, hier in alleen verſchelende, dat hy de wortels van de vinnen roſch heeft, op de wijs van de Gardon oft Veron, en een ftreep die hem de zijden doorsnijt, na de ftaart heel ſeer gebogen en krom. Hy is ſomtjids meer als vijf vingers lang, en een duim breed. Het is een viſchje van aangename reuk, alle andere in waardigheid overtreffende. Die van Rouan noemen hem Ovella oft Kuitert, om dat hy altijd vol kuit is. Indien gy de Epelanus met ſijn ſchobben beſiet, zal hy u om ſijn heldre witheid ſchijnen te blinken; maar gheſchrapt zijnde, vertoont hy een rugh verſcheiden gheverwt, op de wijs van een regenboog. Hy is dikker en korter als de zee-Epelanus.

V. HOOFT-ST.

Van de Lucius, oft Snoek.

DE Snoek is by de Latijnen Lucius genoemt, 't zy oft van 't Griekſe woord lucos, dat een wolf betekent, oft van het Latijnze lucendo, dat is van lichten oft blinken. Van haar is by de oude Grieken geen gewag, en *Salvianus* bewijft heel fray,

Aldrov.
1. 5. de
picib. c. 39.

tegen *Philelphus*, dat hy *Oxyrinchus Niloticus*, oft Nijlze Spitſneus kond ghenoeemt werden. Ten waar *Plutarchus* voor die felve een Zee-viſch meende, die als uit de zee in den Nijl liep. Dat hy de Efoce van *Plinius* is, welken hy meent dat in den Rhijn heel groot word, kan toegheſtaan werden, en daar van ſchijnt het Neerlandſe woord Snok ſijn oorsprong te hebben. By de Engelze en Francen heeft hy na de verſcheidenheid van ſijn ouderdom verſcheide namen. Van lijfs geſtalte is hy langwerpigh, en de felve ſchijnt daarom te langwerpiger, om dat de zijden van die viſch maar mate-
 lijk uitgebreit zijn.

De rug is breed, en byna vierkant, en over alghelijk, behalven tot dat men an de leſte vinnen komt; en zijn rugh is met alle andere ſchobbige viſſen meer, oft ten minſten zo bultigh als den buik is. Dezen alleen puilt de buik meer uit als de rugh, voornamentlijk als hy vet is, 't welk nochtans *Rondeletius* ook angemerkt heeft, dat te Rome gheſchiede door bedrogh van de Viſch-verkooopers, die den buik van de viſſen met groen kruid wiſten op te ſtoppen, en haar alzo als vetter te dierder te verkoopen. Hy heeft een mager beenachtigh hooft. Men zegt ook datter verſcheide vormen van graten en benen in ghevonden werden. De ene vergelijkt men in het gemeen met een kruis, de ander met een ſpies, de andere dry met ſpijkers oft werktuigen van de lijding onzes Zalighmakers. De bedekte Schrijver van de Natuur der dingen ſchrijft, dat de Snoek een ſteen als een Kriftal in de herſene heeft, maar dat alleenlijk als hy heel oud is. *Gefnerus* ſeit ook dat hy in 't hooft van een kleine Snoek twe kleine witte ſtenen ghevonden heeft. Hy heeft een lange ſnuit, en grote opſparring. *Rondeletius* gelijktſe by een ganſe-bek. Het onderkaakbeen is langer als het bovenſte, en als een lepel uitgeholt. Daar in zijn veel tanden, en niet op eenerlei wijs geſchikt, gelijk *Albertus* ook zegt, en van verſcheide ryen: want in 't voorſte deel van het onderkaakbeen zijn de tanden klein, en inwaarts in den mond gebogen. In 't bovenſte kaakbeen zijnder geen, en wijl het zelve breder is, zouden de tanden, buiten de mond ſtekkende, op de onderſte niet paſſen, en onnut zijn. In plaats van deze dan (zeit *Rondeletius*) heeft de natuur twe ryen van tanden in 't gehemelte gehecht. De oogen zijn geelverwig, voor welke twe gaten zijn, in ene holligheid t'ſamen lopende. Het lijf is met ſchobben, en die ſo dun beſet, dat hy geen ſchijnt te hebben, en mette felve ghe-
 kookt werd, en in 't eten, zo de vis klein is, niet geacht werden: en indien hy groter is, dat de harde en grote ſchobben weggeworpen werden. De buik is wit, de rug uitté gele ſwart, van welke veel brede ſtrepé, niet regt
 maar

maar veelvoudig gebogen, en meerschuin als dwars, in sommige meer, in andere minder geel, afgeleit werden, en de gehele vis schoon verqieren. Hy swimt met vier vinnen, van welke twe an de kuwen staan: welke stand van vinnen de Rivier-vissen ghemeen is, om te beter op 't water te blijven hangen, en op te schieten; in tegendeel zijn die vinnen in de Zeevissen gestelt, om dat het soete water dunder, en vloeyender is, en het zee-water dikker en vaster. Daarom draagt dit meerder swaarte, en het soeter minder. An het onderste vanden buik zijn twe andere grote en sterke. Op den rugh issergeen, maar niet ver van de start twe, van welke de eene bovenste met swarte plekken getekent is. Zijn korte start eindicht ook in twe geplekte vinnen. De streep, die het middenlijf doorsnijdt, wort nauwlijc gesien, vermits zy uit kleine stippen bestaat. *Albertus* schrijft, dat hy de maag zo na an de krop heeft, dat hy dien somtijts, door begeerte van een ander visch in te schokken, uitschiet. *Rondeletius* zeidt dat hy veel byhangfels heeft, in welke de ghemaaekte gijl bewaart werd, om datse door de losheid van den rop niet lichtlijk soude uitgeworpen werden: Ik heb zelf een heel grote Snoek ghesien, die zelf een gheheel grote in de maag hadde, en dese noch een watermuis; zo dat dit geslacht van vissen noodzakelijk een groote maagh moet hebben. De darmen bestaan uit dry lange bogten. De maagh word van de lever omvangen, die met een blaas vol groene gal vervult is. Zijn visch is met geen graten doorlopen, gelijk in veel andere Rivier-vissen. Hy word byna over al in de meiren en staande waters gevonden, maar houdt zich in de verborghen gaten van de mosch oft slijk verholten. In de zee word hy noit gevonden. In de mond van de Rhodanus, en de zee-poelen zomtjids; maar *Rondeletius* zeidt datse daar mager zijn: datze in enige rivieren ghevonden werden, heeft *Auzonius* in zijn Moezel verhaalt; datter in den Tyber nauwlijc thien in 't jaar gevangen werden, *Salvianus*. Zy worden ook niet beswaarlijk onderscheiden, want sy zijn heel silverwit, smalder van buik, en zonder gele strepen. Hy is zo vragtig, dat hy niet alleenlijk andere vissen, en kinkvorschen, maar ook eenige andere dieren anvalt. My heeft, zeit *Rondeletius*, een geloofwaardigh man verhaalt, gesien te hebben, dat de onderste lip van een muilezel, dien hy op de reisan de Rhodanus om te drinken leide, van een Snoek wierd angevat; door welke beet het beest, ontfelt en angehitst, op de loop raakte, en met het slingeren van sijn kop de Snoek ter aarde wierp, welchen hy noch levende, en na het water trachtende, op vatte, en 'huys bracht. *Secker Pool* verhaalt, dat hy twe jonge Ganfen

in een Snoeks maag gevonden heeft; de selve verhaalt ook van een Fulika, oft Waterhoen; en dat een Snoek een sekere Meit die in 't water liep, in de voet ghebeten heeft. Hy vervolgt de vissen zo heftig, dat hy door sijn geswinde begeerte uit het water springt, en in de schuiten valt, dat ik gesien heb, als ik in 't jaar 1631. op mijn wederkomst uit Engeland van Landsberg met een schuit in de nacht over voer. Zommighe menen dat hy zich van de kleine Baars onthoud, andere dat hy hem, by de kop vattende, in flokt, om zich, indien hy hem by de start vatte, niet an de schobben oft vinnen te quetsen. *Albertus* verhaalt, dat hy hem ghevangen hebbende, mette tanden morsfelt, en zo dood, en niet levend inschokt. De groote vrindschap van de Kinkvorsch met de Snoek, heeft *Dubravius* met een fraye gheschiedenis afgebeeld, welchen gy kond nazien. Dat hy heel lang van leven is, kan uitte Snoek van Frederik de II. Keizer bekent werden, welke 262. jaren, in een staande water, geleeft heeft; ghelijk uit het opschrift van een kopering, welchen de Keizer hem in de kuwen onder de huid, als hy hem in 't water wierp, verborgen hadde, welkers opschrift in de Griekze taal van deze beduiding was: ik ben die visch, die aldereerst in dit water gezet is, door de hand van de Wereld-beschermer Keizer Frederik de II., op den 5. dag van October: want die ring is in die gevangen Snoek ghevonden, in 't jaar onzer zaligmaking MCCCC XCVII, gelijk *Konradus Celtus* getuight, na 't verhaal van *Gesnerus*, in zijn Brief. Van des zelfs lang leeven spreekt *Kardanus* aldus: Het is wonder, 't welk ik van zo veel mannen gehoort heb, dat het onbeschaamder zoude zijn, de leughen van zo veel getuighen niet te geloven, als de waarheid, tegen haar geloofwaardigheid, te verdedighen. Dat de Snoek, in den buik opgesneden, om de hom te tonen, en daar na weder toegenayt, en onder de Zeelten in de vivers geworpen, door haar vochtigheid weder geneest, als zich de Snoek metten buik teghen haar wrijft. In de Maart en April zijn zy vol kuit, en baren, en gaan daar in voort tot Junius toe. Andere menen datze uit het zaadt van de Zeelt voortgeteelt werden. Andere, datze uit een vrent zaat voortkomen. Datze uitte kuit geboren van enige vissen in de kuwen uitghebroeit werden, zijn de beuzelingen van *Encelius*. Wat angaat haar gebruik in de spijs. *Iovius* reket haar onder de gemeen luyden kost. *Poggius* heeft geschreven, datze ook uit het meir Cyminus, en de aldervetste, niet angenaam zijn, dan als zy alleen, in de grootsten hongher van de gasten, voorghestelt werden. Het meir Thrazymenus brengt de beste voort. Het meir Braccianus, eertjids *Sabatinus*

batinus gheuoemt, veel flimmer. Maar in Vrankrijk en in Hoogduitsland worden zy zo grond gehouden, dat haar *Adamus Lonicerus* ook de kraamvrouwen voorschrijft. In de maand Julius zijn zy vetst, en in October gezondst. Die haar geslacht van de Karper hebben, zijn in de visch-waters veel arger, als zy haar zaat schieten. Zy worden van *Arnoldus* onder de harde visch getelt. Sommighe houden de start en het achterdeel voor best. Van middelbare ouderdom zijn zy na mijn oordeel alderbest. De Vissers omtrent Straazburg verwerpen de kuit, als quaadaartig. By *Gesnerus* isse zo schadelijk, als de kuit van de *Barbus* oft *Barm*. By ons word zy sonder gevaar gegeten. Wat angaat haar ghebruik in de geneskonst. De kaaksbeenders gepoeyert, worden voor de steen, het beswaarlijk watermaken, en het zijdenwee, gebruikt. De beenders van de gesoute, ook tot poeyer gebracht, gebruikt men in plaats van gebrand yvoir, en genesen de sweringen.

VI. HOOFT-ST.

Van de Cyprinus oft Karper.

DE *Cyprinus* oft Karper, by *Oppianus* *Kyprianos* genoemt, heeft mogelijk sijn naam van *Cypris*, oft de lief-Goddin, ghelijk *Gesnerus* meent, bekomen, om dat hy heel vruchtbaar is, gelijk ook by *Athenus* den naam van *Lepidotis*, van sijn grote en brede schobben, gelijk het *Rondeletius* behaagt, en die zo vast gehecht zijn, datter een steen op afstuit, gelijk *Bellonius* ghelooft heeft. *Kasiodorus* noemt hem *Karpa*. *Brasavolus*, om zjn grootte, *Koningin*; andere noemen hem *Karpio*. Hy is meer dik als lang, en geen visch beter als de Zeelt ghelijk: want sijn bovenlip is rond, en sassaanverwigh, van welke weerzijds, als in de Zeelt, een dobbele knevel afhangt, de een is zacht, lang, geelachtig, en spits. Gy kond haar, zeit *Rondeletius*, *Myfices*, dat is *Knevels* noemen, de ander is korter, swartachtig, en minder sichtbaar. Het hooft, ten aanzien van 't lijf, kort, is de Zeelt daar in ook gelijk. De mond staat in 't midden, met witte en vischachtige lippen, maar zonder tong. Doch de natuur heeft hem daar voor een dik vischachtig verhemelt gegeven, om de smaak te onderkennen; 't welk uitgerukt zijnde, zo naukeurig een tong gelijkt, zo *Rondeletius* en *Salvianus* zeggen, dat niet alleen 't gemeen, maar ook geleerde mannen dat een tong noemen, (*Albertus* zeit dat de tongh heel smakelijk is, derhalven oneigentlijk) en beweren dat het een rechte en volmaakte tongh is. Dat nochtans de vissen een onvolmaakte tong, en de Karper maar een dik vischzig verhemelt heeft, heeft niet alleenlijk de Oudheid, en *Ari-*

stoteles goed ghedacht; maar de ondervinding getuight zelf, dat die zelfstandigheid an 't verhemelt gehecht, en an 't beneden-deel geenzins vasthangende, eenigzins los en vry is. *Gesnerus* nochtans getuight een tong, zo hy dienooemt, gezien te hebben in een kleine Karper, die, van 't gehemelte gescheiden, twee vingers breed, en van gestalte eigentlijk als de tongh der viervoetighe dieren, en in zelfstandigheid en smaak gelijk was. Ik zoud ook zeggen, zeid hy, dat sijn ghebruik en kracht om te proeven ook de zelve is. Waarom hy meent datter niets belet de zelve een tong te noemen: want dat het een tong zy, maakt nocht de plaats nocht stand, wijl ook andere delen in verscheiden stand de zelve naam behouden. Dat de visch ook zonder tanden is, bevestigt *Rondeletius*, en dat hy in plaats van die midden in 't verhemelt een been ingechecht heeft, dat effen glat en drykantig is, en daar tegen over onder twee ghekloofde beenders, na den rop gebogen. Maar *Bellonius* zeidt dat de Karper wel geen tanden in de mond heeft, maar alleenlijk in 't begin van de keel: en *Gesnerus* bevestigt datter tanden binnen sijn keel verborgen zijn; maar datse nocht, de mond opgebroken zijnde, met ogen gezien, nocht met de vingers daar in gesteken gevoelt werden. Maar datter in het midden van 't kromme kaaksbeen vijf tanden zijn, op de wijs byna van een kropfweer versamelt, die onghelijk in stand zijn, en grootte verschelen, van welke dry groot, twee klein, heel hard en hol zijn, met het bovenste heel breed en stomp, maar met strepen ruw: en een alleen witter als de andere, met een glatte oppervlakte, in een korte punt eindigende. De zelve *Gesnerus* zeit dat hy in 't hooft, omtrent de tong, een witte harde steen heeft, omtrent zo groot als een klein penningtje, en zomtijds wat grooter. Dat hy ook in 't midden van het hooft een harde, maar taje en buighzame zelfstandigheid, als die versch is, in gestalte byna een hart gelijk, onder de tanden, gelijk als in een hol, verborgen heeft, gelijk de rivier-*Leuciskus*, welke de *France Gardon* noemen. Van dese, zeit hy, heeft mogelijk *Encelius* ghesproken, en hem oneigentlijk met den naam van *Steen* genoemt, met dese woorden: In de keel van de Karper wort een steen van drykantige vorm gevonden, van grootte na evenbedeling van de visch, van verw uitterlijk wit, van binnen geel, met middelbare ogen, waar voor enige gaten staan. Hy swemt met brede vinnen. Twee groter staan 'er an de kuwen, in het midden van den buik noch twee: Tusschen welke, en de start een ander staat, met een zaaghswijze angel, en tusschen dese, en de voorgaande is den aars. Op 't midden van den rug rijft 'er een, byna doorgaans tot de start, met een sterke en ghekloofden angel

Aldrov.
de piscib.

Kasiodor.
l. 12.
Epistol. 4.

ver-

verfien. De ftart is breed uitte, fwarte geel, gelijk ook de laafte vin. Maar de vifch zelfs is geelachtig, voornamentlijk als hy oudt is; want jong zijnde, is hy meer donker.

Dat de Karper weerzijds vier kuwen, niet dobbeleryen heeft, uitgenomen de lefte, getuigt *Aristoteles*: maar *Gefnerus* feit, dat hy'er ook vier, doch alle dobbel, in gevonden heeft, dat hy met grote dikke fchobben gedekt werd, en daarom *Lepidotus* of gefchobde by *Dorion* ghenoemt is. Hoewel *Orpheus* die silverwit ghenoemt heeft, nochtans menen de geleerde daarom niet dat het noodzaklijk is, haar van de andere verfcheiden te ftellen, wijl de Rymers van de verwen dikmaal oneigentlijk fpreken, en de bywoorden dikmaal misbruiken, en *Gefnerus* ghelooft, dat dit het gemeen bywoord der fchobben is, 't welk gelijk ik het lichtlijk gelove, alfo meen ik, indien hier iemand silverwit overfet, dat hy niet fal misdoen; maar de vifsen zelf hellen na 't goudgeel. Daar zijn enige die menen dat dese vifsen ten anfen van haar lijf meer bloeds als andere vifsen hebben, en dat het daarom waarfchijnlijk is, datse minder koud van gematigheid zijn. Hy heeft een middelbare blaas: Een roodachtige lever, daar een zwartachtige gal-blaas anhangt, heel vette darmen, en een grote milt. Hy wordt dikmaal vijf oft zes pond fwaar, zomtjids ook van twintig, en na het ghe- tuigenis van *Iovius*, in het meir Lar van twe hondert ponden gevonden: want men zeit, dattet de grootste van alle vifsen is, die daar in voortkomen. Van zijn plaats stemmen de fchrijvers niet eens. *Plinius* maakt 'er een Zec-vifch of, *Oppianus* een Strand-vifch. *Aristoteles* ftelt hem onder de Rivier-vifsen. *Ælianus* feit, dat hy ook in de Donau gevangen werd. *Dorion* plaatft hem onder de rivier- en Meir-vifsen. Dat hy in het meir Lar van wonderlijke grootte gevanghen werd, getuigt *Iovius*. Het meir Lar, feit hy, van *Virgilius* om zijn lengte het grootste ghenoemt, heeft de grootste vifsen van alle, en zomtjids Troeten (Truten) oft Forhinen van hondert pond, en fomtjids Bulbaren van twe hondert. Maar dat die Bulbaren in de vochtige en doorfchijnende wateren groter fchijnen, als datse mette netten konnen gevanghen werden, wijl fy die dikmaal met haar onmatig geweld doorbreken. Zy lopen omtrent de Zonne-ftilftandt in de fchaduwachtige hopen van de *Licina* anze rofsen. Die dwars over den oever van het meir Lar, tegen dat Eyland, en die kristaline *Euripus*, van *Celicius Plinius* beroemt, gelegen zijn. Dese vifsen meende een feker Zneeg Priester, met pijlen van een boog gefchoten, wijl zy, op de grond verblijvende, mette Elger oft Drytandt

niet konden bereikt werden, te doorwonden. Maar die pijlen nochtans bragten geen fchade by, wijl zy, met die gefchobde huid gewapent, de pijlen deden afstuiten. In de meiren van de *Allobroges* worden ook heel grote gevonden. Zy worden op fommige plaatsfen in de vivers gefloten, op andere weder in poelen en ftande waters geworpen, daar zy feer in voortfetten. Maar fo als *Albertus* fchrijft, teelt dese vifch in enighe waters, in andere groeit en verkeert hy, maar hy vaart heel wel op een kley-grond, die eerst met tarw bezait, en daar na met kley gevult, en met water overlopen is. Van zijn baring, en 't geen daar omtrent voorvalt, heeft *Aristoteles* byna dit gheschreven. De Karper enz. Befie vorder *Scaliger*: Dat hy ook van zelf voortkomt, heeft *Rondeletius*, en de ondervinding bevestigt. Ik heb, feit hy, gefien dat in de wateren, die in lege plaatsfen, met bergen omcingelt, vergadert waren, de Karpers van zelf voortkomen, in welke plaatsfen nocht rivier, nocht ftande warer, nocht poel, nocht meir, nocht lopend, nocht enig ander water, als dat van den hemel viel, invloeyde. Dat het wijfje mette mond melk ontfangt, en daar uit haar kuit voortteelt, is valfch. Zy eten kruiden, flijk, de muiren en andere dinghen. *Athenens* feit, dat hy een vlees-eter is. Dat hy heel zneeg is, en veel vremdigheid anrecht om de netten te ontzappen, verhaalt *Albertus*, en de fchrijver van de natuur der dingen: dat hy eerst rondom lopende een gat zoekt, dat niet vindende, dat hy dan tracht over te fpringen, dat hy zomtjids met ondergraven op de grond zoekt te ontflippen. Dat hy nu een kruid in de mond vast houd, om van 't net niet mede gefleept te werden; dat hy dan weer zijn kop in de grond fteekt, wel wetende dat het net licht over de ftart voortflipt. *Gefnerus* verhaalt, van een geloofwaardig man, verftaan te hebben, datter in de Pfalß in Hoogduitsland, in een plaats die na Michiel genoemt is, in de floot omtrent de Burgt, een Karper is, die de hondert jaren bereikt heeft, waar uit wy konnen gifsen dat hy een langlevende vifch is. Zy zijn in het alghemeen van zachte vifch, maar nochtans zo ongefondt niet, om dat haar vochtigheid niet flijmerigh is, inzonderheid van die gene, die in klare en lopende waters ghevanghen, en ook in de Maart meest geprefen werden, maar in May en Junius, om datse dan haar zaat fchieten, oft eerst gefchoten hebben, niet. Het mannetje is beter als het wijfje, en de grote als de kleine. Het hoeft word van de Hoerendoppen gezocht, mogelijk om de tong, die gebraden heel foet is, en met Citroen-zap lekker bereid werd. Uitte kuit word roode Kaviaar ghemaakt,

die de Joden gebruiken. Indien gy zijn genees-kragt besiet. De tong verwekt de geilheid. De steen uit het hoofd van de rauwe vis getrokken verkoelt den brand van de koortse, en stopt het bloeden van de neus.

VII. HOOFT - ST.

Van de wanschape Karper.

Aldrov.
de piscib.
l. 5. c. 41.

DEse wonderlijke vis, seidt *Rondeletius* die te Lyons op de vischmarkt levend verkocht is, heeft niemand, als voor een Karper, uitgenomen het hoofd, en de snuit, geoordeelt. Want in verw en gestalte van schobben, in vinne en stand der selver, en start is hy gheheel de selve mette Karper. De vin op 't begin van de rug heeft een gekloofden angel als in de Karper, sodanige angel heeft ook een vin achter den aars, maar die is rood, met een gedeelte van de start: De gehele start is breed als in de Karper. Hy heeft twe andere vinnen an de kuwen, noch twe an den buik. Het hoofd met uitstekende als in de Karper, maar dat van den Dolphyn heel gelijk, een langen snuit, maar stomp, hoedanigh hem de afbeelding vertoont. Van 't bovenste deel van de snuit omtrent de opening van de mond, hangt weersijds een vischsig byhangsel als in de Karper, daar boven is een ander Karper nauwlijk zichtbaar, ten sy gy hem nader besiet, en dat ook an weersyden. Dit schrijft *Rondeletius*. Een ander dese wanschape Karper gelijk, maar met grote knevels, die *Rondeletius* in de zijne niet uitdrukt, seit *Gesnerus*, dat *Gilbertus Cognatus Nozerenes* hem toegezonden hadde, en in 't staande water Nozorethan in 't jaar onser Saligmaking 1554. gevonden was. Dat hy in de vyver van *Cognatus* maar alleenlijk negen dagen geleeft hadde. Maar dat die Karper noch veel schoonder, in gedaante en in verw ongemeen en wonderlijk was, welke in 't jaar onses Heren 1546. te Omburg in 't gebied van het Pfalts Graafschap van den Mark-graaf *Joachimus* van Brandenburg gevangen, en na *Aufburg* gesonden is, an Keiser Karel de V, daar op den Rijkxdag zijnde, die hem an zijn suster *Maria* geschonken heeft, en dat de visch gekookt zijnde ook zijn oude verwen behiel. Dat de afbeelding hem was ghemeen gemaakt van *Johannes Thaumyllerus* de jonge, seer ervaren Heelmeester van *Aufburg*, welke afbeelding, seit hy, drymaal negen duim lang, en rug en buik negen vingers breed was. Het begin van de vin van den rug was ten deel goutverwig, ten deel rood, maar daar na schoon blauw. Alle de andere pinnen waren goudgeelachtigh, ghelijk ook het meeste deel van het hoofd, en den buik, met een over al tussen beide lopend

rood gheverwt, 't welk ook zijn vier knevels beschilderd. De rug was uitten groene blauw, de zijden waren opwaarts groen, neerwaarts goudgeel, enz. In 't kort, hy was over also schoon met heldere angename verwen onderscheiden, dat hy mette schoonste vissen van de rode Zee, en de meest onderscheiden geverwde konde pogchen. Hy seit ook datter by de zijne een Karper gevangen is die man en wijf was, en in welke tekenen van beider kunnen waren, namentlijk kuit en teelzaad. Maar dat het teghendeel in de viviers ook bevonden werd, datse van geenderlei kunne zijn, namentlijk nocht man noch wijfje, en dat die mogelijk die gene zijn, welke *Rondeletius* schrijft van selfs te groeyen. De selve *Gesnerus* getuigt ook, datter een ander Karper van die vorm in 't meir *Akronion* twemaal negen duim lang, in de tegenwoordigheid van den gestrenghen Graaf *Wolf* van *Schamburg*, in 't jaar 1545. op den 15. van Nobember gevangen was, en dat *Achilles Pyrminius Gassarus*, de treffelikste Genees-meester van dien tijd, hem het afbeeldsel gesonden heeft. Dat hy voor swart geverwt, an de zijden donker, en boven geel was. Dat hy een ansienlijk angesicht hadde dat van de mensch in breedte gelijk, als mede mette ogen, mond, en neus, wangen, en kin. Dit had hy geschreven, als *Raphaël Zeilerus* jongman van *Aufburg*, en Soon van den treffelijken Genees-meester *Geryon*, in allerlei wetenschappen, voornamentlijk in de rechten ervaren, de selve visch afgeschildert, an hem over zond met dusdanigen opschrift. Ik send u desen visch geheel sodanig als hy geschildert is, dat hy in de rivier van *Oostenrijk* (*Eris* genoemd) onder het ghebied van de Graaf *Julius* van *Hardegg*, omtrent stadt *Retz*, in 't jaar 1545. in de maand *October* gevangen is, bevestigen enige treffelike ervarenen mannen, die my als oog-getuigen zijn. Hy had geen afgekeerd anghesicht, ghelijk de andere; oft stomp, maar plat: wat naar het vlak hellende, met brede Hoofdslapen an weerszijden, met twe ooghen, neusgaten, een mond en kaaksbeenders, alles ghelijk een mensch, mette vinnen, schobben, start, het gehele achterlijf, en in grootte, en in verw de Karper gelijk. Hy is alleen met een net gevangen, en om zijn seldenheid, en voornamentlijk om dat hy an de zinnen onbekent was, lang bewaart, en als een wonderwerk overal omgevoert.

VIII. HOOFT-

VIII. HOOFT-ST.

*Van de Cyprinus Latus, oft de Brasem
van Rondeletius.*

Aldrov, de
piscib. 1. 5.
c. 42.

DE Cyprinus Latus, by de Hoogduit-
sen Brasem, word by de Italianen
Scarda oft Scardula gheuoemt. *Bellonius*
meent, sonder enige grondvest, dat het de
Abramis van de oude is. Hy wordt na de
Karper gevoegt, om dat hy hem mette
schobben, en in gedaante van lijf, en leven
gelijk is. Het is een heel groote en brede
visch, met een klein hoofd, ten ansien van
't lijf, met een krom en scherpen rugh, en
een plat lijf, met grote schobben bedekt.
De streep van zijn kuwen totte start uitge-
rekt, is krom. An de kuwen staan twe vin-
nen, in 't midden van den buik twe andere,
van den aars totte start een doorgaande, so-
danige vissen groeyen in de grootste mei-
ren. *Rondeletius* heeft, in een meir van Au-
vernie, sodanige vissen gezien, die twee elle-
bogen lang, en twee voeten breed waren.
Op onse markten zijn sy veel te koop. De
kleine noemensc Scardus, de grote om haar
heel krommen rug Gobbos, als of men sei-
de Gibbosos, oft Bultenaars. Zy zijn ghe-
meenlijk een voet, heel selden twee voet
lang. *Gesnerus* schrijft, datse kleyachtighe
grond, oft die de witte kley gelijk is, soe-
ken: en daarom in 't Zurigse meir niet over-
al, maar opwaarts an gevangen werden. Zy
soeken voornamentlijk de staande waters,
en daar leven sy met slijm, slijk, en kruid.
Waarom sy alleenlik in die rivieren gevan-
gen werden, die traag lopen, en geroert,
en van dik water als de Araris, oft de
Zaone zijn. Veel zijn der ook in laagh
Vrankrijk. En zy groeyen ook in dese niet
totte zelve grootte als in de meiren en
staande waters. Het is wonderlijk 't geen
de selve *Gesnerus* verhaalt, dat iemand
in Polen veel van dese vissen in een rivier
geworpen hadde, welke daar nae in de
Winter gheheel toevroos, en hy om een
Gastmaal te bereiden het ys opgehou-
wen hebbende, met mening om de visch te
vanghen, gheen daar in konde vinden,
maar dat sy in de naast-volgende Lente
weder alle voor den dach quamen. Tot
dese Brasems moet ook een visch uit Polen
gefonden, alwaar hy *Kloszoz* gheuoemt
werd, betrokken werden, welke geheel
uitten blauwe na het paars helt, uitgenom-
men de vinnen, en de start die wit zijn. De
vin an den aars is langer, en in 't begin bre-
der als het behoort, van de schilder uitge-
drukt. Zy worden van sommighe heel
waardig geacht, voornamentlijk in Auver-
ne, daar sy in zeker meir heel groot en vet
gevangen werden. Enige houden het mid-
dendeel voor best. Andere menen datse

om haar graten meer moeylijkheid in 't
eten als vermaak bybrengen.

IX. HOOFT-ST.

*Van de ander Cyprinus Latus oft Brasem,
en van de Ballerus.*

G*esnerus* schrijft uit het verhaal van
Kentman, datter dry geslachten van
dese visch zijn. Dat die van 't eerste ghe-
slacht klein, dun, breed, en goudverwig,
en omtrent den rug met donker vermengt
zijn. Haar lengte is eens so groot als de
breedte, het hoofd klein. De vin van den
rug, en de start zijn donkerverwig: Maar
de overige vijf vinnen uitten donker rood-
achtig. De schobben als in de gemene Bra-
sem. De Mizeners noemen dat klein ghe-
slacht Kleinkarass, oft van de verw Gibli-
chen. Zy zijn heel lang-levende. Zy loo-
pen uutte vivers en staande waters in de El-
ve. En zijn selden meer als acht vinghers
lang. Zy eten gras en kley, gelijk andere
van dese vissen. Waarom zy ook meer de
poelen, als rivieren, en steengronden be-
minnen, om de kley en moschachtighe
grond. Daarom worden sy ook selden in de
Elve gevonden. Sommige lyden niet datse
in de vivers vermenigvuldigen, want sy
beletten den anwas, en vermaking van de
Brasem, welke sy van 't voedsel verjagen.
Het ander gheslacht van de Karas is wat
dikker en langer. Zy hebben ook schob-
ben als de Brasem uitten gele swartachtig:
Die worden Halbkaras genoemt, wyl sy
uit een Karas en Karper bestaan. Die van
gelijken als de Karas van 't eerste geslacht
uit de vivers en staande waters in de Elve
lopende, daar groeyen en kuit schieten:
beider visch is geel en slijmerachtig, hoe
zy ook bereid werden. Maar hoe zy lan-
ger in de Elve blyven, hoe zy smakelijker
en harder van visch werden. Ten lesten,
de Karas van 't derde geslacht, is dunder
en breder als de half Karasz, en de eerste
ghelijk, maar groter en schoonder van
silverwitte verw, en hebben vinnen, die
boven op rood zijn. De opperste vin met-
te start, is uitten heel donker roodachtig.
Dese vissen groeyen in de Elve, en komen
niet van elders daar in. Zy baren eerst in
de maand Junius, ten tweede in Januarius,
gelijk de voorgaande, op welke tijden sy
voornamentlijk gevangen werden. Sy wor-
den matelijk groot, so datse van twee, en
sometjds ses pond swaar gevangen werden.
Zy worden gemeenlijk gebraden, en wel
geacht. De kuiters in water gestooft tot dat
'et sap byna verkookt is, oft daar in 't leste
veel boter by gedaan zijnde, sullen niet on-
angenaam zijn. Daar is in Oost-Friesland
een visch, die sy Karutz noemen, veel
kleinder als de Karper, met een veel krom-

Aldrov,
de piscib.
1. 5. c. 43.

mer en bultigen rug. Die men feit, dat zesmaal in een jaar baart, gelijk in de viviers bevonden werd.

Aldrov. de piscib. l. 5. c. 44.

Van de Ballerus schrijft *Aldrovandus* aldus. *Aristoteles* maakt twemaal van de Ballerus gewag, onder de rivier en meir-vissen. De Ballerus, feit hy, en Brasem, en byna alle andere, storten haar in de gronden als sy baren willen: En elders. In de Ballerus en Tillo groeit in de hondsdagen een worm, die haar verfwakt en dwingt na bovente schieten, daar sy van de hete Son sterven. Desen gist *Rondeletius* de selve te zijn, welke by die van Lyons, en de Inwoonders van andere meiren Bordeliere genoemd werd, om dat hy altijd de stranden foekt: want bord beteken een strand. Voorts waarom hy daar de Ballerus afmaakt, bewijst hy niet, dan dat hy in wijs van leven van de Brasem, met welke hy van *Aristoteles* genoemd werdt, niet verscheelt. Het is een slechte visch. De bywoonders van de rivier Strymon noemen hem na 't seggen van *Bellonius* Plestya. In Macedonie omtrent het meir Pischiacus, daar hy veel is, word hy Platanes, Plestya en Platognia, genoemd. By de Hollanders, by de welke hy, so om de menigte, als zijn onsmakelijkheid, voor slecht ghehouden werd, word hy Bleye genoemd. Hy is, seit *Rondeletius*, de Brama so gelijk, dat hy de onvoorzichtighe dikmaal voor de Brama verkocht werd: Maar hy verscheelt van die in grootte van lijf en schobben, en in verw van vinnen en start. De Ballerus is kort van hooft, klein van mond, sonder tanden, maar heeft in plaats van die ruwe beenders, sonder tong, met een vischsig verhemelte. Hy heeft twee vinnen an de kuwen, twee andere an den midden-buik, van den aars een totte start toe, en een ander op den rug. De achterste vinnen mette start zijn roodachtig, gelijk in de rivierbaars, maar die van den rug is swartachtig. Van de kuwen totte start loopt een kromme streep. Hy heeft vier kuwen, in 't midden-verhemelte een been, waar tegen over onder twee benen staan, an d'een zijde getand, met welke sy door een tegen-beweging met het been van 't verhemelte de kruiden bryfelen. Hy heeft een kleine maag, de darmen met vet overtoghen, de lever uitten roodachtig met een groene gal. De milt is rood. Hy is volgraten, en heeft veel schobben die rond en dun zijn. De rug is swartachtig, en de buik wit. De oogappel, seit *Bellonius*, is niet als in andere swart, maar als kristal. De start heel wit, en hy heeft weerzijds derthien rye schobben.

Bellon. de Aquatil. l. 2.

X. HOOFT-ST.

Van de Zeelt.

Iovius meent dat de Zeelt, de gemeenste vis door de gansche werelt, van *Auzonius* alleenlijk onder de oude gedacht is, en van andere als niet in waarde zijnde veronachtsaamt is. *Bellonius* geloofte dat het de Pylona van *Aristoteles* is, welke *Gaza* Fullo noemt, en dat hy van *Dorion* Gnaphea, dat is Fullo oft Volder genoemd werdt. Maar ik vrees heel qualijk. Want niet alleenlijk met het affiedsel van de Zeelt, maar ook van andere slijmerige vissen, als de Ichthiokolla oft Slijm-visch, den Aal, enz. de vlekken uitgewassen werden. De Fullo is ook by *Aristoteles* een Zee-visch. Wy stellen de Zeelt onder de rivier- en meir-vissen. Dat hy de Mana niet is, 't welk *Platina* meent, is om dese laatste reden, dat het geen Zee-vis is, seker. Maar wat dan? indien wy, seit *Aldrovandus*, seggen dat het een Rooms woord is; van welk gevoelen de zelve *Iovius* niet schijnt afte wijken. Want by *Cicero* word een seker boertig Redenaar *Placentinus* mette bynaam van Tinca of Zeelt genoemd. Mogelijk van dese visch also geheten, gelijk die oude *Laurentius de Medicis* van Florentie, wyl hy seer boertigh was, een zeker borger van beroemden huise, die valschelijk roemde, dat hy t' huis een grote Zeelt hadde, die konstig ghekookt was: de bynaam van Tinca oft Zeelt gegeven heeft, dien hy daar na eeuwig behiel. En gelijk de *Merula*, en ook onse *Chalarias*, voor de Zee-zeelt genoemd werden, wat belet ons ook, de Tinca oft Zeelt een poel-Merula te noemen. Dien naam heeft de geleerde *Scaliger* ook gebruikt, met deze woorden: *Auzonius* op zijn tijt het gemeen navolgende, heeft sich niet ontsien, liever zijn schoon gedicht niet gemene namen te befoedelen, als dat hy, oft self in 't twijfel soude blijven hanghen, oft een donker schrijver willen zijn. Also heeft hy de Aloza oft Elft, voor de Klupea oft Triffa, en de Tinca oft Zeelt, voor de rivier-Merula gestelt. De Zeelt heeft iets mette Karper gelijk, en ook iets waar in hy veel van hem verscheelt. Want in ghestalte van lijf, in stand van vinnen, en zijn vischsig verhemelte is hy hem gelijk, maar niet in schobben. Die zijn in de Karper groot. In de Zeelt heel klein, dun, en altydt met slijm overtogen. Daar en boven heeft de Zeelt omtrent de ogen een rode kring, die in de Karper geelachtig is. Zy zijn niet alle eenverwig, want enighe zijn witachtig. De meeste uitten witte geelachtig. Zommige zijn groen, maar die in de zee-poelen leven, gelijk in veel plaatsfen van Hollandt, zijn swartachtig. *Auzonius* noemt hem groen,

groen, hoewel hy meest geel is. Hy heeft een korte stompe snuit: byna een ronde mond, na den buik sakkende, geheel zonder tanden, en in plaats van die zaagwijze kaaksbenen. Weerzijds van de mond, daar de onderlip met de bovenste gevoegt werd, is een byhangsel, als in de Karper, rond, velsachtig, kort, zacht, en zo slijbberig, dat het noit ontvouwen oft sichtbaar werd, maar met de vingers angevat, kan uitgetrokken werden. De ogen zijn groot en geel. Twee vinnen an de kuwen, even zo veel an den buik, een an den aars, een ander korter op den rugh, zonder anghel. De start eindight in een brede vin. Hy heeft vier dobbele kuwen, twee kleine stenen in het hooft, op de wijs van de Aurata, oft gulde Brasem, en andere Zee-vissen. Hy foekt meer de staande als lopende waters, daarom is hy in de staande waters, poelen, en meiren overvloediger als in de rivieren, en leeft ghemeenlijk onder het mosch en de rietbossen, en word op alle tijden van het jaar in dese plaatsen ghevangen. Maar hy loopt dikmaal uitte kleine in de grote rivieren, maar leeft meest daar slijkerighe grond is. Het is een schoolvisch, en eet de vuiligheid van de verrotte slijk, maar nimmer vis. Van sijn vriendschap met de Snoek is boven gehandelt; doe daar by, zo het u behaagt, dat de Snoek over alle andere den dwingeland speelt; maar sich van de Zeelt, als an sijn weldaad gedachtigh zijnde, onthoud. Alshy gedoot werd, zeidt men dat hy noch langh daar na leeft. Wat angaat sijn gebruik in de spijs. Hy heeft onsmakelijke visch, om dat hy vuil en onzuiver voedzel geniet; daarom isser by de Itali-anse VROUTJES een spreekwoord:

Nassuno mangia Tenca, che febre non sente.

Niemand eet Zeelt zonder koorts te ghevoelen; en *Auzonius* hecftse gemeenmans troost genoemt. In de hondsdagen zijn sy voornamentlijk schadelijk, hoewel de Marzikaanse uit het meir Tucinus, 't welk nu *Celanus* ghenoeemt werd, die de onderlip afgeschuurt heeft, om dat hy op de klippige plaatsen verkeert, van de gemeene onderscheiden en ghepresen werd: en ook die, welke een klein meirtje veerthien uren van de Stad, omtrent het bosch Bakana, voort-brengt. Dese heeft, na 't schrijven van *Iovius*, seker Edelman die zeer tot de lekkerny genegen was, in den herfst ghevangen zijnde, met gestoten look en spek, ruikende kruiden, en andere dingen toe-bereid, en over den damp van een heten oven gekookt. Ten lesten word de Zeelt van *Trazimene* gepresen, van welke de selve *Iovius* ook aldus spreekt: Als op de maaltijd van de Paus Leo de X. de Gasten onder malkander, met verscheiden oordeel, de Zee-visch presen, zeide een zeker Edel Florentijn, (die mogelijk niet als Zeelt ge-

went was) Vrienden verhefghy-lieden de Zee-vissen zo hoog als ghy wilt, ik keur de Zeelt van *Trazimene* veel beter, als deze uwe Barbeel en Botten, met welk onbeschoft segghen hy haar allen de tranen in plaats van lacchen dede uitbarsten.

De oude Genees-meesters (zeidt zeker Genees-meester by *Gesnerus*) ghebruiken, om de hooft- en ledenpijn te versachten, de stompvissen, in welkers plaats by de Binnenlanders mogelijk de Zeelt kan gebruikt werden. Daar zijnder die niet alleenlijk menen dat de brand van de koortsen, door 't opbinden van de levende Zeelt onder de voeten, gematigt werd, maar dat het zelve middel ook de geelzucht gheneest. *Iovius* zeit ook dat zommige menen dat de Zeelt op den rugh door-gesneden, en op de handen, en onder de voeten ghebonden, de brand van de koortsen verkoelt; 't welk hoewel enige Joden, dat heel slechtelijk, en als belacchens waardig, onderzochten: nochtans bevonden zy, dat zulkx de verhitte zieken een gewenschte versachtingh toebrecht. *Rondeletius* vermaant dat met bescheidenheid in 't werk te stellen, om dat zulkx anders niet alleenlijk niet zal helpen, maar in tegendeel heel schadelijk zijn, vermits door de injagende koude van buiten, de sweetgaten stoppende, den brand van de koortse vermeerderd werd. Andere legghen hem levend op de lever oft navel van de geelsuchtige. Enige binden de geelsuchtige een levende Zeelt op de navel, tot dat hy sterft, des anderdaags weder een ander, en hervatten dat ook op den derden dagh. De dode Zeelt word dan binnen en buiten zo geel als saffraan, en veel worden door dat middel genesen. Van de gal heeft *Gesnerus*, uit een Hooghduits boek met de hand gheschreven, dit: Neem de gal van een Aal, Thymvisch, Zeelt, en een suigent Speenvarken, vermengt die t'samen tot een geneesmiddel voor de oiren: want met dit ingietfel zult gy de vliessen doorbreken, de toevloeyinghen ghenesen, en de wormen doden.

XI. HOOFT-ST.

Van de Lota der Francen.

Die van Lyon, zeidt *Rondeletius*, noemen een visch Lota, die in de rivier Saone gevangen werd, en van de Genevoizen Motella, als of men zeide Mustella, genoemt werd. Indien hem yemand de rivier oft meir-Mustella, oft Lamprey noemt, sal na mijn gevoelen niet qualijk doen, als hy maar niet die gene meent, welke uit de zee in de rivieren komt, hoedanig de Mustella van *Auzonius* is, die onder de naam van de Mustella onse Lamprey schijnt te beschrijven. De Lota is een rivier- en meir-visch. De gemene zee-Mustella, waar van wy elders

Aldrov.
de piscib.
l. 5. c. 46.

ders ghesproken hebben, seer ghelyk, ten waar hy ronder en dikker van lijf was. Uit het einde van de onderkaak hangt een hair als een baard, maar an de bovenste gheen, gelijk in de zee- Mustella. (*Gesnerus* meent nochtans datter in de zijne boven ook twee hairen zijn, die in de dode haar verbergen, gelijk hy in een heel groote heeft anghemerkt.) Hy swemt met vier vinnen, waar van twee an de kuwen, en twee an den buik staan. Van den aars heeft hy 'er een tot de start toe, een ander desen gelijk op den rug, daar een ander klein vinnetje voor gaat. De start is de punt van een swaardt gelijk. Het lijf is met kleine schobben gedekt, 't welk uit den rosche donker is, en baarwijs met swarte plekken bezaait. Hy heeft kleine dunne tanden, en hy is zelf met slijm als den Aal beset, en slijberigh. Hy heeft een kleine maag, met veel byhanghsels; gebogen darmen; een witachtighe lever, daar een galblaas uit den groene geelachtig hangt; een rode milt; een langhwerpige blaas vol lucht, en vier dobbele kuwen. Hy groeit in de meiren, en zachtloopende rivieren, ghelyk als in de Saone. De lever is na bedelingh van 't lijf groot en lekker. De kuit is schadelijk, als die van de Barm, welke de maag beledigt, en den buik omroert. De visch is by die van Lyon in groote waarde.

IV. OPSCHRIFT.

Van de Poel-vissen.

I. HOOFD-ST.

Van de ghemeene Umbra, een ghedaant van Zalm by Rondeletius.

Onder de Poel-vissen worden gherekent de Umbra, de Trutta oft poel-Forhin, de Karper, de Lavaretus Allobrogum, oft Adel-visch. De Blauling, oft Betzola, de Albula, de Albus van *Salvianus*, de Farra, de Pigus oft Stekelbrasem, de Sarachus, en Schilus. De Umbra word alzoogenoemt van Umbra, dat een schaduw betekent, om dat hy geen kleine ghelijkenis met de Rivier-visch Umbra, oft schaduwvisch heeft. *Rondeletius* noemt hem Zalm van 't meir Lemman, om dat hy in gedaante van lijf, getal, en stand van vinnen, en met de innerlijke deelen de Zalm gelijk is. De Switfers noemen hem om de roode verw, omtrent den buik Rotele, oft Roodlingh. *Gesnerus* zeidt datter twee gheslachten, in grootte veel verscheiden, in het meir van Lucern gevangen werden, en dat de grote omtrent Biela Rott, en elders Roote ghe-noemt werd: dat hy van de Savoyart Route, en de kleine omtrent het meir Lemman byzonderlijk Rotele genoemt werd, (daar

is noch een ander visch in Sweden, en omtrent Ausburg Rotele genoemt; maar dat is een rivier, en geen Poelvisch, de Forhin gelijk, byna by de overighe Hoogduitsen Huch genoemt, van welke op sijn plaats,) dat hy by de Savoyarts omtrent Biela ook Roufon, oft Bondelle, welk eerste zijn verw, en het ander zijn goetheid betekent, genoemt werd. Ten laastten dat de visch, welke in 't meir Ammersee in Beyeren, in het Hooghduits Pizling ghe-noemt werd, geen ander als de kleine Umbra is, dat hy mette kleine Zalm vergeleken, en gezeidt werd van den rugh tot het midden van de zijden geel te zijn, en zo teer, dat hy terstond buiten water sterft, en dat hy in geen ander meir van dat Landchap ghevonden werd. De grote Umbra is in vorm, en alle deelen van lijf de Forhin ghelyk. Hy heeft een groote mond, en niet alleenlijk tanden in de kaaksbeenders, maar ook ses grote in de tongh. Het hoofd is blauwachtig; de deksels van de kuwen zijn zil-verwit, maar an de einden geel. Hy is ook witter als de kleine, met gheen plekken ge-verwt; dat hy een kleine vin op den rugh heeft, schrijft *Bellonius*. Nochtans schijnt *Rondeletius* een ander, niet ver van het begin van de start, maar heel klein afte beelden; en *Bellonius* zelf heeft dien ook met het afbeeldsel uitgedrukt, en noemt hem daar na, zo ik meen, een vleeszigh uitsteeksel. De zelve *Bellonius* zeidt ook datter omtrent den buik (in de ghedrukte boeken word kuwen ghelesen) weerzijds eene vin is, maar die nocht hy, nocht *Rondeletius* ook afbeeld, en noch twee an den buik heeft, die alle sonder angels zijn, en dat de achterste de visch in twee gelijke delen doorsnijden, maar dat het deel omtrent het hoofd langer is. Dat de huid zo glat is, dat hy schijnt zonder schobben te zijn. Dat de rugh door sijn groote blauwheid donker schijnt. Dat de buik door witheid als silver blinkt, en dat hy een vleeszighe uitwasch boven de start, op de wijs van de Umbra en Forhin, heeft. Dat hy met vier ryen tanden an 't verhemelte versien is, op de wijs der slanghen. Dat hy een tong ver-toont, met ses oft meer kromme ghekerfde uitstekende haakachtige tanden in 't ronde an 't verhemelt gewapent; dat noch daarenboven de onderkaak met eenighe kleine, uitstekende, en een ghekromde in het ronde beset werde. Dat hy weerzijds vier kuwen heeft, en dat de zijden met een rechte streep, weerzijds over het midden, 't welk na de start een weinig krom is, doorsneden werden. Hy is veeltijds dry oft viermaal neghen duim langh. Dat hy in 't meir van Lucern byna een arm langh word, ghetuight *Gesnerus*. En *Rondeletius*, datter zomtijds van twee ellebogen lang uit de meir Lemman na Lyon gevoert werden. De kleine Umbra

(na

(na 't zeggen van de selve *Gesnerus*) is omtrent negen duim, veeltijds korter, maar hy word zelden meer als een voet langh; want zeidt hy, ik heb 'er een gesien die vijf hand breed lang, en in de maand October in ons Meir gevangen was, met een breedachtig lijf, maar nochtans bekomen sy noit de lengte van de grote Umbra. Hy heeft somtijds een opgheswollen buik, vermits hem de blaas te seer uitgespannen is. Dese blaas is langwerpigh, als in de Albula of Witvisch, en niet in 't midden gescheiden. De gehele rugh, met de halve zijden zijn roofverwigh, voorts het benedenste witachtig. De buik is heel wit, de start van de zelve verw, die een kleine sachte vin op den rug heeft, als op 't uitterste van den rug van de Forhin. Sijn kaaksbeenders zijn ghetand. Hy heeft ook angels als tanden in de tong. De vinnen zijn ten deel saffraanverwig, en ten deel witachtig. Hy heeft vier kuwen, en stenen in de hersene. De mannetjes zijn roder van vinnen, buik en start; de wijfjes witachtig. De selve zijn boven op 't hoofd, en den rugh meer groen. Hy word niet alleenlijk in 't meir Lemman, maar ook in andere gevangen. Hy eet vischjes, vuiligheid en andere dingen. Als hy maar weinig gewond is, drijft hy als dood boven water. Men zeidt dat hy, zo haast hy gevangen en boven water is, de geest geeft. Hy is foet en droog van vis, en als hy oud word hard, en dat hy, na 't oordeel van velen, de plaats van de Afellus oft Kabeljau, ja van de klipvisfen bekleeden kan. Hy word by de Allobroges heel vet gevangen, en zo veel gheacht (zeit *Bellonius*) als hem de beurs van de rijkarts schatten wil. Hy word van de Switfers in de maand November geprezen, en ook anders omtrent het begin van December, op welke tijd *Gesnerus* zeidt dat hy goede vaste kuit heeft. Maar later is sijn visch onsmakelijk, vetachtigh en vadzig, en de kuik heel week. Omtrent sijn haartijd is hy op de tafels onnut. Als hy ghekookt werd, werd hy eerst in hete wijn gedompelt, om niet al te sacht te werden. *Bellonius* zeidt dat zy by de Allobroges in korsten geleit werden.

Rondeletius gewaaght ook van een ander, welken de bywoonders van het Lemmanze meir Umble Chevaliere, mogelijk om sijn grootte, sterkte, en waardigheid noemen. En hy verscheelt niet alleenlijk in ouderdom oft kunne, gelijk in de volgende beschrijving sal blijken. Dese visch dan is de Salmonen en Forhinen, die ghemeenlijk Salmonatae genoemd werden, gelijk, met een opwaarts krommen snuit, waar in hy van de voorgaande verscheelt, want die heeft een spits en langer, en het kromme einde van het onder-kaakbeen word in het boven-kaakbeen, dat daar toe uitgheholt is, ontfangen, gelijk ook in de Salmonen te sien

is. De kaaksbeenders zijn met veel strepen doorsneden. De rug is uitten blauwe swart. De buik goudverwig. De lever is geel, als mede de gal. De milt is swartachtig. Onder den rop leidt de maag, die lang en dik is, met veel byhangzels in de voorgaande versien. Hy word heel groot, en is hard en droogh van visch. Hy word in stukken gesneden, welken met kruidnagels doorsteken, op den rooster gebraden, en met oly oft boter gedroopt werden. Dese vis word ook als de Forhin bereid, en het hoofd seer gepresen, gelijk in de Salm.

II. HOOFT-ST.

Van de Trutta Lacustris, oft poel-Forhin.

DE visch die wy *Trutta Lacustris* noemen, dien noemen de Francen Zalmomata, en *Rondeletius* Poel-zalm, en wijl hy groter als de gemene Forhin is, en kleinder als de Salm, menen *Bellonius* en *Rondeletius* dat hy van *Auxonius* Sario ghenoeemt werd. Of het de *Anchorago* van *Kassiodorus* is, 't welk *Gesnerus* schijnt te menen, hebben wy boven geseidt. Dat hy uit het gheslacht van de Forhinen is, en de Salm ghelijkt, is zo uit de vorm van 't lijf, ende gelijkheid van de in- en uitterlijke delen, als uit de France benamingh bekend. Hy verscheelt van de Salm in grootte, en plekken: want de kleine heeft an de zijden rode plekken, en veel overvloediger als de Salm. De Forhinen worden ook in de lopende en klare rivieren gevonden, sy zijn zo seer niet gevlekt, en in grootte, sap, verw en zelfstandigheid van visch veel minder; maar de Umbra is, zo gezeit is, met veel plekken geverwt. *Gesnerus* dese visch naerftigh besien hebbende, heeft hem met dese woorden beschreven: Hy is met heel kleine schobben gedekt, wel getand, en de tong ook weerzijds met tanden gewapent. Het hoofd is swart, met blauw vermenght. De rugh ten deel groen-grauw, swartachtigh, blauwachtig en groen. De zijden zijn met swarte stippen besprenght. De vin op den midden-rug is met veel swarte plekken onderscheiden. De overige zijn witachtig, en hy heeft dat laatste sachte vinnetje op den rugh, gelijk de andere Forhinen, met vier kuwen. En an weerzijden, niet an de gehele omkring van den darm, maar alleenlijk an d'een zijde heeft hy achthien grote lange, in twee gekloofde byhangfels, en noch ses andere bysonderlijk daar teghen over, na de maag oft groten darm. Dit zeidt hy. Hy groeit totte lengte van twee oft dry ellebogen, en in 't meir Lar, tot 50. ja na het schrijven van *Iovius* tot hondert ponden. Zijn visch word in 't begin van de Somer rood, en die verw duurt tot Augustus, oft ten minsten tot St. Jacob, op welke tijd sijn

ba-

baring volbracht zijnde, hy die rode verw verliest. *Gesnerus* getuigt dat zodanige Meir-vissen in plaats van malkander verschelen. Dat sommige op de grond van het water leven, insonderheid in de kley, en dat dese vetter, en de mond smakelijker zijn. Andere omtrent het boven-water, daar sy vlieghe vangen, die magerder en minder gheacht zijn. Dat die by de zijne Grundforinen, en dese Schwabforinen genoemd werden. Datter ook twe geslagten in de Berg-meiren gevangen werden, welk de Athezis maakt, van welke de eene van sijn gele verw Goldforin, en d'ander van sijn swarte Schwartzforin gheenoemt werden.

Van de plaats, en aart van deze visch, spreekt *Aldrovandus* als volgt: Het is een Poelvisch, maar die somtijds uit de meiren in de rivieren loopt, namentlijk in de baartijd. Uitte Leman lopen zy, zegt *Gesnerus*, in de Lente na de Rhodanus, gelijk sy ook omtrent Zedan gevangen werden; maar hy meent datse in 't meir van Zurich en Akronion niet op een tijd verlopen. Die van 't meir Akronion loopt opwaarts, na de mond van de invallende Rhijn als hy baren fal; en als hy daar gebaart heeft, loopt hy wederte rug. Men zegt dat dese visch met den Jenever-boom vergeleken werd: want gelijk dese maar in dry jaar haar vrucht volmaakt; also word de vrucht van die, na dry jaren groeyende, eerst volmaakt. Dat hy veeltyds in Julius en Augustus begint te baren, d'een tijd eerder, d'ander tijd later, na dat de lucht meer oft minder warm is. En hoewel hy groot van lijf is, nochtans is hy uitter aart heel rad, op de wijs van de andere Forhinen. *Jovius* verhaalt dat hy ghehoort heeft dat de grote Forhinen somtijds met een dertele loop een stap in de lengte ver op het land gesprongen zijn. Zy worden seer in de spijs gepresen. Zy hebben vaste visch, rood van verw, en goed van smaak: nochtans baren sy om haar vetheid somtijds walging, en dood zijnde, verliefen sy in heel weinig uren haar smaak, om dat haar malschze vet dikmaal verrot. Die van 't meir Lar geven veel voedsel. Indien wy *Jovius* ghelooven, worden die van 't meir Zoran boven andere gepresen. En die in 't lagerdeel van de Akronion gevanghen zijn, worden boven die van 't hoogerdeel geacht; van gelijken die op de grond houden boven de andere, die hoger in 't water leven. Van de Switfers worden sy in Februarius ghepresen, van andere enkelijk in de Somer, als haar visch rood is. Den ruggraat, en de stert gebraden, worden op der Vorsten tafels gebracht.

III. HOOFT-ST.

Van de Karpio, oft zee-Forhin.

WAt de Karpio by de ouden ghe- Aldrov. de piscib. l. 5. c. 10. weest zy, is noch onbekent. Zommige jonge schrijvets seggen datse in 't meir Benacus, nu Lago di Garda genoemd, ghevonden, en van *carpendo auro*, dat is van goud te plukken, also gheenoemt werden. Andere dat hy, de voorste lettergreep wegghenomen zijnde, *Pione* genoemd is gheweest, en daar na *Karpione*, om dat iemand van hem gegeten hebbende, en overrekenende dat hy hem duur betaalt hadde, seide, dat hy *care pione*, dat is duure *pione* gegeten hadde. *Frakastorius* leid den naam af van de Schipper *Karpus*, die van *Saturus* het meir overvarende, en hy hem sijn goud willende ontweldigen, in dese *Karper* verandert is. Hy kan heel wel met de poel-Forhin gelijkslachtigh gheenoemt werden: want hy is in gestalte van lijf, getal van delen, en selfstandigheid van vis hem gelijk, met diergelijke swarte stippen ghetkent, en heeft ook het achter-vinnetje van den rugh sacht, als de andere; maar is nochtans met klare kentekens van de andere verscheiden: want hy is langer van snuit, van groter ogen, met een witter en dikker buik, en een swartachtiger rug. De grootte van de poel-Forhin is omtrent twe oft dry ellebogen, maar de zee-Forhin heeft men noit meer als een voet lang gevonden. Hy heeft niet alleenlijk tanden in de kaaksbeenders, maar ook in 't gehemelte en in de tong, en is met dunne schobben bedekt. Hy heeft een witten buik, en zilverschoon, met een swartachtigen rugh. Die van *Aldrovandus* word uitgedrukt, is byna an de sijden roodachtig, maar de streep, die het lijf midden doorsnijt, is hoger rood geverwt. De buik en vinnen zijn wit; de rugh helt na 't blau. Zy segghen alle dat het een voedster-kind van 't meir Benacus, alleen is. En *Petrus Bembus* ontkent datse elders meer gevanghen werden, en dat de Keizer *Frederik* vermaak schepte, om dese alleen van alle vissen te vangen, en te onderzoeken. Maar *Salvianus* bevestigt, dat hy metter daad in een klein klaar meirtje, niet ver van *Alvito*, een stad in *Kampanie*, voortkomende, (by 't gemeen *lago della posta* gheenoemt) daar de rivier *Fibrenus* uit voortspruit, gevonden werd; maar dat hy kleinder als die van de Benacus, en nauwlijk een pond swaar is. Hy houd het diep onder water. Hy eet vischjes, en eenig uitwerpsel van de meir. *Bellonius* zeidt dat hy de *Phrygianus* eet. Dat hy goud eet, hebben wy weinigh te voor ontkent. Hy is hardachtig van vis, droogh, rood, en niet slijmerig, de Forhin en *Salm* gelijk. Wat te lang bewaart zijnde,

de, seitmen datse mager en slijmerig werden, dat ook veel andere vissen gebeurt, voornamentlijk die lekkerst, en wrongelachtig van visch zijn. Waarom de Inwoonders van de meir Benacus, oft Lago di garda, hem in de pan gesnerkt, met bladeren gedekt, en met azijn, daar eerst droge kruiden in gezoden zijn, besproeit in de naaste steden te koop omvoeren. Welke wijs van toebereiding het gemeen na dese visch Akarpionare, en andere Amarinare noemen. *Platina* seit, dat hy een schadelijke graat in 't hoofd heeft, die men in 't eten schuwen moet, waar van nochtans by andere niet ghemelt werd.

IV. HOOFT-ST.

Van de Lavaretus Allobrogum, by de Hoogduitsen Adelfisch, en de Bezela oft Blauling.

Aldrov.
de piscib.
l. 5. c. 51.

Bellon. de
aqua. l. 2.

DE Lavaretus heeft van zijn schone witheit, om dat hy nimmer vuil is, die naam bekomen. *Bellonius* seit, dat hy van 't geslacht der Forhinen is. *Rondeletius* seit, dat hy raden zoude hem tot 't geslacht van de Salmen en Forhinen te voegen, om dat achterste vette vinnetje van den rug, het welk het geslacht der Salmen en Forhinen eigen is, indien 'er niet veel andere tekens tegen streeden, gelijk de gesteltenis van de mond, die meer de Triffa als de Salm gelijk is. De mond is sonder tanden. Het hoofd plat, het lijf sonder plekken, wit en zacht van visch. Waarom hy oordeelt dat de Lavaretus oft Adelfisch onder de Salmen, Forhinen, en Elften twijfelbaar is. *Bellonius* heeft hem heel naukeurlijk afgebeeldt met dese woorden. Het is een visch te Lyons heel wel bekend, de Umbra oft schaduvisch heel ghelijk, ten waar hy opwaarts gebogen van snuit, en geheel sonder tanden was. Maar is de Bizula, (Bezola) oft Blauling meer gelijk: Doch de Lavaretus is noit meer als een voet langh, en niet dikker als 't geen met den duim en voorste vingher kan bevat werden. Hy is langwerpig van hoofd, met dunne witte, en als in de Forhin kleine schobben ghedekt, op den rug heeft hy een kleine vin, twe ter zijden omtrent de kuwen, en noch twe daar tegen over onder den buik, noch een tussen den aars en de start, welke alle swart zijn. Van de winkbrauwen loopt over de zijden totte start een roodachtige streep. De start is an het einde met twee veselachtige vinnen ghespleten, met een groten lossen buik, als in de Forhin. Hier in verscheelt hy ook van andere vissen, dat hy kort van snuit is, met eenighe uitstekende beentjes, als in de Haringh, versien, met lippen sonder enighe tanden, en een glat vischsig byhangsel op de start,

gelijk in de Umbra. Nochtans is hy niet geheel sonder tanden, want omtrent de keel en 't beginfel van den maagdarm worden enighe beentjes ghesien, hier en daar met zes tanden, als in de Themolus, gewapent. Hy heeft weerszijds vier enkele kuwen, van welke de uitterste, die naast an het hoofd staat, kleinder als de andere is. Hy is met geen plekken ter zijden ghetekent, en 't gehele lijf uitgenomen den rug is silverwit. Maar indien ghy zijn innerlijke delen anmerkt, sult ghy weerszijds vijf en dertig ribben vinden, met een bleek drykantig hart, in zijn vliesch besloten, een witte lever, met ene quabbe (ghelijk in de Oxocetus oft Zandaal, en den Dolphyn) an de rechter zijde met een gal-blaas behangen. De milt leit an de linker zijde op de byhangzel van de maag. De darmen zijn sonder bochten. Want de keeldarm loopt totte grondt van de maag, welke over de lengte van de visch uitgestrekt, en opwaarts geboghen, de twaalfvinger-darm voortbrengt, in welkers bultige deel veel byhangfels zijn, uit welke een ader spruit, waar door het bloed na de lever gevoert werdt. Na de poorter van de maag volgt een ander darm, welk, met geen bochten omgeleid, recht na den aars loopt. De lijfmoer is weerszijds tweehoornig, met een dunne kuit versien. Het overige sal in de gelijkslachtige vissen beschreven werden. *Rondeletius* maaktse an de meiren Burgetus en *Æquibefetus* eigen. *Bellonius* schrijft ook, dat zy uitte meir Lemann gebracht werden. Hy is wit van visch, sacht, soet, niet slijmerig, van goed zap, en van matelijk voedsel. *Bellonius* schrijft, datse in Vrankrijk van zoo grooten waarde zijn, datse altijd op de lijst van de Konings kok ghevonden werden.

An de Bezola hebben de Inwoonders van 't Lemannise meir den naam gegeven, en *Bellonius* heeft hem Bizula genoemd. Men soud hem in 't Latyn Kephalus, en poel-Mugil oft Grootkop kunnen noemen, oft noch beter Leuciskus en Albula oft Witvisch. *Bellonius* meldt alleenlijk maar eenmaal van dese visch. Zeggende dat de Lavaretus meer de Bizula, als de Umbra gelijk. Maar *Rondeletius*, naukeurlijker, seit, gelijk het meir Bergetus en *Æquibefetus* de Lavaretus voortbrenghen, alzo het Lemannise meir de ghemeenlijk genoemde Bezola, die hem niet zeer onghelijk is, behalven dat hy minder wit, en na het blauw hellende is, met een spitsersnuit, een kleinder hoofd, en breder, en uitpuilender buik. Ghy zult gheen visch vinden die hy beter ghelijkt als den Haring, die wy onder de Zeevissen afgebeeldt hebben. Hy is zachter van visch als de Lavaretus, en wordt

Aldrov.
de piscib.
l. 5. c. 52.

van de selve in angeneame smaak, en goedheid van sap veel overtreft. Hy is niet veel gheacht, en an het meir Lemaneigen.

V. HOOFT - ST.

Van de kleine Albula, en de alderkleinste van Gesnerus.

Dat de kleine Albulageen visch van zonderling geslacht is, maar dat de Albula oft blauwe Bezola op zijn tweede of derde jaar so genoemd werd, is na 't gevoelen van zommighe, 't welk, seit *Gesnerus*, onse vissers tegenspreken, om dat zy ghezien hebben dat de Blaulingen, op haar tweede en derde jaar, in vorm en verw, van het gheslacht van de Albula, waar van wy nu spreken, verscheiden zijn. De visch is mette andere Poel-vissen verwant. Want de ghedaante en smaak is van alle niet onghelijk. De Albula is witter als de Bezola oft Blauling. Nochtans zijn de start en overige vinnen, behalven die an de kuwen staan, an het einde zwartachtig. De rug is groengrauw, hier en daar nochtans speelter iets roods en blausonder. Het hoofd is uit den groengrauwe blau. Tussen het hoofd, en den rug blinkt een groene verw uit, ghelijk een juweel. Hy heeft vier kuwen. My ghedenkt, dat ik dese visch zomtijds 's Winters met schobben en an de zijde ruw gesien heb, namentlijk ider schobbe met een knobbelte beset. Men seit my, dat zulkx een teken van de versche en levende was. De Albula wordt in 't hogherdeel van 't Zurichse meir, omtrent een plaats Buchberg ghe-noemt, gevangen, omtrent veerthien dagen na S. Marten, en by de stadt Rappersful, omtrent den eighen dach van S. Marten. Na haar baren komen zy in onse meir aflopen (maar niet zo ver als de andere) totte Lente toe. Daar na verlopen zy weder de gehele zomer door, tot den dach van S. Marten. Zy worden ook in de Grift in 't land van Zurich gevangen, maar groter als in onse meir, en ook in het meir Halville in 't land van Bern. Zy worden in Augustus en September meest ghepresen, om dat sy dan soeter en vaster van visch zijn. Want daar na schieten sy kuit, en haar visch wordt zachter, en haar voedszaam zap wordt, door de vrucht, ver-teert.

Van de kleinste Albula spreekt *Gesnerus* aldus. Ik noem dese visch alderkleinste Albula oft Wit-visch, welken de onze Hagele oft Haling, gelijk als Halekula oft Haringkje noemen. By de Zwitfers te Friburg worden zy zo ik hoor Pfarren, te Lucern Nachtfisch ghe-noemt, om dat sy zo zommighe menen by nacht gevangen

Aldrov.
de piscib.
l. 5. c. 54.

werden. Maar my heeft een visser van Lucern verzekert, dat de blauwe Albula op 't eerste jaar Nachtfisch ghe-noemt werd, als hy omtrent S. Jan in de Zomer een vinger lang is. Hy is in gestalte dien ghelijk, welke wy van te voren kleine Albula ghe-noemt hebben, maar hy is veeltijds kleiner, en minder groen op het hoofd. Indien gy de visch oppgerecht beschouwt, zal zich iet roods an de zijden vertonen. Hy heeft vier kuwen, en zijn vinnerjes zijn wit. Met een open mond, het einde van het opperkaakbeen hangt neerwaarts. Hy heeft een langwerpige mond, en gheen tanden. Zy verzamelen in Julius. Zy worden alleenlijk 's nachts gevangen met netten, die veertich oft vijftig treden diep gaan. Zy worden boven andere Wit-vissen met grote scholen ghevangen, niet overal in onse meir, maar meest van het dorp Vadezuilla, tot het eyland, en tegen den anderen oever van Zurenbach totte langen boom toe. Men begint haar omtrent veerthien dagen na Karfimis te vangen, daar ook wel enige Blaulingen onder lopen, en zy sterven terstondt. En wijl zy haastlijk sterven, moeten zy in de morgenstond voor een middagmaal gegeten werden; zy worden ook heet van den rooster by de slemers ingeslokt, die daar om haarniet t'effens, maar weinig gelijk laten braden, om als de eerste opgegeten zijn, haar weder heet op de tafel te hebben. Zy worden met een zop van azijn, hete wijn, peper, sout, en de gestampte bladeren van bieslook en azijn bereid. De versche in water, met veel peterfely gefoden is ook goed, voornamentlijk in de maand December. Hy wordt ook met zout ghesprengt en gherookt ghepresen.

VI. HOOFT - ST.

Van de Albus van Zalvianus en de Farra.

DE Albus van *Zalvianus*, is de poel-Karper van *Gesnerus*. Hoewel hy de ghe-noemde *Squalus* oft *Alburnus* heel ghelijk is: nochtans kan hy van de zelve met merkelyke teekens onderscheiden werden. Want hoewel zy beide voor eerst, ten ansien der breedte, langwerpig schijnen, nochtans beide even breed zijnde, schijnt de Albus een weinig langer, als de *Alburnus* oft Voorn. Daar boven is de Albus ook spitsen van bek, groter van oogen, en krommer van rug, wijl de rugh van de *Alburnus* oft Voorn langzaam en matelijk, en die van de Albus veel en schierlijk van het hoofte uitbult. Nochtans hoewel hy in getal en stand van vinnen, zo an de zijden, de rugh en onderbuik

Aldrov.
de piscib.
l. 5. c. 55.

buik staande, mette Voorn over een komt zo verschelen sy even wel in de verw van malkander. Want de Albus heeft die swartachtig, en de Alburnus oft Voorn heeft die rosch. Daar boven is de Alburnus ook met brede schobben bedekt. Anden buik, en de zijden is hy even so wit als de Voorn. Maar op 't hoofd, en op den rug meer groen. In grootte verschelen zy niet. Want gelijk de Alburnus oft Voorn, also word ook de Albus dikmaal een voet groot gevonden, en ook zomtjids wel twee voet lang. Het is een Meir-visch. Nochtans word hy niet in alle, oft de meeste, gelijk de Zeelt, Snoek, de Squalus (een geslacht van Haring) en de Barm, maar alleenlijk in zommighe ghevonden. In 't meir Thrazymenus wordt hy in 't einde der Lente veel gevangen. Dat hy in de rivieren gevonden wert, hebben wy tot noch toe niet angemerkt. En daar staat op te letten, dat niet iemand, seggende dat hy ook in de rivieren gevangen wert, ons de Squalus voor den Albus opdringhe. In de zee word hy niet geboren, nocht loopt in de selve uitte rivieren oft meiren. De Albus heeft harde visch, en word daarom swaarljk verteert. Hy is zo onsmakelijk, dat hy met recht de alderflechte van alle vischen geacht werdt. En hy kan ook op gheenerlei wijze van toebereiding smakelijk gemaakt werden; nochtans is hy gebraden de mond wat angenamer, en men eet hem alleenlijk by ghebrek van andere vischen.

De Farra word ook Fora en Pala ghe-noemt, en is een ghedaante van de Albus. Hy is de Triffa en Lavaretus gelijk, zo als *Rondeletius* schrijft, een elleboog groot, met een kleine mond, sonder tanden, als in de Triffa, asgrauw van verw, met een plat en breed lijf, in schobben, en in stand en getal van vinnen de Lavaretus gelijk. Van de kuwen totte start loopt een rechte witte streep. Het vinnetje van den rug is sacht en vet, en de start breed. Hy is soet en wit van visch, die voor de Lavaretus en Forhin niet wijkt.

Hy word in de Somer en Lente gevangen. 's Winters schuilt hy in de diepe wellen. Hy word gefouten, en tot de Winter bewaart. Dit seit hy: Voort moet de leser sich vermaant houden, datter in de boeken van *Rondeletius* een andere visch, die in 't meir Lemman Vangeron ghe-noemt werdt, door onachtzaamheit van de boekdrukker voor dit hoofd-stuk gestelt werd.

VII. HOOFT-ST.

Van de Pigus oft Stekel-brasem, en de Schilus.

Die visch welken wy zullen beschryven, hebben de Inwoonders van 't

meir Verban, en de Lar, den naam van Pikus, Pigus en Picquus gegeven, om dat hy met zijn knobbel als met angels steekt. *Rondeletius* heeft hem Cyprianus Clavatus, *Albertus Vergilias*, om dat hy met het opgaan der Seven-sterren voor den dag komt, genoemt. Hy is na 't schryvé van *Rondeletius* de Cyprianus so gelijk, dat hy hem bevestigt de Cyprianus, uitgenomen de angels, self te zijn. Want hy is van deselve lijfs gestalte, en heeft even zo veel vinnen, op de selve plaatsen, de mond, de ooghen op de selve wijs vischsig, en de innerlijke delen evengelijk. Hy is ook in wijs van leven, smaak, en sap de Cyprianus gelijk, doch een weinig beter. *Salvianus* heeft hem neerstig beschreven. Het is een vette visch, met een rond hoofd, een stompe snuit en niet seer uitstekende, met een middelbare mond, sonder tanden.

Hy heeft weerzijds vier kuwen, en nevens de selve twee vinnen, weerzijds een, en noch andere an den onderbuik, nader de start als het hoofd. Byna in 't midden van den rugh een kleine, sonder eenighe angels ghewapent, en an den onderbuik, omtrent de start, hangt een ander noch kleinder. De start eindigt in een kromme vin. De ghehele ghestalte, indien zy niet een weinig langer was, zoude anders eyronde zijn. Hy heeft grootte schobben, waar uit in 't eind van de Lente en begin der Zomer witte spitse anghels voortkoomen. Met welke hy in de eerste 40 Zomer-dagen gewapent is. Met het verlopen van de Zomer worden sy minder, en ten lesten verdwijnen zy gheheel. Waaron hy, uit-ghenomen die eerste Zomer-daghen, de overighe tijd van het jaar van die voorgenoemde spitse angels ontbloomt is: Daarom als *Plinius* schrijft. Twee meiren van Italie ande wortels van de Alpen, worden Lar, en Verban ghe-noemt, in welke alle de vischen, met het opgaan der Zevensterren, met veel schobben versien zijn, in gedaante als scherpe pinnen, en die worden niet meer als omtrent die maand gesien, beschrijft hy buiten twijfel de visch *Pigilus* oft *Stekel-brasem*, hoewel hy hem onghenoemt laat, wijl hy, gelijk hier wy na zullen anwijzen, een voedsterkind van de Lar en Verban is, en ghelijk wy geseit hebben, in het eerst van de Zomer, wanner de Zevensterren opkomen, zijn schobben scherp worden als pinnen, want die pinnen, welke van de koussen der Roomse krijgsluiden *Clavicaligares* genoemt werden, hebben hoofden met scherpe knobbels. En gelijk sy alle bevestigen dat in de *Stekel-brasem* sodanige angels in de maand May en Junius, alleenlijk op den rug en an de zijden, maar niet an den buik uitgroeien, also getuighen enighe dat niet de wijfjes, maar

alleenlijk de mannetjes sodanig gewapent zijn. De buik is uitten witte bleekrood: De rug is uitten blauwe swart. Wat haar innerlijke delen angaat. Hy heeft niets boven andere vissen eigen, en anmerkens waard. Als hy op zijn grootste is, weegt hy niet boven vijf oft zes ponden. Het is alleenlijk een inwoonder van het meir Lar, en Verban. Want niemand (dat ik weet) heeft tot noch toe angemerkt, dat hy in andere rivieren oft meiren ghevonden is. En hoewel zy overvloediger in 't eerste van de Zomer met die pinnen gewapent zijn, en in die meiren gevangen werden, nochtans worden zy ook de gehele tijd van 't jaar, hoewel niet so dikmaal, in de selve gevonden. In de Maymaand baart hy omtrent den oever van het meir. Hy is in smaak en zap de *Cyprinus* ghelyk, maar een weinigh beter. *Salvianus* zeit, dat hy heel smakelyk is, en daarom met de beste van alle vissen der foete wateren kan vergeleken werden, voornamentlijk die in 't begin van de Zomer ghevangen is, dat hy op die tijd geen andere vissen wijkt, en, op alle wijze toebeleid, altijd wel smaakt.

De *Schilus*, die ook *Naugmaul* genoemd werd, is een visch van 't meir Ambron, in Beyeren, welke, zo *Gasserus* schrijft, zelden gevangen werd, wyl hy zelden hoogh boven swemt. De langste is een elle lang, in vorm de Snoek niet ongelijk, behalven dat hy in 't water groenachtig, en op het land bleker schijnt, met witachtige ogen; en een mond achter omtrent de kaaksbeenders niet al te ruim. In grootte, schik, en schertheid is hy de Baars ghelyk. De opperegte vinnen van den rug zijn met angels, omtrent dry vingers lang, versien. Behalven den rug-vin, heeft hy weinigh andere kleine. Hy schiet zijn kuit in Maart. In de May en Junius is hy alderbest, om gegeten te werden: gefoden oft gebraden, en in stukken gesneden, word hy noch in de pan gesnerkt. Hy is heel vet, en gekookt zijnde, ook heel wit van visch.

VIII. HOOFD-ST.

Van de Sarachus.

Aldrov. de piscib. l. 5. c. 42.

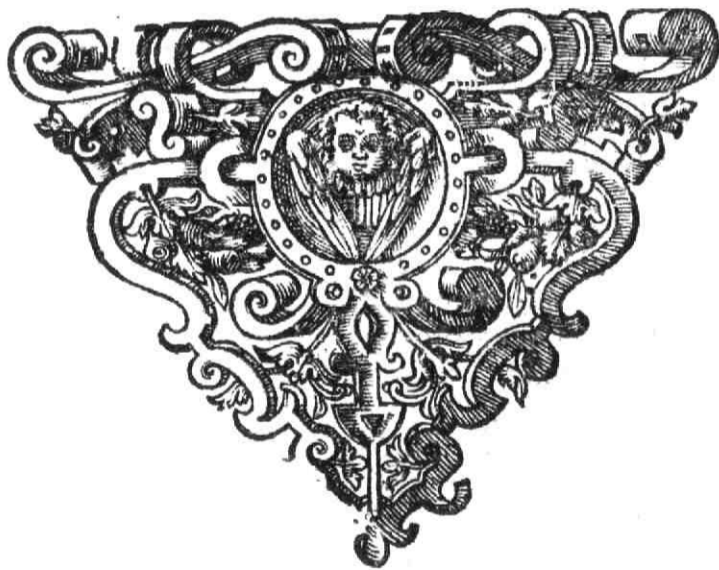
DE visch welken de Albanesers *Saracho*, en de vischverkopers *Sarachino* noemen, heeft *Bellonius* *Agonus*, *Iovius* en *Salvianus* *Acon*, *Frakastorius* en *Iovius* ook *Aquon* genoemd, sonder twijfel van die scherpe beentjes, die een ruwe stekelige streep an zijn buik maken, en soo scherp als naalden zijn. *Rondeletius* meent, dat hy *Chalcis*, een gedaante van *Haring*, die *Gaza* *Aerika* noemt, gheheeten werdt. Elders wordt hy oock *Zardanella* genoemd. Van haar gheslachten schrijft *Bello-*

nus aldus. Daar zijn dry meiren in *Insurbria*, in welke een visch, mette ghemeene *Milaanse* spraak, *Aguno* genoemd gevangen werd.

Want het meir *Lar*, 't welk huidendaags mette bynaam *Komou* genoemd werdt, voed kleine en meer gemene *Agunen*, de *Sardus*, uitghenomen den buik, die breed is, gelijk, en sy worden nergens als na *Milan* gevoert, of zy komen ten minsten heel zelden tot *Mantua*. Men bewaartse in vaatjes in de pekels gheleit, hoewel sy ook matelijk gedroogt, sonder pekels behouden werden. Het meir *Verbano*, datse ook het grote noemen, voed veel groter *Agunen*, als de *Lar*. De inwoonders van de steden, daar omtrent gelegen, namentlijk *Arona* *Palencza*, *Kornobio* *Lokaria* en *Eugudre*, vanghen die ghevoemde vischjes in grote overvloet. Die in grootte middelbaar tusschen die van de *Lar*, en die van 't meir *Lugara* zijn, welke de Inwoonders van de steden *Kampignon* en *Ruiffon* noemen. Doch de *Lago di garda* brengt heel groote *Agonen* voort; maar noch de *Agonen* van de steden, noch die van de *Lago di garda*, worden met pekels ingeleit, gelijk de kleine. Dit seit hy, en terstond van de *Sarachus* oft *Agonen* aldus. Daar zijn in *Epirus* twee oft dry meiren, in welke de *Sarachus* gevangen wert, welke gefouten, gedroogt, en gerookt zijnde, met schepen na *Venetic*, *Ankona* en elders vervoert werden. Van welke zy die meest in waarde houden, welke zy de *La Bajona* noemen, een rivier oft meir van dese selve naam. Van dese worden twee gheslachten gevonden, het een kleinder, het ander zo groot als de *Klupea*. De kleine zijn gheen vierendeel van de *Agonen* grooter. De grootste zijn een voet lang, beide zijn zy met de zelve streep als de *Klupea* an den buik getekent. Voorts, seit *Bellonius*, hebben alle de *Agonen* licht afvallende schobben, die dun, breed en doorschijnigh zijn. Het lijf is silverschoon, maar een weinigh swartachtig op den rug. Geschrapt blinken zy meer als silver. Zy hebben een grote opening van mond, sonder tanden, een enkele en kleine vin op den rug, twee ter zijden onder de kuwen, welkers aller uiterlijkst dekfel stekelig, en in 't midden gegroeft is. Zy hebben heel grote ogen, en een start in verscheiden hayren ghespleten. Hy word somtijds an weersijden met twee ronde swarte plekken, en zomtijds met meerder op den rug getekent. Onder den buik heeft hy een ghetande streep, die an den aars aflat, welke, mette vinghers opwaarts gestreken, so scherp als een mes is. Zy hebben weersijds vier kuwen, van binnen als ghezoomt, ghelyk in de *Haringhen*, en andere vissen van dat gheslacht: Het hart is dryhockig, tusschen de voorste vin-

vinnen onder de kuwen verborgen. De lever rood, die an de linker zijd van de maag, en op de keeldarm leit, en de poorter zelfs omvat. De gestalte van de maagh eindigt in een spits, van welkers opperdeel de poorter uitgaat, en met veel blinde byhangfels omringt werd. De milt, die rood is, hangt an de rechte zijd van de maagh. De darm word van de poorter af niet ghebogen, maar loopt recht na den aars. Ghy kondt in dese visch onder den buik dertigh beentjes tellen, die een scherpe rye maken. Dit alles zeidt *Bellonius*: waar by ghedaan kan werden, dat deze vissen na't zegghen van *Bellonius* zo vet werden, dat als zy op den rooster gebraden werden, het vet als oly daar uit loopt, zo datter zijn die hem van dit vet *Liparis* oft *Schmelzvisch* noemen. Zy zijn visch-eters, en jagen de wattervloyen. Van haar teling verhaalt *Salvianus*. Dat de wijfjes van de Aconen vol kuit en swanger zijnde, als haar de mannetjes vol zaadt en krevelijch vervolgen, in de maand May na de klippighe stranden loo-

pen, en daar haar kuit schieten, welken de mannetjes met haar zaadt vruchtbaar maken, en dat daar terstond kleine vischjes uit voortkomen, die in weinig dagen een vinger lang werden, en dan in't gemeen *Antefiti* genoemt werden. Uit het water genomen, sterven sy terstond. Zy swemmen met scholen, en vallen licht in de netten. Sy zijn zo vreesachtigh, datse voor een trilende schaduw schrikken. Zy vrezen zo voor de Snoek, Karper, en Forhinen, datse met duifenden haar volgenden vyandt een groot stuk weegs door de meir ontvlieden, met een anghename beschouwing van de toefinders. Hy is in smaak de Elft gelijk. *Jovius* maakte in de Lente mager, en in den Herfst alderbest. *Salvianus* prijst haar in de maand Julius, Augustus, September en Ooctober: nochtans geven zy grof voedsel, worden swaerlijck verteert, en voeden matelijck. Als sy om te souten ontweit werden, vergaart men den oly van haar inghewanden, om in de lamp te branden.

Van de natuurlijke Beschrijving van de Vissen.

Van de Uitlandze Vissen.

I. O P S C H R I F T.

Van de schobbige vissen.

I. HOOFT-ST.

*Van de Tajazika, Paru, Pira-Akangata,
en Akarauna.*

Eze vissen, van welke wy in dit boek spreken, konden ook wel tot haar geslachten, als de voorgaande, betrokken werden; maar wijl haar beschrijving en afbeeldfels ons wat laat ter hand ghekomen zijn, vinden wy ons ghedwongen die in een bysonder boek te besluiten.

Markgr. H.
Brazil.
I. 4. c. 2.

De Tajazika dan, gelijk hy by de Brazilianen genoemd werd, is een visch omtrent acht oft negen vingers lang, met een langwerpig lijf, na de start toe spitsig. Hy heeft een dikachtig en plat hoofd. De ogen zijn uitpuilende en swart, met een gele kring, en de mond is sonder tanden. Zy hebben ses vinnen, namentlijk onder yder kuw een langwerpighe. Onder dese in het midden neerwaarts een langer na het achterste van den rug, en daar tegen over een an 't onderlijf. De sevende is de start, die langwerpig, en an 't einde rondachtig is. Hy heeft kleine schobben, van bleke glafachtige verw, met veel donkere gevlamde plekken over 't gehele lijf besproeit, uitgenomen de vinnen achter de kuwen, en den onderbuik, die bleek geelachtig zijn. De start is met donker gevlamt. Hy verberghet zich in het sand, en wort daarom mette voeten ghevanghen, als men die op het sand zet, daar hy onder schuilt.

Gebraden oft ghezoden smaakt hy wel, en komt met de Posch van de Hollanders wel overeen, want hy is heel wit en wrongelachtig van visch.

De Paru is een brede en rondachtige vis, maar niet dik, negen oft thien vingers lang van de mond tot de start, die twee en een halve vinger lang en breed is. De breedte van de gehele visch is seven vingers. Hy heeft ses vinnen, twee groot, en omtrent twee vingers breed: een op den rug, een ander an den buik, die weerszijds totte start toe reiken, en yder heeft in 't einde een uitsteeksel als een touw, namentlijk die van

den rugh vijf vingers, en die van den buik dry vingers lang. Achter de kuwen is weerszijds ook een vin twee vingers lang, en een breed, en twee an den onderbuik onder dese, twee vingers lang, en heel smal. Hy is klein van hoofd, engh en verheven van mond, met heel kleine witte tanden, grote ogen, met een gele kring belopen. 't Gehele lijf is met middelbare schobben gedekt, welkers halve getal swart, en d'ander helft geelachtig is, zo dat hy op sijn swarte lijf schijnt geelachtighe maantjes te hebben. Omtrent de kuwen is hy geel, en an 't begin van de vinnen. Achter de oiren is weerszijds een gele plek.

Het is een eetbare visch.

De Pira Akangata is een visch met een harde kop, van grootte als een middelbare Baars, seven oft acht vingers lang, met geen ruime mond, swarte oogen, met een swartachtighe kring, uit den geel en rosch vermengt. Hy heeft ses vinnen, en de sevende tot een start. Twee achter de kuwen, en twee an den onderbuik, een an den buik achterwaarts, en een doorgaans op den rug tot de start toe verheven, met vaste angels onderstut, die hy in een schede besluiten kan. De vin van de start is gespleten. Hy is met zilverwitte schobben bedekt, met een goudgele en vuurig-blinkende verw vermengt, voornamentlijk op den rug, an den buik blinkt van sijn zilverwitte verw een zee-groene uit.

De vin van de rug is silverwit, doorschijnende, en met donkere plekken getekent. De pinnen van de zijden zijn wit, die van den buik blauwachtig. De vin vande start is ook an 't einde blauwachtig. Hy is eetbaar.

De Akarauna is een vis de Paru in grootte gelijk, maar niet zo breed, met swartachtighe schobben gedekt. Zijn start is gespleten, en de vin dry vingers lang, en twee breed. Hy heeft omtrent ider kuw ook ene vin, an het voorste deel neerwaarts heeft hy twee finale. Over den gehelen rug, en den buik doorgaans een scherpe, in 't achterste deel van 't lijf omtrent een vinger breed. Een kleine enge mond, met heel kleine tanden. De oghen niet groot, an weerszijden een heel scherpen anghel, die hy in de zijden kan verbergen, en weder uittrekken om andere vissen te wonden. Ider angel is omtrent een vinger lang, uit visch-graat bestaande.

Het is een eetbare visch.

II. HOOFT-

II. HOOFT-ST.

Van de Guaperua, Piranema, en Akarapuku.

Markgr. H.
Brazil.

l. 4. c. 2.

DE Guaperua van de Brazilianen, is een platte brede visch, vier vinghers lang, en dry breed op sijn breedste, met een kleine mond, en heel kleine tandjes. Hy heeft ses vinnen, achter ieder kuw een, van ghefalte als een vierhoek. An den onderbuik twe langachtig: Op den rugh en het uitterste van den buik een langh en brede, die in een spits eindight, als een elssen, de start is vierkant, een vinger langh, en tweedardendeel breed. Hy is met swarte schobben gedekt, die als zijde blinken, welkers randen (niet van alle, maar sommige) gele boorden als halve manen hebben. De vinnen zijn swart. Omtrent de mond is een dikke streep van rode verw, en daar een ander recht teghen over. Het lijf is met dry strepen omcingelt, van welke twee over de zijden, en de achterste vinnen uitgherekt zijn. De start doorsnijt ook zodanige streep van de selve verw. En voor een boord heeft hy een swarten oogappel, met een gele kring.

De Piranema is een middelbare visch, zo groot als een Karper oft Baars, negen, thien, oft elf vinghers langh, op sijn breedste dry vinghers, oft weinigh meer. Hy heeft een ruime mond, rondachtigh, en sonder tanden, maar met heel scherpe uitsteekfels ruw, grote oogen, als een Hollandze schelling, en een Kristalijne oogappel, met een gele kringh belopen, die opwaarts ten halven rood geverwt is. Hy heeft heel wijde kuwen. Achter dese staan weerzijds vinnen van een vinger langh, maar niet breed, en onder dese an den buik twe na by mal-kander, twee vinghers langh, en anderhalf breed, dryhoekigh, en met graten onderstut. Van 't midden van den buik tot het begin van de start loopt een vin, dry en een halve vinger langh en een breed, van gelijken met graten doorweven, dien hy byna in een scheur kan verbergen, die daar toe gemaakt is. Van 't einde van 't achterhoofd loopt over den gehelen rug tot de start toe een vin, vijf vinghers lang, en wat meer als een breed, bestaande uit een dun vliesch, met twee-en-twintigh graten doorweven, dien hy kan oprechten, en weder in een spleet verberghen. De start is anderhalve vinger lang, een breed, met een vin, dry en een halve vinger breed, en meer als anderhalve vinger lang. De verw van de gehele visch is silverwit, en als met Florentijns lak gevlekt. Hy heeft heel kleine dryhoekige schobben. Hy is an den buik meer wit, en minder gesprenkelt. Hy word in de zee gevangen, is goed van smaak, en eetbaar.

De Akarapuku is een Rivier-visch. Hy word anderhalve voet lang, en over al vier oft vijf vinghers breed. De mond is spits, omtrent twe vinghers lang, maar niet breed. Hy kan sijn lippen intrekken en verbergen, datter maar een kleine gapingh overblijft: Hy heeft geen tanden, maar grote ogen, en een swart-blinkkende oogappel, met een kring uitten witte en donker vermengt. Hy heeft seven vinnen. Een doorgaans over den rugh tot de start, maar niet breed, welken hy kan oprechten, en met sijn graten onderstutten, en weder verbergen. Twee achter de kuwen, even zo veel an den buik, en een achter den aars. De sevende voor een start, ghespleten, en vier oft vijf vinghers lang. Hy is vol kleine blinkende witte schobben, daar op den rugh wat geel onder loopt, en hy heeft an weerzijden ses langwerpighen, uit den rosch blauwe, en niet heel sichtbare plekken. De vin van den rugh en start zijn licht asgrau, gelijk ook die van de zijden. De twee an den onderbuik zijn een weinigh geel, gelijk ook die omtrent den aars. Hy is eetbaar.

III. HOOFT-ST.

Van de Pudiana Vermelho, de Pudiano Verde en Turuukapeba.

DE Pudiana Vermelho of Rode in het gemeen genoemt, maar beter Bodiano, word van de Brazilianen Aipimixira, en Tetimixira gheenoemt. Het is een visch zo groot als een middelbare Baars. Hy is op sijn breedste twee vinghers, omtrent de start een, oft weinigh meer. Het lijf is byna over al even breed. Het hoofd klein, de mond spits. Opwaarts voor met dry heel kleine scherpe tanden, neerwaarts van gelijken, en binnewaarts in beide kaaksbeenders met andere heel kleine verzien. Hy heeft wat uitpuilende oogen, met een swarten appel, uitterlijk met een witte, daar na een gele kringh. Hy heeft seven vinnen: Te weten, twe meer als een vinger langh, maar niet breed, achter de kuwen an weerzijden een: onder dese twee an den buik t'zamen gevoeght, noch een ander an den buik na de start twee vinghers langh, in de lengte vastghegroeit, ook zodanig een op den rugh, dry en een halve vinger lang: en de zevende voor een start, die vierkant, en een vinger lang en breed is. Hy is met dunne schobbetjes bedekt, die zo nau t'samenhanghen, dat hy glatin 't antasten schijnt. De verw van 't gehele lijf is geel, met een goudverw vermengt. De hoofd-top, en gehele rugh tot an beide zijden, en byna tot het einde van den rugge-vin is heel schoon rood, met lak vermengt. De uitterste randen van de grote vin an den buik na de start zijn ook roodachtigh, maar de andere vinnen

Markgr. H.
Brazil.
l. 4. c. 3.

nen zijn goudverwig geel, gelijk het gehele lijf. Het uitterste van de grote vin op den rug is ook geel, gelijk de start. Het is een eetbare visch.

De Pudiano Verde, by de Portugezen oft Groene genoemt, is een langwerpige visch: namentlijk, van 't uitterste van de mond tot het begin van de start thien vingers lang, en dry breed; maar omtrent de start anderhalf. De mond is spits, en niet ruim, die voor in de opperkaak twee lange scherpe tanden heeft, en een ry van hele kleine tandjes. In de onderkaak heeft hy vier lange scherpe, en een rye van heel kleine witte. Hy heeft kleine ooghen, en een swarten appel, met een kring eerst geel, en uitterlijk wit. Zeven vinnen, een over de lengte van den rug, zes en een halve vinger lang, een halve breed, welke hy met graten kan oprechten, en ondersteuten. Achter beide kuwen noch een ander, twe vingers lang, een weinig meer als een vinger breed, onder den buik twe kleine t'saamgevoegt; maar van 't midden van den buik loopt er een byna tot het begin van de start, vier vingers langh, en een breed. De sevende is de start, die vierkantigh is, anderhalve vinger lang, en twe breed.

De geheele visch is met brede schobben bekleed, die zo geschikt zijn, datse rechte op malkander gevoegde taarlingen schijnen, van geele verw, in den omkring met een blauwe streep oft zoom schoon verciert. Het hoofd is opwaarts goudgeel, met een grote zee-groene plek, met blauw omringt, en veel blauwe, gele, groenachtige, en witte groefjes onderscheiden. De twee vinnen an de zijden oft achter de kuwen, en de twe an den buik zijn witachtig, an den zijdigen omkringh met een blauw streepje versien. De vin van den rug is goudgeel, en met vlammege blauachtige groefjes in de lenghte getekent: welke an den buik grooter uit den rosche na 't bruin helt, van ghelijken met groefjes uit den blauwe na de lengte verciert. De start is rosachtig, met blauw en zee-groen in de lengte ghegroeft, maar an 't uitterste een weinig groenachtigh. Het is een visch van schone verw, en eetbaar. Hy word in zee gevangen.

De Juruukupeba, oft ook Itaiara ghe-noemt, is een visch zeven oft acht vingers lang, en op sijn breedste dry vingers, met een ruimen mond, uit den drykant rond, met een korte smalle tong, en met heel kleine tandjes, ronde ogen, een kristalijne oogappel, en een rode kring versien. Weerzijds achter de kuwen heeft hy een vin, anderhalve vinger lang, vierkant, en uitterlijk geront, onder dese twee an den onderbuik t'saamgevoegt. Een weinigh na het achterhoofd begint een vin, in sijn voorhoofd met graten ondersteut; de achterste

helt is hy sacht, en loopt langs den rug tot de start, word geduerig breder, en is omtrent de start een vinger breed. An 't onderlijf na de start heeft hy ook een smalle vin. De start bestaat uit een vin, anderhalve vinger lang, vierkant, en meer als een breed.

Het is een schobbige visch, maar met zo nauw-ghevoegde schobben, dat hy glat schijnt. De gheheele visch is schoon rood, maar an den buik uitten rood en wit ghevlekt, an de zijden heeft hy rode, swarte verscheide groot en kleine. Alle de vinnen zijn rood, met swarte plekken.

Het is een vette visch, en van goede smaak, maar alderbest gebraden. Hy word in zee tussen de klippen gevangen. Versch an de muur ghehangen, lucht hy 's nachts heel klaar, met het gehele lijf.

IV. HOOFD-ST.

Van de Jaguaraka, Karanna Kururuka, en Guatukupa Iuba.

DE Jaguaraka, is een visch als een middelbare Baars, met een spitse mond, sonder tanden. Hy heeft grote ogen, met een kristalijne swarten oogappel, groot en breed, met een zilverwitte kring, die opwaarts een bloedrode plek heeft. An de zijden en onderbuik zijn de vinnen de voorgaande visch ghelijk; maar over den rug loopt na de lengte een vin van een vinger breed, tot een vinger breed na van het begin van de start, bestaande uit een dun vliesje met elf graten, heel scharp ondersteut, welken hy kan oprechten na sijn wil, en niet alleenlijk weder intrekken, maar ook in de spleet, daar de vin in staat, verbergen. Na desen volghet een ander, doorgaans een vinger breed tot het begin van de start; twe vingers lang, drykantigh, en opwaarts spits aflatende; maar het deel van de start datter volghet is rond, anderhalve vinger lang, met een gesplete vin, welkers onderste deel anderhalve vinger lang, en het bovenste een weinig langer is. Weerzijds an de kuwen heeft hy twee angels, in welkers midden andere heel kleine zijn: Met dese kuwen en angels steekt en wond hy. Hy steekt ook metten rug-vin, en met die onder an den buik zijn, an welkers zijde een lange angel staat, en an de vin dicht an de start an den onderbuik is een angel van een vinger lang.

De geheele visch is met schone schobben bedekt, en ieder is in den omkring heel klein getand. De verw van 't gehele lijf is silverwit, en an den buik is hy gheheel wit. Het opperhoofd is vleesverwigh, met een rui-geschulp ghewapent. Alle de vinnen zijn bleek vleesverwigh; maar die op den rug met graten ondersteut is, word omtrent

Markgr. H.
Brazil.
I. 4. c. 3.

de

de graten met goud-gheel beschaduw.

Zijn visch is vet en goedt van smaak, voornamentlijk gebraden. Hy word in zee tussen de klippen gevangen.

De Karauna heeft de grootte, en gestalte als de Iuruukapeba, maar is in hooft, en verw onderscheiden. Hy heeft ook de vinnen op de selve wijs, als die geschikt. Maar de mond is als een halve maan, met kleine heel scherpe tanden. Hy heeft brede kuwen, met anghels in 't achterdeel versien. De ogen staan na den oppertop in de zijden van 't hooft, niet ver van malkanderen klein, met een cyronde zwarten appel, en een rode kring. Hy is over als met halve maanswijse schobbetjes van rode verw bedekt, die over al met swarte stippeltjes, zo groot als 't zaat van slaapbollen, besproeit zijn, behalven an den buik.

Hy word in zee tussen de klippen gevangen. Hy is eetbaar, sacht van visch, en goed van smaak.

De Kururuka, een ghedaante van de Korrina, is een Rivier-vis, anderhalve voet lang, langwerpig van lijf, met een ruimen mond, middelbaaren swarte ogen.

Hy heeft seven vinnen, een over den ruch in de lengte totte start, welke gescheiden, en 't voorste deel breder, en omtrent dry vingers, en even zo lang is, voorts drykantig, en met graten onderstut, het achterdeel is langer en smalder. De start byna vierkant. Hy heeft schobben van middelbare grootte, silverwit, met goudgeel, en een weinig donker vermengt; insonderheit op den ruch an de zijden. De vinnen van den ruch, de zijden en de start zijn asgrauw, in 't midden van den buik geelachtig en donker. Het is een eetbare visch.

De Guatakuba Iuba is twe voeten lang, met een weinich geboghen ruch, met een drykantige mond, spits, en met heel kleine scherpe tanden. De ogen zijn zo groot als een Hollandse stuyver, met een grooten swarten blinkenden appel, en een gele kring. An de zijden heeft hy sachte vinnen sonder angels, namentlijk een smalle an elke zijde achter de kuwen twe, en een halve vinger lang: twe zodanighe an den buik t'zaamgevoegt met een graat onderstut, en een omtrent den aars een vinger lang en breed, ook met eene graat verzien. Voor den midden ruch na het achterhooft begint een vin, die an 't begin van de start eindicht, vijf vingers lang, byna een breed, die met twe en twintich graten word opgherecht. De start is omtrent twe vinghers lang, een breed, en heeft een vin meer als een vinger, en vier breed, en uitterlijk een weinigh nae binnen gebogen. Hy is met wat grote schobben van witte verw bedekt, met gele groeven uitten silverwitte, rosachtich van hooft, in de lengte na de start uitghe-

strekt. An weersijden loopt ook van het hooft totte start een uitpuilende streep. Het hooft is uitten witte rosch, en geel vermengt. De vinnen zijn silverwit, die van de start is rosch, en de buick wit.

Hy word in zee tussen de klippen gevangen. Hy is goed van smaak, de tong en de vis omtrent de kaaksbeenders heel lekker, als in de Karper.

V. HOOFT-ST.

Van de Pira Lurumenbeka, de Tomata, Akara en Pira Pixanga.

DE Pira Lurumenbeka, in 't ghemeen Bokamolle oft sachtmuil ghenoemt, die uit het water getrokken terstont sterft. Hy leeft in de zee in de modder: Het is een langwerpige, en niet brede vis, zomtijds negen oft thien vingers lang, twee en half op zijn breedste. Hy heeft een verheven mond, dien hy kan verbreden, en ront maken, grote ogen, met een kristaline appel, en een kring uitten silverwit en bruin vermengt. Hy heeft seven vinnen, twee smalle achter de kuwen, twe vingers lang: twe an den buik t'zaamgevoegt, omtrent twe vingers lang, en een breed: een achter den aars met een sterke graat versien. De zeste over den rug uitgestrekt, en geklooft; zijn voorste deel is anderhalve vingher lang, een breed en drykantig, sacht en doorschynende, dien hy kan oprechten, en in een spleet verbergen; het ander deel byna totte start uitgerekt, is dry vinghers lang, een half breed en ook sacht. De sevende is de start anderhalve vinger breed, en byna twe lang, van gestalte vijfhoekig, welkers grond in 't lijf gehecht is.

Hy heeft over 't gehele lijf silverwitte schobben, blinkkend, en van middelbare grootte. Op den ruch is hy uitten groene blinkend goudgeel. De vinnen zijn silver schoon, en in haar uitterlijk midden goudgeel. Langs weersijden loopt een verheven streep, ook silverwit als het overighe lijf. Hy is eetbaar, en goedt van smaak.

De Tamoata, by de Portugesen Soldido (om dat hy gewapent is) genoemt, is een Rivier-visch oft van de soete waters, hy is eetbaar. Zijn lengte van 't hooft tottet begin van de start is dry vingers en een half. De lengte van 't hooft eene vingher. De breedte een weinig meer. De dikte van 't lijf daar sy meest is, te weten na het achterhooft dry, en omtrent de start twe vingers. Het hooft is breed byna op de wijs van een kinkvorsch. De mond niet, an welkers weersijden hy een draad heeft gelijk een baart, van een vinger lang sonder tanden. De ogen zijn heel klein en wit als kristal,

zo groot als een bol zaat, met een gele kring verciert. Hy heeft acht vinnen, an ider kuw een van een vinger lang, an de zijde sterk als een hoorn, recht ter zijden uitgestrekt: twee an den onderbuik niet zo sterk, maar van de selve grootte: Een op den middenrug, een ander op de selve omtrent de start heel klein: noch een kleine an den onderbuik by de start, en de achterste voor de start self een vinger lang en breed. Het gehele opperhoofd is met een harde schulp als met een schild bedekt, en 't gehele lijf is met een rusting uit langwerpige schobben bekleed. Dese schobben zijn in den omkring klein getand, en in vier orders geschikt: dat is, haar delen of schobben in 't midden van beide zijden, op den rug, en an den onderbuik. De verw van de gehele visch is donker yzergrauw, insonderheid op 't hoofd, en heel goed van visch.

Dese visch in de droge tijd ghebrek van water hebbende, loopt hy over 't landt om water te zoeken.

De Akara Pinima is een brede visch, met een krommen rug, zes oft seven vinghers lang, en op zijn breedste vier, van gestalte als een kleine Karper, oft liever van een Baars in Misnia. Hy heeft een enige mond, heel kleine tanden, grote ogen met een swart blinkenden appel, en een kring uit ten rode, donker, en wit vermengt. Seven vinnen, een over den gehelen rug uitgestrekt, na vooren minder als ene vingher breed, na achter breder. De voorste helft van dese vin is met graten versien, en hy kan die in een spleet verbergen. Achter de kuwen weersijds een, twee vingers langh, maar niet breed: In 't midden van den buik twee t' saam gevoegt, byna een halve vinger lang, met een vaste graat onderstut. Neerwaarts tussen den aarsen de start noch een met een sterke pin versien. De sevende voor de start is gespleten meer als anderhalve vinger lang, en ook so breed.

Hy is geheel met silverwitte schobben uitten goudgeel blinkende ghedekt. An weersijden heeft hy seven grote groeven, in de lengte totte start toe. Van donker blinkende verw (in sommige geel of goutverwig) van 't opperhoofd, over beide ogen tot het einde van de mond, loopt an weersijden van 't hoofd een brede swarte groef, an welkers kant iet blauws vermengt is. Voor by het begin van dese groeven, namentlijk daar de ruggevin begint, loopt van ghelijken langs beide zijden een swarte groef tot het begin van de zijdevin, oft den rand van de kuwen. Alle de vinnen en de start zijn geel oft blinkkend goudverwig. Hy wordt in zee tussen de klippen gevangen. Hy is eetbaar, en goed van smaak.

Pira Pixanga, by de Neerlanders Gat-

vis, om dat hy tussen de klippen in 't voorste van de gaten zit. Hy is neghen vinghers lang, van 't begin van de mond, tot het begin van de start. De start is twee vinghers lang, de mond anderhalve vinger wijd, met kleine maar heel scherpe tandjes versien. Hy heeft een groot hoofd, grote uitpuilende ogen. Den appel van verw als de beste Turkois, met een swarte kringh uitten goudgeel en bloed-rood vermengt. De kuwen eindigen drykantig, met een breed en scherp graatje versien. Hy heeft seven vinnen: een over den gehelen rug uitgerekt, omtrent een vinger breed, en d'achterste breder, welkers voorste helft met elf sterke graten versien is, de achterste is sagt: Achter de kuwen an weersijden noch een, twee vinghers lang, en even so breed, roodachtig en vischsig: twee byna in 't midden an den onderbuik, ider met een graat gewapent. De sevende is voor de start omtrent twee vingers lang, en even so breed, niet gheklooft, maar in den omring rondachtig. Hy is over 't gehele lijf met kleine schobben bedekt, in 't antasten gladt, ten waar hy van de start opwaarts mette vingers gestreken wierd. 't Gehele lijf, 't hoofd, de vinnen, en start zijn uit den witte geel. En hy is over 't gehele lijf met rode plekken, rond, en so groot als kennipzaat, zommighe ook groter an den buik, ghetekent. De vinnen, op de selve wijs gevlekt, zijn in haar omkring donker rosfachtigh. Hy is van gestalte als de Goud-brasem, eetbaar, en goed van smaak.

Gevangen zijnde, kan hy dry uren buiten water leven. Ik heb hem geopent, na dat hy twee uren was doodt gheweest, en het hart beweeghde zich noch als het uitghenomen was. Het hart lach dicht onder de keelgaten, en de lucht-ader was an het zelve hart vastgehecht, en een vinger breed van 't ander inghewandt, door het middelschot verschoven. Het was heel klein, en nauwlijk so groot als een tarw-korl als het opgeblasen werd.

VI. HOOFT-ST.

Van de Vubarana, Kapewna en Akarapitamba.

DE Vubarana is een visch in ghestalte onse Forbin gelijk, byna over al even dik, maar op den rug een weinich verheven, en na de start wat swalder, langwerpig van lijf, als een rondachtig vierkant, een voet langh, en een halve dik. Het hoofd is spits en t' saam gedronghen, maar niet groot. De ogen zijn so groot als een stuyver, met een swarten appel, eerst met een geele, en uitwaarts met een witte kring belopen. De mond is sonder tanden, en heeft een steen voor een tongh. In 't midden van den rugh heeft hy eene vin,

vin, omtrent twe vingers lang, voorwaarts een brede, van gefalte tafelfwijs, maar met geen harde graten gesterkt. Achter de kuwen weerszijds na beneden heeft hy een langwerpig smal klein vinnetje, en sodanige twe zijdige an den onderbuik, recht over die van den rugh, en an den aars een kleine. De start bestaat uit een gekloofde vin, als van den Haring, meer als twe vinghers lang. De schobben heeft hy rechtstreeks na de lengte van 't lijf geschikt, en dat zo aartig, dat hy over al angetast glat schijnt. Indien hy van boven gezien werd is hy olijverwig, maar van verre oft ter zijden angesien, is hy blinkend silverwit, en de rug uitten witte blauwachtig. De buik is geheel wit: De kuwen zijn zo glat als silvere platen, gebraden is hy goet van smaak, en men behoeft hem niet te schrappen: Gekookt is hy niet zo goed om de menigte van zijn graten.

Idem 1, 4.
c. 9.

De Kapeuma is een visch langwerpig, en niet breed van lijf, die seven vingers langh werd. Zijn mond is stompig spits, en heeft onder en boven in de kaaksbenen een rye van heel kleine tanden: 't Gehele hol van de mondt mette tongh is bloedrood: hy heeft kleine ogen, zo groot als een stuyver, blinkend als kristal, met een kring ten deel silver schoon. Hy heeft seven vinnen: Weerszijds an de kuwen een lange dunne, en als drykantich, twe drykantige an den onderbuik, een achter den aars, met een sterke pinghewapent, een over de lengte van den rugh, welkers voorste helft met graten versien is, zacht en sonder pinnen. De start is twehoornich met een zachte vin. Hy wordt gheheel met kleine silverwitte schobbetjes bedekt, daar iet goudgeels tusschen beide glimt.

Hy heeft weerszijds twee dikke strepen van goudverw, een van 't bovenste van de mond over de ogen en het midden van den rugh na de start lopende, en een ander meer opwaarts over de zijde van den rugh gestrekt. Hy is boven op 't hoofd blauwachtich. Alle de vinnen zijn asgrauw, de buik wit en ook zijn vinnen.

Gekookt is hy goet van smaak. Hy wort in zee tusschen de klippen gevangen.

De Akara Pitamba is een visch langwerpich van lijf, als de Barbeel. Hy word twe oft dry voeten groot, oft ook wel groter. Hy heeft een kleine mond, en tanden, brede ogen, en een kristaline appel, met een rode kring. Hy heeft seven vinnen, een van 't opperste van den rugh tot byna het begin van de start met graten onderstut, een vingher breed, oft weinich meer, achter ieder kuw een dun en langhe, onder an den buik twe t'zaamghevoecht, en noch een omtrent den aars. De start bestaat uit een vin, vijf vingers lang, die in twe schuinse hoorns eindigt.

Hy is geheel gelijk de Karper met schobben uitten rode blauw heel cierlijk gedekt. Weerszijds in 't midden van de ogen tot de start loopt een streep anderhalve vingher lang, en goudgeel geverwt. Over den gehele rugh en de zijden tot dese streep toe heeft hy grote goudgele stippelen, en onder de streep an de zijden enighe gele oft goudverwige strepen, na de lengte uitgestrekt. De buik is wit, de vinnen van de zijden en den buik zijn uitten witte geelachtich. De rugh-vin en de gehele start zijn goudverwich.

Hy smaakt heel wel gebraden, en beter als gekookt. Zijn vinnen glinsteren by de nacht. Hy word in de zee gevangen.

Dese visch word van een schorsachtich diertje seer quelt, dat anderhalve vingher lang, een vinger dik, en langwerpig van gefalte is, als de start van een garnaat, en op de selve wijs gevormt en schorsachtig. Het bestaat uit seven geledingen, heeft veertien korte benen met scherpe nageltjes versien, an ider zijde seven. Het lijf is voorwaarts een weinich breed, sacht, en onder de schors gelijk een flek met een taye huid overtrokken. Het vertoont noch mond noch ogen. Dit beestje kruipt in de mond van dese vis, en vat hem met de nageltjes by de keelgaten, waar van sich de visch niet weder kan ontlasten. Het was des anderdaags, na dat visch de gevangen en gestorven was, noch levend. Het is geheel wit.

VII. HOOFT - ST.

Van de Iaguakaguare, Kurimata, Tareira d' Alto en Tareira de Rio.

DE Iaguakaguare, by de Portugesen Iaqueta, dat is een onderkleed, van zijn Markgr. 1.
4. c. 8. verw, om dat de swarte slaven mette selve verw bekleet werden. Het is een vis als onse Baars, breed en roodachtig, vijf of ses, en ten hoogsten acht vingers breed. Hy heeft een kleine mont, met kleine tantjes op haar orde verdeelt, middelbare kristaline ogen, met een donkere kring. Voorts seven vinnen, een midden op den rugh tot het begin van de start uitgerekt met graten versien, an 't voorste deel een halve vinger breed, en an 't achterste breder en dryhoekig eindigende. Twe achter de kuwen, twe an den onderbuik, een achter den aars beenachtig. Ten laatsten een start twe vingers lang, en vierkantig, welke in twe hoorns aflat. Hy is met schobben als de Baars versien, groot en uitten asgrauw blauachtig. Maar van den rugh sakken langs de zijden vijf swarte brede strepen an den buik. Het opperhoofd is ook swartachtig. De buik is wit, en roodachtich. De vinnen zijn alle uitten asgrauwe blauachtich, en enigens swartachtich na haar einden. De gehele start is swart. Het is een eetbare visch.

Hy komt niet qualijk over een mette Mormyrus of Marmel-brafem van *Gesnerus*, behalven dat de afbeeldingh daar in verscheelt, dat in de Marmel-brafem van *Gesnerus* maar swarte strepen van den rug na den buik af klimmen.

De Kurimata is een visch de Karper in gestalte, verw en visch zeer gelijk, vier en een halve vingher breed, en anderhalve voet lang, met een hoofd als de Karper, een ronde mond sonder tanden, een langwerpige lijf, en grote schobben. Hy heeft seven vinnen behalven de start, namentlijk twee achter de kuwen, twee midden in den onderbuik, een achter den aars, en een gheheel klein, vierkant, en recht daar teghen overop den rug, noch een midden op den rug langer als breed. De gehele visch is silverfchoon als de Karper, en van de selve smaak. Hy word niet als in soet water gevangen.

De Tareira d'Alto is een Zee-visch met een langwerpige rond lijf, thien vinghers lang (daar worden ook groter gevangen) en vijf dik op zijn dikste, want na achter word hy allengsjes minder. Hy heeft een hoofd als een Slang, boven de ogen in twee knobbels verheven, de ogen met een swarte appel, en een geelachtige kring versien. Een spitse mond, en redelijk wijt, van bingelachtig, met heel scherpe tandjes gewapent, hoedanige ook de tongh heeft. Hy heeft acht vinnen, namentlijk weerzijds achter de kuwen een, meer als een vingher lang, en een derdendeel breed, recht ter zijden uitstekende: Na dese omtrent anderhalve vinger tussen beide an den onderbuik twee t'zaamgevoegde, tafelswijs van gestalte, twee vingers lang, en byna an 't uiterste even zo breed. Na de start an den onderbuik noch een, twee vingers lang, na 't lijf uitgestrekt, maar heel smal, boven dese isser een op den rug, klein en als de punt van een mesje; noch een midden op den rug byna vierkant, twee vingers breed, en meer als een lang. De achterste is de start, gheklooft, en nauwlijk anderhalve vingher lang. De vinnen zijn als de bladeren van de slaapbollen, dun en met sachte graten versien. Hy is met kromme schobbetjes so aartig t'zaamgeset gedekt, dat hy geheel glat schijnt. De buik is geheel wit. De zijden en den rug hebben in de lengte gele en groene strepen beurtwijs door malkander. De randen van de schobbé zijn rondom bruin, en in een ronde orde geschikt, met bruine strepen in 't ronde omlopen, ghelijk of 'er een gele streep door de ene orde schoot, en weder over de zijden een groene. De vin op den rug heeft na de lengte bruine groenen, en de andere hebben gele. De start is van gelijken met bruin gegroeft, als mede het meeste deel van 't hoofd. Het is een braadvisch, en ghesoden niet al te goedt.

Maar overtreft veel in smaak de Tareira van de rivieren, die veel graten heeft.

De Tareira do Rio oft rivier-Tareira, is langwerpige van lijf, met een rechte rug, en een weinig uitstekende buik, zijn onderkaaksbeen is langer als het bovenste. Hy heeft heel scherpe tanden, en onder die twee langer in 't midden van het onderste kaaksbeen, en vier zodanige in de bovenkaak. Hy bijt streng: De ogen zijn redelijk groot, en schoon met een swarten appel, voorts donker. Het hoofd is dat van de Snoek weinig gelijk. Het is een visch vijftien oft zestien vingers lang. Hy heeft ses vinnen, te weten twee langwerpige achter de kuwen, twee langwerpige an den onderbuik t'zaamgevoegt, een an den aars vierkant, en een grote midden op den rug, recht en vierkant, dry vingers lang, en twee breed. De start bestaat ook uit een vierkante vin, dry en een halve vinger lang, en anderhalf breed, an 't einde rondachtig. Hy is geheel met grote schobben gedekt, op den rug en de zijden donker gheverwt, maar an de zijden is de donkere verw met silverwit gemengt. Het hoofd is met een donkere schulp gedekt. De gehele buik is witachtig. Alle de vinnen zijn donker, maar over dwars gevlamt, als de start van den Nifus, de start is van de selve verw. Hy word in de rivieren gevangen, is eetbaar, maar heeft veel graten.

VIII. HOOFD-ST.

Van de Piratiapia, Ceixupira, en Piquitinga.

DE Piratiapia is een visch langwerpige ^{Idem 1, 4.} van lijf en dik, en zomtjids zo groot, ^{c. 9.} dat hy vijftig pond weegt. Het onderste deel van de mond is langer als het bovenste. Hy heeft kleine scherpe tanden op orde geschikt, en de gehele holte van de mond mette tong is rood. De ooghen zijn uitpuilende, met een eyronde kristaline appel, en een rode kring. Voor ider oog heeft hy een gat. De kuwen eindigen in een drykant, en zijn breed. Van 't opperste van den ruch totte start loopt een vin, die an de voorste helft met graten oprijft, de ander helft is sacht, an den onderbuik omtrent den aars heeft hy ook een rondachtige vin. Weerzijds achter de kuwen ook een, en twee an den onderbuik t'zaamgevoegt en langwerpige. De start is byna vierkant, maar an 't einde wat breder als in 't begin, en is met kleine schobben bedekt. De rug en buik zijn rood als Cinnabar. De zijden uitten grauwe donkerachtig.

Daar boven is hy gheheel ghevlekt, en heeft op den rug de grootte als een Mifnese penning uitten grauwe donker, maar an de zijden en buik kleinder, en van de selve verw. Alle de vinnen zijn rood, en heb-

hebben an de randen een heel witte streep, en daar an een brede heel swarte kant. De vinnen achter de kuwen zijn geheel rood, zonder witte oft swarte streep, oft kant. De helft van de rug-vin voorwaarts is gheheel rood. De ander helft is ghelijk de andere, met een wit en swarte kant. Hy is gekookt heel goed van smaak.

De Ciexupira word somtijds negen oft tien voeten lang, en zo dik als een mensch, met een langwerpig lijf en hoofd, de Tuberos niet onghelijk. Dien ik hier beschrijve was maar twe voet en een half lang. Hy was plat en breed van hoofd, seven vingers lang, en byna vijf breed. De mond na bedeling van 't lijf niet groot, zonder tanden, maar vol heel scherpe uitpuilinghen; met een brede tong, witte en niet grote oogen, een weinig meer als een Hollandse dobbele stuiver, met een kristalijne appel. Hy heeft heel brede kuwen: Zeven vinnen, te weten achter yeder kuw eene, drykantigh en recht, ter zijden uitstekende, en een halve voet lang, twee en een halve vinger breed, op sijn breedste. Op den middenrug, omtrent zes en een halve vinger van 't achterhoofd, begint een vin van veerthien vingers lang, in 't begin drykantigh, vier vinghers breed; daar na word hy allenghsjes kleinder, en loopt byna tot de start, daar hy met een dryhoek aflat. Recht tegen dese over staat 'er een an den onderbuik elf vinghers lang, met de bovenste eindigende, maar begint met de selve niet. Onder de twe achter de kuwen heeft hy twe t'zaam-gevoegde an den onderbuik, yder dry en een halve vinger lang, en anderhalf breed. De sevende vin is de start, twee vinger breed van 't einde van den rugh-vin en die van den buik. Hy is twehoornigh, en de opperste hoorn omtrent acht vinghers lang, de onderste is wat korter, te weten van seven vinghers. Alle de vinnen hebben voorwaarts graten, maar zacht. Tusschen het achterhoofd, en den rugh-vin, heeft hy acht beenachtige drykantige uitstekende angels, die hy verbergen en oprichten kan, en voor een wapen gebruiken. Voor ider oog de ruimte van een vinger breed, heeft hy een dobbelgaatje. Het hoofd is beenachtig en glat. Het geheele lijf is met kleine schobben bedekt, zo dat de gehele visch glat schijnt. Hy is geheel swart, uitgenomen den buik, die zo wit als krijt, en an de zijden (tussen swart en wit) een weinig grijs is. Het overige, ghelijk gezeit is, heel swart. Alle de vinnen zijn swart, uitghenomen twe onder, die achter de kuwen staan, an den onderbuik, die wit zijn, met swartachtige randen. Weerzijds van de visch loopt een streep, dieper als de andere schobben, tot de start toe, van de zelve verw met het lijf.

Het is een sware vette visch, en word voor de beste in geheel Brazil ghehouden,

voornamentlijk middelbaar groot zijnde. Hy word in de zee gevangen.

De Piquitinga is twee vinghers oft wat meer lang, van gestalte byna als de Piabuku, daar hy niet veel van verschilt. Hy heeft een kleine mond, maar die hy wijd in de rondte kan uitbreiden, grootachtige oogen, swart, en met een gele kring, en wijde kuwen: Zes vinnen, en de sevende voor een start: Te weten twe achter de kuwen, drykantig, en neerwaarts gestelt; twee in 't midden van den onderbuik t'zaamgevoegt: Een drykantig midden op den rug, een achter den aars. De start bestaat uit ene ghekloofde vin. Het zilverwit-blinkende hoofd is opwaarts met olijferw gevlekt, en hy is met witte schobben over al ghedekt, maar op den rug flikkert een olijferw uit. Zy zijn byna alle wit. Hy verschilt van de Piabuku. Om dat die een weinigh grooter werd, en sijn brede streep niet glinstert als het overige lijf, 't welk in dese heel anders is. De Piabuku heeft ook een vin op den rugh omtrent de start, die deze niet heeft. Maar hy is gelijk van visch, en eetbaar.

IX. HOOFT-ST.

Van de Kamuri, Guarakapema, & Muripera.

DE Kamuri, by de Portugezen Robalo Idem l. 4. c. 10. & 11. ghenoemt, is een Visch twee voeten lang, in gedaante en mond onse Meir-wolf gelijk, en meer als een voet dik op sijn dikste. Het hoofd is byna anderhalve voet lang. De mond als een halve maan, is in 't midden wat spits, en ses vinghers lang, maar die hy meer in de breedte en rondte kan openen, zo dat den omkring der thien vinghers groot werd. De oogen zijn zo groot als een dobbele stuiver, met een kristalijne appel, en een gele kring. Hy heeft acht vinnen, twe op den rug, de eerste dry vinghers lang, en wat breder, met sterke graten verzien, die hy in een spleet kan verbergen; de ander dese in grootte gelijk, maar sonder graten, en zonder spleet om te verberghen: Noch twee achter de kuwen, wat meer als dry vinghers lang, en twe en een half breed, zodanigh ene achter den aars, de achtste is geklooft, voor een start vijf vinghers lang, en zes breed. Hy heeft schobben als de Karper, blinkend-zilverwit; maar op den rugh, en an de zijden met goudgeel vermengt. De buik is geheel wit: de vinnen zijn goudgeel, met wat donkers vermengt. Weerzijds opwaarts van 't eind der kuwen tot het midden van 't begin van de start, heeft hy een dikke swarte streep.

De Guarakapema is het mannetje vande Dorada, oft Goudvisch, plat en breed van lijf, hoewel niet zo heel dik. Het hoofd eindicht vierkant, en is an 't voorhoofd zo gespitst,

spitst, dat hy in 't swemmen daar mede het water kan doorsnijden. Hy word ses oft seven voeten lang. Zijn breedte is op het meeste, namentlijk voorwaars omtrent het hoofd, anderhalve voet. Hy heeft geen heel grote mond, ten aanzien van 't lijf, heel platte kaaksbeenders, en scherpe tandjes. Binnenwaarts een weinig boven de mond neerwaarts staan de oogen, op dat hy niet veel meesters in 't water spelen soude: want hy siet anders zo scherp als een Lynx. Doch de ogen zijn groot en rond, met een kristalijne appel, maar het overige silverschoon. Hy heeft brede kuwen: seven vinnen, een heel grote van den hoofftop tot de start uitgerekt, in 't midden seven oft acht vinghers breed, welke allengsjes mindert, bestaande uit een vel, in 't antasten leerachtig, en van binnen met sachte graten verzien, dese houd hy in zee swemmende recht op. Van 't midden van den onderbuik tot het begin van de start komt ook een vin voort, maar naulijk een vinger breed, en an 't einde drykantig. Achter yder kuw heeft hy een langachtige vin van acht oft negen vingers: onder dese an den onderbuik twe naby malkander, en een weinig langer. De start is omtrent anderhalve voet lang, en in twee brede hoornen verdeelt. Hy is geheel met kleine schobben gedekt, die naulijk metter taft gevoelt werden, zo dat hy glat schijnt. Op het hoofd, den rug, en an de zijden is hy uitten groene silverschoon, ghelijk ook op de vinnen, maar de buik is wit. Over 't gehele lijf, te weten de zijden en rug, is hy met blauwe plekken, van verscheiden grootte, als een geers, garst, oft erweet. Hy heeft droge visch, van goede smaak.

In snelheid van swemmen overwint hy de Zeevarkens, schiet op de selve wijs al springende voort. Hy eet een seker lange vis, uitgenomen petumbo, of tabakpijp genoemd.

De Muvipira, en Pirapebe van de Brazilianen, by de Portugezen Peixe Volador, is een vliegende visch, oft waterswalu. Hy is van verscheide grootte; welken ik hier beschrijve is groter als een Haring, en van ongemene vorm. Hy heeft de gestalte van lijf (als de Zandat in Pomeran) langwerpigh rond, en na achter spits. Zijn gehele lengte van de mond tot het einde van de start is derthien vingers. De dikte, op sijn grootste, te weten omtrent 't begin van de vleugels, omtrent zeven vingers, an 't begin van de start twe. Hy heeft een dik hoofd, boven plat en breed, te weten opwaarts byna twee vingers, en boven de oogen ghelijk als met knobbels verheven. De mond is niet heel groot, en zonder tanden, maar de kaaksbeenders zijn een weinig gekerft als een vijl. De ogen zijn groot en rond, een Hollantse stuiver gelijk, met een swarten appel, een gele kring, en uitwaarts met een ander donkere kring. Hy heeft ses vinnen mette

start; twe op den rug, een kleine in 't midden, doch een weinig voorwaarts, na dese een ander, twee vinghers lang, anderhalf breed, dun, en met acht graten verzien; twee kloeke an den onderbuik, onder die twe, een halve vinger lang, maar smal, en met een kloeke graat versien, en een klein an 't onderlijf, recht tegen de grote van den ruch over. De seventh is de start, twee vingherslang, even zo veel breed, en geklooft. Daarenboven heeft hy twee grote vleugels, an yder zijde een. Haar begin nemende omtrent anderhalve vinger achter de ogen, en een weinigh achter de kuwen. De vleugels zijn seven vinghers lang, an 't begin meer als een vinger breed, an 't uitterste ses. Zy bestaan uit een dun vlies als Postpapier, uitten witte oft asgrauw donker van verw. Maar sy hebben enige kreuken, en zijn met dunne graten inde lengte versien. Omtrent by de vleugels an 't begin der zelve komt gelijk een klein vleugeltje uit, twee en een halve vinger lang, maar heel smal, en met sijn graat versien. Het gehele hoofd met het begin van den rug, namentlijk vijf vingers van de mond af, is met een beenachtighe harde schulp gedekt, welke na sijn einde op tweederlei wijs gescheiden, in twee angels eindigt, als in twee vinnen; maar de kuwen worden totte angels toe twee vingers inde lengte onder de vleugels uitgestrekt. Het ghehele lijf is met schone schobbetjes op orde geschikt verciert, die an den buik drykant, maar an de zijden en op den rug langwerpigh rond zijn. An den buik zijne zo geschikt, dat de visch in 't antasten glat schijnt; maar an de zijden en op den rug heeft yder in 't midden een knobbeltje; zo dat se uit de natuur in een rechte lijn geschikt, nochtans rechte, verhevene, en knobbelige gestalten verbeelden. Hy is an den helen buik wit, an de zijden en op den ruch donkerachtich, en blinkende als den Haring. De graten die de vleugels ondersteunen, en door de zelve uitgestrekt werden, zijn ook witachtig. De vleugels zelfs zijn uitten asgrau donkerachtig, met swartachtige plekken onderscheiden. Dese visch vliegt over 't water als een swalu, omtrent een scheut van een handroer ver, tot dat sijn vleugels droog werden: want dan werpt hy sich weder in 't water, om te vervochtigen, daar na vliegt hy weder op. De natuur heeft dese vis vleugels gegeven, om zich te veiligen, als de Dorada sijn vyand hem met grote scholen vervolgt. Ik heb dik maal duisend t' seffens in de grote zee, tusschen beide zonkeerkringen gelegen, sien vliegen, somtijds vallen sy ook in 't vliegen op de schepen. Haar visch is goed van smaak. Boven is ook van dese Swaluwen gehandelt, maar wijl het afbeeldsel van dese van de andere verschilt, heeft ons goed gedacht dees hier by te voegen.

X. HOOFT-ST.

Van de Guaibi Koara, Guapernia en Pyraya.

Markgr.
I. 4. c. 12.

DE Guaibi Koara van de Brazilianen, by de Portugezen Burako de Velha genoemd, is een visch breedachtig van lijf, met een verheven rug, van 't hooft afgebogen, twaalf, oft veerthien vingers lang, en vier op sijn breedste. Het hooft en de mont is spits, maar breed genoeg, met heel kleine tandjes in beide kaasbeenders, en een zichtbare tong, die met de holligheid van 't onderdeel van de mond bloedrood is. De ooghen zijn zo groot als een stuiver, en klaar als kristal, met een kring uit den donker en goudgeel vermengt. Hy heeft seven vinnen, namentlijk achter yder kuw een, byna drykantig en zacht: an den onderbuik twe t'zaamgevoeght, een achter den aars, met een dobbele graat ghewapent; maar over den rug loopt er een, welkers voorste helft van elf graten opgherecht werd, die hy in een spleet kan verbergen. De achterste helft is zacht, zonder graten. De start bestaat uit een twehoornighe vin, vierkant van het lijf uitgheftekant. Hy heeft middelbare schobben als een Baars, zilverwit, maar an de randen honigverwig, en van ansien regte taarlingen gelijk. An 't achterhooft, en het opperste van den rug zijn de schobben uit den zilverwitte blauwachtig, maar ook an de randen honigverwig. Het gehele opperhooft, en ter zijden is goudgeel, met blauwe groeven in de lenghte onderscheiden. De vinnen zijn alle honighverwigh, uitgenomen twe an den onderbuik, die meer witachtig zijn. Over de zijden omtrent den rug loopt in de lengte een honigverwige streep totte start toe. Hy is gekookt goed van smaak, en word in zee tusfen de klippen gevangen.

De Guaperua van de Brazilianen, by de Portugezen Peixo Porko, by de Grieken Karpus gheenoemt, is van de mond tot het begin van de start vijfthien vingers lang, in 't midden op sijn breedste acht: met een lijf een weinig plat. Een kromme rug, en noch krommer buik, met een Varkenshooft, honds-tanden, lang en wit, en acht in yder kaaksbeen versien. De twee middelste zo onder als boven zijn langer als de andere; maar de tanden van de onderkaak worden van de andere korter, als onderstut. De mond is rondachtig en eng, omtrent vier vinghers van de mond opwaarts staan ogen, anderhalve vinger van malkander, groter als een Misnize penning, (en voor de mond een teken van een gat) met een kristalijne appel, en een gele kring met blauw gheplekt. In plaats van de kuwen heeft hy een spleet twee vinghers lang, en

meer als een breed. Op den rug, omtrent dry vingers achter de oogen, heeft hy twee hoorns, de een zo dik als een Swaneschagt, dry vingers lang, welk een weinig na achter ghebogen werd; de ander is klein, met een vlietan d'ander vastgehecht, en neerhangende, die hy beide in een spleet verbergen kan. Dry vingers en een half na dese is een vin, in 't begin byna drykantig, die daar na allenghsjes smal afloopt tot de start toe, vijf vingers lang, in 't begin wat meer als twe vingers breed: en recht daar tegen over an den onderbuik noch zo een, in het begin twee en een halve vinger breed, die allenghsjes na de start vermindert. De start strekt zich vierkant uit, en heeft een vin, vier vingers breed, en twee lang, welke in twe hoorntjes aflat, zo dat de gehele lengte vier vingers is. In het midden van 't onderlijf heeft hy een kleine vin, en voor die een hoorn anderhalve vinger lang. Alle de vinnen zijn met graten onderstut, en blauw geverwt, de buik is witachtig. Hy is met schoone schobben bedekt, en op haar vlak met zee-groene stippen, met blauw vermengt, geciert, maar die op den rug blauwer zijn. Van 't opperste van de mond, tusfen beide zijden, totte vinnen achter de kuwen van halfmaanwijse gestalte, lopen twe dikke blauwe strepen, een vinger breed van malkander. Hy word ghebraden gegeten, maar gekookt deucht hy niet.

Wy hebben boven ook een beschrijving van dese gegeven, maar die komt met dese niet overeen.

De Piraya en Piranha vande Brazilianen, is een visch van een voet lang, met een lijf omtrent ses vingers breed, op sijn breedste, met een krommen rug, en een stomp hooft als de Dorada, met een gapende mond, die hy nauwkeurigh kan toefluiten. Hy heeft kleine lippen daar hy zijn tanden mededekt: want hy heeft zo onder als boven een rye van drykantighe witte, en heel scherpe tanden, veerthien in yder kaaksbeen, (de kleine hebben 'er maar twaalf) met welke hy in ene beet een stuk vleesch, van wat deel van de mensch het zy, kan afrukken, als of het met een scheermes afgesneden was. Indien ymand in 't water gaat, oft sijn hand oft voet daar in steekt, kan die terstond van hem gewond werden; zo begerig en dorstig is hy na vleesch en menschen-bloed, waarom men zich voorsichtig wachten moet. Hy heeft ronde kleine kristalijne oogen, met een swarten appel, en tusfen beide twe tochtgaatjes; brede kuwen, uitterlijk hard en beenachtig. Zes vinnen, en de sevende is de start, namentlijk twe achter de kuwen een weinig verheven, boven den onderbuik, twee vinghers lang, en een breed, in 't midden van den onderbuik twe kleine t'zaam-gevoeght, smal en naulijk een vinger lang: Recht teghen deze

deze over op den rug begint een vin, die twee en een halve vingher lang, die achterwaarts gestrekt, en wat meer als een vinger lang is; maar twee vinghers breed van de kleine. An den onderbuik begint een sterke vin, voorwaarts met een pin gewapent, het overighe is zacht, en merendeels met schobben gedekt; wat meer als twee en een halve vinger lang. Hy strekt sich tot het begin van de start, en is een vinger breed. Het begin van de start is anderhalve vingher lang, hy zelf tweehoornig, en yder hoorn an 't einde krom. Hy is met schobben bedekt. Het gehele opperhoofd, de ruch en zijden, vande vin achter de kuwen tot het midden van de schobbige vin zijn licht asgrau, met een weinich blauws vermengt, en yder schobbe heeft een kant, van vierighe en blau-blinkende verw. Het overige van de zijden, oft het onderdeel, en de buik zijn donkergeel, als ook het onderste deel van 't hoofd, en de vinnen achter de kuwen, en alle die van den onderbuik.

De rugvin en de start is van verw uit den asgrauw blauachtig.

Hy is eetbaar, en heeft heel witte visch, een weinigh droog, maar goed van smaak; ik heb hem dikmaal gegeten. Dese gedaante bemint meest de slijkgronden van de rivieren.

Daar word een ander ghedaante van de Piraya gevonden, in grootte en gestalte de voorgaande ghelijc: uitghenomen dat hy noch een kleine schobbige vin heeft, tussen de rugvin en de start, en dat hy in verw onderscheiden is: te weten, het opperhoofd, de rug, en 't opperdeel van de zijden, indien tot daar toe een streep ghetrokken werd; van de vin achter de kuwen tot het midden van de schobbige vin is hy goudverwig, met doorschijnig blauw vermengt.

Het onderste deel van 't hoofd, het overige van de zijden, en den onderbuik zijn hoog saffraanverwig, daar een goudgele onder loopt. Van de zelve saffraanige goudgele verw zijn de vinnen achter de kuwen, en van den onderbuik. De twee rugvinnen, en de start zijn licht asgrauw, met een weinich blauw vermengt, gelijk ook den ruch.

Deze ghedaante bemint meer de zandgronden van de rivieren. Hy is eetbaar als de voorgaande.

Daar word noch een ander witte gedaante van de Piraya gevonden, van gestalte als de voorgaande. Het hoofd alleenlijk is zo stomp niet, maar de mond steekt wat voor uit, kegelswijs. De verw van den buik en zijden is zilverwit. De rug en 't hoofd van ghelijken met een weinich doorschijnend blauw. De vinnen alle silver schoon, met een weinich grijs vermengt.

Hy heeft kleine drykantige tanden, op haar orde geschikt, en hy bijt zo niet als de

andere. Hy is ook wat kleinder als de andere gedaanten, maar ook niet minder eetbaar, als de andere.

XI. HOOFT-ST.

Van de Amore Guaku en Guakari.

DE Amore Guaku van de Braziliaanen genoemd, word een halve voet lang. Idem 1.4. c. 13. Hy is langwerpich van lijf, met een dikachtich hoofd, breede kuwen, heel kleine tanden in de mond, kleine swarte oogen, met een gele kring. Hy heeft seven vinnen: Te weten, twe achter de kuwen, langachtich, en gelijk als drykantich; noch twe daar onder t'zaam-gevoecht; twe op den ruch, de voorste kleinder als de achterste, en recht teghen over de achterste en an den onderbuik. De start is wat langwerpich, vierkant, en an 't einde gerond. Hy heeft grote schobben na bedeling van sijn lijf. Het is een vis byna geheel yzergrauw; maar an den buik een weinich witter. Hy is eetbaar.

De Guakari is een vis langwerpich van lijf, een voet lang, of wat groter. Acht vinghers dik, daar hy dikst is. Het hoofd is onder plat, mette zijden maakt hy een langwerpich rond. Opwaarts is hy rondachtich.

Hy heeft een kleine ronde mond onder in 't plat van 't hoofd. In plaats van tanden heeft hy uitpulinghen, weersijds als uit paardshayr gemaakt; de onderste lip ontvouwen halfmaantond, uit een vlesch bestaande, die an de zijden van de mond, met sijn einden in een krul aflat, een derden deel van een vingher lang, welke krullen voor een baard zijn. De oogen zijn klein en rond, zo groot als een Misnize penning van asgrauwe verw, met donker geplekt, die opwaarts staan, en tussen beide staat een gat een vinger breed van 't oog na voor toe. Neerwaarts staan enge kuwen, voor welke een vierkant lichaamtje byna een halve vinger lang is, dat hy kan uittrekken en verbergen dat het nauwlijk kan gesien werden. Dat lichaamtje heeft in 't einde scherpe tandjes als van paardshayr, daar hy andere vissen mede steekt. En achter de kuwen weersijds, neerwaarts na 't vlakke, heeft hy een drykantige vin, vier vinghers lang, meer als een breed, en langwerpich, met een beenachtige graat ter zijden ondersteut, en enige andere kleine die in de lengte lopen; maar anderhalve vinger agterwaarts, regt achter de beschrevene heeft hy noch twe andere vinnen vierkantig, en an ider zijde een, twe en een halve vinger lang, twe breed, en op deselve wijs met scherpe beenachtige graten ondersteut. Achter den aars an den onderbuik is een smalle vierkante vin, twee vinghers lang. In 't midden van den ruch een, vier vinghers lang, twee breed, met scherpe graten,

ren, op orde gefchikt, gewapent. Na defe omtrent het begin van de start opwaarts, is een klein vliefschtig vinnetje, 't welk voorwaarts met een hoorniggraatje onderftut is. De start bestaat uit een vin, neerwaarts dry, en opwaarts twe vingers lang, met twe sterke hoornige graten gewapent. Het gehele hoofd is met een harde fchulp, ruw in 't antaften, gedekt, en 't gehele lijf met dry kantige fchobben, die voorwaarts groter en op orde gefchikt zijn.

Maar alle de fchobben zijn ruw in 't antaften, die ider in 't midden een knobbeltje hebben : want het gehele lijf is gewapent, en ider deel heeft vier hoeken, en ider een knobbeltje, zo dat an ider zijde een vierdobbele rye van knobbels staat. De verw van de gehele vifch is bleek-geel, an den buik hoger, en over al met donker ronde plekken bezait, zo groot als een mostartzaat. Maar die plekken zijn op de zijden en vinnen een weinich groter, op het hoofd kleinder, en in 't opperhoofd loopen die vlekken als kleine riviertjes verdeelt. De achterfte helft van den buik heeft gheen plekken. De vinnen zijn alle geverwt, en geplekt als het lijf, behalven een vinnetje omtrent de start, dat uit een fwart vliesje bestaat. Maar zijn hoornige graat is faffraangeel, en als de andere gevekt.

Hy leeft wel vijf uren lang buiten water. Hy wordt gefchrapt gegeten, maar heeft weinich vifch, lange darmen, alle even dik, als dik silverdraad. Een vifch van vijfthien vinghers lang, hadt darmen van acht en twintich voet, die ik gemeten heb.

Hier werd ook een Gaukari gevonden, de voorgaande in grote en gefalte heel gelijk, die in de rivier S. Franciskus gevangen werd, alleen in verw, en goedheid van vifch onderscheiden. Want hy is geheel donker fchaduverwig, en over al met rondachtige fwarte plekken fo groot als mostartzaat gefprenkelt, zijn vifch is goedt van fmaak.

XII. HOOFT-ST.

Van de Pirambu, Akaraja, en Akara.

DE Pirambu van de Brafilianen, by de Portugesen Chayque Varona, is een vifch in grootte en gefalte als een Karper, thien vingers lang van de mond tot het begin van de start, weinich meer als vier op zijn breedfte: Na de start is hy fmaller en vangelijke breedte, namentlijk van twee vingers. Hy heeft een mond als een Karper, groote uitpuilende ogen met een kristaline appel, en een geele kring met wit vermengt. Hy heeft acht vinnen, een midden op den ruch, wat meer als dry vingers lang, en een breed, welken hy in een spleet kan verbergen, en opgerecht met neghen

sterke graten kan onderftuten : An defe volgt een ander omtrent dry vingers lang, en minder als een breed zonder graten : Achter ider kuw noch een, dry vinghers lang, en in 't begin een breed. An den onderbuik heeft hy twe t'faamgevoegde, twe vingers lang, en naulijk een breed, met een sterke pin gewapent. Achter den aars noch een, een vingher breed, en een half lang, ook met een sterke graat ghewapent. De achtste is voor de start, dry vingers lang, even zo veel breed en gefpleten. Hy heeft grote fchobben als de Karper, van silverwitte verw met een weinich goudgeel vermengt. Maar ider fchobbe is tot op de helft van zijn inhechting Feuliemort oft donkerverwich : Onder 't hoofd, en 't voorfte deel van den buik is hy meer silverfchoon. Alle de vinnen zijn licht afgrauw. In de mond heeft hy onder en boven een fteen, met heel kleine, naulijk fichtbare tandjes verfen. Hy is eetbaar, en goet van fmaak.

De Akaraia, in 't gemeen met een bedorven woort Karanha genoemt, is een vifch van dry voeten langh, en van gheftalte als een Karper. Hy heeft in de onderkaak tanten fo fcherp als fpelden. In de bovenkaak twe andere lange, een weinich dikker, daar heel naulijk fichtbare kleine tuffen staan. De ogen zelf zijn fwart, met een kristaline appel, en een kring eerst bloedrood, daar na silverwit. Over den rug heeft hy een lange vin, welkers halve deel hy voorwaarts met graten kan verheffen, en weder in een spleet verbergen. De overige vijf vinnen heeft hy met andere vifsen gemeen. De zevende is voor een start, die breed en byna twe hoornig is. Hy is met silverwitte fchobben van middelbare grootte gedekt, die met een bloedrode verw ghevlekt zijn, zo dat hy meest rood met silverblinkend vermengt fchijnt. An den buik is hy heel wit, als ook onder de krop. De vinnen zijn alle rood, behalven die van den onderbuik, die wit en an haar uitterfte rood zijn. Het is een eetbare vis, die ook gefouten en bewaart werd.

De Akara is een vis van een hand breed, met een krommen ruch, en een verheven lijf als de Baars. Hy heeft een kleine mond, en in plaats van tanden iets als een vijl, grote fwarte ogen met een gele kring. Zes vinnen, namentlijk onder ider kuw een lang, drykantig, en spits. Maar van 't opperfte van den rug loopt een vin, met sterke graten onderftut, in een drykantig spits omtrent het begin van de start eindigende. De start is langwerpig vierkant, en an het einde recht. Hy is met grote silverwitte fchobben bedekt, maar op het hoofd, den ruch en zijden zo fchaduwachtig, dat hy donker fchijnt. De buik is witachtig, de vinnen en de start zijn donker-fchaduwachtig. In het midden van ider zijde

heeft hy een grote zwarte plek, als ook omtrent het begin van de start. Het is een eetbare visch, en word in de zoete waters gevangen.

XIII. HOOFT - ST.

Van de Guarú-Guarú Kukupu Guaku, en Maturaque.

Markgr. I. 4
c. 14.

DE Guarú-Guarú is een klein vischje, nooit meer als anderhalve vinger lang, klein van lijf, en langwerpig als de kleine Eldritz, hy heeft een plat hoofje. Heel zwarte ooghen, met een gele kring, vijf vinnetjes, te weten twee achter de kuwen, en twee daar onder byna an den onderbuik, en een op de achterhelft van den ruch. De start bestaat uit een vierkante vin an 't einde gerond. Hy is met schobben bekleed, en 't gehele opperhoofd, en de voorste helft van den rug zijn donkerverwig, de achterhelft, en de zijden goudgeel, met schaduwachtige schobben. Het onderhoofd, en de buik zijn glinsterend wit, als Parlemoer, de vinnetjes geel. Omtrent de start heeft hy weerzijds een zwarte plek. Hy is eetbaar, en word in de meiren, en poelen gevangen.

De Kukupuguaku van de Brasilianen, by de Portugesen Meros, by de Neerlanders Jakob Evertsen genoemt, is een grote vis: ik hebber, zeit Markgraaf, gehad die vijf, en mette start zes voeten lang waren. De rondte van het lijf was vier voeten en acht vingers, de hoochte anderhalve voet. Hy heeft een groot hoofd, en mond die hy in de rondte kan uitbreiden, maar sonder tanden. Middelbare ogen, met een swartachtige kristaline appel, en een gele kring. Hy heeft kuwen in den omring rond, maar die in 't midden drykant zijn. Vijf vinnen: namentlijk een van 't opperste van den ruch beginnende, en niet verre van de start eindigende, an de voorste helft heel smal, met scherpe graten gewapent. Maar de achterhelft is breed, en in den omring half rond en met gheen vaste graten versien. Omtrent den aars noch een van de zelve gestalte mette helft van den rugvin, maar half zo groot. Achter de kuwen omtrent den onderbuik twee lange en brede, met kleine graten doorweven. De start heeft een grote vierkante vin, an 't einde breder als an 't begin. Hy heeft kleine schobben; 't gehele hoofd, den ruch en zijden zijn asgrauw met donker vermengt, en na den rug wat donkerder. De buik is wit. Alle de vinnen mette start zijn bleek. Hy is bruin over 't gehele hoofd, den rug, de zijden en vinnen achter de kuwen zijn met veel kleine zwarte plekken oft stippen bezait. Maar over de buik en de andere vinnen mette start niet. Hy is goed van vis, en word in de zee gevangen.

De Maturaque is een vis met een langwerpig lijf, en byna vierkant, te weten als de gestalte van de Tamoata, oft Soldido van de Portugesen, vijf of zes vingers lang, anderhalf breed op zijn breedste. Hy heeft een breedachtigh hoofd, met een harde schulp bedekt. Het onderste deel van de mond is wat langher als het bovenste, en heeft onder zes heel scherpe tanden, boven enige heel kleine. Heel grote kuwen, ronde ogen, swart en met een gele kring buitenwaarts donker gheverwt. Hy heeft zes vinnen, namentlijk twee achter de kuwen lang, maar niet breed: twee zodanighe in 't midden van den onderbuik, en een achter den aars van gestalte als een tafel, en noch een diergelijk midden op den rug. De start bestaat uit een vierkante vin, byna een vinger lang, an 't einde gerond. Hy is met groote schobben, op orde gheschikt, bedekt. Het gehele opperhoofd, de rug, en zijden zijn swart, de buik is uitten donkerwitte grau; alle de vinnen zijn swart.

Hy word alleenlijk in de meiren en poelen gevangen, niet in rivieren, en is goedt van smaak.

XIV. HOOFT - ST.

Van de Karapo, Piaba, Piabuku, en de Nhaquunda.

DE eerste gedaante van de Karapo is langwerpig van lijf als een mes. De rug is dik en stomp, de buik scherp als een mes. Maar het achter-lijf eindigt spits. Hy is omtrent een voet lang, en op zijn breedste twee vinghers. Het hoofd is spits, maar plat. De onderlip wat groter als de bovenste, de mondt engh. Onder met een rye kleine tanden, boven met ghene versien. De ogen zijn heel klein en swart, nauwlijk zo groot als een slaapbols zaat. De kuwen eng, en achter ider is een langwerpige kleine vin. Omtrent een vinger breed van 't hoofd, an 't onderlijf, begint een smal dun vinnetje, dat over den gehelen buik eenparig tottet einde loopt, want hy heeft geen start, en ook geen andere vin an 't gehele lijf. Hy heeft middelbare schobben. De gehele visch is uitten donker met een weinig rood gheverwt, maar op het hoofd en den rug wat swarter. Van de kuwen loopt weerzijds een streep tot het einde van 't lijf als een punt van een mes, en onder dese streep zijn enige zwarte plekken over 't gehele lijf gesait, zo groot als een mostart zaat.

Hy word in de meiren gevangen, en is eetbaar. In de rivier S. Franciskus worden enige, de Karapo van de eerste gedaante gelijk, gevangen, behalven datse langher zijn, en an het einde als een elffen spits, omtrent dry vinghers in de lengte.

te. Zy hebben gemeenlik kleine schobben.

De tweede ghedaante van de Karapo, is de eerste in gestalte, verw en zijdighe strepen gelijk, uitgenomen dat hy maar half so breed is, en geen plekken heeft. Hy wordt in de meiren gevangen. De visch is gratig, maar goed van smaak.

De Piaba is van grootte als de Phoxinus oft Elritz. Het is een vischje twe oft dry vingers lang, (zomtjids dry oft vier op zijn grootste) het heeft kleine swarte oogjes, met een geel kringetje, en is met schobbetjes bedekt. Op 't midden van den rug is een drykantig vinnetje: Achter de kuwen heeft hy weerzijds een langwerpig, twee midden an den onderbuik, en na dese noch een na 't begin van de start. De start is geklooft: het hoofd is ter zijden geel, en silverwit blinkend. De gehele rug is uitten silverwit groen met blauw vermengt. Het midden van de zijden is na de lengte uitten silverwit blauw. De buik is goudgeel en silver schoon, met een weinig blauw overlopen. Achter ider kuw heeft hy een grote ronde blauwe plek, van gestalte als de hoorlige maan, een ander van de selve verw langwerpig, an weerzijden van 't begin van de start. Alle de vinnen mette start zijn goudgeel, die van den onderbuik rood. Hy word in alle lopende rivieren van Brasfil gevangen, en swemt met kragt tegen de stroom op.

De Brasilianen winden haar in de bladeren van bomen, en legghen haar onder de asch, en daar vuur op: En zo bereit zijnde eten zy die, sy zijn niet vrent van smaak.

De Piabuku is een vischje zes vinghers lang, anderhalf breed op zijn breedste, met een weinig uitstekende buik, schone ogen, een kristaline appel, en een silverwitte kring, daar opwaarts een weinig rood onder gemengt is. Hy heeft seven vinnen, en de achtste geklooft voor een start, namentlik achter de kuwen twe an den onderbuik, een midden op den rug, een lange an den aars na de start uitgestrekt, en een ander klein hier tegen over op den rug. Hy is met silver schoon blinkende schobbetjes bekleed. Over 't midden van de zijden in de lengte loopt een witte streep, breed maar niet blinkend. Maar de rug naast dese streep is olijverwigh, daar wat groen en rood doorschijnt. De vinnen zijn wit.

Zy worden licht met hoekjes oft mette korfgevangen, oft met een pot in 't water gelaten daar een weinig meel van Mandioka, oft wat kruims van brood ingeworpen is. Zy worden gekookt, en ook in de pan gesnerkt gegeten. Indien iemand met een kleine wond, oft swering in 't water komt, terstond bijt dit vischje daar in, zo dorstig is het na menschen-bloed.

De Nhaquunda is in mannetje en wijfje verdeelt. Het mannetje is langwerpig, by-

na over al even ghelijk, seven oft acht oft thien vingers lang, twe breed op zijn breedste. Het heeft byna een hoofd en mond als een Snoek. Hy kan de boventlip uitsteken, en de opening van de mond rond zetten. In plaats van tanden heeft hy kerven als een vijl, een dunne tong, brede kuwen, zichtbare ogen, met een swarten appel, en een donkere kring: seven vinnen, achter ider kuw een, omtrent twe vingerslang: onder dese an den onderbuik twe t'saamgevoegt, en achter den aars een byna vierkant. Van 't begin byna van den ruch loopt 'er een byna tot het begin van de start, omtrent dry vingerslang, en byna een breed, met sachte graten versien, welke in 't einde een weinig breder drykantig eindigt. De start is met een harde swarte schors bedekt. Het gehele lijf is met middelbare schobben bekleed, de gehele rug, en de zijden zijn donker grauw, met eenig doorschijnend silverwit. De buik is wit, an beide zijden heeft hy een rye van ronde swarte plekken, zo groot als een boon, en tussen beide veel blauwe stippen gezait. Alle de vinnen zijn goudgeel, en ook de start. Maar de vin van den ruch is over al met blauwe stippen besproeit. Weerzijds over de ryen van de plekken loopt een swarte streep, van 't opper einde der kuwen beginnende, en an het einde van de ruchvin aflatende, en een halve vingher breed, verder omtrent het einde van dese begint een ander streep, die in 't midden van 't begin van de start aflat. De strepen zijn verheven, en goudgeel. Hy word in de rivieren gevangen, en is goed van smaak.

Het wijfje is het mannetje in alles gelijk, uitgenomen dat zy de blauwe stippen an de zijden en den rugvin niet heeft, en an den buik omtrent den aars rood is. Sy wort gelijk als het mannetje gegeten.

XV. HOOFT-ST.

Van de Amore Pixuma, Amore Tinga, Guara Tereba, Pirokoaba, en Korokoro.

DE Amore Pixuma, van de Brasilianen in 't gemeen met een bedorven woort Amorea ghenoemt, is een visch van grootte als de Tamoata, met een breed hoofd, een wijde mond zonder tanden, een langwerpig lijf, by na als dat van de Tamoata. Hy is donker yfergrauw van verw, an den buik die wat uitpuilt wit, is met een sachte huid bedekt, heeft zes vinnen, en de achtste voor een start, in den omkring gherond. Hy is droog en goed van visch, als de Tamoata.

De Amore Tinga van de Brasilianen, is een visch geheel van de selve gestalte mette Amore Guaku, maar wat kleinder.

Hy heeft in't geheel witte oft bleke schobben, en is overal met donkere plekken gevekt, als de Tajafika, maar de start is met donker gevlamt, hy is eetbaar als de voorgaande.

De Guaratebera is een visch van seven of acht vingers lang: met een stomp hoofd, kristaline ogen, met een blauwe kring. Hy heeft heel kleine tanden, brede kuwen, een krommen ruch, waar van hy kleine Korkovado kan gheuoemt werden. Hy heeft zeven vinnen, achter ider kuw een langhe: onder dese twe an den onderbuik t'zaamgevoegt. Maar in't midden van den buik twe scherpe graatjes, die met een vlies t'zaamgevoeght zijn: en achter dese een drykantig, die daar na vermindert zijnde na het begin van de start loopt. De start is in twe hoorns gheklooft. Van de kuwen loopt een streep tot het midden van de vis, die daar na schuins neerwaarts daalt, en recht na de start gaat. Dese achterhelst van de streep is achterwaarts met haakjes gewapent, en weerszijds met dryhoekighe schobbetjes bekleed, die so klein zijn dat hy in't antasten glat schijnt. Hy is op den ruch en an de zijden tot op de helft der lengte uitten blauwe glazig van verw. Het overige der zijden en de buik is wit, met goudgeel doorlopen. De vinnen van den buik zijn wit, de overige mette start goudgeel. Het is een eetbare vis.

De Pirakoaba is een visch van een voet lang, met een langwerpigh lijf, als de Zanddat van Pomeran: Hy heeft een spitse muil, wijd, en sonder tanden, de bovenkaak langer als de onderste, en het opperdeel van de mond steekt in't ronde kegelswijs uit, en bestaat uit kraakbeen. De oogen zijn groot met een kristaline appel, en een gele kring. Hy heeft acht vinnen, namentlijk twe drykantig op den ruch, anderhalve vingher van malkander: Achter ider kuw een, lang en smal, twe korter an den onderbuik t'zaamgevoegt, en noch een drykant omtrent den aars. De achtste is geklooft, en voor een start. Onder ider vin achter de kuwen heeft hy een baard uit zes dikachtige hayren bestaande, die dry vingers lang zijn, en haar begin is dicht an den oorsprong van de kuwen achterwaarts gestrekt. Hy is geheel met schobben van middelbare grootte, en silverwit gedekt, maar op den rug en hooftop is hy een weinig grau. Alle de vinnen zijn ook gry, oft asgrau: Maar achter de kuwen zijne met swart gevekt. De Baard is wit. Hy word op zandige plaatsen in de zee gevangen, en is goed van smaak.

De Korokoro is een vis met een krommen ruch, een stomp hoofd en mond, en een voet lang. Hy heeft kleine tantjes maar niet scherp, brede kuwen, welkers voorste deel in een scherpe pin eindigt. Hy heeft

zes vinnen, weerszijds achter de kuwen een, dry vingers lang. Onder an den buik twe byna drykantig, maar an't uitterste gherond, en voorwaarts met een sterke en scherpe graat onderstut. Achter den aars een dikke, met een harde en scherpe graat gewapent, daar een klein vinnetje voorsfaat. Van't opperste van den ruch begint een vin die boogswijs na den middenruch loopt, met sterke en scherpe pinnen onderstut, hier eindigt hy, en daar an volgt een ander die zacht en byna bochtig is, en omtrent totte start toe uitgestrekt. De start is twe vingers lang, en vier breed. Hy is overal met grootachtighe silverwitte schobben gedekt, maar die op den gehele ruch en zijn opperdeel met een bleke schaduw vermengt zijn, en an de zijden overdwars lopen (maar niet tot den buik toe) over ider zes groeven een vinger dik, met een bleke schaduw gevekt. De gehele buik is wit, gelijk ook de vinnen. De ruchvin, en die achter de kuwen, mette start zijn silver schoon, met een bleke schaduw overlopen: De voorste ruchvin kan hy in een spleet verbergen. Hy word in de zee gevangen, en is eetbaar.

XVI. HOOFT-ST.

Van de Guatukufa, Vribako, en Guarerva.

DE Guatukuba van de Brazilianen, by die van Kongo Balabolla, en by de Portugezen Korvina genoemt, is een visch met een langwerpigh lijf, van ruch een weinich krom, van buik gansch niet. Hy wort dikmaal twe voeten langh. Hy heeft een spitse mond, welkers onderste deel een weinich langer als het bovenste is, en die hy wijd kan opspalken. Hy heeft heel kleine tandjes, een sichtbare tong, wijde kuwen, ogen zo groot als een stuyver, met een swarten appel, en een silverwitte kring. Hy heeft seven vinnen: Achter ider kuw een langwerpigh, twe onder dese an den onderbuik een weinich na achteren, noch een drykantig achter den aars, en een drykantich en breed op den bovenruch, met harde graten onderstut, en daar anvolghende een ander langwerpigh, en op't achterste van den ruch, die byna van gelijke breedte is, en tot het begin van de start uitgestrekt. De start bestaat byna uit een vierkante brede vin. Hy is geheel met kleine ronde schobben bedekt, overal silverwit, daar nochtans op den ruch een weinich goudgeel door blinkt, en hy schijnt in't antasten glat. De vinnen, de start en buik zijn witachtig, maar van het opperste der kuwen over het midden van de zijden tot het begin van de start loopt een silverwitte streep. Hy word in de zee ghevangen, en is heel goed van smaak.

De Uribako is een visch met een kromme rug, een uitstekende buik, vijfthien oft feshien vingers lang, en ses hoogh op zijn hoochste. Het hoofd en de mond zijn stomp als een dryhoekige kegel. De tanden klein en scherp, de tongh is breed. De kuwen ruim, in een dryhoek aflatende. De ooghen zo groot als een dobbele stuiver, met een kristalijne appel, en een gele kring met yet roods vermengt. Hy heeft ses vinnen, namentlijk achter yder kuw eene lang, een scherpe dryhoek gelijk; maar an het einde een weinig gerond. Onder dese an den onderbuik twe dryhoekighe, voorwaarts met een sterke graat gewapent, achter den aars een langwerpich, an den buitensten omkring gerond, en over 't midden met sachte graten ghestut, en voorwaarts met een harde scherpe graat versien; maar van het opperste van den ruch, byna tot het begin van de start is een breedachtighe vin, byna over al even breed, en met scherpe graten onderstut. De start is ook breed, en als in twe hoorns uitgespannen. Hy is met grote schobben bekleed, geheel zilverwit, daar een weinig roods door flikkert. De vinnen van de zijden en den buik zijn wit, oft zilverfchoon. Die van den ruch, en de start hebben meer roods als wits. Ten lesten van 't opperste van de kuwen, tot de start toe loopt (een weinig bochtich) een roode streep, en boven dien heeft hy in 't achterste deel van 't lijf weerzijds een swarte plek, zo groot als een Misnize penningh. Hy word in de zee ghevangen, en heeft goede visch.

De Guarerva is een visch met een breed en plat lijf, vier vingers lang, en dry breed op sijn breedste, met een ruime mond, en kleine tanden. Hy heeft zes vinnen, namentlijk twee achter de kuwen, vierkant van gestalte, twe lange en brede op den bovenruch, en an den onderbuik, die spits als een ellfen eindigen. De start is vierkant, een vinger lang, en dry-derdendeel van een vinger breed. Hy is met swarte schobben als blinkende zijde gedekt, welkers randen (doch van zommighe, niet van alle) gele kanten hebben, als halve maantjes. Alle de vinnen zijn swart. Omtrent de mond is een grove streep van ysergrauwe verw, en noch een ander daar recht onder. Het lijf is met dry brede strepen belopen, van welke twe over de breedte en achterste vinnen uitgestrekt zijn, (met zodanigen streep, en van de zelve verw is de start ook doorsneden) en de een is voor een kant, den appel van de oogen swart, met een goudgele kring.

XVII. HOOFT-ST.

Van de Kamaripuguaku, Piratiapua, Kurema, Parati, en Aramaka.

DE Kamaripuguaku is een visch met een rechten ruch, een weinich uitstekende buik, in het antasten en in der daad vet. Hy heeft het hoofd voor spits, een ruimen mond zonder tanden, die hy in de rondte kan opspalken: namentlijk met de opperkaak zonder de onderste te bewegen, zo dat hy twee vuisten neven malkander, ook een menschen-hoofd kan inlaten. Hy heeft een kegelswijs dikke tong; maar de bovenste kaak is korter als de onderste, zo dat hy de mond boven gesloten heeft. En ogen groter als een rijksdaalder, rond, zilverfchoon, en helder als kristal, en heel grote kuwen. Hy word thien oft elf voeten lang, en zo dik als een man. Hy heeft seven vinnen, twe niet ver van de kuwen, ter zijden an den voorbuik, lang en drykantich, en onder yder van de selve is een ander kleinder, die nochtans in 't swimmen nauwlijck kanghesien werden. In 't midden van den onderbuik heeft hy noch twe drykante en t'zaam-gevoecht, breder als de voorgaande, maar korter. Na dese achterwaarts volgt een ander eenzaam vinnetje, 't welk drykant breed en schobbich is, en met een doorgaans smal byhangzel tottet begin van de start word uitgerekt. Op de ene helft van den rug achterwaarts is een verheve drykante vin, die een byhangsel heeft na achteren gestrekt, drymaal langer, en als een dik tou. De sevende is voor een start, die geklooft en met een grooten hoorn uitgerekt is. Hy is met grote ronde schilden oft schobben, groter als een rijksdaalder, maar op den rug met kleinder gedekt, de stof der schobben is wit, en helder als parlemoer, maar zijn zo vast op malkander ghehecht, datse vier oft vijf dobbel legghen, en van yder een deel voor een ander als een halve maan uitsteekt, welk met zilverfchoon verciert is, (hy is in der daad als zilver) en toont hier en daar lopende zilvere rivieren op een silver veld: zo dat de ghehele visch verzilvert schijnt, behalven op den ruch daar hy blauw met doorflikkerend silver is. Alle de vinnen zijn zilverwit, behalven die van den rug, die de zelve verw metten rug heeft. Hy heeft taye visch, die langh koken moet, en veel dikke graten, die lichtlijk onder het eten kunnen uitghetrokken werden; maar hy geeft meer vermaak an het ghezicht als an de smaak.

Ik heb hem dikmaal gegeten, maar sijn visch is tay, en alleen goed voor een hongerige buik. Het opperkaaakbeen heeft beenders zo hard als de beenders van eenigh ander dier.

De

Matkgr. H.
Brazil.
l. 4. c. 18.

De Piratia Pua word heel groot, ghelyk de Kapuripima. De onderkaak is een weinig langer als de bovenste. De tanden in de gehele onderkaak zijn scherp, in de bovenste alleenlijk in 't midden, die langer zijn, ghelyk ook de middelste in de onderste kaak. Hy kan de mond in een grote ronde opspalken. Hy heeft niet heel grote oogen ten aanzien van 't lijf, met een kristalijne appel, grote harde ghelyk als gewapende kuwen. Hy is langwerpigh van lijf, met een weinich gebogen rug na 't hoofd toe, en een middelbaar brede buik. Hy heeft zeven vinnen, en van 't opperste van den rug (beginnende omtrent het begin van het hoofd) tot het begin van de start uitgestrekt, en de voorhelft is met groote onderstut, de achterhelft niet, maar hy is in het midden smalder, voorwaarts breder, achterwaarts noch breder, en an 't uitterste als gherond. Weerzijds achter de kuwen heeft hy een brede vin, an 't uitterste gerond, voorts als vierkant: Onder dese an den onderbuik zijn twee lange t'zaam-gevoeght, maar niet breed, met sterke graten onderstut. An den aars noch een breed, en achterwaarts met een kant gherond, als de rugh-vin. Het lijf is achterwaarts vierkant uitgerekt, en heeft de zevende vin voor een start, die breed en byna vierkant is. Hy word met kleine schobben ghedekt, en schijnt in 't antasten glad, schoon hy opwaarts ghestreken werd. Hy is over 't ghehele lijf uit den donker-goudgeel leververwigh, die nochtans donkerder op den rug, en 't opperhoofd is, daar hy met plekken gedekt werd. Alle de vinnen zijn van de selve verw met het lijf, maar hebben de zijdige kanten goudgeel, de overige leververwig. Hy valt goed van visch als hy jong is, te weten van ses, seven oft acht pond; hy is beter gebraden als ghezoden, want hy is vet. Maar de grote van twee hondert ponden, oft meer, hebben visch voor de Zakkendragers. Geen beter visch heeft ook de Kamarupim Asu, namentlijk slijmerig, tay, en swaar om te verteren. Hy word in de zee gevangen.

De Kurena een gedaante van de Tainha is groot en dik. Het is een Zee-visch die twee voeten groot werd, met een langwerpigh lijf, byna rond, vet en dik, gelijk de rivier-Trutta oft Forhin. Het hoofd eindigt kegelswijs stomp, opwaarts is het plat en breed, hard en met harde schobben bedekt. De mond na de grootte van 't lijf is klein, met een uitstekende en beweeglijke bovenlip. Maar onder is de mond drykant en stomp, wat korter als de bovenste, en zonder tanden. De ogen zijn rond, groot, uitpuilende, swart, en met een witte kring belopen. Boven de mond zijn twee neulgaten. De kuwen halfmaanrond, en niet breed. Hy heeft seven vinnen, (de achtste

voor een start, die met twee hoornseindigt) te weten twee achter de kuwen, twee drykant an den onderbuik t'zaam-gevoeght, wat meer achterwaarts. Een kleine op den bovenrug, met dry hardachtige graten onderstut. Een tweehoornig achter den aars, recht over die van den rug, byna van de selve grootte. Hy is met grote platte schildvormige schobben gedekt. De verw van de gehele visch is op den hooftop, den rugh, en 't midden van de zijden donker-afgrau, daar een glazige verw doorglinstert. Het overige van de zijden, de buik, en 't onderhoofd zijn zilver schoon, gelijk ook de vinnen van den buik; de overige vinnen met de start zijn van de zelve verw metten rugh. Hy is heel vet, en kan gezoden oft ghebraden zonder oly oft boter ghegeten werden. Hy word gefouten, en in de Son gedroogt zijnde, in grote menichte bewaart, en ook in de pekel geleidt. Het beste van al is zijn buik.

De Parati, by de Portugezen Tainha genoemd, is een visch die een voet lang werd, van gestalte als de Kurena, dien hy in alles gelijkt, uitgenomen in grootte, en dat hy een gele kring an de ogen heeft. Hy is droger van visch, die in 't koken een gele vetheid van hem geeft. Zy worden in groote menigte gefouten, in de Son gedroogt, en bewaart. Zy worden met netten gevangen als de Kurena, daar sy dikmaal in 't ophalen met een groot vermaak overspringen. By grote kalmte springen zy in groot getal ook uit het water.

De Aramaka, by de Portugezen Lingoad, en in 't ghemeen Kubrikuncha genoemd, is een ghedaante van platvisch oft schol, in gestalte als die platvisch welk by de Neerlanders tong genoemd werd. De mont is met kleine scherpe tandjes versien, maar sonder tong. Hy heeft twee ogen in ene zijde, daar hy van verw als steen is, an d'ander zijde geen, zo groot als een boon: Een omtrent de achterste zijde van de mond, het ander hoger, en meer achterwaarts, met een ronde kristalijne appel, en een doorschijnende glazige verw vermengt. De kuwen zijn breed; maar an weerzijden achter de kuwen is een vin, smal, en twee vinghers lang, die opwaarts in dun hayr eindigt. An 't einde van de kuwen an 't onderlijf zijn twee kleine t'zaam-gevoegde vinnen; maar over 't gehele lijf zo op als neerwaarts heeft hy een vin, na de lengte tot de start toe uitgerekt, dun en nauwlijk een vinger breed. De start die byna vierkant is, bestaat uit een dunne vin. Hy is met kleine schobbetjes bedekt, en an de gehele flinker zijde, daar hy de oogen heeft van steenachtighe verw, maar an de rechter wit. Hy leeft in zee onder 't sand. Hy is eetbaar, en goed van smaak.

II. O P S C H R I F T.

Van de Uitlandze glatte vissen.

I. H O O F T - S T.

Van de vissen die in 't gheheel glat zijn.

I. L I D.

*Van de Guamajaku Ape, en Petimbuaba.*Markgr.
I. 4. c. 1.

DE Uitlandze glatte vissen zijn tweederlei: want sy zijn oft gheheel glat, oft met eenige glatheid graatachtich. Die wy hier beschrijven zullen, zijn van 't eerste onderscheid.

De Guamajaku Ape is een drykantighe visch: Hy is ook tweederlei, de een ghehoornt, de ander niet. De gehoornde is van de mond tottet begin van de start seven vingers lang, somtijds langer, van den buik tot het opperste van den rugh dry vinghers breed. De buik is nauwlyk twe vingers breed, de start is een vinger lang, en eindigt in een vin twe vingers lang en breed. De mond is klein, en als een boon in de bovenkaak, met twaalf kleine, smalle, scherpe tandjes verzien, in de onderste met vijf. Het hoofd rijft van de mond totte hoorns in een bult op, van omtrent anderhalve vinger: en de rug word ook op de selve wijs tot een bocht ghekromt, en hy heeft maar ene kleine vin in 't achterdeel na de start. De ogen redelyk groot, als een derdendeel van een vinger over dwars, opwaarts in 't voorhoofd omtrent de hoorns, byna anderhalve vinger van den mond staande: en voor yeder oog een gaatje. Hy heeft in 't gheheel vijf vinnen, een in 't uitterste van den rugh, gelijk ik gezeidt heb, en een an beide zijden, ver beneden de ogen, een weinig achterwaarts hellende, en een vinger lang: een omtrent yder spleet meer als een halve vinger lang: en ten lesten noch een in plaats van de kuwen, neerwaarts an 't einde van den buik omtrent het begin van de start, een vinger lang, en een half breed. De vijfde maakt de start. Hy heeft recht voor sich omtrent de oogen in 't voorhoofd twee uitstekende hoorns, zo groot als een hanespoor. Noch twe van gelijke grootte an den onderbuik, na de vierde vin toe. Hy is sonder schobben, doch met een dichte huid bedekt die wit is, op het overige lijf is hy swart, en an den buik en over de zijden totte oogen toe, met dry, vier, vijf en zeshoekige beelden wonderlijk onderscheiden. Maar het zelve is ook overal, uitgenomen den onderbuik, met verscheide swartachtige plekken getekent. Van de ander gedaante hebben wy boven gehandelt.

Idem H. B.
I. 4. c. 4.

De Petimbuaba oft tabakspijp, is een vis

dry of vier voeten lang, van lijf als een Aal. De mond is zonder tanden, spits, met het bovenkaaksbeen korter als het onderste: en de lengte vande mont is anderhalve vinger, de breedte daar zy breedst is nauwlykx een vinger. Het hoofd is negen vingers, van de ogen tot het einde van de mond. Zijn dikte achter de oogen vijf vingers, en van daar word hy allengsjes minder, zo dat hy omtrent de mond maar dry vingers breed is. In 't kort, de lengte van 't hoofd, van 't uitterste der kuwen tot 't einde van de mont, is een voet en een vinger. Hy heeft redelyk grote ogen, zo groot als een zinknoot, en byna van die ghefalte, met een blauw glinsterende appel, die met een wit vliesch omringt is, in 't voor- en achterdeel met een rode plek getekent. Achter de kuwen weerzijds loopt een ter zijden recht-uitgestrekte vin, anderhalve vingher lang, en breed, van rode verw. Van daar zes en een halve vingher breed na 't achterlijf staan twe kleine rossche vinnen, weerzijds een, maar meer na den buik toe.

Een voet breed na dese volgt een rossche vin twe vingers lang, en anderhalf breed: Maar onder dese een an den onderbuik van de zelve grootte en verw: Daar na van 't einde van dese omtrent vijf vingers breed staan noch twe rossche vinnen, een weinig kleinder als de voorgaande, de een opwaarts, en d'ander neerwaarts uitgerekt. En tussen dese begint de start, so dun als die van de Murena oft Negenoo, langwerpigh rond, en zes vingerslang. Maar de lengte van 't lijf van 't einde van de kuwen tot het begin van de de start is twe voeten en dry vingers. Hy is glat van huid als een Aal. Van verw over 't gehele lijf, en de zijden van 't hoofd, tot de start leververwich, op den rugh van dryerly verw, en an de zijden met enerye blauwe plekken, byna zo groot als een Misnize gros oft penning getekent. Dese plekken lopen van 't middenlijf over de zijden tot de start toe in strepen t'zamen. Maar tussen alle de blauwe plekken lopen ook eenige groene op haar orde gheschikt. An 't onderlijf, zo wel onder 't hoofd als de buik, is hy witachtig, en met een weinich rood gesprenkelt. Het gehele lijf is niet naukeurlyk langwerpigh rond, maar plat en breedachtich. De breedte van den buik, omtrent het tweede paar vinnen daar hy breedst is, maakt twe vingers, en de dikte op de zelve plaats is omtrent ses vingers. Van daar word hy allengsjes dunder, tot dat hy omtrent het begin van de start anderhalve vinger, weinig meer oft mindik is. Het is een eetbare visch. Hy kan ook Naaldvis genoemd werden. Geen van de afbeeldzels die wy bovengegeven hebben, komt met dese over-een, als mogelijk de kleine Naaldvisch van *Bellonius*.

II. L I D.

II. LID.

*Van de Nhambdia, en Guaperua.*Markgr.
1. 4. c. 5.

DE Nhambdia vande Brasilianen, by de Portugezen Bagre de Rio genoemt, is een visch met een langwerpigh vet lijf, een zachten buik, na achteren wat smalder, een plat hoofd, een ronde mond, en kleine tanden; maar het lijf is omtrent twaalf oft veertien vingers lang, twe en een half hoog op zijn hoogste. De ogen zijn klein, rond en een weinich uitpuilende, met een swarten appel, en een kring uit den goudgeel met donker vermengt. De kuwen zijn matelijk breed, met een baard, bestaande uit zes draden, twee boven, en vier onder de mond. Ider van die, welke boven de mond ter zijden staan, heeft de dikte van een draad oft zegelgaren, vijf vingers lang, en achter yders begin is een langwerpige kuil, daar het begin van de baard in leidt. Ider buitenste van de vier onderste is twee en een halve vingher lang, de binnenste anderhalf, en de onderste draden zijn zo dik niet als de bovenste. Hy heeft ses vinnen, en de achtste voor een start: namentlijk achter yder kuw een langachtigh, met een sterke en scherpe graat versien, (gelijk ook in 't begin der zelve achter de kuwen een hard drykantig been is) tot op de helft van den rug; voor den aars twe langwerpige r'zaam-gevoegt, an de einden gerond: Na de start een, an den onderbuik een byna vierkant, en an 't einde gerond: Op den bovenrugh met veel graten onderstut, en na dien een lange en smalle, bestaande uit een vitchachtig vel, waar mede het lijf ook gedekt is. De start is geklooft, en yder deel an 't eind gerond. Hy is met een huid en geen schobben bedekt. Het hoofd is met een harde schors bekleed, en de mond boven geheel schaduwachtich geverwt. De rugh en zijden zijn afgrauw, met een weinich blauws vermengt. De buik is wit, de eerste ruch-vin omtrent het begin van de zelve verw, het overighe is geheel swart, met afgrauwe vinnen: De achterste is ook van de zelve verw metten ruch en de zijden. De vinnen achter de kuwen zijn gheheel swart. De baard is swart, hoewel an 't begin een weinich rosch. Van 't opperste der kuwen loopt over 't midden van yder zijde een rode streep, tot het begin van de start. Hy word in de rivieren gevangen, is heel lekker van smaak, en wordt ghemeenlijk gegeten.

De Guaperua is een visch, welkers lengte van 't begin van de mond tot het begin van de start een weinich meer als twe vingers is, (daar wordt 'er ook de helft groter gevonden,) de dikte van 't middenlijf op sijn dikste is van dry vingers, yeder van de

zijden een vinger hoog. Hy is geheel sonden kuwen. Hy heeft een ruimen en verheven mond, en langwerpigh als een hand, met heel kleine tandjes: in plaats van een tong heeft hy een steen als de Karper: en ogen nauwlijk zo groot als een korl Turckx koren, van verw zo schoon als een Turkois. Tussen de ogen in 't midden van de bovenlip een opwaarts verheven hoorntje, en een weinich achterwaars gebogen, en voor dat hoorntje een dunne draad, byna een halve vinger lang recht voorwaarts uitstekende; maar nochtans een weinigh verheven, daar een byhangzeltje anhangt als in de leliën. Dezen draad kan hy achterwaarts verbergen: want achter het hoorntje is een kuil op den hoofftop, van daar een kleine verhevenheid, en dan weder een dal, en een vinger breed van daar een vin over den rug, een vierendeel van een vinger breed. De start heeft een vinnetje meer als een halve vinger lang: van de start een weinich na voren omtrent den aars is weder een vin een halve vinger lang, met twee kleine vinnetjes an 't onderlijf onder de borst. Maar byna in 't midden van 't lijf, doch meer voorwaarts, heeft hy weerszijds een arm, welke in een vin twee derdendeel van een vinger lang, en ook byna zo breed aflat; maar de vin van de kuwen bestaat uit acht graten, die door de lengte van de zelve verspreit zijn, en voorwaarts als acht scherpe nageltjes uitsteken. Ider arm bestaat uit eene geleding, en helt voorwaarts, om alzo de natuur van die visch te bequamer te dienen.

Hy is heel sonder schobben, maar word met een huid gedekt, sacht an den buik, maar in 't overige lichaam ruw en scherp in 't antasten, als in de Tiburonis. De verw van de huid is donker roodachtig, met gevlamde swarte plekken over 't gehele lijf. De vinnen en armen zijn ook van de zelve verw met donker vermengt. Maar de rugvin heeft weerszijds vier groter swarte plekken: doch de start en alle de kleinder plekken zijn aartig gesprekelt. Hy heeft een maag twe vingers lang, met een mond van de selve dry vingers lang, en omtrent twee breed, welke an de keelgaten vastgehecht is, waarom hy de maag als een zakpijp kan opblasen. Zijn visch word niet ghegeten. Hy behoort tot het schok van de Orbis oft Rondvisch, by de Hoogduitzen Meir-taube, by ons Blazer genoemt. Hy eet Squillen, en in 't swimmen spreit hy sijn vinnen aartig uit, en blaast zich zo rond op als een bal. Ik heb een ander ghehad, gheheel in verw verscheiden, twe en een halve vinger lang, en swartblinkend als een raaf, en hy blaast zich ook op. De huid van dese vissen kan licht afgehaalt, en opgevolt werden.

VI. L I D.

*Van de Curvata Pinima, van de Puraque,
en de Piscis Innominatus, by ons Harder
genoemt.*

DE Curvata Pinima, by de Portugesen Bointo ghenoemt, is een visch zoo groot als de Korcovado, oft ook groter, met een langwerpige lijf, maar breed en dik, met grote kuwen en grote silverschoone ogen. Hy is zonder schobben alleenlijk meteen huid, behalven op 't midden van de zijdenghedekt. Want over 't midden van weerzijden loopt van de kuwen totte start een breder goudgele streep: Daar na eenander van de kuwen beginnende, boven evenwijd van een gescheiden, tot de helft van de gehele lengte. Hier van daan snijdt dese evenwijdige de goudgele schuins door, en loopt evenwijdelijk totte start toe. Dese evenwijdige streep is voor de goudgele, en tot daar zy de selve doorsnijt met een dobbele rye van kleine schobbetjes beset. En 't achterste deel is heel glat, daar zy de gele doorsnijt, en onderwaarts van ghelijken met een dobbele rye groter schobben getekent, en de streep is self niet glat ghelijc als voorwaarts, maar als met visgraatjes versien. De visch is op den rug en an de zijden groenachtig, an den buik blinkend wit. Hy heeft zes vinnen, namentlijk een langwerpige achter ider kuw, twee onder achterwaarts an den onderbuik t'saamgevoegt: een midden an den buik, en daar recht tegen over een op den rug, en noch een op den rug meer voorwaarts. Van de leste rugvin, en de doorgaande van de buik loopt een smalle en scherpe vin tot 't begin van de start, welk gespleten is. Hy wordt veel in zee ghevanghen en is goetd van smaak.

De Puraque, van de Portugesen Piexe Viola ghenoemt, om de gestalte welke hy met de Chytarde, daar de Portugesen op spelen, gemeen heeft, alsoo genoemt, is een visch breed en kraakbenig, maar niet dik. Zijn lengte is van 't begin van 't hoofd tot het einde van de start een voet en neghen vingers. Van 't begin oft het spits van het hoofd, acht vingers breed achterwaarts, heeft hy de gestalte van een breed hart, gelijk het gemeenlik afgeset wert. Zijn grootste breedte is seven vingers, en schiet ter zijden als de Rog tot vinnen uit, en is teghen 't licht gehouden byna doorschijnig. Hy is sonder schobben, en het hoofd eindigt in gestalte als een kegel, van den hoofdtop dry en een halve vinger achterwaarts vertonen sich de ogen een vinger breed van malkander staande rond, uitpuilende, en so groot als een zinknoot, met een swarten appel en een gele kring. An beide ogen achterwaarts

heeft hy een buise, so wijd datse het voorste van een kleine vinger kan inlaten, en het water doorblasen. Onder de ogen, doch in 't onderste deel van 't lijf, heeft hy een mont, zo ver als de ogen van 't begin van 't hoofd staande, anderhalve vinger wijd, sonder tanden, en twe tochtgaten anderhalve vinger breed na de mond achterwaarts. In ider zijde heeft hy vijf kerven als de Roch en Tiburonis.

Na dat voorste hart vormige deel van 't lijf is, is het overige langwerpige rond, maar een weinig plat, en op zijn breedste dry vingers, en heeft an iderzijde een fachte vin dry vingers lang, en anderhalf breed: Van daar word het lijf smalder totte vin van de start toe, daar hy een vinger dik is. De vin van de start is byna twe vingers lang, wat meer als een breed, en boven langer als onder, gelijk in de Tiburonis. Maar tussen die twe zijdige vinnen, heeft hy noch twe verheven vinnen op den rug achterwaarts na de start, omtrent twe vinger breed van malkander staande, drykantig, twe vingers lang anderhalf breed, en in 't antasten als een dik vlies. Hy wordt met een fachte huid bedekt, sonder schobben, en is an 't gehele onderlijf an de voorste helft wit, an de achterste vleesverwig met wit vermengt. Op den ruch, en het opperlijf is hy van verw als lijm, met donkere plekken ghesprenkelt, daar fraye stippelen uitten witte blauwachtig onder ghesprenkelt zijn. De vinnen zijn ook lijmverwig an de zijden met wat rosch vermengt. Den top van het hoofd is gheverwt als kraakbeen, waar uit die ook bestaat. Over de gehele lengte van den ruch is de ruchgraat, als met kleine knobbeltes in het antasten verheven. Zijn hoofd lucht 's nachts als het varsch is, maar zijn visch wordt niet gegeten. En indien het ghegeten werdt verzekeren ons de vissers, datmer dry uren lang half zot van word, en daar na weder tot zich selven komt. Het anraken alleen verwekt een kinking van de knokkels der handen en armen, die nochtans terstondt weder ophoud. En zoo hy in 't midden angetast werdt verwekt hy beving der gheleden.

Hy wort in de regenmaanden gevangen, wanneer hy, als het tijd is, mette Roch en Pieterman ver uit het land in de rivier Bibibi loopt.

De Piscis Innominatus oft ongenoemde visch word omtrent seven vingers lang, in ghestalte dien heel ghelijc welken wy gemeenlik Harder noemen, maar met vinnen anders. Want de twe onder an de voorbuik onder de kuwē zijn groot en breed, de twe achter de kuwen an de zijden zijn klein, op den ruch twe middelbare, en onder an den achterbuik een klein. De start bestaat uit een gekloofde vin. De mond is klein, de

ogen zijn groot. De huid sonder schobben is glat, en op den rugh swartachtig, over beide zijden lopen grote swartachtige plekken van den rug af, die an haar omkringen paarfachtig zijn. Maar tussèn de vlekken na den rug toe, steekt een zee-groene verw uit. Het overige lijf is silverschoon. De vinnen zijn swartachtig met paars gemengt, en die twee grote onder den buik zijn ider met vijf silverwitte plekken getekent. Het is een vis van heel schone verw, als hy swimmend gesien werd. Hy leeft met de vergiftige Bezaenen.

IV. L I D.

Van de Muku, de Abakatuaja, en de Akaramuku.

DE Muku van de Brasilianen is een vis langwerpig rond van lijf, gelijk de Enneophthalmus in 't gemeen Lamprey, en by de Duitsen Negenooft genoemd, en ook niet dikker, en omtrent wat min oft meer als twee voeten lang. Hy heeft een spits en kegelswijs hoofd, kleine swarte oogjes: ook een kleine mond, en kan zijn krop enigzins opblasen. Hy heeft geen vinnen: maar over de zijden schuine swarte strepen, die door malkander over 't midden van de zijden schuine hoeken maken.

Hy is eetbaar, en word in de poelen en meiren gevangen. De Edele de *Laat* heeft in de beschrijving van Amerika het afbeeldsel onder de naam van Ubirro voorgesteld: maar de beschrijving van de Muku komt met het afbeeldsel niet wel over een. Daarom is het niet vreemd, dat hy hem meent van de Muku verscheiden te zijn.

De Abakatuaja, by de Portugesen Piexe Gallo oft Zee-haan genoemd, is so groot als een Schol, ook so dik en breed, rondachtig en niet dikker. Hy heeft geen groote mond en sonder tanden. De ogen zijn swart met een silverwitte kring. Hy heeft vijf vinnen, een op den rug, een an den buik, beide doorgaans en neerwaarts zakkende na de start: van gelijken een weerszijds achter de kuwen, en de start bestaat uit een gekloofde vin. Daar en boven heeft hy twee draden in de lengte an 't onderlijf uitgestrekt, en een zodanige op den rug voor den rugvin. Hy is sonder schobben, maar met een blinkende glatte huid van silvere verw bedekt, en hy is geheel sodanig geverwt, uitghenomen die draden welke swart zijn. Hy heeft vis van goede smaak, en wort in de beschrijving van Amerika onder den naam van Awah Kattoe of Jawke voorgesteld. Het afbeeldsel is boven gegeven, maar komt in alles niet overeen, daarom herhalen wy dat hier.

De Akaramuku is een vis met een plat en niet dik lijf, maar langwerpig, en thien

vingers lang, en op zijn breedste vier. De mond is klein, nauw, en rond, daar de top van een kleine vingher in kan, gelijk in de drykantige vis. Onderen boven staan weerszijds voor in de mond scherpe tanden dryhoekswijs. De ogen zijn so groot als een stui-ver, klaar als kristal met een swarten appel. De ogen staan van de mont twee en een halve vinger, en heel in de hoogte. Dryderden-deel van een vinger, van den rug weerszijds onder beide ogen, heeft hy in plaats van kuwen een schuine opening een vingher lang, tafelswijs van gestalte. In 't opperste van den rug recht boven de ogen heeft hy een hoorntje gelijk een dikke snaar van een viool, schuins opwaarts na achteren verheven, langwerpig, en vier vingers lang. In 't achterdeel van 't lijf, heeft hy onder en boven een dunne vin dry en een halve vinger lang, en dryvierendeel van een vingher breed, welke omtrent de start eindigt, vierkant van 't lijf begint, en een vin heeft anderhalve vinger lang, en wat meer als twee breed. Hy heeft geen schobben, maar is met een glatte huid bedekt, doch een weinig ruig, als van de Xiphias, en wit van verw met grijs vermengt, maar op den rugh een weinig donker. De vinnen zijn ook grijs. Hy is niet eetbaar: Ik vond in zijn maag veel wier of zeemosch; 's nachts an de muur gehangen, gaf hy een helder licht van sich.

V. L I D.

Van de Punaru, Timuku en Guebuku.

DE Punaru is een visje vier vinghers lang, met een langwerpich lijf, een dikachtich hoofd, en voor stomp. Hy heeft een kleine mond, in de onderste kaak alleenlijk twee lange scherpe tandjes als spelden: de ogen opwaarts in 't voorhoofd gestelt, met een swarten appel, en een goudgele kring: en boven die twee rode korte uitstekende draden, en brede kuwen, welke een als uit twee t'zaamghesmolten zijn. Hy heeft twee langachtige vinnen achter de kuwen, en onder die twee heel smalle. Een weinig na het achterhoofd begint een vin die totte start uitgestrekt is, met uitstekende graten voorzien. In 't midden van den onderbuik begint een diergelijk, die ook byna totte start loopt. Maar de start is langwerpich vierkant. Hy word met een donkere huid gedekt, en de vinnen zijn van de selve verw.

Hier werdt noch een ghedaante van de Panarugevonden, in ghestalte van lijf de voorgaande ghelijk. Maar hy heeft gheltande kaaks-beenders als uit heel kleine tandjes t'zaamgezet. Van 't opperhoofd strekt sich een breedachtighe vin tot het begin van de start die uit zachte, niet uitmuntende graten t'zaamgeweven is, de

vin-

vinnen achter de kuwen heeft hy byna als de voorgaande, ghelyk ook die van den buik en start. De verw is als van de voorgaande, maar op de zijden met donkerpurple kromme strepen gesprenkelt. Beide dese gedaanten leven tusschen de klippen, en kruipen ook in de wooninghen van de Schulpvissen.

De Timuku, by de Portugesen Peixi Agulha, is een visch van twee voet, langwerpigh rond van lijf, als een Aal. Hy heeft een beenachtige snuit, dry of vier vingers lang, spits, an weerszijden met heel kleine tandjes vervult. Het onderdeel van de snuit is wat langer als het bovenste, en 't geen voor uit steekt sacht en niet beenachtig. Hy is sonder tong, maar heeft ronde kristaline ogen met een silverschone kring: zes vinnen, namentlijk twee langwerpigh achter de kuwen, twee kleine an den onderbuik voor den aars, en een achter den aars, die byna totte start uitgestrekt is, en noch een diergelyk daar tegen over op den rug. De start heeft een vin in twee geklooft. Maar hy is sonder schobben, en met een huid gedekt. Het opperhoofd, en 't bovenste van de snuit en rugh, mette helft van de zijden is olijferwig. Maar over beide zijden loopt een groenachtige streep na delengte die de olijferw van het silverwit afscheid. De verw van de vinnen komt overeen met het deel daar zy omstaan.

Hy is eetbaar, word in de zee, en foute rivieren gevangen, hy is goed van smaak, voornamentlijk met boter ghesnerkt, en zijn visch is niet gratig.

De Guebuku, by de Portugesen Bikuda gheenoemt, is een visch met een snuit, byna met een langwerpich rond lijf, als de Dorada, met een Varkenshoofd en langhe snuit. De start is in twee hoorns uitgerekt gelyk de Albakara, de snuit is spits, beenachtig, en hard. Het opperdeel zestien vingers lang, en het onderste thien. De ghehele dikte omtrent zijn invoegingh zeven vinghers: en hy kan beide deelen van de snuit bewegen.

Hy heeft brede kuwen, de mond binnewaarts rond van gestalte, en in 't midden van dien met een wassende sne gheopent, een langhe witte tong, maar hy is zonder tanden. Hy heeft oogen zo groot als een schelling met een kristaline appel, en een silverwitte kring. Van de invoeging der snuit rijst het hoofd opwaarts, als in het mannetje van de Dorada. Maar het hoofd is van de oogen tot het achterhoofd zeven vingers lang, en neghen hoog. De lengte van het achterhoofd tot het begin van de start is vier voeten, en de hoogte van de zijden an het achterhoofd een voet, maar in 't midden van 't lijf thien vinghers, en omtrent de start twee. De start is in twee hoorns uitgebreid, ieder acht vinghers

lang, an welkers begin weerszijds twee vliechtige oortjes zijn. Hy heeft zes vinnen: dicht achter ider kuw een, recht-streeks ter zijden uitstekende, uit een hard vliesch bestaande als in de Tiberonis, van gestalte als een scherpe dryhoek, elf vingers lang, en in 't begin op zijn breedste maar twee: recht over dese an den onderbuik heeft hy twee t' saamgevoechde takvormighe langhe lichamen, uit swart been bestaande, en zo hard als been van de meir-Spin, ider negentien vinghers lang, en hy kan die beide t' saamgevoegt in een langhe diepe spleet verbergen, welke van de natuur na de lengte van den buik totte start is uitgeholt. Twee vingers breed van 't einde van dese spleet of den aars in 't onderste van 't lijf, heeft hy een drykante vin, zes vingers lang, an de voorste zijde met een sterke graat versien, die kan hy ook in sekere spleet verbergen, en weder oprechten. Acht vingers van dese vin, heeft hy een kleine na de start, die achterwaarts in een schepe dryhoek eindigt, en recht over dese noch een ander diergelyk in 't bovenlijf, twee vingers breed, na dese volgt de start die ik boven beschreven heb. De grootste van al is de rugvin, die van het opperste van het achterhoofd beginnende, over den rug dry voeten in de lengte uitgestrekt is, bestaande uit een vliesch als parkement met graten doorweven, en dese kan hy ook intrekken, en in een diepe kloof verbergen: Hy is anderhalve voet breedt op zijn breedste, en achterwaarts wat smalder. Hy is met een dikke ruwachtige huid bedekt, geheel donker van verw, met graten een derden deel van een vingher lang, zo dat hy alzo vast en ruw is, hoewel hy geen schobben heeft. De buik en 't onderhoofd zijn wit. De zijden asgrauw en silverwit: die is uitten asgrauw silverschoon donkerachtig, gelyk ook het opperhoofd, en de snuit, het overige van de snuit is uitten geele asgrauw. Alle de vinnen mette start zijn uitten asgrauw en silverschoon donkerachtig, gelyk mede den rugvin, die daar boven met ronde plekken als een Misnise penning gesprengt is. Die vin achter den aars is een weinigh met donkere plekken ghevlamt. Hy heeft overvloedig veel visch, en niet gratig, vet en niet slijmerigh, en daarom veel bequamer om te eten als de Marfus. De beschrijver heeft veel gehele vissen van een voet lang binnen in de maag gevonden.

VI. L I D.

*Van enige gedaante van de Bagre.*Markg. l. 4
c. 16.

DE beschrijver stelt zes gedaanten van Bagre. De eerste is langwerpich van lijf, in 't begin van den ruch een weinich verheven, met een spits of kegelswijs hoofd, dat met een harde schors gedekt is, en an 't begin van de verheffing van den rug een voet lang. Hy heeft een baard bestaande uit zes krullen, welkers vier onderste anderhalve vinger lang, en de twe opperste de lengte van de gehele visch gelijk zijn. Hy heeft seven vinnen, en de achtste voor een start. Namentlijk twe achter de kuwen, an de onderste plaats gestelt, en voor ider een sterken angel, van gelijke lengte mette vin: twe t'faamgevoegde byna in 't midden van den onderbuik, maar wat meer achterwaarts: een vlieschachtighe sonder graten na de start, en hier recht tegen over een middelbare met fachte graten ondersteut. De start bestaat uit een gekloofde vin, hy is sonder schobben, maar is geheel met een vel van silverwit blinkende verw ghe- dekt. De vinnen zijn alle silver schoon, gelijk ook de baard en 't hoofd. Over 't midden van beide zijden loopt een zilverwitte streep totte start toe, uit 77. uitpuilinghen bestaande. De ogen zijn swart en ruim, de mond klein zonder tanden, met verheven lippen. Het is een eetbare visch. Indien iemand van hem ghewond wordt, is hy beswaarlijk te genesen, en lijd grote pijn.

De tweede heeft een langwerpig lijf, met een plat neergedrukt hoofd, de mond is onder van gestalte als een middel-kegelfree, stomp en zonder randen: Het hoofd acht vinger lang, met een hard gestippelde schors bedekt. De ogen zijn rond, klein, klaar als kristal, omtrent vier vinghers van malkander gescheiden. Hy heeft een baard uit zes krullen, welkers buitenste langher van vier vinghers, en de overige korter zijn. Hy heeft seven vinnen, en een voor de start, namentlijk een op 't opperste van den ruch voor met een sterken anghel versien, dry vinghers lang, even zo veel breed en opgerecht, twe achter de kuwen, ook met een sterke graat gewapent, vier vinghers lang, en twe breed: zes en een halve vinger achter die van de kuwen noch twe an den onderbuik, die een weinig uitpuilen, t'faamgevoegt, dry vinghers lang, twe breed, en an den omkring gerond: seven vinghers lang van den rugvin, een ander op uiterste van den rug, vischtig, anderhalve vinger lang, een breed, an 't einde met fachte graten versien, en onder dese an den onderbuik een ander wat groter, dry vinghers breed, daar an volgt de start, in twee hoornis verdeelt, bestaande uit een dik facht vliesch, twe en een halve vingher lang, en in ider

hoorn twe breed. Het gehele opperhoofd, en ter zijden de gehele ruch en zijden totte uitpuiling van den buik zijn uitten lichtgeel en goudverwig wit. Maar op de schors van 't hoofd flikkert enig groen uit. Alle de vinnen en start zijn grauw. De buik en het onderdeel der zijden, met het onderhoofd (dat plat is) zijn wit. Hy heeft geen schobben, maar is met een huid bekleed. Hy is goed van visch, beter als de Kamarupi, welke hy byna in grootte gelijk is.

De derde is van gestalte, en grootte als de voorgaande, maar heeft een baard alleenlijk uit vier krullen bestaande, namentlijk uit twe van acht vinghers lang, en breedachtig als een nestel, en noch twe korte. An den ruchvin is ook dierghelijke nestel negen vinghers lang, en na die achter de kuwen op de selve wijs. In 't overige is hy de voorgaande gelijk.

De vierde gemeenlijk by de Neerlanders Klipbagre genoemd, is thien vinghers lang, met een langwerpig lijf, een plat hoofd, en een mond van gestalte als een middel-kegelfree, maar zonder tanden. De baard bestaat uit zes krullen, welkers vier onderste een, en de bovenste twe vinghers langh zijn. Hy heeft kleine blauwachtige ogen, vier vinghers breed van de mond, op 't bovenste van den ruch is hy met een harde beenachtige schors gedekt, en achter de kuwen zijn beide zijden met een smalle grafnaaldswijse schors bekleed. Hy heeft seven vinnen, en de achtste voor een start, namentlijk een op den bovenruch verheven, en facht, anderhalve vingher hoog, meer als een breed, voor met een beenachtige dikke dobbeltandige graat twe en een halve vingher lang ondersteut, in 't midden van de onderbuik twe kleine: byna op het einde van den ruch een klein, smal, en vischzig, en recht teghen over dese onderwaarts een ander met kleine graten versien. De start is in twee hoorns gespleten van anderhalve vingher langh. Hy is met een huid bedekt, en op 't hoofd, het begin van den rug en de zijden, daar hy schorsachtig is, lijkt hy schaduwachtig van verw, het overige van den ruch en de zijden zijn wat bleker beschaduwet, en met plekken van middelbare grootte gespenget. An den buik is hy witachtig. Van 't breedste einde van de schors weerzijds totte start, loopt een rechte streek van kleine scherpe tandjes achterwaarts gekeert, die op 't midden van het hard-getande schild staan, want sy zijn in gestalte van een stompen hoek gheschikt totte start toe, op dese wijs 7.

Hy is eetbaar, maar van weinig visch, die niet veel geacht is.

De vijfde is de voorgaande ghelijk, en met plekken zo groot als een Misnise penning gespenkelt, maar hy heeft die tandjes an de zijden niet, en alleenlijk een streep en

en twe krullen, en ses langer vinnen als de andere. Dese gedaante heeft goede en heel vette visch.

De feste is in ghestalte en grootte dien ghelijk, welken wy op de tweede plaats beschreven hebben; maar heeft den baard alleenlijk uit vier krullen bestaande, namentlijk twee acht vingers lang, en breedachtig als een nestel, en twe heel korte. An den rug-vin is diergelijke nestel ook negen vingers lang, en die achter de kuwen staan op de selve wijs. Het overige is dien gelijk, welken wy genoemd hebben: want hy heeft den buik ook zo uitpuilende.

VIII. LID.

Van de Ajereba, Iabebirete, Nequi, en Guatakupu.

DE Ajereba van de Brazilianen is een ghedaante van Roch, en een platte visch, gerond, en een voet en neghen vingers lang, en even zo breed. Zy worden ook twemaal zo groot bevonden, vier vingers breed van den voorsten omkring. Op de bovenste vlakke heeft hy twee wijde gaten dry vingers van malkander staande, en omtrent het begin van de start is weerzijds een ronde groef. De start is langwerpich rond, en vier voeten lang, en omtrent het midden van dien heeft hy twee dikke beentachtighe graten achterwaarts getand, met welke hy steekt (wanneer hy an de tochtgaten ghevat werd) door het verheffen en krommen van sijn start. De mond heeft hy onder, niet groot, zonder tanden, met een middelkegelsne geopent. Hy is op het bovenlijf met een yzergrauwe huid bedekt, en op den middenrugh met kleine swarte knobbeltjes getekent. Het geheele onderlijf is wit. Zijn visch is in de spijs niet geacht.

Jebebirete is een ghedaante van Roch, van de zelve grootte mette Ajereba; maar van ghestalte als een stomp ploegyzer dat ter zijden uitpuilt, de sneden omtrent de start zijn als in de voorgaande, en daar boven twe pylaarvormige lichamen zo dik als een vinger uitpuilende, met een lange start. De verw van de visch is boven uitten asgrauw donker, onder wit, hy is van goede en aangename visch.

Hier word noch een ander gedaante van Roch gevonden, de voorgaande ghelijk, behalven dat hy die pylaarvormighe uitsteekzels omtrent de start niet heeft. De verw van de vis is boven schaduwachtich, met swarte plekken zo groot als mostartzaat over 't geheel gestipt. De start is sonder angels, en hy heeft goede visch.

Hier worden ook Rogchen gevonden, welkers start dry, en een halve voet lang zijn, in 't begin dry vingers dik, en an het

einde geheel spits, die over 't gheheel vol swarte knobbeltjes, en als een sweep buigzaam zijn.

De Niqui, by de Neerlanders Pieterman gheenoemt, is een visch met een dik hoofd, een wijden mond als een kinkvorsch zonder tanden, een dikke tong, en het onderste kaakbeen is wat langer als het bovenste. De voorste helft van 't lijf is een weinich breder. De achterste is smal en langwerpich rond, en hy meest ses oft seven vingers lang, en voor anderhalve vinger breer, oft een weinich meer. Hy heeft wel kleine, maar uitpuilende oogjes, en lang rond, op de wijs van de land-krabben, met een swarten appel, en een kring uit den asgrauw donker. Hy heeft brede kuwen, en achter yder een vin, een vinger lang en breed, in d'omkring gerond: an den buik een weinich lager onder dese twee t'zaam-ghevoechde. Van den middenrugh loopt een vin, byna doorgaans tot de start, een halve vingher breed, maar an 't einde wat smalder, daar een ander diergelijk an den onderbuik tegen over staat. De start is meer als een vinger langer, maar minder breed, van ghestalte vierkant, en an 't einde gherond. Voor 't begin van den ruch-vin heeft hy twee sterke angels, boven yder vin achter de kuwen een heel scherpen. Hy word met een huid bedekt, van verw uitten swarte schaduwachtich, met grauwig gemengt: namentlijk over den gehelen ruch, het hoofd, de zijden en alle de vinnen. De buik is witachtich, en ter zijden is ook meer wits, swarts en grijs. Over den gehelen ruch, het hoofd en de zijden zijn ook swarte stippen, zo groot als mostart-zaat gesprengt.

Hy leit onder 't sand verborgen omtrent de Zee-stranden, en wond alzo de voor-bygaande.

Hy is eetbaar, als de gal en lever wel uitgenomen werden, maar anders doodlijk.

De Guarapuka, van de Portugesen Kavalala, van de Neerduitsen Koningsvis gheenoemt, is langwerpich van lijf, byna overal even dik, uitghenomen achterwaarts, daar hy meer en meer vermindert. Hy word dikmaal seven voeten lang, en zo dik als een man. Het hoofd en de mond is spits, met scherpe ronde tanden op haar orde geschikt. Hy heeft groote kristalijne oogen, met een zilverwitte kring: acht vinnen, namentlijk achter yder kuw een drykantich, recht-streeks ter zijden uitgestrekt. Een dun en smal byna in 't begin van den ruch: na desen op den selven ruch een opgerichte drykantighe. Onder dese an den onderbuik noch een drykantigh, en twee middelbare drykantige an den onderbuik, onder die achter de kuwen staan. De start bestaat uit een grote vin, in twe hoorns wijd uitgebreid; maar van de drykante vinnen, zo op den ruch als an den onderbuik, zijn

enige langwerpige kleine vinnetjes op haar orde gheschikt tot de start toe. Hy is met een silververwige huid bedekt, daar an den buik een weinich, maar op den ruch veel blauw onder gemengt werd, dat sijn verwoet schitteren. Over beide zijden loopt een streek uit heel kleine schobbetjes r'zaam-gedraait tot de start toe. Hy is goed van smaak. Het is wel een Scomber oft gedaante van Makarel; maar om dat het afbeeldsel, dat boven veroot is, niet overeen-komt, daarom heeft ons goed gedacht dit hier by te werpen.

II. HOOFT-ST.

Van de niet geheel glatte Vissen.

I. LID.

Van de Guakukuja Guamajaku Guara, en Guamajaku Attinga.

DE Guakukuja is een eenhoornige vis, die Water-swaluw konde gheuoemt werden. Hy is inghefalte van lijf voor als een ploeghyzer. Het lijf is acht vinghers lang, en vijf in het midden breed op sijn breedste; maar de achterhelte van 't lijf is rond, en na de start toe spits en kegelswijs, doch de voorhelte heeft de ghefalte van een ploeghyzer oft breedachtich hart, en de visch is niet dik, maar breed; het hooft steekt nauwlyk afgezondert voor het lijf uit, en hy heeft tusschen de oogen boven de mond een harden hoorn, keghelwijs, en byna twee vinghers lang. De oogen sijn zo groot als een Misnize penning, met een kristalijne appel, zo groot als een erweet, het overige deel is met plekken ghesprenkelt, en met geele en witte strepen verciert. De opening van de mond kan even een kastanie omvangen; maar die is zonder tanden. Boven de mond is een vischachtige uitpuiling, byna als de lel van de mensch. An beide zijden in 't midden van de visch steekt een arm uit vier vinghers lang, bestaande uit eene geleding; de onderste helte van die arm is twee vinghers lang, en een breed. An den onderbuik heeft hy tusschen de kuwen twee vinnen anderhalve vinger lang, die als voeten sijn. De start bestaat uit een vin, twee vinghers lang, en anderhalf breed, en byna vierkant. Onder an 't lijf, omtrent anderhalve vinger van de start, heeft hy ook een klein vinnetje, en zodanighook een op den ruch, dry vinghers breed van de start. Hy is met een huid en niet met schobben ghedekt, welke boven donker, met veel harde knobbeltes over den ruch voorwaarts en na beide zijden verzien is; maar an beide zijden heeft hy elf swarte plekken, van grootte en gestalte als een erweet, en die twee nevens

malkander geschikt. Omtrent de invoeging van beide kuwen heeft hy ook veel sodanige swarte plekken, en op de selve plaats weerzijds een klein gaatje in 't lijf.

In 't kort: hy is an de zijden, omtrent de oogen, an de uiterste kuwen, wonderlyk met witte en swarte stippelen en strepen gesprenkelt, zo datze nauwlyk van een schilder konnen uitgedrukt werden; maar an 't gehele onderlijf is hy heel schoon rood, en daar is de huid gelijk, maar in 't antaften een weinich ruw.

De Guamajaku Guaru, by de Portugezen Peixe Porko, en Diabe genoemt, is een ghedaante van de Orbis oft Rond-visch. Sijn lengte van 't begin van de mond tot het begin van de startvin is veerthien vinghers. De lengte van de startvin meer als twee vinghers. Hy is rond van lijf, en sijn dikte twe-en-twintich vinghers. Hy is zonder schobben, met een huid ghedekt, en over 't gehele lijf uitten donker van bleekgeeze verw; maar an den buik wit. 't Gehele lijf is met angeltjes gewapent, die an de zijden langer, en op de andere deelen korter sijn; maar de langste sijn van twee vinghers, langwerpich rond, en an 't einde heel scherp, yder met dry invoegingen, als met dryhoeken ingehecht. Tussen de angels is de huid overal vol swarte plekken, uitgenomen den buik. Hy heeft grote uitpuilende oogen, een kleine rondachtighe mond zonder tanden, en maar vier vinnen, twee an de zijden, twee en een halve vinger lang, een op den ruch na de start van de selve grootte, en een kleinder onder den aars. Hy kan de Orbis Murikatus van *Gesnerus* genoemt werden.

Ik heb, zeidt de beschrijver, een ander kleinder levende ghehad in de maand February 1639, ook noch twee andere levende in de maand September. Haar huid was uit den donker groen, an den buik swartachtich: de angels waren de zelve van de voorgaande, en de gestalte van 't lijf geheel ghelyk, omtrent yder vin had hy een swarte plek, en weerzijds omtrent de mont. De verw van de vinnen was geel, de ooghappel swartachtich, met een geele kring. Boven yder oog een kleine hoorn, lang en zacht, uit een velachtighe zelfstandigheid bestaande, welk hy in 't swimmen voor zich draagt; maar buiten water slap werd. Hy kan zich zelf opblasen, en weder neerzakken. Hy geeft een gheluit ghelyk als ulch, ulch; en zoghy wilt dat hy zich op-blaast, zoo trekt hem by den ruch-vin.

De Guamajaku Attinga van de Brazilianen, is by Markgraaf de Orbis Murikatus genoemt. Hy was seven vinghers lang, met een langwerpich lijf, de mond en opspalcing van dien de kinkvorfch gelijk, en had in plaats van tanden onder en boven een hard

hard been, grote ronde uitpuilende oogen, een kristalijne appel, met een geele kring. In plaats van kuwen weerszijds een gat daar een vinger in konde; en daar nevens een vin tafelwijs van gestalte, een vinger lang, en twee breed. In 't einde van den rug na de start had hy ook een langwerpige vin, maar niet breed, en tegen over de zelve an 't onderste van den buik noch een dierghelijk. De start bestaat uit een vin, anderhalve vinger lang, en een breed. 't Gehele lijf is met een stekelige huid gedekt, die op het hoofd in een harde schors verandert. Die stekels bestaan uit harde scherpe beenders, maar onderan den buik heeft hy die niet, en hy is zo sacht als een kinkvorsch. 't Gehele lijf en het opperhoofd is uitten grauw en donker gevlekt; maar is nochtans meer rosch. Onderwaarts is hy gheheel uit den witte geelachtich, gelijk ook al de stekels oft gratten van 't gehele lijf. Alle de vinnen zijn geelachtich. Na yder vin achter de kuwen heeft hy een swarte plek, zo groot als een stuiver; en boven desen, weerszijds, doch een weinich meer voorwaarts, een ander heel swarte, maar kleinder. An beide zijden van den rug-vin heeft hy ook een dierghelijk; ook enige kleine onder de ogen en de mond. Hy kan zich als een sakpijp opblasen. Hy is eetbaer, en word in de soete rivieren gevangen.

III. HOOFT-ST.

Van de Narinari, de Tiburonis en Iperuquiba.

VAn de Narinari zijn enige gedaanten. Dese, welken wy hier beschrijven, word Narinari Pinima, van de Portugesen Raja, en van de Neerlanders Pijlstart, oft Deikle gheuoemt. De zee-Pastinaka heeft een groot lijf, breed, en byna drykant; en heeft an beide zijden een heel brede vischachtighe drykante vin, en omtrent de start twee vinnen van een hand breed, rondachtich, en van gelijke lengte. Het hoofd heeft de grootte van een middelbaar varken, dik en plat, en in 't midden met een kuil. De mond is drykantich rond, een weinich plat, en in een snuit aflatende: want de opening van de mond staat vijf vingers breed van de snuit na den buik toe. De ruimte van de mond is twee en een halve vinger, maar sonder tanden, en in plaats van die heeft hy een been als een tong onder in de mondt, vier vingers lang, en anderhalf breed, totte keelgaten toe reikende, en dierghelijk been ook boven over dwarsgheschikt, twee vingers lang, en even zo breed. Het onderste been bestaat uit zeventhien witte harde benen; van gestalte als de letter U, die heel vast an malkander met een vliet gevogt zijn. Onder deze legghen noch andere ze-

venthien, yder onder een ander van de bovenste, doch in 't aanzien spongyachtich, en niet hard. Het bovenste bestaat uit veertien benen, van gestalte als de letter J, die op de zelve wijs door een vliet gevogt werden; en onder die zelve leggen ook andere seventhien benen: en die twee benen worden door een vliet mette andere benen van 't hoofd t'zamen-ghehecht. De holte van 't bekkeneel is omtrent ses vingers lang, en nauwlijk twee breed, daar het brein in verborgen leidt. De snuit bestaat alleenlijk uit kraakbeen. Hy heeft kleine oogen, zo groot als een Misnize penning; achter de oogen weerszijds een ruim tochtgat, daar een gemene appel in mach, tussen dese legghen de bladeren van de kuwen verborgen. Ter zijden neerwaarts an 't einde van 't hoofd heeft hy in yder zijde vijf langwerpige kerven. De verw van de gehele visch is boven yzergrauw, overal met witte plekken, zo groot als een Misnize penning bezait; onder is hy geheel wit. De huid is geheel effen en glat. De lengte van 't lijf is van 't achterhoofd tot het begin van de start anderhalve voet, de breedte tussen de einden van de drykantige vinnen dry voeten en thien vingers.

De lengte van de vinnen omtrent de start is seven vingers, de breedte vier. De lengte van 't hoofd thien, de breedte seven vingers, en de dikte anderhalve voet. De lengte van de start is vier voeten en dry vingers, de dikte in 't begin vijf vinghers, welke allengsjes dunder werd. Een weinich na 't begin van de start opwaarts heeft hy een kleine korte vin, wat meer als een vinger lang, en terstond achter die twee, twee haken boven malkander opgerecht, de Vissers haken gelijk en krom, van dry vingers in de lengte. Sijn visch is goed van smaak, en genoeg om veertich menschen daar mede te verzaden.

De kleine ghedaante van de Tiburonis, by de Neerduitsen van sijn ghestalte een Kruishaje genoemt, komt mette grootte over-een, uitghenomen het hoofd dat drykant is, oft gelijk gemeenlijk een hart gheschildert werd. Hy heeft kleine oogen ter zijden het hoofd, een kleine drykantighe mond heel onderwaarts ghestelt, met een drydobbele rye tanden versien, waarom hy niet licht beschadigen kan: want de mont is eng. Zijn visch smaakt beter als van de groote.

De Iperuquiba, by de Portugezen Peixe Pagador en Peixe Piolho, by de onse Zuiger genoemt, om dat hy al zuigende an de Hay vasthangt, is achthien vingers lang, byna langwerpich rond, vier vingers dik op sijn dikste, maar achterwaarts word hy dunder. Hy heeft een drykantighe mond, welkers bovendeel korter als het onderste is, en ook een tong. Het opperhoofd totten
ruch

ruch is twe vingers lang, onder plat, en gevormt als het ghehemelte van een andere visch, met dwarze groeven versien, met dit deel hangt hy de Hay vast an den buik, en word metten zelven gelijk gevangen. De ogen zijn klein, met een swarten appel, en een halve gele kring. Hy heeft geen tanden, maar in plaats van die veel kleine uitsteekzeltjes. Achter yder kuw een drykantige vin, twe en een halve vinger lang, onder an den buik twe t'zaam-gevoegde. Van 't middenlijf zo onder als boven rijst ook een smalle vin tot de start, welke uit een vin bestaat van anderhalve vinger lang. Hy is over 't gehele lijf met een afgrauwe huid gedekt.

III. O P S C H R I F T.

Van enige andere, en onder dese van de wanschapene Vissen.

I. H O O F T - S T.

Van de visch Anthropomorphus, oft die een menschen-gestalte heeft, en van de Remorant.

Kircher.
Artis Mag.
1, 3. par.
16. p. 675.

DE visch Anthropomorphus beschrijft Kircherus aldus: Hy word op sekere tijden van 't jaar gevangen, in de Oostindische-zee, omtrent de eylanden Vissajsa, welke de eylanden der Piëten genoemd werden, onder 't gebied van de Spanjarts. Het is een visch geheel van menschen-gestalte, die zy daarom Pêche Muger, oft Vrouwvisch noemen, en is van de Inwoonders Duyon genoemd. Hy heeft een ront hoofd, zonder tussen-hals dicht an den romp gehecht. De uitterste lellen van de oiren, die ook oirtjes genoemd werden, zijn uit kraakbeen met vleesch bekleed, welkers innerlijke deel met wijde drayingen gevormt, een recht menschen-oir vertonen. De ooggen met haar oogschelen verciert, zoud gy in stand en verw niet oordelen van een vis, maar van een mensch te zijn. In neus verschelt hy wat, welke tussen beide wangen niet al te veel uitsteekt, en word een weinich over dwars staande in twee verdeelt, daar onder zijn lippen in grootte en gedaante de onze heel gelijk. De tanden zijn niet als in de vissen zaaghswijs, maar vollijvig en heel wit, doorgaans verknocht an malkander vast. De borst is met een witte huid bekleed, hier en daar wat breder, als voor 't gemeene lijf in de Mannen, uitpuilende, en die niet als in de Vrouwen hangende, maar als in de maagden opgeschort, en vol witte melk. De armen zijn niet lang, maar breed, bequaam om te swimmen, maar nochtans met gheen ellebooghen, armpipen, handen, oft knokkels onderscheiden. In de teelleden is in beide knnne gantsch gheen onderscheid van de teel-

leden der menschen, na dese eindigt hy in een visch. Tot hier toe die heel verstandighe Kircherus. De beenders van dese visch hebben groote kracht om 't bloed te stoppen, en an te trekken; men heeft gezien datse het lopende bloed zo stildden, gelijk of de ader was gebonden: Nochtans zijn die van de Vrouwen oft Meermin veel krachtiger, en uit die dese, welke met plekken, na 't swart hellende, gevlekt zijn. Een ander zeit, dat haar visch op het menschen-vleesch geleidt, zo krachtich al de geesten tot zich trekt, dat hy den mensch als verdooft maakt. Van de visch Remorant hebben wy by Hugo Linschoten. De beschrijving is zodanig: Een seker Portugees Schip liep door Mozambique naar Indie, en dat met zo goeden voor-wind, dat de volle zeilen het Schip ghelukkighlyk schenen voort te setten. Zy veerthien daghen haar loop na de middellijn voortsettende, en dagelijks hoogte nemende, hebben zy ten lesten angemerkt, dat de trappen oft graden na haar voorghestelde wit niet minderden, maar daaglijk meerderden, en datse van de middellijn heel ver afgedreven wierden: welke faak niet alleenlijk tegen alle reden van de natuur scheen tot verwondering van alle, maar ook die in 't Schip waren meenden opentlijk datse door zekere betovering gedreven wierden, wyl zy wisten dat de zee van die plaats geenzints oorzaak van die afzakking was, en dat ondertussen niettemin de zeilen met een goede voor-wind rond stonden. Zy dan malkander bekommerlijk ansiende, wierden ten deel door vreze, ten deel door een bekommerlijk geweld en verwondering lang geschokt; tot dat ten lesten, ik weet niet door wat toeval, enige van de Schippers, met bekommerlijke en nauwkeurige ooggen na de diepte starogende, een brede en grote start om de voorstevenghedrayt sach, met welke een zekere visch zich an 't Schip vastgehecht, en het overighe lijf langs Scheeps uitgestrekt hadde; zo dat hem 't hoofd voorby de achtersteveng uitstak. In dese stand hiel hy dat groote Schip met geweld in dwang, dat hy het zelve, tegen het uitterste geweld van een strijdige wind, met alle kracht ophiel, en achter uit schokte, daar het nochtans zo veel dagen snel voort-gedreven wierd. Op dese wijs dan de oorzaak van haar verval ontdekt zijnde, is 'er met handspaken, en haken en ander gereedschap, om hem af te krijgen, zo lang gearbeid, tot dat hy, de omgerolde start afgehouden zijnde, het Schip verliet, daar hy gehele veerthien dagen angehangen hadde, na dat hy 't zelve met een geweldige tegestreving, en alle geweld de strijdige wind als versmadende, al swimmende met sich gerukt hadde: welke gheschiedenis de Onderkoning tot een eeuwig gedachtenis in sijn voorzaal heeft doen

Nier.H.N.
1. 11. c. 4.

doen affchilderen : welk afbeeldfel ik met dese mijne oogen dikmaal mer grote verwondering gezien heb, en heel neerftig met de onderftelde bovengeseide omftandigheden heb overlefen.

II. HOOFT-ST.

Van de vifch van Goa.

Nieremb.
I. II. c. 5

DE selve *Hugo* verhaalt, datter uit een zekerrivier van Goa, welkers mond in de winter na den loop van 't landt verftopt was, van de viffers een wanfchapen vifch getrokden is, welkers ghelijk nocht in Indie, nocht op enige andere plaats gezien is, die om zijn nieuwigheidt an den Opper-biffchop ghefonden wierdt, door wiens bevel die van de fchilder na 't leven afgefet wierd, en welkers afbeeldfel daar na an den Koning van Spanjen overghezonden is. Dat dier was van middelbare grootte, niet hoogher als een ghemeene huis-hondt, welkers muil als van een Varken uitftak. De ogen waren klein, hy had geen oren, maar in plaats van die alleenlijk opene gaten. De voeten waren die van den Olyfant (doch opfichtelijk) in alles gelijk. De ftart was an het einde van de rugh breedt, en wierd allengsjes minder. En over de voorzaal lopende, knorden hy niet anders als een Varken.

Het lijf was van 't hooft totte ftart met fhobben, het voorfte lid van een duim gelijk, bekleed, maar zo hard en vast, datter yfer en metaal op afttuiten. En met veel fware flagen als op een anbeelt ghebeukt zijnde, deden hy niet als ficht'zamenkrimpen, en trokt het hooft en de ftart als een Egel binnewaarts, dat hy een geheel ronde bol geleek, en niemand ondertuffen de evenbedeling van zijn geledinghen bequamelijk anmerkte. Hy zo t'zaamgekrompen konde met geen geweld of kragt weder ontdaan werden, maar verlaten zijnde, rekten hy fiefch felf weder uit, en liep wech daar hy maar een open vond.

III. HOOFT-ST.

Van de genoeglijke vifch, van de Pufsta, en Michipillin.

DE maandlijke vuiligheid en 't ghe-noeglijke ghebaar waar van hy den naam heeft, maaken de Axototl, het welk waterfpel betekent, vermaart. Het is een gheslacht van Poelvisch, met een fachte huid gedekt, en op de wijs van de Haagdissen viervoetig, negen vingerslang, en een duim dik, hoewel hy dikmaal meer als een elleboog wordt. Hy heeft een lijfmoer als een vrouw, en zijn buik is met plekken onderscheiden, gelijk ook op het

middenlijf en de ftart, die lang is, en allengsjes smalder affloopt. Voor een tong heeft hy een kort en breed kraakbeen. Hy fwemt met vier voeten in even zoo veel klauwen gelijk als in de kinkvorfch gespleten. Het hooft is plat, en na evenbedeling van 't lijf groot. Hy heeft een gapende mond, en swart van verw: Dat desen de ftonden alle maanden als in de vrouwen afvloeijen is overvloedig angemerkt, en dan verwekken zy niet weinigh de geilheit, als de Scinkus oft Land-krokodil, tot welkers geslagt hy mogelijk behoort. Zy geven gefond en aangenaam voedsel, dat van de Paling niet onghelijk. Zy worden op veelerley wijfen bereidt, namentlijk gefoden, gebraden, en ghesnerkt. Maar van de Spanjaarts veel met azijn, hoonig, wijn, peper, kruidnagels, en Westindise peper: Maar van de Mexikaners mette Indifche peper alleen, 't zy oft gebroken oft gheheel, dat by haar een gemeen en aangename toebereiding is.

De Pufsta word in de rivieren van de Panucini gevangen, fy zijn naulijk een kleine vinger lang en dik, maar met wat uitpuilender buik, op de wijs van de kleine kinkvorffen, welke vifchjes met Miltomame vermengt, en opgeleit, de roos met een wonderlijke korthed genesen.

De Michippillin, oft kuit van vifch, is een geslacht van een witte meir-vifch, het welk uit alle gheslachten van viffen die in 't Mexikaanse meir levent'zaamgheset werd, waar van hy den naam heeft. Hy wordt op zekere tijden van het jaar in 't selve meir ghevangen, niet anders als de Tonynen, de Trichia, en Scombrus oft Makarel, en diergelijke viffen, die in de grote zee met scholen fwemmen. Men gelooft dat het een vergadering van vifchjes niet veel groter als neten is. Dese houdt fiefch midden in de meir, en voegt fiefch weerzijds na geen oevers. Zy zijn in zo ontelbare menigte, datse dikmaal vijf ellebogen hoog op malkander fwemmen, welke gelegenheidt de viffers niet laten voorbygaan, maar vangen haar met grote forgvuldigheid in haar netten, zoo datse dikmaal veel gevangen werden. De selve koocken haar in kopere oft aarde potten, en werpen haar als het van noden is by de spijfe, daar eenige Indife peper bydoende, met welke toebereiding dat gheen onangename kost werd, daar niet alleenlijk de Indianen, maar fiefch de vrende Spanjarts dikmaal haar vermaak in fcheppen.

IV. HOOFT-ST.

Van de Ambiza, en de vis Mularis.

IK zal hier anknopen 't gheen *Philippus Pigafeta* fchrijft van een zekere vifch

Nieremb.
I. II. c. 4

Nieremb.
I. II. c. 4

visch Sairi die twee leden heeft den mensch gelijk, en een start in vorm en grote als een schild. Hy word hier van de inwoonders Ambizo Angulo genoemd, dat is Waterverken, om zijn vet daar hy de Varkens in gelijk is. Zijn visch die van de Inwoonders gerookt wert, wort voor lekkerny bewaart en is heel anghenaam van reuk en smaak. Hy verlaat het soete water niet. Zijn voedsel is gras, en alle kruid dat an de oevers wast. Van muil gelijkt hy een koebeest. En is zomtjids zo groot, dat hy vijf hondert ponden ophaalt. Hy word van de vissers niet als een visch, maar byna als een Os gevanghen. Want de plaats daar hy gemeenlijk weid wel angemerkt hebbende, verwachten sy hem met haar schuitjes, en als hy ankomt, doden sy hem met stokken en riemen. Gedood zijnde, brengen sy hem an't Koninglijke Hof, want anders mach hy op lijfstraf niet verkogt werden. Ghelijkenige andere vissen, die daarom Koninglijk gheenoemt zijn, als de Truta oft Forhin, en de Kakongo, een zonderlinge visch die in ghestalte de Salm ghelijk, maar in verwerscheiden is, want zijn vis is wit, en zo vet, datse in't braden de kolen uitbluscht. Waarom de vissers, op dat de ongeftrafte niet te stouter werden, heel neerstig van de Hovelingen waargenomen, en beknapt zijnde, zonder genade gestraft werden. Van de visch Mularis schrijft *Nieremberg* aldus.

Nieremb.
l. 11. c. 6.

Onder Philips de II. is in de grote zee een beest gesien, dat met twee vleugels als een schip zeilde, en wierd van een schoot gewond. Het beest liep als dul door de straat Gibraltar, en met een schrikkelijk geloeuy huilende, en door de middellanzepalen van Spanje doorschietende, is het te Valentia angekomen, alwaar het, ten lesten ondersocht zijnde, het hondert en vijftigmaal negen duim lang was. De omkring van den romp hondertmaal negen duim dik, en de holte der hersene konde seven menschen insluiten.

Daar kond een man te paard in de muil zitten. De kaaksbeenders werden noch in't Escuriaal bewaart, die tot seventhien voeten uitgerekt zijn, met twintig tanden van twemaal negenduim de minste van eenmaal negen duim gewapent. De teel-leden zijn onmatig groot. Daar om is dat wanschepfel Piscis Mularis genoemd. Andersins hebben de geleerde geoordeelt om

zijn groten rop en keelgaten dat het een Lamia was. Daar zijn twee dode lichamen in zijn maag gevonden, en sommige geloofden dat een wanschepfel van dit geslacht den Profeet *Jonas* ingeswolgen hadde, maar wie weet dat voor seker.

V. H O O F T - S T.

Van de Stiervormige visch, oft Tauriformis en Amilotl.

DE Piscis Tauriformis oft Stiervormige visch, is by *Franciscus Hernandez* een vischje nauwlijk twee hand breed lang, maar met een vin alsoen start versien, byna zes vingers lang. Hy is met een harde donkere huid bedekt, maar omtrent de buik wit, en overal met vijf oft zeshoekige beelden versiert. De mond is heel klein, maar met langachtige tanden versien. De ogen zijn groot, omtrent de oren staan twee vinnen maar klein, gelijk noch twee andere, van welke de een an't einde van den buik, en d'ander op't einde van den rug staat. Het is wonder dat in dit vischje omtrent het voorhoofd twee spitse graten als hoorns van onbreekbare hardheid uitsteken, en noch twee andre van de selve grootte en vorm an't einde van den buik. Besie of hy totte Boops oft *Akanthia* kan betrokken werden. Maar de *Amilotl* is een langwerpigh ronde Poel-visch, met schobben, witachtig, met vlekken gesprenkelt, meer als anderhalfmaal neghen duim lang, en meer als een duim dik. Hy heeft twee vinnen op den rug, en twee an den buik, weerszijds een, en beneden den buik noch een. Het hoofd is langwerpigh, de snuit is spits, maar het onderste kaaksbeen meer uitstekende. De ogen zijn swart met een geele kring. Het hoofd is goudgeel, de buik geel gelijk byna het overige lijf. *Franciscus Hernandez* prijft hem in de spijs aldus. Hy heeft heel goed voedsel en licht om te verteren, want hy wort meest vol kuit gevangen, en is zo angenaam dat ik van een sware ziekte verlost zijnde, en als my alle spijs, die an gefonde luiden en van een lekkere tong angenaam waren, tegenstonden en walgden, alleen dese spijs gebruikt heb, en niet weinig daar door versterkt ben. Ja de groote self toont haar zo angenaam, dat hy, hoe groter hoe meerder in waarde is, te grager gezogt, minder te koop gevonden, en gevonden zijnde te dierder verkogt werd.

Nieremb.
l. 11. c. 24.

Nieremb.
l. 11. c. 26

HET

Van de natuurlijke Beschrijving van de Vissen.

Van de grote Vissen, oft Walvissen.

I. HOOFT - ST.

Van de grote Vissen in 't algemeen.

Galen. l. 3.
de Alim.
facul. c. 21.
& 37.

Onder de naam van de Cetus worden dikmaal zoo by de Grieken als Latynen gehele grote vissen verstaan; hier nemen wy haar alleenlijk voor die gene, die longhen, een locht-ader, een hals en andere leden met de aardse viervoetighe dieren ghemeen hebben, van welke alle het geslacht van de eigentlijk genoemde vissen ontbloomt is. Datse zomtjids wat yzonderlijker genomen werden, gelijk als voorde Pisfrix, en Balena oft Walvisch, zult gy by *Aratus* van *Cicero*, en by *Oppianus* vinden. Zy zijn met een huid ghedekt. Die van de Macedoniers, wyl zy uit Me-zambria na Toka overscheepten, gesien is met een schobbige huid, een elleboogh dik, en die met oesters, schulpen, en wier oft mosch bezet was, moet voor een wanschepfel ghehouden werden. Daar worden zelen van gemaakt, waar mede sware pakken door schijven worden opgehaalt; datte senuwen van ghelijke tayheid zijn, en datter koorden tot krijgstuig van ghemacht werden, verhaalt *Ælianus*. Zy hebben, longen om dat die dieren, van zodanigen ghewicht, meer warmte om haar te bewegen van node hebben. Daarom zijn sy sonder kuwen, maar hebben buisen. (*Plinius* noemtse monden, *Ovidius* neufgaten, *Kardanus* mondjes.) Dese buis is van het binnenste verhemelte totte buitekant toe dobbel, en naar evenbedelingh de gaten van onse neus die na het verhemelt strekken enigsinshelijk. In het buitenste deel verthoont sich een gat van ghestalte als de letter C, dat met vette visch als met een deksel gesloten werdt. Datse tot aassenhaling gegeven zijn, kond ghy daar uit afmeten, om dat die, gestopt zijnde, haastiger sterven, 't welk *Rondeletius* in een Dolphyn heeft angemerkt.

Ælia. H. A.
l. 9. c. 2. & 4.
de partib.
c. 13.

Dat hy de mond onder heeft, hebben *Aristoteles*, en *Plinius* verhaalt, op dat, wyl sy haar omwenden, de vissen, die zy trachten te vanghen, tijdt hebben om te ontvlugten. Dat sy de mond greeed heb-

ben heeft *Rondeletius* anghemerkt, maar datse nochtans op den rugh ghekeert haar spijs angrypen, zo om de ghefeide oorzaak, als om de langhe en heel laag neerdalende opening van de mond. Enige zijn sonder tanden, andere zijn met zaaghwijse, platte, uit-steekende, en dikmaal die van de mensch gelijk, gewapent. Datse wit als yvoir, sterk totten arbeit, de voorste breed, op dat de spijs niet soude blijven hangen, en de achterste scherp zijn om de spijs vaardig te doorsnijden, lesen wy by *Kardanus*.

Kard. Vari.
c. 37.

De wijfjes hebben borsten. Datter wel eer uit ene op de Gaskongze strandt twee kad of tseftig Parijsze pinten melk getrokken is, verhaalt *Rondeletius*. Datse hooren is seker, en nochtans meent *Aristoteles*, datter geen tekens van dat openbare werktuig zijn: Maar *Rondeletius* heeft in een bekeneel van een Dolphyn een doorgangh, die totte hersene loopt, gevonden. Zy worden heel vet, om datse met visch gevoed, en traag beweegt werden, en dat door die trage beweging uitwasemen konde, word door de dichtheid van de huid belet. De innerlijke delen sal ik mette woorden van *Rondeletius* beschrijven. De delen zeit hy, die onder de penszak totte voeding en teling ghevormt zijn, gelijken meer na de Land-dieren als na de vissen. Want sy hebben een net, maar niet zo vet, waar mede de maagh en darmen verwarmt en ghestoofst werden: een grote maag wanneer sy tot haar volle wasdom gekomen zijn; in de nieuw-geboorne is hy klein, en so 't schijnt dobbel. An zijn bodem hangt het buik-klier-bedde, hy eindigt in de darmen, die in veel bochten gedrait, en byna overal van de selve dikte zijn, behalven de uitterste, die wat breder als de middelste zijn. Het darmscheel is an de wervelbeenders vast, en met swarteklieren, lever- en hart-aderen doorweven. De nieren worden an de stam van de grooter lever, en hart-aar, door de uitmelkende aderen, ghehegt, en zijn tussen de lever en kloten gelegen. De pis word door de waterpesen in de blaas ghesonden: welke de blaas van de Land-dieren gelijk is. Zy is in 't onderste van den buik gelegen. In die ghene welke noch in de lijfmoer gedragen werden, eindigt

Arist. H. A.
l. 4. c. 8.

dicht fy in de Urachus oft Water-vat, door welke hy de pis in zijn omleggende vliefen tot den dach der baring toc afleid. Als zy geboren zijn, schieten zy haar water uit door de schamelheid gelijk de Land-dieren, en behouden het selve door de spier van den aars. De navels slag-aderen zijn an 't watervat en an de onderste takken vande grote slag-ader vast. An weersijden zijn de klotten langwerpig, daar de zaatbereidende vaten voorgestelt zijn, namentlijk oneindelijke takjes van lever en hart-aderen, van de grote ader gesproten, die na veel verscheidē omdrayingen inde bystaander gehegt werden. Want wijl 'er veel overvloedig bloed om veel zaads te teelen van node is, 't welk in een lange doorgang der vaten, om de korte ruimte niet kan verandert en bearbeit werden, heeft de natuur heel verstandiglik enige omwehgen der vaten ghemaakt, om daar door 't gheen an de lengte ontbreekt te voldoen, en van welke de gedrayde krullen van de doorgang afhangen, en in welke de klierachtige lichamen, die an de wortel van de schamelheid vastgegroeit zijn, eindigen, uit welke metten waterwech, en de holle senuw het teel-lid, dat van de mensch ghelyk bestaat, welker uitterste voor afhangt, en in een dunne knoop, de tong der vogelen gelijk, eindigt, 't welk niet geheel met een sloof bedekt, maar inwaarts gekrompen verborgen is, en tot het teel-gebruik voor den dach komt. Dat selve teellid heeft ook zijn aderen, slagaderen, en senuwen. Het stut op een been, dat na evenbedeling het schaambeen gelijk is. De borst bestaat uit echte en onechte ribben, een borstbeen, wervels, en spieren, welkers holte mette grote longhen, veel vaster van selfstandigheid als in de Land-dieren vervult, en in dikte en verw de lever ghelyk zijn, zo om dat het water in de ylder selfstandigheid indringende, niet soude konnen uitgeworpen werden, als om datse in 't kragtig ademhalen, waar toe zy in 't water byna altijd gedrongen werden, de dunder selfstandigheid niet zoude scheuren. Maar sy zijn in twee delen gescheiden, en onderwaarts so dun, dat gy seggen soud dat het maar een vliech was. Zy omvangen an alle zijden het hart dat in zijn vliech in 't midden van de borst, en in alles een Varkens hart gelijkt, besloten leit, en twee hollen, even so veel oiren, en ten lesten alles gelijk heeft. Hier by sult gy een lochtader, een keeldarm, en spieren, en alles wat in de Land-dieren, uitgenomen de sleutelbeenders, gevonden werd, konnen sien. Het hoofd is met wervelbeenders t'zaamgeleit. Maar de gestaltenis der hersene is verscheidē, want sy zijn in voor en achterste verdeelt, en niet in rechter en lincker, als in de mensch. De paaren der zenuwen komen uit de selve voort, en het netgelijke vliec,

en het wonderlijke net, met de twee hersenvliefen, zijn daar voor een dekzel in besloten. De lijfmoer heeft in de wijfjes een nek van een hand breed lang, die word daar na in twee takken verdeelt, gelijk in de Landviervoetighe dieren te zien is. De klotten hangen an de hoorns van de lijfmoer, en de schamelheid staat tuffen den navel en het hinderste. Van haar grootte zal in de bysondere gedaanten gesproken werden. Indien gy haar plaats besiet: Zy worden alleenlijk in de zee, nochtans niet in alle (de Pontus Euxinus heeft 'er geen) gevonden, en sy houden haar meest altijd in 't diep. Omtrent de Sonnestand worden sy meest gezien. Om dat dan de draywinden derwaarts slingeren, en de stortvlagen en de afstortende winden van 't gebergte, de zeen 't onderste boven keren, en die grote beesten doen opdompelen en gins en harwaarts dryven. Anders blyven sy byna altijd in de diepte, om de swaartte van haar lichaam. Haar spijs zijn vissen, voornamentlijk den Haring, dien zy dikmaal so vierig vervolgen, datse an de ondiepe gronden raken. Zy telen binnen haar self, en brengen levende jongen voort. Die, noch teer zijnde, volgen de moer, 't welk van de Schippers ghesien is. Om de swaartte van haar grote lijf, en den groten rop van den buik schieten sy traag voort. Zy hebben een swak gesicht en gehoor. Hierom hebben sy door de naukeurighste natuur van alles, indien men dat geloven mach, een vischje tot een Loodsman, sy scheppen zoo groten vermaak uit den reuk van 't pek, datse haar dikmaal an de schepen wrijven. Datse door 't gheluid verschrikt werden, heeft *Arriamus* in de daden van Alexander de Groot verhaalt. Zy hebben haar gebruik by de *Ictiophagos* oft *Visch-eters*, na 't seggen der ouden ook in de spijs ghehad. Haar toebereiding besiet die by *Al-drovandus*.

II. HOOFT-ST.

Van de grote Vissen in 't bysonder.

I. L I D.

Van de Balæna oft Walvisch.

DIt zy genoeg van de groote vissen in 't algemeen. Nu salder van de selve in 't byzonder gehandelt werden. Maar onder dese worden gerekent de *Balæna*, de *Balæna* in 't gemeen, en *Physeter* ghe-noemt, de *Pristis* de *Orka*, de *Dolphyn*, de *Phocæna*, de *Scolopendra*, de *Vitulus Marinus*, en de *Manati* van de *Indianen*.

De *Balæna* oft *Walvisch* is by de *Grieken* *Phalæna* genoemt, oft van *Ballein*, dat is uit-
Vossius de Idolo 1, 4, c. 32.
 schie-

Plin. H. N. 1. 9. c. 3. schieten, oft van Phalon, met welk woord de Grieken de koker van de Krijghelmen, daar men de pluimen in set, noemen; oft van 't Kaldeezee woord *בדע*, 't welk inslokken betekent. Hy is van onmatige grootte. Daar isser in de Indise-zee gesien van vier Bunder lands, oft negen hondert en tseftig voet lang. Hy was hondert en vijftig ellebogen lang, welken *Nearchus* uitgeworpen gesien heeft. Hy word beschreven van *Bellonius*, *Rondeletius* en *Aldrovandus*. Van de zijne schrijft *Bellonius* aldus: dat sijn traan als den oly niet t'samen runt, dat hy weerzijds ene vin, en den derden op den ruch heeft, die het geheele lijf bestuurt. Een halfmaans ronde start, een swarte huid, daar een voet dik spek onder sit, en Vasten-spek genoemd werd. Hy heeft ook een tong van eenige ponden swaar. Voor de ogen twe uitsteekzels, oft dunne spaanders, vier ellen lang, en anderhalve voet breed, met lange vlokken versien, daar hy de wech mede afspeilt: En beenders zo dik dat m'er deurstijlen van maken kan. *Rondeletius* schrijft de zijne een kleine tong toe, en die maar alleenlijk vier oft vijf soutvaten uitmaakt. En elders zeit hy een teelid gesien te hebben, 't welk van een lang Man op de schouder gedragen, an de aard raakte. In de maag van die, welken *Gesnerus* beschrijft, zijn dry vaten rauwe vischjes, onder welke een Salm van een elle lang was, gevonden. Hy was overal met een swarte huid ghedekt, behalven datter twe witte plekken, weerzijds boven 't midden van de ogen beginnende, na achteren liepen. Het geheele onder-kaakbeen was wit, en een gedeelte van den buik. Bezie meer by *Gesnerus*. De eerste van *Aldrovandus* was blauwachtigh, overal met swarte plekken bezait, met een witten buik. De ander die hy *Bufalin* noemt, was gheheel swartachtich. Hy was in 't Jaar 1577. in de Schelde thien uren van Antwerpen gevangen, en heel wanschappen, welken *Pareus* beschreven heeft. Zijn lengte was achten-vijftig voeten, zijn hoogte sefthien. De start veerthien breed, van de oogen tot het einde van de snuit was een ruimte van sefthien voeten. Het onderkaakbeen was an weerzijden thien voeten, met vijf-en-twintig tanden gewapent, welke in zo veel gaten van het bovenste, dat zonder tanden was, konden gebergt werden. De langste van zo veel tanden was niet meer als ses duim. Zijn plaats is waar hy zich onthoudt ver van land; maar zy worden meest omtrent Ysland, Groenland, en de nabuurige Noordse plaatfen, van de Biskayers, Engelschen en Hollanders ghevangen, voornamentlijk omtrent des Zomers zonstand, op welke tijd zy de vreedzaamste bochten en inhammen van de Zee soeken. Datse in de zee van Trapobane op de Tonijnen jagen, lesen wy by *Alianus*; datse in de Gadi-

taanze-zee niet voor de winter gesien werden, haar en op gefette tijden in een sekere vredigen en diepen inham verbergen, daar sy met vreugde baren, heeft *Plinius* verhaalt. Haar spijs zijn vissen. Daar isser een gesien die veertich Kabellauwen in hadde, welke noch versch zijnde, de oogh-getuige, ontweit en gefouten, in de Son gedroogt heeft. Zommighe ontkennen datse kauwende eten, en seggen datse de vissen gheheel inschokken, en dat alleenlijk kleine, om dat het binnen-klapvlies van de keelgaten niet groots laat inschieten. Andere ontkennen datse visch eten, om dat in 't ingewand van de gevangene niet als slijm en schuim gevonden werd. Indien hy veel van het visje, *Lodel* by de Jagers genoemd, gegeten heeft, word hy als dronken, en als dul zijnde, spaart hy noch mensch, noch zijns gelijke. Van haar versameling en baring ('t zijn de woorden van *Schonfeld*) zeggen de Jaghers dat de Walvissen door een gemaakte maatschappy en onderlinge liefde, welken zy met t'zamenvoeging, sprongen, en andere tekenen van houwlijkze hartstochten, onder sich getuigen, haar verzamelen; datse daarom altijd t'samen swimmen, en haar begonnen vrindschap onderhouden, tot dat het wijfje, met geilheid ontfteken, het lijf recht op de start om hoog verheffende, het mannetje op de selve wijs tegen haar oppgerecht, met haar vinnen als met armen omhelst, en blijven also met een onderlinge omhelting een half oft een heel uur t'zamenhangen; en datse van die tijd af haar houwlijk en verkering tot de dood toe onderhouden. De wijfjes baren in den Herfst tusschen October en Januarius een jong niet minder als een Stier, ja ook grooter, na de hoegrootheid van de moer, welk jong, onder de bescherming van de vinnen van de Moer zich veilich houdende, de ouden niet eer verlaat voor dat 't gespeent is.

Philostratus verhaalt, dat de jongen van haar in de kaken gebergt werden, als het gebeurt datse voor een groter beest moeten vluchten, 't welk gy ook by den bedekten Schrijver van de natuur der dingen vinden zult. Dat sy hem, by gebrek van water op droogh rakende, met het water datse inslorpt, en weder uit haar spuit, soekt te hulp te komen, word op het geloof van den selven Schrijver verhaalt. Datse slapen wanneer zy van boven op de fluithoren spelen, beschrijft *Aristoteles*. Dat sy ook ronkende gehoord werden, *Plinius*. Datse op 't droog lopen om van de Zon verwarmt te werden, *Oppianus* en *Alianus*. Hy voert vyandschap met de Tonijnen, Dolphijns, en de Orka. Hy word ghelijk boven gezeid is van de Swaart-visch seer ghevreesst. *Ziglerus* verhaalt dat zy van Bevergeil in water ghesmolten, en in zee ghegoten, zoo vervaart werd, dat haar gehele school verstroyt wert.

Plin. H. N. 1. 9. c. 6.

Phil. 1. 2. de vita Apoll.

Arist. H. A. 1. 4. c. 10. Oppianus Halieut. 1. v. 104. Alian. H. A. 1. 9. c. 50.

Schonfeld. Ichtyol.

Alian. H. A. 1. 16. c. 8.

Van haar jacht en vangst zie *Schonfeld*. 't Gebruik van haar traan is om in de lamp te branden, en om leer, wagenraders, en andere dingen te smeren. *Kardanus* zegt dat haaringewand, om dat het vet is, in smaak, en reuk al een viool geprefen werd. *Galenus* eigent haar een slijmerighe smaak toe. By *Hartenius* worden twintich geslachten van *Balæna* oft Walvissen gevonden, uit welke het eerste Ninting genoemd, voor de mensch vlucht en eetbaar is. Het thiende, 't welk Fiskraake genoemd is, jaagt de Haringen na 't Land. Het elfde, dat dertich ellen groot is, over de tseventich tanden heeft, en die zo groot dat daar van tafels en Messen - hechten ghemaakt werden. Het twaalfde heeft gheen vinnen op den rug. Het vijftiende Rodkemling genoemd, werpt de Schepen om, en is vijftich ellen lang. Het zesthiende Nahwal genoemd, heeft voor in 't opperkaaksbeen een tand van zeven ellen lang, en zo nauwkeurich in 't rond ghedrait, dat het door menschen-verstand niet beter zoude konnen gheschieden. Het seventhiende, Skelling genoemd, van tachtich ellen lengte, heeft verscheiden ryen van winkbrauwen boven de oogen. Het achthiende Norwal genoemd, van tnegentich ellen, leeft niet als van den regen en hemelsch-dauw, welk by *Haffnegruffia* meer een Eyland als een visch ghelijkt; 't gheloof zy by den Schrijver.

II. LID.

Van de Balæna vulgi, en Phyzeter.

Aldrov. de
Cetis, c. 7.

Dit Beest is merendeels zes-en-dertich ellebogen lang, acht hooch, ghelijk *Rondeletius* hem beschrijft. De opening van de mond is achthien voet lang, zonder tanden; maar in plaats van die zijn in de kaakbeenders swarte hoornige platen, die allengsjes in hayren als Varkens-borstels aflaten, die in 't voorste en achterste, oft innerlijke deel van de mond korter, in het midden langer zijn. Van de innerlijke word de tong tegen ghehouden en bedwongen. Van daar afgeleid, oft afgesneden, word hy zo verspreid, dat hy tot de zelve plaats niet weder kan hervat werden. De ooghen staan vier ellen van malkander, en vertonen sich van buiten klein; maar binnewaarts zijn zy zo groot als een Mans hoofd. Hy heeft an de zijden twee heel groote vinnen, daar hy mede swimt, en zijn jongen in gevaar onder verberght, op den ruch geen. De start is in stand die van den Dolphijn gelijk, in gestalte niet zeer ongelijk, welken als hy beweeght beroert hy de Zee zodanich, dat hy de kleine Scheepjes om-werpt. Hy is kort van snuit, zonder waterbuis, hard en swart

van huid, zonder hayr, daar zomtjids oesters en schelpen anhanghen. De innerlijke deelen zijn als in den Dolphijn. In de maagh word slijm, schuim, water, stinkend mosch, en Amber ghevonden; waar uit te oordelen is dat hy geen vissen eet. Hy baart levende jongen. Zijn visch is in geen gebruik van de spijs. De tong alleen word gefouten zeer ghepresen; daar worden dikmaal dry-en-twintigh tonnen mede vervult. Dat het de *Mofficetus* van *Aristoteles* is, word daar uit geoordeelt, dat hy in plaats van tanden borstels heeft, die hem de mond van binnen ruw maken, *Plinius* heeft het selve mede bevesticht.

De Phyzeter, die ook *Phyzalus para to Phusten*, dat is van 't blazen genoemd werd, om dat men zeidt dat hy boven andere veel overvloedigher water uitblaast. *Gesnerus* maakt hem de zelve, oft ten minsten verwant met de *Pustes*, die ook *Pristes Prestes*, en *Pristis* genoemd werd, welken ghy kond na-zien. Dat hy van de *Phyzalus* van de Rode-Zee verscheiden is, word uit de beschrijving ghezien. Deze is van grootte als een volwassen *Gobio*, zonder mond, wyl hy nochtans kuwen heeft. Hy is den genen schadelijk die hem eten: want zy swellen eerst, en sterven daar na van den buikloop. In haar beschrijving zijn de Schrijvers niet eens. *Plinius* zeidt dat hy zich als een groote pilaar oprecht. *Solinus* dat hy boven de sprieten van de Schepen de zeylen met zijn watervloet bestort; 't welk *Strabo* zeidt de groote vissen in de buiten-zee omtrent *Turdetania* gemeen te zijn.

Turnerus maakt hem een visch van een zeltfame grootte, en doet 'er by ghezien te hebben, dat yeder van haar zo veel waters uit sijn buis schoot, datse yeder een Schip met de overvloed van haar water deden sinken. *Bellonius* zeidt dat hy alleenlijk hier in van de *Balæna* verscheelt, dat hy geen weghpeilende uitsteekfels heeft, en niet zo swaar van lijf, maar meer langwerpig rond is. *Rondeletius* schrijft dat hy heel groot van mond is, met scherpe zaagswijse tanden, een grote vischzige tong, met een veel dikker waterbuis als in andere, en veel vet oft traan heeft.

III. LID.

Van de Pustes Orka.

DE *Pustes* is van snijden, om dat hy heel gefwind oft doorsnijdend in 't swimmen is, also genoemd. Hy word qualijk van *Bellonius* met een groot rond hoofd, en dat de gestalte van een ketel oft pot heeft, beschreven: want hoe soud hy daar mede 't water gefwint doorsnijden? By *Rondeletius*

is hy heel lang, beenachtigh, en weerzijds geangelt van snuit. De angels zijn kloek, en de tanden van den Dolphijn gelijk. *Aloizius Kadamustus* noemt hem *Serra Aquatica* oft Water-zaag, en zeidt datse in berderen kangesneden werden. *Kluzius* zeidt dat hy, ten aanzien van vorm, onder de *Galeus* oft Zee-honden behoort gestelt te werden, en beschrijft hem uit het afbeeldsel aldus: Dese visch zeidt hy, was ten ansien van vorm en verw het geslacht van de *Galeus*, oft den Hond van *Aristoteles* zeer ghelijk; maar had de huid niet als die met plekken bezait; maar nochtanseven zo ruw, en als de huid van de *Zigana* oft Meirwag scherp, van donkere verw op den ruch, en an den buik wit, met ses vinnen an de zijden, namentlijk byna an 't middenlijf twee, enz. Het hoofd was in een lange, smalle, platte sterke snuit uitgherekt an weerzijden met die tanden oft beenachtige, sterke en rechte graten voor uitstekende als een zaag gewapent, welke twintigh oft meer in ghetal waren. Hy had twe ogen in 't onderste deel van 't hoofd, twee neusgaten in 't opperdeel, en daar onder de opening van de mond, byna dwars als in de *Zigana* oft Meirwag. Hy word ghemeenlijk in de West-zee gevonden.

Aloiz. 6.
Navigat.

Kluzius
Exot. l. 6.
c. 19.

Aldrov. c. 6 De Orka heeft by de Latijnen den naam van de gelijkheid van een wijn oft olyvat. Wat naam hy by de Grieken heeft, is noch niet bevonden, ten waar hy onder den naam *Oryx* by *Strabo*, welken hy in de buiten-zee omtrent *Turdetania* stelt, begrepen wierd. *Bellonius* heeft gheloofd dat het de *Okrinus* van *Oppianus* is; maar qualijk: want dese is het grootste gheslacht van de Tonijn. Van lijf is hy wel twintich-maal groter als de Dolphijn, voornamentlijk omtrent den buik. Over den geheelen ruch swart, van buik uitten witte roofverwigh, maar ter zijden blauwachtig. Hy heeft een krommen opwaarts-gebogen snuit: welkers onderlip zo dik is, dat hy van de bovenste als de visch voor overleit afgescheiden werd; daar in zijn veertich vreeslijke tanden, welke voorste dun en stomp, de achterste dik en scherp zijn. Hy heeft kleine ogen, en de vinnen na bedeling van het lijf niet groot. De huid is glat en effen, met een halfmaans-ronde start, uitghestrekt meer als een elle lang. Het teellid is in het mannetje midden in den buik verborgen, en meer als twee voeten lang; in 't wijfje is het omtrent het hinderste, an het welke weerzijds twee vingers breed van daar enige gaten gesien werden, in welke de tepels van de mannen verborgen zijn. Zy wegen dikmaal acht hondert, somtijds meer als duisend ponden. De milt heeft hy in rondte als een pannekoek gevormt. *Plinius* schrijft dat hy veel waters door de buis uitgheeft. Daar is, zeidt hy, in de Haven van *Ostia*

een Orko gesien, welke van de Vorst *Klaudius* bevogten is. Hy was daar terwijl hy de Haven bouwde ingekomen, angelokt door de schipbreuk van 't aas, aldaar uit *Vrankrijk* angedreven, en zich daar veel daghen verzadende, had hy een kuil in de grond gemaakt, welke door de vloed zodanig was vermeerderd, dat hy zich geensins konde omwenden; en terwijl hy sijn mesting vervolgt, word hy door de baren op den oever geworpen, en lag met hoog verheven rug boven water als een omgekeerde scheepskiel. De Keizer gebood tussen de boorden van de Haven veel netten te spannen, en hy zelf met de voornaamste benden der Krijgsknechten optrekkende, vertoonden hy het Roomse Volk een Schouwspel, de Krijgsluiden met pieken daar op invallende, uit de dobberende Schepen, van welke wy gesien hebben datter een door de uitgeblasen watervloed van dit beest versonken is. Van haar strijd mette *Walvisch* spreekt *Plinius* ook aldus: De *Walvisch* dringhen ook tot in onse Zee door. Men zeidt datse in de *Gaditaanze* zee niet voor de winter gezien werden; maar datse in de *Somer* in zeker vredighen ruimen inham haar verberghen, en aldaar met vreuchde baren. Dat de Orka dit ook weet, welk haar grote vyand is, en welkers afbeeldsel niet beter kan uitghedrukt worden, als door de verbeelding van een onmatige grote vleesklomp met vreeslijke tanden. Zy dan vallen in haar schuilplaatsen, en verscheuren haar kalven, gelijk ook de nieuwlijkx verlostte, oft noch swangere wijfjes, en vallen als met de snuiten van lichte Schepen op haar in. De andere onbeweeglijk tot wenden, en onbequaam tot vechten, door haar swaarte overladen, en dan noch daarenboven swanger, oft door de smert van 't baren onmachtig, hebben alleenlijk haar uiterste toevlucht zich in de diepte te begeven, en zich daar ter weer te stellen, en haar tussen de engte der klippen te dooden, op de ondiepten te jagen, oft op de klippen te stoten. Die strijd word gesien als of de Zee op sich zelf vergramt was, zonder eenige winden beweeght zijnde, maar door de vloed van 't blasen en 't slaan zodanigh ontroert, dat gheen draywinden de selve zo ontstellen. Tot hier toe *Plinius*.

IV. LID.

Van de Dolphijn.

DE visch welken de Latijnen *Delphinus* noemen, is by de Grieken *Delphis*, en *Delphin*, en de kleine *Delphinifkus*; maar by de meeste volkeren van *Kristenrijk* *Porcus Marinus*, oft Zeevarken genoemd. *Aristoteles* heeft nagelaten dat hy uit de *Cetus* oft groote vissen is, om dat hy geen

Aldrov. de
cetis c. 7.

geen kuwen, maar longen, en een lochter heeft. Dat hy met een na achteren gebogen ruch krom is, is van velen verhaalt, waarom *Pakuvius* hem kromnek noemt, 't zy oft om dat hy zodanich ons voor oogen schijnt, als hy sich, uit de baren gevende, plotselijk weer in zee stort, om de geswindheid van sijn beweging, oft om dat hy, ontbloot van kuwen, in der daad als hy zich beweegt inkromt, om te gereder in de grond te schieten.

Sijn snuit is krom, waar van *Plinius* seit dat hy vermaak in den naam van Simon heeft. Zijn tong is beweeglijk, kort, breed, vischzig, uitstekende, en in den omring getand, de Varkens-tong niet ongelijk. De tanden zijn klein, scherp, die als een kam op mal-kander sluiten. Hy heeft groote ooghen, maar zo met de huid bedekt, dat zich de oogappel alleen verthoont, niet ver van de opening van de mond, maar byna in een selve streek staande. In de stand van sijn waterbuis zijn de schrijvers niet eens. *Aristoteles* en *Plinius* zeggen dat hy op den ruch staat. *Rondeletius* zeidt voor de herzene, weikers gevoelen waarachtiger is. *Bellonius* meent tussen de oogen. Datse op den ruch staat, is by de ouden geloof, en meer achterwaarts als in de Walvisch. Hy swemt met twee kloeke vinnen, die als de armen van een mensch an de schouder-bladeren gevoeght werden, en haar vier spieren zijn an den rug, en de borst gehecht. De vinnen staan zodanigh an den buik, datse niet alleenlijk het swemmen, maar ook de beweging, waar mede hy zich opwaarts begheeft om sijn asem te halen, te hulp komen. Den rug-vin maken *Plinius* en *Pauzanias* geangelt, onghetwijfelt om zijn hardheid: want *Rondeletius* getuyght datse heel bars is. De twe van de start an zyn zijden, zyn d'een an de rechter, de ander an de linkerzijde; zo dat de start, die als een halve maan is, het water met zyn breedte beweeght. Indien gy de kunne anmerkt, de mondt van het teellid in de wijfjes staat an 't hinderste, gelijk in de Land-dieren. De zelve hebben ook, indien wy *Plinius* volgen, maar twe mammen an den onderbuik, doch wat verborgen, en een weinig schuin staande. *Aristoteles* zeidt datse de mammen omtrent het teellid hebben, en ontkent datse sichtbare tepels als de viervoetige dieren hebben; maar datter weerzijds gelijk als twee krullen zyn, daar de melk uitvloeit, welk mette mond van de jongen die de moer volghen, ontfanghen werd. De lijfmoer heeft een nek van een hand breed lang, die daar na in twe takken, als in de Land-viervoetige dieren verdeelt werd. De kloten staan an de hoorns van de lijfmoer, en haar teellid tussen den navel en het hinderste. Het mannetje verthoont een gat midden in den buik, daar een teellid

als in de viervoetige dieren uitkomt, het welk in de versameling oprijft en voortkomt. Daarom heeft mogelijk *Aristoteles* gezeit dat zy het teellid buiten hadden, en de kloten binnen, welke volghens *Plinius* heel lang en an 't hinderste vast zyn. Hy heeft geheel geen gal. Indien gy haar plaats besiet. Geen zee byna is sonder Dolphijn, zo dat hy ook in de Pontus, daar geen grote visch, die andere vyand is, inkomt, gevonden, en ook in de Adriatize-zee, hoewel zelden, gevangen werd; maar hy loopt ook in de soete wateren, en in de Nijl zelf daar hy sich een tijd lang met vissen onderhoud. Dat het nochtans die niet zyn, welke *Solinus* zeidt getande hanekammen te hebben. Datse de Krokodillen met swemmen uitlokken, en met loosheid onderhalen, en haar tederste inghewanden van den buik opscheuren en dooden, laat ik my lichtlijk wijs maaken, om dat haar *Marcellinus* gheen Dolphinen, maar de Dolphinen ghelijk noemt. *Bellonius* heeft van de Grieken verstaan, dat die omtrent de Propontis springhen, ghelijk als andere vissen verlopen, namentlijk uit de Middellandze-zee na 't Noorden, en datse den Hellepont en Propontis aflopen. Datse in de Euxinus gelopen zijnde, daar op zekere tijd blijven, en daar na haar verlatene plaatsen weder bezoeken. Haar spijs zyn vissen, daar zy wredelijk onder huis-houden, en hebben de vogels *Cephus* tot een medemakker, die met het bloed van de gedode Dolphijn gevoed werden, ghelijk *Oppianus* schrijft. Haar leven is lang, en dikmaal tot dertigh jaren, mogelijk om datse geen gal hebben. Haar versameling geschiet op de wijs van de menschen, en een weinig langduuriger als van die vissen, welken met het tegenwrijven der buiken versamelen; maar *Aristoteles* schrijft datse op de wijs van andere vissen versamelen. Zy draghen thien maanden, en baren maar een jong, en somtijds twe. Datse in de Zomer en op gheen andere tijden baren, lesen wy in den gemeenen inhoud van *Plinius*. *Rondeletius* heeft 'er in de Lente een jong uitgehaalt, en heeft een ander wijfje in October opghesneden, en bevonden dat doen eerst het jong in de lijfmoer begonde gevormt te werden. Het jong is in de lijfmoer met de dry gemeene vlieten oft rokken omwonden, en word door de naveladers met bloed gevoed, en trekt sijn geesten door de zelve slaghadren. Het jong word haastig groot, en is op sijn thien jaren volwassen, gelijk *Aristoteles* zeidt. In plaats van een stem geven zy een zucht als een mensch, zo *Plinius* verhaalt. *Rondeletius* heeft gheschreven datse een gekrijs maken, eenigzins een stem gelijk. Zy hebben heel scherp gezicht, zo dat zy ook een visch die onder een steen, oft in een hol schuilt, sien kunnen. *Aristoteles* zeidt datse

Arist. H.A.
l. 5. c. 5.
Idem l. 6.
c. 13.

Arist. H.A.
l. 9. c. 48.

de gefwindfte van alle Land en Water-dieren zijn, snelder als een Vogel, en snelder als een Pijl: Want als sy hungerigh zijnde, een Vifch, die nade grondt fchiet, vervolgen, zijn sy niet langer befigh dan een Pijl van een boogh fchiet, of sy komen terftrondt weder boven om afem te fcheppen, en springhen met fulken kraght uit het water, datze dikmaal door de zeilen van de Schepen vlieghen, en die snelheid is haar dikmaal doodtlijk: want als sy zomtijds de Mugiles, een gheslaght van de Groot-koppen vervolgen, en haar snelle loop niet bedwingen konnen, stoten sy an't lant, en worden zelf een roof; 't welk oft dan geschiet wanneer sy van de Azilus een gedaant van de Water-paards-vliegh gequelt werden, gelijk *Rondeletius* heeft angemerckt, oft door te veel gheroep van de Viffers be-

Plin: H: N: l. 9. c. 8.

Plutarch: l. utra: Animal.

Arist: H: A: l. 9: cap. 47.

Plutarch: l. utra: Animal.

de fwaart werden. *Plinius* zeit datze de aard rakende fterven, daar de ondervindingh tegen ftrijt: Want *Aristoteles* heeftse op het land al zugtende en hygende op de wijs van andere Viffen, laten leggen. En *Gesnerus* fchrijft datter eente Arimini gevangen zijnde, dry dagen op't landt geleeft heeft: En *Rondeletius* bevesticht datse levend van Mompeller na Lyon gevoert werden. Sy zwemmen met fchoolen in orde ten ansien van haar jaren gheschikt; de kleine voor, en de volwassene volgen. Dat geschiet uit sonderlinge liefde tot haar jongen, waarom sy de zelve ook, soo *Solennus* zeidt, in de kaken inflokken, oft ghelijc het *Oppianus*, en *Gesnerus* behaaght, te minsten verbergen. Van haar fleep fchrijft *Plutarchus* aldus: De fleepende Dulphijn fchiet van boven na de diepte, tot dat hy grondt voelt en fich ftoot; hier door uitten fleepgewekt, en een snork gevende, kiest hy weder de hooghte, en zakt daar na weder om laagh. op een wonderlijke wijs fijn ruft foekende. Hy sweeft na een zonderlingh verftandt, datze haar ouders inden ouderdom voeden: Datze de zwemmende met fulken genegentheidt vervolgen, datse die dikmaal totte Haven toe vervolgen, en de doode als omte begraven uitvoeren: Datmen leeft datze het doode lichaam van *Hexiodus*, 't welk van de moordenaars in de zee geworpen was, na Rhium en Molykria ghebraght hebben: Datse de Schepen in onweder, daar Dolphijn-moorders in zijn, tot een weerwraak zoeken te beschadigen, wort van de Grieken, Italianen, Venetianen, en voornamentlijk van de Schippers gheloof. Datze den ghenen, die den Zerapis en Dionizius, door 't bevel van *Ptolemeus Soter* wederom voerden, en boven Malea vervallen waren, tot in de Haven geleiden: Datze voornamentlijk inden naam van Simon vermaak fcheppen, gelijk na *Plinius*, *Gillius* fchrijft bevonden te hebben als hy na Antipolis, een ftadt in 't landtschap van Narbonne zeilde: Dat hy gevanghen zijnde met fijn zughten een

medelijden verwekt, verhaalt de felve *Gillius* als een oir-getuige, en ten lesten dat hy door fpelen en maatzaugh fich verheught, waar uit het verdichtzel, oft de gheschiedenis van Arion, die inde zee gheworpen zijnde, van den Dolphijn behouden zoude zijn, is voort-ghekomen. Dat hy met fijn dertele spronghen onweder voorzeit, bevestighen de Schippers, 't welk nochtans *Bellonius* tegen-fpreekt, en niet te min van ons, als wy uit Engelandt na Schotlandt voeren, is angemerckt: 't Zy oft om datse door de veranderingh van de loght, niet anders als de zieken angedaan werden, oft om dat met het oprijfen van het onweder, de opswellende dampen van de Zee, een hitte in de Dolphijn verwekken, en daarom om die te moghen dikmaal uit het water springhen. Datze de Viffers van Euboea in 't viffen behulpsaam zijn, is by de Schryvers verhaalt: Maar *Bellonius* zeidt zeer wel, datze dat niet uit haar eigen verftandt, maar by geval doen: Want indien sy onder de fchoolen van de Celerius oft Sardijns vervallen, byten sy die de hoofden af, en laten de rompen voor die gene diefe vangen wil: Maar die Viffen, door 't geweld van de invallende Dolphijn verflagen zijnde, vallen na datze uit het water ghesprongen zijn, met soo grooten menichte weder in Zee, dattet fchijnt te regenen. 'T geen van de liefde der Dolphijnen teghens de kinderen verhaalt werdt, fult ghy by *Gellius* en *Aelianus* vinden. Mette Balena oft Walvifch, en mette Pompilus oft Leitvifch, en de Amia oft Stroitvifch, voert hy vyandschap, gelijk wy by *Phile* lefen. Uyt de kleine viffen heeft hy de Zeeluys tot een brok-volger, van welke *Aristoteles* aldus fpreekt: In de Zee, welk van Cyrene na Egipten loopt, houd fich een vifchje Zeeluys genoemt, omtrent den Dolphijn, 't welk door overvloed van voedzel dat hem van den Dolphijn verfchaft is, heel vet werd. Sijn gebruik is by sommige volkeren in de fpijse, en dat sodanigh, dat hy voor de Vorften op de tafel komt: Maar de lever en tongh worden aldermeest geprefen. De lever is lekker, maar quaad van gijl: maer de tong nog lekkerder, vetter en beter als de lever. *Kardanus* zeit dat de ingewanden niet alleenlijk in fmaak, maar in den reuk als de Violen geprefen werden. Van haar ghebruik inde Genees-konft komt weinig voor: *Kiranius* zeit dat de maagh gedroogt en gefloten de milt zugtige geneeft, en dat de gebrade lever gegeten, de derde en vierden-daaghse koorts geheelijk verdrijft. *Plinius* zeit datse de aanvallen van de koorts wederftaat, indien sy voor de felve gegeten werd: de alch met honingh vermenght en an de kevels geftreken, helpt tot het voort-komen van de kinder-tanden; anghebonden verdrijftze de haastigh overvallende fchrik.

Plin: H: N: l. 8. c. 35.

Gell: No: A: H: l. 7. c. 8. Aelian: H: A: l. 6. cap. 15. Arist: H: A: l. 5. cap. 31.

Plin: H: N: l. 32. c. 19.

V. L I D.

*Van de Phocæna oft Meerfvinj,
en Scolopendra Cetacea.*

DE Phocæna is een ghedaante van den Dolphijn; *Rondeletius* maakt hem wel verscheiden van de Tursio, maar *Gaza* ongetwijfelt door de woorden van *Plinius* beweegt, die schrijft dat de Tursio een gelijkheid metten Dolphijn heeft: Set het woordt Phocæna Tursio over, en *Scaliger*, *Bellonius*, *Gesnerus*, *Iovius* en andere erkennen haar ook voor de selve: Hy verscheelt nochtans van die gene welke by *Atheneus* Thijrzaus gheuoemt is, en ook van de Platanista, welken *Plinius* in de Ganges van Indie zeidt van snuit en start als de Dolphijn, en vijf elleboghgen groot te zijn. Indien ghy haar beschryvingh begeert, *Plinius* spreekt'er aldus van: De Vissen die Tursiones gheuoemt zijn, hebben een ghelijkenis met de Dolphijn. Sy verscheelen wel in droefheid van anghesicht, want sy hebben die dertelheid niet, maar meest van snuit, en zijn met de quadaartigheid van de Zee-honden te verghelijken: dese beschryvingh uit *Bellonius* en *Kardanus* behaaght ons wel. De Phocæna is soo groot als een Dolphijn, maar korter en dikker van lijf. Daar is wel eer in Neufria oft Normandie een ghevanghen die duifent ponden woegh, en was zoo vet, dat hy langhwerpighe-rond scheen: Hy heeft een stomp hoofft, en een snuit sookrom, datse by na als het hoofft rondt is. Indien ghy sijn verborghen oirgaten vinden wilt, moet ghy van den grootsten ooghoek ses vingers breed nae de start toe nauwkeurlijk ondersoeken, en aldaar een groot stroyhalm in steken. Hy heeft vaste en swarte vinnen: de rughe is bruin blauwaghtigh, en de start als een hoornighe Maan. *Kardanus* schrijft dat die te Diepe in Normandie gevangen was, een waterbuys in 't midden hadde, soo groot als een vinger daar hy sijn water door uitloste; sijn tanden zijn stomp, en de bak-tanden van de mensch gelijk. Hy zeidt dat hy piste, zughte, en met een open mond sijn asem haalde, dat hy schreide, en de tranen uit sijn ooghen liepen; en doet'er by dat hy langh leefde, hoewel het bloedt niet anders als de wijn door 't zwik, uit sijn wond vloeyde. Hy is een inwoorder van alle Zeen, en hy schrijft dat hy meer in de France zee als de Dolphijn ghevanghen werd. *Rondeletius* meent datze ook inde Pontus leven, en dat by *Aristoteles* in plaats van Phalæna Phocæna moet gelesen werden, wyl de selve *Aristoteles* van te vooren gheschreven hadde dat de Phocæna inde Pontus geboren wierdt; dat verstaan andere van de Zee-honden.

Pl: 1.9. c.6.

Pl: 1.9. c.3.

Kard: in
Variis.Arist: H:
A: 1. 8.
cap. 13.

Hy baart meestendeel een oft twee jongen gelijk *Aristoteles* verhaalt. *Bellonius* heeft naghelaten datze ghemeenlijk te Parijs op Vrijdagh te markt gebraght werden; hy is nochtans flimmer als den Dolphijn, omdat hy vetter is.

Van de Scolopendra Cetacea gewaaght *Ælianus* alleen: Sy steken somtijds het gehele hof buiten water; Hy zeidt dat de hayren van de neusgaten heel hoogh zijn, dat de start als van de Springhaan breedt is, dat het overige zomtjids boven 't water uitsteekt, en met een ghemeen groot roeyfchip kan vergeleken werden: Dat hy met veel voeten weerszijds op haar orde geschikt ghelijk als an roeydollen vast hangende, voortswemt. Sy, zeit hy, die in dese dingen ervaren en gheloofwaardigh zijn, doen'er by dat de baren zelf als hy swemt, een zacht gheluid geven. Voor dese Scolopendra Cetacea, vertoont *Aldrovandus* desen, welken wy hebben laten afmalen. Hy helde gheheel na 't blauw, maar was ter zyden, en an den buik een weinigh roschachtigh.

Ælian: II:
A: 1. 13.
cap. 13.

VI. L I D.

*Van de Phoca oft Zee-hondt, en Vetus
Marinus oft Zee-kalf.*

Hoewel de Phoca oft Zee-hondt een twijfelachtigh dier is, nochtans wyl hy meest in het voght leeft, en niet langh buyten water leven kan, heeft het ons goed ghedacht hem onder de Water-dieren te stellen. De Grieken noemen hem Phoca, 't zy oft van Boca, dat is van 't ge loey dat hy maakt, waarom *Servius* by *Virgilius* het woordt Phoca, Zee-os heeft ver taalt, oft van eenigh ander woordt. *Plinius* en *Gaza* noemen hem Zee-kalf, en die zomtjids enkelijk Kalf. By *Festus* wordt hy na 't ghevoelen van *Gesnerus* Bocas gheuoemt; *Varinus* geeft hem de naam van Enalioncetus, *Oppianus* den naam van Theracinalia. Hy verscheelt in ghestalte van lijf van alle andere, zoo wel van alle andere Vissen als van de Cetus oft ghemeenlijk gheuoemde Walvissen, zoo dat hem *Aristoteles* viervoetigh gheuoemt heeft, want hy heeft, ghelijk hem *Rondeletius* als een oogh-getuighe beschrijft, gelijk als armen sonder elleboghgen, en heel kort sonder armpijp: 'T geen volght is onse voorhandt ghelijk, en bestaat uit veel beenders, maar de nae-handt uit vyf die alleenlijk met een vel gedekt zijn: Van daar is sy als een ongescheide hant, behalven an 't einde daar alleenlijk vier verdeelingen van strepen, maar vyf onderscheide nagelen gesien werden: Om datze den dienst van vinnen bekleden, heeft haar *Homerus* sonder voeten gheuoemt. Hy is met een harde en vaste

huid

huid met swart en asgrauwe hairen gedekt, en heeft enige kleine witte plekken an den buik. *Plinius* seit, dat hy kraakbeen, en geen hard been heeft. Maar *Aristoteles* schrijft, dat hy overvloedig veel en fachte visch heeft, en uit kraakbeenders bestaat. Het hoofd is kort en na evenbedeling van het lijf klein. De hals is langer, dien hy na zijn wil uitstrekt, en intrekt. Het onderste kaakbeen is dat van een Wolf ghelijk, het opperste is breder als dat van de Wolf, met dit, en mette billen is hy de Landkalven gelijk. De opening van de mondt is middelbaar groot. De plaats der winkbrauwen, en de bovenlip zijn met swart en witte hayren bekleed. De tanden zijn zaagswijs als van de Wolven. De oogen glinsteren, en veranderen nu en dan als de Hyena in duifenderley verwen. De tong is dobbel oft gesplet. *Plinius* maakte dobbel. *Rondeletius* doet 'er by, datse breed is. Hy heeft geen oren, om dat hy in de vogt leeft, maar de delen van de ooren zijn an de gaten gehecht, op dat het geluid van verre komende bewaart soude werden. Hy heeft in plaats van oren heel kleine enge gaatjes, die in de levende openbaar zijn, en in de dode swaarlijk gevonden werden. Hy is breed van borst: want hy heeft schouderblaan met vier spieren t'saamgehecht, in 't bovenste oft achterste deel anders als de Land-dieren oft honden, die de schouderblaan ter zijden hebben. *Aristoteles* ontkent dat hy gal an de lever heeft. *Bellonius* seit ja; *Plinius* heeft se hem toegeëghent, maar noemt het deel niet. Hy heeft vaste nieren oft meerhol. De mannetjes hebben eengroot teel-lid, de wijfjes als dat van de Land-dieren. *Aristoteles* zeit, dat het dat van de Roch gelijk. De plaats van de Zee-hond is de aardt en het water, en hy kan die beide niet gheheel ontberen, nocht in die beide leven, ten zy hy tusschen beide zijn asem schept.

Zy eten visch, en in de vivers geworpen vallen sy als dul op de vissën. By de Troglodyten buiten de bocht van Arabien zijn sy niet minder met vissën bezig als de menschen. Alsoe in de netten vallen scheuren zy die, en geven de ghevangene vissën gelegenheit om te ontvlugten. Zy versamelen en pissën als de Hazen en andere diergelijke dieren van achteren, en blijven in 't midden van haar versameling vasthangen. Zy baren op het land als andere beesten, en niet meer als twe jongen, zo *Plinius* seidt. *Aristoteles* schrijft, datse een nageboorte uitschieten. Zy brenghen haar jongen omtrent twaalf daghen na haar baring in zee. 't Welk *Kalpurnius* onder de onmogelijke dingen gerekent heeft. Zy houden meest an de stranden, en de naast-omleggende landen. Zy bederven de wijn en boom-

gaarden. Als zy somtijds op een heuvel klimmen, en daar van moeten, rollen se met t'saamgetrokke voeten, en het hoofd an den buik in een bol'gebogen, met geweld van boven neder in zee, nochtans lopen sy niet ver van strand, om dat sy haar voeten niet al te wel op 't land kunnen gebruiken. Sy worden beswaarlijk gedood, ten sy haar 't hoofd afgehouden werd, om dat haar gehele lijf vleeszig is. Buiten water slapen sy in de Son op het sand, oft op de stenen om te beter te asemen. *Plinius* seit, datter gheen dier beswaarlijker slaap heeft. Wy hebben somtijds, als wy te Adrianopolis in Schotlandt ons in de wetenschappen oeffenden, so digt an de ronkende geweest, datse met een steen konden getroffen werden. Zy ronken so geweldig onder 't slapen, datse schijnen te fugten, dat *Aristoteles* en *Plinius* ook ghedacht hebben. De oorzaak is de slijmerige vochtigheid, die in de lochtader onder het uit- en in-asemen beweegt werd. Zy slapen mogelijk ook wel in 't water; want de kinkvorssen, op welkers wijs sy lang in 't water duren, kunnen het meeste deel van 't jaar onder water leven, op dat ik van haar long segge, die klein, schuimig en niet bloedrijk is. Indien gy haar verstand besiet, sy worden dikmaal tam, en legghen haar wildigheid af: en dat te verwonderen is, hy word ook getuchtigt, en groet het volk in de schouspelen met zijn gezicht, en stem. En met zijn naam geroepen zijnde, antwoord hy met een ongelede stem. Hy verliest ook op de menschen, daar in hy van den Dolphyn niet verscheelt: daar is wel eer een zee-kalf gesien, dat sich over den naam van een kristen Vorst verheugde, en op den naam van den Turk stillweeg. Die ook, welkers afbeeldsel *Rondeletius* vertoont heeft, verkeerde, sonder enige vrees voor de menschen, in 't klooster van 't eyland Lerin. Ja zo dat hy ook de trappen opklom. *Damnus* by *Philostratus*, heeft gesien, dat een Zee-hond zijn jong, dat hy in zijn hok ghebaart hadde, dood zijnde zo beweede, dat hy in dry dagen niet eten wilde. *Tzetzes* getuigt, dat hy met zijn jongen sterft, en die weder met haar moer, en datse haar ouders in den ouderdom met swimmen behulpzaam zijn. Zy hebben een grote toeneiging totte zee. Want de hayren van de gevilde huid ryfen op, als de zee begint te swellen en woeden, en sakken weder als die begint te stillen. Waar an, als men twijfelde, is het door ondervinding in de Indize zee omtrent Spanjola niet meer voor een beuzeling gehouden, zo *Kardanus* zeit: *Plinius* zeit, dat hy een ghevoelen van de zee heeft, en altijd ziddert als de zee begint te ebben. Maar *Rondeletius* seit, dat hy de veranderinghen van de locht betekent, en dat de hayren mette Zuide winden opryfen, en by Noorde wind zoo neer-

Plin. Inven-
nal Satyr. 3

Philostrat
l. 2. in vita
Apollo.

zakken, datter geen schijnen te zijn, het welk hy dikmaal angemerkt heeft. Dat zijn huid den blixem en hagel belet, is van *Plutarchus* en *Palladius* verhaalt, en dat daarom het opperste van de zeylen daar mede gedekt werd, en Augustus de Keyser gemeenlijk een huid van een Zee-kalf met zich voerde, en de Keyser Zeverus daar altijd wilde mede gedekt zijn, gelijk wy lezen. Datse den hagel verdrijft, heeft *Palladius* geloofd. Indien zy om het land dat ghy bezit gedragen, en in den ingang van de Hoffeden opgehangen werd, als ghy het quaad siet ankomen. Datter de Beren voor schrikken hebben wy uit *Oppianus*: datse eertijds in de schoufpelen mette selve gevochten hebben seidt *Lykoſta* den boer by *Kalpurnius*. Datse de Zee-rammen verjaghen, en met haar sterken asem uitte gaten lokken, schrijft *Alianus*. Hy word ook van het ghemeenste volk in de spijs niet ghebruikt. Want zijn visch is zacht, spongyachtig, en vet, zo datse lang met de hand gewreven versmelt. In de Genees-konst brengt de rechter vin onder 't hooft geleit slaap by, om dat geen dier met dieper slaap bevangen wort. De huid verhoed ook het voet-evel, indien 'er schoenen van gedragen werden. Haar vet word in de Vrouwe-siekten van *Hippokrates* seer gepresen. Haar stremfel datse, somen seft, uitbraken, op dat het de menschen niet ter hand zoude komen, gheneest met Panace, oft sap van de granaatappel, het vallend evel; maar *Celius Aurelianus* wedspreekt dat.

VII. LID.

Van de Manati der Indianen.

VAn dese visch heeft niemand van de oude gewag gemaakt, ten zy hy mogelijk de Bos oft Os van *Aristoteles* is, die hy in sijn beschrijving onder de groote vissen stelt. De Neerlanders noemen hem Zee-koe, en dat niet ongerijmt, wijl hy met de kop een Land-koe gelijkt, en hy ook op der zelve wijs kruid en gras op het land eet. Hy is een sak ghelijk, en daarom lelijk van aanzien. Hy heeft een kop als een Koe, kleine oogen, twee dikke voeten omtrent het hooft, als vleugels in plaats van armen, daar hy mede swemt; in plaats van ooren twee kleine gaatjes, daar hy door hoort, twee stenen oft beenen in 't hooft, zo groot als een kleine slagbal, en rond. Omtrent de start is hy smalder en als gedrongen, welke ook van daar af geheel zenuachtig schijnt. Het wijfje heeft twe mammen an de borst, daar zy haar jongen mede zoogt. Sijn huid is byna als de gebrande huid van een Varken, een vingherdik, van asgrauwe verw, en kaal van hayr. Hy is zo groot datmen een Jok-offen noodig heeft om hem te voeren.

Hy is somtijds meer als veerthien oft vijftien voeten lang, en acht handen breed dik. Hy werd omtrent het eyland Spanjola in zee gevangen, nochtans loopt hy ook in de rivieren, en eet het gras van den oever af. Hy word ook somtijds getamt. De Onderkoning heeft 'er een sesentwintig jaren in 't meir Guaynab Karamatexi opgevoed, die zo tam, hoewel volwassen was, dat hy metten naam van Maton geroepen, uit het meir quam, en na de huizen kroop om de kost te halen, en daar na weder in de meir liep, daar hem veel kinderen en oude luyden, met welkers zang hy vermaakt is, navolgden. De zelve nam ook thien kinders op sijn rug, en brachtse van d'ene zijde van 't meir na de ander. Als een seker Spanjart hem met een spies gedreight, hoewel niet ghewond hadde, wilde hy na die tijd niet meer opkomen als hy mannen met kleederen oft met baarden sach. En als de rivier Hayboaike begon te swellen, en in dat meir te storten, is hy weder na zee gelopen. Hy heeft sijn gebruik in de spijs en geneeskunst: want sijn gedroochde visch is het Engels Offevleesch ghelijk, en blijft heel lang goed, gekookt is het veel beter als het Tonijne-vlees. De start in stukken gehouwen, en vijf dagen in de Zon gedroogt, en daar na gekookt loopter veel vet uit, 'twelk wijl het niet garstigh werd, gebruikt werd om eyren in de pan te smerken. De benen in sijn hooft zijn heel goed tegen de darm en nierpijn, indien zy eerst gebrand, daar na ghestoten en gezift tot een oft twe viendeel loods swaar met wijn inghedronken werden. Van de huid worden riemen en schoelappen gemaakt.

BY-WORP.

Van den Hond van Aristoteles, oft Kruyshay.

DE visch die nu Tubero oft Kruyshay gheenoemt werd, meent men dat de *Canis Carcharias* oft den Hond van *Aristoteles* genoemt is; maar om dat die, welchen *Franciskus Hernandus* beschrijft, met de beschrijving welke wy gegeven hebben niet naukeurlijk overeenkomt; daarom dunkt ons goed dese hier by te stellen. Het is, zeit hy, een van de grote vissen uit het geslacht van de langwerpige, een inwoonder van de groote zee, somtijds vijftien-maal negen duim lang, heel vraatachtig en geswind, en niet geheel bot, en dikmaal als twee menschen lichamen dik, met een halfmaanronde mond, thien duimen onder de snuit geleghen; boven met dry ryen scherpe tanden, die als een zaag in malkander sluiten, gewapent; onder met vier, met een opspalking van tweemaal negen duim, en weerzijds vijf vinnen, met een rondachtige snuit als een kinkvorsch, omtrent de kuwen

Sueton. in Augusto.

Pall. R. R.

Theophr. hist. plant. l. 9. c. 12.

Arist. H. A. l. 6. c. 11.

Lopez H. Gener. c. 13. Kluzius Exot. l. 6. c. 19.

Nieremb. l. 11. c. 20

wen weerzijds met ene vin, en en zo veel an den aars, an de start met een der, de grootste van al, en een ruch strak na de kuwen verheven, noch met een der middelbare vin recht tegen een and kleinder over, maar die na het tegende helt, en een groote dikke gehoornde stt an 't opperdeel, dry oft viermaal lang en breder, en omtrent het begin met eeghe kleine holletjes ghetekent, en middelbare oogen ver van malkander staande, et een grooten appel en geele kring, meen huid op de wijs van andere kraakbenighe die voor geen slagen wijkt als hy gespen is, een blauwachtige ruch en zijde, met een witten buik verzien. Het is wader datter an 't mannetje twee beenachtige holle witte teeldden hangen, die negde duim lang, en yder met dry lange spitsen i plaats van een knoop beset zijn, daar rede hy als een scheermes al wat hem voorkomt lichtlijk affnijt. Het is een quaaartich dier, en menschen-vreter, en zo ing levende dat hy in dunne stukken gesleden, en an 't spit gesteken, noch met krack het leven schijnt te behouden. De middelbare is de beste, en van zodanig voedzeals andere diergelijke vissen; maar ondr is hy hard, onsmakelijk, ongesond, n verwekt de buikloop. Hy heeft maarenen darm, doch heel ruim, van waar iem die ongemeene vraatzucht komt. Een klein en witachtig hart, los, en zo lang levende dat het uitgetrokken, en in versceide delen gesneden, noch langh leeft, he is met twee holligheden verdeelt. De magis heel groot, de lever was in twe dele, viermaal negen duim lang, en breed verleelt. De milt is maar thien duim lang.

Nieremb.
l. 11. c. 39.

Voorts swemmen omtrent de Tuberonis oft Kruishayeneenige vischjes Romeri gheenoemt, van welke *Hernandus* aldus spreekt: Daar is een vischje dat gratig, en een inwoonder van de Noord-zee is, wat min oft meer als negen duim lang, met een fachte huid overtogen, en byna langwerpig rond, met een hoornighe start, en kromme platte snuit, met grote ogen ten aanzien van 't lijf, met een swarten oogappel, en een gele kring. Hy swemt met ses vinnen, welkers ene van 't midden van den rug tot de start loopt, allengsjes vermindert, en van eenighe kleine scherpe graatjes sijn begin neemt. De achterste facht, byna van den aars totte start toe. Weerzijds an de kuwen staan 'er twe, een weinich voor 't begin van den buik.

De verw van 't gehele vischje helt uitten witte na 't blauw, hoewel het hoofd en de start hoog blauw schijnen, en 't gehele lijf met ses dwars-lopemde ronde plekken van verw als de Pauwevederen omringt is. Het achterste van 't lijf na de start is vierkant, gelijk als met vier ruch-graten onderschei-

den, van welke twe die na de zijden lopen in een spits aflaten. Het begin van de start glinstert als een Pauweveder, en de middelste deelen glimmen ook, maar zijn bleker, de volgende hoger geverwt, en ten lesten de achterste witachtig.

Van de Glaukus van Ælianus.

Tot de Glaukus van *Ælianus* schijnt Nieremb. l. 11. c. 21. ook dese te behooren, welchen *Kluis* ontweit, en gedroogt aldus beschrijft. Hy was zeit hy langwerpich van lijf, omtrent dry voeten lang, van verw (ik heb hem niet als gedroogt, en ontweit gesien,) uit den asgrauw donker, daar nochtans eenighe witheid, insonderheid op den rug, uitblonk: want levend oft varsch is hy silverwit; hy was een voet of twaalf duim in den omkring dik.

Hy was ook kraakbenig, en met een glatte huid ghedekt, met een brede snuit, die met een stomp spits aflat. De oogen waren groot, uit welkers onderste deel een vliesch voort-quam, 't welk zich opwaarts bewegende, als een wolk eenighe donkerheid bybracht.

De opening van de mond was niet heel breed. In 't bovenhoofd had hy kaakbeenders, die in een stompen hoek, als in de Apen, eindigden; maar de mond met vier tanden ghewapent; twee in de boven, en twee in de onderkaak, en die heel sterk, welke yder met voren onderscheiden waren, waar door de mond met meer tanden gewapent scheen. Het lijf wierd van den nek allengsjes dunder, met een graat oft angel op dat deel daar den ruch an den nek gehecht word, van ses duimen lang, an het onderste breed en hol, maar boven heel scharp, versien. Daar by stont een rechte vin byna vier duim lang. An de zijden heb ik maar twee zeer geopende kuwen angemerkt, namentlijk weerzijds een, daar de andere geslachten van de Galeus oft Hayen weerzijds vijf kuwen hebben.

Na dese volgden twe andere vinnen, bequaam om te swemmen, en langher als ik oit in eenighe Hay gezien heb, te weten negen duimen lang, noch twe andere stonden weerzijds an den aars, vier duimen lang, en die gespleten, doch of dat uitte natuur of van de menschen gedaan was, weet ik niet.

Noch een ander vin begon op den ruch, een weinigh beneden die omtrent den angel, en was tot het uitterste van de start ongelijkelijk uitgestrekt; dat is tot dat deel van de start, 't welk alderdunf en zeven duim lang, byna een Muizen-start gheleek. Omtrent den aars die hem als in andere vissen boven staat, vertoonden zich twee gaten, tot wat ghebruik is my onbekent.

Maar de huid van 't hoofd was zo verdrooght en gekrompen, dat ik geen gaten omtrent de ogen nocht voor de selve konde anmerken.

Van de Gibbus oft Bultvisch.

Nieremb.
L. II. c. 25.

DEzen is de Akakana ghelijk, dat een visch van negen duim is, met een geheel langen onderlip, en een uitstekende bult, die van 't begin van 't hoofd, tot de mond die klein is, met een gebogen kromte afzakt.

De ruch en zijden zijn blauw, de buik en een gedeelte van de zijden wit, en hy heeft, behalven de twee vinnen die weerzijds an de kuwen staan, een lang en smalle, en noch een ander kleine. Daarenboven noch twe kleine, een an 't midden van den buik, en d'ander van den ruch tot de start toe uitgestrekt.

Hy is zonder schobben, en nochtans van goed voedsel, en de Zuid-zee heeft my dese toegezonden, hoewel sommige zeggen dat hy in de Noord-zee ook ghevonden werd.

*Van de Ostracion van Gesnerus,
oft Oestervisch.*

Nieremb.
L. II. c. 15.

DE Ostracion is gelijkslachtig met een visch Katan gheuoemt, die vijftien voeten lang is, als hy sijn volle wasdom heeft. Hy is met een heel harde schors bedekt, uit weinig ronde platen t'zaam-geset, en byna van een schulpachtige hardigheid, heel schoon en verheven, die hem voor een rusting dienen kunnen. De snuit is heel lang en spits, de tanden zijn zaaghswijs, in vier ryen verdeelt, en de twee vinnen omtrent de kuwen zijn heel dik, gelijk ook die ene van de start. Hy leeft in de meiren en rivieren van het landschap Panucci. Hy heeft gefond voedsel; maar als dese visch bercid werd, moet hy gevilt zijn. Hy leeft uitten roof van andere visschen, en valt ook wel op de menschen. Hy word ghebraden en niet gestooft, oft gefoden gegeten.

Tot het V. Boek.

Van de Zee-hond oft Phoka.

De laet
Ind. Occ.
L. 2. c. 6.

VAN het gheslacht der Zee-honden is de Walrus of Mors, een twijfelachtig dier, 't welk *Vorstius* by *Deleatius* aldus beschrijft: Ik heb dit Zee-gedrogt gesien so groot als een Kalf oft een Engelsen hond, de Zee-hond oft Phoca niet ongelijk, met een rond hoofd, ossen-ogen, met platte wijde neusgaten, die hy nu toetrok, en dan

weer ope sparde. In plaats van oren waren weerzijdsaten, meteen ronde en niet grote openin van mond. An den bovenlip had hy knoels uit kraakbenige dikke barfe borstels staande. Het onderkaakbeen was drykan, de tong kort en dik, en de mond innerwarts weerzijds met platte tanden versien hy had brede voor- en achtervoeten, en achterste was onse Zee-hond ghelijk. De voorvoeten strekten voorwaarts, en de achterste achterwaarts als hy voortging.

Zijn vijf klawen waren met een tuffenlopend dik vlesch verdeelt, de achterste klauwen waren met nagels beset, maar niet de voorste. H was sonder start, en kroop meer met het aanterdeel, dan hy ging.

Hy was met en dikke leerachtige huid, met korte dunn hayren verzien, bekleed, en asgrauw van verw. Hy knorde als een wilt Varken, oft ratste met een grove sterke stem als een Raf. Hy kroop over d'aarde uit het water, ennen wierp hem dagelijks een half uur in ee vat vol waters, om zich te vermaken. Het was een jong, so sy zeiden die hem uit Nov: Zembla overgebracht hadden, van thierweken. Hy had noch geen uitstekende horns oft tanden, ghelijk de volwassene, nchtans sachmen enige knobbeltjes anden bovenlip, waar uit bleek datse haast souden wortkomen. Het was een wilt en sterk dier, warm in 't antasten, en blies sterk door de neusgaten.

Het at pap uit have, en geers, meer met een langzame zuiging als met inslikking. Hy liep na en volgden sijn meester die hem droeg, en voerde, met en grote genegentheid en gheknor, alleelijck door den reuk angelokt. Die van sijn spek gegeten hebben, oordeelden dat niet onsmakelijck.

Daar wierden ook twe hoofden van grote gezien, met twe uitstekende tanden, gelijk van de Olyfant, die lang, wit en dik waren, versien, en die neerwaarts na de borst hingen. De Engelsen, die hem mede gebragt hadden, zeiden dat naar huden vier of vijf hondert ponden gewogen hadden.

Zy zeiden datse met deze tanden op de klippen klommen, en zy open op het land met hopen om daar te slapen.

Zy bevestigden ook dat haar spijs grote langwerpige bladers waren van een kruid dat op de grond der zee groeyt, en datse van geen visch oft vleesch leefden. Ik heb daar ook een beenachtig rond, meer als een elleboogh lang, dik, swaaren hecht teellid van dat zelve dier gezien, 't welk voor an 't einde omtrent de knoop noch veel dikker en ronder was. De Moskoviters ghebruiken poeyer daar af, om de steen af te drijven.

E I N D E.

Van

Byvoegfel van de Zee-Eenhoorn.

Op't eynde van't eerste Boeck, der viervoetige Dieren, in't leste hoofstuk, is wijtloppig gehandelt vanden Eenhoorn, voor so veel 'teen viervoetig lant-gediert sou zijn. Daer toe zijn by-gebragt verscheide Schryvers, soo Oude als Nieuwe, die met elkander niet over-een stemmen; maer verschillen, so in gedaante, als plaats, waar onder ook fabelagtige redenen gemengt zijn, als dat dit wilde beest sulc behagen in de Maagden sou hebben, dat het in haar schoot slaapt, en so gevangē wort. Andere meynen (mits dit dier seer selden, of nimmer gezien wort) dat'er maer een r'effens in de werelt sou zijn, gelijk men seyt, van den vogel *Phoenix*. Ja sommige derven loochenen, dat'er oyt Eenhoorns op't lant geweest zijn; maar dat het een Zee-dier, of Visch is. En als men haer de Heylige Schriften die daar wel duydelyk afgeruygen, te vooren werpt, seggense, dat men niet weten kan, wat voor Gedierten daer met den naam *Eenhoorn* beteykent worden, en willen't ook duyden op den *Rhinoceros* dat is *Neus-hoorn*, om dat dit Dier een korte swarte hoorn, achter dik, en voor spits, op sijn neus of snuyt heeft, die ook goet regen't fenijn is. Evenwel geeft het groot bedenken, dat'er door de wijtflugtige Scheep-vaarten, sedert 200 jaren, so door *Portugeesen*, *Engelsen*, als *Nederlanders*, by na in alle gewesten des werelts gedaan, noch dagelijx gedaan worden, noyt Eenhoorns, dat Lant-gedierten zijn, gevonden worden. *Garcias ab Horto*, die nauwen onderfoeker van vreemdigheden, die so lang in Indien gewoont heeft, seyt nergens, een Eenhoorn gezien te hebben. Wy sullen dan d'onsekerheyte van dese saak te lande (daer het nochtans sekerder, als te water behoorde te zijn) laten blyven, en de sekerheyte des selfs, in zee (daer het onsekerder als op't lant is) soeken en vinden.

Daer men grote Vissen in de zee vint, die een hoorn of tant in't hooft voor uyt steekt, is seker, daar toe sullen wy geen Oude, maer Nieuwe Schryvers, die't selve gezien hebben, by-brengen. Den *Commandeur Pieter van den Broeck*, schrijft in sijn Schipvaart naar *Angola* in't jaer 1609, in *Februario*, dat sy ontrent de *Linie* een *Hoornvisch* sagten, den visch naer gisfingh wel 5 vadem, en de hoorn, ongeveer een halve vadem lang, had blauwe vinnen, 't lichaam lazurig, van maakfel als een *Albaroris*. So lang dese vis sig by't schip onthield, vernamen sy geen andere visschen daar ontrent. Hy schatten't sodanigen visch, als in sijn vorige reyfe, een hoorn in den buyk van't Schip door vure en eyken planken tot in een in-hout stak, die der qualijk (doen't Schip t'Amsterdam verdubbelt wiert) kon uytgehaalt worden; Welken hoorn ook, als yet seldtsaams van sijn Heeren en Meesters bewaert wiert.

In de *Australische* Scheep-vaert van *Jacob le Maire* en *Willem Cornelisz Schout* leeftmen, dat sy op den 5 Oktober, Anno 1615, mede ontrent de *Linie*, te weten op de hoogte van 4 graden 27 minuten, noorder breete, op den middag sulken gedruys en gerommel voor onder aen de boegh van't Schip hoorden, dat den Schipper, die achter in de gaaldery was, meende, dat'er een man van de boegspriet in't waterviel; en die onder in't Schip waren, meenden dat het op een klip stiet; maer ter zyden uytstijnde, sagmen mer verwonderingh dat de zee daer ontrent gants root gewert was, waar van men toen d'oorzaak niet kon bedenken; maar als men ongeveer 10 weken daar na het schip, in *Porto Desire* op't frant sette om schoon te maken, vontmen voor in de boeg ontrent 7 voeten onder water een hoorn in't Schip steeken, van maakfel en dikte seer gelijk het eynde van een gemene Olifants-tant, niet hol, maar vol, van heel vast, sterk, en seer hard been; hy stak door drie huysden van't Schip heen, te weten, door twee dikke greene planken, een dikke eyken plank, en noch een stukweegs in een inhout, daar in het stuyte, so dat hy wel een half-voet diep in't Schip, en een kleyne half-voet daer uytstak, daar hy met groot ghewelt afghebrooken was, waar over dese gehoorde vis, het water met sijn bloet root verfde.

Dit is dese twe schepen also by geval ontmoet, ontrent de *Linie Equinoctialis*, daar het seer heet is; maer de Schepen die jaarlijks uyt Dene-marken en *Niederland*, naar de koude en ys-gewesten, ter *Walvisch-*vangst uytvaren, en in de somer-maanden *Julius* en *Augustus* de lengte der somer-dagen wel rykelyk vinden, dog geenfins de somerse warmte, maar wel de Winterse koude, also haer in die tijt niet ontmoet, dan *hagel*, *sneeuw*, en *dryvende ysberegen*, waar tusschen haer de *Walvischen*, *Walruschen*, *witte Ysbeeren*, en dese *Zee-Eenhoorns* met andere *Zee-gedro-*ten onthoudē, weren meer hier af te seggen, mits sy verscheiden, so grote als kleyne van dese hoornen van daar gebragt hebben, en nog jaarlijx doen, vindende die veeltijts aen de stranden, somtijts alleen, somtijts met de hoofden en geraamten daar aen, en ook wel stukken die afgebroken zijn; want in de *Zeeën* onder den woesten kouden *Noort-pool*, tusschen 60 en 80 graden ontrent *Yslant*, *Groenlant* en *Spitsbergen*, vint men de grootste Visschen, die tot noch toe bekend zijn. En om weerom tot onsen Eenhoorn te komen, sullen wy verhalen, 't geen seker Schip, ter *Walvisch-vangst* uytgevaren, ontrent *Ian-mayen Eylant*, op die gewesten ontmoet is.

In't jaer 1648, den 3. *Junij*, Schipper *Douwe Iansz. van Staaveren*, komende met sijn Schip ontrent 10. mijl *Zuyd-oost* van *Ian-mayen Eylant*, sag den *Commandeur* ontrent *Oost Zuyd Ooster Sonjets* in *Zee* drijven, 't welk sy eerst voor een *Walvisch* aansagen, en daar na voor een *stinkend krengh*: tijt zijnde dat de *Kok* schaffen sou, seyden sy dat het een doode *Visch* was die gelijcs *waters dreef*; bier over de *Sloop* uytsettende, en daar by komende, riepmen dat het een Eenhoorn was, dat men niet gelooven wilden, voor by aen't Schip-boort gebrocht wiert; sy hebben hem aen drie stukken overgehyft. Den hoorn stont ontrent anderhalf voet in sijn kop, was 8; voet langh: De *Visch* ongeveer drie vadem, en twee dick; Onder den buyk was hy opgegeten, de kop moesten sy met bylen aen stukken houwen: Het rug-

been liep heel na de staert toe, de staert was ook been, en met leden, elk lidt geen voet lang; Sy kregender een *karteel Spek* van: De kop was bykans als een *Karpers kop*, hy had geen kornen sijn beek ging ontrent een duym breede beneden den hoorn, sijn buyt was swart, en ongeveer en halve duym dik, en dan noch swoort als een *Verken*. Hy bloede als een beest dat geslacht wordt; had aen elke zijde een vin, ontrent een voet lang, de staert was ontrent so groot als een halve *Tonneboey*; an't rug-been waren ribben, ongeveer een half voet lang, 't ander was ront, en so ask, als men met twe banden omvatten kon. Besiet sijn afbeelding. *TAB. XLVIII. No. 5.*

De Schepen, die voor de *Groenlantse Compagnie* van *Amsterdam* jaarlijks ter *Walvisch-vangst* varen, brengen desen hoorn so nu en dan ook mede, als onder andere geschiet is over 10 jaren, dat sy van daar een hoorn brochten, daar noch het bovenste gedeelte van den kop aen vast was, met een deel visch, speck, vel, en swoort daar aen, so als sy den kop van den romp (die sy aan strandt al half vergaan vonden) afgehouden hadden: Dese hoorn met het hooft is voor de *Koningin* van *Swe-**den* gekoft, en daar gefonden; den hoorn is so helder, schoon en wit als yvoir, is lang 4 voet en 9 duym; het bekkeneel daar aen 1 voet en 10 duym. Hy is naar't leven volgens sijn proportie afgeteykent, en wort hier in *TAB. XLVIII.* in vier stukken vertoont; No. 1. is't bovenste van den kop, van boven aen te sien; No. 2. den geheele hoorn, doch hier in verscheiden stukken, om de engte van't papier, also af-gebeeld; de letteren *A.B.C.* wijzen aen daar die aen malkanderen komen; No. 3. is't bovenste deel van den kop, van binnen of van onder aen te sien; No. 4. is't agterste deel van den kop, tegen den neck of hals, daar't doorgehouden is, aen te sien; is 1. voet en 2. duym breed: De hoorn is recht, aen't hooft dik, en navoren spits en scharp uytlopende als een naalde, met geeftige kerven, al schuyens rontom drayende, die na voren toe al flauwer en kleynder wordende, in't spits eynde te niet loopen. Is wit van kleur, dog mer der tijt worden ze van buyten wat geelachtig, en door wrijven of handelen, glat, als men van alle been en yvoir ook fiet.

D'r *Wormius*, *Genes-meester* des *Konings* van *Denemarcken*, had ook in sijn *Konst-kamer* (in't *Latijn* beschreven en gedrukt) een *Bekkeneel* van desen visch, met een stuk van een hoorn daar in, ontrent 4 voet lang, die seer na, de vorige afteykening gelijk is. Het geleck (seyt hy) de kop van een *Walvis*; had 2 gaten boven in't hooft, die tot binnen toe quamen, dat (so hy meent) de gaten waren, daar door dit beest het water, dat hy in-svolg, weer boven uytspoogh. Maar onse vorige *Walvis-vanger*, seyt duydelyk, dat sijn vis geen kornen, of gaten had. D'r *Wormius* verhaalt vorder, dat dese genaamde hoorn aen de linker syde van het bovenste kake-been uyt quam. Hierom wil hy, dat dit een tant en niet een hoorn is, mits de hoornen uyt het voor-hoofte en de tanden uyt de kakebeenen voortkomen; Dit is, seyt hy, den tant, die vorden oprechte *Eenhoorn* vertoont wert, te *S. Denijs* in *Vrankrijk*, *S. Marco*, tot *Venetien*, in't *Hof* vanden *Paus*, en in andere Heeren hoven, de gantsche werelt door; Van sulc een tant was het stuk, dat *Paus Julius* de 3. voor 12 duysent goude kroonen koft. *Angrimus Ionas* in sijn Boek, genaemt *Specimen Yslanicum*, noemtse ook, *Dentes Balemarum pretiosos*, dat is *kostelijke Walvis-tanden*. Wijl dan seker is, dat desen tant of hoorn, uyt het kakebeen voortkomt, gelijk de 2 vorige mede doen, laat ons dit dan ook, gelijk als die van d'*Olifanten*, een tant noemen. Als ik daar na vernam, seyt hy vorder, dat so een visch in *Yslant* gebrogt was, schreef ik't daar aen den *Bisschop*, eer mijn *Leerling* tot *Koppenhagen*, om d'afbeelding die hy my sond, en daar by liet weten, dat d'*Yslanders* dit dier *Narwal* noemen, 't welk beteekent, een *Walvis*, die doode krengh eet, want *Nar* beduyt een *spoor krengh*, en *Wal* een *Walvisch*. d' Aftekening was ook als een *Walvis*. In *TAB. XLVIII. N: 6.* kan men het sien.

In *Koppenhaven* vintmen van desen hoorn-tant verscheiden stukken, so hier als daar; maar voornamelik een by't *Koninklijke* slot *Fredericks-borg*, veel groter als die tot *S. Denijs* in *Vrankrijk*; sy zijn alle so goet regen't fenijn, als den *Eenhoorn* diemen oyt gevonden heeft, en dese *Denemerkers* hebbender de werelt sodanig mee vervult, dat men nu wel een gemeenen hoorn-tant kan kopen, voor so veel gelt, als men te voren voor een pondt van de selve gaf. De *Konink Christianus* de 4. willende eens een stuk van een tant aen yemant vereeren, geboodt sijn *Rijks-hof-meester* een stuk af te zagen; digt aen de wortel, als men een weynig gesaagt had, wiert men een holligheyt gewaar, en binnen de selve holligheyt weder een kleyn tandeken, van't selve maakfel en stoffe; hier over wiert den hoorn-tant rondom afgesaagt, sonder het kleyne binnenste te raken, en daar uytgetrokken zijnde, vontmen dat het kleyne al de holligheyt van de grote vervult had, tot de lengte van een voet, en dat de grote voort vol en digt was; dit is even als de oude hoornen en tanden uytvallen, daar dan weder nieuwe in de plaats komen. Van dese Lant en *Zee-Eenhoorn* heeft de geleerde *D. Bartholinus* een *Tractaat* bysonder, in *Latijn* uytgegeven. Dewijl nu al d'oude *Eenhoorns* tot noch toe in de werelt bekend, met dese *Zee-Eenhoorns* of *tanden* over-een komen, so in maakfel, kleur, stof, en werking: verschilpende alleen in grootte, ghelijc d'oude met malkander ook doen; 't welk komt dat'er eene dier veel groeyfamer is, en groter wort, dan't ander, en't eene sijn hoornen of tanden vroeger en jonger verliest, of eer gevangen wort dan't ander; gelijk wy sulcs aen't onderscheyt der *Olifants* tanden, in grote en kleyn te mee gewaar worden: zo laar ons dan besluuten, dat alle sodanige hoornen en tanden die oyt waren, of noch zijn, niet van *Lant-gedierten*, maar van *Vissen* komen, gelijk wy van enige bewesen hebben, tot so lang ymant komt, die ons so goeden narightingh van dese *Lant-gedierten* sal geven, als wy van dese *Zee-gedierten* gegeven hebben.